

नमो नमो निम्मल दंसणस्स

आगमश्रुताणि (सटीकं)

भागः - १५

शुभ

: संशोधक सम्पादकश्च :

मुनि दीपरत्नसागर

बालब्रह्मचारी श्री नेमिनाथाय नमः
नमो नमो निम्मल दंसणस्स
श्री आनंद-क्षमा-ललित-सुशील-सुधर्मसागर गुरुभ्योनमः

आगम सुत्ताणि (सटीकं)

भागः-१५ निशीथ-छेदसूत्रम्-१

उद्देशकाः-१.....६ पर्यन्ताः

∴ संशोधकः सम्पादकश्चः ∴

मुनि दीपरत्नसागर

ता. १४/४/२०००

रविवार २०५६

चैत्र सुद ११

४५- आगम सुत्ताणि-सटीकं
मूल्य रू.११०००/-

卐 आगम श्रुत प्रकाशन 卐

∴ संपर्क स्थल ∴

“आगम आराधना केन्द्र” शीतलनाथ सोसायटी विभाग-१,
फ्लेट नं-१३, ४-थी मंझिल, ब्हायसेन्टर, खानपुर,
अहमदाबाद (गुजरात)

निशीथ-छेदसूत्रस्य विषयानुक्रमः

उद्देशकाः- १.....६

उद्देशकाः- ७.....१३ शुभो भागः-१६

उद्देशकाः- १४.....२० शुभो भागः-१७

मूलाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः	मूलाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
				पीठिका	
-	सम्बन्धनिर्देशः	५	-	प्रायश्चित्तद्वारं	३६
-	आचार द्वारं	५		- अतिक्रम आदिः	
-	ज्ञानाचारः काल, विनय, बहुमान, उपधान, निहव, व्यंजन, अर्थ तदुभय - दर्शनाचारः शङ्का, काङ्क्ष, विचिकित्सा, अमूढ दृष्टिः उपबृहणं, स्थिरिकरणं वात्सल्यः, प्रभावना - चारित्र्याचारः - तपाचारः - वीर्याचारः			- प्रतिसेवकादिः - प्रतिसेवनाद्वारं - कषायद्वारं - विकथाद्वारं - वियडद्वारं - इन्द्रियद्वारं - निद्राद्वारं	
				- मूलगुण प्रतिसेवना	५५
				- प्राणातिपातप्रतिसेवना - मृषावादप्रतिसेवना - अदत्तादानप्रतिसेवना - मैथुनप्रतिसेवना - परिग्रहप्रतिसेवना - रात्रिभोजनप्रतिसेवना	
-	अग्रद्वारं	२९		- उत्तरगुणप्रतिसेवना	१४०
-	प्रकल्पद्वारं	३२		पिण्ड, कल्प, मिश्र	
-	चूलाद्वारं	३३			
-	निशीथद्वारं	३४			

मूलाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः	मूलाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
१-५८	उद्देशकः-१	१५१	-३१३	उद्देशकः-४	३३१
	हस्तकर्म, अङ्गादानं, शुक्रपातनिषेधः सचितपुष्पादि निषेधः सोपान-सेतुपुल-रञ्जु सूर्ई-पात्र-दण्ड सम्बन्धी- निषेधः पात्र-वस्त्र विधानं सदोष आहार निषेधः			राजादि वशीकरण निषेधः - आहार उपभोगः विधि - वसति प्रवेशः विधि - क्लेश निषेधः - पार्श्वस्थ आदि सम्बन्ध स्थापना निषेधः - उच्चार प्रश्रवण विधि	
			-३९२	उद्देशकः-५	३९१
-१०७	उद्देशकः-२	२०३		- आलोचना, स्वाध्याय सम्बन्धी विधि निषेधः - सङ्घाटी-विधानं - आहार, प्रातिहार्य, दण्ड सम्बन्धी विधि - वसति, शय्या, वस्त्र, कम्बल, रजोहरण इत्यादि विधानं	
	पादपोम्हनक विधानं गन्ध-सोपान- सेतु-रञ्जु-सूर्ई आदिनाम् निषेध विधानं भाषा हस्तपादपुआलनं पात्र-दण्ड, आहार, वास, दान संस्तवः पिण्ड, शय्यादि विधानं		-४६९	उद्देशकः-६	४४४
-१९६	उद्देशकः-३	३०६		स्त्री-मैथुन विषयक प्रायश्चित्त विधानं - मैथुनेच्छा एवं हस्त कर्म, कलहः, लेखः, जननेन्द्रिय, वस्त्र परिधानं, पाद-कायादि प्रक्षालनं सम्बन्धि निषेधः एवं प्रायश्चित्तः	
	-आहारं दोष एवं अपवादः - पाद प्रमार्जन आदि - काय प्रमार्जना - दन्त, ओष्ठ, व्रणः, बालः आदि विधानं - वशीकरणनिषेधः - उच्चार-प्रश्रवण सम्बन्धी विधानं				

નિશીથછેદસૂત્રમ્ - ત્રણ ભાગોમાં છે.

ભાગ:-૧૫ ઉદ્દેશકા:- ૧.....૬

ભાગ:-૧૬ ઉદ્દેશકા:- ૭.....૧૩

ભાગ:-૧૭ ઉદ્દેશકા:- ૧૪.....૨૦

આર્થિક અનુદાતા

-પ.પૂ. માલવભુષણ તપસ્વી આચાર્યદેવ શ્રી નવરત્નસાગર સૂરીશ્વરજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી શ્રી લાલભાઈ દેવચંદ શાહ તરફથી - નકલ એક.

-પ.પૂ. સરળ સ્વભાવી-શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્ર વ્યાખ્યાન પદ્મ આચાર્યદેવ શ્રી નરદેવસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા. તથા પૂજ્યશ્રીના શિષ્યરત્ન તપસ્વી ગણિવર્યશ્રી ચંદ્રકીર્તિસાગરજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી શ્રી પુરુષાદાનીય પાર્શ્વનાથ શ્વે. મૂર્તિ. જેન સંઘ, દેવકીનંદન સોસાયટી, અમદાવાદ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. શાસન પ્રભાવક-ક્રિયારાગી આચાર્યદેવશ્રી વિજય ઋચકચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. સાહિત્યપ્રેમી મુનિરાજ શ્રી સર્વોદય સાગરજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી-“અચલગચ્છાધિપતિ પ.પૂ.આ.ભ.શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના શિષ્યરત્ન પ.પૂ. મુનિરાજ શ્રી ચારિત્રરત્નસાગરજી મ.ની ૧૯મી અઢાઇ નિમિત્તે-શ્રી ચારિત્રરત્ન ડા.ચે.ટ્રસ્ટ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. યૈયાવૃત્ત્યકારિકા સાધ્વી શ્રી મલયાશ્રીજી મ.સા.ના શિષ્યા વ્યવહાર વિચક્ષણા પૂ. સાધ્વી શ્રી હિતજ્ઞાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી જેન આરાધના મંદિર-“જ્ઞાનખાતા” તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. સૌમ્યમૂર્તિ સાધ્વીશ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી પ.પૂ. ગુરુમાતા-વાત્સલ્યમૂર્તિ સા.શ્રી રત્નત્રયાશ્રીજી મ.ની પંચમી પુન્યતિથિ નિમિત્તે શ્રીમતી લીલમબેન પ્રાણલાલ પી. દામાણી તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. સ્વનામધન્યા સા. શ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી તથા તેઓના શિષ્યા સા.શ્રી સમજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી-૨૦૫૩ના ચશસ્વી ચાતુર્માસ નિમિત્તે શ્રી પાર્શ્વપદ્માવતી જેન સંઘ, પાડલનગર, અમદાવાદ તરફથી નકલ બે.

-પ.પૂ. રત્નત્રયારાધકા સાધ્વીશ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી તથા તેઓશ્રીના શિષ્યા સા. શ્રી સમજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી સંવત ૨૦૫૪ના નિર્મળ આરાધનામય ચાતુર્માસની સ્મૃતિમાં-ઘાટલોડિયા (પાવાપુરી) જેન શ્વે. મૂર્તિ. સંઘ, અમદાવાદ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. સાધ્વી શ્રી રત્નગયાશ્રીજી મ.ના પરમ વિનેયા સા.શ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજીની પ્રેરણાથી તેઓના સંસારીભાઈશ્રી ઘન્દ્રવદનભાઈ દામાણીના અનુમોદનીય પુરુષાર્થથી “આગમ દીપ-સંપુટ”ના બદલામાં પ્રાપ્ત રકમમાંથી-નકલ ચાર.

-પ.પૂ. પ્રશમરસનિમગ્ના સાધ્વીશ્રી પ્રશમશીલાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી-સમ્મેતશિખર તિર્થોદ્ધારિકા પ.પૂ. સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી મ.સા.ના શિષ્યા અપ્રતિમ યેયાવૃત્ત્યકારિકા સા.શ્રી મલયાશ્રીજી તત્ શિષ્યા સા. શ્રી નરેન્દ્રશ્રીજી-તત્ શિષ્યા સા. શ્રી પ્રગુણાશ્રીજી મ.ના. આત્મશ્રેયાર્થ-અરિહંત ટાવર, જૈન સંઘ, મુંબઈ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી ના સમુદાયવર્તી પ.પૂજ્ય યેયાવૃત્ત્યકારિકા સા.શ્રી મલયાશ્રીજી મ.ના શિષ્યા પૂ.સા. શ્રી કેવલ્યશ્રીજી મ.ના શિષ્યા પૂ.સા.શ્રી ભવ્યાનંદશ્રીજી મ.સા.ના સુશિષ્યા મિષ્ટભાષી સાધ્વીશ્રી પૂર્ણપ્રજ્ઞાશ્રીજી મ.સા. તથા તેમના વિનિત શિષ્યા સા. શ્રી પૂર્ણદર્શિતાશ્રીજી તથા સા. પૂર્ણનંદીતાશ્રીજીની પ્રેરણાથી-સર્વોદય પાર્શ્વનાથ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, મુલુન્ડ મુંબઈ તરફથી નકલ એક.

-પ.પૂ. યેયાવૃત્ત્યકારિકા સાધ્વીશ્રી મલયાશ્રીજી મ.ના પ્રશિષ્યા સા. શ્રી ભવ્યાનંદશ્રીજીમ.ના સુવિનિતા સા.શ્રી કલ્પપ્રજ્ઞાશ્રીજી તથા કોકીલકંઠી સા. શ્રી કેરવપ્રજ્ઞાશ્રીજી ની પ્રેરણાથી -મેહુલ સોસાયટી, આરાધનાભવન, સુભાષનગર, વડોદરાની બહેનો તરફથી નકલ એક

-શ્રી વિશાશ્રીમાળી તપગચ્છજ્ઞાતિ-જ્ઞાનખાતું, જૈન પાઠશાળા, જામનગર તરફથી નકલ બે.

-શ્રી મંગળ પારંબનો ખાંચો-જૈન શ્વે. મૂર્તિ. સંઘ, અમદાવાદ. તરફથી ૨૦૫૪ના ચાતુર્માસ નિમિત્તે નકલ બે.

- શ્રી આકોટા જૈન સંઘ, વડોદરાની બહેનો તરફથી નકલ એક.

-શ્રીમતી નયનાબેન રમેશચંદ્ર શાહ, વડોદરાની પ્રેરણાથી આગમોના સેટના બદલામાં પ્રાપ્ત રકમમાંથી નકલ પાંચ.

શેષ સર્વે રકમ “અમારા”આજ પર્યન્ત પ્રકાશનોના
બદલામાં પ્રાપ્ત થયેલી છે.

नमो नमो निम्बल दंसणस्स
पंचम गणधर श्री सुधर्मास्वामिने नमः

३४/१ निशीथ-छेदसूत्रम्

सटीकं

प्रथमं छेद सूत्रम्]

उद्देशकाः १.....६ - पर्यन्ताः

मूलम् + [निर्युक्तियुक्तेन]भाष्यम् + चूर्णिः]

पीठिका

- ॥ १ ॥ नमिऊणऽरहंताणं, सिद्धाण य कम्मचक्कमुक्काणं ।
सयणसिनेहविमुक्काण, सव्वसाहूण भावेण ॥
- ॥ २ ॥ सविसेसायरजुत्तं, काउ पमाणं च अत्थदायिस्स ।
पज्जुण्णखमासमणस्स, चरण-करणानुपालस्स ॥
- ॥ ३ ॥ एवं कयप्पनामो, पक्कप्पनामस्स विवरणं वन्ने ।
पुव्वारियकयं चिय, अहं पि तं चेव उ विसेसा ॥
- ॥ ४ ॥ भणिया विमुत्तिचूला, अहुणावसरो निसीहचूलाए ।
को संबंधो तस्सा, भण्णइ इणमो निसामेहि ॥
- [भा. १] नवबंधचेरमइओ, अट्टारस-पद-सहस्सिओ वेदो ।
हवइ य सपंचचूलो, बहुबहुयरओ पयग्गेण ॥

चू. “णद” इति संख्यावागयो सद्दो । “बंधं” चउव्विहं नामादि । तत्थ नामबंधं जीवादीणं जस्स बंध इति नामं कज्जति । ठवणाबंधं अक्खातिविन्नासो । अहवा जहा बंधणुप्पत्ती आयारे भणिया तथा भाणियव्वा । गयाओ नाम-ठवणाओ । इयाणिं दव्वबंधं । तं दुविहं । आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए, अनुवउत्ते । नोआगमओ-जाव-वइरित्तं । अन्नाणीणं जो वत्थि-संजमो, जाओ य अकामिआओ रंडकुरंडाओ बंधं धरेंति तं सव्वं दव्वबंधं । भावबंधं दुविहं आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमओ साहूणं वत्थि-संजमो । वत्थि-संजमोत्ति मेहुणाओ विरती । सा य अट्टारसविहा भवति । सा इमा-ओरालियं च दिव्वं च जं तं ओरालियं तं न सेवति, न सेवाविति, सेवंतं पि अन्नं न समणुजानाति । एवं दिव्वे वि तिन्नि विकप्पा । जं तं ओरालियं न सेवति तं मणेणं वायाए काएणं एवं कारावणानुमतीए वि तिन्नि तिन्नि विकप्पा । एते णव । एवं दिव्वे वि नव य । एते दो नवगा अट्टारस हवंति । अहवा सत्तरसविहो संजमो भावबंधं भवति । गयं भावबंधं ।

इयाणिं “चेरं” ति चरणं । तं छव्विहं । नामं १ ठवणा २ दविए ३ खेत्ते ४ काले ५ य भावचरणं ६ चिति । नाम-ठवणाओ, गयाओ ।

वतिरित्तं दव्वचरणं तिविहं । गतिचरणं १ भक्खणाचरणं २ आचरणाचरणं च ३, तथ्य गतिचरणं रहेण चरति, पाएहिं चरति एवमाइ गतिचरणं भन्नति, भक्खणाचरणं नाम मोदए चरति देवदत्तो, तणाणि य गावो चरंति । आचरणाचरणं नाम चरगादीणं, अहवा तेसिं पि जो आहारादिनिमित्तं तवं चरति तं दव्वचरणं । लोउत्तरे वि उदाइमारग पभिऊणं दव्वचरणं । खेत्तचरणं जत्तियं खेत्तं चरति गच्छति—इत्यर्थः अहवा सालिखेत्तं चरति गोणो । काले य जो जत्तिएण कालेण गच्छति भुंजति वा । भावे दुविहं । आगमतो नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नो—आगमओ तिविहं—गतिचरणं १ भक्खणाचरणं २ गुणचरणं ३ । तथ्य गतिभावचरणं जं इरियादि समिओ चरति गच्छति । भक्खणे जो बायालीसदोसपरिसुद्धं वीतंगालं विगयधूमं कारणे आहारेति एयं आहारभावचरणं । गुणचरणं दुविधं पसत्थं अप्पसत्थं च । अप्पसत्थं मिच्छत्तअन्नाणुवहयमतीता जं अन्नउत्थिया धम्मं उवचरंति मोक्खत्थं पि । किं पुन नियाणोपहता । लोउत्तरे पि नियाणोवहया अप्पसत्थं तवं उपचरंति । पसत्थं तु निज्जराहेउं । भणियं - चरणं । ब्रह्मचरणं च व्याख्यातं ।

अस्तयोर्ब्रह्मचरणयोरुत्पत्तिनिमित्तं साधनार्थं वा शस्त्रपरीक्षादीनि उपधानश्रुतावसानानि नवाध्ययनान्यभिहितानि, जम्हा नव एतानि बंभचेराणि तम्हा “नवबंभचेरमतिओ” इमोत्ति, जह मिम्मओ घडो, तंतुमओ पडो, एवं नवबंभचेरमतिओ आयारो । सो य अज्झयणसंखाणेण नवज्झयणो पयपरिमाणेण “अट्टारसपयसहस्सिओ वेओ” । अट्ट य दस य अट्टारसत्ति संखा । पय इति पयं । तं च अत्थपरिच्छेयवायग पयं भवति । सहस्सं ति गणिताभिन्नाणेण चउत्थं ठाणं भवति जा संखं एगं दहं सयं सहस्सं ति । स एवायारो अट्टारसपयसहस्सिओ वेओ भवति । कहं ? विद् ज्ञाने, अस्य घातोः घञ् प्रत्ययान्तस्य वेद इति रूपं भवति, अतस्तं विदंति, तेन विदंति, तंमि वा विदंति इति वेदो भवति ।

—: पीठिका—द्वारं—१—“आचारः” :—

सीसो भणति—“किमेत्तियमायारो उत अन्नं पि से अत्थि किंचि ?” अतो भन्नति—

“हवइय सपंचचूलो” । “हवइत्ति” भवतित्ति भणितं होति । “च” सट्ठो चूलाणुकरिसणे “सहे” ति युक्तः । “पंच” इति संखावायगो सट्ठो । “चूला” इति चूल त्ति वा अगं ति वा सिहरं ति वा एगट्ठं । सा य छव्विहा—जहा दसवेयालिए भणिया तहा भाणियव्वा । ताओ य पुण आओ पंच—चूलाओपिंडेसणादिजावोग्गहपडिमा ताव पढमा चूला, १ बितिया सत्तिक्का, २ तइया भावना, ३ चउत्था विमीत्ती, ४ पंचमी आयारपक्कण्यो । ५ एताहिं पंचहिं चूलाहिं सहिओ आयारो

“बहु” भवति नवअज्झयणेहिं । “बहुतरो” भवति “पयग्गेण” ति अट्टारसपयग्ग-सहस्सेहिंतो पंचचूलापएहिं सहितो पयग्गेणं बहुतरो भवतित्ति । अहवा नवज्झयण—पढमचूला-सहिता बहू भवंति । अट्टारसपयसहस्सा पढमचूलापदेहिं सहिता बहुतरा पयग्गेण भवंति । एवं क्रमवृद्ध्या नेयं—जाव—पंचमी चूला । अहवा सपंचचूलो सुत्तपयग्गेण मूलगंथाओ बहु भवति । अत्थपयग्गेण बहुतरो भवति अहवा “बहुबहुतर” पदेहिं सेसपदा सूतिता भवंति । ते य इमे बहुतम—बहुतरतम—बहुबहुतरतम इति । अओ भन्नति—नवबंभचेरमइओ आयारो अट्टारसपयसहस्सिओ पढमचूलज्झयणसुत्तत्थपदेहिं जुत्तो बहू भवति । पढमचूलासहितो मूलग्रंथो

दुइय-चूलज्जयण-सुत्तत्थपयेहिं जुत्तो बहुतरो भवति । एवं ततियचूलाए वि बहुतमो भवति । चउत्थीए वि बहुतरतमो भवति । पंचमीए वि बहुबहुतरतमो भवति । “पयग्गेणं” ति पदानामगं पदाग्रं पदाग्रेणेति पदपरिमाणेनेत्यर्थः । स एवं पयग्गेण बहुबहुतरो भवति । एवं संबंधगाहासूत्रे व्याख्याते,

नवबंभचेरमतिते आयारे वक्खाते आयारग्ग ननुजोगारंभकाले संबंधार्थ इदमेव गाथासूत्रं प्रागुपदिष्टं प्रथमचूडातश्च द्वितीयचूडाया अनेनैव गाथासूत्रेण संबंधः उक्तो भवति । एवं द्वितीयचूडातः तृतीयचूडायाः । तथा तृतीयचूडातः चतुर्थचूडातश्च पंचमचूडायाः संबंधः उक्त एव भवति ॥

एवं सति प्रागुक्तस्य संबंधगाहासूत्रस्येह पुनरुच्चारणम् किमर्थं ? आचार्य आह—

॥ १ ॥ पुव्वभणियं तु जं एत्थ, भन्नति तत्थ कारणं अत्थि ।
पडिसेहो अणुन्ना, कारणं विसेसोवलंभो वा ॥

सीसोपुच्छति—कस्स पडिसेहो ? कहं वा अणुन्ना ? किं वा कारणं ? को वा—विसेसोवलंभो आचार्य आह—

तत्र प्रतिषेधः चतुर्थचूडात्मके आचारे यत्प्रतिषिद्धं तं सेवंतस्स पच्छितं भवतित्ति काउं, किं सेवमाणस्स ? भन्नति, ‘जे भिक्खू हत्थकम्मं करेति, करेतं वा सात्तिज्जति’ एवमादीणि सुत्ताणि, एस पडिसेहो । अत्थेण कारणं प्राप्य तमेवनुजानाति । तं जयणाए पडिसेवंतो सुद्धो । अजयणाए स पायच्छिती । कारणमणुन्ना जुगवं गता । विसेसोवलंभो इमो । आइल्लाओ चत्तारिचूलाओ कमेणेव अहिज्जंति, पंचमी चूला आचारपकप्पो ति—वास—परियागस्स आरेण न विज्जति, ति—वास—परियागस्स वि अपरिनामगस्स अतिपरिनामगस्स वा न दिज्जति, आचारपकप्पो पुन परिनामगस्स दिज्जति । एतेण कारणेण संबंध—गाहा पुनरुच्चार्यते । अहवा बहु अतीत कालत्वात् प्रागुक्तसंबंधस्य विस्मृति स्यात् अतस्तस्य प्रागुक्तसंबंधस्य स्मरणार्थं प्रागुक्तमपि संबंधगाहासूत्रमिह पुनरुच्चार्यते ।” एस संबंधो भणिओ २

अनेन संबंधेनागतस्य पकप्पचूलज्जयणस्स चत्तारि अनुओगद्वाराणि भवन्ति । तं जहा—उवक्कमो १ निक्खेवो २ अणुगमो ३ नओ ४ । तत्थ उवक्कमो नामादि छव्विहो । नाम ठवणाओ गताओ ।

दव्वोवक्कमो सचित्ताइ तिविहो, सचित्तो दुपद—चतुष्पद—अपयाणं । एक्केक्को परिकम्मणे संवट्टणेय । दुपयाण—मणुस्साणं परिकम्मणं कलादिग्राहणं, संवट्टणं, मारणं । चउप्पयाणं अस्साईणं परिकम्मणं सिक्खावणं, तेसिं चेव मारणं संवट्टणं । अपयाणं लोमसी आदीणं परिकम्मणं, तासिं चेव विनासणं संवट्टणं ।

अचित्ते सुवरणो—कुण्डलाइकरणं परिकम्मणं तस्सेव विनासनं संवट्टणं ।

मिस्सेदुपयाणं अलंकिय—विभूसियाणं कलादि ग्राहणं परिकम्मणं तेसिं चेव मारणं संवट्टणं, चउप्पयाणं अस्सादीण वम्मिय गुडियाणं परिकम्मणं सिक्खावणं तेसिं चेव मारणं संवट्टणं । खेतोवक्कमो हलकुलियादीहिं, कालोवक्कमो नालियादीहि । भावोवक्कमो दुविधो—पसत्थो १ अपसत्थो य २ । अपसत्थो “गणिगा—मरुगिणि—अमच्चदिट्ठंतेहिं । पसत्थो भावोवक्कमो, आयरियस्स भावं उवलभति ।

॥ २ ॥

जो जेण पगारेणं, तुस्सत्ति कारविनयानुवितीहिं ।

आराहणाए मग्गो, सो छिय अच्चाहओ तस्स ॥

अहवा नोआगमओ भावोवक्कमो छव्विहो—आणुपुव्वी १ नामं २ पमाणं ३ वत्तव्वया ४ अत्याहिमाणी ५ इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं उवक्कमिय आनुपुव्वीमाइएहिं दारेहिं जत्थ जत्थ समोयरति तत्थ तत्थ समोयारेवयं ।

से किं तं आनुपुव्वी ? आनुपुव्वी दसविहा पन्नत्ता । तं जहा नामाणुपुव्वी १ ठवणाणुपुव्वी २ दव्वाणुपुव्वी ३ खेत्ताणुपुव्वी ४ कालाणुपुव्वी ५ उक्कित्ताणुपुव्वी ६ गणणाणुपुव्वी ७ संठाणाणुपुव्वी ८ सामाधारियाणुपुव्वी ९ भावाणुपुव्वी १० एयं आणुपुव्विं दसविहं पि वण्णेऊणं इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं गणणाणुपुव्वीए उक्कित्तणानुपुव्वीए य समोयरति । गणणाणुपुव्वी तिविहा पुव्वाणुपुव्वी पच्छाणुपुव्वी अणाणुपुव्वी । पुव्वाणुपुव्वीए इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं छव्वीसइमं, पच्छाणुपुव्वीए पढमं, अणाणुपुव्वीए एतेसिं चव एगादीयाए एगुत्तरियाए छव्वीसगच्छगयाए सेढीए अन्नमन्नभ्मासो दुरूणो । उक्कित्ताणुपुव्वीए अज्झयणं उक्कित्तेति सेतं आनुपुव्वी ।

नामं दसविहं पि वण्णेऊणं इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं छन्नामे समोयरति । तत्थ छव्विहं भावं वण्णेऊणं सव्वं सुयं खओवसमियं ति काऊणं खओवसमिए भावे समोयति । से तं नामं ।

पमाणं चउव्विहं । तं जहा दव्वप्पमाणं १ खेत्तप्पमाणं २ कालप्पमाणं ३ भावप्पमाणं ४ । इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं भावप्पमाणे समोयरति । तं भावप्पमाणं तिविहं तं जहा गुणप्पमाणं १ गयप्पमाणं २ संखप्पमाणं ३ । गुणप्पमाणे समोयरति । गुणप्पमाणं दुविहं—जीव—गुणप्पमाणं १ अजीव—गुणप्पमाणं ३ । नाणगुणप्पमाणे समोयरति । तं चउव्विहं—पच्चक्खं १ अनुमानं २ उवम्मो ३ आगमो ४ । आगमे समोयरति । आगमो तिविहो—अत्तागमो १ अनंतरागमो २ परंपरागमो ३ । इच्चेयस्स—निसीहचूलज्झयणस्स तित्थगराणं अत्थस्स अत्तागमे । गणहराणं सुत्तस्स अत्तागमे । गणहराणं अत्थस्स अनंतरागमे । गणहरसिस्साणं सुत्तस्स अनंतरागमे, अत्थस्स परंपरागमे । तेण परं सेसाणं सुत्तस्स वि अत्थस्सवि नो अत्तागमे, नो अनंतरागमे, परंपरागमे । से तं आगमो । से तं गुणप्पमाणे । इयाणिं नयप्पमाणे “गाथा”

॥ २ ॥

मूढनइअं सुयं कालियं तु, न नया समोयरति इह ।

अपुहुत्ते समोयारो, नत्थि पुहुत्ते समोयारो ॥ से तं नयप्पमाणे ।

इयाणिं संखप्पमाणं । सा य संखा अड्ढविहा, तं जहा—नाम—संखा १ ठवण २ दव्व ३ उवम्म ४ परिनाम ५ जाणणा ६ गणणासंखा भावसंखा ८ । एत्थ पुन परिमाणसंखाए अहिगारो सा दुविहा—कालिय—सुय—परिमाणसंखा १ दिड्ढिवाय—सुय परिमाणसंखा य २ । एत्थ कालिय—सुय—परिमाणसंखाए अहिगारो । तत्थ इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं संखेज्जा पज्जाया संखेज्जा अक्खरा, संखेज्जा संवाया, संखेज्जा पदा एवं गाहा, सिलोगा, उद्देसा, संगहणीओ य । पज्जवसंखाए अनंता नाणपज्जवा, अनंता दंसणपज्जवा, अनंता चरित्तपज्जदा । से तं संखप्पमाणो ।

इदानिं वत्तव्वया । सा तिविहा ससमयवत्तव्वया १ परसमयवत्तव्वया २ उभयसमयवत्तव्वया । इह ससमयवत्तव्वयाते—अहिगारो । जम्हा भणियं—

“उस्सणं सव्वं सुयं, ससमयवत्तव्वयं समोयरति” । से तं वत्तव्वया ।

अत्याहिगारो पच्छित्तेण मूलगुण-उत्तरगुणाण । इच्चयं निसीहचूलज्झयणं आनुपुब्बि-
माइएहिं दारेहिं जत्थ जत्थ समोयरति तत्थ तत्थ समोयारियं । गओ उवक्कमो ।

इयाणिं निक्खेवो सो तिविहो-ओहनिप्फण्णो १ नामनिप्फण्णो २ सुत्तालावगनिप्फण्णो
३ । अज्झयणं अज्झीणं आओ झवणा य एगद्धा । अज्झयणं नामादि चउव्विहं पन्नवेऊणं भावे
इणं भवति । “जह दीवा दीवसयं” गाहा ३ । आओ भवणासु वि नामादि ॥ ३ ॥ परूवितेसु
इमाओ गाहाओ भवन्ति । “नाणस्स दंसणस्स” य गाहा ॥ ४ ॥ “अट्टविहं कम्मरयं” गाहा ।
गओ ओघ-निप्फण्णो ॥ १ ॥

इयाणिं नाम-निप्फण्णो । सो य नामाओ भवतित्ति काउं भन्नति नाम-निप्फण्णो-

[भा. २] आयारपकप्पस्स उ, इमाइं गोण्णाइं नामधिज्जाइं ।

आयारमाइआइं, पायच्छित्तेणऽहीगारो ॥

चू. आयरणं “आयारो” । सो य पंचविहो । नाण १ दंसण २ चरित्त ३ तव ४ विरियायारो
५ व । तस्स पकरिसेणं कप्पणा “पकप्पणा” । सप्रभेदप्ररूपणेत्यर्थः । “इमाइं” ति वक्खमाणाति
“गोण” ग्रहणं पारिभासियवुदासत्थं । तं जहा-सह मुट्ठो समुट्ठो, इदं गोवयतीति इंदगोवगो एवं
तस्स आयारपकप्पस्स नामं न भवति । गुणनिप्फण्णं भवति । गुणनिप्फण्णं गोण्णं । तं चेव
जहत्यमत्थवो बिंति । तं पुण खवणो जलणो तवणो पवणो पदीवो य नामाणि अभिधेयाणि
“नामधेज्जाणि” ।

अहवा धरणीय णि य धेज्जातिं “नामधेज्जाति” सार्थकाणीत्यर्थः । “आयारो” आदि
जेसिं ताणि नामाणि आयारदीणि पंच, पायच्छित्तेणहीगारति । छट्ठं दारं ।

सीसो पुच्छति- ननु पायच्छित्तेणहीगार अत्याहिकारे एव भणिओ ? आयरियो भणति-
“सच्चं तत्थ भणिओ इह विशेष-ज्ञापनार्थं भन्नति । अन्नत्थ वि आयारसरूवपरूवणा कया इह
तु आयारसरूवं सपायच्छित्तं परूविज्जति ।” अहवा प्रायश्चित्ते प्रयत्न इत्यर्थः । अहवा इह
भणिओ तत्थ दट्ठव्वो । आयारमाइयतिं ति जं भणियं ताणि य इमाणि ।

[भा. ३] आयारो अग्गं चिय, पकप्प तह चूलिया निसीहं ति ।

नीसितं सुतत्थ तहा, तदुभए आनुपुब्बि अक्खातं ॥

चू. एसा दारगाहा वक्खमाणसरूवा ॥ आयारमाइयाणं इमा-सामएणनिक्खेवलक्खणा
गाहा-

[भा. ४] आयारे निक्खेवो, चउविधो दसविधो य अग्गमि ।

छक्को य पकप्पंमि, चूलियाए निसीधे य ॥

चू. जहासंखेण जं भणियं आयारेचउविहो निक्खेवो ।

[भा. ५] नामं ठवणायारो, दव्वायारो य भावमायारो ।

एसो खलु आयारे, निक्खेवो चउव्विहो होइ ॥

चू. नाम-ठवणाओ गयाओ । दव्वायारो दुविहो । आगमओ १ नोआगमओ य २ ।
आगमओ जाणए अनुवउत्ते । नोआगमओ जाणगसरीरं भवियसरीरं-जाणग-भविय-
सरीरवइरित्तो इमो-

[भा. ६] नामण-धोवण-वासण-सिक्खावण-सुकरणाविरोधीणि ।
दव्वाणि जाणि लोए, दव्वायारं वियाणाहि ॥

चू. नामनादिपएसु आयारो भण्णइ । तप्पसिद्धिमिच्छंतो य सूरि अनायारं पि पन्नवेति दीर्घह्रस्वव्यपदेशवत् । “नामनं” पडुच्च आयारमंतो तिणिसो अनायारमंतो एरंडो । “धोवणं” पडुच्च कुसुंभरागो आयारमंतो, अनायारमन्तो किमिरागो । “वासणा” ए कवेल्लुगादीणि आयारमंताणि, वइरं अणायारमंतं सुक-सालहियादि “सिक्खावणं” पडुच्च आयारमंताणि, वायस-गोत्थूभगादि अनायारमंताणि । “सुकरणे” सुवर्णं आयारमंतं घंटालोहमणायारमंतं । “अविरोहं” पडुच्च पयसक्कराणं आयारो, दहितेल्ला य विरोधे श्रणायारमंता । गुणपर्यायान्द्रवतीति “द्रव्यं” “जाणि” ति अनिदिट्टसरूवाणि ।

अहवा एताणि चेव “जाणि” भणियाणि । लोक्यत इति “लोकः”-दृश्यते इत्यर्थः तस्मिन् लोके आधारभूते, “दव्वायारं वियाणाहि”, अभिहितानभिहितेषु द्रव्येषु द्रव्याचारो विज्ञातव्य इति ॥ गतो दव्वायारो । इयाणिं भावायारो भण्णइ । सो य पंचविहो इमो-

[भा. ७] नाणे दंसण-चरणे, तवे य विरिये य भावमायारो ।
अट्ट ड्ड ड्डुवालस, विरियमहानी तु जा तेसिं ॥

चू. नामनिद्देसगं गाहद्धं, पच्छद्धेन एएसिं चेव पभेया गहिया । नाणायारो अट्टविहो, दंसणायारो अट्टविहो, चरित्तायारो अट्टविहो, तवायारो बारसविहो, बीरियायारो छत्तीसविहो । ते य छत्तीसइ भेया एए चेव नाणादिमेलिया भवन्ति । वीरियमिति वीरियायारो गहिओ । “अहानी” असीयनं जं तेसिं नाणायारार्इणं स एव वीरियायारो भवइ ॥ ७ ॥ जो य सो नाणायारो, सो अट्टविहो इमो-

[भा. ८] काले विनये बहुमाने, उवधाने तथा अनिण्हवणे ।
वंजणअत्थतदुभए, अट्टविधो नानामायारो ॥

चू. कालेति दारं ॥ तस्स इमा वक्खा-

[भा. ९] जं जंमि होइ काले, आयरियव्वं स कालमायारो ।
वतिरित्तो तु अकालो, लहुगाउ अकालकारिस्स ॥

चू. जमिति अनिदिट्टं सुयं धेप्पइ । जंमि काले आधारभूते होति भवतीत्यर्थः । आयरियव्वं, नाम पढिअव्वं सोयव्वं वा जहा-सुत्तपोरिसीए सुत्तं कायव्वं, अत्थपोरुसीए अत्थो ।

अहवा कालियं काल एव न उग्घाड-पोरुसिए । उक्कालियं सव्वासु पोरुसीसु कालवेलं मोत्तुं । स इति निद्देसे । अओ स एव कालो कलायारो भवति । वइरित्तो नाम जहाभिहियकालाओ अन्नो अकालो भवति, जहा सुत्तं बितियाए अत्थं पढमाए पोरुसिए वा सज्जाए वा असज्जायं वा । तु सद्दो कारणावेक्खी । कारणं पप्प विवच्चासो वि कज्जति । अतो तंमि अकाले दप्पेण पढंतस्स सुणेतस्स वा पच्छित्तं भवति ।

तं च इमं - लहुयाइं उ अकालकारिस्स सुत्ते अत्थे य । तु सद्दो केतिमतविसेसावेक्खी तं च उवरिं भणीहिति ॥ इयाणिं चोदगो भणति-

[भा. १०] को आउरस्स कालो, मड्लंबरधोवणे व्व को कालो ।
जदि मोक्खहेउ नाणं, को कालो तस्सअकालो वा ॥

चू. को कः । आतुरो रोगी । कलनं कालः, कलासमूहो वा कालः, तेण वा कारणभूतेन दव्यादिचउक्कयं कलिज्जतीति कालः—ज्ञायत इत्यर्थः । “को” कारसद्भिहाणेण य न कोइ कालाका- लोभिवारिज्जइ, यथान्यत्राप्यभिहितं—“को राजा यो न रक्षति” । मलो जस्स विज्जति तं मइलं अंबरं वत्थं । तस्स य मइलंबरस्स घोवणं प्रति कालाकालो न विद्यते । भणिया दिट्ठता । इयाणिं दिट्ठतितो अत्थो भन्नति एवं जति जइत्ति अब्भुवगमे । सच्चक्कम्मावगमो मोक्खो भन्नति । तस्स य हेउ कारणं—निमित्तमिति पज्जाया । ज्ञाये अनेन इति ज्ञानं । यद्येवमभ्युपगम्यते ज्ञानं कारणं भवति मोक्षस्यातो कालो तस्स अकालो वा कः कालः । तस्सेति तस्स नाणस्स अकालो वा मा भवतुत्ति वक्कसेसं ।

आयरियो भणति—सुणेहि चोदग ! समयपसिद्धेहिं, लोगपसिद्धेहिं य कारणेहिं पच्चाइज्जसि ।

[भा. ११] आहारविहारादिसु, मोक्खधिगारेसु काल अकाले ।

जह दिट्ठो तह सुत्ते, विज्जाणं साहणे चैव ॥

चू. आहारिज्जतीति आहारो । सो य मोक्खकारणं भवति । जहा तस्स कालो अकालो य दिट्ठो, भणियं च—“अकाले चरसि भिक्खू”—सिलोगो] विहरणं विहारो । सो य उडुबद्धे, न वासासु । अहवा दिवा, न रातो । अहवा दिवसतो वि ततियाए, न सेसासु । सो य विहारो मोक्ख-कारणं भवति । मोक्खहिगारेसुत्ति मोक्खकारणेसु अहवा मोक्खत्थं आहार—विहाराइसु अहिगारो कीरति । जहा जेण पगारेण दिट्ठो—उवलद्धो, को सो कालो अकालो य, तथा तेण पगारेण; सुत्तेति सुयनाणे, तंमि वि कालाकालो भवतीति वक्कसेसं । किं च विज्जाणं साहणे चैव कालाकालो दिट्ठो । जहा काइ विज्जा कण्हचाउद्दिसि—अट्टमीसु साहिज्जति । अकाले पुण साहिज्जमाणी उवघायं जणयति । तथा नाणं पि काले अहिज्जमाणं निज्जराहेऊ भवति, अकाले पुण उवघायकरं कम्मबंधाय भवति । तम्हा काले पढियव्वं, अकाले पढंतं पडिणीया देवता छलेज्ज जहा—

[भा. १२] तक्ककुडेणाहरणं, दोहि य धमएहिं होति नायव्वं ।

अतिसिरिमिच्छंतीए, थेरीए विनासितो अप्पा ॥

चू. तक्कं उदसी, कुडो घडो, आहारणं दिट्ठतो । म्हुराय नयरीए एगो साहु पाओसिअं कालं घेतुं अइकंताए पोरिसी कालियसुयमणुवओगेण पढति । तं सम्मदिट्ठी देवया पासति । ताए चिंतिअं “मा एयं साहुमं पंता देवया छलेहिइ” तओ णं पडिबोहेमि । ताए य आहीरि—रूवं काउं तक्ककुडं घेतुं तस्स पुरओ “तक्कं विक्कायइ” ति घोसंती गतागताणि करेति । तेण साहुणा चिरस्स सज्जायबाधा यं करेतित्ति भणिया—“को इमो तक्कविक्कयकालो” ? तया लवियं—“तुब्भं पुण को इमो कालियस्स सज्जायकालो ?” भणियं च—

॥ ६ ॥ सूतीपदप्पमाणाणि, परच्छिद्दाणि पाससि ।

अप्पणो बिल्लमेत्ताणि, पिच्छंतो वि न पाससि ॥

साहु उवाच—“नायं, मिच्छामिदुक्कडं ति” आउट्ठो, देवया भणति “मा अकाले पढमाणो पंतदेवयाए छलिज्जिहिसि ।” अहवा — इदं उदाहरणं दोहि य धमएहिं ।

॥ ७ ॥ धमे धमे नातिधमे, अतिधंतं न सोभति ।

जं अज्जियं धमंतेण, तं हारियं अतिधमंतेण ॥

एगो सामाइओ छेत्ते सुवंतो सुअराइ सावयतासणत्थं सिगं धमति । अन्नया तेणो गोसेणा

[न] चोरो गावीओ हरंति । तेण समावत्तीए धंतं । चोरा कुट्टो आगओत्ति गावीओ च्छड्डेतु गया । तेण पभाए दडुं नीयाओ घरं । चिंतेइ अ धंतप्पभावेण मे पत्ताओ । अभिक्खं धमामि । अन्ना वि पाविस्सं । एवं छेत्तं गावीओ य रक्खंतो अच्छति । अन्नया तेण चेव अंतेण ते चोरा गावीओ हरंति । तेण य सिंगयं धंतं । चोरेहिं आणक्खेऊण हतो । गावीओ य नीयाओ । तम्हा काले चेव धमियव्वं ।

इदाणिं बित्तिओ धमओ भन्नति । एगो राया दंडयत्ताह चलिओ । एकेण य संखधमेण समावत्तीए तंमि काले संखो पूरितो । तुट्टो राया । धक्के पूरितोत्ति वाहित्तो संखपूरओ । सयसहस्सं से दिन्नं । सो तेणं चेव हेवाएणं धम्मंतो अच्छति । अन्नया राया विरेयणपीडितो वच्चगिहमतीति तेण य संखो दिणो । परवलकोट्टं च वट्टति । राया संतत्तो । वेगधारणं च से जायं । गिलाओ संवुत्तो । तओ उट्टिण रन्ना सव्वस्सहरणो कओ । जम्हा एते दोसो अकालकारीण तम्हा काले चेव पढियव्वं नाकाले ।

“अहवाइमो दिट्ठंतो” । अतिसिरिमिच्छंती पच्छद्धं । आयरिओ भणइ— “हे चोदग अकाले तुमं पढंते” अतिसिरिमिच्छंतो य विनासं पादिहिसि । कहं—

॥ ८ ॥

“सिरीए मतिमं तुस्से अतिसिरं नाइपत्थए ।

अतिसिरिमिच्छंतीए, थेरीइ विनासिओ अप्पा ॥”

एगाए छाणहारिग—थेरीए वाणमंतरमाराहियं अच्छणं करंतीए । अन्नया छगणाणि पल्लत्थयंतीए रयणाणि जायाणि । इस्सरी भूया । चाउस्सालं घरं कारियं । अनेगधण—रयणासयणासण—भरियं । सइज्झियथेरी य तं पेक्खति । पुच्छति य कुओ एयं दविणं ति । ताए य जहाभूयं कहियं । ताए वि उवेवण—धुवमादीहिं आराहितो वाणमंतरो । भणति य—बूहि वरं । तया कलवितं—जं तीए तं मम दुगुणं भवउ । तं च तीए सव्वं दुगुणं जायं । ततो तुट्टा अच्छति । ताए पुरिमथेरीए तं सव्वं सुयं । ताए य अमरिसपुण्णाए चिंतियं—मम चाउस्सालं फिट्टउ, तणकुडिया भवउ । बित्तियाए दो तिणकुडियाओ जायओ । पुणो तीए चिंतियं—मम एकं अच्छिए फुल्लयं भवउ । इयरीए दोवि फुल्लाइं । एवं हत्थो पायो एवं सडिआ विनासमुवगता । एसो असंतोसदोसो तम्हा अइरित्ते काले सज्झाओ न कायव्वो ॥ मा एवं विराहणा भविस्सति त्ति भणिओ काला-यारो । इयाणिं विनए त्ति दारं—

[भा. १३]

नीयासणंजलीपग्गहादिविनयो तहिं तु हरिएसो ।

भत्तीओ होति सेवा, बहुमाणो भावपडिबंधो ॥

चू. नीयं निम्मं । आसियते जम्हि तमासणं नीयं आसणं नीयासणं । गुरूण नीचतरं उवव-सति । तं च पीढगादि आसणं भवति । दोत्रि हत्था मउल—कमल—संठिया अंजली भन्नति । पगरिसेण गहो पग्गहो । सो य नीयासणस्स वा अंजलिपग्गहो वा । अहवा निसेज्जदंडगादीण वा पग्गहो भवति । आदि—सद्गहणेण—“निट्ठा—विगहापरिवज्जिएहिं—” गाहा । एवं पढंतस्स सुणंतस्स वा विनओ भवति । इहरहा अविणओ । अविणीए य पच्छिंतं । तं च इमं—सुत्ते मासलहु, अत्थे मासगुरु । अहवा सुत्ते इ अत्थे इक्का । तम्हा विणएण अधीयव्वं । विणओववेयस्स इहपरलोगे व विज्जाओ फलं पयच्छंति । तहिं तु अत्थे विणओवचारित्ते दिवस्स जहा विज्जाओ फलं पयच्छंति

तहा दिङ्गतो भण्णति हरिएसो । :- 'रायगिहं' नयरं । 'सेणिओ' राया । सो य भज्जाए भण्णति—एगखंभं मे पासायं करेहि । तेण वड्डइणो आणत्ता । गया कड्डिहिंदा । सलक्खणो महादुमो दिट्ठो । धूवो दिन्नो । इमं च तेहिं भणियं—जेण एस परिग्गहिओ भूतादिणा सो दरिसावं देउ, जाव न छिंदामो । एवं भणिऊण गता तद्धिणं । जेण य सो परिग्गहितो वाणमंतरेण तेण अभयस्स रातो दरिसाओ दिन्नो । इमं च तेण भणियं—अहं एगखंभं पासायं करेमि, स्ववोउय—पुप्फफलोववेएण वनसंडेण सपायार—परिक्खेवं च, 'नवरं' मा मज्झ णिलओ चिरद्धिओ रुक्खो छिज्जउ । 'अभयेण' पडिस्सुयं । कओ य सो तेण । आरक्खियपुरिसेहि य अहोरायं रक्खिज्जइ । अन्नया एक्कीए मायंगीए अकाले अंबडोहलो । भत्तारं भणइ—आनेहि । सो भणति—अकालो अंबगाणं । तीए पलवियं जतो जाणसि ततो आनेहि । सो गओ रायारामं । तस्स य दो विज्जातो अत्थि । ओनामणी १ उण्णामणी य २ । ओणामित्ता गहियाणि पज्जत्तगाणि । उण्णामणीए—उण्णामिआ साहा । दिट्ठो य रन्नो अंबग्गहणपरित्थडो, चिंतियं च—जस्स एस सत्ती सो अंतैउरं पि धरिसेहिति । अभयं भणति—सत्त रत्तस्स अब्भंतरे जति न चोरं लभसि ततो ते जीवियं नत्थि । गवेसेति । अभओ पेच्छइ य एगत्थ लोगं मिलितं । न ताव गोज्जो आगच्छति । तत्थ आगंतु अभओ भणति जाव गोज्जो आढवेइ गेयं ताव अक्खाणयं सुणेह ।

एगंमि दरिइ—सेट्टिकुले वड्डकुमारी रूववती । सा य एगत्थ आरामे चोरियाए कुसुमाइं गेण्हइ । ताणि य घेतुं कामदेवं अच्चेति । सा य अन्नया आरामिएण गहिया । असुभभावो य सो कट्ठिउमारद्धो । सा भणति—मा मे विनासेहि । तव वि भगिणी भागिणीज्जा वा अत्थि । सो—भणति किमेतेण, एक्कहा मुयामि, जया परिणीया तया जति पढमं मम समीवमागमिस्ससि तो ते मुयामि । तीए पडिस्सुयं विसज्जिया । परिणीया य । वासघरं पविट्ठा । भत्तारस्स सब्भावं कहियं । तेण विसज्जिया आरामं जाति । अंतरा चोरेहिं गहिया । सब्भावे कहिए तेहिं मुक्का पुणो गच्छति । अंतरा रक्खसो आहारत्थी छण्हमासामंणीति । तेण य गहिता । सब्भावे सिट्ठे मुक्का । गया आरामियस्स पासं । दिट्ठा, कतो सि । भणति । सो समयो । कहं मुक्का भत्तारेण ? सव्वं कहेति । अहो सच्चपइण्णा एसत्ति मुक्का कहमहं दुहामि । मुक्का य । पडिइंती सव्वेहिं वि मुक्का । भत्तारसगासमक्खत्ता गया । अभओ पुच्छति—एत्थ केण दुक्करं कयं ।

जे तत्थ इस्सालूते भणति—भत्तारेण । छुहालू—रक्खसेणं । पारदारिया—मालिएणं । 'हरिएसो' भणति—चोरेहिं । 'अभयेण' गहितो । एस चोरोत्ति रन्नो उवणीओ । पुच्छीओ सब्भावो कहिओ । 'राया भणति—जइ विज्जाओ देसि तो जीवसि' । तेण पडिस्सुयं—देमिति । आसणत्थो पढियो वाहेति, न वहइ । 'अभओ' पुच्छिओ— किं न वहति । 'अभओ' भणति—अविनय गहिया, एस हरिकेसो भूमित्यो तुमं सीहासणत्थो । तओ तस्स अणं आसणं दिन्नं । राया णीततरो ठितो । सिद्धा । एवं नाणं पि विणय—हियं फलं देति । अविणय—हियं णदेति । तम्हा विणएण गहियव्वं ।

विनएत्ति दारं गयं । इयाणिं बहुमाणे त्ति दारं । बहुहा माणणं बहुमाणो । सो य बहुमाणो नाणाइसंजुते कायव् । सो दुविहो भवति—भत्ती बहुमाणं च । को भत्ती बहुमाणं विसेसो । भन्नति गाहापच्छद्धं । अब्भुट्ठाणं डंडग्गह—पाय—पुंछणासणप्पदाणग्गहणादीहिं सेवा जा सा

भक्ती भवति । नाण-दंसण- चरित्त-तव-भावणादिगुणरजियस्स जो रसो पीतिपडिबंधो सो बहुमाणो भवति । भण्णति-एत्थ चउभंगो कायव्वो । भक्ती नामेगस्स नो बहुमाणो । तत्थ पढमभंगे वासुदेव-पूतो पालगो । बितिय-भंगे सेदुओ संबो वा, ततिय-भंगे गोयमो । चउत्थे कविला कालसोकरिआइ । इदाणिं भत्तिबहुमाणणं अन्नोन्नारोवणं कज्जति ॥ जओ भण्णति-

[भा. १४] बहुमाने भत्ति भइता, भक्तीए वि मानो अकरणे लहुया ।

गिरीनिज्जरसिवमरुओ, भक्तीए पुलिंदओ माने ॥

चू. जत्थ बहुमाणो तत्थ भक्ती भवे न वा । भक्तीए बहुमाणो भत्तिओ, बहुकारलोवं काऊण भन्नति मानो । भत्ति बहुमानं वा न करेति चउलहया । अहवा भत्ति न करेति ङ्क । बहुमाणं न करेति ङ्का । आणाइणो य दोसा भवंति ।

भत्तिबहुमाणविसेसणत्थं उदाहरणं भन्नति :- गोरगरि नाम पव्वतो । तस्स-निज्जरे सिवो । तं च एगो बंभणो पुलिंदओ य अच्चेति । बंभणो उवलेवणादि काउं ण्हवणच्चणं करेति । पुलिंदो पुण उवचारवज्जियं गल्लोपपाणिणं ण्हवेति । तं च सिवो संभासिउणं पडिच्छइ आलावं च करेइ । अत्रया बंभणेण आलावसद्दो सुओ । पडियरिऊण जहाभूतं नातं । उवालद्धो य सो सिवो “तुमं एरिसो चेव पाण सिवो” तेण सिद्धं “एस मे भावओ अनुरत्तो” । अन्नया अच्चि उक्खनिउण अच्चइ सिवो । बंभणो आगओ, रडिओ, उवसंतो । पुलिंदो आगओ । अच्चि नत्थि ति अप्पणो अच्छी भल्लीए उक्खणिऊण सिवगस्स लाएति । बंभणो पतीतो । तस्स बंभणस्स भक्ती, पुलिंदस्स बहुमाणो । एवं नाणमंतेसु, भक्ती बहुमाणो कायव्वो । बहुमाणे ति दारं गयं ॥ इयाणि उवहाणे ति दारं-

तं दव्वे भावे य । दव्वे उवहाणमादि । भावे इमं ।

[भा. १५] दोग्गइ पडणुपधरणा, उवधाणं जत्थ जत्थ जं सुत्ते ।

आगाढमनागाढे, गुरुलहु आणादि-सगडपिता ॥

चू. दुद्धा गती, दुग्गा वा गती दुग्गती । दुक्खं वा जंसि विज्जति गतीए एसा गई दुग्गती । विषमेष्यर्थः । कुस्सिता वा गतिर्दुर्गति । अणभिलसियत्थे दुसद्दो जहा दुब्भगो । साय नरगगती तिरियगती वा । पतनं पातः । तीए दुग्गतीए पतंतमप्पाणं जेण घरेति तं उवहाणं भन्नति । तं च जत्थ जत्थ ति एस सुतवीप्सा, जत्थ उद्देसगे, जत्थ अज्जयणे, जत्थ सुयखंधे, जत्थ अंगे, कालुक्कालियअंगानंगेसुनेया । जमिति जं उवहाणं निव्वीतित्तादि तंतत्थ तथ सुत्ते श्रुते] कायव्वमिति वक्कसेसं भवति । आगाढानागाढेत्ति जं च उद्देसगादी सुतं भणियं तं सव्वं समासओ दुविहं भण्णति-आगाढं अनागाढं वा । तं च आगाढसयं भगवतिमाइ अनागाढं आयारमाति । आगाढे आगाढं उवहाणं कायव्वं । अनागाढे अनागाढं । जो पुण विवच्चास करेत्ति तस्स पच्छित्तं भवति । आगाढे ङ्का । अनागाढे ङ्का । आणाणवत्थ-मिच्छत्त-विराहणा य भवंति ।

एत्थ दिद्धंतो असगडपिया । का सा असगडा ? तीसे उप्पत्ती भण्णति- गंगातीरे एगो आयरिओ वायणापरिस्संतो सज्जाये वि असज्जायं घोसेति एवं नाणंतरायं काऊण देवलो गओ । तओ चुओ आभीरकुले पच्चायाओ भोगे भुंजति । घूया य से जाया । अतीव रूववती । ते य पच्चतिया गोयारियाए हिंडति । तस्स य सगडं पुरतो वच्चति । साय य से धूया सगडस्स तुंडे

ठिता । तीसे य दरिसणत्थं तरुणेहिं सगडा पि उप्पहेण पेरियाणि । भग्गाणि य । तो से दारियाए लोणेण नामं कतं असगडा ।

असगडाए पिआ, असगडपिआ । तस्स तं चेव वेरगं जातं । दारियं दाउं पव्वइतो । पढिओ जाव चाउरंगिज्जं । असंखए उद्विद्धे तन्नानावरणं उदिन्नं । पढंतस्स न ठाति । छट्ठेण अणुण्णवइत्ति भणिए-एयस्स को जोगो । आयरिया भणंति-जाव न ठाति ताव आयंबिलं । तथा पढति । बारस वित्ता । बारसहि वरिसेहिं आयंबिलं करेतेणं पढिया । तं च से नाणावरणं खीणं । एवं सम्मं आगाढजोगो अनागाढजोगो वा अणुपालेयव्वो त्ति । उवहाणे त्ति दारं गयं ॥ इयाणि अनिण्हवणे त्ति दारं-अनिण्हवणं अनवलावो, तप्पडिवक्खो अवलावो, जतो भण्णति-

[भा. १६] निण्हवणं अवलावो, कस्स सगासे अधितं अन्न चउगुरुगा ।

ण्हावित्तुघुरघरए, दाण तिडंगे निवे हिमवं ॥

चू. कोवि साहू विसुद्धक्खरपदबिंदुमत्तादिए पढंतो परूवंतो य अन्नेण साहुणा पुच्छिओ कस्स सगासे अहीयं । तगार-हिगाराणं संधिप्पओगेण अगारोलब्भति; ततो अहीतं भवति । तेण य जस्स सगासे सिक्खियं सो य न सुद्धतक्कसद्दसिद्धतेसु पवीणो जच्चादिसु वा हीनतरो । अतो तेण लज्जति । ‘अन्नत्ति’ अन्नं जुगप्पहणं कहयति । तगार-नगाराणं संधिप्पओगा अगारो लब्भति, तेण अन्नमिति भवति । एवं निण्हवणं भवति । इमं च से पिच्छतं ॥ अहव सुत्ते ॥ अत्थे ॥ वायणायरियं निण्हवंतस्स इहपरलोए य नत्थिकल्लाणं ।

एगस्स ण्हावियस्स छुरघरयं विज्जाए आगासे चिट्ठति । तं च परिव्वायगो बहूहिं उवासणेहिं लद्धुं विज्जं गंतुं तिदंडेण आगासगतेन लोए पूइज्जइ । रन्ना पुच्छिओ भगवं किं विज्जातिसतो तवाइसतो वा । सो भणति-विज्जातिसओ । कओ आगामिओत्ति-‘हिमवंते महरिसिसगासाओत्ति’ तिदंडं खडखडेंतं पडितं । एवं जो वि अप्पगासो आयरिओ सो वि न निण्हवेयव्वो । अनिण्हवणे त्ति दारं गयं ॥ इयाणि वंजणे त्ति दारं-व्यंजयतीति व्यंजनं । तं च अक्खरं । अक्खरेहिं सुत्तं निष्फज्जति त्ति काउं सुत्तं वंजणं । तमण्णहा करेति । कहं ?

[भा. १७] सक्कयमत्ताबिंदू, अन्नभिधाणेण वा वि तं अत्थं ।

वंजेति जेण अत्थं, वंजणमिति भण्णते सुत्तं ॥

चू. पाइतं सुत्तं सक्कएति, जहा-धर्मो मंगलमुत्कृष्टं । अभूतं वा मत्तं देति फेडेति वा, जहासव्वं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि एवं वत्तव्वे-सव्वे सावज्जे पंच वि साणुस्सारा नगारा वत्तव्वा, सो पुण नमो अरहंताण भणति । अभिधीयते तेण-तमभिहाणं, जहा-घडो पडो वा । अन्नं अभिहाणं अन्नभिहाणं । ततो तेण अन्नेणं अभिहाणेण ‘तमिति’ तं चेव अत्थं अभिलवति, जहा-पुण्णं कल्लाणमुक्कोसं, दयासंवरनिज्जरा । अविसद्दो विकप्पत्थे पयत्थ-संभावमे वा । किं पुण पदत्थं संभावयति, सक्खरपएहिं वा हीनातिरित्तं करेति, अन्नहा वा सुत्तं करेति, एवं पयत्थं संभावेति-सुत्तं कम्हा वंजणं भन्ति ? उच्चते-वंजतित्ति व्यक्तं करोति, जहोदणरसो वंजणसंयोगा व्यक्तो भवति । एवं सुत्ता अत्थो वत्तो भवति । जेणं त्ति जम्हा कारणा वंजित्ति अत्थो । एवं वंजणसामत्थातो, वंजणमिति बुद्धते सुत्तं, निगमनवयणं । तं वंजणं सक्कयवयणादिभि कप्पयंतस्स पच्छित्तं भवति ॥

[भा. १८] लहुगो वंजणभेदे, आणादी अत्थभेअ चरणे य ।

चरणस्स य भेदेणं, अमोक्ख दिक्खा य अफला उ ॥

चू. सक्रयत्ताविंदूअक्खरपयभेएसु वट्टमाणस्स मासलहु । अन्नं सुत्तं करेति चउलहुं । आणाअणवत्थमिच्छत्तविराहणा य भवंति । एवं सुत्तभेओ । सुत्तभेया अत्थभेओ । अत्थभेया चरणभेओ । चरणभेया अमोक्खो । मोक्खाभावा दिक्खादयो किरियाभेदा अफला भवंति । तम्हा वंजणभेदो न कायव्वो । वंजणेत्ति दारं गयां ॥

इदानिं अत्थे त्ति दारं-

[भा. १९] वंजणमभिंदमाणो, अवंतिमादण्ण अत्थे गुरुगो उ ।

जो अन्नो अणणुवादी, नामादिविराघणा नवरिं ॥

चू. वंजणं सुत्तं । अन्नहा करमं भेदो । न भिंदमाणो अभिंदमाणो अविणासंतोत्ति भणितं होति । तेसु चेव वंजमेसु अन्नं अत्थं विकप्पयति, कंहं ? जहा अवंतिमादण्णेति, “अवंती केया वंती लोगंसि समणाय माहणाय विप्पारामुत्ति,” अवंती नाम जणवओ, केयति रज्जु, वंती नाम पडिया कूवे, लोयंसि नाया जहा कूवे केया पडिता, ततो धावंति समणा-भिक्खुगाइ, माहणा-धिज्जाइया, ते समण-माहणा कूवे ओयरिउं पाणियमज्जे विविहं परामुसंति । आदिसद्दातो अन्नं पि सुत्तं एवं कप्पति अन्नंति अन्नहा अत्थं कप्पयति । एवं अत्थे अन्नहा कप्पिए सोही अत्थ गुरुगो उ । अत्थस्स अन्नाणि वंजणाणि करंतस्स मासगुरु, अह अन्नं अत्थं करेति तो चउ-गुरुगा । अन्नोत्ति भणितातो अभणितो अन्नो । सो य अनिदिट्ठसरूवो । अणणुपात्ति अनुपततीत्यनुपाती घडमानो युज्यमान इत्यर्थः । न अनुपाती अननुपाती अघटमान इत्यर्थः । तमघडमाणमत्थं सुत्ते जोजयंतो, नाणातिविराहणत्ति नाणं आदि जेसिं ताणिमाणि नाणादीणि, आदि सद्दातो दंसणचरित्ता, ते य विराहेत्ति । विराहणा खंडणा भंजणा य एगद्धा । नवरिं ति इहपरलोगगुणपावणवुदासत्थं णवरि सद्दो पउत्तो, विराहणा एव केवलेत्यर्थः । अत्थे त्ति दारं गयां । इदाणिं तदुभए त्ति दारं-

[भा. २०] दुमपुप्फिपढमसुत्तं-अहागडरीयंति रन्नो भत्तं च ।

उभयण्णकरणेणं-मीसगपच्छित्तुभयदोसा ॥

चू. दोसु माओ दुमो पुष्प विकसणे । दुमस्स पुष्फं दुमपुष्फं । तेण दुमपुष्फेण जत्थ उवमा कीरइ तमज्जयणं दुमपुष्फिया, आदाणपयेणं च से नाम धम्मो मंगलं । तत्थ पढमसुत्तं पढम-सिलोगो तत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति । “धम्मो मंगलमुक्कट्टं” एवं सिलोगो पढियव्वो, सो पुण एवं पढति-

“धम्मो मंगलमुक्कट्टो, अहिंसा डुंगरमस्तके ।

देवावि तस्स नासंति, जस्स धमे सदा मसी ॥”

अहागडरीयंति त्ति अहाकडेसु रीयंति त्ति । एत्थ सिलोगो पढियव्वो । अत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति ।

“अहाकडेहिं रंधंति, कट्टेहिं रहकारिया ।

लोहारसमावुट्टा, जे भवंति अनीसरा ॥”

रन्नो भत्तं ति । तत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति- “रयभत्ते सिणाणे य” सिलोगो कंठो ।

“रन्नो भक्तं सिणो जत्थ, गद्दहो तत्थ खज्जति ।

सण्णज्जति गिही जत्थ, राया पिंडं किमज्जती-किमच्छती ।”

उभयं सुत्तत्थं । तमन्नहा कुणति । सुत्तमन्नहा पढति, अत्थमन्नहा वक्खाणेति । एवमन्नहा सुत्तत्थे कम्पयंतस्स मीसगपच्छित्तं । मीसं नाम वंजणभेदे अत्थभेदे य जे पच्छित्ता भणिता ते दोवीह दडुव्वा । ३ । ३ । उभयदोसा य व्यंजनभेदादर्थभेदः, अर्थभेदाच्च चरणभेदः, इह तु चरणभेद एव द्रष्टव्यः, यतः श्रुतार्थप्रधानं चरणं तम्हा उभयभेदो चरणभेदो दडुव्वो ॥ इदाणि कालानायारादिसु जेऽभिहिया पच्छित्ता ते केइ मतविसेसिया जह भवति न भवति य तथा भन्ति ।

[भा. २१] सुत्तंमि एते लहुगा, पच्छित्ता अत्थे गुरुगा केसिंचि ।

तं पुण जुज्जति जम्हा, दोण्ह वि लहुआ अणज्जाए ॥

चू. जे एते पच्छित्ता भणिता ते सुत्ते लहु अत्थे गुरुगा । केति मतेणेवं भन्ति । आयरिओ भणति-तदिदं केति मतं न युज्जते, न घडए, नोववत्ति पडिच्छति ।

सीसो भणति । कम्हा ? आयरिओ भणति-जम्हा दोण्ह वि लहुगा अणज्जाए । अणज्जाए त्ति अकाले असज्जातिते वा सुत्तत्थाइ करंताणं सामण्णेण लहुगा भणिता, तम्हा न घडति ।

जे पुण केइ आयरिया लहुगुरु विसेसं इच्छंति ते इमेण कारणेण भणंति-

[भा. २२] “अत्थघरो तु पमाणं, तित्थगरमुहग्गतो तु सो जम्हा ।

पुव्वं च होति अत्थो, अत्थे गुरु जेसि तेसेवं ॥”

चू. सुत्तघरे नामेगे नो अत्थघरे, एवं चउभंगो कायव्वो । कलिदावराण भगाण सुत्तत्थप्पतेगठियाण गुरुलाघवं चिंतिज्जति । कुल-गण-संघसमितीसु समायारीपरूवणेसु य सुत्तघराओ अत्थघरो पमाणं भवति । तहा-गणाणुण्णाकेल गुरु ततिय भंगिल्लाऽसति बितियभंगे अत्थघरे गणाणुण्ण करेति न सुत्तघरे । एवं अत्थघरो गुरुतरो पमाणं च । किं च तित्थगर-मुहग्गतो सो त्थो जम्हा । सुत्तं पुण गणहरमुहग्गतं । “अत्थं भासति अरहा”-गाहा-तम्हा गुरुतरो अत्थो । किं च पुव्वं च होति अत्थो पच्छा सुत्तं भवति । भणियं च-

“अरहा अत्थं भासति, तमेव सुत्तीकरेति गणधारी ।

अत्थेण विना सुत्तं, अनिस्सियं केरिसं होति ? ॥”

जेसिति जेसिं आयरिआणं ते सेवंति-ज-गारुदिट्ठाणं त-गारेणं ति निद्देसो कीरति, स-गारा एगारो पिहो कज्जति, एवं ततो भवति, एवं सद्देण य एवं कारणणि धोसेंति-भणंति “अत्थे गुरुणो सुत्ते लहुआ पच्छित्ता ।” इति भणितो अट्टविहो नाणायारो ॥

इदाणि दंसणायारो भण्णति-दंसणस्स य आयारो दंसणायारो, सो य अट्टविहो-

[भा. २३] निस्संकिय निक्कंखिय, निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठिय ।

उववूह-थिरीकरणे, वच्छल्ल-पभावणे अट्ट ॥

[भा. २४] संसयकरणं संका, कंखा अन्नोणदंसणग्गाहो ।

संतंमि वि वितिगिच्छा, सिज्जेज्ज न मे अयं अट्टो ॥

चू. संसयणं संसयः । करणं क्रिया । संसयस्य करणं संसयकरणं । सिस्साह-जमिदं

संसयकरणं किमिदं विन्नाणत्थंतरभूतं उताणत्थंतरमिति । गुरुराह—न इदमत्थंतरभूतं घडस्स दंडादयो जहा, इदं तु अनत्थंतरं, अंगुलिए य वक्रकरणवत् । जदिदं संसयकरणं, सा एव संका, संकणं संका, चिन्ता संकेत्यर्थः । सा दुविहा देसे सव्वे य देसे जहा—तुल्ले जीवत्ते कहमेगे भव्वा एगे श्रभव्वा, अहवेगेण परमाणुणा एगे आगासपदेसे पुण्णे अन्नो वि परमाणू तत्थेवागासपदेसे अवगाहति न य परमाणू परमाणुतो सुहुमतरो भवति, न य आयपमामे अन्नावगाहं पयच्छति, कहमेयं ति ? एवमादि देसे संका । सव्वसंकत्ति सव्वं दुवालसंगं गणिपिडगं पायगभासानिबद्धं माणु एतन कुसलकप्पियं होज्जा ।

संकिणो असंकिणो य दोसगुणदीवणत्थं उदाहरणं—जहा ते पेयापाया—दारगा—एगस्स गिहवतिणो पसवियपुत्ता भज्जा मता । तेण य अन्ना धरिणी कता । तीए वि पुत्तो जाओ । तो दोवि लेहसालाए पढंति । भोयणकाले आगताण दोण्ह वि गिहंतो णिविद्वान्ण मासकणफोडिया पेया दिन्ना । तत्थ मुयमातिओ चिंतेइ—“मच्छित्ताइमा” । संकिओ पियति । तस्स संकाए वग्गुलियावाही जातो, मतो य । बितिओ चिंतेति—“न ममं माता मच्छियाओ देति” । निस्संकितो पिवति, जीवितो य । तम्हा संका न कायव्वा, निस्संकितेण भवियव्वं । संके ति दारं गतं ।

इदाणिं कंखे त्ति दारं । कंखा अन्नोन्नदंसणग्गाहो त्ति बतितो पादो गाहाए । कंखणं कंखा अभिलाष इत्यर्थः । कंखा अभिलासो, अन्नं च अन्नं च अन्नोन्नं—नाणप्पगारेसु त्ति भणियं होइ, दिट्ठी दरिसणंमतमित्यर्थः, तेसु नाणप्पगारेसु दरिसणेसु गाहोग्गहणं ग्राह गृहीतिरित्यर्थः एरिसा कंखा । सा य दुविहा—देसे य सव्वे य । देसे जहा—किंचि एगं कृतित्थियमतं कंखति, जहा—“एत्थ वि अहिंसा भणिता मोक्खो य, अत्थि सुकयदुक्कयाणं कम्माण फलवित्तिवेसेसो दिट्ठो” एवमादि देसे । सव्वकंखा भन्नति । सव्वाणि सक्काजीविग—कविल—बोडितोलूग—वेद—तावसादिमताणि गेण्हति । सव्वेसु तेसु जहाभिहितकारणेसु रुइं उप्पायंतो सव्वकंखी भवति

अकंखिणो कंखिणो य गुणदोसदरिसणत्थं भन्नति उदाहरणं । राजा अस्सेण अवहरितो । कुमारोमच्चो य अडविं पविट्ठा । छुहा परज्झा वनफलाणि खायंति । पडिणियत्ताणं राया चिंतेति लडुग—पूडलगमादीणि सव्वाणि भक्खेमि त्ति आगया दो वि जणा । रायेण सूयारा भणिता । जं लोए पवरं ति तं सव्वं रंथेह त्ति । तेहिं रद्धं उवठवियं रन्नो । सो राया पेच्छणगदिट्ठंतं कप्पेति कप्पडिया बलिएहिं घाडिज्जंति एवं मिट्ठस्स ओगासो होहिति त्ति काउं कठो मंडकोडगादीणि खतिताणि । तेहिं सूलेण मतो । अमच्चेण पुण वमण—विरेयणाणि कताणि । सो आभागी भोगाणं जाओ । इयरो य मओ । तम्हा कंखा न कायव्वा । कंखेत्ति दारं गतं ।

इदाणिं वितिगिच्छेत्ति दारं । “संतंमि वि वितिगिच्छ” गाहा—पच्छद्ध । संतंमि विज्जमाणंमि, अवि पयत्थ संभावणे, किं संभावयति ? “पच्चक्खे वि ताव अत्थे वितिगिच्छं करेति किमु परोक्खे” एतं संभावयति । वितिगिच्छ नाम मतिविप्लुति । जहा थाणुरयं पुरिसोऽयमिति । सिज्जेज्ज त्तिजहाऽऽभिलसितफलपावणं सिद्धी । नगारेण संदेहं जणयति । मे इति आत्मनिर्देशः । अयमिति ममाभिप्रेतः । अर्थः अर्ध्यते इत्यर्थः । एस पयत्थो भणिओ । उदाहरणसहिओ समुदायत्थो भन्नति । सा वितिगिच्छा दुविहादेसे सव्वे य । तत्थ देसे — “अह्वे मोय—सेय—मल—जल्ल—पंकदिद्धगत्ता अच्छामो, अब्भंगुव्वट्ठणादि न किंचि वि करेमो, न जज्जति

किं फलं भविस्सति न वा” एमाति देसे। सव्वे – “बंभचरण-केसुप्पाडण-जल्लधरण-भूमिसयण-परिसहोवसग्ग-विसहणाणिय एवमाईणि बहूणि करेमो, न नज्जइ-किमेतेसिं फलं होज्ज वा न वा” एवं वित्तिगिंच्छति जे आदिजुगपुरिसा ते संघयण-धिति बलजुत्ता जहाभिहितं मोक्खमग्गं आचरंता जहाभिलसियमत्थं साहेति, अम्हे पुण संघयणादिविहूणा फलं वि लहिज्जामो न वा न नज्जति। अहवा सव्वं साहूणं लट्ठं दिट्ठं जति नवरं जीवाकुलो लोगो न दिट्ठो हुंतो तो सुंदरं होतं, देसवित्तिगिच्छा एसा। सव्ववित्तिगिच्छा जइ सव्वण्णूहिं तिकालदरिसीहिं सव्वं सुकरं दिट्ठं होतं तो णं अम्हारिसा कापुरिसा सुहं करंता, एवं सुंदरं होतं।

निवित्तिगिच्छि-विचिगिच्छिणो पसाहणत्थं उदाहरणं भणति- एगो सावगो “नंदीसरवरदीवं” गतो। दिव्वो य से गंधो जाओ दिव्वसंघसेणं। अन्नेण भित्तासावएण पुच्छितो क्कहणं ? विज्जाए दाणं। साहणं मसाणे। पितायं सिक्कं हेट्ठा इंगाला, खायरो य सूलो, अट्ठसयं वारे परिजवित्ता पादो छिज्जाए, एवं बितिए ततिए छित्ते आगासेण वच्चति। तेण सा विज्जा गहिता कालचउद्दसिरत्तिं साहेति मसाणे। सव्वं उवचारं काउं न अज्झवसति। चोरो य नगरारक्खेण परब्भसमाणो तत्थेव अतिगतो। ते वेढिऊण ठिता, पभाए धेप्पिहिति। सो य चोरो भमतो तं विज्जासाहगं पेच्छति। तेण पुच्छितो भणति विज्जं सोहेमि त्ति। केण दिन्ना, सावगेण। चोरेण भणियं-इमं दव्वं गिण्हाहि विज्जं देहि। सो सट्ठो वित्तिगिच्छति सिज्जिज्जा न वत्ति। तेण दिन्ना। चोरेण चिंतियं सममोवासओ कीडियाए वि पावं णेच्छति, संच्चमेयं। सो साहेउमारब्धो, सिद्धा। इयरो सट्ठो गहितो। तेण आगासगएणं लोगो भिसितो। ताहे सो सट्ठो मुक्को। सट्ठा जाया। एवं निव्वित्तिगिच्छेण होंतियव्वं ॥ अहवा -

[भा. २५] विदु कुच्छत्ति व भणति, सा पुण आहारमोयमसिणाइं।

तीसु वि देसे गुरुगा, मूलं पुण सव्वहिं होति ॥

चू. विदु-साहू, कुच्छति-गरहति निंदतीत्यर्थः। व इति वित्तिय विक्रपदरिसणे भण्णइत्ति भणियं होति। सा इति सा विदुगुंच्छा। पुण सट्ठो विसेसणत्थे दट्ठव्वो। पुव्वाभिहितवित्तिगंच्छतो इमं विदुगुंच्छं विसेसयति। सा पुण विदुगुंच्छा इमेसु संभवति। आहारे त्ति वल्लिकरेसु आहारेति, अहवा मंडली विहाणेण भुंजमाणा पाणा इव सव्वे एक्कलाला असुइणो एते। मोए त्ति काइयं वोसिरिउं दवं न गेण्हंति समाहीसु वा वोसिरिउं तारिसेसु चेव लंबणेसुं भायणाणि छिवंति। मसिणाणे त्ति अण्हाणा य एतं पस्सेयउल्लिय-मलज्जरंतगत्ता सयाकालमेव चिट्ठंति। आदि सट्ठतो सोवीरग-गहणं तेण व मिल्लेवणं मोयपडिमापडिवत्ती य एते वेप्पंति। जहा केण कया विदुगुंच्छा तत्थुदाहरणं- सट्ठो पच्चंते वसति। तस्स धूया विवाहे किह वि साहुणो आगता। सा पिउणा भणिया पुत्ति पडिलाहेहि। सा मंडिय-पसाहिता पडिलाहेति। साहूणं जल्लगंधो तीए अग्घाओ। सा हियएण चिंतेति-अहो! अणवज्जो धम्मो भगवता देसिओ, जइ जलेण फासुएण ण्हाएज्जा को दोसी होज्जा। सा तस्स ठाणस्स अनालोइय-पडिक्कंता देवलोगगमणं। चुता ‘मगहारायगिहेगणिया धूया जाया। गब्भगता चेव अरत्तिं जणेति। गब्भसाडणेहि वि न पडति। जाता समाणी उज्जिया। सा गंधेण तं वनं वासेति। ‘सेणिओ’ य तेण ओगासेण-निगच्छति सामि वंदिउं। सो खंधावारो तीए गंधं न सहते। उम्मग्गेण य पयाओ। रन्ना पुच्छियं किमेयं। तेहिं कहियं दारियाए

गंधो । गंतूणं दिट्ठा । भणति एसेव ममं पढम पुच्छा । भगवं पुव्वभवं कहेति । भणति एस कहिं पच्चणुभविस्सति सामी भणति—एतिए तं वेइतं इदाणिं, सा तव चेव भज्जा भविस्सति, अग्गमहिंसी बारस संवच्छराणि सा कहं जाणियव्वा । जा तुमं रममाणस्स पड्डिए हंसोलीणं काहिति तं जाणिज्जासि । वंदित्ता गओ सा अवगयगंधा एगाए आहीरीए गहिता, संवद्धिया, जोवणत्था जाया । कोमुतिचारं माताए समं आगता । ‘अभओ सेणिओ’ य पच्छण्हं कोमुदीचारं पेच्छंति ।

तीसे दारियाते अंगफासेणं ‘सेणिओ’ अज्झोववण्णो । नाममुद्दीया य तीसे दसीयाए बंधति । ‘अभयस्स’ कहेति—नाममुद्दा हरिता, मग्गाहि । तेणं मणुस्सा पेसिता । तेहिं वारा बद्धा ते एक्केकं माणुसं नीणंति । सा दारिया दिट्ठा । चोरी गहिता । ‘अभओ’ चिंतेति—एतदर्थं से दसिआए वेढओ बद्धो । ‘अभओ’ गओ ‘सेणियस्स’ समीवं । भणति, गहिओ चोरो । कहिं सो ? मारिओ । ‘सेणिओ’ अद्धित्ति पगओ । ‘अभओ’ भणइ—मुक्का । सा पुण मयहर धुया वरेत्ता परिणीया । अन्नया बुक्कण्णएण रमंति । राणिआओ पोत्तं वहावेत्ति, हत्थं वा डेंति । जाहे राया जिच्चह ताणे न तं वाहेत्ति । इयरीए जीतो पोत्त वेढेत्ता विलग्गा । रन्ना सरियं । मुक्का, भणतिममं विसज्जेह । विसज्जिया, पव्वइया य । एवं विदुगुंछाए फलं । वितिगिच्छे त्ति दारं गतं । इदाणिं एएसिं पच्छित्तं भन्नति । तीसु वि पच्छद्धं । तीसु वि संका कंखा बितिगिच्छा य एताइं तिन्नि । एतासु तीसु वि देसे पतेयं पतेत्थं गुरुगा । मूलमिति सब्वच्छेदो । पुण सद्दो सब्वसंकाति विसेसावधारणे दड्डव्वो । सब्वहिं ति सब्वसंकाए सब्वकंखाए सब्ववितिगिंछाए य । होति भवतीत्यर्थः । किं तत् मूलमिति अनुकरिसणवक्कं दड्डव्वं ॥

इदानिं अमूढदिट्ठित्ति दारं— मुह्यते स्म अस्मिन्निति मूढः । न मूढः अमूढः । अमूढ दिट्ठि याथातथ्यदृष्टिरित्यर्थः : । जहा सा भवति तहा भणति—

[भा. २६]

नेगविधा इट्ठीओ, पूयं परवादिणं चदड्डुणं ।

जस्स न मुज्झइ दिट्ठी, अमूढदिट्ठिं तयं बेत्ति ॥

चू. नेगविहत्ति नानाप्यगारा, का ता ? इट्ठीओ । इट्ठित्ति इस्सरियं, तं पुण विज्जामतं तवोमतं वा, तिउव्वणागासगमणविभंगनाणादि एश्वर्यं । पूयत्ति—असन—पान—खातिम—सातिम—वत्थ—कंबलाती जस्स वा जं पाउगं तेण से पडिलाभं पूया । केसिं सा ? परवादिणं ति जइणसासणवइरत्ता परा ते य परिव्वायरत्तपडिमादी पासंडत्था, च सद्दाओ गिहत्था धीचारादि, अहवा च सद्दाओ ससासणे वि जे इमे पासत्था तेसिं पूयासक्कारादि दड्डुं, च अनुक्करिसणे पायपूरणे वा दड्डव्वो । दड्डुणं ति दृष्ट्वा, जहा तेसिं परवादीणं पूयासक्कारिड्ढिविसेसादी संति णं तहा अहं, माणु एस चेव मोक्खमग्गो विसिद्धतरो भवेज्जा । अतो भणति—जस्स पुरिसस्स, न इति पडिसेहे, मोहो विन्नाण—विवद्दासो, दिट्ठी दरिसणं, स एवं गुणविसिट्ठी अमूढदिट्ठी भन्नति । जस्सेतिपदस्य जगारुद्धिड्डस्स एगारेण णिद्देसो कीरति तगं ति बेत्ति ब्रुवंति आचार्या कथयन्तीत्यर्थः ।

अमूढदिट्ठी त्ति दारं गयं । इदाणिं उववूहण त्तिदारं— उववूहत्ति वा पसंसत्ति वा सद्धा जणणंत्ति वा सलाघणंति वा एगट्ठा ॥

[भा. २७]

खमणे वेयावच्चे, विनयसज्जायमादिसंजुत्तं ।

जो तं पसंसए एस, होति उववूहणा विनओ ॥

चू. “खमणिति” चउत्थं छट्ठं अट्ठमं दसमं दुवालसमं अद्धमासखमणं मास-दुमास-
तिमास-चउमास-पंचमास-छम्मासा । सव्वं पि इत्तरं, आवकहियं वा । “वेयावच्चेति” आयरिय-
वेयावच्चे दसमए । एसिं पुरिसाणं इमेणं वेयावच्चं करेति, असनादिया वत्थाइणा पीढ-फलग-
सेज्जा-संयारग-ओसह-भेसज्जेण य विस्सामणेण य । विनओत्ति नाण-विणओ, दंसण-विणओ,
चरित्त-विणओ, मण-विणओ, वइ-विणओ, काय-विणओ उवचारिय-विणओ य, एस
विणओ सवित्थरो भाणियव्वो जहा दसवेयालिए । सज्झाएत्ति वायणा १ पुच्छणा २ परियट्ठणा
३ अनुपेहा ४ धम्मकहा ५ य पंचविहो सज्झाओ, आदि सद्दाओ जे अन्ने तवभेया ओमोयरियाइ
ते धिप्पंति, तथा खमादओ य गुणा । जुत्तं ति एतेहिं जहाभिहिएहिं गुणेहिं उववेओ जुत्तो भन्नति
जोइति अनिदिट्ठसरूवो साहू धेप्पइ । तं सट्ठेण खमणादिगुणोववेयस्स गहणं । पसंसते श्लाघयतीत्यर्थः
एस ति पसंसाए णिद्देसो । होइ भवति, किं ? उववूहणा विणओ, णिद्देसवयणं, विनयणं
विणओ-कम्मावणयणद्वारमित्यर्थः । उववूहण ति दारं गयं ॥ इदाणिं थिरीकरण ति दारं-

[भा. २८] एतेसुं चिअ खमणादिएसु सीदंतचोयणा जा तु ।
बहुदोसे माणुस्से, मा सीद थिरीकरणमेयं ॥

चू. सीतंतो नाम जो थिरसंघयणो धितिसंपण्णो हट्ठो य न उज्जमति खमणादिएसु एस
सीयणा । चोयणा प्रेरणा नियेजनेत्यर्थः । तंपुण चोयणं करेति अवायं दंसेउं । जओ भण्णति-बहुदोसे
माणुस्से । दोसा अवाया ते य-“दंडक ससत्थ-” गाहा । अहवा जर-सास-कास-खयकुट्टादओ
संपओगविप्पओगदोसेहि य जुत्तं । मा इति पडिसेहे । एवं वयण-किरियासहायत्तेण जं संजमे
थिरं करेति ति थिरीकरणं सेसं कंठं । थिरीकरणे ति दारं गयं ॥ इदाणिं वच्छल्ले ति दारं-

[भा. २९] साहम्मि य वच्छल्लं, आहारातीहिं होइ सब्वत्थ ।
आएसगुरुगिलाणे, तवस्सिबालादि सविसेसं ॥

समाणधम्मो साहमिओ तुल्लधम्मो । सो य साहू साहुणी वा । च सद्दातो खेत्तकालमासज्ज
सावगो वि धेप्पति । वच्छल्लभावो वच्छल्लं आदरेत्यर्थः । कहं केण वा, कस्स वा, कायव्वं । साहूण
साहुणा सब्वथामेण एवं कायव्वं । आहारादिना दव्वेण आहारो आदि जेसिं तानिमानि आहारादीनि,
आदि सद्दातोवत्थपत्त-भेसज्जोसह-पाद-सोयाब्भंगण-विस्सामणादिसु य । एवं ताव सब्वेसिं
साहमियाणं वच्छल्लं कायव्वं । इमेसिं तु विसेसओ-आएसो-पाहुणओ, गुरु-सूरी, गिलाणो-
ज्वरादि गहितो तओ विमुक्को वा, तवस्सी विकिड्डतवकारी, बालो, आदिसद्दातो बुद्धो सेहो महोदरो
यः । सेहो अभिनव-पव्वइतो, महोदरो जो बहुं भुंजति । ‘सविसेसं’ ति एसिं आएसदिआणं
जहाभिहितानं सह विसेसेण सविसेसं सादरं साहिगयरं सातिसयतरमिति ॥

जो एवं वच्छल्लं पवयणे न करेति तस्स पच्छित्तं भन्नति । सामण्णेण साहम्मियवच्छल्लं न
करेति मासलहु विसेसओ भण्णति-

[भा. ३०] आयरिए य गिलाणे, गुरूगा लहुगा य खमगपाहुणए ।
गुरुगो य बाल-बुद्धे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

चू. आयरिय-गिलाणवच्छल्लं न करेति चउगुरुगा पत्तेयं । खमगस्स पाहुणगस्स य वच्छल्लं
न करेति चउलहुगा पत्तेयं । बालबुट्टाणं पत्तेयं मासगुरुगो । सेह-महोयराणं पत्तेयं मासलहुगो ।

वच्छलेति दारं गतं ॥ इदाणि पभावणे त्ति दारं— गुरुभणियवयणानंतरमेव चोदग आह—ननु जिणाण पवयणं सभावसिद्धं न इयाणि सोहिअव्वं । गुरू भणइ—

[भा. ३१] कामं सभावसिद्धं, तु पवयणं दिप्पते सयं चेव ।
तहवि य जो जेणहिओ, सो तेण पभावते तं तु ॥

चू. काम सदोऽभिधारियत्ये अनुमयत्ये वा, इह तु अणुमयत्ये दृष्टव्यो । सो भावो सभावो सहजभावः आदित्ये तेजोवंत परकृत इत्यर्थः । तेन स्वभावेन सिद्धं प्रख्यातं प्रथितमित्यर्थः । तु पूरणे । प्र इत्ययमुपसर्ग, वुच्चति जं तं वयणं, पावयणं पवयणं, पहाणं वा वयणं पवयणं पगतं वा वयणं, पसत्थं वा वयणं पवयणं । दिप्पते भासते सोभतेत्ति भणियं भवति । सयमिति अप्याणेण च सदो अत्थाणुकरिसणे । एव सदो अवहारणे । तह वि य त्ति जइ वि य सद्देणावधारियं पवयणं सयं पसिद्धं तहवि य पभावणा भन्ति । च सदो जहा संभवं योजो । जोगारेण अनिदिट्ठो पुरिसो जेणत्ति अनिदिट्ठेण अतिसतेण । अधिको प्रबलो । जोगारुदिट्ठस्स सोगारो निद्देसे । तेगारो वि जेगारस्स निद्देसे । प्रख्यापयि तदिति प्रवचनं ॥ अमूढदिट्ठि उववूह—थिरीकरण—वच्छल्ल—पभावणाणं सरूवा—भणिता । इदाणि दिट्ठंता भण्णंति—

[भा. ३२] सुलसा अमूढदिट्ठि, सेणिय उववूह थिरीकरणसाढो ।
वच्छल्लंमि य वइरो, पभावगा अट्ठ पुण होंति ॥

चू. सुलसा साविगा अमूढदिट्ठित्ते उदाहरणं भन्ति । भगवं चंपाए नयरीए समोसरिओ भगवया य भवियं थिरीकरणत्थं अम्मडो परिव्वायगो रायगिहं गच्छंतो भणिओ—सुलसं मम वयणा पुच्छेज्जसि । सो चिंतेति पुण्णमंतिया सा, जं अरहा पुच्छति । तेण परिकखणा—निमित्तं भत्तं मग्गिता । अलभमाणेण बहूणि काऊण मग्गिता । न दिन्नं, भणति य—परं, अनुकंपाए देभि न ते पत्तबुद्धीए । तेण भणियं जति पत्तबुद्धीए देहि । सा भणति न देमि । पुणो पउमासणं विउव्वियं । सा भणति जइवि सि सक्खा बंभणो तहावि ते न देमि पत्तबुद्धीए । तओ तेण उवसंवारियं सब्भावं च से कहियं । न दिट्ठी मोहो सुलसाए जाओ । एवं अमूढरिट्ठिणा होयव्वं ।

सेणिओ उववूहणाए दिज्जति । रायगिहे सेणिओ राया । तस्स देविंदो समत्तं पसंसति । एके देवो असद्दहंतो नगरवाहिं सेणियस्स पुरतो चेल्लगरूवेण अनिमिसे गेण्हति । तं निवारति । पुणो वाडहियसंजतिवेसेण पुरओ ठिओ । तं अप्पसारियं गेउं उवचरए पेसिऊण धरिता तथेव निक्खिविता । सयं सव्वपरिकम्माणि करेति । मा उड्ढाहो भविस्सति । सो य गोमडय सरिसं गंधं विउव्वेति । तहावि न विपरिणमिति । देवो तुट्ठो । दिव्वं देविह्णिं दाएत्ता उववूहति । एवं उववूहियव्वा साहम्मिया । थिरीकरणे आसाढो उदाहरणं—

उज्जेनीए आसाढो आयरिओ । कलं करेते साहू समाहीए निज्जवेति । अप्पाहेति य, जहा—मम दरिसावं देज्जह । ते य न देति । सो उव्वेतं गतो पव्वज्जाते । ओहाविओ य सलंगेण । सिस्सेण य से ओही पउत्ता । दिट्ठो ओहावंतो । आगतो । अंतरा य गामविउव्वणं, नट्टियाकरणं, पेच्छणयं, सरयकालउवसंधारो, पघावणं । अंतरा य अन्नगाममम्भासतलाग—छ—दारगविउव्वणं, जलमज्जे खेलणं । आयरिओ पासित्ता ठितो । तेहिं समाणं वाणमंतरवसहिमुवगतो । पच्छा छकाइयाते एगमेगस्स आभरणाणि हरिउमारद्धो । पच्छा ते सं दिट्ठंता कहयति । परिवाडीए पढ्ढो भणति ।

जत्तो भिक्खं बलि देमि, जत्तो पासेमि नायगे ।

सा मे मही अक्कमति, जायं सरणतो भयं ॥

सो भणति अतिपंडिओ सि, मुंच आभरणाणि ।

बितिओ वि आरद्धो, सो भणति सुणेहि अक्खाणयं ।

जेण रोहंति बीयाइं, जेण जीवंति कासगा ।

तस्स मज्झे मरीहामि, जायं सरणतो भयं ॥

— ततिओ भणति—

जमहं दिया य राओ य, हुणामि महु—सप्पिसा ।

तेण मे उडओ दद्धो, जायं सरणतो भयं ॥

— अहवा—

वग्गस्स मए भीतेण, पावओ सरणं कतो ।

तेण अंगं महं दद्धं, जायं सरणओ भयं ॥

चउत्थो भणति ।

लंघण—पवण—समत्थो, पुव्वं होऊण किण्ण चाएसि ।

दंडलइयग्गहत्यो, वयंस ! किं नामओ वाही ॥

— अहवा —

जेट्ठामूलंमि मासंमि, मारुओ सुहसीयलो ।

तेण मे भज्जते अंगं, जायं सरणतो भयं ॥

पंचमो भणइ —

जाव वुत्थं सुहं वुत्तं, पायवे निरुवद्दवे ।

मूलाओ उट्ठिया वल्ली, जायं सरणओ भयं ॥

छट्ठो भणति —

जत्थ राया सयं चोरो, भंडिओ य पुरोहिओ ।

दिसं भय णायरया, जायं सरणओ भयं ॥

—अहवा—

अब्भंतगा खुभिया, पेळ्ळंति बारा जणा ।

दिसं भयह मायंगा, जायं सरणतो भयं ॥

—अहवा—

अचिरुग्गए य सूरिये, चेइयथूभगए य वायसे ।

भित्तीगयए य आयवे, सहि सुहित्ते जणे न बुज्झति ॥

सयमेव उ अंमए लवे, मा हु विमाणय जक्खमागयं ।

जक्खाहडए य तायए, अन्नंदाणि विमग्ग तातयं ॥

नवमासाकुच्छिघालिए, सयं मुत्तपुलीसगोलिए ।

धूलियाए मे हडे भत्ता, जायं सरणतो भयं ॥

एवं सव्वाभरणाणि घेतूण पयाओ । अंतरा य संजती विउव्वणं । तं दडूण भणति,
कडते य ते कुंडलए य ते, अंजि अक्खि तिलए य ते कए ।
पवयणस्स उड्डाहकारि ते, दुड्डा सेहि कत्तो सि आगता ॥

— सा य पडिभणति —

समणो य सि संजतो य सि, बंभयारी समलेडुकंचणो ।

वेहारू य वायओ य, ते जेडुज्ज किं ते पडिगाहते ॥

पुनरवि पयाओ । रागरूवखंवावारविउव्वणं । पडिबुद्धो य । जहा तेण देवेण तस्स
आसाढभूतिस्स थिरीकरणं कतं एवं जहासत्तिओ थिरीकरणं कायव्वं । वच्छल्ले वड्रो दिट्ठंतो ।
भगवं वडरसामी उत्तरावहं गओ । तत्थ य दुब्भिकखं जायं । पंथा वोच्छिन्ना । ताहे संघो उवागओ ।
नित्थारेहि ति । ताहे पडविज्जा श्रावाहिता । संघो चडियो । उप्पतितो । सेज्जायगे य चारीए गतो ।
पासति । चिंतेइ य कोइ विणासो भविस्सति जेण संघो जाति । इलएण छिहल्लिं छिंदित्ता भणति ।
भगव साहंमिओ ति । ताहे भगवया वि लइतो, इमं सुत्तं सरंतेण—

“साहम्मिय वच्छल्लंमि, उज्जता य सज्जाते ।

चरण—करणंमि य तथा, तित्थस्स पभावणाए य ॥”

जहा वडरेण कयं एवं साहंमियवच्छल्लं कायव्वं । अहवा—नंदिसेणो, वच्छल्ले उदाहरणं ।
पभावगा अड्डिमै, पवयणस्स होति ॥

[भा. ३३] अइसेस इड्ढि—धम्मकहि—वादि—आयरिय—खमग—नेमिती ।

विज्जा—राया—गण—संमता य तित्थं पभावेति ॥

चू. अतिसेसि ति अतिसयसंपण्णो । सो य अतिसओ मणोहि अइसयअज्जयणा य ।
इड्ढितिइड्ढिदिक्खता तयामच्चपुरोहिताति । धम्मकहि ति जे अक्खेवणि विक्खेवणि निव्वेयणि
संवेदणीए धम्मातिकखंति । वादी आयलद्धि—संपण्णो अजेओ । आयरिओ स्वपरसिद्धं तपरूवगो
खमगो—मासियादि । नेमिती अट्टंग—निमित्तसंपण्णो । विज्जासिद्धो जहा अज्जखउडो रायसंमतो
रायवल्लभइत्यर्थः । गणपुरचाउवेज्जादि तेसिं सम्मतो । एते अट्ट वि पुरिसा तित्थं पगासंति ।
परपक्खे ओभावेति । भणिया दिट्ठता ॥ इयाणिं पच्छित्ता भण्णंति—

[भा. ३४] दिट्ठीमोहे अपसंसणे य, थिरीयकरणे य लहुआओ ।

वच्छल्लपभावणाण य, अकरणे सट्ठाणपच्छित्तं ॥

चू. दिट्ठीमोहं करेति ड्ढ । उववूहं न करेइ ड्ढ । अणुववूहाते केति आयरिया मासलहु
भणंति । सम्मत्तादीसु थिरीकरणं न करेति ड्ढ । केति भएण वा मासलहु । वच्छल्ले सामण्णेण
विसेसेण, य भणियं तं चेव सट्ठाणं । जं इमाए गाहाए भणियं आयरिए य गिलाणे गुरुगा गाहा ॥

पभावणं अकरंत्तस्स सामण्णेण चउगुरुगा । विसेसेण सट्ठाणपच्छित्तं । तं च इमं ।
अतिसेसितिड्ढिधम्मकहि—वादी—विज्ज—रायसम्मतो गणसंमतो अतीतणिमित्तेण य एते ससत्तीए
पवयणपभावणं न करंति चउलहुगा । पडुपण्णणागतेण य पभाणं न करेति चउगुरुगा । उवज्झायो
न करेति ड्ढ भिक्खू न करेति मासगुरु । थेरो न करेति मासलहु । खुड्डो न करेति भिन्नमासो ।
भणिओ दंसणायारो ॥ इयाणिं चरित्तायारो भण्णति—

[भा. ३५] पणिघाणजोगजुत्तो, पंचहिं समितीहिं तिहिं य गुत्तीहिं ।
एस चरित्तायारो, अड्विविहो होति नायव्वो ॥

चू. पणिहाणं ति वा अज्झवसाणं ति वा चित्तं ति वा एगद्धा । जोगा मण-वइ-काया । पणिहाणजोगेहिं पसत्थेहिं जुत्तो पणिहाणजोगजुत्तो । तस्स य पणिहाणजोगजुत्तस्स पंचसमितीओ तिन्निगुत्तीओ भवन्ति । ता य समितिगुत्तीओ-इमा-इरिया-समिई, भासा-समिई, एसणा-समिई, आयाण-भंड-मत्त-निक्खेवणा-समिई, परद्वावणिया-समिई, मणगुत्ती, वयगुत्ती, कायगुत्ती । जीवसंरकखणजुगमेत्तरदिट्ठिस्स अप्पमादिणो संजमोवकरणुप्पायणणिमित्तं जा गमणकिरिया सा इरियासमिती । कक्कस-निट्ठुर-कडुय-फरुस-असंबद्ध बहुप्पलावदोसवज्जिता हियमणवज्ज-मितासंदेह-अणभिद्रोहधम्मा भासासमिती । सुत्तानुसारेण रयहरण-वत्थपादासण-पाण-निलय-ओसहण्णेसणं एसणासमिती । जं वत्थ-पाय-संधारग-फलग-पीढग-कारणडुं गहणनिक्खेवकरणं पडिलेहिय पमज्जिय सा आदाननिक्खेवणा समिती । जं मुत्त-मल-सिलेस-पुरिस-सुक्काण जं व विवेगारिहाणं संसत्ताण भत्तापाणादीण जंतुविरहिए थंडिले विहिणा विवेगकरणं सा परिच्चागसमिती ॥ कलुस-किलिड्डमप्पसंतसावज्जमण-किरियसंकप्पणगोवणं मनगुत्ती । चावल्ल-फरुस-पिसुण-सावज्जप्पवत्तणिग्गहकरणं मोणेण गोवणं वइगुत्ती । गमनाग-मनपचलणादानण्णंसणप्फंदणादिकिरियाण गोवणं कायगुत्तो ॥

समिति-गुत्तीणं विसेसो भन्नति ।

- ॥ १ ॥ समितो नियमा गुत्तो, गुत्तो समियत्तणंमि भतियव्वो ।
कुसलवइमुदीरंतो, जं वइगुत्तो वि समिओ वि ॥
- ॥ २ ॥ तणुगतिकिरियसमिती, तणुकिरियागोवणं तु तणुगुत्ती ।
वागोवण वागुत्ती वा, समिति पयारो तस्सेव ॥
- ॥ ३ ॥ संकप्पकिरियगोवण, मणगुत्ती भवति समिति-सुपयारो ।
भणिता अड्व वि माता, पवयणवणफलणतत्तातो ॥
- [भा. ३६] समितीण य गुत्तीण य, एसो भेदो तु होइ नायव्वो ।
समिती पयारूवा, गुत्ती पुण उभयरूवातु ॥
- [भा. ३७] समितो नियमा गुत्तो, गुत्तो समियत्तणंमि भइयव्वो ।
कुसल वइ उदीरंतो, जं वतिगुत्तो वि समिओ वि ॥
- [भा. ३८] समिती पयारूवा, गुत्ती पुण होति उभयरूवा तु ।
कुसल वति उदीरंतो, तेणं गुत्तो वि समिओ वि ॥
- [भा. ३९] गुत्तो पुण जो साधू, अप्पविचाराए नाम गुत्तीए ॥
सो न समिओति, वुच्चति तीसे तु विचाररूवत्ता ॥

चू. अधिकृतार्थावष्टंभनगाथा । इदाणिं चरित्तणायारे पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ४०] समितीसु य गुत्तीसु य, असमिते अगुत्ते सब्बहिं लहुगो ।
आणादिविराघणे तास, उदाहरणा जहा हेइ ॥

चू. समितीसु असमियस्स गुत्तीसु य अगुत्तस्स मासलहु-सब्बहिं-सब्बसमितीसु सब्बगुत्तीसु

य असमितगुत्तस्स आणाभंगदोसो अणवत्थमिच्छत्त—आयसंजमविराहणादोसा य भवन्ति । एया य समिती गुत्ती, तो सतोदाहरणा वत्तव्वा । इह न भण्णन्ति, अतिदेसो कीरन्ति, जहा हेट्ठा आवसगे, तथा दट्ठव्वा । अट्ठविहो चरित्तायारो गतो ॥ इयाणिं तवायारो भण्णन्ति—

[भा. ४१] दुविध तवपरूवणया, सट्ठणारोवणा तमकरेत्ते ।
सव्वत्थ होति लपहुगो, लीणविणज्झायमोत्तूणं ॥

चू. दुविह तवेत्ति, बाहिरो अब्भितरो य । बाहिरो छव्विहो—अणसणं, १ ओमोयरिया, २ भिक्खापरिसंखाणं, ३ रसपरिच्चाओ, ४ कायकिलेसो, ५ पडिसंलिणता य । ६ अब्भितरो छव्विहो—पायच्छित्तं, १ विणओ, २ वेयावच्चं ३ सज्झाओ, ४ विउसग्गो, ५ ज्झाणं ६ चेत्ति । दुविहा तवस्स य परूवणा कायव्वा । परूवणा नाम पन्नवणा । सा य जहा दुमपुप्फियपढमसुत्ते तथा दट्ठव्वा । इह तु पच्छित्तेणहिकारो । तं भणन्ति गं ठाणं सट्ठणस्स आरोवणा सट्ठणारोवणा । तमिति तवो संवज्झति । अकारो पडिसेहे, करेत्ते—आचरेत्ते इत्यर्थः । अकारेण य पडिसिद्धे अनाचारणं अनाचरेत्तस्स य सट्ठणं तं च इमं । सव्वत्थ होइ लहुगो । सव्वत्थेत्ति सव्वेसु पदेसु अणसणादिसु सति पुरिसकारपरक्कमे विज्झमाणे तवमकरेत्तस्स मासलहु । अइपसत्तं लक्खणमिति काउं उद्धारं करेइ । संलीणविनयसज्झायपया तिन्नि मोत्तूणं ।

पडिसंलीणया दुविहा दव्वपडिसंलीणया, भावपडिसंलीणया य । इत्थि—पसु—पंडग—पुमसंसत्ता हौत्ति दव्वंमि । भावपडिसंलीणता दुविहा—इंदियपडिसंलीणया, नोइंदियपडिसंलीणया य । इंदियपडिसंलीणया पंचविहा सोइंदियपडिसंलीणयादि । नोइंदियपडिसंलीणया चउव्विहा—कोहादि । एतेसु पडिसंलीणेण भवियव्वं । जो न भवति तस्स पच्छित्तं भन्ति । इत्थिसंसत्ताए चउगुरु । तिरिगित्थिपुरिसेसु चरित्तायविराहणानिप्फणं चउगुरुगं, पुरिसेसु चउलहुगं धाणेंदिय—रागेण गुरुगो, दोसेण लहुगो । कोहे माणे य ङ्क । मायाए मासगुरुगो । लोहे ङ्क । पडिसंलीणया गता ।

विणओ भन्ति । आयरियस्स विनयं न करेत्ति चउगुरुयं । उवज्झायस्स ङ्क । भिक्खुस्स मासगुरुं । खुड्गस्स मासलहुं । विणओ गओ । सज्झाओ भन्ति — सुत्तपोरिसिं न करेत्ति मासलहु । अत्थपोरिसिं न करेत्ति मासगुरुं ॥

सीसो पुच्छति— तवस्स कहं आयारो, कहं वा अनायारो भवति ? आयरिओ भणन्ति—

[भा. ४२] बारसविहंमि वि तवे, सब्भितर बाहिरे कुसलदिट्ठे ।
अगिलाए अणाजीवी, नायव्वो सो तवायारो ॥

चू. कुसलो दव्वे य भावे य । दव्वे दव्वलाभा भावेऽकम्मलाभा । भावकुसलेहिं दिट्ठतवे । अगिलाएत्ति अगिलायमाणो गिलायमाणो मनोवाक्काएहिं अञ्जुरमाणेत्यर्थः । अनाजीवित्ति न आजीवी अनाजीवी अनासंसीत्यर्थः । आसंसणं इहपरलोएसु । इहलोगे वरं मे सिलाघा भविस्सति लोगो य आउट्टो वत्थ—पत्त—असणादिभेसज्जं दाहिति । परलोगे इंदसामाणिगादि रायादि वा भविस्सामि । सेसं कंठं । गतो तवायारो ॥ इदाणिं वीरियायारो—

[भा. ४३] अनिगूहियबलविरिओ, परक्कमती जो जहुत्तमाउत्तो ।
जुंजइ य जहत्थामं, नायव्वो वीरियायारो ॥

चू. वीरियं ति वा बलं ति वा सामर्थ्यं ति वा परक्कमोत्ति वा थामोत्ति वा एगद्धा । सति बलपरक्कमे अकरणं गूहणं, न गूहणं बलं सारीरं संसंघयणोवचया । वीरियं नाम शक्तिः । सा हि वीर्यातरायक्षयोपशमाद् भवति । अहवा बल एव वीरियं बलवीरियं । परक्कमते आचरतेत्यर्थः । जो इति साहू । यथा उक्तं यथोक्तं । अद्यत्थं जुत्तो आउत्तो व अप्रमत्त इत्यर्थः । जुंजइ य युजिर् योगे जोजयति च सद्दो समुच्चये । कहं जोजयति अहत्थामं नाम जहत्थामं । पाययलक्खणेण ज-गारस्स वंजणे लुत्ते सरे ठिते अहत्थामं भवति । एवं करेत्तस्स नायव्वो वीरियायारो ॥

वीरियायारपमाणपसिद्धत्थ पच्छित्तपरूवणत्थं च भण्णइ-

[भा. ४४] नाणे दंसण-चरणे, तवे य छत्तीसती य भेदेसु ।

चिरियं न तु हावेज्जा, सट्ठणारोवणा वेत्ते ॥

चू. अट्ठविहो नाणायारो, दंसणायार वि अट्ठिहो, चरित्तायारो वि अट्ठविहो, तवायारो बारसविहो, एते समुदिता छत्तीसं भवति । एतेसु छत्तीसईभेदेसु वीरियं न हावेयव्वं । हावेत्तस्स य सट्ठामारेवणा भवति । सट्ठणारोवणा नाम नाणायारं हावेत्तस्स जं नाणायारे पच्छित्तं तं चेव भवति । एवं सेसेसु वि पच्छित्तं सट्ठणं । एसा चेव सट्ठणारोवणा । गतो वीरियायारो ।

सीसो पुच्छति - एतेसिं नाण-दंसण-चरित्त-तव-वीरियायाराणं कयमेण अहिगारो? आयरिओ भणति-

[भा. ४५] नाणायारे पगतं, इयरे उच्चारियत्थसरिसा तु ।

अथवा तेहिं वि पगतं, तदट्ठ जम्हिस्सते नाणं ॥

चू. पगतं नाम अहिगारो प्रयोजनमित्यर्थः । इयरेत्ति दंसणाइआयारो । उच्चारितो अत्यो जेसिं ते उच्चारियत्था परूवियत्थत्ति भणियं भवति । उच्चारियत्थेण सरिसा परूपणा मात्रमेव । तु सद्दो अवधारणे । नाणायारावधारणातिपसत्तलक्खणासंकितो सूरी भणति । अहवा तेहिं वि पगतं । अहवा सद्दो अनंतरे विकम्पवायी वा दट्ठव्वो । तेहिं वित्ति दंसणाइ आयारेसु पगतं अहिगारो प्रयोजनमित्यर्थः ।

सीसो पुच्छति- भगवं नाणायारावहारमं काऊं कहमियाणिं एएहि वि पयोयणमिच्छसि सूरी भणति । तदट्ठ जम्हिस्सते नाणं । तदिति दंसणाइ आयारा तेसिं अट्ठो तदट्ठो तयट्ठाय यस्मात् कारणात् इच्छिज्जति नाणं ॥

सीसो पुच्छति - तदट्ठोवलद्धिनिमित्तं कहं नाणं । आयरिओ भणति -

[भा. ४६] नाणेसुपरिच्छियतथे, चरण-तव-वीरियं च तत्थेव ।

पंचविहं जतो विरियं, तम्हा सब्वेसु अधियारो ॥

चू. नज्जति अनेनेति नाण । सुट्ठु परिच्छिया सुपरिच्छिया, के ते ? अत्था, ते य जीवाजीव-बंधपुण्ण-पावासव-संवुर-निज्जरा-मोक्खो य । एते जया नाणेण सुट्ठु परिच्छिन्ना भवंति तदा चरणतवा पवत्तंति । अन्नाणोवचियस्स कम्मचयस्स रिक्तीकरणं चारित्तं । तप संतापे, तप्पते अनेन पावं कम्ममिति तपो । उक्तं च-

रस-रुधिर-मास-मेदोऽस्थि-मज्ज-शुक्र-ण्यनेन तप्यंते ।

कर्माणि चाशुभानीत्यतस्तपो नाम नैरुक्तम् ॥

वीरियं पि तदंतर्गतमेव भवति । च सद्वाओ दरिसणायारो य । जं चरणतवायारादिविरहितं
नाणं तं निच्छयणयंगीकरणेण अन्नाणमेव । जओ भणियं—

तं नेच्छइय—नयमए, अन्नाणी चेव सुमुणंतो वि ।
नाणफलाभावाओ, कुम्भोव निबुड्ढति भबोधे ॥
संतं पि तमन्नाणं, नाणफलाभावाओ सुबहुयंपि ।
सक्किरियापरिहीणं, अंधस्स पदीवकोडीव्व ॥

जम्हा एवं तम्हा सिद्धं वयणं । “तदद्दु जंमिस्सते नाणं” जतोयं सिद्धं तम्हा पंचमु वि
अहिगारो । अहवा पंचविहं जतो वीरियं तम्हा पंचसु वि अहिकारो । पंच इति संखा । विधा भेदो
जो यतो यस्मात् कारणात् कथ्यते । किं ? वीरियं, वीयं पराक्रमः । तस्मात्कारणात् सव्वेसु
नाणाआयारादीसु अहिगारो अधिकारः प्रयोजनं— पंचविधं वीरियं कतमं किं सरूवं वा ? गुरु
भणति एवं—

[भा. ४७] भववीरियं १ गुणवीरियं २, चरित्तवीरियं ३ समाधिवीरियं च ४ ।

आयवीरियं पि य तहा, पंचविधं वीरियं अहवा ॥

चू. एवं पंचविहं वीरियसरूवं भन्ति । भववीरियं निरयभवादिषु । तत्थ निरयभववीरियं
इणं जंतासिकुंभिकक्कंदुपयणबड्ढसोल्लणसिंबलिसूलादीसु भिज्जमाणणं महंत वेदणोदये वि जं
न विलिज्जंति । एवं तैसिं भववीरियं । तिरियाण य वसभातीण महाभारूव्वहणसामत्थं, अस्साण
घावणं, तहा सीय—उण्हखुह—पिवासादि—विसहणत्तं च । मणुयाण सव्वचरणपडिवत्तिसामत्थं,
देवाण वि पंचविहपज्जत्तपत्तणंतरमेव जहाभिलसियरूवविउव्वणसामत्थं, वज्जणिवाते वेयणोदीरणे
वि अविलयत्तं । एवं भववीरियं । गुणवीरियं जं ओसहीण तित्त—कडुय—कसाय—
अंबिल—महुरगुणत्ताए रोगावणयण सामत्थं । एतं गुणवीरियं । चरित्तवीरियं नाम असेसकम्म-
विदारमणसामत्थं खीरादिलद्धूपपादणसामत्थं च । समाहिवीरियं नाम मणादीणं एरिसं मणादिस-
माहाणमुप्पज्जति जेण केवलमुप्पाडेति सव्वदुसिद्धिदेवत्तं वा निव्वत्तेति, अप्पसत्थमणादिसमाहाणेणं
पुण अहे सत्तम—निरयाउयं णिव्वत्तेति । आयवीरियं दुविहं विओगायवीरियं च अविओगायवीरियं
च । विओगायवीरियं जहा संसारा—वत्थस्स जीवस्स मणमादिजोगा वियोगजा भवति । अविओगा-
यवीरियं पुण उवओगो, असंखेज्जायपएसत्तणं च । एवं पंचविहं वीरियं ॥ अहवा वीरियं इमं
पंचविहं—

[भा. ४८] बालं पंडित उभयं, करणं लद्धिवीरियं च पंचमणं ।

न हु वीरियपरिहीणो, पवत्तते नाणमादीसु ॥

चू. बालं असंजयस्स असंजमवीरियं । पंडितं संजतस्स संजमवीरियं । बालं—पंडियवीरियं
सावगस्स संजमासंजमवीरियं । करणवीरियं क्रियावीर्यं घटकरणक्रियावीर्यं पटकरणक्रियावीरियं
एवं जत्थ जत्थ उट्टाणकम्मबलसत्ती भवति तत्थ तत्थ करणवीरियं अहवा—करणवीरियं
मनोवाक्कायकरणवीरियं । जो संसारीजीवो अप्पज्जत्तो ठाणादिसत्तसंजुत्तो तस्स तं लद्धिवीरियं
भन्ति । तं च जहा भयवं तिसलाए एगदेसेण कुविखं चालियाइतो । च सद्दो समुच्चये । एवं
पंचविहवीरियवक्खाणेण सव्वानुवादिवीरियं खावियं भवति । तम्हा एवं भन्ति “नहु

वीर्यपरिहीणो पवत्तते नाणमादीसु” ॥ जओ य एवं ततो सव्वेसुऽहीकारो । सेसं कंठं । आयारेत्ति मूलदारं गतं ॥

पीठिकायां-दारं-१-“आचार” समाप्तम्

-: द्वारं-२-“अग्रं” :-

इदाणि अग्गे त्ति दारं दसभेदं भण्णति-

[भा. ४९] दव्वोग्गहणग आएस, काल-कम-गणण-संचए भावे ।

अग्गं भावो तु पहाण-बहुय-उपचारतो तिविधं ॥

चू. नाम-ठवणाओ गताओ । दव्वग्गं दुविहं आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए अनुवउत्ते, नोआगमओ जाणगसरीरं भव्वसरीरं जाणगभव्वसरीरवइरित्तं तिविहं । तं च इमं-

[भा. ५०] तिविहं पुण दव्वग्गं, सचित्तं मीसगं च अच्चित्तं ।

रुक्खग्गदेसअवचित्तउवचित्त तस्सेव कुंतग्गे ॥

चू. तिविहं ति तिभेयं । पुण सद्दो दव्वगावधारणत्थं । सचित्तं मीसगं च अचित्तं । पच्छद्धेण जहासंखं उदाहरणा । सचित्ते वृक्षाग्रं । मीसे देसोवचियं नाम देसो सचित्तो अवचियं नाम देसो अचित्तो, जहा सीयग्गी ईसिदद्दभित्तरुक्खग्गं वा । अचित्तं कुंताग्रं । दव्वग्गं गतं ॥

इदाणि ओगाहणग्गं -

[भा. ५१] ओगाहणग्ग सासतणगाण, उस्सतचउत्थभागो उ ।

मंदरविवज्जिताणं, जं वोगाढं तु जावतीतियं ॥

चू. अवगाहणमवगाह अधस्ताअवेश इत्यर्थः । तस्सग्गं अवगाहणग्गं । शश्वद्भवतीति शाश्वताः । नगा पव्वता । ते य जे जंबुद्दीवे वेयद्दाइणो ते धेप्पंति, न सेसदीवेसु । तेसिं उस्सयच-उत्थभागो अवगाहो भवति । जहा वेयद्दस्स पणवीसजोयणाणुस्सओ तेसिं चउत्थभागेण छजोयणाणि सपादा तस्स चेवावगाहो भवति । सो अवगाहो वेयद्दस्स भवति । एवं सेसाण वि नेयं मंदरो मेरु तं वज्जेऊण । एवं चउभागावगाहलक्खणं भणित्तं । तस्स उ सहस्समेवावगाहो । जं वा अनिदिद्धस्स वत्थुणो जावतियं ओगाढं । तस्स अग्ग ओगाहणग्गं दद्वव्वं । गयं ओगाहणग्गं ॥

[भा. ५२] अंजणग-दहिमुखाणं, कुंडल-रुयगं च मंदराणं च ।

ओगाहो उ सहस्सं, सेसा पादं समोगाढा ॥

- इदाणि आएसग्गं -

[भा. ५३] आदेसग्गं पंचंगुलादि, जं पच्छिमं तु आदिसति ।

पुरिसाण व जो अंतं, भोयण-कम्मादिकज्जेसु ॥

चू. आदिस्सते इति आदेशो निर्देश इत्यर्थः । तेण आदेसेण अग्गं आदेसग्गं । तत्थुदाहरणं पंचंगुलादि । पंचण्हं अंगुलीदव्वाण कम्मट्टिताण जं पच्छिमं आदिस्सति तं आदेसेण अग्रं भवइ । जहा पुव्वं कण्णसं आदिस्सति पच्छा कणिट्टियं पच्छा नज्झिमं पच्छा पएसिणीं पच्छा-अंगुडुयं एवं आइडेसु अंगुडुओ अग्रं भवति । एवं आदि सद्दातो अन्नेसु वि नेयं । अहवा उदाहरणं ‘पुरिसाण’ वत्ति पुरिसाण कम्मट्टियाण जो अंतं आदिस्सति तं आदेसग्गं भवति । आदेसकारणं

इमं । भोयणकाले जहा सत्तङ्गाण बहुआण कमड्ढिताण इमं बहुयं भोजयसुत्ति आदिसति । एवं कम्माइकज्जेसु वि नेयं । गयं आदेसगं ॥ कालग्ग-मग्गे एगगाहाते भणति-

[भा. ५४] कालग्गं सव्वद्धा, कमग्ग चतुद्धा तु दव्वमादीयं ।
खंधोगाह ठितिसु य, भावेसु य अंतिमा जे ते ॥

चू. कलनं कालः तस्स अग्रं कालाग्रं । सव्वद्धा कहं ? समयो, आवलिया, लवो, मुहुत्तो, पहरो, दिवसो, अहोरत्तं, पक्खो, मासो, उऊ, अयणं, संवच्छरो, जुगं, पलिओवमं, सागरोवमं, ओसप्पिणी, उसप्पिणी, पुग्गलपरिअट्ठो, तीतद्धमणागतद्धा, सव्वद्धा । एवं सव्वद्धा सव्वेसि अग्गं भवति बृहत्वात् । कालग्गं गयं ।

इदाणिं कमग्गं- कमो परिवाडी । परिवाडीए अग्गं कमग्गं । तं चउव्विहं । दव्वकमग्गं, आदिसद्दातोखेत्त-कमग्गं, काल-कमग्गं, भाव-कमग्गं चेति पच्छद्धे न जहासंखेण उदाहरणा खंध इति दव्वग्गं । ओगाह इति खित्तग्गं ठितिसु य त्ति कालग्गं । भावेसु य त्ति भावग्गं । एतेसिं चउण्ह वि अंतिमा जे ते अग्गं भवंति । उदाहरणं-जहा दु-पएसिओ-ति-पएसिओ चउ-पंच-छ-सत्त-ट्ठ-नव-दस-पएसिओ एवं जावऽनंतानंतपएसितो खंधो ततो परं अन्नो बृहत्तरो न भवति सो खंधो दव्वग्गं । एवं एगपएसोगाढादि-जाव-असंखेयपदेसावगाढो सुहुमखंधो सव्वलोगे ततो परं अन्नो उक्कोसावगाहणतरो न भवति । स एव खेत्तग्गं । एवं एगसमयठितियं दव्वं दुसमयठितियं-जावअसंखेज्जसमयठितियं जतो परं अन्नं उक्कोसतरठितीजुत्तं न भवति तं कालग्गं । 'च सद्दो जातिभेयग्गमवेक्खते ।

उदाहरणं- पुढविकाइयस्स अंतोमुहुत्तादारब्भ-जाव-बावीसवरिसहस्सठितीओ काल-जुत्तो भवति । एवं सेसेसु वि नेयं । अचित्तेसु परमाणुसु एगसमयादारब्भ जाव-असंख-कालठिती जाता परमाणुठिती तो परं अन्नो परमाणु-उक्कस्सतरठितिओ न भवति तं परमाणु जातीतो कालग्गं । एवं जीवाजीवेसु उवउज्ज णेयं । एवं च सद्दो अवक्खेति । भावग्गं एगगुण-कालगाति-जाव-अनंतगुणकालगाति भावजुतं तं भावम्मं भवति । ततो परं अन्नो उक्कोसतरो न भवति । एतं भावग्गं । गतं कमग्गं ॥

इदाणिं गणणग्गं- एगादी जाव-सीसपहेलिया तो परं गणणा य पयट्ठति तेण गणणाते सीसपहेलिया अग्गं । गतं नणग्गं ।

उक्कोसं गणणग्गं, जा सीसपहेलिया ठिता गणिए ।

जुत्तपरित्ताणंतं, उक्कोसं तं पि नायव्वं ॥

संचय-भावग्गा दोवि भण्णंति -

[भा. ५५] तण-संचयमादीणं, जं उवरिं पहाणो खाइगो भावो ।

जीवादिछक्कए पुण, बहुयग्गं पज्जवा होंति ॥

चू. तणाणि दब्भादीणि । तेसिं चओ पिंडइत्यर्थः । तस्स चयस्स उवरिं जा पूलिया तं तनग्गं भण्णति । आदि सद्दातो कट्ठपलालाती दट्ठव्वा । गयं संचयग्गं ।

इदाणिं भावग्गं मूलदारगाहाए भणियं- "अग्गं भावो"त्ति । तं एवं वत्तव्वं - "भावो अग्गं", किमुक्तं भवति ? भाव एव अग्गं भावग्गं । बंधानुलोभ्यात् "अग्गं भावो उ" । तं भावग्गं दुविहं-आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । णोआगमओ इमं

तिविहं—पहाणभावग्गं बहुयभावग्गं उवचारभावग्गं एवं तिविहं । तु सद्वोऽर्थज्ञापनार्थं, ज्ञापयति जहा एतेण तिविहभावग्गेण सहितो दसविहग्गनिकखेवो भवति । तत्थ पहाणभावग्गं उदइयादीण भावाण समीवाओ पहाणो खातितो भादो । पहाणेति गयं ।

इयाणिं बहुयग्ग भण्णति— जीवो आदि जस्स छक्कगस्स तं जीवाइछक्कं । तं चइमं जीवा, पोग्गला, समया, दव्वा, पदेसा, पज्जया चेति । एयंमि छक्कगे सब्बथोवा जीवा, जीवेहिंतो पोग्गला अनंतगुणा, पोग्गलेहिंतो समया अनंतगुणा, समएहिंतो दव्वा विसेसाहिता, दव्वेहिंतो पदेसा अनंतगुणा, पदेसेहिंतो पज्जवा अनंतगुणा । भणियं च—

[भा. ५६] जीवा पोग्गलसमया, दव्वपदेसा य पज्जवा चेव ।

थोवाणंतानंता, विसेसमहिया दुवेनंता ॥

चू. जहासंखेण तेण भन्नति बहुयग्गं पज्जवा होति । बहुत्तेण अग्गं बहुयग्गं बहुत्तेनाग्रं पर्याया भवंतीति वाक्यशेषः । पुणसद्वो बहुत्तावधारणत्थे दट्टव्वो । गतं बहुअग्ग ॥

इयाणिं उवचारग्गं — उवचरणं उवचारो । उवचारो नाम ग्रहणं अधिगमेत्यर्थः । स च जीवाजीव—भावेषु संभवति । जीवभावेषु ओदयिकादिषु अजीवभावेषु वर्णादीसु । तत्थ जीवाजीवभावाणं पिट्ठिमो जो धेप्पइ सो उवचारग्गं भावग्रं भवति । इह तु जीवसुतभावोवचारग्गं पडुच्च भण्णइ । तं च सुत्तभावोवचारग्गं—दुविहं—सगलसुत—भावोवचारग्गं देससुतभावोवचारग्गं च । तत्थ सगलसुयभावोवचारग्गं दिट्ठिवातो, दिट्ठिवाते चूला वा । देससुतभावोवचारग्गं पडुच्च भन्नति । तंचिमं चेव पक्कप्पज्जयणं । कहं ? जओ भन्नति —

[भा. ५७] पंचण्ह वि अग्गा णं, उवयारेणेदं पंचमं अग्गं ।

जं उवचरित्तु ताइं, तस्सुवयारो न इहरा तु ॥

चू. पंच इति संखा । अग्गा णं ति आयारग्गा णं । ते य पंच—चूलाओ । अवि सद्वो पंचग्गावहाणत्थे भन्नति । नगारो देसिवयणेण पायपूरणे, जहा समणे णं, रुक्खा णं, गच्छा णं ति । उपचरणं उपचारः । तेण—उवचारेण करणभूतेण इदमित्याचारप्रकल्पः । पंचमं अग्गं ति । पढमं अग्गं उपचारेणं अग्गं न भवति एवं बितिय ततिय चउरग्गा वि न भवंति पंचमचूलग्गं उवचारेण अग्गं भवति, तेण भन्नति पंचमं अग्गं ।

शिष्याह—कथं ? आचार्याह — जं उवचरित्तु ताइं । जं यस्मात् कारणात्, उवचरिसु गृहीत्वा, ताइ ति चउरो अग्गाइं । तस्सेति आचारप्रकल्पस्य उपचारो ग्रहणं । न इति प्रतिषेधे । इतरहा तु तेप्प्वगृहीतेषु ॥

सीसो पुच्छति एत्थ दसविहवक्खाणे कयमेण अग्गेणाहिकारो ? भन्नति —

[भा. ५८] उपचारेण तु पगतं उवचरिताधीतगमितमेगट्ठा ।

उवचारमेत्तमेयं, केसिं च न तं कमो जम्हा ॥

चू. उवचारो वक्खातो । पगतं अहिगारः प्रयोजनमित्यर्थः । तु शब्दो अवधारणे पायपूरणे वा । उवयार—सद्वसंपन्नयत्थं एगट्ठिया भण्णति । उवचारोत्ति वा गृहीतं ति वा आगमियं ति वा गृहीतंति वा एगट्ठं । उवचारमेत्तमेयं ति जमेयं पंचमं अग्गं अग्गत्तेण उवचरिज्जति एतं उपचारमात्रम् । उवचारमेत्तं नाम कल्पनामात्रं । कहं ? जेण पढमचूलाएवि अग्ग सद्वो पवत्तइ, एवं बि—तिय—चउसु वि अग्ग सद्वो पवत्तत्ति, तम्हा सब्वाणि अग्गाणि । सब्बग्गपसमेय एगग्गकप्पणा जा सा उपचारमात्रं

भवति ।

केषांचिदाचार्यानामेवमाद्यगुरुप्रणीतार्थानुसारी गुरुराह — ‘न तं कमो जम्हा ।’ न इति पडिसेहे । तं ति केयीमयकप्पणा । न घडतीति वक्कसेसं । क्रमो नाम परिवाडी अनुक्रमेत्यर्थः जम्हा चउसु वि चूलासहीतासु परीक्ष्य पंचमी चूडा दिज्जति तम्हा कमोवचारा पंचमी चूडा अग्गं भवति । उवचारेण अग्गाण वि अग्गं वक्कसेसं वड्डव्वमिति । गतं मूलग्गदारं ॥

पीठिकायां द्वारं-२-“अग्रं” समाप्तम्

-: द्वारं-३-प्रकल्पः :-

प्रकर्षेण कल्पः प्रकल्पः प्ररुणेत्यर्थः । प्रकर्षे कल्पो वा प्रकल्पः प्रधान इत्यर्थः । प्रकर्षेण वा कल्पनं प्रकल्पः छेदेन इत्यर्थः । प्रकर्षाद्धा कल्पनं प्रकल्पः, नवमपूर्वात् तृतीयवस्तुनः आचारप्राभृतात् । एवं प्रशब्दार्थ बाहुल्याद्यथासंभवं योज्यं । तस्स निक्खेवो -

[भा. ५९] नामं ठवणाकप्पो, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।

एसो तु पकप्पस्स, निक्खेवो छव्विहो होति ॥

चू. नामपकप्पो ठवणापकप्पो दव्वपकप्पो खेत्तपकप्पो खेत्तपकप्पो कालपकल्पो भावपकप्पो च सद्दो समुच्चये । पएसो पकप्पस्सणिवखेवो छव्विहो भणिओ । तु सद्दो अवधारणार्थे । नामठवणाओ गतातो ॥ दव्व-पकप्पस्सिमेण विहिणा पकप्पणा कायव्वा-

[भा. ६०] सामित्त-करण-अधिकरण, तो य एगत्त तह पहुत्ते य ।

दव्वपकप्पविभासा, खेत्ते कुलियादि किडं तु ॥

चू. सामित्तं नाम आत्मलाभः, यथाघटस्य घटत्वेन । कारणं नाम क्रिया येन वा क्रियते, यथा प्रयत्नचक्रादिभिर्घटः । अधिकरणं नाम आधारः, यथा चक्रमस्तके घटः । जे ते सामित्ताधिवि-भागास्त्रयः एते एगत्तपुहत्तेहिं णेया । एगत्तं नाम एगं । पुहुत्तं नाम बहुत्तं । एतेहिं छहिं विभागेहिं दव्व-पकप्पस्स विभासा । गुणपर्यायान् द्रवतीति द्रव्यं । दुद्दु गतौ, दूयते वा द्रव्यं । द्रु सत्ता तस्या अवयवो वा द्रव्यं । उत्पन्नादिविकारैर्युक्त वा द्रव्यं । गुणसंद्रावो वा द्रव्यं समूहेत्यर्थः । भावयोग्यं वा द्रव्यं । अतीतपर्यायव्यपदेशाद्वा द्रव्यं । पकप्पणं पकप्पो प्ररूपणेत्यर्थः । विविधमणेगप्पगारा भासा विभासा अर्थव्याख्या इत्यर्थः । दव्वस्स पकप्पो दव्वपकप्पो तस्स विभासा दव्वपकप्पविभासा सामित्ताइ विसेसेण कज्जते । इमो दव्वपकप्पो दुविहो जीवदव्व-पकप्पो अजीवदव्व-पकव्वो य । तत्थ जीवदव्वस्स, जहा देवदत्तस्स अग्गकेसहत्थाण कप्पणं, अजीवदव्वस्स पडस्स वसाण कपाणं । एवं एगत्ते । पुहत्ते, जहा देवदत्त-जण्णदत्त- विण्हुदत्ताण अग्गकेसहत्थाण कप्पणं, अजीवदव्व्वाण बहूण पडाण दसाण कप्पणं । गयं सामित्तं ॥

इदानिं करणे एगत्ते, जहा दात्रेण लुणति पिप्पलगेण वा दसाकप्पणं करेति, पुहत्ते-दात्रैर्लुंन्ति परसूहिं वा रुक्खे कप्पंति । गयं करणेति । इदाणिं अहिकरणे एगत्ते, जहा गंडी ठवेऊण तत्थ तणादीणं कप्पणा कज्जति फलगे वा दसाण कप्पणा, पुहत्ते-तिगादिगंडीओ ठवेत्ता तेसिं तणाण वसाण वा कप्पणा कज्जति । एसा दव्वपकप्पविभासा गता ॥ इयाणिं खेत्तपकप्पो । खेत्तंति इक्खू खेत्तादी । कुलितं नाम सुरद्धाविसते दुहत्थप्पमाणं कडं, तस्स अंते अयकीलगा, तेसु एगायओ

एगाहारो य लोहपट्टो अडिञ्जति, सो जावतितं दोव्वादि तणं तं सव्वं छिंदंतो गच्छति । एवं कुलियं । आदि सद्दातो हलदंताला घेषंति । किट्ठं नाम वाहितं ॥ अहवा खेत्त-पकप्पो-

[भा. ६१] पन्नत्ति जुंबुद्दीवे, दीव-समुद्धान तह य पन्नत्ती ।

एसो खेत्त-पकप्पो, जत्थ व कहणा पकप्पस्स ॥

चू. पन्नवणं पन्नत्ती । पन्नवणबहुत्ते विसेसणं कञ्जति, जुंबुद्दीवपन्नत्ती, तस्स जं वक्खाणं सो खेत्तपकप्पो । दीवा जुंबुद्दीव धाततिसंडातिणो । उदही समुद्दा, ते य लवणाइणो । तेसिं जेण अञ्जयणेण पन्नत्ती कञ्जति तमञ्जयणं दीव-सागरपन्नत्ती । तहेवत्ति जहा जुंबुद्दीवपन्नत्ती खेत्तपकप्पो भवति तथा दीव-सागरपन्नत्ती वि । एसो खेत्तपकप्पो निद्वेसवयणं । अहवा जत्थत्ति खेत्ते, वगारो विकप्पदंसणं करोति, कहणा व्याख्या, पकप्पञ्जयणस्सेति वक्कसेसं । खेत्त-पकप्पो गतो ॥ इयाणि काल-पकप्पो-

[भा. ६२] पन्नत्ति चंद-सूर, नालियमादिहं जंमि वा काले ।

मूलुत्तरा य भावे, परुवणा कप्पणेगट्ठा ॥

चू. पन्नवणं पन्नत्ती । विसेसणं चंदपन्नत्ती सूरपन्नत्ती । पन्नत्ती सद्दो पत्तेयं । तेसिं जं वक्खाणं सो काल-पकप्पो । अहवा नालिगमादीहिं नालिगत्ति घडि, आदिमद्दातो छायालग्गेहिं जिनकप्पियादयो वा सुतजियकरणागतागतं कालं जाणंति । अहवा जम्मिकाले आयार-पकप्पो वक्खाणिञ्जति, जहा बितियपोरिसी एसो काल-पकप्पो । गतो काल-पकप्पो ।

इयाणि भाव-पकप्पो- भावकप्पो दुविहो, आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते, नोआगमओ इमं चेव आयारपकप्पञ्जयणं जेणेत्य मूलुत्तरभावपकप्पणा कञ्जति । मूलगुणा अहिंसादि महव्वया पंच । उत्तरगुणा इमे -

“पिंडस्स सा विसोही, समितीओ भावना तवो दुविहो ।

पडिमा अभिग्गहा वि य, उत्तर गुण भो वियाणाहि ॥”

एते चेव मूलुत्तरगुणा भावे समित्ति । परुवणत्ति वा कप्पणत्ति वा एगट्ठा पकप्पेति दारं गतं

पीठिकायां-द्वारं-३-समाप्तम्

-: द्वारं-४-चूला: :-

[भा. ६३] नामं ठवणा चूला, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।

एसो खलु चूलाए, निक्खेवो छव्विहो होइ ॥

चू. निक्खेव-गाहा कंठा । नाम-ठवणाओ गयाओ । दव्वचूला दुविहा, आगमतो णोआगमतो य । आगमओ जाणए अणुवउत्ते, णोआगमतो जाणयभ्वसरीरवइरित्ता तिविधा

[भा. ६४] तिविधा य दव्वचूला, सचित्ता मीसिगा य अचित्ता ।

कुक्कुडसिह मोरसिहा, चूलामणि अग्गकुंतादी ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । पढमो च सद्दोऽवधारणे, बित्तिओ समुच्चये । पच्छद्धे जहासखं उदाहरणा सचित्तचूडा कुक्कुडचूला, सा मंसपेसी चेव केवला लोकप्रतीता । मीसा मोरसिहा, तस्स मंसपेसीए

रोमाणि भवन्ति । अचिन्ता चूलामणी कुंतगं वा । आदिसद्दाओ सीहकण्ण-पासाद-थूभ अग्गाणि दव्वचूला गता ॥ इदाणिं खेत्तचूला-सा तिविहा-

[भा. ६५] अह-तिरिय उड्डलोगाण, चूलिया होंतिमा उ खेत्तमि ।

सीमंत-मंदरे वि य, ईसीपब्भारनामा य ॥

चू. अहइति अधोलोकः । तरिय इति तिरियलोकः । उड्ड इति उड्डलोकः । लोगसद्दो पत्तेगं चूला इति सिहा होति भवति । इमा इति प्रत्यक्षो । तु शब्दो क्षेत्रावधारणे । अहोलोगादीण पच्छद्धेण जहासंखं उदाहरणा । सीमंतग इति सीमंतगो नरगो, रयणप्पभाए पुढवीए पढमो, सो अहलोगस्स चूला । मंदरो मेरु । सो तिरियलोगस्स चूला । तिरियलोगचूला तिरियलोगातिक्रान्तत्वात् अहवा तिरियलोगपतिद्धियस्स मेरोरुवरि चत्तालीसं जोयणा चूला, सो तिरियलोगचूला । च सद्दो समुच्चये पायपूरणे वा । ईसित्ति अप्प-भावे, प इति प्रायोवृत्या, भार इति भारवकंतस्स पुरिसस्स गायं पायसो ईसि नयं भवति, जा य एवं ठिता सा पुढवी ईसिपब्भारा । नाम इति एतमभिहाणं तस्स । सा य सब्बद्धिसिद्धिविमाणाओ उवरिं बारसेहिं जोयणेहिं भवति । तेण सा उड्डलोगचूला भवति । गता खेत्तचूला ॥ इयाणिं काल-भावचूलाओ दो वि एगगाहाए भण्णति-

[भा. ६६] अहिमासओ उ काले, भावे चूला तु होइमा चेव ।

चूला विभूसणं ति य, सिहरं ति य होंति एगद्धा ॥

चू. बारस-मास-प्पमाण-वरिसाओ अहिओ मासो अहिमासओ अहिवद्धियवरिसे भवति सो य अधिकत्वात् कालचूला भवति । तु सद्दो ऽ र्थप्पदरिसणाण केवलं अधिको कालो कालचूला भवति, अंते वि वट्टमानो कालो कालचूला एव भवति । एवं जहा ओसप्पिणीए अंते अतिदूसमा एसा ओसप्पिणी-कालस्स चूला भवति । काल-चूला गता । इयाण भाव-चूला । भवणं भावः पर्याय इत्यर्थः । तस्स चूला भाव-चूला । सा य दुविहा -आगमओ य नोअगमओ य, आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमओ य इमा चेव तु सद्दो खओवसमभावविसेसणे दड्डव्वो । इमा इति पक्कप्पज्झयणचूला । एव सद्दोवधारणे । चूलेगद्धिता चूल त्ति वा विभूसणं ति वा सिहरं ति वा एते एगद्धा । चूल त्ति दारं गयं ॥

पीठिकायां द्वारं-४-समाप्तम्

-: द्वारं-५-“निसीहं” :-

[भा. ६७] नामं ठवण-निसीहं, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।

एसो उ निसीहस्स, निक्खेवो छव्विहो होइ ॥

चू. कंठा । नाम-ठवणा गता ॥ दव्व-निसीहं दुविधं, आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए अनुवउत्ते । नोआगमतो जाणग-भव्व-सरीर-वइरित्ता । चइमं ।

[भा. ६८] दव्व-निसीहं कतगादिएसु खेत्तं तु कणह-तमु-निरया ।

कालंमि होति रत्ती, भाव-निसीधं तिमं चेव ॥

चू. द्रवतीति द्रव्यं । निसीहमप्रकाशं । कतको नाम रुक्खो तस्स फलं । तं कलुसोदगे पक्खिप्पइ । तओ कलुसं हेद्धा ठायति । तं दव्व-निसीहं । सच्छं उवरिं तं अनीसीहं । गयं

दव्व-निसीहं । खेत्त-निसीहं । खेत्तमागासं । तु पूरणे । कण्ह इति कण्हरातीओ । ता अनेन भगवईसुत्तानुसारेणनेय । “कति णं भंते कण्हराईओ पन्नत्ताओ ? गोयमा ! अट्ट कण्हराईओ पन्नत्ताओ । कहि णं भंते ताओ अट्टं कण्हरातीओ पन्नत्ताओ ? गोयमा ! उप्पिं सणंकुमार-माहिंदाणं कप्पणं, हेट्ठिं बंभलोगे कप्पे रिट्ठे विमाणे पत्थडे । एत्थ णं अक्खाडग-समचउरंस-संठाणसंठिओ अट्ट कण्हराईओ पन्नत्ताओ ।”

“तमुत्ति तमुक्काओ । सो य दव्वओ आउक्काओ । सो य ऽनेन भगवतिसुत्तानुसारेण नेओ ।” तमुक्काए णं भंते ! कहिं समुट्ठिए कहिं निट्ठिए ? गोयमा ! जंबुद्वीवस्स दीवस्स बहिया तिरियमसंखेज्जदीवसमुद्दे वीतिवइत्ता अरुणवरस्स दीवस्स बाहिरिल्लाओ वेइयंताओ अरुणोदयं समुद्दं बायालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहित्ता उवरिल्लाओ जलंताओ एगपदेसिआते सेढीए, एत्थ तमुक्काए समुट्ठित्ते सत्तरस-एक्कवीसे जोयणसते उट्टं उप्पत्तिता ततो पच्छा वित्थरमाणे वित्थरमाणे सोहम्मीसाण-सणंकुमार-माहिंदे चत्तारि वि कप्पे आवरित्ता णं चिट्ठति, उट्टं पि णं जाव बंभलोए कप्पे रिट्ठविमाणपत्थडे संपत्ते, एत्थ तमुक्काए णिट्ठित्ते । तमुक्काए णं भंते ! किं संठिते पन्नत्ते ? गोयमा ! अहे “मल्लग” संठिते, उप्पिं “कुक्कुडपंजर” संठाणसंठिते ।” निरया इति नरगा । तेय सीमंतगादिए । कण्ह-तमु-निरता अप्पगासित्ता खेत्त-निसीहं भवति खेत्त-निसीहं गतं ।

इदानिं काल-निसीहं-काल-निसीहं-रात्रि । गतं कालं-निसीहं । इदाणिं भाव-निसीहं - भवमं भावः । निसीहमप्पगासं । भाव एव निसीहं भाव-निसीहं । तं दुविहं-आगमओ नोअगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमतो इमं चेव पकप्पज्झयणं । जेण सुत्तत्थ-तदुभएहिं अप्पगासं । एव अवधारणे इति ॥

निशीथ इति कोऽर्थः । निशीथसद्-पट्टीकरणत्वं वा भन्नति । निशीथ इति -

[भा. ६९] जं होति अप्पगासं, तं तु निसीहं ति लोगसंसिद्धं ।

जं अप्पगासधम्मं, अन्नं पि तयं निसीधं ति ॥

चू. जमिति अनिदिट्ठं । होति भवति । अप्पगासमिति अंधकारं । जकारनिट्ठेसे तगारो होइ । सद्दस्स अवहारणत्थे तुगारो । अप्पगासवयणस्स निण्णयत्थे निसीहं ति । लोगे वि सिद्धं निसीहं अप्पगासं । जहा कोइ पावासिओ पओसे आगओ, परेण बितिए दिणे पुच्छिओ “कल्ले कंवलमागओ सि ?” भणति “निसीहे” ति रात्रावित्यर्थः । न केवलं लोकसिद्धमप्पगासं निसीहं, जं अप्पगासधम्मं अन्नं पि तं निसीहं । अक्खरत्थो कंठो । उदाहरणं-जहा लोइया रहस्ससुत्ता विज्जा मंता जोगा य अपरिणयाणं न पगासिज्जंति ॥

अहवा दव्व-खेत्त-काल-भाव-निसीहा अन्नहा वक्खाणिज्जंति । दव्व-निसीहं जाणग-भव्व-सरीरातिरितं कतक-फलं, जम्हा तेण कल्लसुदए पक्खित्तेण मलो निसीयति, उदगादवगच्छतीत्यर्थः, तम्हा तं चेव कतकफलं दव्व-निसीहं । खेत्त-निसीहं हिद्वीवसमुद्दादिलोगा य, जम्हा ते पप्पजिय-पुग्गलाणं तदभावो अवगच्छति । काल-निसीहं अहो, तं पप्प राती-तमस्स निसीयणं भवति । भाव निसीहं-

[भा. ७०] अट्टविह कम्म-पंको, निसीयते जेण तं निसीधं ति ।

अविसेसे वि विसेसो, सुइं पि जं णेइ अन्नेसिं ॥

चू. अट्टत्ति संख्या । विहो भेओ । क्रियते इति कर्म । पंको द्व्वे भावे य । द्व्वे उदगचलणी भावे नाणावरणातीणि पंको । सो भाव-पंको निसीयते जेण । तस्स भाव-पंकस्स निसीयणा तिविहा-खओ, उवसमो, खयोवसमो य । “जेण”त्ति करणभूतेण तं निसीहं भणंति । तंचिमं अज्झयणं । जम्हा जुहुत्तं आयरमाणस्स अट्टविह-कम्मगंठी वियारा-इति । तेणिमं निसीहं ।

चोदगाह-जइ कम्मक्खवणसामत्थाओ इमं निसीहं एवं सव्वज्झयणाणं निसीहत्तं भवतु? गुरु भणति-आमं, किं पुण “अविसेसेवि”त्ति सव्वज्झयण कम्मक्खवणस्स सामत्ताविसेसा इह अज्झयणे विसेसो । विसेसो नाम भेओ । को पुण विसेसो ? इमो सुत्तिं पि जं नेति अन्नेसिं सुत्तिं सवणं सोइंदिउवलद्धी जम्हा कारणा, न इति पडिसेहे एति आगच्छति प्राप्नोतीत्यर्थः, अन्नेसिं ति अगीत-अइपरिनामा-परिनामगाणं ति वक्कसेसं । किं पुण कारणं तेसिमं सुइं नागच्छति ? सुण-इदमज्झयणं अववायबहुलं, ते य अगीयत्थादि दोसजुत्तत्ता विणसेज्झ तेण नागच्छति । “अवि” पदत्थसंभावणे । किं संभावयति ? जति अगीयाण अन्नसहु-परायवत्तयं-ताण वि सवणं पि न भवति कओ उद्देसवायणत्थ-सवणाणि, एवं सम्भावयति ।

अहवण्णहा गाहा समवतारिञ्जति । अप्पगास-निसीह-सद्-सामण्णवक्खाणाओ सीसो पुच्छति-लोगुत्तर-लोगनिसीहाण को पडिविसेसो ? उच्यते “अट्टविह कम्म-पंको” गाहा । अक्खरत्थो सो चेव । उवसंहारो इमो । जइ वि लोइगारण्णगामादीणि निसीहाणि तहवि कम्मक्ख-वणसमत्थाणि न भवतीति अविसेसे विसेसो भणितो । किं च ताणि गिहत्थ-पासंडीण सुतिमागच्छंति इमं सुत्तिं पि जं न इति अन्नेसिं । अन्ने गिहत्थ अन्नतित्थिया अवि सपक्खागीय-पासंडीण वि । आयारादि-निक्खेव-दार-गाहागता बितिय-गाहाए य आयारमादियाइं ति गतं ॥

पीठिकायं द्वारं-५-समाप्तम्

:- द्वारं-६-“प्रायश्चित्त” :-

तं च पच्छित्तं एवं भवति-

[भा. ७१] आयारे चउसु य, चूलियासु उवएस वितहकारिस्स ।

पच्छित्तमिहज्झयणे, भणियं अन्नेसु य पदेसु ॥

चू. आयारो नव-बंधेरमइओ । चउसु य आइल्ल-चूलासु पिंडेसणादि-विमोत्तावसाणासु । एएसु य जो उवदेसो । उवदिस्सइ ति उवदेसो क्रियेत्यर्थः । सो य पडिलेहणा-पफोडणाति । तं वितहं विवरीयं, करतस्स आयरं तस्सेत्यर्थः । पावं चिंदतीति पच्छित्तं । इह पक्पज्झयणे । वुत्तं निर्दिष्टमित्यर्थः । किं इहज्झयमे केवले पच्छित्तं वुत्तं ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पदेसु अन्नपयाणि कप्पववहाराईणि तेसु वि वुत्तं ।

अहवा वितहकारिं ति अनायारो गहिओ । किं अनायारे एव केवले पच्छित्तं हवइ ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पएसु-अइक्कमो, वइक्कमो, अइयारो एएसु वि पच्छित्तं वुत्तं । अहवा किमायार एव सचूले विहतहारिस्स केवलं पच्छित्तं वुत्तं ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पदेसू अन्नपदा सूयकडादओ पया तेसु वि वितहकारिस्स पच्छित्तं वुत्तं । “च” पूरणे ॥

सीसो पुच्छति – “एयं पुण पच्छित्तं किं पुण पडिसेविणो अपडिसेविणो ? जइ पडिसेविणो तो जुत्तं, अह अपडिसेविणो तो सव्वे साहू सपायच्छिता । सपायच्छित्तिणो य चरण अमुद्धत्तं, चरणासुद्धीओ य अमोक्खो, दिक्खादि निरत्थया ।” गुरु भणइ-

[भा. ७२] तं अइपसंग-दोसा, निसेघते होति न तु असेविस्स ।

पडिसेवए य सिद्धे, कत्तादिव सिज्झए तितयं ॥

चू. तदिति पूर्वप्रकृतापेक्षं । अति अत्यर्थःभावे, प्रसंगो नाम अवश्यानिषृप्ताप्ति । जस्स अपडिसेवतस्स पच्छित्तं तस्सेसो अतिपसंगदोसो भवति । वयं पुण निसेवतो इच्छामो नो अनिसेवओ अहवा, तं पच्छित्तं, अति अद्यत्ये, पसंगो पाणादिवायादिसु दूसिज्जति जेण स दोसो, अतिपसंग एव दोसो अतिपसंगदोसो । तेण अतिपसंगदोसेण दुद्धो । निसेवति त्ति आचरतीत्यर्थः । होति हवति । प्रायश्चित्तमिति वाक्यशेषः । न पडिसेहे । तु अवधारणे । असेविस्स अनाचरतः । तु सद्दाववारणा अपडिविणो न भवत्येव । पडिसेविणो वि निच्छियं भवति । जो य पडिसेवेति सो य पडिसेवगो । तंमि सिद्धे पडिसेवणा पडिसेवितव्वं च सिद्धं भवति । स्यान्मति “कहं पुण पडिसेवगसिद्धीओ पडिसेवणा पडिसेवियव्वाम्ण सिद्धी ?” एत्थ दिट्ठतो भन्नति । “कत्तादिव सिज्झते तितयं” । जो करेति सो कत्ता आदी जेसिं ताणिमाणि कत्तादीणि, ताणि य करण कज्जाणि, जहा कर्तरि सिद्धे कत्ता-करण-कज्जाणि सिद्धाणि भवन्ति । कहं ? उच्चते, स कत्ता तक्करणेहिं पयत्तं कुर्वाणो तदत्थं कज्जमभिणिप्फायति । इव उवम्मे । एवं जहा पडिसेवणाए पडिसेवियव्वेण य पडिसेवगो भवति, तस्सिद्धीओ ताणि वि सिद्धाणि । एवं सिज्झते तितयं । तितयं नाम पडिसेवगादि ॥ तं च इमं-

[भा. ७३] पडिसेवतो तु पडिसेवणा य पडिसेवितव्वयं चेव ।

एतेसिं तिण्हं पि, पत्तेय परूवणं वोच्छं ॥

चू. पत्तेयमिति पुढो पुढो । पगरिसेण रूवणं परूवणं स्वरूपकथनमित्यर्थः । सेसं कंठं ॥

एत्थ कमुद्दिट्ठाणं पुव्वं पडिसेवणा पदं भणामि ? किमुक्कमे कारणं ? भणति-पडिसेवनामंतरेण पडिसेवगो न भवति त्ति कारणं । अतो पडिसेवणा भण्णति-

[भा. ७४] पडिसेवणा तु भावो, सो पुण कुसलो व होज्ज अकुसलो वा ।

कुसलेण होति कप्पो, अकुसल-पडिसेवणा दप्पो ॥

चू. पडिसेवणं पडिसेवणा । चोदक आह “सा किं किरिया भावो” ? पन्नवग आह न किरिया भावो । तु सद्दो भावावधारणे । सो इति भावः । पुण विसेसणे । किं विसेसयति ? इमं-कुसलो व होज्ज अकुसलो व होज्ज । “कुसलो” नाम प्रधान कर्मक्षपणसमर्थ इत्यर्थः । “अकुसलो” नाम अप्रधानः बंधाय संसारायेत्यर्थः । वा समुच्चे पायपूरणे वा । कुसलाकुसलभाव-गुण-दोस-प्रख्यापनार्थं भन्नति । कुसलेण होति पच्छद्धं ।

सीसो पुच्छति – “कुसलाकुसलभावजुत्तस्स किं भवति” ? गुरु भणति – “कुसलेण” पच्छद्धं । कप्पो कत्तव्वं । दप्पो अकत्तव्वं । सेसं कंठं ॥

एवं पडिसेवण-सिद्धीओ पडिसेवग-पडिसेवियव्वाम वि सिद्धी । एवं तिसु वि सिद्धेसु चोदक आह “भगवं” ! जहा घडादि-वत्थूणुत्पत्ति काले कत्ता-करण-कज्जाणमच्चंत भिण्णता

दीसति किमिहं पडिसेवग-पडिसेवणा पडिसेवियव्वाण भिण्णयत्ति” ॥ पन्नवग आह – सिया एगत्तं सियपन्नत्तं । कहं ? भण्णति-

[भा. ७५] नाणी न विना नाणं नेयं पुण तेसऽनन्नमन्नं वा ।
इय दोण्ह व अनाणत्तं, भइत्तं पुण सेवितव्वेणं ॥

चू. ज्ञानमस्यास्तीति ज्ञानी । न इति पडिसेहे । विना-ऋ ते अभावादित्यर्थः । ज्ञायते अनेनेति ज्ञानं । ज्ञानी ज्ञानमंतरेण न भवत्येवेत्यर्थः । ज्ञायते इति ज्ञेयं ज्ञान-विषय इत्यर्थः । पुण विसेसणे, किं विसेसयति ? इमं, “तेसऽनन्नमण्णं वा” । तेषामिति ज्ञानि ज्ञानयोः, “अन्नं” अभिण्णं अपृथगित्यर्थः “अन्नं” भिण्णं पृथगित्यर्थः “वा” पूरणे समुच्चये वा ।

चोयगाह – “कहं” ? उच्यते जया नाणी नानेण नाणादियाण पज्जाए चित्तेति तदा तिण्ह वि एगत्तं धम्मादिपरपज्जाय-चित्तणे अणणत्तं । अहवा, भिण्णे अभिण्णे वा नेये उवउत्तस्स उवओगा अणणत्तं नेयं । अनुवउत्तस्स अन्नं । एष ष्ठान्तः । इयाणि विनियोजना । इय एवं । दोण्ह ति पडिसेवग-पडिसेवणाणं । नाणाभावो नाणत्तं, न नाणत्तं अणाणत्तं, एगत्तमिति वुत्तं भवति । भइयं भज्जं, सिए एगत्तं सिय अन्नत्तं ति वुत्तं भवति । पुण ति भइणीय-सद्वावधारणत्थे । सेवियव्व नाम जं उवभुज्जति, तेण य सह पडिसेवग-पडिसेवणाण य एगत्तं भयणिज्जं । कहं ? उच्यते, यदा कर-कम्मं करेति तदा तिण्ह वि एगत्तं, जदा बाहिर-वत्थुं पलंबाति पडिसेवति तदा अन्नत्तं । अहवा, जं पडिसेवति तद्भावपरिणते एगत्तं, जं पुण नो सेवति तंमि अपरिणयत्ताओ अन्नत्तं ॥ समासतोऽभिहिय पडिसेवगादि-तय-सरूवस्स वित्थर-निमित्तं निक्खेवो वण्णासो कज्जति-

[भा. ७६] पडिसेवओ उ साधू, पडिसेवण मूल-उत्तरगुणे य ।
पडिसेवियव्वयं खलु दव्वादि चतुव्विधं होति ॥

चू. दार-गाहा, तत्थ पडिसेवगो ति दारं । पडिसेवणं पडिसेवयती ति पडिसेवगो, सो य साहू । तु सहो साहु अवधारणे पूरणे वा । तस्स य पडिसेवगस्सिमे भेदा । पुरिसा नपुंसगा इत्थी । तत्थ पुरिसे ताव भणामि -

[भा. ७७] पुरिसा उक्कोस-भज्जिम, जहन्नया ते चउव्विधा होति ।
कप्पड्डिता परिणता कडयोगी चेव तरमाणा ॥

चू. एसा भद्वाबाहुसामि-कता गाहा । पडिसेवग-पुरिसा तिविहा उक्कोस-भज्जिम जहन्ना एते वक्खमाणसरूवा । जे ते उक्कोसादि से चतुव्विहा होति । कहं ? उच्यते, भंग-विगप्पेण । सा य भंग-रयण-गाहा इमा-

[भा. ७८] संघयणे संपन्ना, धिति-संपन्ना य होति तरमाणा ।
सेसेसु होति भयणा, संघयण-धित्थीए इतरे य ॥

चू. संघयणे संपन्ना धिति-संपन्ना य होति, एस पढम-भंगो । तरमाणा ति सण्णासितं चिद्धउ । भणिताउ जमण्णं तं सेसं होति । पढमभंगो भणितो, सेसा तिन्नि भंगा । तेसु भयणा नाम सेवत्थे । किं पुण तं भज्जं ? संघयणं ति । बित्थियभंगं संघयणेण भय । धिति-वज्जियं कुरु । सो य इमो-संघयण-संपण्णो नो धिति-संपण्णो बित्थिय ति । तत्थिय भंगो धिईए भज्जो, नो संघयण-भज्जो । सो य इमो-नो संघयण-संपन्नो धिति-संपन्नो । इयरे ति इयरा नाम संघयण-धित्थिर-

हिता । सो चउत्थो भंगो । इमो-नो संघयण-संपणणा नो धिति-संपणणा । एवं एते भंगा रतिता ॥

चोदग आह- जति उक्कोसादिपुरिस-तिगं तो भंग-विगप्पिया चउरो न भवंति । अह चउरो तिगं न भवति । पन्नवग आह - जे इमे भंग-विगप्पिया चउरो एते चेव, ततो भण्णंति । कहं ? भन्नति -

[भा. ७९] पुरिसा तिविहा संघयण, धितिजुत्ता तत्थ होंति उक्कोसा ।

एगतरजुत्ता मज्झा, दोहिं विजुत्ता जहन्ना उ ॥

चू. पढम-भंगिल्ला उक्कोसा । सेसं पुव्वद्धस्स कंठं । एगतरजुत्ता नाम द्वितीय-ततिय-भंगा । ते दो वि मज्झा भवंति । दोहि वि विजुत्ता नाम संघयण-धितीहिं । एस चउत्थभंगो । एए जहन्ना भवंति । एवं चउरोवित भवंति । जे ते भंगविगप्पिया चउरो पुरिसा ते अनेन पच्छद्ध-भिहिएण चउविकप्पेण चिंतियव्वा ॥

कप्पड्डिता नाम जहाभिहिए कप्पे ड्डिता कप्पड्डिता । ते य जिनकप्पिया तप्पडिवक्खा पकप्पड्डिता । पकप्पणा पकप्पो भेद इत्यर्थः । तंमि ड्डिता पकप्पड्डिता । अववादसहिते कप्पे ड्डिय ति भणियं भवति । परिणता नाम सुतेण वएण य वत्ता, तप्पडिवक्खा नाम अपरिणता । कडजोगी नाम चउत्थादि तवे कतजोगा, तप्पडिवक्खा अकडजोगी । तरमाणा नाम जे जं तवो कम्मं आढवेंति तं विनित्थरंति तप्पडिवक्खा अतरमाणा । पच्छद्ध-सरूवं वक्खायं ॥ इयाणिं चउभंग-विगप्पिया पुरिसा कप्पड्डितादिसु चिंतिज्जंति- अतो भन्नति -

[भा. ८०] उक्कोसगा तु दुविहा, कप्प-पकप्पड्डिता व होज्जाहि ।

कप्पड्डिता तु नियमा, परिणत-कड-योगितरमाणा ॥

चू. दुविहा उक्कोसगा पढमभंगिल्ला । तु सद्दो दुगभेदावधारणे । सो इमो दुभेदो कप्प पकप्पा पुव्व-वक्खाया एव । इदाणिं तरमाणा सण्णासियं पदं समोचरिज्जति । कप्पे पकप्पे वा ड्डिता पढम-भंगिल्ला नियमा, तरमाणा कयकिच्चं पदयं । इदाणिं कप्प-पकप्पड्डिता पत्तेगसो चिंति-ज्जंति । कप्पड्डिता जिनकप्पिया । तु सद्दो पत्तेय नियमावधारणे । परिणता सुतेणं वयसा य नियमा । कड-जोगिणो तवे । तरमाणगा ते नियमा । कप्पड्डिता गता ॥ पकप्पड्डितां भण्णंति । अओ भण्णति-

[भा. ८१] जे पुण ठिता पकप्पे, परिणत-कड-योगि ताइ ते भइता ।

तरमाणा पुण नियमा, जेण उ उभएण ते बलिया ॥

चू. जे इति निद्देसे । पुण इति पादपूरणे । पकप्पे धेरकप्पे । परिणय-कड-जोगित्तेण भइया । भय सद्दो पत्तेयं । कहं भतिता ? जेण धेरकप्पिता गीता अगीता य संति वयसा सोलस-वासातो परतो य संति तम्हा ते भज्जा । तरमाणा पुण नियमा । कम्हा ? उच्चते, जेण उ उभयेण ते बलिया । उभयं नाम संघयण-धितिसामत्याओ य जं तवोकम्म आढवेंति तं नित्थरंति गतो पढमभंगो ॥ ८१ ॥ इयाणिं मज्झिमा पुरिसा बितिय-ततिय-भंगिल्ला भण्णति-

[भा. ८२] मज्झा य बितिय-ततिया, नियम पकप्प-ड्डिता तु णायव्वा ।

बितिया परिणत-कड-योगिताए भइता तरे किंचि ॥

चू. मज्जा इति मज्झिमपुरिसा । बितिय त्ति बितियभंगो । ततिय त्ति ततियभंगो । नियमा इति अवस्सं । नियम-सद्दाओ जिनकप्प-वुदासो, पकप्पावधारणं । पकप्पो थेरकप्पो । नायवं बोधव्वमिति । तु अवधारणे, किमवधारयति ? इमं-दोण्ह वि मज्झिअल्लभंगाण सामण्णमभिहिंयं, विसेसो भन्नति । बितिया इति बितियभंगिल्ला । परणयतेण कडजोगित्तेण य भइया पूर्ववत् । तरे किंचि त्ति तरति शक्नोति, किंचिदिति स्वल्पतरमिति ॥ कहमप्यतरमिति भण्णति-

[भा. ८३] संघयणेण तु जुत्तो, अदढ-धिति न खलु सव्वओ अतरओ ।

देहस्सेव तु स गुणो, न भज्जति जेण अप्पेण ॥

चू. संघयणेण य जुत्तो संपण्णो इत्यर्थः । अदढ-धिई धितिविरहितः । न इति पडिसेहे । खलु अवधारणे । सव्वसो सर्व्व प्रकारेण । अकरः असमर्थ, द्विप्रतिषेधः प्रकृतिं गमयति तरत्येवेत्यर्थः कहं धिति-विरहितो तरो ? भन्नति, देहस्सेव उ स गुणो “देहं” सरीरं, “गुणो” उवगारो । नगारो पडिसेहे । भज्जति विसायमुवगच्छति । जेण यस्मात्कारणात् । अप्पेणं स्तोकेनेत्यर्थः । गतो बितियभंगो ॥ इयाणि ततिओ -

[भा. ८४] ततिओ धिति-संपन्नो, परिणय-कडयोगिता वि सो भइतो ।

एगे पुण तरमाणं, तमाहु मूलं धिती जम्हा ॥

चू. ततिओ त्ति ततिय-भंगो । धिति-संपण्णो धृति-संपण्णो धृति-युक्तः, संघयण-विरहितः । अविसेद्दा किंचि तरति धिति-संपण्णत्वात् । पुव्वद्धस्स सेसं कंठं । एगेत्ति एगे आयरिया । पुण विसेसणे । तरमाणं ति समत्थं । तदिति तइयभंगिल्लं । आहुरिति उक्तवंतः कम्हा कारणा तरमाणं भण्णंति ? भण्णति-तवस्स मूलं धिती जम्हा ॥ कहं पुण दुविह-संघयणुप्पती भवति ? भण्णति-

[भा. ८५] नामुदया संघयणं, धिती तु मोहस्स उवसमे होति ।

तहवि सती संघयणे, जा होति धिती न साहीणे ॥

चू. नाम इति छट्ठी मूल-कम्म-पगडी । तस्स बायालीसुत्तरभेदेसु अट्टमो संघयणभेओ नाम । तस्स पुक्खलुदया पुक्खल-सरीरसंघयणं भवति । धितित्ति धिति-संघयणं । मोहो नाम चउत्था मूलकम्म-पगडी, तस्स खओवसमा धिती भवति । विसेसओ बरित्तमोहक्खओवसमा तत्थ विसेसओ नोकसायचरित्तमोहनीयखओवसमा । तत्थ विसेसओ अरतिखओवसमा । एवं दुविह-संघयणुप्पती भवति ।

चोदक आह- “जति संघयण-धितीण भिण्णाणुप्पतीकारणाणि कम्हा तइयभंगो अतरमाणगो कज्जति ?” । पन्नवगाह-जइ विभिण्णाणुप्पतीकारणाणि तह वि सति संघयणे, “सति” त्ति विज्जमाणे संघयणे, जा इति जारिसी, होति धिती, न सा संघयण-हीणे भवति, तम्हा तइयभंगो अतरमाणगो । केतीमतेणं पुण तरमाण एव । गओ ततियो भंगो ॥ इयाणि चउत्थो-

[भा. ८६] चरिमो परिणत-कड, योगिताए भइओ न सव्वसो अतरओ ।

राती-भक्त-विवञ्जन, पोरिसमादीहिं जं तरति ॥

चू. चरिभो चउत्थभंगो । सेसं पुव्वद्धस्स कंठं । जो धिति-सारीर-संघयण-विहीणो कहं पुण सव्वसो अतरो न भवति ? उच्चते-राती-भक्तं, जं यस्मात् कारणात्, एवमादि प्रत्याख्यानं, तरति, तम्हा न सव्वसो अतरो । गओ चउत्थभंगो पुरिस-पडिसेवगो य ॥ इयाणि नपुंसगित्थि-पडिसेवगा भण्णांति-

[भा. ८७] पुरिस-नपुंसा एमेव, होंति एमेव होंति इत्थीओ ।

नवरं पुण कप्पड्डिता, इत्थीवग्गे न कातव्वा ॥

चू. नपुंसगा दुविहा-इत्थी-नपुंसगा य पुरिस-नपुंसगा य । इत्थी-नपुंसगा अपव्वावणिज्जा जे ते पुरिस-नपुंसगा अप्पडिसेविणो छज्जणा-वद्धिय १, चिप्पिय २, मंत ३, ओसहि उवहता, ४, ईसित्तो ५, देवसत्तो ६, एते जहा पुरिसा उक्कोस्सगादि-चउसु भंगेसु कप्पड्डियादि-विकप्पेहिं चिंतिता तहे ते वि चिंतेयव्वा । इत्थियाओ वि एवं चेव । नवरं जिनकप्पिया इत्थी न भवति । वर्गो नाम स्त्रीपक्षः । पडिसेवगो त्ति दारं गतं ॥

इदानिं पडिसेवणे त्ति दारं । तत्थ वयणं “पडिसेवण मूल-उत्तरगुणे य त्ति सा पडिसेवणा दुविहा -

[भा. ८८] दप्पे सकारणंमि य, दुविधा पडिसेवणा समासेणं ।

एक्केक्का वि य दुविधा मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥

चू. दप्प इति जो अनेगव्यायामजोग्ग-वग्गणादिकिरियं करेति निक्कारणे, सो दप्पो । सकारणंमि य त्ति नाण-दंसणाणि अहिकिच्च संजमादि-जोगेसु य असरमाणेसु पडिसेव त्ति, सा कप्पो । समासेण संखेवेण । एक्केक्का वि त्ति वीप्सा, दप्पिया दुविहा कप्पिया दुभेया । दप्पेणं जं पडिसेवति तं मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा, कारणे वि जं पडिसेवति तं मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा ॥

जं च पडिसेवति तं पडिसेवियव्वं । तं च इमं गाहापच्छद्वेण गहियं पडिसेवियव्वं तं खलु दव्वादिचतुव्विहं होति” । दव्वं आदी जेसिं ताणिमाणि दव्वादीणि । ताणि य दव्व-खेत्त-काल-भावा । दव्वतो सचेयणमचेयणं वा । खेत्तओ गामे रन्ने वा । कालओ सुभिकखे वा दुभिकखे वा भावओ हट्ठो वा अहट्ठो वा पडिसेवणा पडिसेवियव्वाणि दोवि दाराणि जुगवं गच्छिस्संति । जओ पडिसेवियव्वमंतरेण पडिसेवणा न भवति । तत्थ जा सा मूलगुण-पडिसेवणा सा इमा -

[भा. ८९] मूलगुणे छट्ठाणा, पढमे द्वाणंमि नवविहो भेदो ।

सेसेसुक्कोस-मज्झिम-जहन्न दव्वादिया चउहा ॥

चू. मूला गुणा मूलगुणा आद्य-गुणा प्रधानगुणा इत्यर्थः । तेसु पडिसेवणा जा सा छट्ठाणा भवति, छसु ठाणेसु भवति त्ति भणियं होति । ताणि य इमाणि-पाणातिवाओ, १ मुसावाओ, २ अदत्तादाणं, ३ मेहुणं, ४ परिग्गहो, ५ रातीभोयणं च ६ । एत्थ पढमद्वाणं पाणातिवातो । तत्थ नवविहो भेओ । सो य इमो-पुढविक्काओ आउक्काओ तेऊ-वाऊ-वणस्सइ-बेतिंदिय-तेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया पंचिंदिया । सेसेसु त्ति मुसावाओ-जाव-रातीभोयणं । एएसिं एक्केक्कं तिविहं ति य, इमे तिभेदा-उक्कोसो, मज्झिमो, जहन्नो । दव्वादिया चउह

त्ति-उक्कोस-मुसावाओ चउव्विहो दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ । मज्झिमो वि चउव्विहो दव्वाति ङ्क । जहन्नओ वि चउव्विहो दव्वादि ङ्क । एवं अदत्तादानमवि दुवालसं भेदं । मेहुणं पि, परिग्रहो वि, रातीभोयणं पि दुवालसभेदं । उक्कोसं पुण दव्वं एवं भवति बहुत्ततो सारतो वा, मुल्लतो वा । एवं मज्जे वि तिन्नि भेदा, जहन्ने वि तिन्नि भेदा । उक्कोसदव्वावलावे उक्कोसो मुसावातो, मज्झिमे मज्झिमो, जहन्ने जहन्नो । एवं अदत्तादिसु वि जोयणिज्जं । खेत्तओ जं जत्थ खेत्ते अच्चियं मज्झिमं जहन्नं वा । कालतो जं जत्थ काले अच्चियं मज्झिमं जहन्नं वा । भावओ वि वण्णादि-गुणेहिं उक्कोस-मज्झिम-जहन्नं वा । एवं बुद्धीए आलोएउं जोयणा कायव्वा ।

अहवा सेसेसुक्कोस-मज्झिम-जहन्न त्ति, जेण मुसावाएण अभिहिएण पारंचियं भवति एस उक्कोसो मुसावाओ, जेण पुण दसराइंदियाति जाव अणवट्ठं एस मज्झिमो, जेण पंचराइंदियाणि एस जहन्नो । एवं अदत्तादाने वि-जाव-रातीभोयणे वि । अहवा दव्वादिया चउह त्ति, एवं पडिसेवितव्वं गहियं । अहवा एयं पदं एवं पढिज्जति, दप्पातिया चउहा, जे ते मूलगुणे छट्ठाणा एए दप्पादि-चउह-पडिसेवणाए पडिसेवेति ॥ सा य इमा -

[मू. ९०] दप्पे कप्प-पमत्ताणाभोग आहच्चतो य चरिमा तु ।
पडिलोम-परूवणता, अत्थेणं होति अणुलोमा ॥

चू. दप्प-पडिसेवा कप्प-पडिसेवा पमाय-पडिसेवा अप्पमाय-पडिसेवा । जा सा ऽअपमत्त-पडिसेवा सा दुविहा-अनाभोगा आहच्चओ य । चरिमा नाम अप्पमत्त-पडिसेवा । एतासिं कभोवण्णत्थाणं अप्पमत्तादिपडिलोम-परूवणा कायव्वा । अत्थेणं पुन एसा चैव अनुलोम-परूवणया । एस अक्खरत्थो ॥

इदानिं वित्थरो भन्नति । चोदकाह - “जति पणातिपायादि छट्ठाणस्स दव्वादि चउहा पडिसेवा कता तो जा पुव्वं भणिया “दप्पे सकारणंमि य दुविहा” सा इयाणिं न घडए, जइ दुहा-चउहा न घडए, अह चउहा-तो दुहा न घडए, एवं पुव्वावरविरोहो । पन्नवग आह-नो न घडए, घटत एव, कथं ? उच्चते-

[भा. ९१] एसेव चतुह पडिसेवणा तु, संखेवतो भवे दुविधा ।
दप्पो तु जो पमादो, कप्पो पुण अप्पमत्तस्स ॥

चू. एसेव त्ति जा पुव्वभणिता । चउहा चउरो भैया दप्पादिया । तु पूरणे । संखेवो समासो, न वित्थरोत्ति भणियं भवेज्ज । दुहा दुभेया । कहं ? दप्पाओ कप्पाओ, जो पमाओ सो दप्पो, तम्हा एगत्ता एगा दप्पा पडिसेवणा । कप्पो पुण अप्पमत्तस्स । अप्पमातो कप्पो भन्नति । तम्हा एगत्ता एगा कप्पियापडिसेवणा । एवं दो भण्णंति । अहवा कारणकज्जमवेक्खातो एगत्तं पुहत्तं वा भवति । पमाया दप्पो भवति अप्पमाया कप्पो । एत्थ दिट्ठंतो भण्णति जहा तंतूओ पडो, तंतुकारणं पडो कज्जं, जम्हा कारणंतरमावण्णा तंतव एव पडो, तम्हा तंतुपडाणं एगत्तं । जम्हा पुण तंतूहिं पडकज्जं न कज्जति तम्हा अन्नत्तं । एवं पमाददप्पाणं एगत्तं पुहुत्तं वा, अप्पमाय-कप्पाण वि एगत्तं पुहुत्तं वा । जओ एवं तम्हा पडिसेवणा चउव्विहा वा, न एत्थ दोसो ॥

इयानिं सीसो पुच्छति - “कहं पमाओ दप्पो, अप्पमाओ वा कप्पो” ? गुरु भणति सुणसु जहा भवति -

[भा. ९२] न य सव्वो वि पमत्तो, आवज्जति तध वि सो भवे वधओ ।

जह अप्पमादसहि, आवण्णो वी अवहओ उ ॥

चू. अतिवातलकखणो दप्पो । अनुपयोगलकखणः प्रमादः । नाणातिकारणावेक्ख अकप्पसेवणा कप्पो । उवओगपुव्वकरणक्रिया लकखणो अप्रमादः एवं सरूवठितेसु गाहत्थो अवयारिज्जति । न इति पडिसेहे । सव्व इति—अपरिसेसे । पमत्तो पमायभावे वट्ठतो । आवज्जति पाणातिवाए । जति वि य सो पमादभावे वट्ठमाणो पाणातिवायं णावज्जति तहा वि सो नियमा भवे वहओ ।

सीसो पुच्छति — “पाणाइवायं अणावण्णो कहं वहओ ? ” । गुरुराह — एत्थ वि अन्नो दिट्ठंतो कज्जति । जह अप्पमाय पच्छद्धं । “जहा” जेणप्पगारेण, “अप्पमायसहिओ” अप्पमाययुक्त-इत्यर्थः । आवण्णो वि पाणातिवायं अवहगो भवति । भणियं च “उच्चालियंमि पादे” — गाहा । “न य तस्स तन्निमित्तो” गाहा ॥ जहा स सति पाणातिवाए अप्पमत्तो अवहगो भवति एवं असति पाणातिवाए पमत्तताए वहगो भवति । जओ एवं तम्हा चउहा पडिसेवणा दुविहा भवति दप्पिया कप्पिया य ॥

दप्प—कप्पाणं कम्मोवणत्थाणं पुव्वं कप्पियावक्खाणं भणामि । चोदगाह—ततियपाएण “पडिलोमपरूवणता” कहं ? “दप्पिकायाः पूर्वं निपातनं कृत्वा कल्पिकाया व्याख्या कहं पूर्व-मुच्यते ? ” अत्रोच्यते — अथेणं होइ अनुलोमा अर्थ प्रतीत्य कल्पिका एव पूर्व भवतीत्यर्थः । कहमत्थेणं होति अनुलोमा ? । भन्नति —

[भा. ९३] अप्पतरमच्चियत्तरं, एगेसिं पुव्व जतण—पडिसेवा ।

तं दोण्ह चेव जुज्जति, बहूण पुण अच्चित्तं अंते ॥

चू. अप्पत्तरत्ति । अत्रेके आचार्या आहुर्यदल्पस्वरतरं तत्सर्वं द्वंद्वे हि पूर्वं निपतति, यथा—प्लक्षन्यग्रोधौ । अर्चिततरं ति । अन्ने पुणराहुर्यदर्चितं तत्पूर्वं निपतति, यथा मातापितरो वासुदेवार्जुनौ इत्यादि । एताणि कारणाणि इच्छमाणा आयरिया पुव्वं जयणपडिसेवणं भणंति । वयं पुण ब्रूमः — तं दोण्ह चेव पच्छद्धं । “तदि” ति अल्पस्वरत्वं अर्चितत्वं वा, “द्वाभ्यां चे” ति पदाभ्यां, युज्जते घटते इत्यर्थः, न तु बहूनां ।

चोदक आह — “बहुआण कहं” ? उच्यते — बहूण पुण अर्चितं अंते । “बहूनां” पदानां “पुण” सद्दो अवधारणे, “अच्चियं” पदं “अंते” भवति, यथा भीमार्जुनवासुदेवा । उक्कमकारणाणि अभिहितानि ॥ इदानिं समवतारो —

[भा. ९४] दोण्हं वच्चं पुव्वचियं तु बहूयाण अच्चित्तं अंते ।

अप्पं च एत्थ वच्चं, जतणा तेणं तु पडिलोमं ॥

चू. जदा दोपयाणि कप्पिज्जंति दप्पिया कप्पिया य तदा दोण्हं वच्चं पुव्वच्चियं तु, कप्पियं अच्चियं पदं तं पुव्वं वत्तव्वमिति । दा बहू पया कप्पिज्जंति, दप्पो कप्पो पमाओ अप्पमातो, तदा बहुआणं अच्चियं अंते, अंतपदं अपपमातो, सो पुव्वं वत्तव्वो । अहवा अप्पं च एत्थ वच्चं, तेण वा पुव्वं भनामो । जयणा इति जयणपडिसेवणा । तेण इति कारणेण । पडिलोम इति पच्छाणुपुव्वी-त्यर्थः । निश्चयतः इदं कारणं वयमिच्छमाणा कप्पियायाः पूर्वं निपातनं कृतवतः ।

[भा. ९५] न पमादो कातव्यो, जतण-पडिसेवणा अतो पढमं ।

सा तु अनाभोगेणं, सहसकारेण वा होज्जा ।।

चू. जम्हा पव्वयंतस्सेव पढमं अयंमुवदेसो दिज्जति “अप्रमादः करणीयः सदा प्रमादवर्जितेन भवितव्यं ।” अतो एतेण चर कारणेणं, जयणपडिसेवणाए पुव्विं निवायं इच्छामो, न तु अप्पसरमच्चियं वा काउं । बंधानुलोमताए वा अंते अप्पमतपडिसेवणा भणिता, अत्थतो पुण वक्खाणंतेहिं पढमं वक्खाणिज्जति तेण अणुलोमा चेव एसा, अत्थओ न पडिलोमा, सिद्धं अणुलोमक्खाणं । सा अप्पमायपडिसेवणा दुविहा – अनाभोगा, हव्वतो अ । “चरिमा तु” एयं चेव पयं विपट्ठतरं निक्खिवति । सा उ अनाओघएणं पच्छद्धं कंठं ।।

अनाभोगे सहसकारे य दो दारा । अनाभोगो नाम अत्यंतविस्मृतिः ।

अनाभोग पडिसेवणा सरूपं इमं :-

[भा. ९६] अन्नतरपमादेणं, असंपउत्तस्स नोवउत्तस्स ।

रीयादिसु भूतत्थेसु अवट्ठतो होतणाभोगो ।।

चू. पंचविहस्स पमायस्स ईदिय-कसाय-वियड-निद्दा-वियहा-सरुवस्स एएसिं एगतरेणावि असंपउत्तस्स अयुक्तस्येत्यर्थः ‘नोवउत्तस्स रीयातिसु भूयत्थेसु’ “नो” इति पडिसेहे, उवउत्तो मनसा धिंथिना वा, युगांतरपलोगी । रीय ति इरियासमिती गहिता, आदि सदातो अन्नसमितीतो य । एतासु समितीसु कदाचित् एसरिएणं उवउत्तत्तणं न कयं होज्जा अप्पकालं सरिते य मिच्छादुक्कडं देति । भूयत्थो नाम वआर-विहार-संधार-भिकखादि संजमसाहिका किरिया भूतत्थो, घावणवग्गणादिको अभूतत्थो, अवट्ठओ पाणातिवाते । एवं गुणविसिद्धो होअणाभोगो अहवा एवं वक्खाणेज्जा, असंपउत्तस्स पाणातिवातेण ईरियादिसमितीण जो भूयत्थो तंमि अवट्ठं तो होतणाभोगो ति । सेसं पूर्ववत् । इह अनाभोगेण जति पाणातिवायं नावण्णो का पडिसेवणा ? उच्यते, जं तं अनुवउत्तभावं पडिसेवति स एव पडिसेवणा इह नायव्वा । गतो अनाभोगो ।। इदानिं सहसकारो । तस्सिमं सरुवं-

[भा. ९७] पुव्वं अपासिऊणं, छूढे पादंमि जं पुणो पासे ।

न य तरति नियत्तेउं पादं सहसाकरणमेतं ।।

चू. पुव्वमिति पढमं चक्खुणा थंडिले पाणी पडिलेहेयव्वा, जति दिद्वा तो वजणं । अपासिऊणं ति जति न दिद्वा तंमि थंडिले पाणी । छूढे पायमिति पुव्वणसियथंडिलाओ उक्खित्ते पादे, चक्खुपडिलेहिय थंडिलं असंपत्ते अंतरा वट्ठमाणे पादे । जं पुणो पासेत्ति “जमि” ति पुव्वमदिद्धं पाणिणं “पुणो” पच्छो “पस्सेज्ज” चक्खुणा । न तरति न सक्केति-नसणकिरियव्वावारपवियट्ठं पायं नियत्तेउं । पच्छा दिद्द-पाणिणो उवरिं निसितो पाओ । तस्स य संघट्ठणपरितावणाकिलादणोहवणादीया पीडा कता । एसा जा सहसकारपडिसेवा । सहसाकरणमेयं ति सहसाकरणं सहसकारणं जाणमाणस्स परायत्तस्सेत्यर्थः । “एतमि” ति एयं सरुवं सहसकारस्स ।

इदानिं सहसकारसरुढोवलद्धं पंचसु वि समितीसु नियोतिज्जति । तत्थ पढमा य इरियासमितो भण्णति-

[भा. ९८] दिट्ठे सहसकारे, कुलिंगादी जह असिमि विसमो वा ।

आउत्तो रीयाती, तडि-संकमण उवहि-संधारे ॥

चू. जतिणा असणाति-किरियापवत्तेण अप्पमत्त-ईरिओवतत्तेण दिट्ठो पाणी, कायजोगो य पुव्वपयत्तो, न सक्कइ नियतेउं एवं सहसक्कारेण वावादितो कुलिंगी । तडिसंकमणं वा आउत्तो करेति । तडी नाम छिण्णटंका । उवहिं संधारणं वा वा उप्पाएंतो । सब्वत्थ आउत्तो जति वि कुलिंगं वावातेति तहवि अबंधको सो भणिओ ॥

चोदगाह - “किं वुत्तं कुलिंगी ? काणि वा लिंगाणि ? को वा लिंगी ? पन्नवगाह-

[भा. ९९] कुच्छित्तलिंगकुलिंगी, जस्स व पंचेंदिया असंपुण्णा ।

लिंगिंदायाइं अत्ता, लिंगी तो घेप्पते तेहिं ॥

चू. कु सद्दो अनिड्ढवादी, कुस्सितेंद्रिय इत्यर्थः । सेसं कंठं । जस्सेति जस्स पाणिणो । पंचेंदिया असंपुन्न त्ति, अत्थि पंचेंदिया, किं तर्हि, असंपुण्णा, जहा असण्णिणो परिफुडत्थपरिच्छेइणो” न भवंति त्ति भणियं चउरिंद्रिय इत्यर्थः । सो कुलिंगी । लिंगमिति जीवस्य लक्षणं, यथा अप्रत्यक्षोऽप्यनिर्धूमेन लिंग्यते ज्ञायते इत्यर्थः । एवं लिंगाणिंद्रियाणि, अतो आत्मा लिंगमस्यास्तीति लिंगी । आत्मा लिंगी कहां घेप्पते ? तेहिं इंदियैरित्यर्थः ॥ चोदगाहं - “कहं पुन सो अप्पमत्तो विराहेति ?” पन्नवगाह - जह असिंमि विसमे वा । एयस्स वक्खाणं

[भा. १००] असिं कंटकविसमादिषु, गच्छंतो सिक्खिओ वि जत्तेण ।

चुक्कइ एमेव मुणी, छलिंजती अप्पमत्तो वि ॥

चू. असी खगं । जहा तस्स धाराए गच्छंतो सुसिक्खिओ वि आउत्तो वि लंछिज्जइ । कंटगाणिणो वा जो प्हो तेण गच्छंतस्स आउत्तस्स वि कंटओ लग्गति । विसमं निन्नोन्नंतं । आति सद्दाओ नदीतरणाइसु जत्तेणं प्रयत्नेन । चुक्कति छलिंजति । एस दिट्ठंतो । इणमत्थोवणओ एवमवधारणे । मुणी साहू । इरियासमिती गता ॥

इदाणिं भासासमिती । कोति साहू सहमा सावज्ज भासं भासेज्ज । न य सक्किओ निग्घेतुं वाओगो । एवं भासा समितीए सहस्सक्कारो । सो भज्जत्थविसोहीए सुद्धो चेव । एत्थ भासासमितिसहस्सक्कारो भण्णति-

[भा. १०१] अस्संजतमतरंते, वट्ठइ ते पुच्छ होज्ज भासाए ।

वट्ठति असंजमो से, अनुमति केरिसं तम्हा ॥

चू. असंजतो गिहत्थो । अतरंगो गिलाणो तं साहू पुच्छेज्ज सहसक्कारेण - “वट्ठति त्ति” लट्ठति । तं च किं अस्संजमो असंजमजीवियं वा । एत्थ साहुणो सुहुमवायाजोगेहिं अनुमती लब्भति । एवं होज्ज भासाए त्ति भासासमितीए सहस्सक्कारो । वट्ठति असंजमो से गयत्थं । ना अनुमती भविस्सति, तम्हा एवं वत्तव्वं, केरिसं इह वयणे अत्थावत्तिपओगेण वि सुहुमो वि अनुमतिदोसो न लब्भति । गता भासासमिती ॥ इदाणिं तिन्नि समितीओ जुगवं भण्णति-

[भा. १०२] दिट्ठमनेसियगहणे, गहनिक्खेवे तथा निसग्गे वा ।

पुव्वाइट्ठो जोगो, तिन्नो सहसा न निग्घेतुं ॥

चू. दिट्ठमनेसियगहणे त्ति एस एसणासमिती । गह-निक्खेवे त्ति आयाण-निक्खेवसमिती । तहानिसग्गेत्ति एस परिठावणिया समिती । पच्छद्देण । तिण्ह वि सरूवं कंठं । एसणासमितीए

उवउत्तो न दिट्टमणेसणिज्जं पच्छा दिट्ठं न सक्किओ गहणजोगा नियतेउं । एवं सहसकारो एसणासमितीए भवति । एवं गहण-निक्खेवेसु वि । पुव्वाइट्ठो न सक्कितो जोगो निग्घेत्तुं । तथा निसग्गे वि भणिओ सहसकारो ॥

एवं अनाभोगेण वा सहसकारेण वा पडिसेविए वि बंधो न भवति । जतो भण्णइ -

[भा. १०३] पंचसमितस्स मुणिणो, आसज्ज विराहणा जदि हवेज्जा ।

रीयंतस्स गुणवओ, सुव्वत्तमबंधओ सो उ ॥

चू. पंचहिं समितीहिं समियस्स जयंतस्सेत्यर्थः । मुणिणो साधोः । आसज्ज त्ति एरिसमवत्थं पप्प पाणिविराहणा भवति । रीयंतस्स कायजोगे पवत्तस्स । गुणवतः गुणात्मनः । सुव्वत्तं परिस्फुटं । अबंधओ सो उ । “तु” सद्दो अवधारणे । गया अप्पमायपडिसेवणा ॥

इदाणिं अवसेसाओ तिन्नि । एतासिं कतरा पुव्वं भासियव्वा ? उच्यते, अल्पतरत्वात् तृतीया वत्तव्या, पच्छा पढमा बितिया य एगट्ठा भणिहिंति । सा य पमाय-पडिसेवणा पंचविहा

[भा. १०४] कसाय-विकहा-वियडे, इंदिय-निद्द-पमायपंचविहे ।

कलुसस्स य निक्खेवो, चउविधो कोधादि एक्कारो ॥

चू. कसायपमादो १, विगहापमादो २, विगडपमादो ३, इंदियपमादो ४, निद्दापमादो ५, कलुस्स य त्ति कसायपडिसेवणा गहिता । “च” सद्दाओ कसाया चउव्विहा-कोहो माणो माया लोभो । एतेसिं एक्केकस्स निक्खेवो चउव्विहो दव्वादी कायव्वो । सो य जहा आवस्सते तथा दट्ठव्वो । तत्थ कोहं ताव भणाभि । कोहादि एक्कारेत्ति । कोहुपत्ती जातं आदिं काउं एक्कारस भेदो भवति । ते य एक्कारसभेया -

[भा. १०५] अप्पत्तिए असंखड-निच्छुभणे उवधिमेव पंतावे ।

उद्दावण कालुस्से, असंपत्ती चेव संपत्ती ॥

चू. अप्पत्तियं पच्चमरिसकरणं । असंखडं वाचिगो कलहो । तमुवायं करेति जेण स गच्छातो निच्छुम्भति । उवकरणं वा बाहिं घत्त त्ति हारावे त्ति वा । पंतावणं लअडादिभि । उद्दवणं मारणं कालुस्से कसा उप्पत्ती घेप्पति । अप्पत्तियादि-जाव-पंतावणा असंपत्ति-संपत्तीहिं गुणिया दस । आदिकसायउप्पत्तीए सहिता एते एक्कारस ॥ इमं पच्छित्तं -

[भा. १०६] लहुओ य दोसु दोसु अ, गुरुगो लहुगा य दोसु ठाणेषु ।

दो चतुगुरु दो छल्लहु, अणवट्ठेक्कारसपदासु ॥

चू. आदिसाउप्पत्तीए लहुओ । अप्पत्तीए असंपत्तीए लहुगो, संपत्तीए मासगुरुं । असंपत्तीए असंखडे मासगुरुं, संपत्तीए ङ्क । निच्छुभणे ङ्क, संपत्तीए ङ्का । उवकरणस्स हारवणे असंपत्तीए ङ्का, संपत्तीए फुं । पंतावणस्स असंपत्तीए फुं, संपत्तीए अणवट्ठप्पो । एवं उद्दवणवज्जा एक्कारस-पदा ॥ अहवा एक्कारसपदा आदिकसाउप्पत्तीकारणं वज्जेऊण उद्दावणसहिया एक्कारस । अहवा गाथा -

[भा. १०७] लहुगो गुरुगो गुरुगो, दो चउलहुगा य दो य चउगुरुगा ।

दो छल्लहुं अणवट्ठो, चरिमं एक्कारसपयाणि ॥

चू. (इमा रयणा) - अप्पत्तीए संपत्तीए मासलहुं, संपत्तीए मासगुरुं । असंखडे असंपत्तीए

मासगुरुं, संपत्तीए ङ्क । निच्छुभणे असंपत्तीए ङ्क, संपत्तीए ङ्का । उवकरणहारवणस्स असंपत्तीए ङ्का, संपत्तीए फुं । पंतावणस्स असंपत्तीए फु संपत्तीए अणवड्डप्पो । उद्ववणे पारंची । एवं वा एक्कारसपदा ॥ अहवण्णो आदेसो भन्ति -

[भा. १०८] लहुओ य दोसु य, गुरुओ लहुगा य दोसु ठाणेसु ।
दो चउगुरु दो छल्लहु, छगुरुआ छेद मूलदुगं ॥

चू, एए पन्नरसा पायच्छिता । एतेसिं ठाणट्ठाणणियोयणा भन्ति । चोदगाह - अच्छतो ताव ट्ठाणणियोयणं, इदं ताव नाउमिच्छामि कहमप्पत्तियमुप्पणं । पन्नवगाह-

[भा. १०९] सहसा व पमादेणं, अप्पडिवंदे कसाइए लहुओ ।
अहमवि य न वंदिस्सं, असंप-संपत्ति लहुगुरुओ ॥

चू, एगेण साहुणा साहू अभिमुहो दिट्ठो । सो य तेण वंदिओ । तेण य अन्नकरियावा-वारीवउत्तेण अन्नतरपमायसहितेण वा “अप्पडिवंदे” ति तस्स साहुस्स वंदमाणस्स जंतं पडिवंदणं न पडिवंदणं अप्पडिवंदणं । अहमणेण न वंदितो ति कसातितो । एवं तमप्पत्तियमुप्पणं ।

इदाणि नियोयणा - तस्सेदं कसातियमेत्तस्स चेव लहुओ । तदुत्तरं कसातितो एवं चित्तेति-जया एसो वंदस्सति तथा अहमपि चेयं न पडिवंदिस्सं । तस्स असंपत्तीए मासलहुं । संपत्तीए मासगुरुं । अक्खरत्तो कंठो ॥

[भा. ११०] एवमसंखडे वी, असंपगुरुगो तु लहुग संपत्ते ।
निच्छुमणमसंपत्ते, लहुच्चिय नीणिते गुरुगा ॥

चू, असंखडे असंपत्तीए मासगुरुं ङ्क । निच्छुभणे असंपत्तीए ङ्क । संपञ्जीए ङ्का । नीणितो नाम निच्छूढो घाडितेत्यर्थः ॥

[भा. १११] उवधी हरणे गुरुगा, असंप-संपत्तिओ य छल्लहुया ।
पंतावणसंकप्पे, छल्लहुया अचलमानस्स ॥

चू, उवहिं हरामि वा हारेमि वा असंपत्तीए ङ्का संपत्तीए फुं । पंतावण संकप्पो नाम जड्ढि-मुट्ठि-कोप्पर-प्पहारेहि गहणामि ति चिंतयति । अचलमाणस्स ति तदवस्थस्सेव कायकिरियमयुं जंतस्स फुं ॥

[भा. ११२] पहरणमग्गणे छग्गुरु, छेदो दिट्ठमि अट्ठमं गहिते ।
उग्गिण्ण दिन्न अमए, नवमं उद्दावणे चरिमं ॥

चू, इतो इतो पहरणं लउडादि मग्गिउमारद्धो, तत्थ सेफुं । तेण य मग्गंतेण दिट्ठं, चक्खुणियाए कयमेत्ते चेव छेदो । गंतूणं हत्थेण गहियं, एत्थ से अट्ठमं । मासलहुआतो गणिजंतं मूलं अट्ठमं भवति, जस्स रुसिओ तस्स उग्गिणं पहरणं णवमं भवति, दिण्णे पहारे जति न मतो तहा वि नवमं चेव, अणवड्डप्पं ति भणियं होति । पहारे दिण्णे मतो सिया चरिमं । चरिमं नाम पारंवी, चरिमावस्थितत्वात् । पढम-वितिय-ततियआदेसाण सामण्णलक्खणागाहा ॥ विसेसओ पढमा एसस्सिमा -

[भा. ११३] अप्पत्तियादि पंच य, असंप-संपत्ति संगुणं दसओ ।

कोधुप्यादणमेव तु, पढमं एक्कारस पदानि ॥

चू. अप्पत्तिय पदं आदिं काउं जाव पंतावणं तव पंचप्पदा । एते असंपत्ति-संपत्तिपदेहिं गुणिता दस भवति । एयं दिण्ह वि आदेसाणं सामण्णं । इमं पढमादेसे वइसेसयं कोहउप्यायणमेव उ पढमं, एतेण सहिता एक्कारस पदा भवति सेसं कठं ॥ एवं कोवि अहिकरणं काउं -

[भा. ११४] तिक्वाणुबद्धरोसो, अचयंतो धरेत्तु कुसलपडिसिद्धं ।

तिण्हं एगतराए, वच्चते अंतरा दोसा ॥

चू. तिक्वो अणुबद्धो गृहीत्वेत्यर्थः । तिक्वेण वा रोसेण अणुबद्धो अप्पा जस्स सो तिक्वाणुरोसबद्धो । अचएंतो असक्कंतो धरेत्तुमिति खमिउं । भावकुसला तित्थकरा, पडिसिद्धो निवारितो, कोह इति वयणं दट्ठव्वं । एवं सो तेण तिक्वेण रोसेण अणुबद्धो । जेण से सह अहिकरणं समुप्पन्नं तं पासितुमसक्कंतो गणातोवच्चितुमारद्धो । तिण्हमेगतरापत्तिं वक्खमाणं । अंतरा इति मूलगणातो निग्गयस्स अन्नं अणणं अपावेंतस्स अंतरं भवति । दोस इति विराहणा ॥ तिण्हमेगतराए त्ति पदस्स वक्खा -

[भा. ११५] संजमआतविराघणा, उभयं वा ततियगं च पच्छित्तं ।

नाणादितिगं वा वि, अणवत्थादि तिगं वा वि ॥

चू. संजमो सत्तरसविहो, तस्स एगभेयस्स वा विराहणं करेति । आत इति अप्पा, तव्विराहणं वा वाल-क्खाणु-कंटादीहिं वा । उभयं नाम संजमो आया य । विराहणा सहो पत्तेगं । अहवा तिगं नाण-दंसण-संजमविराहणाणं तिगं, से पच्छित्तं भवति । अहवा तिगं नाणविराहणा सुतथ्ये अणेण्हंतस्स विस्सरियं अपुच्छंतस्स, दंसणविराहणा अपरिणतो चरगादीहिं दुग्गाहिज्जति, चरित्तविराहणा एगागी इत्थिग्गम्पो भवति ।

अहवा तिगं, अणवत्थादी तिगं वा वि एवं सो गणाओ निग्गओ, अन्नोवि साहू चिंतेति अहं पि निग्गच्छामि, अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो । न जहा वाइणो तहा कारिणो मिच्छत्तं जणेति अहिणवघम्माणं । विराहणा आयसंजमो ॥ आयविराहणा खाणु-कंटगादीसु । संजमविराहणा इमा -

[भा. ११६] अहवा वातो तिविहो, एगिंदियमादी-जाव-पंचिंदी ।

पंचण्ह चउत्थाइं, अहा एक्कादि कल्लायं ॥

चू. अहवत्ति विकप्पदरिसणे । अवादो दोसो । तिविहोत्ति एगिंदियवातो, विगिलिंदियावातो, पंचेदियावातो । अहवा “वातो तिविहो” त्ति पच्छित्तवातो तिविहो । सो य एगिंदियादि जाव पंचेदिएसु वातातिएसु भवति सो इमो । पंचण्ह त्ति एगिंदिया-जाव-पंचेदिया, चउत्थादि त्ति चउत्थं आदि काउं-जाव-बारसमं । एगिंदिए चउत्थं । बेइदिए छट्ठं । तेइदिए अट्ठमं । चउरिंदिए दसमं । पंचेदिए बारसमां । ण्को आएसो । अहवा एगिंदिए एगकल्लायणं-जाव-पंचिंदिए पंचकल्लायणं । वितिओ आदेसो । एतेसु जो एगिंदिएसु पच्छित्तावाओ सो जहण्णो । विंगलिंदिएसु मज्झिमो । पंचेदिएसु उक्कोसो । एस तिविहो पाच्छतावाओ । एए दो आदेसा । दाणपच्छित्तं भणितं ॥ अहवा दो एए । इमो ततिओ आवत्ति पच्छित्तेण भण्णति-

[भा. ११७] छक्काय चउसु लहुगा, परित्त लहुगा य गुरुग साधारे ।

संघट्टन परितावण, लहुगुरु अतिवायणे मूलं ॥

चू. छक्काय त्ति पुढवादी-जाव-तसक्काइया । चउसु त्ति, एएसिं छण्हं जीवनिकायाणं चउसु पुढवादिवाउक्काइयंतेसु संघट्टणे लहुगो, परितावणे गुरुगो, उद्वण चउलहुगा । परितावणस्सइकाइए वि एव चेव । साहारणवणस्सतिकाइए संघट्टणे मासगुरुं, परितावणे इ उद्वणे इ । संघट्टण-परितावणे त्ति वयणा । सुत्तथोललहुगुरुगा इति चउलहुं चउगुरु च गहितं सेसा पच्छित्ता अत्थतो दड्ढवा । पंचिंदिय संघट्टणे छगुरुगा, परितावेइ छेओ, उद्वेति मूलं । दोसु अणवट्टी, तिसु पारंची । एस अक्खरत्तो । इमो वित्थरओ अत्थो । पुढवि-आउ-तेउ-वाउ-परित्तवणस्सतिकाए य एतेसु संघट्टणे मासलङ्क, परितावणे भासगुरुं, उद्वणे इ । अनंतवणस्सतिकाये संघट्टणे मासगुरुं, परितावणे इ, उद्वणे इ ।

एवं बेइंदिएसु चउलहु आढत्तं छल्लहुएट्टाति । तेइंदिएसु चउगुरु आढत्तं छगुरुए ट्टाति, चरिदियाण छल्लहु आढत्तं छेए ट्टाति पंचिंदियाण छगुरुगाढत्तं मूले ट्टाति, एस पढमा सेवणा । अतो परं अभिक्खासेवणाए हेट्टा ट्टाणं मुच्चति, उवरिकं वड्ढिज्जति । पुढवाति-जाव-परित्तवणस्सइकाइयाण वित्तियवाराए मासगुरुगाति चउगुरुगे ट्टाति, एवं-जाव-अट्टमवाराए चरिमं पावतिं, नवमवाराए परितावणे चेव चरिमं, दमवाराए संघट्टणे चेव चरिमं, एवं सेसाण वि सट्टाणातो चरिमं पावेयव्वं । एस कोहो भणिओ । सेसकसाएसु वि यथा संभवं भाणियव्वं । कसाय त्ति दारं गयं ॥ इयाणिं कह तति दारं -

[भा. ११८] इत्थिकहं भत्तकहं, देसकहं चेव तह य रायकहं ।

एता कहा कहंते, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥

चू. पच्छद्धं कंठं । इत्थिकह त्ति दारं । इत्थीण कहा इत्थिकहा । सा चउव्विहा इमा -

[भा. ११९] जातीकहं कुलकहं, रूवकहं बहुविहं च सिंगारं ।

एता कहा कहित्ते, चतुजमला कालगा चतुरो ॥

चू. एता इति जातिमादियाओ । चउजमल त्ति चत्तारि "जमला" मासट्टविज्जंति । माससामण्णे किं गुरुगा लहुगा ? भन्नति, "कालगा" कालग त्ति गुरुगा मासा । तेहिं चउहिं मासेहिं चउगुरग त्ति भणियं भवति । एरिसगा चउगुरुगा चउरो भवंति । जाइकहाए चउगुरुं, कुलकहाए चउगुरु, रूवकहाए चउगुरुं, सिंगारकहाए चउगुरं । एवं चउरो । जातीए तवकालेहिं लहुगं, कुले कालगुरुं तवलहुगं, रूवे तवगुरुगं काललहुं, सिंगारे दोहिं वि गुरुं ।

अहवा चत्तारि जमला जातिमातिसु भवंति-के ते कालगा चउरो चउगुरुगं त्ति भणियं भवति ? तवकालविसेसो तहेव । अहवा चउरो त्ति संखा, जमलं दो, ते य तवकाला, तानि तवकाला जुयलाणि चउर त्ति भणियं भवति । कालगा इति बहुवयणा चउगुरु, ताणि चउगुरुगाणि चउरो । अग्गद्धस्स वक्खाणगाहा इमा -

[भा. १२०] माति-समुत्था जाती, पिति-वंस कुलं तु अहव उग्गादी ।

वण्णा SS कित्ति य रूवं, गति-पेहित्ति-भास सिंगारे ॥

चू. माउप्पसादा रूवं भवति, जहा सोमलेरण, एवं जा कहा सा जाइकहा । पिउपसादा

रूवं भवति, जहा एगो सुवण्णगारो अच्चत्थं रूवस्सी गणिगाहिं भाडिं दाउं निज्जति रिउकाले, जा तेण सा रूवस्सिणी भवति, एवं कुल-कहा । सेसं कंठं ॥ इत्थिकहा दोसदरिसणत्थं -

[भा. १२१] आय-पर-मोहुदीरणा, उड्डाहो सुत्तमादिपरिहाणी ।
बंभवते अगुत्ती, पसंगदोसा य गमणादी ॥

चू. इत्थिकहं करेत्तस्स अप्पणो मोहोदीरणं भवति, जस्स वा कहेति परस्स तस्स मोहुदीरणं भवति । इत्थिकहं करेत्तो सुओ लोएणं उड्डाहो - 'अहो ज्ञाणोवयुत्ता तवस्सिणो' जाव इत्थिकहं करेत्ति तावता सुत्तपरिहाणी । आदिसद्दातो अत्थस्स, अन्नेसिं च संजमजोगाणं । बंभवए अगुत्ती भवति । भणियं च-

वसहि कह निसे जिदि य, कुडुंतर पुव्वकीलिय पणात्त ।
अतिमायाहार विभूसणा य, नव बंभचेरगुत्तीओ ॥

एवं अगुत्ती भवति । पसंग एव दोसो पसंगदोसो कहापसंगाओ वा दोसा भवंति ते य गमणादी गमणं उन्निक्खमइ । "आदि" सद्दाओ वा कुलिंगी भवति, सलिंगद्धितो वा अगारिं पडिसेवति संजतिं वा हत्थकम्मं वा करेत्ति । इत्थिकह त्ति दारं गतं ॥

इदानिं भत्तकह त्ति दारं भत्तस्स कहा भत्तकहा । सा चउव्विहा इमा -

[भा. १२२] आवायं निव्वावं, आरंभं बहुविहं च निड्डाणं ।
एता कथा कथिते, चउजमला सुक्किला चउरो ॥

चू. चउजमला सुक्किला चउरो, वक्खाणं तहेव, तवकालविसेसियं, नवरं सुक्किलत्ते आलावो सुक्किला नाम लहुगा । अग्गद्धस्स वक्खाण-

[भा. १२३] सागघतादावावो, पक्कापक्को उ होइ निव्वावो ।
आरंभ तित्तिरादी, निड्डाणं जा सतसहस्सी ॥

चू. सागो मूलगादि, सागो घयं वा एत्तियं गच्छति । पक्कं अपक्कं वा परस्स दिज्जति सो निव्वावो । आरंभो एत्तिया तित्तिरादि भरति । निड्डाणं निष्फत्ती, जा लक्खेणं भवति ॥ आहारकहा-दोस-दरिसणत्थं गाहा-

[भा. १२४] आहारमंतरेणात्ति, गहितो जायई स इंगालं ।
अजित्तिदिया ओयरिया, वातो व अणुण्णदोसा तु ॥

चू. अंतरं नाम आहाराभावो । आहाराभावे वि अच्चत्थं गिद्धस्स सतः जायते स इंगाल-दोसो । किं चान्यत्-लोके परिवातो भवति । अजिइंदिया य एते, जेण भत्तकहाओ करेत्ता चिडुंति । रसनिंदियजये य सेसिंदियजतो भवति । ओदरिया नाम जीविता हेउं पव्वइया, जेन आहारकहाए अच्चंति, न सज्जाए सज्जाणजोगेहिं । किं चान्यत्-अणुन्नादोसो य त्ति । गेहीओ सात्तिज्जणा, जहा अंतदुड्डस्स भाव-पाणातिवातो, एवं एत्थ वि सात्तिज्जणा सात्तिज्जणाओ य छज्जीवकायवहाणणा भवति । "च" सद्दाओ भत्त कहा-पसंगदोसा, एसणं न सोहेति । आहारकह त्ति दारं गतं ॥ इदानिं देसकहा -

[भा. १२५] छंदं विधी विकप्पं, नेवत्थं बहुविहं जनवयाणं ।

एता कथा कथिते, चतुजमला सुक्विला चउरो ॥

चू. पच्छद्वं तहेव । अग्गद्धस्स इमा वक्खा -

[भा. १२६] छंदो गम्मागंमं, विधी रयणा भुज्जते व जं पुच्चिं ।

सारणीकूवविकप्पो, नेवत्थं भोयडादीयं ॥

चू. छंदो आयारो । गंमा जहा लाडाणं माउलदुहिया, माउसस्स धूया अगंमा । विही नाम वित्थरो, रयणा नाम जहा कोसलविसए आहारभूमी हरितोवलित्ता कज्जति, पउभिणिपत्ताइएहिं भूमी अत्थरिज्जति, ततो पुप्फोवयारो कज्जति, तओपत्ती ठविज्जति, ततो पासेहिं करोडगा कट्टोरग मंकुया सिप्पीओ य इविज्जति । भुज्जते य जं पुच्चं जहा कांकणे पेय, उत्तरावहे सत्तुया, अन्नेसु वा जं विसएसु दाऊण पच्छा अणेगभक्खप्पगारा दिज्जति । सारणीकूवाईओ विकप्पो भन्नति । नेवत्थं भोयडादीयं भवति । “भोयडा” नाम जा लाडाणं कच्छा सा मरहट्टयाणं भोयडा भन्नति तं च बालप्पभित्तिं इत्थिया ताव बंधंति जाव परिणीया, जाव य आवण्णसत्ता जाया, ततो भोयणं कज्जति, सयणं मेलेऊण पडओ दिज्जति, तप्पभिइं फिट्ठइ भोयडा ॥

इदारिं देसकहा-दोस-दरिसणत्थं भण्णति-

[भा. १२७] राग-द्वोसुप्पत्ती, सपक्ख-परपक्खओ य अधिकरणं ।

बहुगुण इमो त्ति देसो, सोत्तुं गमणं च अन्नेसिं ॥

चू. देसकहाते जं देसं वण्णेति तत्थ रागो इयरे दोसो । राग-दोसओ य कम्मबंधो । किं च सपक्खेण वा परपक्खेण वा सह अहिकरणं भवति । क्वहं ? ? साधू एगं विसयं पसंसति अवरं निंदति, ततो सपक्खे परपक्खेण वा भणति तुमं किं जाणसि कूवमंडुको, तो उत्तरपच्चुत्तरातो अधिकरणं भवति । किं चान्यत्, देसे वण्णिजमाणे अन्नो साहू चिंतेति “बहुगुणो इमो देसो वण्णिओ” सोउं तत्थ गच्छति । देसकह त्ति दारं ॥ इदारिं रायकहा -

राज्ञो कहा राजकहा सा चउच्चिहा -

[भा. १२८] अइयाणं निज्जाणं, बलवाहणकोसमेव संठाणं कोठारं] ।

एता कहा कहंते, चतुजमला कालगा चउरो ॥

चू. बलवाहणं ततिओ भेओ । कोसमेव कोट्टागारं चउत्थो भेओ । केपि एयं एवं पढंति-“कोसमेव सट्टाणं” । तत्थ बल-बाहणकोसमेव सत्वं एक्कं । संठाणमिति चउत्थं । सेसं गाहाए कठं ॥ पुरिमद्ध-वक्खाणं इमं-

[भा. १२९] अज्झ अतियाति नीति व, नित्तो एंतो व सोभए एवं ।

बल-कोसे य पमाणं, संट्टाणं वण्ण नेवत्थं ॥

चू. अज इति अज्जदिनं । अतिजाति पविसति । नीति निग्गच्छति । जातस्स रन्नो नित्तनित्तस्स विभूती तं दट्टूण अन्नेसिं पुरतो सिलाघयति । अहवा सो राया धवलतुरगादिरूढो कयसेहरो विलेवणोवलित्तगतो पुरओ पउंजमाणजयसद्दो अनेग-गय-तुरग-रह-कयपरिवारो नित्तो अयंतो वा एवं सोभति । बलं सारीरं सेनाबलं वा । वाहणं । एत्तियं तेसु एत्तियं पमाणं । एयं क्वहं करेति । कोसो जहिं रयणादियं दव्वं । कोट्टागारो जत्थ सालिमाइ घण्णं । तंमि वा एत्तियं पमाणं । जे पुण संट्टाणं पढंति तस्सिमं वक्खाणं “संट्टाणं” ति वण्ण-नेवत्थं, संट्टाणं रूवं, वण्णो सुद्धसामादि,

नेवत्थं परिहाणं ॥ रायकहा—दोस—दरिसणत्थं भण्णति—

[भा. १३०] चारिय चोराहिमरा—हितमारित—संक—कातु—कामा वा ।

भुत्ताभुत्तोहावण करेज्ज वा आसंसपयोगं ॥

चू. साहू निलयड्डिता रायकहं कहेमाण्णा अच्छंति । ते य सुत्ता रायपुरिसेहिं । ताण य रायपुरिसाण एवमुवड्डियं चित्तस्स—जइ परमत्थेणिमे साहू तो किमेएसिं रायकहाए । नूनं एते चारिया भंडिया, चोरा वा वेस परिच्छन्ना ॥ अहिमरा नाम दहरचोरा । अस्सरयणं वाहियं केणइ रन्नो । रन्नो वा सयणो केणइ अदिट्ठेण मारितो । एतेसु संकिज्जति ।

अहवा चारिया चोरेसु संका । अहिमरत्तं अस्सररणं वा मारणं वा काउ कामा । वा विकप्पदरिसणे । अहवा रायकहाए रायदिक्खियस्स अणुसरणं, भुत्तभोगिणो सइकरणं, इतरेसु कोउयं । पुनः स्मरणकोउएणं ओहावणं करेज्ज, कारिज्ज वा आसंस—पओगं । आसंस पओगो नाम निदानकरणं । रायकह त्ति दारं गयं ॥ इदानिं वियडे त्ति दारं—

[भा. १३१] वियडं गिण्हइ वियरति, परिभाएति तहेव परिभुंजे ।

लहुगा चतु जमलपदा, मददोस अगुत्ति गेही य ॥

चू. वियडं मज्जं, तं सट्ठघराओ आवणाओ वा गेण्हइ । केवलं एं बितियपदं । वितरइ त्ति केणइ साहुणा आयरियाती कोइ पुच्छितो अहमासवं गेण्हामि, सो भणइ—एवं करेहि, एयं वितरणं । एतं पढमपयं । बंधाणुलोमा गेण्हण पदातो पच्छा कयं । परिभाएति त्ति देति परिवेसयतीत्यर्थः । एतं ततियपदं । परिभुंजति अभ्यवहरतीत्यर्थः । चउत्थं पदं । कमसो दुट्ठतराणि । पच्छित्तं भन्नति । लहुगा इति चउलहुगा ते चउरो भवंति । कहं ? वितरमाणस्स चउलहुं, गेण्हमाणस्स वि चउलहुं, परिभाएमाणस्स वि चउलहुं, भुंजमाणस्स वि चउलहुं । जमलपदं नाम तवकाला । तेहिं विसेसिया कज्जंति । पढमपए दोहिं लहुं, बितियपदे कालगुरुं, ततियपदे तवगुरुं, चउत्थे दोहिं पि गुरुं, दोसदरिसणत्थं भण्णइ । मददोस अगुत्ति गेधी य । “मददोसो” नाम—

“मद्यं नाम प्रचुरकलहं, निर्गुणं नष्टधर्मं ।

निर्मयादं विनयहितं, नित्यदोषं तथैव ।

निस्साराणां हृदयदहनं, निर्मितं केन पुसां,

शीघ्रं पीत्वा ज्वलितकुलिशो, याति शक्रोऽपि नाशम् ॥

वैरूप्यं व्याधिर्पिंडः, स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातो,

विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृतिमतिहरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।

पारुष्यं नीचसेवा, कुलबलतुलना धर्मकामार्थहानि,

कष्टं भोः षोडशैते, निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषाः ॥

“अगुत्ती” नाम अनेगाणि विप्पलवति वायाए, काएण नच्चति, मनसा बहुं चिंतागुलो भवति । “गेहो” नाम अत्यर्थः मासक्ति मद्येन विना स्थातुं न शक्नोति । वियडेत्ति दारं गयं ॥ इदानिं इंदिए त्ति दारं—

[भा. १३२]

रागोतर गुरुलहुगा, सद्दे रूवे रसे य फासे य ।

गुरुगो लहुगो गंधे, जं वा आवज्जती जुत्तो ॥

चू. मायालोभेहिंतो रागी भवति । कोहमाणेहिं तो दोसो भवति । सदे रूवे रसे फासे य एतेसु चउसु इंदियथेसु रागं करंतस्स चउगुरुगा पत्तेयं । अह तेसुं दोसं करेति तो घउलहुयं पत्तेयं गंधे रागं करेति मासगुरुं, दोसं करेति मासलहुं । अह सच्चित्त-पइड्डित्ते गंधं जिग्घति मास गुरुं, अचित्त-पइड्डित्ते मासलहुं । जं वा आवज्जतित्ति जिग्घमाणो जं संघट्टणपरितावणं करेति तन्निष्फणं दिज्जति । अहवा जं वत्ति अनिर्दिष्टस्वरूपं । आवज्जति पावति । किं च तं संवट्टन दीयं जुत्तोत्ति एगिंदियाणं-जाव-पंचेदियाणं एत्थ पच्छित्तं दायव्वं । “छक्काय चउसु लहुगा गाहा ॥ इंदिए ति दारं गयं ॥

इदानिं निंदित्ति दारं- सा पंचविहा - निदा, निदानिदा, पयला, पयला पयला, थीणद्धी - निदाति-चउक्क-सरुव-वक्खाण-गाहा-

[भा. १३३] सुहपडिबोहा निदा, दुहपडिबोहा य निद्वणिदा य ।

पयला होंति ठितस्स, पयलापयला य चंक्रमओ ॥

चू. ठितो नाम निसण्णो उब्भतो वा गतिपरिणओ न भवति तस्स जा निदा सा पयला भवति । जो जो पुण गतिपरिणओ जा निदा से भवति सा य पयलापयला भन्नति । सेसं कंठं । णिदादिचउक्कं पडिसिद्धकाले आयरमाणस्स पच्छित्तं भन्नति - ॥

[भा. १३४] दिवस निसि पढमचरिमे, चतुक्क आसेवणे लहूमासो ।

आणाणवत्थुड्डाहो, विराघणा निद्ववुड्डी य ॥

चू. “दिवसतो” चउसु वि जामेसु । “निसा” रात्री, ताए पढमजामे चरिमे वा जामे । चउक्कं नाम निदा, निदानिदा, पयला, पयलापयला । ‘ओसवणं’ नाम एतासु वट्ठति । तत्थ से पत्तेगं पत्तेगं चउसुं वि मासलहुं । निदाए दोण्ह वि लहुं, अतिनिदाए कालगुरुं, पयलाए तवगुरुं, अतिपयलाए दोहिं वि गुरुं । सुवंताण य इमो दोसो भगवता पडिसिद्धे काले सुवओ आणाभंगो कओ भवति, आणाभंगेण य चरणभंगो, जतो भणियं - “आणाएच्चिय चरणं, तब्भंगे जाण किं न भगं तु ।” अणवत्थदोसो य एगो पडिसिद्धकाले सुवति, अन्नो वि तं दट्ठु सुवति; “एगेण कयमकज्जं करेति तप्पच्चया” गाहा । उड्डाहो य भवति - दिवसतो य सुवंतो दिट्ठो अस्संजएहिं, ते चित्तयंति - “जहा एस निक्खित्तसज्जायज्जाणजोगो सुवति तहेव लक्खिज्जति रातो रतिकिलंतो”, एव उड्डाहो भवति । अहवा भणंति - “न कंमं न धम्मो अहो सुव्वइत्तं” - विराहणा सुत्तो आलीवणगे डज्जेज्जा । निद्ववुड्डी य यत उक्तं -

“पञ्च वड्डीन्ति कौन्तेय ! सेव्यमानानि नित्यशः ।

आलस्यं मैथुनं निद्रा, क्षुधाऽऽक्रोशश्च पञ्चमः ॥

इदानिं थीणद्धी सउदाहरणा भन्नति - थीणद्धी किमुक्तं भवति । ? भण्णइ, इद्धं चित्तं तं थीणं जस्स अच्चंत दरिसणावरणकम्मोदया सो थीणद्धी भन्नति । तेण य थीणेण न सो किंचि उवलभति । जहा घते उदके वा थीणे न कंचिदुवलभति । एवं चित्ते वि । इमे उदाहरणा -

[भा. १३५] पोग्गल-मोयग-तंदे, फरुसग वडसाल-भंजणे चेव ।

निद्वप्पमादे एते, आहरणा एवमादीया ॥

चू. पोग्गलं मंसं । मोयगा मोदगा एव । दंता हत्थिदंता । फरुसगो कुंभकरो । वडसाला

डाली । एते पंचूदाहरणा धीणद्धीए ॥ पोग्गलवक्खाणं –

[भा. १३६] पिसियासि पुव्व महिसिं, विगिंचितं दडु तत्थ निसि गंतुं ।

अन्नं हंतुं खइतं, उवस्सयं सेसयं नेति ॥

चू. जहा – एगंमि गामे एगो कुडुंबी । पक्कारिण य तलियाणि य तिमणेसु य अनेगसो मसप्पगारा भक्खयति । सो य तहारूवाण थेराण अंतिए धम्मं सोऊण पव्वतितो । विरति गामा-इसु । तेन य एगत्य गामे मंसत्थिएहि महिसो वकिच्चमाणो दिट्ठो । तस्स मांसअहिलासो जाओ । सो तेनाभिलासेण अव्वोच्छिन्नेनेव कता । संज्झोवासणं पडिसिया य पोरिसी । तदभिलासो चेव सुत्तो । सुत्तस्सेव धीणद्धी जाता । सो उट्ठितो गओ महिसमंडलं । अन्नं हंतुं भक्खियं सेसं आगंतुं उवस्सगस्स उवरि ठवियं । पच्चूसे गुरूण आलोएति “एरिसो सुविणो दिट्ठो” ॥ साहूहिं दिसावलोयं करेतेहिं दिट्ठं कुणिमं । जाणियं जहा एस धीणद्धी । धीणद्धियस्स लिंगपारंचियं पच्छित्तं । तं से दिन्नं ॥ इदानिं मोअगो त्ति –

[भा. १३७] मोयगभत्तमलद्धं, भेतु कवाडे घरस्स निसि खाति ।

भाणं च भरेत्तूणं, आगतो आवस्सए वियडे ॥

चू. एगो साहू भिक्खं हिडंतो मोयगं भत्तं पासति । सुचिरं उ इक्खियं । न लद्धं गओ जाव तदज्जवसितो सुत्तो । उप्पन्ना धीणिद्धी । रातो तं गिहं गंतूण भेतूण कवाडं मोदगे भक्खयति । सेसे पडिग्गहे घेतुमागओ । वियडणं चरिमाते, भायणाणि पडिलेहंतेण दिट्ठो । सेसं पोग्गलस-रिसं ॥ फरुसगे त्ति –

[भा. १३८] अवरो फरुसगमुंडो, मट्ठियपिंडे व छिंदितुं सीसे ।

एगंते पाडेति, पासुत्ताणं वियडणा तु ॥

चू. एगत्यपतिवादगोदाहरणाणं कमो उक्कमो वा न विज्जतीति भन्नति फरुसगं । एगंमि महंते गच्छे कुंभकारो पव्वतितो । तस्स रातो सुत्तस्स धीणिद्धी उदीण्णा । सो य मट्ठियच्छेदब्भासा समीवपासुत्ताण साधूण सिराणि छिंदिउमारद्धो । ताणि य सिराणि कलेवराणि य एगंते पाडेति । सेसा ओसरिता । पुनरवि पासुत्तो । सुमिणमालोयणं पभाए । साहुसंहारणं नायं । दिन्नं से लिंगपारंचियं ॥ दंते त्ति –

[भा. १३९] अवरो विघाडितो, मत्तहत्थिणा पुर-कवाड भेतूण ।

तस्सुक्खणेत्तु दंते, वसहीबाहिं वियडणा तु ॥

चू. एगो साहू गोयरनिग्गतो हत्थिणा पक्खित्तो कह वि पलाओ । रुसिओ चेव पासुत्तो । उदिण्णा धीणद्धी । उट्ठिओ गतो । पुरकवाडे भेतूण गतो वावातितो । दंतमूसले घेतूण समागओ उवस्सयस्स बाहिं ठवेत्ता पुणरवि सुत्तो । पभाए उट्ठितो । संज्झोवासणे सुविणं आलोएति । साहूणं दिसावलोयणं । गयदंतदरिसणं । नायं, तहेव विसज्जितो ॥ वडसाल त्ति –

[भा. १४०] उब्भामग वडसाण, घट्टितो के वि पुव्व वनहत्थी ।

वडसालभंजणाण, उवस्सयालोयण पभाते ॥

चू. उब्भामगं भिक्खायरिया । एगो साहू भिक्खायरियं गओ । तत्थ पंथे वडसाल-

रुक्खो । तस्स साला पढं निन्नेणं लंघेतुं गया । सो य साधू उण्हाभिहतगाओ भरियभायणो तिसियमुक्खिओ इरिओवउत्तो वेगेण आगच्छमाणो ताए सालक्खंधीए सिरेण फिडितो । सुद्ध परिताविओ । रुसिओ जाव पासुत्तो । धीणिद्धीतो उदिण्णा पउड्डिओ राओ गंतूणं तं सालं गहेऊण आगओ । उवस्सय-दुवारे ठवियता । वियडणे नायं धीणिद्धी । लिंग-पारंची कतो । -

केइ आयरिया भणंति - सो पुव्वभवे वनहत्थी आसी । ततो मणुय-भवमागयस्स पव्वइस्स धीणिद्धी जाया । पुव्वाभासा गंतूण वडसाल-भंजणाणयणं । सेसं तहेव ॥ धीणद्धी-बल-परुवणा कज्जति -

[भा. १४१] केसव-अद्धबलं पन्नवेति, मुय लिंग नत्थि तुह चरणं ।

संधो व हरति लिंगं, न वि एगो मा गमे पदोसं ॥

चू. केसवो वासुदेवो । जं तस्स बलं तब्बलाओ अद्धबलं धीणिद्धिणो भवति । तं च पढम-संधयणिणो, न इदाणिं पुण सामण्णबला दुगुणं तिगुणं छउगुणं वा भवति । सो अ एवं बलजुत्तो मा गच्छं रुसिओ विनासेज्ज तम्हा सो लिंग-पारंची गायव्वो । सो य सानुनयं भण्णति-“मुय लिंगं नत्थि तुह चरणं ।” जति एवं गुरुणा भणितो मुक्कं तो सोहणं । अह न मुयति तो समुदितो संधो हरति, न एगो, मा एगस्स पओसं गमिस्सति । पदुद्धो य वावादिस्सति ॥

लिंगावहर-नियमनत्थं भण्णति-

[भा. १४२] अवि केवलमुप्पाडे, न य लिंगं देति अनतिसेसी से ।

देसवत दंसणं वा, गेणह अनिच्छे पलातंति ॥

चू. अवि संभावने । किं संभावयति ? इमं जति वि तेणेव भवग्गहणेण केवलमुप्पाडेति तहवि से लिंगं न दिज्जति । तस्स वा अन्नस्स वा । एस नियमो अणइसइणो । जो पुण अवहिनाणादि सती सो जाणति न पुण एयस्स धीणिद्धिणिद्वेदयो भवति, देति से लिंगं, इतरहा न देति । लिंगावहारे पुण कज्जमाणे अयमुपदेसो । देसवओत्ति सावगो होहि, थूलग-पाणातिवायाइणियत्तो पंच अणुव्वयधारी । तानि वा जइ न तरसि तया दंसणं गेणह, दंसण-सावगो भवाहि ति भणियं भवति अह एवं पि अणुणिज्जमाणो नेच्छति लिंगं मोत्तुं ताहे राओ सुत्तं मोत्तुं पलायंति, देसांतरं गच्छतीत्यर्थः । पमायपडिसेवणा ति दारं गयं ॥ इदाणिं पच्छाणु-पुव्वक्कमेण पकप्पिया पडिसेवणा पत्ता । सा पुण पत्ता वि न भन्नति । कम्हा ? उच्यते, मा सिस्सेवमवद्वाहति “पुव्वमणुन्ना पच्छा पडिसेहो” । अतो पुव्वं पडिसेहो पण्णति । पच्छा अणुण्णा भणिहिति ।

[भा. १४३] दप्पादी पडिसेवणा, नातव्वा होति आनुपुव्वीए ।

सड्डाणे सड्डाणे, दुविधा दुविधा य दुविधा य ॥

चू. दप्पिया पडिसेवणा भन्नति । आदि सद्दातो कप्पिया वि । आणुपुव्वी-गहणातो पुर्व्वि दप्पियं भणामि । पच्छा कप्पियं । केसु पुण ठाणेसु दप्पिया कप्पिया वा संभवति ? भण्णति-जंतं हेड्डा भणियं मूलगुण-उत्तरगुणेसु । मूलगुणे पाणातिवाइसु, उत्तरगुणे पिंडविओसाहिसु । तत्थ मूलगुणेसु पढमे पाणातिवाते णवसु ड्डाणेसु । सड्डाणे सड्डाणे वीप्सा, दुविहा दुविहा य दुविहा य तिन्नि दुगा ॥ एएसिं तिण्ह वि दुगाणं इमा वक्खाण-गाहा-

[भा. १४४] दुविहा दप्पे कप्पे, दप्पे मूलुत्तरे पुणो दुविधा ।

कप्पम्मि वि दु-विकप्पा, जतणाजतणा य पडिसेवा ॥

चू. पढम-दुगे दप्पिया कप्पिया य । वितिय-दुगे एक्केक्का मूलुत्तरे पूणो दुविहा । ततिय-दुगे जा सा कप्पिया मूलुत्तरेसु सा पुणो दुविहा-जयणाजयणासु । जयणा नाम तिपरियट्ट काऊण अप्पणा पच्छा पणगादि पडिसेवणा पडिसेवति, एस जयणा । अहवा पुढवाइसु सट्टाणे सट्टाणे दुविहा-दप्पे कप्पे य । दुतीय दुगं वीप्सा-प्रदर्शनार्थं । ततियदुगं मूलुत्तरे पुणो दुविहा पडिसेवणा अहवा आणुपुव्विग्गहणे पुढवाइकाया गहिता । तेसु य दुविहा पडिसेवणा मूलगुणे वा उत्तरगुणे वा । पढम-सट्टाण-गहणेण मूलगुणा गहिता, दुतिय-सट्टाण-गहणेण उत्तरगुणा । मूलगुणे दुविहा-दप्पिया कप्पिया य । उत्तरगुणे वि-दप्पिया कप्पिया य । मूलगुणे जा कप्पिया उत्तरगुणे य जा कप्पिया एताओ दो वि दुविहा । जयणाते अजयणाए य । एवेयं ततियदुगं ॥ जे सट्टाणा पुढवादी अत्थतो अभिहिता ते दप्पओ पडिसेवमाणस्स उच्चरियं पायच्छित्तं दिज्जइ ।

[भा. १४५] पुढवी आउक्काए, तेऊ वाऊ वणस्सती चेव ।

बिय तिय चउरो, पंचिदिएसु सट्टाण-पच्छित्तं ॥

चू. एतेसु सट्टाण-पायच्छित्तं इमं-“छक्काय चउसु लहुगा-” गाहा । एसा गाहा जहा पुव्वं वण्णिया तथा दट्टव्वा ॥ पुढवाइसु संखेवओ पायच्छित्तमभियं ॥ इयाणिं पुढवाइसु एक्केक्के विसेस-पायच्छित्तं भन्ति - तत्थ पढमं पुढविक्काओ । सो इमेसु दारेसु अनुगंतव्वो ।

[भा. १४६] ससरक्खाइहत्थ पंथे, निक्खित्ते सचित्त-मीस-पुढवीए ।

गमणाइ पप्पडंगुल, पमाण-गहणे य करणे य ॥

चू. दस दारा । एतेसिं दाराणं संखेवओ पायच्छित्तदानं इमं-

[भा. १४७] पंचादिहत्थ पंथे, निक्खित्ते लहुयमासियं मीसे ।

कड्डोल्ल-करणे लहुगा, पप्पडए चेव तस पाणा ॥

चू. पंचादिति, ससरक्खादि सोरट्टावसाणा एक्कारस पूढविक्काइय अत्था, एतेसु जो आदि ससरक्खहत्थो तंमि पणगं, सेसे पुढविक्काय-हत्थेसु पंथे य मासलहु । सचित्ते पुढविकाए अनंतरनिक्खित्ते लहुगा । जत्थ जत्थ मुसो पुढविवकाओ तत्थ तत्थ मासलहुं । मीस-पुढविक्काय दरिसणं इमं-“कड्डोल्ल” कड्डं नाम हलादिणा वाहियं, उल्लं नाम आउक्काएण, सो मीसो भवति । वाउल्लगमादिकरणे चउलहुगा । पप्पडए व चउलहुगा । “च” सट्टाओ गमणं । अंगुलप्पमाणगहणे य चउलहुगा । पप्पडए राइविवरेसु तसा पविसंति, ते विराहिज्जंति, तक्कायनिप्फणं तत्थ पायच्छित्तं ॥

इदानिं ससरक्खादि दस दारा पत्तेयं पत्तेयं सपायच्छित्ता विवरिज्जंति- तत्थ पढमं दारं ससरक्खादि हत्थ ति । ससरक्खं आदिर्यस्य गणस्य सोयं ससरक्खादी गणो । कः पुनरसौ गणः उच्यते । १ पुरेकम्मे २ पच्छाकम्मे ३ दउल्ले ४ ससिणिद्धे ५ ससरक्खे ६ मट्टि-आऊसे । ७ हरियाले ८ हिंगुलए ९ मणोसिला १० अंजणे ११ लोणे । १२ गेरुय १३ वण्णिय १४ सेडिय १५ सोरड्डिय १६ पिट्ट १७ कुकुस १८ उक्कुडे चेव । एते अट्टारस कायनिप्फणा पिंडेसणाए भणिया हत्था । तत्थ जे पुढविकायहत्था तेहिं इह पओयणं, न जे जाऊ वणस्सतीकाय हत्था अतो पुढविकायहत्थाण सेसकायहत्थाण य विभागप्पदरिसणत्थं भण्णति-

[भा. १४८] ससणिद्ध दुहाकम्मे, रोट्टु कुट्टे य कुंडए एते ।
मोत्तूणं संजोगे, सेसा सव्वे तु पत्थिव्वा ॥

चू. जत्थूदयबिंदू न संविज्जति तं ससिणिद्धं । दुहा कम्मंति पुरेकम्मं, पच्छा कम्मं । उदउल्लं एत्थेव दडुव्वं । एते आउक्कायहत्था । रोट्टो नाम लोट्टो, रलयोरेकत्वाल्लोट्टो भन्ति । उक्कुट्टो नाम सचित्तवणस्सतिपत्तंकर-फलाणि वा उदूक्खले छुब्भंति, तेहिं हत्थो लित्तो, एस उक्कुट्ट-हत्थो भन्ति । कुंडगं नाम सण्हतंदुलकणियाओ कुकुसा य कुंडगा भण्णांति । एते वणस्सति-काय-हत्था एते मोततूणं संजोगे एते आउ-वणस्सति-हत्थे मोत्तूण, संजोगो नाम जेहिं सह हत्थो जुज्जति स संजोगो भन्ति । अतो एते हत्थसंजोगे मोत्तूण सेसा सव्वे उ पत्थियव्वा पुढविकाय-हत्थ ति भणियं भवति । ते इमे-ससरक्खादि हत्था, आदिग्गहणातो मट्टियादि-जाव-सोरट्टिय ति एक्करस हत्था । एतेहिं इहाधिकारो । अतो भण्णाति-

[भा. १४९] कर-मत्ते संजोगो, ससरक्ख पणगं तु मास लोणादी ।

अथंडिल-संकमणे, कण्हादपमज्जणे लहुगो ॥

चू. ससरक्खादिहत्थे ति दारं - करो ति हत्थो, मत्तो य भायणं । संजोगो नाम चउक्कभंगो कायव्वो । सो य इमो - ससरक्खे हत्थे ससरक्खे मत्ते १ ससरक्खे हत्थे नो मत्ते २ नो हत्थे मत्ते ३ नो हत्थे नो मत्ते ४ । आदि भंगे संजोगपायच्छित्तं दो पणगा । बितिय-ततितेसु एक्केवकं पणगं चउत्थो भंगो सुद्धो । मास लोणादि ति ।

सीसो पुच्छति - कहं ससरक्खहत्थानंतरं मट्टिया हत्थं मोत्तूण लोणादिग्गहणं कज्जति ? आयरिय आह-एयं सेसे हत्थान मज्जग्गहणं कयं । अहवा बंधाणुलोमा कयं । इतरहा मट्टियाइ हत्था भाणियव्वा । तेसु य एक्केके कर-मत्तेहिं चउभंगो कायव्वो । पढमभंगे दो मासलहुं, बितिय-ततिएसु एक्केकं मासलहुं, चरिमो सुद्धो । ससरक्खादि हत्थे ति दारं गयं ।

इदाणि पंथे ति दारं - पंथे ति दारं । पंथे वच्चंतो थंडिलाओ अथंडिलं संकमति, अच्चित्त-भूमीतो सचित्त-भूमीं संकमति, अच्चित्त-भूमीतो सचित्त-भूमीं संकमतिति भणियं भवति । कण्हभूमीओ वा नीलभूमीं संकमति । एत्थ अविहि-विहि-पदरिसणत्थं भंगा । ते इमेअपमज्जणे ति, न पडिलेहेति, न पमज्जति । न पडिलेहेइ, पमज्जइ । पडिलेहेति, न पमज्जति । चउत्थ-भंगे दो वि करेति ।

(नवरं)- दुप्पडि लेहियं दुप्पमज्जियं ४, दुप्पडिलेहियं सुपमज्जियं ५ ।

सुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं ६, सुप्पडिलेहियं सुपमज्जियं ७ ।

आदिल्लेसु तिसु भंगेसु मासलहु । पढमे तवगुरुं काललहुं, बितिए तवलहुं कालगुरुओ, ततिए दोहि लहुओ । चउत्थ-पंचम-छट्टेसु पंचराइंदिया, एवंचेव तवकालविसेसिता । चरिमो सुद्धो । पंथे ति दारं गयं ॥

इयाणि निक्खित्ते-त्ति दारं - निक्खित्तं दुविहं-सचित्त-पुढवि-निक्खित्तं, मीस-पुढवि-निक्खित्तं च । जं तं सचित्त-पुढवि-निक्खित्तं तं दुविहं-अनंतरं-निक्खित्तं, परंपर-निक्खित्तं च । मीसे वि दुविहं-अनंतरे, परंपरे य । एतेसु सचित्त-मीसअणंतरं-परंपर-निक्खित्तेसु पच्छित्तं भण्णाति-

[भा. १५०] सचित्त-नंतर-परंपरे य, लहुगा य.होति लहुगो य ।
मीसानंतर लहुओ, पणंगं तु परंपरपतिहे ।

चू. सचित्त-पुढविकाए अनंतर-निक्खित्ते चउलहुगं, परंपर-निक्खित्ते मासलहुं । मीसे पुढविकाए अणंतर-निक्खित्ते मासलहुं, परंपर-निक्खित्ते पंचरातिदिया । निक्खित्ते त्ति दारं गयं ॥ सा पुण मीसा पुढवी कहिं हवेज्जा ? भन्ति -

[भा. १५१] खीरदुम-हेड्ड पंथे, अभिनव कट्ठोल इंधणे मीसं ।
पोरिसि एग दुग तिगे, थोविंधण-मज्झ-बहुए य ॥

चू. खीरदुमा वड-उंबर-पिप्पला, एतेसिं महुररुक्खाण हेड्डा मीसो । सा य कालतो एव चिरं धोविंधणसहिया एगपोरिसी मीसा परतो सचित्ता, मज्झवणसहिया दो पोरुसीओ मीसा, पुरतो सचित्ता, बहुइंधणसहिता तिन्नि पोरुसीओ मीसा, परतो सचित्ता ।

एगे आयरिया एवं भणंति । अन्ने पुण भणंति जहा - एग दु-तिन्नि पोरिसीओ मीसा होउं, परओ अचित्ता होति । एत्थ पुण इंधणविसेसा दोवि आदेसा घडावेयव्वा । साहारनिंधणेण एग-दु-तिपोरिसीणं मीसा, परतो सचित्ता भवति । असाधारणेणं पुण अचित्ताभवति । मीसे-कट्ठउल्लगे त्ति दारं गतं ॥

इदाणिं गमणे त्ति दारं - आदि ग्रहणे णिसीयणं तुयट्ठणं च घेप्पति ।

[भा. १५२] गाउ य दुगुणा दुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरमपदं ।
चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. सचित्त-पुढविकाय-मज्झेण १ गाउयं गच्छति, २ गाउयं दुगुणं अद्धजोयणं ३ अद्धजोयणं दुगुणं जोयणं ४ जोयणं दुगुणं दोजोयणाइं ५ दोजोयणा दुगुणा चत्तारि जोयणाइं ६ चउरो दुगुणा अद्धजोयणा ७ अद्ध दुगुणा सोलसजोयणा ८ सोलसदुगुणा बत्तीसं जोयणा । चरिमपदग्गहणातो परं नेइयं दुगुणेण । गाउ आदि बत्तीस-जोयणावसाणेसु अट्ठसु ठाणेसु पायच्छित्तं भन्ति । चत्तारि छच्च लहु गुरु विसेसिया चउरो पायच्छित्ता भवंति-१ चउलहुअं, २ चउगुरुगं, ३ छलहुयं ४ छगुरुयं ति भणियं भवति । ५ छेदो ६ मूलं ७ दुगं-अणवट्ठप ८ पारं-चयं । एते गाउयादिसु जहासंखं दायव्वा पायच्छित्ता ॥

[भा. १५३] एवं ता सचित्ते, मीसंमि सतेण अट्ठवीसेणं ।

हवति य अभिक्खगमणे, अट्ठहिं दसहिं च चरम-पदं ॥

चू. एवं ता सचित्ते पुढविकाए भणियं । मीस-पुढविकाए भन्ति । मीस-पुढविकाए पुण गच्छमाणस्स गाउयादि दुगुणा दुगुणेण-जाव अट्ठवीसुत्तरं सतं चरिमपदं दसट्ठाणा भवंति एत्थ पच्छित्तं पढमेमासलहुं-जाव-अट्ठवीसुत्तरसत पदे पारंचियं भवति । एतेसिं चैव अभिक्खसेवा भन्ति । अभिक्खसेवा नाम पुणो पुणो गमणं । तत्थ पायच्छित्तं बित्थिवाराए सचित्त-पुढवीए गच्छमाणस्स गाउयादि चउगुरूआ आढत्तं जावं-सोलसजोयणपदे पारंचियं, तत्थिवाराए छलहु आढत्तं अट्ठजोयणपदे पारंचियं । एवं-जाव-अट्ठवाराए गाउयं चैव गच्छमाणस्स पारंचियं एवं मीस-पुढविकाए वि अभिक्खगमणं । नवरं दसमवाराए गाउते पारंचियं पावति । गमणादि त्ति दारं गतं ॥ इदानिं पप्पडए त्ति दारं-

[भा. १५४] पप्पडए सचित्ते, लहुयादी अट्टहिं भवे सपदं ।
मास लहुगादि मीसे, दसहिं पदेहिं भवे सपदं ॥

चू. पप्पडगो नाम सरियाए उभयतडेसु पाणिएण जा रेल्लिया भूमी सा, तंमि पाणिए ओहट्टमाणे तरिया वद्धा होउं उण्हेण छित्ता पप्पडी भवति । तेण सचित्तेण जो गच्छति गाउयं तस्स चउलहुगं । दोसु गाउएसु चउगुरुयं । एवं दुगुणा दुगुणेण—जाव—बत्तीसं जोयणे पारं-चियं । अभिक्खसेवा तेव जहा पुढविक्काए । मीसे पप्पडए गाउय 'दुगुणा' दुगुणेण मासलहुगादि—जाव—अट्टावीसुत्तरजोयणसते पारंचियं । अभिक्खसेवा जहेवपुढविक्काए । पप्पडिए त्ति दारं-गतं ॥ इदाणिं आदि सद्दो वक्खाणिज्जति, अंतिल्लदारस्स च सद्दो य ।

[भा. १५१] ठाण निसीय तुयट्टण, वाउलग्गमादि करणभेदे य ।
होति अभिक्खा सेवा, अट्टहिं दसहिं च सपदं तु ॥

चू. सच्चित्ते पुढविक्काते पप्पडए य सच्चित्ते द्वाणं निसीयणं तुयट्टणं वा करेति । करंतस्स पत्तेयं चउलहुयं । “वाउल्लग्गमातित्ति” वाउल्लगं नाम पुरिस—पुत्तल्लगो, तं सचित् — पुढवीए करेति चउलहुयं, काऊण वा भंजति तत्थवि ङ्क । “आदि” सद्दातो गय—वसभातिरूवं करेति भंजेति वा तत्थ वि पत्तेयं चउलहुगं । एतसिं चेव द्वाण—निसीयण—तुयट्टण—करणभेदाण पत्तेयं पत्तेयं । अभिक्खसेवाए अट्टमवाराए पारंचियं पावति । मीस—पुढविक्काए वि द्वाणादि करेमाणस्स पत्तेयं पत्तेयं । अभिक्खसेवाए अट्टमवाराए पारंचियं पावति । मीस—पुढविक्काए वि द्वाणादि करेमाणस्स पत्तेयं मासलहुयं । ठाणादिसु पत्तेयं अभिक्खसेवाए दसमवाराए सपदं पावति । सपयं नाम पारचियं । आदि सद्दं तरलदारं गतं ॥ इदाणिं अंगुले त्ति दारं—

[भा. १५६] चतुरंगुलप्पमाणा, चउर दो चेव जाव चतुवीसा ।
अंगुलमादी बुट्ठी, पमाण करणे य अट्टे व ॥

चू. अंगुल—रयणा ताव भन्नति । चउरंगुलप्पमाणा चउरोत्ति अंगुलादारब्भ—जाव—चउरो अंगुला अहो खणति एस पढमो चउक्कगो । चउरंगुला परतो पंचंगुलादारब्भ—जाव अट्टंगुला, एस बित्तिओ चउक्कगो । एवं नवमअंगुलादारब्भ—जाव बारस, एस ततितो चउक्कगो । तेरसंगुलादारब्भ—जाव—सोलसमं, एस चउत्थो चउक्कगो । दो चेव—जाव—चउवीसा सोलसअंगुलापरतो दु—अंगुल—विन्द्धी कज्जति अट्टारस, वीसा, बावीसा, चउवीसा । अंगुलमादी बुट्ठित्ति अंगुलादारब्भ चउरंगुलया दुअंगुलिया एसा बुट्ठी भणिया । आदि सद्दातो मीसे वि एवं ।

नवरं—तत्थ आदिए छ चउक्कगा कज्जति, परतो चउरो दुगा, एवं बत्तीसं अंगुला भवंति । दसद्वाणा । एसा अंगुल—रयणा । एतेसिमं पच्छित्तं भन्नति । सच्चित्ते अंगुलादारब्भ—जाव—चउरो अंगुला खणति, एत्थ चउलहुयं । पंचमतो जाव अट्टमं, एत्थ चउगुरुयं । नवमाओ—जाव—बारसमं, एत्थ छल्लहुयं । तेरसमातो जाव—सोलसमं, एत्थ छगुरुयं । सत्तरस अट्टारमेसु छेयो । अउणवीस—वीसेसु मूलं । एक्कवीस बावीसेसु अणवट्टप्पो । तेवीस—चउवीसेसु पारंची । अभिक्खसेवा भन्नति । पमाण करणे य अट्टेव अभिवखण खणणं करेति तत्थ प्यामाणं अट्टमवाराए पारंचिय

अहवा पमाण—करणे य अट्टेव त्ति पमाणगहणेण पमाणदारं गहितं, करणग्रहणेण करणदारं गहियं, च सद्दाओ गहणदारं गहियं । अंगुलदारं पुण अहिगतं चेव । एतेसु चउसु वि अभिक्खसेवं

करंतस्स अड्ढमवाराए पारंचियं भवति ।

इदाणिं मीसगपुढविक्कायं खणंतस्स पायच्छित्तं भन्नति – मीसे पुढविक्काए पढमं चउक्कं खणंतस्स मासलहुं, बितियचउक्के मासगुरु, ततियचउक्के चउलहुं, चउत्थचउक्के चउगुरुं, पंचमे चउक्के छलहुं, छट्टे चउक्के छगुरुं, पणछव्वीसंगुलेसु छेओ, सत्तइवीसेसु मूलं, अउणतीस–तीससु अणवट्ठो, अतो परं पारंचियं । मीसाभिक्खसेवाए दसमवाराए पारंचियं पावति । अन्ने पुण आयरिया–सच्चित्त–पुढविक्काए खणणाभिक्खासेवं एवं वण्णयंति–अभिक्खणेणं अंगुलं एकसिं खणति ॥ बितिय वाराए ॥ ततिय वाराए फुं । चउत्थ वाराए फुं । एवं–जाव–चउवीसतिवाराए पारंचियं पावति । एवं मीसेवि बत्तीसतिवाराए पारंचियं पावति ॥ १५६ ॥ सीसो पुच्छति – कीस उवरि चउरंगुलिया वुट्ठी कता अहे दुयंगुलिया ? आयरिओ भणति –

[भा. १५७] उवरिं तु अप्पजीवा, पुढवी सीताऽऽतावऽनिलाऽभिहता ।

चउरंगुलपरिवुट्ठी, तेणुवरिं अहे दुअंगुलिया ॥

चू. कंठा । अंगुले त्ति दारं गतं ॥ इयाणिं पमाणे त्ति दारं । तत्थ गाहा –

[भा. १५८] कलमत्तातो अद्दामल चतुलहु दुगुणेण अड्ढहिं सपदं ।

मीसंमि दसहिं सपदं, होति पमाणंमि पत्थारो ॥

चू. “कलो” चणगो । तप्पमाणं सचित्त–पुढविक्कायं गेण्हति चउलहुयं । उवरिं कलमत्तातो–जावअद्दामलगप्पमाणं एत्थ वि “चउलहुयं” चेव । दुगुणेणं त्ति अओ परं दुगुणा वुट्ठी पयट्ठति दो अद्दामलगप्पमाणं सचित्त–पुढविक्कायं गेण्हति चउगुरुयं । चउ अद्दामलगप्पमाणं पुढविक्कायं गेण्हति छलहुअं । अड्ढ अद्दामलगप्पमाणं गेण्हति छगुरुं । सोलस अद्दामलगप्पमाणं गेण्हति तस्स छेदो । बत्तीसादादमलगप्पमाणं गेण्हति मूलं । चउसट्ठि–अद्दामलगप्पमाणं गेण्हति अणवट्ठप्पो । अट्ठीसुत्तरसयअद्दामलगप्पमाणं गेण्हति पारंचियं । एवं अड्ढहिं वारेहिं सपयं पत्तो । मीसंमि दसहिं सपदं होति । पमाणंमि त्ति पमाणदारे । पत्थारो त्ति अद्दामलगादि दुगुणा दुगुणेणं जाव–पंचसयबारसुत्तरा । एतेसु मासलहुगादी पारंचियावसाणा पच्छित्ता । एवं दसहि सपदं ॥

एसेव अत्थो पुणो भन्नति अन्याचार्यरचित्त–गाहासूत्रेण–

[भा. १५९] कलमादद्दामलगा, लहुगादी सपदमट्ठीउवीसएणं ।

पंचेववारसुत्तर, अभिक्खड्ढहिं दसहिं सपदं तु ॥

चू. कंठा । नवरं – अभिक्खड्ढहिं दसहिं सपदं तु । एसा अभिक्खसेवा गहिता । सचित्त पुढविक्काते अभिक्खसेवाए अड्ढहि सपदं, मीसेअभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । पमाणेत्ति दारं गयं ॥ इदाणिं गहणे त्ति दारं । तं च इमं –

[भा. १६०] गहणे पक्खेवंमि य, एगमनेगेहिं होति चतुभंगो ।

जदि गहणा तति मासा एमेव य होति पक्खेवे ॥

चू. गहणं हत्थेण, पक्खेवो पुण मुहे भायणे वा । एतेसु य गहण–पक्खेवेसु चउभंगो । सो इमो, एगं गहणं एगो पक्खेवो, एग गहणं अनेगपक्खेवा, अनेगाणि गहणाणि एगो पक्खेवो, अनेगाणि गहणाणि अनेगे पक्खेवा । एवं चउभंगेषु पूर्ववत् स्थितेषु पढमभंगे दो मासलहु, सेसेहिं तिहिं भंगेहिं जत्तिय गहणा पक्खेवा तत्तिया मासलहु । एवं भायणपक्खेवे मासलहुं,

मुह-पक्खेवे पुण नियमा चउलहुं । गहणे त्ति दारं गयं ॥ इदाणिं करणे त्ति दारं-

[भा. १६१] वाउल्लादीकरणे लहुगा, लहुगो य होति अच्चित्ते ।
परितावणादिणेयं, अधिव-विनासे य जं वण्णं ॥

चू. वाउल्लगो पुरिस-पुत्तलगो, आदिसद्दाओ गोणादिरुवं करेति । एगं करेति चउलहुअं, दो करेति चउगुरुगं, तिहिं छल्लहुअं, चउहिं छगुरुयं, पंचहिं छेदो, छहिं मूलं, सत्तहिं अणवट्ठो, अट्ठहिं चरिमं । मीसे वि एवं । नवरं-मासलहुगादि दसहिं चरिमं पावति । अच्चित्ते पुढविक्काते पुत्तलगादि करेति, एत्थ वि असामायरिनिष्फण्णं मासलहुं भवति । परितावणाति नेयं ति वाउल्लयं करेत्तस्स जा हत्थादि परितावणा अनागाढादि भवति एत्थ पच्छित्तं । अनागाढं परियाविज्जति ङ्का गाढं परियाविज्जति ङ्का । परितावियस्स महादुक्खं भवति द्वि ल] । महादुक्खातो मुच्छा उप्पज्जति दी गु फुं । तीए मुच्छाए किच्छपाणो जातो छेदो । किच्छेण ऊससिउमारद्धो मूलं । मारणंतिय-समुघातेण समोहतो अणवट्ठो । कालगतो चरिमं ।

अहवा पुत्तलगं परविनासाय दप्पेण करेति, तं मंतेण अभिमंतेऊणं मम्मदेसे विंधेति, तस्स य परस्स परितावणादि दुक्खं भवति । पायच्छित्तं तहेव । ‘अहिव-विनासे य जं वण्णं’ ति अहिवो राया, तस्स विनासे य करेति, तंमि य विनासिते जुवरायमच्चादीहिं नाए “जं” ते रुसिया तस्सण्णस्स वा संघस्स वा वह-बंध-मारणं, भत्त-पान-उवहि-निक्खमणं वा निवारिस्संति एतम “ण्णं” ति भणियं भवति । गया पुढविक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥

इदाणिं पुढविक्कायस्स चैव कप्पिया भण्णति- तत्थिमा दारगाहा-

[भा. १६२] अद्धाण कज्ज संभम, सागरिय पडिपहे य फिडिय य ।
दीहादीह गिलाणे, ओमे जतणा य जा तत्थ ॥

चू. नव दारा एते । नवसु दारेसु जा जत्थ जयणा घडति सा तत्थ कत्तव्वा । तत्थ अद्धाणे त्ति पढमं दारं । तंमि य अद्धाणदारे ससरक्खादि हत्थदारा दस अववदिज्जति ॥

तत्थ पढमं ससरक्खादिहत्थे ति दारं-

[भा. १६३] जइउमलाभे गहणं, ससरक्खकएहिं हत्थ-मत्तेहिं ।
तति बित्ति य पढमभंगे, एमेव य मट्ठिया लित्ते ॥

चू. यतित्वा अलाभे तत्थ पढमं ततियभंगेण, पच्छा बित्ति एण, ततो पढमभंगेण । एसेव अतिदिट्ठो “एमेव य मट्ठियालित्तेति” । हत्थेति दारं अववदियं ॥

इदानिं पंथेत्ति दारं अववतिज्जति -

[भा. १६४] सागारिय तुरियमणभोगतो य अपमज्जणे तहिं सुद्धो ।
मीसपरंपरमादी, निक्खित्तं जाव गेण्हति ॥

थंडिल्लाओ अन्नथंडिलं संकमंते सागारिय त्ति काउं पादे न पमज्जेजा, तुरेतो वा तेहिं कारणेहिं गिलाणादिएहिं न पमज्जेजा, अनाभोगओ वा न पमज्जेजा । अपमज्जंतो सुद्धो “सुद्धो” ति अप्पयच्छिती, तहिं ति अथंडिले असामायारिए वा । पंथे त्ति दारं गतं ।

इदानिं निक्खित्तं ति दार अववदति - “मीस परंपर” पश्चाद्धं । एत्थ जयणा पढमं मीस-पुढविक्काय-परंपर-निक्खित्तं गेण्हति, आदि सद्दातो असति मीसए नंतरेणं गेण्हति, असति

सच्चित्तपरंपरेण गेण्हति, असति सच्चित्तपुढविकायअणंतरनिक्खित्तं पि गेण्हइ । निक्खित्तं ति दारं गतं ॥ इदानिं गमने ति दारं अववत्तिज्जति – पुव्वमचित्तेण गंतव्वं, तस्सासतीते मीसतेणं गम्मति तत्थिमा जयणा –

[भा. १६५] गच्छंती तु दिवसतो, ततिया अवणेत्तु मग्गओ अभए ।

थंडिलासति खुण्णे, ठाणाति करेति कत्तिं वा ॥

चू. गमणं दुहा-सत्थेण एगागिणो वा । जति निब्भयं एगागिणो गच्छंति । दिवसतो “तलिया” उवाहणाओ ता अवणेत्ता अणुवाहणा गच्छंति । तस्स य सत्थस्त “मग्गतो” पिड्डुओ जति अभयं तो तलियाओ अवणेत्तु पिड्डुओ वच्चंति, सभए मज्जे वा पुरतो वा नुवाहणा गच्छंति जत्थ अथंडिले सत्थसन्निवेशो तत्थिमा जतणा-थंडिलस्स असती जं त्थामं सत्थिल्लजणेण खुण्णं-मद्वियं-चउप्पएहिं वा मद्वियं तत्थ ठाणं करेति, आदि सद्दाओ निसीयणं तुयट्टणं भुंजणं वा । कत्तिं ति-छंदडिया सादडी] जति सब्बहा थंडिलं नत्थि तो तं कत्तियं पत्थरेउं ठाणाइ करेति, कत्तियं अभावे वा वासकप्पादि पत्थरेउं ठाणादि करेति । सच्चित्ते वि पुढविकाए गच्छंताणं एसेव जयणा भाणियव्वा । गमणे ति दारं गयं ॥

इदानिं पप्पडंगुलदारा दो वि एगगाहाए अववइज्जंति –

[भा. १६६] एमेव य पप्पडए, सभयाऽगासे व चिलिमिणिनिमित्तं ।

खणणं अंगुलमादी, आहारट्टा व ऽहे बलिया ॥

चू. जहा पुढविकाए गमणादीया जयणा तहा पप्पडए वि अविस्सिद्धा जयणा नायव्वा । पप्पडए ति दारं गतं । इदाणि खणणदारं अववज्जति- अरण्णादिसु जत्थ भयमत्थि तत्थ वाडीए कज्जमाणीए खणेज्जा वि ।

अहवा आगासे उण्हेण परिताविज्जमाणा मंडलिनिमित्तं दिवसओ चिलमिणी-निमित्तं खणणं संभवति । तं च अंगुलमादी-जाव-चउव्वीसं बत्तीसं वा बहुतरगाणि वा । अहवा मूलपलंबनिमित्तं खणेज्जा । अहवा “आहारट्टा व” खणणं संभवति, उक्तं च-“अपि कर्द मपिंडानां, कुर्यात्कुक्षिं निरंतरम्” ।

सीसो भणति-“उवरिं अखया चेव संभवति, किं अहे खन्नति ?” आयरियाह-वातातव-मादीहिं असोसिया सरसा य अहे बलिया तेण अहे खण्णति । अंगुले ति दारं गयं ॥

इदाणि पमाण-गहण-करणदारा एगगाहाए अववइज्जंति-

[भा. १६७] जावतिया उवउज्जति पमाण-गहणे व जाव पज्जत्तं ।

मंतेऊण व विंधइ पुत्तल्लगमादि पडिणीए ॥

चू. जावतिया उवउज्जति तावतियं गेण्हति पमाणमिति पमाणदारं गहितं । पमाणे ति दारं गयं ।

इदानिं गहणदारं अववदिज्जति – अस्स विभासा । गहणे जाव पज्जत्तं ताव गिण्हति, अनेगगहणं अनेगपक्खेवं पि कुज्जा अपज्जत्ते । गहणे ति दारं गयं ।

इदानिं वाउल्लकरणं अववदिज्जति – “मंतेऊण” गाहा पश्चाद्धं । जो साहु-संघ-चेतित-पडिणीतो तस्स पडिमा मिम्मया नामकिता कज्जति, सा मंतेणाभिमतं ऊणं मंमदेसे विज्जति,

ततो तस्स वेयणा भवति मरति वा, एतेण कारणेणं पुत्तलंगं पि पडिणीय-मद्दण-निमित्तं कज्जति, दंडिय-वशीकरण-निमित्तं वा कज्जति खरणे त्ति दारं गयं । एवं ताव अद्धाणदारे ससरक्खादिया सव्वे दारा अववदिता । अद्धाणे त्ति दारं गयं ॥

इयाणिं कज्ज-संभमा दो वि दारा जुगवं वक्खाणिज्जंति - असिवादियं कज्जं भन्नति । अग्गि-उदग-चोर-बोधिगादियं संभमं भन्नति । एतेसु गाहा -

[भा. १६८] जह चेव य अद्धाणे, अलाभगहणं ससरक्खमादीहिं ।
तह कज्जसंभमंमि वि, बितियपदे जतन जा करणं ॥

चू. जहा अद्धाणदारे अलाभे सुद्धभत्त-पाणस्स असंधरंताण ससरक्खामादी दारा अववदिता तथा कज्जसंभमदारेसु वि “बितियं पयं” अववायपयं-तं पतेण ससरक्खादिदारेहिं “जयणा” कायव्वा “जाव करणं” । करणं त्ति वाओउल्लगकरणं । कज्जसंभमे त्ति दारा गता । इदाणिं सागारिय पडिपह फिडिय दारा तिन्नि वि एगगाहाए वक्खाणिज्जंति-

[भा. १६९] पडिवत्तीइ अकुसलो, सागारिए वेतु तं परिठावे ।
दंडियमादिं पडिपहे, उव्वत्तण मग्गफिडिता वा ॥

चू. कोइ साहू भिक्खाए अवइण्णो । तस्स य ससरक्खमट्टियालित्तेहिं हत्थेहिं भिक्खा निप्फेडिया । तओ स साहू चिंतयति-“एस तत्थ धिज्जाति, तो विदू चिड्ढति, एस इमं पुच्छिस्सति “कीसन गेण्हसि” ? अहं च पडिवत्तीए अकुसलो, “पडिवत्ती” प्रतिवचनं, जहा एतेण कारणेण न वड्ढति तथा अकुसलो उत्तरदानासमर्थ इत्यर्थः । ततो एवं सागारिए तमकप्पियं भिक्खं धेतुं पच्छा परिट्ठवेति । एवं करंते सुद्धो चेव । सेसा पदा पायसो न संभवति । सागारिए त्ति दारं गयं इदानिं पडिपहे त्ति दारं - पडिपहेण दंडिओ इति, आस-रह-हत्थिमाइएहिं पडिणीओ वा पडिपहेण एति, ताहे उव्वत्तति पहाओ, न पमज्जए वा पादे, एवं सच्चित्त-पुढवीए वच्चेज्जा । पडिपहेत्ति दारं गयं ।

इदानिं फिडिए त्ति दारं - मग्गातो विपणद्धो सच्चित्तमीसाए “वा” पुढवीए गच्छेज्जा, पप्पडएण वा गच्छेज्जा । फिडिए त्ति दारं गयं ॥ इदाणिं दीहाति त्ति दारं तत्थ -

[भा. १७०] रक्खाभूसणहेउं, भक्खणहेउं व मट्टिया गहणं ।
दीहादीहि व खइए, इमाए जतणाए नायव्वं ॥

चू. दीहादिणा खइए मंतेणाभिमंतिऊण कडगबंधेण रक्खा कज्जति, मट्टियं वा मुहे छोदुं डंको आचुसिज्जति आलिप्पति वा विसाकरिसणणिमित्तं मट्टियं वा भक्खयति, सप्पडक्को मारित्तकोट्टो विसेण भाविस्सति । दीहाइणा खइए एसा जयणा । जया पुण सा मट्टिया धेप्पइ तथा इमाए जयणाए ॥ १७० ॥

[भा. १७१] दड्ढे मुत्ते छगणे, रुक्खे सुसुणाणे वंमिए पंथे ।

हल-खणण-कुडुमादी, अंगुल खित्तादि लोणे य ।

चू. पढमं ताव जो एएसो अग्गिणा दड्ढे तओ धेप्पति । तस्सासति गोमुत्ताति भावियातो वा । ततो जंमि पदेसे छगणछिप्पोल्ली वरिसोवद्दावया ततो धेप्पति । पिचुमंद-करीर-बब्बूलादि तुवररुक्खहेद्दातो वा धेप्पति । अलसो त्ति वा, गडूलो त्ति वा, सुसुणागो त्ति वा एगडुं । तेणाहारेउं

नीहारिया जा सा वा घेष्यति । तस्सासति वंमीए वम्मितो रप्फो, ततो वा घेष्यति । तस्सासति पंधे तत्थ वा जनपद-निग्घात-विद्धत्था घेष्यति । तओ हलस्स चउयादिसु जा लग्गा सा वा घेष्यति खणणं अल्लिसं तस्स वा जा अग्गे लग्गा सा वा घेष्यति । नवेसु वा गामागरादिनिवेसेसु घराण कुड्डेसु घेष्यति । अंगुलमादी अहो खणति । खित्तादिणिमित्तं गिलाणणिमित्तं लोणं घेष्यति, एते दो गिलाणदारा ॥ एतेसिं सत्थहताण असती य कतो घेतव्वा ? अतो भणति -

[भा. १७२] सत्थहताऽऽसति, उवरिं तु गेण्हति भूमि तस दयट्ठाए ।
उवयारनिमित्तं वा, अह तं दूरं व खणित्पूणं ॥

चू. दट्ठाति सत्थहताणं असती सचित्तपुढवीए उवरिल्लं गेण्हति अखणित्ता, खम्ममाणाए पुण भूमीए जे तसा मंडुक्कादि ते विराहिज्जति । अहवा भूमिद्वियाणं तसाणं च दयाणिमित्तं अहो न खण्णति, उवरिल्लं गेण्हति । उवयारणिमित्तं नाम जा अहया अणुहता सती पुढवी, तीए कज्जं परिमंतेऊण किंचि कज्जं कायव्वं, अओ एतेण कारणेण अंगुलं वा दोवा तिन्नि वा खणिरूण गेण्हेज्जा । अंगुले त्ति गतं ॥ खित्तादिति-कोइ गच्छे खित्तचित्तो दित्तचित्तो जक्खाइट्ठो उम्मायपत्तो वा होज्जा । सो रक्खियव्वो इमेण विहिणा-

[भा. १७३] पुव्वखतोवर असती, खित्ता दट्ठा खणिज्ज वा अगडं ।
अतरंतपरियरट्ठा, हत्थादि जतंति जा करणं ॥

चू. पुव्वखओ जो भूधरोव्वरो तंमि सो ट्ठविज्जति । असति पुव्वं-खयस्स भूधरोव्वरस्स । खित्तादीणं अट्ठा, अट्ठा निमित्तेण खणेज्जा वा अगडं-अगडो कूवो । एस आदि सट्ठो वक्खाओ । हत्थादि त्ति गयं । अतरंतपरियरट्ठा वा, अतरतो गिलाणो, तं परिचरंता, तस्सट्ठा अप्पणट्ठा वा संसरक्खहत्थादिदारेहिं जयंति, सब्वेहिं दारेहिं-जाव-करणदारं ॥ इदाणिं गिलाणे त्ति दारं -

[भा. १७४] लोणं व गिलाणट्ठा, धिप्पति मंदग्गिणं व अट्ठाए ।
दुल्लह लोणे देसे, जहिं व तं होति सच्चित्तं ॥

चू. गिलाणनिमित्तं वा लोणं घेष्यति । अगिलाणो वि जो मंदग्गी तस्सट्ठा वा घेष्यति । तं पुण दुल्लभलोणे घेष्यति । तत्थ पुण दुल्लभलोणे देसे उक्खडिज्जमाणे लोणं न छुब्भति, उवरि लोणं दिज्जति । तेण तत्थ मंदग्गी गेण्हति । तं पुण गेण्हमाणो जत्थ सचित्तं भवति तत्थ न गेण्हति । तं सचित्तट्ठाणं परिहरति ॥ इमा जयणा घेतव्वा -

[भा. १७५] सीतं पउरिंघणता, अचेलकनिरोध भत्त घरवासे ।
सुत्तत्थ जाणएणं, अप्पा बहुयं तु नायव्वं ॥

चू. जंमि देसे सीयं पउरं, जहा उत्तरावहे, तत्थ जे मंदपाउरणा ते पउरिंघणेहिं अग्गि करंति, तंमि उच्चरगे जं लोणं तं ताव घूमादिहिं फासुतीभूतं गेण्हति । गाहा पुव्वद्धऽत्थो सब्वो एत्थ भावेयव्वो । अहवा सीतेण जं घत्थं तं घेष्यति । घूममाइणा वा पउरिंघणेण जं मीसं तं घेष्यति । अचेलगनिरोहे पुव्ववक्खाणं । भत्तघरए वा जं द्वियं तं घेष्यि । एतेसिं असति अनिब्बणं पि घेष्यति सच्चित्तं । तं पुण सुत्त जाणएण । अप्पा-बहुयं नाऊण घेतव्वं । किं पुण अप्पा-बहुयं ? इमं, “जइत्तं तं लोणं न गेण्हति तो गेलण्णं भवति । गेलण्णे य बहुतरा संजमविराधना । इतरहा न भवति ।” गेलण्णे ति दारं गयं ॥ इदानिं ओमे त्ति दारं -

[भा. १७६] ओमे वि गम्ममाणे, अद्धाणे तन होति सच्चेव ।
अच्छंता न अलंभे, पुत्तल्लभिचारकाउट्टा ।

चू. ओमोदरियाए अन्नविसयं गंतव्वं । जा जत्थ जयणा अद्धाणदारो भणिया सच्चेव ओमोदरियाए गम्ममाणे जयणा असेसा दडुव्वा । अच्छंता गिलाणादिपडिबंधेण अन्नविसयं अगच्छमाणा अलाभे भत्तपाणस्स । पुत्तलस्सभिचारगाउट्टं ति वाउल्लगेणं विज्जं साहिता किंचि इट्ठिमंतं आउंटावेति, सो भत्तपाणं दवाविज्जति गया पुढविक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥

इदानिं आउक्कायस्स दप्पिया भन्नति – तत्थिमा दारगाहा –

[भा. १७७] ससिणिद्धमादि सिण्होदए य गमणे य धोव्वणे नावा ।
पमाणे य गहण-करणे, निक्खित्ते सेवती जं च ॥

चू. एते दस दारा । सिण्होदएसु गमणसद्दो पत्तेयं । सेवती जं चत्ति एतेसेव अंतभावि दसमं दारं ॥ तत्त ससिणिद्धे ति दारं- आदि सद्दाओ उदउल्लपुरच्छकम्मा गहिया सभेयस-निणिद्ध-दारस्स निक्खित्त-दारस्स य सेवती जं चत्ति एतेसिं तिण्हवि जुगवं पच्छित्तं भण्णति-

[भा. १७८] पंचादी ससणिद्धे, उदउल्ले लहुय मासियं मीसे ।
पुरकम्म-पच्छकंमे, लहुगा आवज्जती जं च ॥

चू. पंच ति पनगं । तं ससणिद्धे भवति । इमेण भंगविकप्पेण ससिणीद्धे हत्थे ससिणिद्धे मत्ते चउभंगो । पढमे दो पणगा, एकेकं दोसु, चरिमो सुद्धो । “आदि” शब्दो सस्निग्धे एव योज्यः, उदउल्लादीनामाद्यत्वात् । निक्खित्तं चउव्विहं-सच्चित्ते १ अनंतरपरंपरे २ मीसे ३ अनंतरपरंपरे ४ एते चउरो । एत्थ मीसपरंपरणिखित्ते पणगं मीसानंतरे मासियं । मीसे ति गतं । सच्चित्त-परंपरे मासियं चेव सच्चित्तानंतरे चउलहुअं । उदउल्ले चउभंगो । पढमे भंगे दो मासलहु, दोसु एकेकं, चरिमो सुद्धो । पुरकम्मपच्छकम्मे लहुगा, कंठं । आवज्जती जं चत्ति एकेके दारे योज्जमिदं वाक्यम् । आवज्जति पावति, जं संघट्टणादिकं सेसकार तं दायव्वं । ह्व ॥

इदानिं सिण्ह ति दारं ठप्पं । दये ति दारं । तत्थ –

[भा. १७९] गाउय दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरमपदं ।
चत्तारि छच्च लहुगुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. सच्चित्तेण दगेण गाउयं गच्छति, दो गाउया, जोयणं, दो जोयणा, चउरो, अट्ट, सोलस, बत्तीसं जोयणा । पच्छद्धेण जहा संखं चउलहुगादी पच्छित्ता । दए ति दारं गयं ॥ इदाणिं सिण्ह ति दारं भन्नति –

[भा. १८०] सिणहा मीसग हेड्डोवरिं च कोसाति अट्टवीससतं ।
भूमदयमंतलिक्खे, चतुलहुगादी तु बत्तीसा ॥

चू. सिण्ह ति वा ओस ति वा एगट्टं । सा हेड्डतो उवरिं च । ताए दुविहाए मीसोदएण य गाउयं गच्छमाणस्स मासलहुं । दोसु गाउएसु मासगुरुयं, जोयणे चउलहु, दोसु ड्ढा, चउसु फुं, अट्टसु फां, सोलसेसु छेदो, बत्तीसाए मूलं, चउसट्टीए अणवट्टो, अट्टवीससते पारंची । सिण्ह ति दारं गयं । अविस्सिद्धमुदगदारं भणियं ।

तच्चिसेसप्पदरिसणत्थं पच्छद्धं भण्णति-भूमीए उदगं भूमुदगं नद्यादिषु अंतलिकखे उदगंवासोदयेत्यर्थः । तेण गच्छमाणस्स “चउलहुगादी उ बत्तीस” गतार्थं ॥

इदानिं सचिचुदग-सिण्ह-मीसोदगाणं अभिक्खसेवा भन्ति -

[भा. १८१] सचित्ते लहुमादी, अभिक्ख-गमणमि अट्ठहिं सपदं ।

सिण्हामीसेवुदए, मासादी दसहिं चरिमं तु ॥

चू. सचित्तोदगेण सइ गमणे चउलहुयं, बितियवाराए चउगुरुं, एवं-जाव-अट्टमवाराए पारंचियंसिण्हामीसुदगे य पढमवाराए मास-लहुं, बितिय-वाराए मासगुरुं एवं-जाव-दसमवाराए पारंचियं ॥ इदाणिं धुवणे ति दारं-

[भा. १८२] सचित्तेण उ धुवणे, मुहन्तंगमादिए च चतुलहुया ।

अच्चित्त घोवणमि वि, अकारणे उवधिनिष्फणं ॥

चू. सच्चित्तेण उदगेण जइ वि मुहन्तंगं घुवति तहा वि चउलहुयं । अह अचित्तेण उदगेण अकारणे घुवति तओ उवहिनिष्फणं भवति । जहन्नोवकरणे पणगं, मज्झिमे मासलहुं, उक्कोसे चलहुं । सच्चित्तेणाभिक्खघोवणे अट्ठहिं सपदं, मीसोदएहिं सपदं, अचित्तेण वि निक्कारणे अभिक्खाघोवणे उवहिनिष्फणं, सट्ठाणा उवरिमं नायव्वं । धोवणे ति दारं गयं ॥

इदानिं नाव ति दारं-

[भा. १८३] नावातारिम चतुरो, एग समुद्धंमि तिन्नि य जलमि ।

ओयाणे उज्जाणे, तिरिच्छसंपातिमे चेव ॥

चू. तारिणी नावातारिमे उदगे चउरो नावाप्पगारा भवति । तत्त एगा समुद्धे भवति, जहा तेयालग-पट्टणाओ बारवइ गम्मइ । तिन्नि य समुद्धातिरित्ते जले । ता य इमा-ओयाणे ति अनुओतोगामिनी पानीयानुगामिनीत्यर्थः, उज्जाणे ति प्रतिलोमगामिनीत्यर्थः, तिरिच्छ-संतारिणी नाम कूलात्कूलं ऋजु गच्छतीत्यर्थः । एयंमि व चउव्विहे णावातारिमे इमं पायच्छित्तं-

[भा. १८४] तिरियोयाणुज्जाणे, समुद्धजाणी य चेव नावाए ।

चतुलहुगा अंतगुरु, जोयणअद्धद्ध जा सपदं ॥

चू. तिरिओयाणुज्जाणे समुद्ध-नावा य चउसु वि चउलहुगा । अंतगुरु ति समुद्ध-गामणीए दोहिं वि तव-कालेहिं गुरुगा, उज्जाणीए तवेण ओयाणीए कालेण, तिरियाणी दोहिं वि लहुं । “जोयणअद्धद्ध-जावसपदं ति” एतेसिं चउण्हं नावप्पगाराणं एगतमेणा वि अद्धजोयणं गच्छति चउलहुयं, गतो परं अद्धजोयणवुट्ठीए जोयणे चउगुरुयं, दिवट्ठे फु, दोसु फा, अट्ठाज्जेसु छेदो, तिसु मूलं, तिसु सद्धेसु अणवट्ठप्पो, चउसु पारंची । अभिक्खसेवाए अट्ठहिं “सपदं” पारंचियं ति वुत्तं भवइ ॥ नावोदगतारिमे पगते अन्ने वि उदगतरणप्पगारा भण्णति -

[भा. १८५] संघट्टे मासादी, लहुगा तु लेप लेव उवरिं च ।

कुंभे दतिए तुम्बे, उडुपे पन्नी य एमेव ॥

चू. निक्कारणे संघट्टेण गच्छति मासलहुयं, आदिसट्ठातो अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । अह लेवेण गच्छति तो चउलहुयं, अभिक्खसेवातो अट्ठहिं वाराहिं सपदं । अह लेवोवरिणा गच्छति इ, अट्ठहिं सपयं । कुंभेति कुंभ एव ।

अहवा चउकट्टि काउं कोणे कोणे घडओ बज्जति, तत्त अवलंबिउं आरुभिउं वा संतरणं कज्जति । दत्तिए त्ति वायकुण्णो दसितो, तेण वा संतरणं कज्जति । तुंबे त्ति मच्छियजालसरिसं जालं काऊण अलाबुगाण परिज्जति, तंमि आरूढेहिं संतरणं कज्जति । उडुपे त्ति कोट्टिंबो, तेन वा संतरणं कज्जति । पन्नि त्ति पन्निमया महंता भारगा वज्जंति, ते जमला बंधेउ ते य अवलंबिउं संतरणं कज्जति । तमेव त्ति जहा दगलेवादीसु चउलहुयं अभिक्खजोवाए य अट्टिहिं सपदं एमेव कुंभादिसु वि दट्ठव्वं । नाव त्ति दारं गतं ॥ इदानिं पमाणे त्ति दारं -

[भा. १८६] कलमादद्दामलगा, करगादी सपदमट्ठवीसेणं ।

एमेव य दवउदए, बिंदुमातं जली वट्ठी ॥

चू. “कमलो” चणगो भण्णंति, तप्पमाणादि-जाव-अद्दामलगप्पमाणं गेण्हति । एवं चउलहुयं । कहं पुण कट्ठिणोदगसंभवी भवति ? सपदमट्ठवीसेणं त्ति अद्दामलगादारब्भं दुगुणादुगणेण-जाव-अट्टावीसं सतं भद्दामलगप्पमाणाणं । एत्त चउलहुगादी सपयं पावति । एमेव य दवउदगे द्रवोदक इत्यर्थः, कलमात्रस्थाने बिंदुद्रष्टव्यः, आद्रामलगस्थाने अंजलिद्रष्टव्यो, वह्नि त्ति दुगुणा दगुणा वट्ठी-जाव-अट्टावीसं सतं अंजलीणं, चउल्लहुगादी पच्छित्तं तहेव जहा कट्ठिणोदके । मीसोदकेऽप्येवमेव आद्रामलकांजलीप्रमाणम् ।

नवरं-दुगुणा दुगुणेण ताव नेयव्वं-जाव-पंचसतबारसुत्तरा । पच्छित्तं मासलहुगादि । अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । पमाणे त्ति दारं गतं ॥ इदानिं गहणे त्ति दारं -

[भा. १८७] जति गहणा तति मासा, पक्खेवे चेव होति चउभंगो ।

कुंडुमगादिकरणा, लहुगा तस रायगहणाती ॥

चू. गहणपक्खेवेसु चउभंगो कायव्वो एक्को गहो एक्को पक्खेवो ङ्क । जत्तिया गहण-पक्खेवा पत्तेयं तत्तिया मासलहुगा भवंति । गहणे त्ति दारं गतं । इदानिं करणे त्ति दारं -

कुंडुं भगादिकरणे त्ति कुंडुंभगो-“जलमंडुओ” भन्नति, आदि सद्दाओ मुरवण्णतरं वा सद्दं करेति । कुंडु भगादि सचित्तोदके करंतस्स चउलहुयं अभिक्खसेवाय अट्टिहिं सपदं । मीसाउक्काए कुंडुंभगादि करंतस्स मासलहुं । अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । कुंडुं भगादि च करंतो पूयरगादि तसं विराहेज्जा, तत्थ तसकायणिप्फण्णं । रायगहणादि त्ति सुंदरं कुंडुभगं करेसि त्ति मंपि सिक्खावेहि त्ति गेण्हेज्जा । आदिग्गहणातो उन्निक्खमावेउं पासे धरेज्जा । करणे त्ति दारं गयं । गता आउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥ इदानिं आउक्कायस्स कप्पिया सेवणा भण्णति-

[भा. १८८] अद्धाण कज्ज संभम, सागारिय पडिपहे य फिडिते य ।

दीहादी य गिलाणे, ओमे जतणा य जा जत्थ ॥

चू. एते अद्धाणादी नवाववायदारा - एतेसु ससणिद्धादी दस वि दारा जह संभवं अववदियव्वा ॥ एत्थ पुण अद्धाणदारे इमे दारा पुढविसरिसा -

[भा. १८९] ससणिद्धे उदउल्लेष पुरपच्छा माण-गहण-निक्खित्ते

गमणे य मही य जहा, तहेव आउंमि बितियपदं ॥

चू. गमणदारस्स जइ वि पुढवीए अतिदेसो कतो तहा वि विशेष-प्रतिपादनार्थ उच्यते-

[भा. १९०] उवरिमसिण्हा कप्पो, हेट्ठिल्लीए उ तलियमवणेत्ता ।

एमेव दुविधमुदए, धुवणमगीएसु गुलियादी ॥

चू. उवरिमसिण्हाए पडंतीए वासाकप्पं सुपाउयं काउं गंतव्वं । अहो सिण्हाए पुण तलियाओ अवणेत्ता गंतव्वं । एस कारणे जयणा । जह सिण्हाए विही वुत्तो एमेव य दुविहे उदएवि भूमे अंतलिक्खे य । गमणे—त्ति दारं गयं ।

इदाणिं धोवणे त्ति दारं अववदिज्जति — घुवणमगीएसु गिलायादी गिलाणादि—कारणे । जत्थ सचित्तोदगेण घुवणंकायव्वं तत्थिमा जयणा—“अगीयत्थं” त्ति, अपरिनामग अतिपरनामगा य, तेसिं पच्चयणिमित्तं अतिपसंगनिवारणत्थं च गुलियाओ घुविउमाणिज्जति, दगंगुलिगा पुण वक्को भन्नति, उदस्सि भाविय पोत्ता वा । आदि सद्दाओ छगणादि घेतव्वा । धुवणे त्ति दारं गयं ॥

इदानिं नाव त्ति दारं — नावातारिमग्गहणा इमे वि जलसंतरणप्रकारा गृह्यंते—

[भा. १११] जंघातारिम कत्थइ, कत्थइ बाहाहि अप्प न तरेज्जा ।

कुंभे दतिए तुंबे, नावा उडुवे य पण्णी य ॥

चू. समासतो जलसंतरणं दुविहं—थाहं अथाहं च । जं थाहं तं तिविहं संघट्टो लेवो लेवोवरियं च । एयं तिविहं पि जंघासंतारिमग्गहणेण गहियं । कत्थइ त्ति कचिन्नघादिषु ईद्वशं भवतीत्यर्थः । वितियं कत्थइ त्ति कचिन्नघादिषु अत्थाहं भवतीत्यर्थः । एत्थ य बाहाहिं अप्पणो नो तरेज्जा, हस्तादि प्रक्षेपे बहूदगोपघातत्वात् । जलभाविएहिं इमेहिं संतरणं कायव्वं कुंभेण, तदभावा दतिएण, तदभावा तुंबेण, तदभावा उडुपेण, तदभावा पण्णीए, तदभावा नावाए बंधाणुलोभा मज्जे नावा गहणं कतं ॥

[भा. ११२] एत्तो एगतरेणं तरियव्वं कारणंमि जातंमि ।

एतेसिं विवच्चासे, चातुम्मासे भवे लहुया ॥

चू. कंठ्या । नवरं — विवच्चासे त्ति सति कुंभस्स दतिएण तरति चउलहुयं, एवं एक्केक्कस्स विवच्चासे चउलहुयं दडुव्वं । सव्वे ते कुंभाती इमाए जयणाए घेतव्वा ॥ नावं पुण अहिकिच्च भन्नति —

[भा. ११३] नवाणवे विभासा तु, भाविता भाविते ति या ।

तदप्पभाविए चेव, उल्लाणोल्ले य मग्गणा ॥

चू. सा नावा अहाकडेण य जाति, संजयट्ठा वा । अहाकडाए गंतव्वं । असति अहाकडाए संजयट्ठाए वि जा जाति ताए वि गतव्वं । सा दुविहा—नवाणवे विभास त्ति नवा पुराणा वा, नवाए गंतव्वं न पुराणाए, सप्रत्यपायत्वात् । नवा दुविहा—भावियाभाविय त्ति उदगभाविता अभाविता य, जा उदके छूढपुव्वा सा उदगभाविया, इतरा अभाविया, भावियाए गंतव्वं न इतराए, उदगविराहणाभयाओ । उदगभाविया दुविहा—तदन्नभाविए त्ति तदुदयभाविया अन्नोदयभाविया च, तदुदयभावियाए गंतव्वं न इतराए, मा उदग शस्त्र भविष्पतीति कृत्वा । तदुदयभाविया दुविहा—उल्लाणोल्लत्ति मग्गणा] उल्ला तित्ता, अणील्ला सुक्का, उल्लाए गंतव्वं न इयरीए, दगाकर्षणभयात् । मग्गणे त्ति एषा एव मार्गणा याभिहिता । एरिसनाव ए पुण गच्छति ॥ इमं जयणं अतिकंतो —

[भा. ११४] असती य परिरयस्स, दुविध तेण तु सावए दुविधे ।

संघट्टन लेवुवरिं, दु जोयणा हाणि जा नावा ॥

चू. जत्थ नावा तारिमं ततो पदेसाओ दोहिं जोयणेहिं गउं थलपहेण गउडइ । तं पुण थलपहं इमं—णतिकोप्परो वा, वरणो वा, संडेवगो वा, तेण दुजोयणिणएण परिरयेण गच्छउ, मा य नावोदएण । अह असइ परिरयस्स सई वा इमेहिं दोसेहिं जुत्तो । परिरओ दुविहा—तेण त्ति सरीरोवकरणतेणा, सावते दुविह त्ति सीहा बाला वा, तेण वा थलपहेण भिक्खं न लब्भति वसही वा, तो दिवह्हुजोयणे संघट्टेण गच्छउ मा य नावाए । अह तत्थ वि एते चेव दोसा तो जोयणे लेवेण गच्छउ मा य नावाए । अह नत्थि लेवो सति वा दोस जुत्तो तो अद्धजोयणे लेवोवरिणएण गच्छउ मा य नावाए । अह तं पि नत्थि, दोसलं वा तदा नावाए गच्छउ । एवं दुजोयणहाणीए नावं पत्तो ॥

संघट्टलेवउवरीण य वक्खाणं कज्जति —

[भा. १९५] जंघद्धा संघट्टो, नाभी लेवो परेण लेवुवरिं ।

एगो जले थलेगो, निप्पगलण तीरमुस्सग्गो ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । संघट्टे गमण—जतणा भण्णति—एगं पायं जले काउं एगं थले । थलमिहागासं भन्नति सामइगसंण्णाए । एतेण विहाणेण वक्खमाणेण जयणमुत्तिण्णो जया भवति तदा निग्गलिते उदगे तीरे इरियावहियाए उस्सग्गं करेति । संघट्टजयणा भणिया ॥ इदाणिं लेव लेवोवरिं च भन्नति जयणा—

[भा. १९६] निब्भए गारत्थीणं तु, मग्गतो चोलपट्टमुस्सारे ।

सभए अत्थेघे वा, ओइण्णेसुं घणं पट्टं ॥

चू. निब्भयं जत्थ चोरभयं नत्थि तत्थ । गारत्थीणं मग्गतो । “गारत्था” गिहत्था । तेसु जलमवतिण्णेषु “मग्गतो” पच्छतो जलं ओयरइ त्ति भणियं होइ । पच्छतो य द्विता जहा जलमवतरंति तहा तहा उवरुवरि चोलपट्टमुस्सारंति, मा बहु उग्घातो भविस्सति । जत्थ पुण सभयं चोराकुलेत्थर्थः, अत्थग्घं जत्थ त्थग्घा नत्थि, तत्थ ओतिण्णेषु त्ति जलं अद्धेसु गिहत्थेषु अवतिण्णेषु, घणं आयणं, पट्टं चोलपट्टं बंधिउं, मध्ये अवतरतीत्यर्थः ॥ जत्थ संतरणे चोलपट्टो उदउल्लं तत्थिमा जतणा —

[भा. १९७] दगतीरे ता चिट्ठे, निप्पगलो जाव चोलपट्टो तु ।

सभए पलंबमाणं, गच्छति काएण अफुसंतो ॥

चू. दगं पानीयं तीरं पर्यन्तं । तत्थ ताव चिट्ठे जाव निप्पगलो चोलपट्टो । तु सट्ठो निर्भयावधारणे प्रह पुण सभयं तो हत्थेण गहेउं पलंबमाणं चोलपट्टयं गच्छति । डंडगे वा काउ गच्छति । न य तं पलंबमाणं डंडाग्रे वा व्यवस्थितं कायेन स्पृशतीत्यर्थः । एसा गिहि—सहियस्स दयुत्तरणे जयणा भणिया ॥ गिहि असती पुण इमा जयणा—

[भा. १९८] असति गिहि णालियाए, आणक्खेत्तुं पुणो वि परियरणं ।

एगाभोग पडिग्गह, केई सव्वाणि न य पुरतो ॥

चू. असति सत्थिल्लयगिहत्थाणं जतो पाडिवहिया उत्तरमाणा दीसंति तओ उत्तरियव्वं । असति वा तेसिं णालियाते आणक्खेउं पुणो पुणो पडियरणं । आयप्पमाणातो छउरंगुलाहिगो दंडो “नालिया” भन्नति । तीए “आणक्खेउं” उवधेत्तूण परतीरं गंतुं आरपारमागमणं “पडि-उत्तरणं” । नालियाए वा असति तरणं प्रतिकयकरणो जो सो तं आणक्खेउं जया आगतो भवति

तदा गंतव्यं । एवं जंघातारिमे विही भणिओ । इमा पुण अत्थाहे जयणा – तं पढमं नावाए भन्नति । एगाभोगपडिग्गहे त्ति “एगो भोगो” एगो य योगो भन्नति, एगडुबंधणे त्ति भणियं होति, तं च मत्तगोवकरणाणं एगडुं, पडिग्गहो त्ति पडिग्गहो सिक्कगे अहोमुहं काउं पुढो कज्जति, नौभेदात्मरक्षणार्थं ।

“केय त्ति” केचिदाचार्या एवं वक्खाणयंति—सव्वाणि त्ति माउगोपकरणं पडिग्गहो य पादोपकरणमसेसं पडिलेहियं । एताभ्यामादेशद्वयाभ्यामन्यतमेनोपकरणं कृत्वा स—सीसोवरियं कायं पादे य पमज्जिऊणं नावारुहणं कायव्वं । तं च न य पुरओ त्ति पुरस्तादग्रतः, प्रवर्तनदोषभयात्रो अनवस्थानदोषभयाच्च । पिड्डओ वि नारुहेज्जा, मा ताव विमुच्चेज अतिविकृष्टजलाध्वानभयाद्वा । तम्हा मज्झेऽऽरुहेज्जा ॥ तं च इमेद्वाणे मोत्तुं ।

[भा. १९९] ठाणतियं मोत्तूण उवउत्तो ठाति तत्थणाबाहे ।
दति उड्डुवे तंबेसु य एस विही होति संतरणे ॥

चू. देवताद्वाणं कूयद्वाणं, निज्जामगद्वाणं । अहवा पुरतो, मज्झे, पिड्डओ । पुरओ देवयद्वाणं, मज्झे सिवद्वाणं, पच्छा तोरणद्वाणं । एते वज्जिय तत्थ णावाए अणाबाहे द्वाणे द्वायति । उवउत्तो त्ति नमोक्कारपरायणो सागारपच्चक्खाणं पच्चक्खाउ य द्वाति । जया पुण पत्तो तीरं तदा नो पुरतो उत्तरेज्जा, मा महोदगे निंबुडेज्जा, न य पिड्डतो, मा सो अवसारेज्जेज्जा णावाए, तद्वोस—परिहरणत्थं मज्झे उयरियव्वं । तत्थ य उत्तिण्णेण इरियावहियाए उस्सग्गो कायव्वो, जति वि न संघट्ठति दगं दति—उड्डुप—तुंबेसु वि एस विही होति संतरणे । नवरं ठाणं तियं मोत्तुं । नाव त्ति दारं गयं ॥

अधुना पमाणद्वारं – एत्थ पुण इमं जतणमतिक्कंतो सच्चित्तोदगगहणं करेति –

[भा. २००] कंजियआयामासति, संसट्ठसुणोदएसु वा असती ।
फासुगमुदगं तसजडं तस्सासति तसेहिं जं रहितं ॥

चू. पुव्वं ताव कंजियं गेण्हति । “कंजियं” देसीभासाए आरनालं भन्नति । आयामं अवसामणं । एतेसिं असतीए संसट्ठसुणोदगं गेण्हति । गवंगरसभायणनिक्केयणं जं तं “संसट्ठसुणोदगं” भन्नति ।

अहवा कोसलविसयादिसु सल्लोयणो विणस्सणभया सीतोदगे छुब्भति तंतंमि य ओदणे भुत्ते तं अंबीभूतं जइ अतसागतो घेप्पति, एतं वा संसट्ठसुणोदं । एतेसिं असतीए जं वप्पादिसु फासुगमुदगं तं तसजडं घेप्पति । तस्सासति त्ति फासुय अतसागस्स असति फासुगं सतसागं धम्मकरकादि परिपूयं घेप्पति । सव्वहा फासुगासति सचित्तं जं तसेहिं रहियं ति ॥

फासुयमुदगं ति जं वुत्तं, एयस्स इमा वक्खा –

[भा. २०१] तुवरे फले य पत्ते, रुक्खे सिला तुप्प मद्दणादीसु ।
पासंदणे पवाए, आतवतत्ते वहे अवहे ॥

चू. तुवरसद्वो रुक्खसद्वे संवज्जति तुवरवृक्ष इत्यर्थः । सो य तुवररुक्खो समूलपत्तपुप्फफलो जंमि उदगे पडिओ तंमि तेण परिणामियं तं घेप्पति ।

अहवा तुवरफला हरीतक्यादयः, तुवरपत्ता पलासपत्तादयः “रुक्खेत्ति” रुक्खकोटरे कटुफलपत्तातिपरिणामियं घेप्पति । “सिल त्ति” क्वचिच्छिलायां अन्नतररुक्खच्छली कुट्टिता तंमि जं संघट्टियमुदगं तं परिणयं घेप्पति । जत्थ वा सिलाए तुप्पपरिणामियं उदगं तं घेप्पति ।

तुपो पुण मयय-क्लेवर-वसा भन्नति । मद्दणादीसु त्ति हस्त्यादिमर्दितं, “आदि” शब्दो हस्त्या-
दिक्रमप्रदर्शने । एएसिं तुवरादि-फासुगोदगाणं असतीते पच्छद्धं । आयवतत्ते, अवह, वहे,
पासंदणे, पवाते, एष क्रमः । उक्कमस्तु बंधानुलोम्यात् । पुव्वं आयवतत्तं अप्पोदगं अवहं
घेप्पति । असइ आयवतत्तं वहं धिप्पइ । दोण्ह वि असती कुंड-तडागादीप्पसवणोदं घेप्पति,
अन्नोन्न-पुढविसंकमपरिणयत्ता अत्रसत्वाच्च । तस्सासत्ति धारोदगं, धारापातविपन्नत्वात्
अत्रसत्वाच्च । ततः शेषोदगं ॥ मद्दनादिसु ति जं पयं, अस्य व्याख्या-

[भा. २०२] जड्ढेखग्गे महिसे, गोणे गवए य सूयर मिगे य ।

उप्परवाडी गहणे, चातुम्मासा भवे लहुया ॥

चू. जडो हस्ती, खग्गे एग्गसिंगी अरण्णे भवति, महिसे गोणे प्रसिद्धे, गोणागिती गवओ,
सूयर-मृगी प्रसिद्धो । जड्ढादियाण उक्कमगहणे छउमासा भवे लहुया । अहवा मद्दणाइयाणं वा
उक्कमगहणे भवे लहुया । एसा पमाणदारे जयणा भणिया । एत्थं पुण मीस-सचित्तोदगाणं गहणे
पत्ते जावतियं उवउज्जति तत्तियमेत्तस्स पढमभंगे गहणं, असंथरणे-जाव-अनेगपक्खेवं पि
करेज्जा । अद्धाणे त्ति दारं गतं ॥ इदाणिं सेसा कज्जादि दारा अववदिज्जति-

[भा. २०३] जह चेव य पुढवीए कज्जे संभमसागारफिडिए य ।

ओमंमि वि तह चेव तु पडिणीयाउट्टणं काउं ॥

चू. जहा पुढवीए तथा इमे वि दारा कज्जे, संभमे, सागारिते, फिडिते य, च सद्दो पडिप्पहे
य । ओमंमि वि तह चेव उ “तु” सद्दो अविसेशावधारणार्थे, इमं पुण पडिणीयाउट्टणं काउं ति
अद्धाणात्ति जहा संभवं जोएज्जा, पडिणीयाउट्टणं कातु कामो करणं पि करेज्जा । सत्त दारा गया ॥
इदानिं दीहादि गिलाणे त्ति दारा-

[भा. २०४] विसकुंभ सेय मंते अगदोसघ घंसणादि दीहादी ।

फासुगदगस्स असती गिलाणकज्जट्ट इतरं पि ॥

चू. विसकुंभो त्ति लूता भन्नति । तथ सेकनिमित्तं उदगं घेतव्वं । मंते त्ति आयमिउं मंतं
वाहेति, अगओसहाणं वा पीसण-णिमित्तं विसघायमूलियाणं वा घंसणहेउं, “आदि” सद्दतो
विषोपयुक्तेतरमुक्ते वा एवमेव । दीहादि त्ति दारं गतं-

इदाणिं गिलाणे त्ति - फासुगोदगस्स असती गिलाणकार्ये इतरं पि सच्चित्तेत्यर्थः ।
आउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इयाणिं तेउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णइ-

[भा. २०५] सागणिए निक्खिते संघट्टनतावणा य निव्वावे ।

तत्तो इंधणे संकमे य करणं च जणणं च ॥

चू. सागणिए त्ति दारं - अस्य सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यां करोति-

[भा. २०६] सव्वमसव्वरतणिओ जोती दीवो य होति एक्को ।

दीवमसव्वरतणिए लहुगो सेसेसु लहुगा उ ॥

चू. एक्कोत्ति “जोती” उद्दिंतं, “दीवो” प्रदीपः । ज्योति सर्वरात्रं ज्ञियायणाणो सार्वरात्रिकः
इतरस्त्वसार्वरात्रिकः । प्रदीपोऽप्येवमेव द्रष्टव्यः । एतेसिं चउण्ह विकप्पाण अन्नतरेणावि जा
जुत्ता वसही तीए ठायमाणाणिमं पच्छित्तं । दीवे असव्वरयणिए लहुगो, सेसेसु त्ति सव्वरातीए
प्पदीवे दुविहजोईमि य चउलहुगा ॥ इमा पुण सागणिय-निक्खित्तदाराण दोण्ह वि “भद्दबाहु”

सामिकता प्रायश्चित्तव्याख्यान गाथा—

[भा. २०७] पंचादी निक्खित्ते, असच्चराति लहुमाहियं मीसे ।
लहुगा य सच्चरातिए, जं वा आवज्जती जत्थ ॥

चू. पंच त्ति पणगं, तं आदि काउं जत्थ—जत्थ जं संभवति पायच्छित्तं तं तत्थ तत्थ दायव्वं, निक्खित्तेत्ति, सच्चित्तपरंपर—निक्खित्ते असच्च—राईए य प्पदीवे मासलहुगं । अहवा “पंचादीनिक्खित्ते” त्ति आदिनिक्खित्ते पणगं, मिस्सगणिपरंपरनिक्खित्तेत्यर्थः । कथं पुनराद्यं ? द्वितीयपदे प्राप्ते “पूर्वतेन ग्रहणमिति करेज्जा” कृत्वा । मासियं मीसित्ति मीसाणंतरगणि—निक्खित्ते मासलहुयं । लहुगा य सच्चराइए त्ति सच्चरातीए य प्पदीवे दुविह जोयंमि य चउलहुगा । च शब्दात्सच्चित्ताणंतरनिक्खित्त य । जं वा आवज्जती जत्थ त्ति एयं सच्चदाराणं सामण्णपयं, जं संघट्टणादिकं, आयविराहणायोज्यमिति वाक्यशेषः । “सागणिय—निक्खित्ते त्ति दारा गता ॥

इयाणि संघट्टणे त्ति दारं— एयस्स इमा भद्दबाहुसामिकता—वक्खाण—गाहा—

[भा. २०८] उवकरणे पडिलेहा, पमज्जणाऽऽवासग पोरिस मणे य ।
निक्खमणे य पवेसे, आवडणे चेव पडणे य ॥

चू. उवकरणे पडिलेह त्ति पदं, एवं पमज्जणाऽऽवासग पोरिसि मणे य निक्खमणे य पवेसे आवडणे चेव पडणे य एतावन्ति पदाणि । अवांतर नव द्वाराणि ॥

एतेषां सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यां करोति—

[भा. २०९] पेह पमज्जण वासए, अग्गी ताणि अकुच्चतो जा परिहाणी ।
पोरिसि भंगमभंजणजोई होति मणे तु रतिव्व रति वा ॥

चू. पेह त्ति उवकरणे पडिलेहा गहिता, पमज्जणे त्ति वसहिपमज्जणा गहिता, वासए त्ति आवसगदारं गहितं, अग्गि त्ति एताणि पेहादीणि करेत्तस्स अग्गी विराहज्जति त्ति वक्खसेसं । संजोतियाए उवकरणं पडिलेहेति मासलहुअं, अह अगमीए छेदणगाणि वडंति तो चउलहुयं । अह अग्गिणिविराहणाभया पेहादीणि न करेति, तानि अकुच्चतो जा परिहाणि त्ति, तमावज्जते । उवकरणपडिलेहणपरिहाणीए असमाचारिणिप्फणं मासलहुं उवहिणिप्फणं वा, वसहिं न पमज्जति अइंतणिता वा न पमज्जति मासलहुं, अह पमज्जति तहा वि मासलहुं, अह पमज्जित्ते छेदणगेहिं अगणिकाओ विराहिज्जति तो चउलहुयं । पोरिसि त्ति दारं— “पोरिसिभंगमभंजणजोती” व्याख्यापदं, सुत्तपोरिसिं भंजति मासलहुं, अत्यपोरिसिं न करेति मासगुरुं, सुत्तं नासेति इ, अत्थं नासेति इहा, अभंगे पुण जोती विराहिज्जति ।

इदानिं मणे त्ति दारं — “होइ मणे तु रतिव्व—रति वा” व्याख्यान पदं, स जोतिवसीए जति रती होज्ज सुहं अच्छिज्जति त्ति रागेत्यर्थः तो चउगुरुयं, अह अरतिं भन्नति — उज्जोते तो चउलहुयं ॥ आवस्सगपरिहाणी पुण इमा —

[भा. २१०] जइ उस्सग्गे न कुणइ, तति मासा सच्च अकरणे लहुगा ।
वंदण थुती अकरणे, मासो संडासगादिसु य ॥

चू. जति उस्सग्गे न करेति तइ मासा, कठं । सच्चवासगस्स अकरणे चउलहुयं । अह करेति तो जत्तिया उस्सग्गा करेति तति चउलहुगा, सच्चमि चउलहुयं चेव । जति न देति वंदनए

श्रुतीतो वा तत्तिया मासलहु भवन्ति । अह करेति तं चेव य मासलहुं । संडासगपमज्जणे अपमज्जणे वि मासो ॥ निक्खमण - पवेसे त्ति दो दारा - इमा व्याख्या -

[भा. २११] आवस्सिया निसीहिय, पमज्जासज्ज अकरणे इमं तु ।

पणगं पणगं लहु लहु, आवडणे लहुगं जं चण्णं ॥

चू. निक्खमंतो आवस्सियं न करेति, पविसंतो निसीहियं न करेति, नितानितो वा न पमज्जति, आसज्जं वा न करेति, एतेसिमं पायच्छित्तं आवासिगातिसु जहासंखणे पणगं, पणगं, मासलहु, मासलहु । अहावस्सिणीसीहिया न करेति तो पणगं चेव असमायारिनिष्फण्णं वा । पमज्जासज्जाणं पुण करणे अग्निनिष्फण्णं । निक्खमण-पवेसे त्ति दारा गया ।

आवडण-पडणे त्ति दारा । आवडणं पक्खलणं, तं पुण भूमिअसंपत्तो, संपत्तो वा जाणुक्कोप्परेहिं । पडिओ पुण सव्वगतेण भूमीए । एत्थ आवडणे लहुग त्ति आवडणे पडणे वा चउलहुग त्ति भणितं भवति । “जंचण्णं त्ति” आवडितो पडिओ वा छण्ह जीविणिकायाण विराहणं करिस्सती तं निष्फण्ण त्ति भणियं होति । अहवा आत्मविराहणानिष्फण्णं, अहवा अगणिनिष्फण्णं ॥ आवडण-पडण त्ति दारा गता ॥ गतं च संघट्टन दारं । इयाणिं तावणे त्ति - दारं -

[भा. २१२] सेहस्स विसीदणता, उसक्कतिसक्कनऽन्नहिं नयनं ।

विज्झविऊण तुयट्टन, अहवा वि भवे पलीवणता ॥

[भा. २१३]

सच्चित्तमीस अगणी निक्खित्ते संतणंतरे चेव ।

सोधी जह पुढवी तावणदारस्सिमा वक्खा ॥

चू. अगणिसहितोवस्सए ङ्गिताणं सीयत्तो सेहो अप्पाणं पि तावेज्जा, हत्थपादे वा । तावणे त्ति दारं गयं ।

उक्कमेणं इंधणे त्ति दारं वक्खाणे त्ति- इंधण तमेवं दारुयं करेति । उसक्कतिसक्कन त्ति लहुं विजाउत् जलमाणिंधणाणं उकट्टणा उसक्कणा भन्नति, जलउ त्ति तेसिं चेव समीरणा अतिसक्कणा भन्नति, अन्नं वा इंधणं पक्खिवड् । इंधणे त्ति दारंगयं ।

इदाणिं संकमणे त्ति दारं - अन्नहिं नयन्ति स्थानात्स्थानान्तरं संक्रमेत्यर्थः । तत्पुनः शयनीयस्थानाभावात्करोति, प्रदीपनकभयाद्वा । संकमणे त्ति दारं गयं ।

इदाणिं संकमणे त्ति दारं - विज्जवित्तूण तुयट्टणे त्ति पलिवणगभया निव्वावेतुं छारधूलीहिं स्वपितीत्यर्थः । इह वक्खाणुक्कमकरणं ग्रंथलाघवार्थ । निव्वावणे त्ति दारं गतं ।

इदाणिं करणं च त्ति दारं - अलातचक्रादिकरणं करणेत्यर्थः । तत्रात्मविराघना अग्निविराघना वा । अहवा वि भवे पलीवणय त्ति तेनालातेन भ्राम्यमाणेन प्रदीपनं स्यात् ॥

तत्थ इमं पायच्छित्तं-

[भा. २१४] गाउय दुगुणा दुगुणं बत्तीसं जोयणाइं चरिमपदं ।

दडूण व वच्चंते तुसिणी य पओस उड्डुहे ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । नवरं - चउलहुगादी पच्छित्तं । दडूण व वच्चंते तुसिणीए त्ति देवउलादिंमि प्रलिते आत्मोपकरणं गृहीत्वा आत्मापराधभयात्साधवः प्रयाताः, ते य वच्चंते तुसिणीए दडूणं गिहत्था पदोसं गच्छेज्जा उड्डुहं वा करेज्जा । ते य पदुड्डा भत्तोवकरणं वसहिं वा न देज्जा, पंतवणा

य करेजा, सेयवडेहिं ति दह्मुड्डाहं करेजा । च सद्दो समुच्चये । करणे त्ति दारं गयं ॥

इदाणिं संघट्टणादियाण करणंताण पच्छितं भण्णति—

[भा. २१५] संघट्टणादिएसुं जणणावज्जेसु चउलहू हुंति ।
छप्पइकादिविराधण इंधणे तसपाणमादीया ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । तावणद्वारे इमं विसेसपच्छित्तं, छप्पतिआइविराहणत्ति तावंतस्स छप्पतिदा विराहिज्जंति, तं निष्फण्णं पायच्छित्तं भवतीति वाक्यशेषः । “आदि” सद्दातो जइवारे हत्थादी परावत्तेउं तावेति तइ चउलहुगा । इंधणे त्ति इंधणदारे इमं विसेसं पायच्छित्तं, तसपाणमादीयं ति इंधणे परिकप्पमाण उद्देहिगमादि तसा विराहिज्जंति, “आदि” शब्दात् थावरा वि, तं निष्फण्णं पायच्छित्तं दायव्वमिति ॥ इदाणिं जणणं ति दारं—

[भा. २१६] अहिणवजणणे मूलं, सट्टाणणसेवगे य चतुलहुगा ।
संघट्टन परितावण, लहुगुरु अतिवायणे मूलं ॥

चू. उत्तराघरअरणिमहणप्पयोगे अहिणवमग्गि जणयति तत्थ से मूलं भवति । इदाणिं च शब्दो व्याख्येयते—“सट्टाणणसेयणे य”त्ति जत्थ गिहत्थेहिं पज्जालिया अगणी तत्थ ड्ढियं चेव आयपरप्पओगेणं असंघट्टतो सेवति तत्थ चउलहुगं । सयं पज्जालिए पुण अगणिक्काए पुढवादीयाण तसकायपज्जंताण संघट्ट परितावण लहुगुरुग—तिवायणे मूलं, एवं कम्मनिष्फण्णं ॥

चोदगाह—

[भा. २१७] जति ते जणणे मूलं, हते वि नियमुप्पत्ती य तं चेव ।
इंधणपक्खेवंमि वि, तं चेव य लक्खणं जुत्तं ॥

चू. यदीत्यभ्युपगमे, ते भवत, उत्तराधरारनिष्पओगेण “जणिए”—उत्पादितेत्यर्थः, मूलं भवति, एवं ते “हते” विघातेत्यर्थः, नियमा अवस्सं अन्नो अग्गी उप्पाइज्जिस्सति, तम्हा हते वि तं चेव मूलं भवतु । किं चान्यत्—“इंधणपक्खेवंमि वि” अन्योऽग्नि उत्पाद्यते, अपि पदार्थसंभावने, उस्सकणे अन्योऽग्निरुत्पाद्यते । तं चेव य लक्खणं ति तदेवाग्न्युत्पत्तिलक्षणं, “च” शब्दो लक्षण अविशेषाभिधायी, जुत्तं योग्यं घटमाणेत्यर्थः । तम्हा एतेसु वि मूलं भवतु ॥

पुनरवि चोदक एवात्रोपपत्तिमाह ।

[भा. २१८] अवि य हु जुत्तो दंडो, उवघाते न तु अणुग्गहे जुज्जे ।
अनुकंपा पावतरी, निक्खिवता सुंदरी किह नु ॥

चू. अपि च, ममाभिप्रायात्, हु शब्दो दंडावधारणे, जुत्तो योग्यः, दंडणं दंडः, उवघातेति विनाशेत्यर्थः, न प्रतिषेधे, तु शब्दो प्रतिषेधावधारणे स्तोक्रप्रयश्चित्तप्रदानविशेषणे वा, अणुग्गहे त्ति अणुवघाते उज्जालनेत्यर्थः, जुज्जे युक्तः । अनुकंपणमनुकंपा दये त्ति भणिचं होइ सा पावतरी कंहं भवति ? स्यात्कथं ? बहुप्पच्छित्तप्पयाणातो, निक्खिवता निग्घिणिया, सा सुंदरा पहाणा कंहं भवति ? स्यात् कथं ? अपपच्छित्तप्पदाणातो; कंहं त्ति प्रश्नः, नु वितर्कं ॥ आचार्याह—

[भा. २१९] उज्जालज्जंपगा णं, उज्जालो वंणिओ हु बहु कंमो ।
कम्मार इव पउत्तो, बहुढं सयरो न भंजंतो ॥

चू. उज्जालओ प्रज्वालकः, झंपको निव्वावको, णं शब्दो वाक्यालंकारार्थः । एतेसिं दोण्हं

पुरिसाणं उज्जालो वण्णिओ भगवतीए बहुकम्मो, तु शब्दो निश्चितार्थावधारणे । अस्यार्थस्य रसाधनार्थं आचार्यो दृष्टान्तमाह – कंमारे ति कम्मकरो लोहकारो इव उवमे, पउत्ता आयुधाणि निव्वत्तित्ता सो बहुदोसतरो भवति, नय ताणि आयुधाणि जो भंजतेत्यर्थः । तर शब्दो महादोषप्रदर्शने, यथा कृष्णः कृष्णतरः, एवं बहुदोसो बहुदोषतरो भवति, एष दृष्टान्तः तस्योपसंहारः एवं अग्निशस्त्र पज्जायंतो पुरिसो बहुदोषतरो, न निर्वापयतेत्यर्थः ॥ तेउकायस्स दप्पिया पडिसेवणा गता । इयाणिं तेउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा भन्नति –

[भा. २२०] बित्तिपदमसति दीहे गिलाण अद्धाण सावते ओमे ।

सुत्तथ जाणएणं अप्पा बहुयं तु नायव्वं ॥

चू. बित्तिपदमसति, उस्सगं पदमंगीकृत्य द्वितीयं अववायपदं । तत्पिमे दारा-असति, दीहे, गिलाणे, अद्धाणे, सावते, ओमे ॥ एए पंतीए ठावेऊण एतेसिं हेट्ठातो सागणियादी जणणपज्जवसाणा नव दारा ठविज्जंति । तथ सागणियदारस्स हेट्ठतो दीवज्जोतीहिं असव्वसव्वेहिं चउरो दारा ठविज्जंति । संघट्टणदारस्स हेट्ठातो पेहातो पडण-पज्जवसाणा नव दारा ठविज्जंति । सेसा एक्कसरा । एते सागणियादी सभेया असति दारे अववदिज्जंति ।

तथ सागणिय ति दारं-

[भा. २२१] अद्धाणनिग्गयादी, असतीए जोतिरहियवसधीए ।

दीवमसव्वे सव्वे, असव्वसव्वे य जोतिं मि ॥

चू. अद्धाणं महंता अडवी, ताओ निग्गता वसहिमप्राप्तावित्यर्थः, “आदि” सद्दातो इमेसु ठाणसु वट्टमाणा-

“असिवे ओमोयरिए, रायभए खुहिय उत्तमट्टे य ।

फिडिय गिलाण तिसेसे, देवया चेव आयरीए ॥

ते य वियाले चेव पत्ता गामं । प्रसतीए जोतिरहियवसहीए सजोइवसहीए ठायंताणिमा जयणा । पढमं असव्वरातीए दीवे । असति, सव्वराइए दीवे । तस्सासति, असव्वराइए जोईए । असति, सव्वरातीए जोइए । मि इत्ययं निपातः । सागणिय ति दारं गयं ॥

निक्खित्त- दाराववातो न संभवति । तो नाववइज्जति ।

संघट्टणं ति दारं भन्नति – संघट्टणभया पेहादिसु इमा जयणा कज्जति-

[भा. २२२] कडओ व चिलिमिली वा, असती सभए बहिं य जं अंतं ।

ठागासति समयंमि व, विज्जातगणिंमि पहेंति ॥

चू. पदीवजोतीणं अंतरे वंसकडगादी दिज्जति । तस्सासति, पोत्तादि चिलिमिणी दिज्जति एवं काऊण पेहादी सव्वहारा करेंति । असति कडगचिलिमिणीणं, वहि उवकरणं पेहेत्तु, बहि सभए, “जं अंतं” अंतमित्ति जुण्णं, अचोरहरणीयमित्यर्थः, तं बहिं पडिलेहेंति, सारुवकरणं अच्छति, “तं विज्जायगणिं मि पहेंति” । ठागासति ति अह बहि अंतुवकरणस्स वि ठाओ नथि, सति वा ठाते अंतुवकरणस्स वि सभयं, तो सव्वं चिय अंतसारुवहिं विज्जायगणिं मि पेहेंति । पेह ति दारं गतं ॥

पमज्जाणावास-पोरिसि-मणदारा चउरो वि एक्कागाहाए वक्खाणे ति-

[भा. २२३] निंता न पमञ्जती, मूगा संतु वंदणगहीणं ।
पोरिसि बाहि मणे न वा सेहाय य देति अणुसङ्घिं ॥

चू. निंता निग्गच्छंता पविसंता वा वसहिं न पमञ्जति वुत्तं होइ । मूगा संति वायाए अणुच्चरणं, वंदणगहीणं वंदनं न ददतीत्यर्थः । सुत्तत्थपोरिसीओ बाहिं करेति । मणे न व त्ति सजोतिवसहीए रागदोसं न गच्छंति । जे य सेहा होज्ज ताण य सेहाण देति अणुसङ्घिं, सेहोऽगीतार्थ, च सद्दा गीताण य, “अनुसङ्घी” उवदेसो ॥ मुगा वा संतु वंदणगहीणं अस्य व्याख्या—

[भा. २२४] आवास बाहिं असती, द्विति-वंदन-विगड-जतण-थुति-हीणं
सुत्तत्थ बाहिं अंतो, चिलिमिलि कातूण व झरंति ॥

चू. अनूनमतिरित्तं बाहिमावस्सगं करेति । बहिठागासति, द्विये त्ति जो जत्थ ठितो सो तत्थ ठितो पडिक्कमति, वंदणग-थुहीहिं हीणं, हीण-सद्दो पत्तेयं, वियडणा आडोयणा, तं जयणाए करेति, वासकप्पपाउया णिविद्धा चेव ठिता भणंति “संदिसह” त्ति । “पोरिसि बाहि त्ति” अस्य व्याख्या—सुत्तत्थपोरिसीओ सति ठाए बाहिं करेति, असति बहिद्वागस्स अंतो चिलिमिलिं काऊण झरंति । वा विकल्पे, चिलिमिणिमादीणं असती अणुपेहादी करेतीत्यर्थः ॥

अनुसङ्घी त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. २२५] नाणुज्जोया साहू, दव्वुज्जोतंमि मा हु सज्जित्था ।
जस्स वि न एति निद्दा, स पाउति निमिल्लिओ गिम्हे ॥

चू. अभ्युद्योतो द्रव्योद्योतः, भावे ज्ञानोद्योतः । सज्जित्था सक्तिः गिहीतीत्यर्थः । उज्जोते जस्स वि न एति निद्दा स पाउओ सुवति । अह गिम्हे पाउयस्स धम्मो भवेज्जा तो निमिल्लियलोयणो सुवति मउलावियलोयणो त्ति वुत्तं भवति । चउरो वि दारा गता ॥ इदाणिं निक्खम-पवेस त्ति दार—

[भा. २२६] तुसिणी अइंति निंति व, उंमुगमादी कओइ अच्छिवंता ।
सेहा य जोति दूरे, जग्गंति य जा धरति जोति ॥

चू. तुसिणीया मोणे, अतिंति पविसंति, निंति वा निग्गच्छंति वा, आवस्सग-निसीहियाओ नो कुव्वंति त्ति वुत्तं भवइ । निक्खम-पवेसा गता ।

इयाणिं आवडण-पडणे त्ति दारा—उंमुगं अलायं, “आदि” शब्दादग्निशकटिका गृह्यते, आवडण-पडणभया क्वचित् अस्पृश्यमाना इत्यर्थः । गता दो दारा ।

इदाणिं तावणे त्ति दारं—सेहा अगीतार्था, ते अग्गीए दूरे कीरंति, गीय वसभा य जग्गंति जाव धरति जोति, मा सेहा वि ताविसंति । तावणे त्ति दारं गयं ॥

इदाणिं इंधणे त्ति दारं—

[भा. २२७] अद्धाणादी अतिनिद्द, पिल्लिओ गीतोसक्कियं सुयति ।
सावयभय उस्सिक्कन, तेणभए होति भयणा उ ॥

चू. अद्धाणातिपरिस्संतो, अतिनिद्दपिल्लिओ अतिनिद्राग्रस्तः, गीयत्थगहणं जहा अगीयत्था न पस्संति तथा, तं जयणाए ओस्सक्किउं सुवति, स एव गीयत्थो सीहसावयादि-भए जयणाए उम्मुगाणि ओसक्कति, चोभते उसक्कति सक्कनाणं भयणा । कथं ? जति अतिक्रंति य तेणा तो

ओसकनं न कज्जति, मा अग्गिं दड्ढुमागमिस्सति, अह थिरा चोरा तो ओसक्किज्जति, तं जलमाणिं अग्गिं दड्ढु जागरंति ति नाभिद्ववंति, एसा भयणा ॥ अपुब्बिधणपक्खेवं पि करेज्जा—

[भा. २२८] अद्धाणविवित्ता वा, परकड असती सयं तु जालेति ।

सूलादी व तावेउं, कतकज्जे छारमक्कमणं ॥

चू. अद्धाणं पहो, विवित्ता मुसिया अद्धाणे विवित्ता परकडा परेण उज्जालिया, तस्स असती तत्त्वयमात्मनैव ज्वालयंति, एतदुक्तं भवति—शीतार्ता इंधनं प्रक्षिपति । इंधणे त्ति दारं गयं ।

इदाणिं निव्वावणे त्ति दारं भन्नति — परकएण वा सयमुज्जालिएण वा सूलाति तावेउं, आदिसद्दातो विसूतिता, कते कज्जे निष्ठितेत्यर्थः, पलीवण—भयाच्छारेणाक्कमति । निव्वावणे त्ति दारं गयं ॥ इदानिं संकमणे त्ति दारं—

[भा. २२९] सावय—भय आणेति वा, सोतुमणा वा वि बाहिं नीणिंति ।

बाहिं पलीवणभया, छारेतस्सासति निव्वावे ॥

चू. सावयभए अन्नत्याणातो आणयंति, तत्याणातो वा सोउमणा बाहिं नीणयंति । अह बाहिं पलीवणभया न नीणयंति ताहे तत्थ द्वियं छारेण छादयंति । तस्सासति त्ति छारस्स असति अभावा निव्वावेत्ति एगद्धं ॥ असति त्ति दारं गतं । दीहादीदारेसु सागणियादिदारा उवउज्ज जं जुज्जति तं जोएव्वं । इमं तु दीहादि दारसरूवं । तत्थ दीहे त्ति दारं—

[भा. २३०] दीह छेयण डक्को, केण जग्ग किरियड्डता दीहे ।

आहार तवण हेउं, गिलाणकरणे इमा जतणा ॥

चू. दीहाति य डक्कं कयाति डंभेयव्वं, तं निमित्तं अगणी धेप्पति । छेदो वा कायव्वो तस्स देसस्स तो अंधकारे पदीवो जोति वा धरिज्जति । डक्को दट्ठः, केणं ति सप्पेणणतरेण वा वात—पित्त—सिंभ—सभावेन साध्येनासाध्येन वा तत्परिज्ञाननिमित्तं जोति धेप्पति । जग्ग त्ति दड्ढो अग्गाविज्जति, मा विसं न नज्जिहिति उल्ललियं न वा । एवं दीहदट्ठस्स करियणिमित्तं जोई धेप्पति । दीहि त्ति दारं गयं । इदाणिं गिलाणे त्ति दारं— पच्छड्डसमुदायत्थो आहारो गिलाणस्स तावेयव्वो, तत्थ पुण तावणकारणे इमे दव्वा तावेयव्वा ॥

[भा. २३१] खीरुण्होद विलेवी, उत्तरनिक्खित्ते पत्थकरणं तु ।

कायव्वं गिलाणट्ठा, अकरणे गुरुगा य आणादी ॥

चू. खीरं वा कढेयव्वं, उण्होदगं वा विलेवी वा उवक्खडेयव्वा, इमाते जयणाते उत्तरेति उवचुल्लगो भन्नति, निक्खित्तं तत्त ड्ढिवियं । सो पुण चउचुल्लो एवं तप्पति जं चुल्लीए इंधणं पक्खिप्पति तस्स जलियस्स जाला अवचुल्लं गच्छति, एवं अहाकडं तप्पइ । उवचुल्लगस्सासती पुव्वपक्खित्त—इंधणजलियचुल्लीए ताविज्जति । असतिमंगालगेषु वि पुव्वकतेसु । पत्थकरणं तु एवं सव्वासतीए चुल्लीमंगालगा वा काउं अगणियमानीय इंधणं पक्खिवित्तु कायव्वमिति । तु सर्वप्रकारकरणविशेषणे ।

चोदग आह—“ननु अधिकरणं?” आचार्याह—यद्यपि अधिकरणं तह वि कायव्वं गिलाणस्स, अकरणे गुरुगा य आणादी ॥ अह साहुणो सूलं विसूइया वा होज्ज तो तावणे इमा जयणा

[भा. २३२] गमनादि नंत—मुम्मुर—इंगाले इंधणे य निव्वावे ।

आगाढे उच्छणादी, जलणं करणं च संविग्ने ॥

चू. आइ त्ति आदावेव जत्थ अगणी अहाकडो झियायति तत्थ गंतुं सूलादि तावेयव्वं । अह जत्थ अगणी अहाकडो झियाति, तत्थिमे कारणा होज्जा—

[भा. २३३] ठागासति अचियत्ते, गुज्झंगाणंपयावणे चेव ।

आतपरस्सा दोसा, आणणनिच्चावणे न तहिं ॥

चू. ठागो तत्थ नत्थि, अचियत्तं वा गिहवइणो, अहवा गुज्झंगाणि प्पतावेयव्वाणि, ताणिय गिहत्थ पुरतो न सक्केति तावेउं तो न गम्मति । अह तरुणी तत्थिथीओ, सो य साहू इंदियनिग्गहं काउमसमत्थो, तो आयसमुत्थदोसभया न गच्छति, परा गिहत्थीओ, ता वा तत्थुवसगंति, एवं पि तत्थ न गम्मइ त्ति, इस्सालुगा गिहत्था न खमंति । दोस त्ति एवं बहुआ तत्थ दोसा नाऊण अगणीते तत्थ आणयणा कायव्वा, कते कज्जे निच्चावणं कायव्वं । उज्झवणंति वुत्तं हवइ । न तहिं दोसले गंतव्वं ॥

जं पुण आणयणं तं इमाए जयणाए । नंति त्ति खुडुगा थेरा वा हयसंका नंतगा तावेउं आणयंति, तेन तं तावयंति । अह नंतगं अंतरा आणिज्जमाणं विज्झाति तो मुंमुरमाणयंति मुंमुरो अगणिकणियासहितो सोम्हो च्छारो । मुंमुरस्स असतीए तेण वा अप्पमाणे इंगाले आणयंति, अनिंधणाणि ज्जाला इंगाला भण्णंति । ते पडिहारिए आणयंति । कते कज्जे तत्थेव द्वावयंति । इंधणे त्ति इंगालासति तेहिं वा अप्पणनप्पमाणे जया वा खद्धगि तया इंधणमवि पक्खिंवंति । एवं कारणे गहणं । कडे य कज्जे निच्चावेयव्वो अगणी च्छारमादीहिं, मा पलीवणं भवे । आगाढगहणा इदं ज्ञापयति—जहा एस किरिया आगाढे, नो अणागाढे । अंच्छणंति ओसक्कणं, आदि शब्दान्यत्र नयनं जलनं जालनं ओसक्कं ति एगडुं । करणं ति पडणीयाउट्टणनिमित्तं करणमपि कुर्यात् । च शब्दात् ग्लानादिकार्यवेक्ष्य जननमपि कार्यं । संविग्ने त्ति जो एताणि करेतो वि संविग्ग सो एवं करेति । गीतार्थ परिनामकेत्यर्थः । एस पुण पच्छद्धत्थो सव्वेसु गिलाणादिदारेसु जहासंभवं घडावेयव्वो ॥ गिलाणे त्ति दारं गयं । इदाणि अद्धाण—सावए—ओम—दारा तिन्नि वि एग्गाहाए वक्खाणेति—

[भा. २३४] अद्धाणंमि विवित्ता, सीतंमि पलंब—पागहेउं वा ।

परकड असती य सयं, अ जालेति व सावयभए वा ॥

चू. अद्धाणे विवित्ता मुषिता इत्यर्थः, सीतमिति, कप्पाणऽसती सीते पडंते परकडअगणीए हत्थपायसरीराण तावणं करेति । पलंबपागहेउं व त्ति पलंबा फला, पागो पचनं, हेतु करणं, वा विकप्पे, एष एव पलंबपचनविकल्पः । एस पलंबपागो । एस पलंबपागो परकडाए चेव अगणीए कायव्वो । परकडस्स असतीए सयं जालेति । स्वयं आत्मनैव, च उपप्रदर्शने, किं पुनस्तत्प्रदर्शयति इमं, ओमद्वारेप्येष एव प्रलंबार्थं । सावया सीहाई, तस्समुत्थे भए अग्गि पज्जालयंति ॥ गया तेउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ इदाणि वाउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. २३५] निग्गच्छति वाहरति छिडे पडिसेव करण फूमे य ।

दारूग्घाडकवाडे संधी वत्थेय छीयादी ॥

चू. धम्माभिभूतो निलयब्भंतराओ बाहिं निग्गच्छति, अनिलाभिधारणनिमित्तं वाहरति

त्ति शब्दयति—बहिद्विओ भणति, एहि एहि इतो सीयलो वाऊ । छिड्डे पडिसेव त्ति छिड्डीते पुणो लोए चोप्पाला भण्णंति, तेसु पुव्वकतेसु वाउपडिसेवणं करेति । करणं ति अपुव्वाणि वा छिड्ढाणि वायु—अभिधारणनिमित्तं करेति । फूमेति त्ति घंमद्वितो अन्नतरमंगं फूमति, भत्तपाणमुण्हं वा । दार त्ति दुवारं भन्नति, तं पु वकयमिद्विगाहिं इइयमुग्घाडेति, अपुव्वं वा दारमुग्घाडेति त्ति वुत्तं भवति । उग्घाडसद्दो उभयवाची दारे, कवाडे य । उग्घाडेति वा कवाडं घम्मतो, अहवा दारमुग्घाडेति, उग्घाडं वा कवाडं धम्मतो, अहवा दारमुग्घाडेति, उग्घाडं वा उग्घाडेति उच्छाडेति वुत्तं भवति । उग्घाडसद्दो उभयवाची दारे, कवाडे य । उग्घाडेति, एवं तिन्नि पदा कज्जंति । “संधि त्ति” – धराणं अंतरा छिडी वा तं सातिज्जति । बत्थयंति बत्थं चउरंस्सगं काउ पडवायं करेति । “छीतादि त्ति” छीतं छक्कियं, आदि सद्दतो कासियं ऊससिअं नीससिअं, एते छीयादी अविहीए करेति त्ति

[भा. २३६] सुप्पे य तालवेंटे, हत्थे मत्ते य चेलकण्णे य ।

अच्छफुमे पव्वए, नालिया चेव पत्ते य ॥

चू. सुप्पं गयकण्णाकारं भन्नति सब्वजणवयप्पसिद्धं तेण वा वातं करेति, जहा धण्णं पुणंतीओ । तालो रुक्खो, तस्स वेंटं तालवेंटं, तालपत्रशाखेत्यर्थः । सा य एरिसा छिज्जति । हत्थो सरिरेगदेसो, तेण वीयति । मत्तगो मात्रक एव, तेण वा वातं करेति । चेलं वस्त्र, तस्य कण्णो चेलकण्णो, तेण वा वीयति । अच्छिं फूमइति । अच्छी अक्खी, तं कंदप्पापरस्स फूमति । फूमणसद्दो उभयवाची । पव्वए त्ति वंसो भन्नति, तस्स मज्झे पव्वं भवति, नालिय त्ति अपव्वा भवति, सा पुण लोए “मुरली” भन्नति, एए वायंति । पत्ते य त्ति पत्तं पद्दिनीपत्रादि तैरात्मानं भक्तं वा वीयति ॥

[भा. २३७] संखे सिंगे करतल, वत्थी दतिए अभिक्खपडिसेवी ।

पंचेव य छीतादी, लहुओ लहुया अय ड्वेव ॥

चू. “संखो” जलचरप्राणिविशेषः “सिंगं” महिसीसिंगं, शंख शृंगं वा धमेइ । करो हस्तस्तस्य तलं तरतलं, हस्तसंखं पूरेति त्ति वुत्तं भवति । अन्नतरं वा करतलेन वाद्यं करोति । वत्थी चम्ममयो, सोय वेज्जसालासु भवति, तं वायुपुण्णं करेति । दतिओ दृत्तिकः, जेण नदिमादिसु सतरणं कज्जति, तं वायुपुण्णं करोति । अभिक्खपडिसेवी त्ति एते निग्गच्छबाहिराती द्वाणा अभिक्खं पडिसेवंतो अप्पण्णो ठाणातो चरमं पावति । पंचेव य छीयादिसु पणगं भवति । एत्थ वीसहिं वाराहिं सपयं पावति । लहु त्ति जेसु लहुमासो तेसु दसहिं वाराहिं सपयं पावति । लहुगा य अड्वेव त्ति जेसु चउलहुअं तेसु अड्वहिं वाराहिं भवति ॥ विणओ पुच्छति – भगवं ! तुब्भे भणत जहा निग्गच्छदारादिआण अप्पण्णो पच्छित्तद्वाणातो सपयं पावति, तमहं सद्दणमेव न याणामि, कहेह तं । गुरु भणति –

[भा. २३८] निग्गच्छ फूमे हत्थे, पत्ते य चेलकण्णे य ।

करतल साहा य लहु, सेसेसु य हींति चउलहुगा ॥

चू. साहा “साहुली” वृक्षसालेत्यर्थः । अच्छिफुमणे वि, एतेसु सव्वेसु मासलहु भवति, सेसेसु त्ति जे न भणिया तेसु चउलहुअं । साहा वयण च सद्दे साहा—भंगेण वा पेहुणेण वा पेहुण—हत्थेण वा वीएइ त्ति वुत्तं भवति ॥ “सेसेसु हींति लहुआओ” एतं अतिपसत्तं लक्खणं ॥

आयरिओ पच्चुद्धारं करेति -

[भा. २३९] जति छिड्ढा तति मासा, जा तिन्नी चतु लहु तु तेण परं ।

एवं ता करणंमी पुव्व कया सेवणे चेव ॥

चू. जति छिड्ढाणि करेति तति मासलहु, जाव तिन्नि तेण परेणं चउलहु भवति एतं ताव पुव्वच्छिड्ढुकरणे पच्छित्तं । पुव्वकतासेवणे चेव त्ति पुव्वकते एक्कंमि वातपडिसेवणं करेइ मासलहु, दोहिं दो मासलहु, तीहिं तिन्नि मासपहु, तेण परं चउलहु भवति ॥

[भा. २४०] कमढगमादी लहुगो, कासे य वियंभिएण पणंगं तु ।

एक्केक्कपदादो पुम, पसज्जणा होतिऽभिकखणतो ॥

चू. कमढं साहुजणपसिद्धं, आदि शब्दातो कंसभायणादी, एतेसु मासलहु । कासिअं खासियं, वियंभियं जंभातितं, च सद्दाओ छित्त-उससिअ-नीससिएसु अविहीए पणंगं । एक्केक्कपयाओ त्ति आत्मात्मीयपदात् अभीक्षणत उवरुवरिं पदं प्रसज्जति भवतीत्युक्तं भवति ॥ सिस्साभिप्पातो किमत्थं पच्छित्तं दिज्जति ? एत्थ भन्ति -

[भा. २४१] वास-सिसिरेसु वातो, बहिया सीतो गिहेसु य स उम्हो ।

विवरीओ पुण गिम्हे, दिय-राती सत्थमन्नोन्नं ॥

चू. वास त्ति वरिसाकालो, सिसिरो शीतकालो, एतेसु वास-सिसिरेसु वाओ बहिया गिहाण सीअलो भवति, गिहेसु तु गृहाभ्यंतरेषु सोम्हो सोष्म, एवं तावत्कालद्वये । तच्चिविवरीतो पुण गिम्हे त्ति पुव्वाभिहितकालदुगाओ विवरीतो गिम्हे उम्हकाले गृहाभ्यंतरे सीतो वायुः बहिया उष्ण इति । दिय-राइ त्ति वास-सिसिरगम्हेसु एतं वाउलक्खणं दिवसओ वि रातीए वि ।

अहवा दिवसओ वाऊ उण्हो भवति रातीए सीयलो भवति । सत्थं शस्त्रं, जं जस्स विनासकारणं तं तस्स सत्थं भन्ति, अन्योन्यशस्त्रं परस्परशस्त्रमित्यर्थः । वास-सिसिर-गिहम्भंतरवाओ बहिवायस्स सत्थं, बहिवातो गिहवायस्स सत्थं । एवं गिम्हे वि । एवं दियवातो सव्वरि-वायसु, सव्वरि-वाओ य दिय-वायस्स ॥

जहेसिं वायाणं, अन्नोन्नसत्थकारणत्तं दिट्ठं-

[भा. २४२] एमेव देहवातो, बाहिरवातस्स होति सत्थं तु ।

वियणादिसमुत्थो वि, य सउपत्ती सत्थमणस्स ॥

चू. एमेव अवधारणे, दिट्ठतोपसंहारपदरिसणत्थे वा । देहवाओ त्ति सरीरवातः सो य च्छीयादिसु संख-संगपूरणे वा दितियादीपूरणे वा भवति । सो य बहिरवायस्स होइ सत्थं तु एवं वियणादिसमुत्थो वि यत्ति, “आदि” शब्दः वियणग-विहाण-तालयंटादिप्पदरिसणत्थ । स इति स्वेन स्वेन विधानेनोत्पन्नः, अन्योन्यशस्त्र विज्ञेयमिति । अनेन कारणेन प्रायश्चित्तं दीयत इति ॥ इमे य आय-संजमविराधनादोसा भवंति-

[भा. २४३] संपातिमादिघातो, आउ-वघाओ य फूम वीयंते ।

दंडियमादी गहणं, खित्तादी बहिरकरणं वा ॥

चू. वियणादिणा वीयंतस्स मच्छियादी संपातिमादिघातो भवति, एसा संजमविराधना ।

आउ-वघातो य फूम वीयंते, फूमंतस्स मुहं सूखति, वीयंतस्स य बाहा दुक्खति, एसो उवघातो सुंदरं संखं वा वंसं वा वाएति दंडिओ गेण्हेज्जा, उप्पव्वावेइ त्ति वुत्तं भवइ । “आदि” सद्दातो रायवल्लभो वा । खित्तादि त्ति सहसा संखपूरणे कोइ साहू गिहत्थो वा खित्तचित्तो भवेज्ज । “आदि” सद्दातो हरिसिओ दित्तचित्तो भवइ, समत्तो वा जक्खाइट्ठो हवेज्ज, उम्माओ वा से समुप्पजेज्ज । बहिरकरणं व त्ति पुणो पुणो संखं पूरयंतस्स वहिरत्तं भवति त्ति, च समुच्चये ॥ गता वाउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा । इदानीं वाउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा भन्नति -

[भा. २४४] वितियपदे सेहादी अद्धाण गिलाण ऽइक्कमे ओमे ।
सण्णा य उत्तमट्ठो, अणधिया से य देसे य ॥

सेहाति त्ति दारं-

[भा. २४५] सव्वे वि पदे सेहो, करेज्ज अनाभोगतो असेहो वि ।
सत्थो वच्चति तुरियं, अत्थं व उवेति आदिच्चो ॥

चू. निग्गमणादी सव्वे पदा सेहो अयाणमाणो करेज्ज, “आदि” सद्दातो अनाभोगतो असेहो वि निग्गच्छणादी पदा करेज्ज । सेहादि त्ति गतं ।

अद्धाण त्ति दारं - अद्धाणपडिवण्णा साहू सत्थेण समाणं । सो य सत्थो तुरियं वच्चिउ कामो, अत्थं वा उवेति आइच्चो, उसिणं च भत्तं तं णिव्ववेउं वीयणादीहिं तुरियं भोयव्वमिति । अद्धाणे त्ति गयं ॥ गिलाणादिक्कमे त्ति दारं ।

[भा. २४६] पढमालिअ करणे वेला, फिट्ठइ सूरत्थमेति वा ओमे ।
विधुणाति फूमणेण वा, सीतावण होति उभए वि ॥

चू. गिलावणवेयावच्चकरो पढमालिअं करेति, तं च उसिणं भत्तपाणं, जाव य तं सयमेव सीती भवति ताव गिलाणस्स वेयावच्चवेलात्तिकमो भवति, अतो तं विधुवणादीहिं तुरियं निव्वावेऊण भोत्तूण य गिलाणस्स य भत्तपाणमाणयति ओसहं वा । गिलाणे त्ति दारं गयं ॥

ओमे त्ति दारं - “पढमालियाकरणवेला फिट्ठइ” एस पढमपादो ओमे वि घडावेयव्वो । सूरत्थमेति ओमे त्ति ओमं दुब्बिक्खं, तंमि य दुब्बिक्खे “अत्थमणवेलाए उसिणं भत्तपाणं लद्धं, जति तं सयं सीती होमाणं पडिच्छंति जाव ताव य सूरुोऽत्यमेति, न य संथरंति, ताहे विहूवणादीहिं विधुवणाति त्ति विविधं घुणाति विधुवणाति, वीयति तति वुत्तं भवति । अहवा “विधुवणाति त्ति” विहुअणो वियणओ, तेण वीयति । फूमणेण व त्ति मुहेण फूमति । एतेहिं सीयावणं करेति सीतलीकरणमित्यर्थः । उभए वि त्ति भत्तं पानकं च, अहवा सरीरमाहारो य, अहवा ओदनं व्यंजनं च । ओमे त्ति गतं ॥ २४६ ॥ सण्ण त्ति दारं -

[भा. २४७] सण्णा सिंगगमादी, मिलणट्ठविहे महल्लसत्थे वा ।
सेसेसु तु अभिधारण, कवाडमादीणि वुग्घाडे ॥

चू. सण्णत्ति सण्णा संगारेत्यर्थः सिंगगमादी धम्मंति संगारनिमित्तं । तस्स य एवं संभवो भवति मिलणट्ठविह ति विहमद्धाणं तंमि परोप्परं फिडिया मिलणट्ठा सिंगगमादी धम्मति, महल्लसत्थे वा महतो सत्थो खंधवाराती, तंमि न नज्जति को कत्थ ठितो, ताहे सिंगगमादी पूरिज्जति, गुरुसमीवे ततो सव्वे आगच्छंति, एतेण कारणेण सिंगगमादीपूरणं करेज्जा । सण्ण त्ति दारं गयं ।

सेस त्ति उत्तमद्द-अणहियास-देस-दारा । तत्थ उत्तमद्दड्डियस्स धम्मो परिडाहो वा, से कज्जति । अणहियासो दम्मं न सहति । देसे वा, जहा उत्तरावाहे अच्चत्थं धम्मो भवति । एतेसु तित्तुसु वि दारेसु अभिधारणं करेति, कवाडमादीणि वा उग्घाडेति, “आदि” सद्दातो ऽपुव्वदारमुग्घाडेति छिड्डुणि वा करेति । गता तिन्नि वि दारा ॥ गता वाउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा । इदाणि वणस्सतिकायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णति-

[भा. २४८] बीयादि सुहुम घट्टन निक्खित्त परित्तनंतकाए य ।
गमणादि करण छेयण दुरूह प्रमाण गहणे य ॥

चू. बीया परित्तानंता य, “आदि” सद्दा दसविहो वणस्सतां । सुहुमंति पुप्फा, घट्टणसद्दो सब्वेसु पत्तेयं । निक्खित्तं न्यस्तं, तं पुण परित्तवणस्सतिकाए अनंतवणस्सतिकाए वा । गमणादि त्ति परित्तेणानंतेण वा गमणं करेति, “आदि” सद्दाओ ठाण-निसीयण-तुयट्टन करणं प्रतिमारूपं करेति । छेदणं पत्तच्छेज्जं करेति । दुरूहणं आरुहणं । आद्रामलकादिप्रमाणं । ग्रहणं हत्थेण, च सद्दा पक्खेवो य । एस संखित्तो दारगाहत्थो विवरित्तो ॥

[भा. २४९] पचादी लहुगुराग, लहुगा गुरुगा परित्तनंताणं ।
गाउय जा बत्तीसा, चतुलहुगादी य चरिमपदं ॥

चू. पंच त्ति पनगं “आदि” त्ति बीयदारे, ‘लहुगुरुगं त्ति’ जति परित्तबीयसंघट्टणेण भत्तं गेण्हति तो लहुपणगं, अणंतबीयसंघट्टणेणं तो गुरुअं । ‘लहुगा गुरुगा परित्तनंताणंति पणगा संवज्जति । परित्त-सुहुमे पादादिणा संघट्टेति लहुपणगं, अणंते गुरुपणगं । अहवा “लहुगा” गुरुगा परित्तनंताणंति निक्खित्तदारं गहियं, परित्तवणस्सतिकाए अनंतरनिक्खित्ते लहुगा, अनंते अनंतरनिक्खित्ते गुरुगा, परित्तानंतवणस्सतिकायपरंपरनिक्खित्ते लहुगुरुमासो, परित्तानंतवणस्सतिकाए मीसे अनंतरनिक्खित्ते लहुगुरुमासो, तेसु चेव परंपरे जहसंखेण लहुगुरुपणगं । गमणदारे गाउय जा बत्तीस त्ति गाउआओ आरब्भ दुगुणा दुगुणेण जाव बत्तीसं जोयणाणि गच्छति, एत्थ अट्टसु ठाणेसु चउलहुगादी चरमपदंति गाउए चउलहुयं एवं-जाव बत्तीसाए पारंचियं । एवं परित्ते । अणंते गाउयाइ दुगुणेण जा सोलस चउगुरुगादी चरिमं पावति “च” सद्दो अवधारणे ॥

[भा. २५०] पनगं तु बीय घट्टे, उक्कुट्टे सुहुमघट्टणे मासो ।
सेसेसु पुढवीसरिसं, मोत्तूणं छेदणदुरुहे ॥

चू. पंचादी लहुगुरुग त्ति एतस्स चिरंतनगाहापायस्स सिद्धसेनाचार्यः स्पष्टेनाभिधानेनार्थमभिधत्ते । पणगं तु बीयघट्टे गतार्थं । सचेयणवणस्सती उदूहले ऋण्णो पीसणीए वा पीडो सरसो उक्कुट्टो भण्णइ । सो पुण परित्तो अनंतो वा, तस्संसट्टेण हत्थमत्तेण भिक्खं गिण्हइ, परित्ते मासलहुं, अनंते मासगुरुं । सुहुमा फुल्ला, ते परित्तानंता वा, ते जिंथेतो घट्टेति । मासो त्ति परित्तेसु मासलहुं, अणंतेसु मासगुरुं । सेसेसु त्ति करण-छेदण-दुरूहण-पमाण-ग्रहणदारा, एतेसु पुढवीसरिसं, मोत्तूणं छेदण दुरुहे कंठ्यं ॥ छेदेण दुरुहण वक्खाणं ।

[भा. २५१] छेदनपत्तच्छेज्जे, दुरूहण खेवा तु जत्तिया कुणति ।
पच्छित्ता तु अनंते, अ गुरुगा लहुगा परित्तेसु ॥

चू. फासुअं ति विद्धत्थं, जीवउप्पत्तिट्ठाणं जोणी भवति, परित्ता जोणी जस्स पलंबस्स तं भण्णति परित्तजोणी, परित्तं अनंतं न भवति । एगद्धित्ति एगबीयं जहा अंबगो । अबद्धो अद्धिल्लगो जस्स तं अबद्धद्धियं, अनिष्पन्नमित्यर्थः । भिन्नमिति द्रव्यतो, भावतो नियमा तदभिन्नं कंहं ? उच्यते, फासुगग्रहणात् । एस पढमभंगो व्याख्यातः । अभिण्णे य त्ति द्वितीयभंगग्रहणमेतत् । अबद्धट्ठिपडिवक्खो घेप्पइ, बद्धट्ठिइए वि एवं, बद्धद्धियग्रहणात् ततियचउत्थभंगा गहिया, एवं शब्दग्रहणात् जहा पढमबित्तियाण अंते भिण्णाभिण्णं एवं ततियचउत्थाण वि अंते भिण्णाभिण्णं कर्तव्यमिति । एगद्धियप्पडिवक्खो घेप्पति, एमेव य होति बहुबीए त्ति एवं बहुबीए वि चउरो भंगा अबद्धबद्धद्धिय भिण्णाभिण्णेहिं कायव्वा । एते अट्ठा । अन्ने पत्तेयवणस्सतिपडिवक्खसाहारणेण अट्ठ, एते सोलस । अन्ने फासुगपडिपक्खे अफासुगगहणे सोलस । एते सव्वे बत्तीसभंगा हेट्ठतो नायव्वा ॥

[भा. २५७] एमेव होति उवरिं एगद्धिये तह य होति बहुबीए ।
साधारणस्सऽभावा आदीए बहुगुणं जं च ॥

चू. उवरिं रुक्खस्स एमेव बत्तीसं भंगा कायव्वा । एगद्धिये तह य होति “बहुबीए त्ति” इमं पुण वयणं सेसाण फासुगजोणिपरित्तइयाण वयणाण सपडिवक्खाण सुयणत्थमभिहितं । तानि य इमानि फासुगजोणि परित्तो एगद्धिगा अबद्धभिण्ण सपडिवक्खा, एवं भंगा बत्तीसं, उवरिं साहारणस्स, ऽभावति अनेन अधोवरिबत्तीसभंगक्रमेण फासुगस्स साहारणसरीरस्स अभावा अलाभेत्यर्थः, सचित्तं गृह्णाति । तत्रेदं वाक्यं “आदीए बहुगुणं जं च”—आदीए बहु गुणंति सेसाण बहुगुणं जनयति करोतीत्यर्थः, “जं च त्ति” यद् द्रव्यं, सति सचित्ते जं दव्वं बहुगुणे करोति तं गेण्हति, परित्तं अनंतं वा । न तत्र क्रमं निरीक्षतीत्यर्थः । अहवा साहारणस्वभावात् यद् द्रव्यं बहुगुणतरं, तमादीयते गृह्णतीत्यर्थः ॥ वणस्सतिकायस्स कप्पिया पडिसेवणा गता । गओ य वणस्सतिकायो । इदानिं बेइंदियादितसकाए दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. २५८] संसत्तपंथ—भत्ते, सेज्जा उवधी य फलग—संधारे ।
संघट्टण परितावण, लहु गुरु अतिवातणे मूलं ॥

चू. बेइंदियादीहिं तसेहिं संसज्जति पंयो, संसज्जति भत्तं, संसज्जति सेज्जा, संसज्जति उवही, संसज्जति फलहयं, संसज्जति संधारो । जंमि य विसए बेइंदियादीहिं पंथ—भत्ताती संसज्जति तत्थ जइ दप्पेण परिगमणं करेति तत्थिमेण विकप्पेणिमं पायच्छित्तं ।

इदं पश्चाद्ध्वं व्याख्यातं—संघट्टणपरितावणे त्ति बेइंदियाईणं संघट्टणं करेइ, परितावणं करेइ, उद्ववणं करेति । लहुगुरु त्ति बेइंदिया संघट्टेति चउलहुयं, परितावेति चउगुरुयं, उद्ववेति छल्लहुअं तेइंदियाणसंघट्टादिसु पदेसु चउगुरुगादि छगुरुगो ट्ठाति । चउरिंदियाण छल्लहुआदी छेदो ट्ठाति । पंचेदियाण—संघट्टणे छगुरुअं, परितावणे छेदो, उद्ववणेऽतिवातणे मूलं ति पंचेदियं व्यापादयमानस्य मूलेत्यर्थः ॥ एसो चेव गाहापच्छद्धो अनेन गाथासूत्रेण स्पष्टतरोऽभिहि, जओ—

[भा. २५९] संकप्पे पदभिदण पंथे पत्ते तहेव आवण्णे ।
चत्तारि छच्च लहुगुरु सट्ठाणं चेव आवण्णे ॥

चू. संकप्प इति गमणभिप्पायं करेति, पदभिदणमिति गृहीतोपकरणो प्रयातः, पंथे त्ति

संसत्तविसयस्स जो पंथो तं, पत्तो त्ति संसत्तविसयं प्राप्तः । तहेव आवण्णो त्ति “तह” शब्दो पादपूरणे, “एव” शब्दो प्रायश्चित्तावधारणे, “आवण्णो” प्राप्तः, कं प्राप्त? उच्यते, बेइंदियादिसु संघट्टणपरितावणउद्दवणमिति । चत्तारि छच्च लहु गुरु त्ति “लहुगुरु” शब्दः प्रत्येकं, चत्तारि लहुगुरुए छच्च लहुगुरुए ते चउरो पच्छित्ता संकप्पादिसु जहासंखेण जोएयव्वा । संकप्पे चउलहु, पदभेदे चउगुरु, पंथे छल्लहु, पत्ते छगुरु । सट्टाणं चेव आवण्णे त्ति बेइंदियाईण संघट्टणविकप्पं आवण्णस्स सट्टाणपच्छित्तं “च” पूरणे एवमवधारणे ॥

[भा. २६०] बिय तिय चउरो, पंचिंदिएहिं घट्टपरितावउद्दवणे ।

चतुलहुगादी मूलं, एगदुगे तीसु चरिमं तु ॥

चू. गतार्थाः । नवरं-एग-दु-तीएसु चरिमं ति एगं पंचेदियं वावादेति मूलं, दोसु अणवट्ठो तिन्नि पंचेदिया वावादेति पारंचियं । “तु” शब्दो अभिक्खासेवनप्रदर्शनार्थं । एसदारगाहा समासार्थेनाभिहिता ॥ इदानिं पंथे त्ति दारं व्याख्यायते-

[भा. २६१] मुइंग-उवयी-मक्कोडगा य संबुक्क-जलुग-संखणगा ।

एते उ उभयकालं, वासासण्णे य नेगविधा ॥

चू. पंथो इमेहिं संसत्तो मुइंगा पिपीलिया, उवइग समुद्देहिकाउ, मक्कोडगा कृष्णवर्णाः प्रसिद्धाः, संबुक्का अणट्टिया मंसपेसी, दीर्घा पृष्टिप्रदेशे, आवर्तकडाहं भवति, क्वचिद्विषये पतितमात्रमेव “भूमौ जलं जलूकाभि संसज्जति, संखणगा श्लक्षणा संखागारा भवति । एते मुइंगादी पाणा बहुजले विसए उभयकालं भवति, उड्डुवासासुत्ति भणियं भवति । वासासण्णेयत्ति “वासा” वर्षाकालः, आसन्नमिति प्राप्तः वर्षाकाल एवेत्यर्थः, अहवा वर्षाकालो भद्दवदास य मासा तस्सासण्णो पाउसकालो, तंमि य पाउसकाले अहिणववुड्डुभूमि ए नेगविहा प्राणिनो भवतीत्यर्थः, “च” पुरणए अकालवर्षबहुप्राणिसंमूच्छंने वा । पंथे त्ति दारं गयं ॥ इदानिं भत्ते त्ति दारं-

[भा. २६२] दधितक्कंबिलमादी संसत्ता सत्तुगा तु जहियं तु ।

मूइंगमच्छियासु य, अमेह उड्डादि संसत्ते ॥

चू. “दहि” पसिद्धं, “तक्कं” उदसी, छसि त्ति एगड्डं, अंबिलं पसिद्धं, “आदि” सद्दाओ ओदनमादी, एते जत्थ संसत्ता आगंतुगेहिं तदुत्थेहिं वा संसत्ता, सत्तुगा, तु शब्दो आगंतुक तदुप्राणिभेदप्रदर्शने । जहियं तु त्ति-“जहिं” विसए, “तु” शब्दो अवधारणे, किं अवहारयति उच्यते, नियमा तत्र संजमविराधनेत्यर्थः । नऊइंगा पिपीलिया, “मच्छिया” मक्षिका एव, मूइंगसंसत्ते अमेहा भवति, मेहोवघातो भवतीत्यर्थः मच्छियासु संसत्तेसु उड्डं भवति, वमनमित्यर्थः । एसा आयविराधना, “च” शब्दः संयमविराहणा प्रदर्शने । भत्ते त्ति दारं गतं ॥

इदानिं सेज्ज त्ति दारं- जत्थ सेज्जा संसज्जति तत्थिमाहिं चेड्डाहिं ते पाणिणो वहेति-

[भा. २६३] ठाण-निसीयण-तुअट्टण-निक्खमण-पवेस-हत्थ-निक्खेवो ।

उव्वत्तणमुल्लंघण, चिड्डा सेज्जादि-सूववेति ॥

चू. ठाणं काउस्सगं, निसीयणं उव-विसणं, तुयट्टणं सयणं, निक्खमणं बहिया, पविसण अंतो, हत्थो सरीरेगदेसो, तस्स निक्खेवो भूमि ए, अहवा हत्थगो रयहरणं भण्णति, तं वा निक्खवइ भूमि ए, न आत्मावग्राहादित्यथः । उव्वत्तणं नाम परावर्तन । एगसेजाए उवविट्टस्स तुयट्टस्स वा

धिरं आसमाणस्स जदा सररीरं दुक्खिउमारद्धं तदा परिवत्ति उमण्णहा द्वाति त्ति वुत्तं होइ । उल्लंघणं एलुगस्स “आदि” सद्दाओ संथारगस्स भित्तिफलगाण वा । एवमादिसु चेद्दासु ते संसत्तवसहीए पाणिणो वहंति ॥

किंच जा एया ठाण-निसीयणादियाओ चेद्दाओ भणिया जाओ संजमकरीओ ता इच्छिज्जंति, न इयरातो । जओ भण्णति -

[भा. २६४] जा चिद्दा सा सव्वा, संजमहेउं ति होति समणाणं ।

संसत्तवस्सए पुण, पच्चक्खमसंजमकरी तु ॥

चू. जा इति अनिद्विड्डसरूवा चेद्दा धेष्पति । अहवा “जा” इति कारणिककायक्रिया-प्रदर्शनित्यर्थः, कायक्रिया चेथा भण्णति । सव्वा असेसा । पावविणिवत्ती संजमो भण्णति । हेऊ कारणं । तु सद्दो अवधारणे । होइ भवति । समणाणं साहूणं ति वुत्तं भवति । इह पुण संसत्तवस्सए पच्चक्खमसंजमकरी किरिया साहूणं भवतीत्यर्थः । तु सद्दो अवधारणे । वसति त्ति दारं गतं ।

इदानिं उवहि त्ति दारं-

[भा. २६५] छप्पति दोसा जग्गण, अजीर गेलण्ण तासिं परितावे ।

ओदणपडिते भुत्ते, उह्वं डउरातिया दोसा ॥

चू. छप्पति त्ति जूआ भण्णंति, ताहिं जत्थ विसए उवहि संसज्जति तत्थ बहु दोसा भवंति ते इमे ताहिं खज्जमाणो जग्गति, जागर माणस्स भत्तं न जीरति, अजीरमाणे य गेलण्णं भवति, एत्थ गिलाणारोवणा भणियव्वा ।

अहवा ताहिं खज्जमाणो कंडूयति, कंडूयमाणस्स खयं भवति, एवं वा गिलाणारोवणा । तासिं परितावो त्ति तासिं छप्पयाणं कंडूयमाणो परितावणं करेति, संघट्टति, उद्वेइ वा । एत्थ तन्निफण्णं पायच्छित्तं दड्ढव्वं । इह पुव्वद्धे आयसंजमविराहणा दो वि दरिसिया । इमा पुण आयविराहणा ओयणपडिते भुत्ते त्तिओदणो कूरो तत्थ पडिया छप्पतिता, सो य ओदणो भुत्तो, तंमि य भुत्ते उह्वं भवति, डउयरं वा भवति, “डउयरं” जयोयरं भण्णति । उवहि त्ति दारं गयं ॥

इयाणिं फलग-संथारे त्ति दारं-

[भा. २६६] संसत्तेऽपरिभोगो, परिभोगामंतरेण अधिकरणं ।

भत्तोवधि संथारे, पीढगमादीसु दोसाओ ॥

चू. संसत्ते त्ति फलगसंथारेसु संसत्तेसु अपरिभोगो त्ति अभुज्जमाणेसु, परिभोगमंतरेण परिभोगस्स अंतरं परिभोगमंतरं परिभोगाभावेत्यर्थः, अधिकरणं त्ति अपरिभुज्जमानं अधिकरणं भवति । कहं ? यतोऽभिधीयते ।

“जं जुज्जति उवकारे, उवकरणं तं से होइ उवकरणं ।

अतिरेगं अहिकरणं, अजओ य जयं परिहरंतो” ॥

भत्तोवहिसंथारे पीढगमादीसु दोसाओ एते जे अधिकरणं ते भणिया । तु शब्दः दोसावधारणे अहवा इमे दोसा -

[भा. २६७] संसत्तेसु तु भत्तादिएसु, सव्वेसिमे भवे दोसा ।

संघट्टादि पमज्जण, अपमज्जण सज्जघातो य ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । संघट्टादि त्ति संघट्टणं फरिसणं, “आदि” सद्दातो परितावणोद्दवणं

एते, भक्तादिसु सव्वेसु संभवन्ति । पमज्जण त्ति संसत्ता सेज्जादी जत्ति पमज्जति तो ते चेव संघट्टणादि दोसा भवन्ति, अपमज्जण त्ति जई ते सेज्जाती संसत्ते न पमज्जति तो सज्जघातो य त्ति सज्जो सद्यो वर्तमान एव प्राणिनां घातो भवतीत्यर्थः । च सद्यो समुच्चये । फलग-संधारय त्ति दारं गयं ॥ इदानिं सव्वदारावसेसं भण्णति- एयं पुन जत्थ जत्थ दारे जुज्जइ तत्थ तत्थ घडावेयव्वं ।

[भा. २६८] वेंटियगयगहनिकखेवे, निच्छुभणे आतवातो छायं च ।
संधारए निसेज्जाए, ठाणे य निसीयण तुयट्टे ॥

चू. वेंटिय त्ति उवकरणलोली भण्णइ, तीए गहणं करेति निक्खेवं वा, तत्थ इमे सत्त भंगा- न पडिलेहेति न पमज्जेति, न पडिलेहेति-पमज्जति पडिलेहेति न पमज्जति पडिलेहेति पमज्जति जं तं पडिलेहितं पमज्जितं तं दुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं दुप्पडिलेहिंय-सुप्पमज्जियं, सुप्पडिलेहितं दुप्पमज्जितं । एतेसु पच्छित्तं पूर्ववत् । सुप्पडिलेहियं करेमाणस्स वि संघट्टणादिनिष्फणं पूर्ववत्-

खेलनिच्छुभणे वि एवं चेव । आयवो उण्हं, आयववज्जा च्छाया, ततो आयवातो उवकरणं च्छायं संकामेति, एत्थ वि अपमज्जमाणस्स प्राणिविराधना । कहं ? उण्हजोगिया सत्ता च्छायाए विराहिज्जंति, छायाजोगिया वि उण्हे विराहिज्जंति । अतो अपमज्जमाणस्स प्राणिविराधना । एवं संधारणे वि पमज्जंतस्स संघट्टादिनिष्फणं, अकरेमाणस्स य सत्तभंगा ।

निसज्जंति सुत्तत्थाणं निमित्तं जत्थ भू-पदेसे निसिज्जा कज्जति तत्थ पमज्जंतस्स संघट्टणादीयं अकरेमाणस्स य सत्त भंगा । ठाणमिति काउस्सग्गट्टाणं, तत्थ वि एवं चेव । निसीयणं उवविसणट्टाणं, तुयट्टणं सुवणट्टाणं, एतेसु वि एवं चेव । पुढविसम्मिस्सिएसु जीवेसु एस पायच्छित्तविही भणितो । इमो पुण उवकरणसम्मिस्सिय छप्पदिगादिसु विधी भण्णति-

[भा. २६९] परिट्टावण-संकामण-पप्फोडण-धोव्व-तावणे अविधी ।
तसपाणंमि चउव्विहे, नायव्वं जं जहिं कमति ॥

चू. छप्पदिगाओ परिट्टवेति, वत्थाओ वत्थे संकामेति, जहा रेणुगुंडियं पप्फोडिज्जति एवं पप्फोडेति, छप्पया सडंतु त्ति, साडण निमित्तं वा घोवणं करेति, उण्हे अगनीए वा तावेति । सव्वेसेतेसु पत्तेयं चउलहुअं । एवं ताव निक्कारणगताणं । कारणे वि अविहि त्ति कारणगताणं पुण अविहीए संकामंतस्स चउलहुयं, संघट्टणपरितावणउट्टवणनिष्फणं च दट्टव्वं । तसपाणंमि त्ति तसकायग्रहणं सो य तसक्कातो चउव्विहो इमो बेइंदिया, तेइंदिया, चउरिंदिया, पंचिंदिया । नायव्वं बोधव्वं, जं पायच्छित्तं, जहिं ति बेइंदियातिकेए, क्रमति घडति युज्यतेत्यर्थः । तं पुण परिट्टावणादिदारेसु जहासंभवं जोएयव्वं । उदाहरणं मंकुण-पिसुकादयः ॥

विंटिय-ग्रहण-निक्खेवदाराणं इमा पच्छित्त गाहा-

[भा. २७०] अप्पडिलेहऽपमज्जण, सुद्धं सुद्धेण वेंटियादीसु ।

तिग मासिय तिग, पणए लहुगं कालतवोभए जं च ॥

चू. गतार्थाः । इमो अक्खरत्थो । अप्पडिलेह अप्पमज्जण त्ति सत्तभंगा गहिया, सुद्धं सुद्धेण त्ति जत्ति वि पाणे न विराहेति तहावि पायच्छित्तं, निक्कारणा असंजमविसयगमणातो । ते पुण सत्त भंगा वेटियादीसु त्ति । आइल्लेसु तिसु भंगेसु मासलहुं, ततोऽन्तरेसु तिसु पनगं, चरिमो

सुद्धो कायनिष्कण्णं वा । लहुत्ति-लहुमासपणगविसेसणं । अहवा-लहुं कातेण य तलेण य उभएण य विसेसियव्वा मासा पणगा य । जं च त्ति जं च तसकायणिष्कण्णं तं च दडुव्वं ॥

संकप्पादिपदेसु परिट्ठावणादि पदेसु इमो विही दडुव्वो-

[भा. २७१] निक्कारणे अविधि, विधी य वा वि कज्जे अविधिए न कप्पे ।

संकप्पादी तु पदा, कज्जमि विधीए कप्पंति ॥

चू. निक्कारणे अविहिति पढमभंगो, विधीय त्ति बितितभंगो गहितो, निक्कारणे विधीय त्ति वुत्तं भवति । कज्जे त्ति अविहीए न कप्पेति ततियभंगो गहितो । उवयुज्य यत्र युज्यते तत्र भंगा योज्या । गता दप्पिया पडिसेवणा ॥ इयाणिं कप्पिया भण्णति - पच्छद्धं कंठं । नवरं-चउभंगो गहीतेत्यर्थः ॥ किं कज्जं, का वा विही, जेण निद्दोसो भवति ? भण्णति -

[भा. २७२] पाणादिरहितदेसे, असिवोमादी तु कारणा होज्जा ।

अच्छित्तु बोलेतु मणा, व कुज्ज संसत्तसंकप्पं ॥

चू. पाणा बेइंदियादी, तेहिं रहिओ वर्जितेत्यर्थः, को सो देसो ? तंमि देसे असिवं होज्जा, ओमोयरिया वा होज्जा, आदिसद्दातो आगाढरायट्ठं वा होज्ज, तु सद्दो अवधारणे । एवमादी कारणा जाणिऊण संजमविसयं मोत्तूणं असंजमविसयं गुंतुकामा । ते य तत्थ असंजमविसए अच्छिउकामा मज्जेण वा बोलेउमणा कुर्यात्तु बेइंदियादियाण संसत्तविसए गमणादिसंकप्पं ॥

तत्थ जे बोलेउमणा तेसिं पंथे गच्छंतानिमा जयणा-

[भा. २७३] जं वेलं संसज्जति, तं वेलं मोत्तु निब्भए जंति ।

सत्ये तु तलिय पिट्ठतो, अक्कंत थिरातिसंजोगा ॥

चू. वेलं ति यस्मिंकालेत्युक्तं भवति । पच्चूस वज्झणह-अवरणहादीसु जं वेलं पंथो संसज्जति तं वेलं मोत्तुं असंसत्तवेलए गच्छंति त्ति वुत्तं भवति, निब्भए एवं गच्छंति । “सत्ये” उ त्ति सभए सत्येण गंतव्वं । “तलिय त्ति” उइवाहणातो अवणयंति, सत्यस्स य पिट्ठतो वच्चंति । अवकंतथिरादि-संजोग त्ति अवकंत-जणवदेण, थिरा दढसंघयणा, “संजोग” त्ति सो य सत्यो अक्कंतपहेण गच्छेज्जा अणकंतेण वा, तत्थ जो अवकंतपहेण गच्छति तेन गंतव्वं, सो थिरसंघयणेसु वा अथिरसंघयणेसु वा गच्छेज्जा, जो थिरसंघयणेसु तेन गंतव्वं, सो सभए वा गच्छेज्जा निब्भएण वा, निब्भएण गंतव्वं, सो पुणो दिया वा गच्छेज्जा, राओ वा, जो दिवा तेन गंतव्वं । एसो चेव अत्थो सोलसभंगविगप्पेण वा दडुव्वो । ते य इमे सोलस-भंगा-

अक्कंतथिरनिब्भतदिवसतो एस पढमभंगो । अक्कंतथिरनिब्भयरातो एस बितिय भंगो एवं सोलसभंगा कायव्वा । एत्थ पढमभंगे अणुण्णा । सेसेसु पडिसेहो । एवं ता गच्छंताण जयणा भणिया- इमा पुण जत्थ सत्यो भत्तट्ठातिरंघणनिमित्तं ठाति ।

[भा. २७४] ठाणनिसीय-तुयट्ठण, गहितेतर जग्ग जतण सुवणं वा ।

अब्भासथंडिले वा, उवकरणं सो व अन्नत्थ ॥

चू. ठाणं उस्सग्गो भण्णति, निसीयणं उवविसणं, तुयट्ठणं निवज्जणं । गहितेणंति उवकरणेणं, तसकायसंसत्तपुढवीए गहितोवकरणा सव्वराइं उस्सग्गेण ऽच्छंति । अह न तरंति तो गहितोवकरणा चेव निसण्णा सव्वराइं अच्छंति । अह तह वि न सकंति ताहे जयणाए गहितोवकरणा निवज्जंति ।

इयर त्ति उवकरणनिक्खेवो, जग्गंति गहिहे निक्खित्ते वा सव्वरातिं जागरणा कायव्वा । अह न तरंति जागरिउं तो जयणा सोवणं वा । इमा जयणा-पडिलेहिअ पमज्जिअ उव्वत्तणा परावत्तणागुंचणपसारणा कायव्वा । सुवणं पुण निद्दावसगमनइत्यर्थः । अह सोवकरणस्स एगं थंडिलं न होज्ज तो अब्भासथंडिले वा उवकरणं “अब्भासं” पच्चासणं, तत्थोवकरणं ठवयति, सो व अन्नत्थ-“सोवति” साहू संवसति, “अन्नत्थ” त्ति थंडिलं संवज्जति ॥

चोदग आह - “सोय य एवं पढियव्वे सो व किमर्थं पठ्यते”? आचार्याह- “वा” विकल्पप्रदर्शने, जति पच्चासण्णे थंडिलं नत्थि तो दूरे वि निब्बए करेति उवकरणं । एसेव अत्थो जम्हा पुव्वं पुढविक्काए गतो तम्हा अतिदेसेण भासति-

[भा. २७५] जह चेव पुढविमादी, सुवणे जतणा तहेव तसेसु ।
नवरि पमज्जितु उवहिं, मोत्तूण करेति ठाणादि ॥

चू. जहा पुढविमादीसु सुवणे जयणा भणिया तथा तसेसु वि वत्तव्वा । नवरिं-विसेसो पुढवीए पमज्जणा नत्थि, सचित्ता पुढवीए, इहं पुण अच्चित्ता पुढवी, नवरं-तससंसत्ता, ते तसे पमज्जिऊण तत्थ उवकरणं मोत्तूणं करेति ठाणादी । तं पुण उवकरणं केरिसे ठाणे मोत्तव्वं ? भण्णति -

[भा. २७६] जत्थ तु न वि लग्गंति, उवइगमादी तहिं तु ठवयंति ।
संसप्पएसु भूतिं, पमज्जिउं छारठाणे वा ॥

चू. जत्थ त्ति भू-पदेसे, तु सद्दो थडिलावधारणे, न वि प्रतिषेधावधारणे लग्गंति कंबल्यादिषु उवइग त्ति उद्देहिया, सादि सद्दातो य घण्णकारिकर्मोटाकादयः, तहिं तु तत्र प्रदेशे उवकरणं स्थापयंतीत्यर्थः । अह पुण अन्नट्टाणातो बिलाओ वा आगंतूण, संसप्पेसु त्ति संसप्पंती ति संसप्पगा उस्सरंति त्ति वुत्तं भवति, तेसु संसप्पेसु भूमिं पमज्जिऊणं ति जे तत्थ थंडिले पुव्वा गत ते पमज्जिउ भूमिं दंदती ति वक्कसेसं, छारठाणं व त्ति अह समंततो उवयिगमादी संभवो होज्जा, ताहे छारट्टाणं पडिलेहेउं तत्थ ठावयंतीत्यर्थः ॥ अक्कंतथिरातिसंजोगे त्ति इह वयणे सामण्णेण अक्कंतथिरातिसंजोगा कता । तद्धिशेषव्याख्याप्रतिपत्तिनिमित्तमुच्यते-

[भा. २७७] बिय तिय चउरो पंचिंदिएसु अक्कंत तह अणक्कंते ।
थिरनिब्भतेतरेसु य संजोगो दिवसरत्तिं च ॥

चू. बेइंदिया संखणगमादी, तेइंदिया पिपीलियादी, चउरिंदिया गोपादी, पंचिंदिया मंडुक्कलियादी । एते जनपदेण अवकंता वा अणवक्कंता वा थिरा वा निब्भतो वा पहो होज्ज । इयरगहणा अथिर सभ्यगहणं । संजोगो दिवसरत्तिं च पूर्ववत् । नवरं पुव्वं बेइंदिएसु अक्कंतथिरनिब्भयदिवसतो, ततो पच्छाअक्कंतअथिरनिब्भयदिवसओ, तओ पच्छा-अणक्कंतथिरनिब्भयदिवसतो, तओ पच्छा-अणक्कंतअथिरनिब्भयदिवसतो । एते चउरो भंगा । अन्ने एतेसु चेव ट्टाणेसु रत्तीए चउरो भंगा । एते अट्ट । तओ पच्छा तेइंदिएसु एवं चेव अट्टा । ततो पच्छा-चउरिंदिएसु एवं चेव अट्ट । तओ पच्छा-पंचिंदिएसु वि एवं चेव अट्ट । एते चउरो अट्टगा बत्तीसं भंगा निब्भएण भणिया । ततो पच्छा-बेइंदियादिसु सभएण पुव्वकमेणेव अन्ने बत्तीसं भंगा नेयव्वा एते सव्वे चउसट्ठिं । एस ताव कपो भणितो । इयरहा जत्थ जत्थ अप्पतरो दोसो तेन उक्कमेणावि

गंतव्यं । एसा पंथे सद्वाणे य जयणा भणिया । पथे त्ति दारं गतं ॥

इदानीं भक्तदार-जयणा भण्णति -

[भा. २७८] पत्ताणमसंसत्तं, उसिणं पउरं तु उसिण असतीए ।

सीतं मत्तग पेहित, इतरत्थ छुभंत सागरिए ॥

चू. पत्ताणं जत्थ देसे भत्तपाणं संसज्जति, तं देसं पत्ताणं इमा जयणा-असंसत्तं ति असंसज्जिमदव्वं ओदणादि जति पत्तमुण्हं तो गेण्हंति । पउरं, तु शब्दो पादपूरणे वक्खमाणविहि प्रदर्शने वा । “उसिणं” उण्हं तस्स असति अभावादित्यर्थः, अओ उसिणाभावा असंथरमाणा य सीतं गेण्हति । जतो भण्णति-सीतं मत्तगपेहियं “सीतं” सीयलं, “मत्तगो” तुच्छ भायणं, तत्थ तं सीयलं गेण्हिय, “पेहित” प्रत्युपेक्षय, “इतरत्थ” त्ति पडिग्रहे, छुभंति प्रक्षिपति, तं पुण छुभंति असागरिए गृहस्थेनाऽश्च्यमानेत्यर्थः- । असागरियग्रहणाच्च इदं ज्ञापयति-कदाचित् कमढचित् कमढगेपि गृह्यते, तत्र च गृहीतं पडिग्रहे प्रक्षिप्यमानं सागारिकं भवति, अओ असागारिके प्रक्षेप्तव्यमिति ॥ अह मत्तगमादीहिं जं गहियं तं संततं होज्जा, तस्सिमा परिट्टावणविही-

[भा. २७९] तिण वई झुसिरट्टाणे, जीवजढे चक्खुपेहिए निसिरे ।

मा तस्संसियघतो, ओदनभक्खी तसासीसु वा ॥

चू. “तिणा” दब्भभाती, “वती” वाडी, झुसिरसद्दो एतेष्वेव प्रत्येकं । अहवा तिणकडुसंकोरो जत्थ तं झुसिरट्टाणं भण्णति । एते य तिणाती जति जीव-जढा जीववर्जिता इत्यर्थः । तेसु तिणाइसु चक्खुपेहिएसु निसिरे परित्यजेत्यर्थः । सा पुण निसिरणा दुविहा-पुंजकडा प्रकिरणा वा बीजवत्, आगंतुणेषु पिपीलियादिसु पकिरणा संभवति, तदुत्थेषु किमिगादिसु पुंजकडा संभवति ।

चोदक आह-किमर्थं तिणवतिमादिसु परिट्टविज्जति ? उच्यते-मा तस्संसितघातो “मा” इत्ययं शब्दः प्रकृतार्थावधारणे अविधिपरित्याग-प्रतिषेधप्रदर्शने च, “तदि” त्यनेन भक्तं संबध्यते, “संसिता” आश्रिता “घातो” मरणं, तस्मिन्संसिता “तस्संसिता”, ताण घातो “तस्संसितघातो”

केणपुण तस्संसितघातो भवेज्ज ? उच्यते, ओदनभक्खीतसासिसु वत्ति ओयणं जे भक्खयंति ते जोयणभक्खी सुणगादी, ते य ओदनं भक्खयंता जे तस्संसिया पिपीलिकादी ते वि भक्खयंति त्तिवुत्तं भवइ । पिपीलिकादी तसकाय असतिभक्खयंति जे भक्खयंति जे ते तसासी, न ओदनभक्खी त्तिवुत्तं भवइ, अतो मा तेसु ओदणभक्खिसु तसासीसु वा घातिज्जति त्ति काउं वतिमात्तिसु परिट्टविज्जति । भत्तं पति एसा जतणा भणिता ॥

जत्थ पुण सत्तुगा संसज्जति तत्थिमा जयणा-

[भा. २८०] तद्विसकताण तु, सत्तुगाण गहिताण चक्खुपडिलेहा ।

तेन परं नववारे, असुद्धे निसिरे [इ] तरे भुंजे ॥

चू. तु सद्दो अवधारणे । तद्विसकताणं एव जवा भुग्गा पासा नजंतगे दलिवा सहिणा सत्तुगा भण्णति । तेसिं गहिताण आत्मीकृतानां चक्खुपडिलेहा भवतीत्यर्थः ।

चोदगाह - “ननु सच्चं द्वियं चक्खुपडिलेहणा, को अभिप्पाओ जेण चक्खुपडिलेहगणं कोसि ?” उच्यते, पिंडविसोही पडुच्च नत्थण्णा चक्खुवतिरिसा पडिलेहा, इणो पुणो से अभिप्पाओ भाणत्थस्सेव चक्कुणा अवलोयणा चक्खुपडिलेहा, न रयत्ताण विगप्पणावस्थाप्येत्यर्थः । तेन परं

ति तद्विवसकताण परओ दुविवसातिकयाणं ति वुत्तं भवति, नववारे त्ति उक्कोसं नववारा पडिलेहा कायव्वा, असुद्धे त्ति जति नवहिं वाराहिं पडिलेहिज्जमाणा स सुद्धा तो निसिरे परित्यजेन् । इयरे भुंजे त्ति इतरे जे सुद्धा नववाराए आरओ वा ते भोक्तव्या इति ॥

कहं पुन सत्तुगाणं पडिलेहा ? भण्णति—

[भा. २८१] रयत्ताणपत्तबंधे, पइरित्तुच्छल्लियं पुणो पेहे ।

ऊरणिआ आगरा, ऽसति कप्परथेवेसु छायाए ॥

चू. पत्तगबंधमइलीकरणभया रयत्ताणं पत्थरेऊण तस्सुवरिं पत्तगबंधं तंमि पत्तगबंधे, सत्तुगा पइरित्तु प्रकीर्यं वाप्येत्यर्थः, उच्छल्लिउं ति एकपाशर्वं नयित्वा जा तत्थ पत्तगबंधे ऊयरिणिआ लग्गा ता उद्धरित्तु कप्परे कज्जति, पुणो पेहंति, पुणो पतिरित्तुच्छल्लित्तु पुणो पेहिज्जति त्ति वुत्तं भवति । एवं नववारा । एसा सत्तुगपडिलेहणविही भणिआ । ऊरणीया आगर त्ति जा ऊरणिआ पडिलेहमाणे कप्परादिसु कता ताओ—आगरादिसु परिट्टवेयव्वा । को पुण आगरो ? भण्णति, जत्थ घरट्ठादिसमीवेसु बहुं जव भुसुट्ठं सो आगरो भण्णति । असति त्ति तस्सागरस्सासति, कप्पर थवेसु त्ति कप्परे थेवा सत्तुगा छेद्धूणं तं कप्परं सीयले भू—पदेसे च्छायाए परिट्टविज्जति ॥

जत्त पानगं संसज्जति तत्थ आयामउसिणोदगं गेण्हंति । पूतरगादिसंसत्तं च धम्मकरगादिणा गालिज्जति । जत्थ गोरस—सोवीर—रसगादीहिं संसज्जति तत्थ तेसिं अग्रहणं, सियग्गहियाणं वा परिट्टवणविही जा परिट्टवणा निज्जुत्तीए भणिआ सा दट्टव्वा इति । भत्तपानदारजयणा गता । इदानिं वसहिदारयणा भण्णति—

[भा. २८२] दोन्नि उ पमज्जणाओ, उडुंमिवासासु ततिय मज्झण्हे ।

वसहि बहुसो पमज्ज व, अतिसंघट्टणं हि गच्छे ॥

चू. जत्थ वि वसही न संसज्जति तत्थ वि दो वारा उडुबद्धिएसु मासेसु वसही पमज्जिज्जति पच्चसे प्रवरण्हे य, वासासु एताओ चेव दो पमज्जणाओ, ततिता मज्झण्हे भवति । संसत्ताए पुण वसहीए “बहुसो पमज्ज व” कंठं, नवरं वकारो विकप्पदरिसणे । को पुण विकप्पो ? इमो—जइ उडुवासासु संसत्ता वि वसही पुव्वाभिहियप्पमाणेणेव असंसत्ता भवति तो नाइरित्ता पमज्जणा, नो चेत् बहुसो पमज्जणे त्ति । अह बहुवारा पमज्जिज्जमाणे अतिसंघट्टो पाणिणं भवति, अतो अन्न वसहिं गच्छंतीत्यर्थः ॥

अहेगदेसे मुइङ्गादिणगरं हविज्ज अन्नतरपाणिंसंतानगो वा तत्थिमा विही—

[भा. २८३] मुइंगमादि—नगरग कुडमुह छारेण वा वि लक्खेंति ।

चोदेति य अन्नोन्नं, विसेसओ सेह अयगोले ॥

चू. मुइंगा पिपीलिका, आदि सद्दातो मक्कोडगादि नगरं घरं आश्रयेत्यर्थः । कुडमुहो कुड्यं ट्ठातं तत्थ ड्वयंति छारेण वा परिहरंतो उवलक्खित्तं करेंति । अमुवउत्ते गच्छंते चोदयंति य अन्नोन्नं, सेहो अभिनवपव्वातितो, अयगोलो पुण बालो निद्धंभो वा, एते विसेसओ चोदयंतीत्यर्थः । वसहि त्ति दारजयणा गता ॥ इयाणि उवहिद्वारजयणा भण्णति—

[भा. २८४] अइरेगोवधिगहणं, सततुवभोगेण मा हु संसज्जे ।

महुरोदगेण धुवणं, अभिक्ख मा छप्पदा मुच्छे ॥

चू. जत्थ विसए उवही संसज्जति तत्थ चोलपट्टादि उवहि अतिरित्ता धेप्पति । अह किमर्थं

अतिरिक्तोवहिग्रहणं स्यात् ? उच्यते, सततोवभोगेण मा हु संसज्जेइ, एगपडोयारस्स “सयतुवभोगाओ” सततोवभोगादित्यर्थः, मा हु रित्ययं यस्मादर्थं द्रष्टव्यः, “संसज्जेति संसज्जति, तस्मात् अइरिक्तोवहिग्रहणं क्रियत इति । किं चान्यत्—मधुरोदगेण मधुरपाणएण उण्होदगादिणा घवणं । अभिक्खणं पुणो पुणो कज्जत त्ति वुत्तं भवति स्यात् । किमर्थं ? उच्यते, मा छप्पया गुच्छे, संमुच्छेत्यर्थः ॥ जं च वत्थं सोहेयव्वं तंसि जत्ति छप्पया होज्ज ता इमेण विहिणा अण्णवत्थे संकामेयव्वा —

[भा. २८५] कायलीणं कातुं, तहिं संकामेतरं तु तस्सुवरिं ।

अहवा कोणं कोणं, मेलेतुं ईसिं घट्टेति ॥

चू. जं वत्थं न घुवेयव्वं कायलीणं काउं ति “कायो” शरीरं, लीणं काउं, अनंतरिउं पावरिउं तहिं संकामेति, किं हत्थेनोदधृत्य संक्रामेत् ? नेत्युच्यते । इतरं तु तस्सुवरिं “इयरं” जं धुवियव्वं, तु पूरणे “तस्स” त्ति पुव्वपाउदस्स, “उवरिं” पाउणे । अहवा अन्न संकामणविही भण्णति । कोणमिति कण्णं । घोव्वमाणस्स अघोव्वमाणस्स य वत्थस्स कण्णकण्णे मेलिऊणं ईसिं सणियं छप्पदा घट्टेउं संकामेति । उवहिजयण त्ति दारं गयं ॥ इदानिं फलगजयणा भण्णति—

[भा. २८६] फलगादीण अभिक्खण, पमज्जणा हेड्डि उवरि कातव्वा ।

मा य हु संसज्जेज्जा, तेन अभिक्खं पतावेज्जा ॥

चू. फलगा चंपगपट्टादी, आदि सद्दातो संधारगभेसगमादी, एएसिं अभिक्खणं पुणो पुणो, पमज्जणा रयहरणेण हेड्ड उवरिं कायव्वा । मा प्रतिषेधे, च पूरणे, हु शब्दो यस्मादर्थं, जम्हा अपदाविज्जमाणा फलगादी पणगमादीहिं संसज्जति तेणं ति तम्हा अभिक्खणं पुणो पुणो, उण्हे पयावेज्जा । फलह—संधारण जयणा गया ॥ इदानिं उवहिमादीणं सामण्णा जयणा भण्णति—

[भा. २८७] वेटियमाईएसुं, जतणाकारी तु सववहिं सुज्जे ।

अजयस्स सत्त मंगा, सट्टाण चेव आवण्णे ॥

चू. वेटिगादीउवकरणजाए गाहनिक्खेवादिकिरियासु जयणाकारी तु सव्वहिं सुज्जे अप्रायश्चित्तीत्यर्थः । अजयणाकारिस्स पुव्वाभिहिता सत्तंभंगा भवंति । पायच्छित्तं पूर्ववत् । अजयणाए य वट्टमाणो जं बेइंदियादीणं संघट्टण—परितावण उद्ववणादि आवण्णे सट्टाण पायच्छित्तं दट्टव्वमिति ॥ अह कस्स त्ति वणभगंदलादि किमिया हवेज्जा तेसिमा नीहरण— परिड्ववणविही भण्णति—

[भा. २८८] पोग्गल असती समितं, भंगदले छोडुं नििसरति अणुण्हे ।

किमि कुट्टादिकिमी वा, पिउडादि छुभंति नीणेत्तुं ॥

चू. कस्सइ साहुस्स भगंदलं होज्ज, तस्स ततो भगंदलाओ किमिया उद्धरियव्वा । पोग्गलं मंसं, तं गहेऊण भगंदले पवेसिज्जति, ते किमिया तत्थ लग्गंति, असती पोग्गलस्स समिया धेप्पइ, समिता कणिक्का, सा महुघएहिं तुप्पेउं मद्दिउं च भगंदले च्छुमति, ते किमिया तत्थ लग्गंति जे य ते पोग्गलमसमियादीसु लग्गा किमिया ते “निहरंति” परित्यंति, अणुण्हे च्छायाए त्ति वुत्तं—होति, तत्थ वि अदकडेवरादीसु । किमि कुट्टादिकिमी वा आदि सद्दाओ वणकिमियादी अदकलेवरादिसु परिड्ववंति । आर्द्र कडेवरस्याभावात् पिउडादिसु छुभंति । “पिउडं” पुणं उज्जं

भण्णति नीणेउं भगंदलादिस्थानात् ॥

[भा. २८९] संसत्तपोग्गलादी, पिउडे पोमे तहेव चंमे य ।

आयरिते गच्छंमी, बोहियतेणे य कोंकणए ॥

चू. 'साहूणा व भिक्खं हिडंतेण संसत्तं पोग्गलं लद्धं, आदि सद्दातो मच्छभत्तं वा संसत्तं लद्धं तं पि तहेव पुव्वाभिहिय कडेवरादिसु परिट्ठवेति । पिउडे वा पोमे वा, "पोमं" ति कूसुं भयं अन्ने पुण आयरिया पोमं पोममेव भण्णति, आर्द्रचम्मे वा महुघयतोप्पिते परित्यजेदित्यर्थः । एवं तसकायजयणा भणिया । भवे कारणं जेण तसकायविराहणं पि कुञ्जा । किं पुण तं कारणं जेण तसकायविराहणं करेति ? भण्णति—आयरिए त्ति आयरियं, कोइ पडिणीओ विनासेउमिच्छति, सो जइ अन्नहा न द्वाति तो से ववरोवणं पि कुञ्जा । एवं गच्छघाए वि । बोहिगतेणे य त्ति जे मेच्छा, माणुसाणि हरंति ते बोहिगतेणा भण्णंति । अहवा "बोहिगा" मेच्छा, "तेणा" पुण इयरे चे । एते आयरियस्स वा गच्छस्स वा वहाए उवड्ढिता । च सद्दातो कौति संजति बला घेतुमिच्छति, चेतियाण वा चेतियदव्वस्स वा विनासमं करेइ । एवं ते सव्वे अणुसट्ठीए, अट्ठायमाणा ववरोवेयव्वा । आयरियमादीणं नित्थारणं कायव्वं । एवं करंतो विसुद्धो ।

जहा से कोंकणे—एगो आयरिओ बहुसिस्सपरिवारो उ संज्झकालसमये बहुसावयं अडविं पवण्णो । तंमि य गच्छे एगो दढसंघयणी कोंकणगसाहू अत्थि । गुरुणा य भणियं—कहं अज्जो ! जं एत्थ दुड्ढसां वयं किं वि गच्छं अभिभवति तं निवारेयव्वं, न उवेहा कायव्वा ।" ततो तेन कोंकणगसाहूणा भणियं—कहं ? विराहिंतेहिं अविराहिंतेहिं निवारेयव्वं ? गुरुणा भणियं—“जइ सक्कइ तो अविराहिंतेहिं पच्छा विराहिंतेहिं वि न दोसो” । ततो तेन कोंकणगेण लवियं “सुवय वीसत्था, अहं भे रक्खिस्सासि” । तो साहवो सव्वे सुत्ता । सो एगागी जागरमाणो पासति सीहं आगच्छमाणं । तेन हडि त्ति जंपियं, न गतो, ततो पच्छा उट्ठाइऊण सणियं लगुडेण आहतो, गओ परिताविओ । पुणो आगतं पेच्छति, तेन चित्तियं न सुडु परिताविओ, तेन पुणो आगओ, गता राती खेमेण पच्चसे गच्छंता पेच्छंति सीहं अणुपुंथं मयं, पुणो अदूरे पेच्छति बित्तियं, पुणो अदूरंते पेच्छंति बित्तियं, पुणो अदूरंते तत्तियं । जो सो दूरे सो पढमं सणियं आहओ, जो वि मज्झे सो बित्तिओ, जो नियडे सो चरिमो गाढं आहतो मतो । तेन कोंकणएण आलोइयमारियाणं, सुद्धो । एवं आयरियादीकारणेसु वावादिंतो सुद्धो । गता पाणाति वायस्स दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा गतो पाणातिवातो ॥ इयाणिं मुसावादपडिसेवणा दप्पकप्पेहिं भण्णति । तत्थ वि पुव्वं दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. २९०] दुविधो य मुसावातो, लोइय—लोउत्तरो समासेणं ।

दव्वे खेत्ते काले, भावंमि य होइ गोधादी ॥

चू. दुविहो दुभेदो, मुसा अनृतं, वदनं वादः, अलिअवयणमासणेत्यर्थः । लोइय त्ति असंजयमिच्छादिङ्गिलोगो घेप्पति, उत्तरग्रहणात्संजतसम्मदिङ्ग्रहणं कज्जति । समासो संखेवो पिंडार्थेत्यर्थः । च सद्दो मूल भेदावधारणे । पुणो एक्केक्को चउभेदो—दव्वे, केत्ते, काले, भावंमि य । च सद्दो समुच्चये । कोहाति "आदि" सद्दातो माणमायालोभा ॥

एत्थ लोइतो ताव चउव्विहो भण्णति । तत्थवि दव्वे पुव्वं—

[भा. २९१] विवरीय दव्वकहणे, दव्वब्भूओ य दव्वहेउं वा ।
खेत्तनिमित्तं जंमि व, खित्ते काले वि एमेव ॥

चू. दव्वस्स भणाराहणी जा भासा सा दव्वमुसावाओ भण्णति । कहं पुण दव्वअणाराहणं ? भण्णति, विवरीयदव्वकहणे “विवरीयं” विपर्यस्तं, कहणमाख्यानं, यथा गौररवं कथयति, जीवमजीवं ब्रवीति । दव्वब्भूतो नाम अनुवउत्तो, भावशून्येत्यर्थः । सो जं अलियं भासति सो दव्वमुसावाओ । वा विकप्पसमुच्चये । दव्वं हिरण्णादि हेऊ कारणं, दव्वकारणत्थी मुसं वदति त्ति बुत्तं भवति, जहा कोइ लंचं लभीहामि त्ति अलियं सक्खेज्जं वदति । वाकारो विकल्पसमुच्चये । गतो दव्वमुसावातो ।

इदानीं खेत्ते भण्णति— खेत्तं लभीहामि त्ति मुसावातं भासति, जस्स वा खेत्ते मुसावायं भासतिसो खेत्ते मुसावातो । वाकारो विकप्प दरिसणे । इमो विकप्पो विवरीयं वा खेत्तं कहेति, अनुवुत्तो वा खेत्तं परूवेति, एसो खेत्तमुसावातो ।

इदानीं काले भण्णति — काले वि एमेव त्ति, जहा खेत्ते तहा काले वि । नवरं—कालनिमित्तं त्ति न घडइ ॥

इदानीं भावमुसावातो भण्णति — भावमुसावातस्स भद्दवाहुसामिकता वक्खाणगाहा—

[भा. २९२] कोधम्मि पिता पुत्ता, धणं माणंमि माय उवर्धिमि ।
लोभंमि कूडसक्खी, निक्खेवगमादिणो लोगे ॥

चू. कोहंमि पिता पुत्ता उदाहरणं, माणे घण्णं उदाहरणं, मायाए उवहिमुदाहरणं, लोभंमि उदाहरणं जे लोभाभिभूता दव्वं घेतूण कूड सक्खित्तं करेति, एस लोभे उ भावमुसावाओ ।

चोदग आह — ननु दव्वनिमित्तं दव्वे एस दव्वे भणितो ? । आचार्य आह — “सत्यं, तत्र तु महती द्रव्यमात्रा द्रष्टव्या, इह तु लोभाभिभूतत्वात् स्वल्पमात्रा एव मृषं ब्रवीति । किं च जे वणियादयो लोगे निक्खेवगं निक्खित्तं, लोगाभिभूता अवलवंति एस वि लोभतो भावमुसावातो दद्वब्भो । आदि सद्दाओ वीसंभसमप्पियमप्पगासं अवलवंति जे ॥

पश्चार्द्धं व्याख्यातमेव ॥ पुव्वद्धस्स पुण सिद्धसेणायरिओ वक्खाणं करेति —

[भा. २९३] कोहेण न एस पिया, मम त्ति पुत्तो न एस वा मज्झं ।
हत्थो कस्स बहुस्सती, पूएउघरा छुभति धण्णं ॥

चू. पुत्तो पिउणो रुद्धो भणति—न एस पिया ममं त्ति, अह पिया वा पुत्तस्स रुद्धो भणति—ण एस वा मज्झं पुत्तो त्ति । कोहंमि पितापुत्त त्ति गतं । “घण्णं माणंमि” अस्य व्याख्या । “हत्थो” पच्छद्धं । दुअग्गाणं कुडुंबीणं विवातो — हत्थो कस्स बहुस्सइ त्ति “हत्थो” हसत्यनेन मुखमावृत्य इति हस्तः, “कस्स” त्ति क्षेपे दृष्टव्यं, ममं मोत्तुं कस्सण्णस्स बहुस्सती ती हत्थो भवेज्ज । इतरो वि एवमेव पच्चाह । अहवा कस्सति त्ति संसतवाती, तुज्झं मज्झं वा न नज्जति, “बहुसइ” त्ति बहुघण्णकारी, एवं तेसिं विवादे कुडुंबीणं मज्झत्थपुरिसधण्णमवणं सरिसं वावणं जातेसु लूतेसु पूतेसु परिपूता परिसोहिता सवमलापनीतानीतीत्यर्थः । घरा छुब्भति घण्ण त्ति तत्थेगो मानावष्टब्धो माहं जिग्गे इत्यभिप्रायेण गृहात् धान्यमानीय खलधान्ये प्रक्षिपति, मीयमानेषु तस्यातिरेतरेत्वं संवृत्तं, मम बहुस्सती हत्थो त्ति, एस माणतो भावमुसावातो । घण्णं माणे त्ति दारं गति ॥

इदानिं मायउवहिम्नि त्ति । मायउवहि त्ति उवहिरिति उवकरणं, ताणि य वत्थाणि । तेहिं उवलक्खियं उदाहरणं भण्णति । अन्ने पुन आयरिया एवं भण्णति—जहा माय त्ति वा उवहि त्ति वा एगट्ठं । एत्थ उदाहरणं भण्णति—

[भा. २९४] सस—एलासाढ—मूलदेव—खंडा य जुण्णउज्जाणे ।

सामत्थणे को भत्तं, अक्खातं जो न सद्दहति ॥

[भा. २९५] चोरभया गावीओ, पोट्टलए बंधिऊण आणेमि ।

तिलअइरूढकुहाडे, वणगय मलणा य तेल्लोदा ॥

[भा. २९६] वणगयपाटण कुंडिय, छम्मासा हत्थिलग्गणं पुच्छे ।

रायरयग मो वादे जहिं पेच्छइ ते इमे वत्था ॥

चू. अवन्ती उज्जेनी नाम नगरी, तीसे उत्तरपासे जिण्णुज्जाणं नाम उज्जाणं । तत्थ वहवे धुत्ता समागया । ससगो, एलासाढो, मूलदेवो, खंडपाणा य इत्थिया । एक्केक्कस्स पंच पंच धुत्तसत्ता, धुत्तीणं पंचसयं खंडपाणाए । अह अन्नया पाउसकाले सत्ताहवद्ले भुक्खत्ताणं इमेरिसी कहा संवुत्ता । को अहं देज्ज भत्तं त्ति । मूलदेवो भणति—जं जेननुभूयं सुयं वा सो तं कहयतु, जो तं न पत्तियत्ति तेन सव्वधुत्ताणं भत्तंदायव्वं, जो पुण भारह—रामायण—सुती—समुत्थाहिं उवणयउववत्तेहिं पत्तीहिति सो मा किंचि दलयतु । एवं मूलदेवेन भणिते सव्वेहिं वि भणियं साहु साहु त्ति । ततो मूलदेवेन भणियं को पुव्वं कहयति । एलासाढेण भणियं अहं भे कहयामि । ततो सो कहिउमारद्धो—

अहयं गावीओ गहाय अडविं गओ, पेच्छामि चोरे आगच्छमाणे, तो मे पावरणी—कंबली—पत्थरिऊणं तत्थ गावीओ छुभिऊणाहं पोट्टलयं बंधिऊण गाममागतो, पेच्छामि य गाममज्झयारे गोद्वहे रममाणे, ताहं गहिय गावो ते पेच्छउमारद्धो, खणमेत्तेण य ते चोरा कलयलं करेमाणा तत्थेव निवतिता, सो य गामो स—दुपद—चउप्पदो एक्कं वालुकं पविट्ठो, ते य चोरा पडिगया तं पि वालुं कं एगाए अजियाए गसियं, सा वि अजिआ चरमाणा अयगलेण गसिया, सो वि अयगलो एक्काए ढंकाए गहितो, सा उड्डिउं वडपायवे निलीणा तीसे य एगो पाओवलंबति, तस्स य वडपायवस्स अहे खंधावरो ड्ढिओ, तंमि य ढंकापाए गयवरो आगलितो, सा उड्डिउं पयत्ता, आगासि उप्पाइओ, गयवरो क्कहिउमारद्धो, डोवेहिं कलयलो कओ, त्थ सद्देहिणो गहियचावा पत्ता, तेहिं सा जमगसमगं सरेहिं पूरिता मता, रण्णा तीए पोट्टं फाडावियं, अयगरो दिट्ठो, सो वि फाडाविओ, अजिया दिट्ठा, सा वि फाडाविआ, वालुकंदिट्ठं, रमणिज्जं, एत्थंतरे ते गोद्वहा उपरता, “पतंगसेना इव मूबिलाओ” सो गामो वालुंकातो निग्गंतुमारद्धो, अहं पि गहिय गाओ निग्गतो, सव्वो सो जणो सट्ठणाणि गतो, अहं पि अवउज्झिय गाओ इहमागतो, तं भणइ कहं सच्चं । सेसगा भणंति सच्चं सच्चं ।

एलासाढो भणति—कहं गावीओ कंबलीए मायाओ, गामो वा वालुंके । सेसगा भणंति—भारह—सुतीए सुव्वति—जहा पुव्वं आसी एगण्णवं जगं सव्वं, तंमि य जले अंडं आसी, तंमि य अंडगे ससेलवणकाणणं जगं सव्वं जति मायं, तो तुह कंबलीए गावो वालुंके वा गामो न माहिति ? जं भणसि जहा—“ठेकूदरे अयगलो तस्स य अतिआ तीए वालुंके” एत्थ वि भण्णति उत्तरं—ससुरासुरं सनारकं ससेलवणकाणणं जगं सव्वं जइ विण्हुसुदरे मातं, सो वि य देवतीउदरे

मातो, सा वि य सयणिजे माता, जइ एयं सच्चं तो तुह वयणं कंहं असच्चं भविस्सति ?

ततो ससगो कहितुमारद्धो । अम्हे कुटुंबिपुत्ता, कयाइं च करिसणातिं, अहं सरयकाले खेतं अहिगतो, तम्मि य छेत्ते तिलो वुत्तो, सो य एरिसो जातो जो परं कुहाडेहिं छेत्त्वो, तं समंता परिभमामि पेच्छामि य आरणं गयवं, तेनहि उच्छित्तो पलातो, पेच्छामि य अइप्पमाणं तिलरुक्खं, तं मि विलग्गो, पत्तो य गवरो, सो मं अपावंतो कुलालचक्खं व तं तिलरुक्खं परिभमति, चालेति ततो तिलरुक्खं तेन य चालिते जलहरो विवि तिलो तिलवुट्ठिं मुं चति, तेन य भमंतेण चक्कतिलाविव ते तिला पिलिता, तओ तेल्लोदा नाम नदी वूढा, सो य गओ तत्थेव तिलचलणीए खुत्तो मओ य, मया वि से चम्मं गहियं दतितो कतो, तेल्लरसभरितो, अहं पि खुधितो खलभारं भक्खयामि, दस तेल्लघडा तिसितो पियामि, तं च तेल्लपडिपुण्णं दइयं घेतुं गामं पड्डिओ, गामबहिया रुक्खसालाए निक्खिविउं तं दइयं गिहमतिगतो, पुत्तो य मे दइयस्स पेसिओ, सो तं जाहे न पावइ ताहे रुक्खं पाडेउं गेण्हेत्था, अहं पि गिहाओ उट्ठिओ परिभमंतो इहमागओ । एयं पुण मे अनुभूतं । जो न पत्तियति सो देउ भत्तं । सेसगा भण्णंति—अत्थि एसो य भावो भारह—रामायणे । सुतीसु नज्जति—

“तेषां कटतटभ्रष्टैर्गजानां मदबिन्दुभिः ।

प्रावर्त्तत नदीघोरा हस्त्यश्वरथ—वाहिनी ॥

जं भणसि “कहं एमहंतो तिलरुक्खो भवति” एत्थ भण्णति—पाडलिपुत्ते किल मासपादवे भेरी निमविया, तो किह तिलरुक्खो एमहंतो न होज्जाहि ।

ततो मूलदेवो कहिउमारद्धो । सो भणति — तरुणत्तणे अहं इच्छिय—सुहाभिलासी धाराधरणइताए सामिगिहं पड्डितो छत्तकमंडलहत्थो, पेच्छामि य वण—गयं मम वहाए एज्जमाणं, ततो अहं भीतो अत्ताणो असरणो किंचि निलुक्कणट्टाणं अपस्समाणो दगच्छडुणणालए नं कमंडलं अतिगओम्हि, सो वि य गयवरो मम वहाए तेणेवंतेण अतिगतो, ततो मे सो गयवरो छम्मासं अंतुकुंडीयाए वामोहिओ, तओहं छम्मासंते कुंडीयगीवाए निग्गतो, सो वि य गयवरो तेणेवंतेण निग्गतो, नवरं वालग्गं ते कुंडियगीवाते लग्गो, अहमवि पुरतो पेच्छामि अणोरपारं गंगं, ता मे गोपयमिव तिन्नि, गतोम्हि सामिगिहं, तत्थ मे तण्हाछुहासमे अगणेमाणेण छम्मासा धारिया धारा, ततो पणमिऊणं महसेनं पयाओ संपत्तो उज्जेणिं, तुब्बं च इहं मिलिओ इति । तं जइ एयं सच्चं तो मे हेऊहिं पत्तियावेह अह मण्णह अलियं ति धुत्ताणं देह तो भत्तं । तेहिं भणियं सच्चं । मूलदेवं भणइ कंहं सच्चं ? ते भणंति सुणेह —

जह पुव्वं बंभाणस्स मुहातो विप्पा निग्गया, बाहओ खत्तिया, ऊरुसु, वइस्सा, पदेसु सुद्धा, जइ इत्तिओ जणवओ तससुदरे माओ तो तुमं हत्थी य कुंडियाए न माहिह ? अनं च किल बंभाणो विण्हु य उट्ठाहं धावंता गता दिव्ववाससहस्सं तहा वि लिंगस्संतो न पत्तो, तं जइ एमहंतं लिंगं उमाए सरीरे मात तो तुहं हत्थी य कुंडीयाए न माहिह ? जं भणसि “वालग्गे हत्थी कंहं लग्गो”, तं सुणसु—विण्हू जगस्स कत्ता, एगण्णवे तप्पति तवं जलसयणगतो, तस्स य नाभीओ बंभापउमगब्भणिभो निग्गतो नवरं पंकयणाभीए लग्गो, एवं जइ तुमं हत्थी य विणिग्गता, हत्थी वालग्गे लग्गो को दोसो ? जं भणसि “गंगा कंहं उत्तिण्णो,” रामेण किल सीताए पव्वित्तिहेउं सुगीओ आणत्तो, तेणावि हणुमंतो, सो बाहाहिं समुदं तरिरुंलंकापुरिंपत्तो, दिट्ठा सीता, पडिनियत्तो

सीयाभत्तुणा पुच्छितो कहं समुद्रो तिनो ? भणति ।

तव प्रसाद्भर्तुश्च ते देव तव प्रसादाच्च ।

साधूनते येन पितुः प्रसादात्तीर्णो मया गोष्पदवत्समुद्रः ॥

जइ तेन तिरिएण समुद्रो बाहाहिं तिनो तुमं कहं गंगं न तरिस्ससि । जं भणसि “कहं छम्मासे धारा धरिता,” एत्थ वि सुणसु—लोगहितत्था सुरगणेहिं गंगा अब्भत्थिता अवतराहि मउयलोगं, तीए भणियं—कोमे धरेहिति निवडंतीं, पसुवतिणा भणियं—अहंते ऐगजडाए धारियामि, तेन सा दिव्वं वाससहस्सं धारिता । जइ तेन सा धरिता तुमं कहं छम्मासं न धरिस्ससि ?

अह एत्तो खंडपाणा कहितुमारद्धा । सा य भणइ — “ओलं वितंति अहेहिं जइ” अंजलिं करिय सीसे ओसपेह जति न ममं तो भत्तं देमि सव्वेसिं, तो ते भणंति—धुत्ती ! अहे सव्वं जगं तुलेमाणा किह एवं दीनवयणं तुब्भ सगासे भणिहामो । ततो ईसिं हसेऊण खंडपाणा कहयति अहगं रायरजकस्स धूया, अह अन्नया सह पित्रा वत्थाण महासगडं भरेऊण पुरिससहस्सेण समं नदिं सलिलपुण्णं पत्ता, धोयातिं वत्थाइं, तो आयवदिण्णाणि उव्वायाणि, आगतो महावातो, तेन तानि सव्वाणि वत्थाणि अवहरिताणि, ततोहं रायभया गोहारूवं काऊण रयणीए नगरूजाणं गता, तत्थाहं चूयलया जाता, अन्नया य सुणेमि—जहा रयगा उम्मिदंतु, अभयोसिं, पडहसदं सोऊण पुण—नवसरीरा जाया, तस्स य सगडस्स नाडगवरत्ता जंबुएहिं छागेहिं भक्खिताओ, तओ मे पिउणा नाडगवरत्ताओ अण्णिस्समाणेण महिस—पुच्छा लद्धा, तत्थ नाडगवरत्ता बलिता । तं भणह किमेत्थ सच्चं ? ते भणंति—बंभकेसवा अंतं न गता लिंगस्स जति तं सच्चं तया तुह वयणं कहं असच्चं भविस्सइत्ति ।

रामायणे वि सुणिज्जति—जह हनुमंतस्स पुच्छ महंतं आसी, तंच किल अनेगेहिं वत्थसहस्सेहिं वेठिऊण तेल्हघडसहस्सेहिं सिंचिऊण पलीवियं, तेन किल लंकापुरी दह्हा । एवं जति महिसस्स वि महंतपुच्छेण नाडगवरत्ताओ जायाओ को दोसो ? अन्नं च इम सुई सुव्वति, जहा गंधारो राया रन्ने कुडवत्तणं पत्तो, अवरो वि राया किमस्सो नाम महाबलपरक्कमो, तेन य सक्को देवराया समरे निज्जिओ, ततो तेन देवरायेण सावसत्तो रन्ने अयगलो जातो, अन्नया य पंडुसुआ रज्जभट्टा रन्ने ड्ढिता, अन्नया य एगागि नीग्गतो भीमो, तेन य अयगरेण गसितो, धम्मसुतो, य अयगरस्स मूलं पत्तो, ततो सो अयगरो माणुसीए वायाए तं धम्मसुतं सत्तपुच्छातो पुच्छति तेन य कहितातो सत्तपुच्छातो, ततो भीमं निग्गिलइ, तस्स सावस्स अंतो जातो, जातो पुणरवि राया । जइ एयं सच्चं तो तुमं पि सच्चं गोहाभूय सभावं गंतूण पुण्णवा जाता । तो खंडपाणा भण्णति—

एवं गते वि मज्झ पणामं करेह, जइ कहं जिप्पह तो काणा वि कवड्डिया तुब्भं मुल्लं न भवति । ते भणंति कोम्हे सत्तो निज्जिऊण । तो सा हसिऊण भणति—तेसिं वातहरियाण वत्थाण गवेसणाय निग्गया रायाणं पुच्छिऊणं, अन्नं च मम दासचेडा नट्टा, ते य अण्णिस्सामि, ततोहं गामनगराणि अडमाणी इहं पत्ता, तं ते दासचेडा तुब्भे, ताणि वत्थाणिमाणि जाणि तुब्भं परिहियाणि, जइ सच्चं तो देह वत्था, अह अलियं तो देह भत्तं । असुण्णत्थं भणियमिणं । सेसं धुत्तक्खाणगानुसारेण नेयमिति । गतो लोइयो मुसावातो—

इदानि लोउत्तरिओ दव्वादि चउव्विहो मुसावातो भण्णति । दव्वे ताव सच्चित्तं अचित्तं

भणति, धम्मदब्बं वा अधम्मदब्बत्तेण परूवयति, अधम्मदब्बं वा धम्मरूवेण, एवं सेसाणि वि द्वाणि । खेत्तं लोगागासं अलोगासज्जवेहिं परूवयति, अलोगं वा लोगपज्जवेहिं, भरहखेत्तं वा हिमवयखेत्तपज्जवेहिं परूवयति, हेमवयं वा भरहपज्जवेहिं परूवइ, एवं सेसाणि वि खेताणि । काले उस्सपिणीं अवसप्पिणिपज्जवेहिं परूवयति, एवं सुसमादि कालविवच्चासं करेति । भावे जं कोहेण वा, माणेण वा, मायाए वा, लोभेण वा अभिभूतो वयणं भणति, एरिसो भावमुसावातो । अहवा लोउत्तरिओ भावमुसावातो दुविहो, जओ भणति—

[भा. २९७] सुहुमो य बादरो वा, दुविधो लोउत्तरो समासेणं ।

सुहुमो लोउत्तरिओ, नायव्वो इमेहिं ठाणेहिं ॥

चू. सुहुमबायरसरूवं वक्खमाणं, समासो संखेवो, इमेहि त्ति वक्खमाणेहिं पयलादीहिं, ठाणेहिं ति पदेहिंदारेहिं ति वुत्तं भवति ॥ ताणि य इमाणि ठाणाणि —

[भा. २९८] पयला उल्ले मरुए, पच्चक्खाणे य गमण परियाए ।

समुद्देस संखडी, खुड्डए य परिहारी य मुहीओ ॥

[भा. २९९] अवस्सगमणं दिस्सासू, एगकुले चव एगदब्बे य ।

पडियाइक्खिय गमणं, पडियाइक्खित्ता य भुंजणं ॥

चू. एतातो दोन्नि दारगाहातो । पयल त्ति दारं । अस्य व्याख्या—

[भा. ३००] पयलासि किं दिवा, न पयलामि लहु दोच्च निण्हवे गुरुओ ।

अन्नदाइत निण्हवे, लहुया गुरुगा बहुतराणं ॥

चू. कोइ साहू पयलाइ दिवा, अन्नेण साहुणा भणति—पयलासि किं दिवा ? तेन पडिभणियं न पयलामि । एवं अवलवंतस्स पढमवाराए मासलहुं । पुणो वि सो उंधेउं पवत्तो, पुणो वि तेन साहुणा भणियं—मा पयलाहि त्ति, सो भणति—ण पयलामि त्ति । एवं बितिय वाराए” “दोच्च निण्हवे गुरुग त्ति” बितियवाराए निण्हवेंतस्स मासगुरुभवतीत्यर्थः । अन्नदाइत निण्हवे लहुग त्ति ततो पुणरवि सो पयलाइउं पवत्तो, तओ तेन साहुणा अन्नस्स साहुस्स दाइतो, दिक्खिओ त्ति वुत्तं भवति, तेन साहुणा भणितो—अज्जो ! किं पयलासि, सो पुणरवि निण्हवे न पयलामि त्ति, चउलहुगं भवति । गुरुगा बहुतराणं त्ति तेन साहुणा दुतिअग्गाणं दंसिओ, पुनरवि निण्हवेति, तेन से चउगुरुगा भवंति ॥

[भा. ३०१] निण्हवणे निण्हवणे, पच्छित्तं वड्ढति तु जा सपदं ।

लहुगुरुमासो सुहुमो, लहुगादी बादरे होंति ॥

चू. पुव्वद्ध कठं । नवरं समुदायत्थो भणति । पंचमवारा निण्हवेंतस्स छल्लहुअं, च्छट्ठीए गुरुअं, सत्तमवाराए च्छेदो, अट्ठमवाराए मूलं, नवमवाराए अणवट्ठो, दसमवाराए पारंची ।

चोदक आह—“एस सव्वो सुहुममुसावातो । आयरियाह—लहुगुरुमासे सुहुमो त्ति जत्थ जत्थ मासलहुं मासगुरुं वा तत्त तत्थ सुहुमो मुसावातो भणति, चउलहुगादी बायरो मुसावातो भवतीत्यर्थः । पयले त्ति दारं गतं ॥ इदानिं उल्ले त्ति दारं । उल्लेमि त्ति वासं—

[भा. ३०२] किं वच्चसि वासंते, न गच्छे ननु वासबिंदवो एते ।

भुंजंति नीह मरुगा, कहिं त्ति ननु सव्वगेहेहिं ॥

चू. कोइ साहू वासे पडमाणे अन्नतरपओयणेण पड्डिओ । अन्नेण साहुणा भण्णति—अज्जो किं वच्चसि वासंते ? किमि ति परिप्रश्ने वच्चसि ब्रजसीत्यर्थः, वासंते वर्षते, तेन पड्डितसाहुणा भण्णति—वासंते हं न गच्छे, एवं भणिऊण वासंते चेव पड्डिओ । तेन साहुणा भण्णति—ननु अलियं । इतरो पच्चाह—ण । कहं ? उच्यते, ननु वासबिंदवो एते “ननु” आसंकितावहारणे, “वासं” पाणीयं तस्स एए बिंदवो, बिंदुमिति थिबुकं ।

सीसो पुच्छई — “एत्थ कतरो मुसावाओ ?” गुरुराह — जो भणति “नाहं वासंते गच्छे” एस मुसावातो, छलवादोपजीवित्वाच्च, जो पुण भणाति “किं वच्चसि वासंते” एस मुसावातो न भवति । कहं ? उच्यते, “न कोइ वासे वासंते” इति वचनात् । उल्लेत्ति दारं गयं ।

इदानिं मरुएत्ति व्याख्या — “भुंजंति पच्छद्धं । कोइ साहू कारणविणिग्गतो उवस्सयमांगंतूण साहू भणति—नीह निगच्छह, भुंजंति मरुआ, अम्हे वि तत्थ गच्छामो । ते साहू उग्गाहयभायणा भणंति कहिं ते मरुया भुंजंति । तेन भणियं ननु सव्वगेहेहिं ति । मरुएत्ति गयं ॥

पच्चक्खाणे य । अस्य व्याख्या—बितियदारगाहाते चरिमो पादो “पडियाइक्खित्ता य भुंजामि त्ति निषिद्धेत्यर्थः, पुनरपि भोगे मृषावादः ।

अस्येवार्थस्य स्पष्टतरं व्याख्यानं सिद्धसेनाचार्य करोति—

[भा. ३०३] भुंजसु पच्चक्खातं, ममंति पभुंजितो पुट्ठो ।

किं च न मे पंचविधा, पच्चक्खाता अविरतीओ ॥

कोइ साहू केन य साहुणा उवग्रह भोयणमंडलिवेलाकाले भणितो एहि भुंजसु । तेन भणियं—भुंजह तुब्भे, पच्चक्खाय ममं ति । एवं भणिऊण मंडलिवेलाए तक्खाणादेव भुंजितो । तेन साहुणा पुट्ठो—अज्जो !, तुमं भणसि मम पच्चक्खायं । सो भणति “किं च” पच्छद्धं, पाणातिपातादि पंचविहा अविरती, सा मम पच्चक्खाया इति । पच्चक्खाण त्ति दारं गयं ॥

इयाणिं गमने त्ति, अस्य व्याख्या । बितियदारगाहाए ततित पादो — “पडियाइक्खिय गमनं” ति पडियाइक्खित्ता न गच्छामि त्ति वुत्तं भवति । एवमभिधाय पुणरवि निग्गमणं, मुसावायोऽस्यैवार्थस्य सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यानं करोति—

[भा. ३०४] वच्चसि नाहं वच्चे, तक्खणे वच्चंत—पुच्छिओ भणति ।

सिद्धंत न वि जाणसि, ननु गंमति गंममाणं तु ॥

चू. केन ति साहुणा चेतियवंदणादिपयोयणे वच्चमाणेण अन्नो साहू भणितो—वच्चसि ? सो भणति — “नाहं वच्चे, वच्च तुमं । सो साहू पयातो । इतरो वि तस्स मग्गतो तक्खणादेव पयातो तेन पुण पुव्वपयायसाहुणा पुच्छतो “कहं न वच्चामी ति भणिऊण वच्चसि ?” सो भणति — “सिद्धंतं न वि जाणह” कहं ? उच्यते, “ननु गम्मति गम्माणं तु” गमणं नागम्ममाणं जं मि य समए तुमे अहं पुट्ठो तंमि य समए न चेवाहं गच्छेत्यर्थः । गमने त्ति दारं गयं ॥

इदानिं परिताएत्ति—

[भा. ३०५] दस एतस्स य मज्झ य, पुच्छितो परियाग बेति तु छलेण ।

मज्झ नव त्ति य वंदिते, भणाति वे पंचगा दस उ ॥

चू. कोइ साहू केणइ साहुणा वंदिउकामेण पुच्छिओ कति वरिसाणि ते परिताओ । सो

एवं पुच्छतो भणति—एयस्स साहुस्स मज्झ य दस वरिसाणि परियाओ । एवं च्छलवायमंगीकृत्य ब्रवीति । सो पुच्छंतग साहू भणति—मम नव वरिसाणि परियाओ । एवं भणिउण पवंदिओ, ताहे सो पुच्छियसाहू भणति—णिविसह भंते ! तुब्भे वंदणिज्जा । सो साहू भणति—कहं ? मम नववरिसाणि तुब्भं दसवरिसाणि । सो च्छलवाइसाहू भणति—ननु बे पंचगा दम उ, मम पंच वरिसाणि परितातो एयस्स य साहुणो पंच वरिसाणि चंव, एवं वे पंचगा दस उ । परियाए त्ति गतं ॥

इदानिं समुद्देस ति :-

[भा. ३०६] वट्टति तु समुद्देसो, किं अच्छह कत्थ एह गयणंमि ।

वट्टति संखडीओ, घरेसु ननु आउखंडणता ॥

चू. कोइ साहू कातिइ भोमादि विनिग्गतो आदिच्चं परिवेस परिचियं दट्टण ते साहवो सत्थे अच्छमाणा तुरियं भणति—वट्टति उ समुद्देसो, किं अच्छह, उट्टेह गच्छामो । ते साहू अलियं न भासति त्ति गहियभायणा उट्टिता पुच्छंति, कत्थ सो ? सो च्छलवादी भणति—णणु एस गगणमग्गंमि आदिच्चपरिवेसं दर्शयतीत्यर्थः । समुद्देसे त्ति गयं ।

संखड त्ति पच्छद्धं—कोइ साहू पढमालिय पाणगादि निग्गतो पच्चागओ भणति । दहज्ज निवेसे पउराओ संखडीओ ते य साहवो गंतुकामा पुच्छंति—कत्थताओ संखडीओ वट्टंति ? सो य च्छलवाइसाहू भणति—वट्टति संखडीओ घरेसु अप्पणप्पणएसु त्ति वुत्तं भवति । साहवो भणंति—कहं ता अपसिद्धा संखडीओ भण्णति । सो च्छलवाइसाहू भणति—णणु आउखंडणया “ननु” आसंकिता र्थावधारणे, जं एति जाइ य तमाउं भण्णति, जंमि वा द्वियस्स सव्वकम्माणि उवभोग-मागच्छंति तमाउं भण्णति, जंमि वा द्वियस्स सव्वकम्माणि उवभोगमागच्छंति तमाउं भण्णति, तस्स खंडणा विनासः, सा ननु सर्वगृहेषु भवतीत्यर्थः । संखडि त्ति गतं ॥ इदानिं खुडुए त्ति—

[भा. ३०७] खुडुग जननी ते मता, परुण्णे जियइ त्ति एव भणितंमि ।

माइत्ता सव्वजिया, भविंसु तेणेस माता ते ॥

चू. कोइ साहू उवस्सयसमीवे दट्टण मयं सुणहिं खुडुयं भणति—खुडुग ! जननी ते मा । “खुडुओ” बालो, “जननी” माता, “मया” जीवपरिचत्ता । ताहे सो खुडुओ परुण्णो । तं रुवंतं दट्टणं सो साहू भणतिमा रुय जीयइ त्ति । एवं भणियंमि खुडुओ अन्ने य साहू भणंति—किं खु तुमं भणसि जहा मया । सो मुसावाइसाहू भणति—एसा जा साणी मता एसा य तुब्भ माया भवति । खुडुओ य भणति—कहं एस मज्झ माता भवति । सो भणति “मादित्ता” पच्छद्धं, भविंसु अतीतकाले आसीदित्यर्थः ।

भणियं च भगवता—“एगमेगस्स नं भंते ! जीवस्स सव्वजिवा मात्तिताए पियत्ताए भात्तिताए भज्जत्ताए पुत्तत्ताए धूयत्ताए भुयपुव्वा ? हंता गोयमा ! एगमेगस्स जीवस्स एगमेगे जीवे मादित्ताए जाव भूय—पुव्वत्ति” । तेन एस साणी माता भवतीत्यर्थः । खुडुए त्ति गयं ॥

इदानिं परिहारिय त्ति—

[भा. ३०८] ओसण्णे दट्टणं दिट्ठा परिहारिय त्ति लहु कहणे ।

कत्थुज्जाणे गुरुओ, अदिट्ठदिट्ठे लहुगुरुगा ॥

चू. कोइ साहू उज्जाणादिसु ओसण्णे दट्टण आगंतूण भणति—मए दिट्ठा परिहारिग त्ति ।

सो छलेण कहयति । इतरे पुण साहू जाणंति—जहा परिहारतवावण्णा अनेन दिट्ठा इति । तस्स छलाभिप्पायतो कंहंतस्सेव मासलहुं पायच्छित्तं भवति । पुणो ते साहुणो परिहारिसाहू दरिसणोसुगा पुच्छंति—कथ ते दिट्ठा ? सो कहयति, उज्जाणे त्ति । एवं कहंतस्स मासगुरुं । अदिट्ठदिट्ठेसु त्ति परिहारियदंसणोसुगा चलिया जाव न पासंति ताव तस्स कहंतस्स चउलहुगा, “दिट्ठेसु” ओसन्नेसु कंहंतस्स चउगुरुगा ॥

[भा. ३०९] छल्लहुगा य नियत्ते, आलोएंतंमि छगुरु होंति ।
परिहरमाणा वि कहं, अप्परिहारी भवे छेदो ॥

चू, तेसु साहुसु नियत्तेसु कंहंतस्स छलहुगा भवंति । ते साहवो इरियावहियं पडिक्कमिउं गुरुणो गमणागमणं आलोएंति भणंति य “उप्पासिया अनेन साहुणा” एवं तेसु आलोयंतंतेसु कहयंतस्स छगुरुगा भवंति । सो उत्तरं दाउमारद्धो पच्छद्धं । परिहरंती ति परिहारगा, ते परिहरमाणा वि कहं अपरिहारेगा । एवं उत्तरप्पयाणे छेदो भवति ॥ ते साहवो भणंति—किं ते परिहरंति जेण परिहारगा भणंति ? उच्यते—

[भा. ३१०] खाणुगमादी मूलं, सव्वे तुब्भेगोऽहं तु अणवद्धो ।
सव्वे वि बाहिरा, पवयणस्स तुब्भे तु पारंची ॥

चू, उट्ठायति इयं कट्ठं खाणुगं भण्णति, आदि सद्दातो कटंग—गड्ढादि परिहरंति । तेन ते परिहारगा भण्णंति । एवं उत्तरप्पयाणे मूलं भवति । ततो तेहिं सव्वेगयणेहिं साहुहिं भण्णति—धिट्ठेसि जो एवंगए वि उत्तरं पयच्छसि, ततो सो पडिभण्णति—सव्वे तुब्भे सहिता एगवयणा, एगो हं तु असहाओ जिच्चाभि, न पुण परिफग्गुवयणं मे जंपियं । एं भणंतो अणवद्धो भवति । ज्ञानमदावलिहो वा स्यात् एवं ब्रवीति “सव्वे वि” पच्छद्धं । “सव्वे” असेसा, “बाहिरा” आज्ञा, “पवयणं” दुवालसंगं गणिपिडगं, तुब्भे “त्ति” निट्ठेसे, “तु” सद्दो भावमात्रावधारणे । एवं सव्वाहिक्खेवाओ पारंची भवति । परिहारिए त्ति गयं ॥ इदानिं मुहीओ त्ति—

[भा. ३११] भणइ य दिट्ठ नियत्ते, आलोयामंते घोडगमुहीओ ।
किं मणुस्सा सव्वे, गो सव्वे बाहिं पवयणस्स ॥

चू, एगो साहू वियारभूमिं गओ । उज्जाणुहेसे वडवाओ चरमाणीओ पासति । सो य पच्चागओ साहूण विन्धिियमुहो कहयति—सुणेह अज्जो ! जारिसयं म चोज्जं दिट्ठं । तेहिं भण्णति—किमपुव्वं तुमे दिट्ठं । सो भण्णति—घोडगमुहीओ मे इत्थिआओ दिट्ठाओ । ते उजुसभावा “अणलियवाइणो त्ति साहू” साहुणो पत्तिया ।

जहा परिहारे तहा इहावि असेसं दट्ठव्वं । नवरं अक्खरत्थो भण्णति । भण्णति घोडगमुहीओ दिट्ठा इति । साहुहिं पुच्छिओ, कथ ? “उज्जाणसमीवे” त्ति बितिय—वयणं । साहवो दट्ठव्वाभिप्पाई वयंति त्ति ततियवयणं । “दिट्ठंति वडवाओ” चउत्थं । “पडिणियत्ता” इति पंचमं । “गुरुण आलोएंति पवंचियामो” छट्ठं । सहोढा पच्चुत्तरपयाणं “आमंति घोडगमुहीओ जेण दीहं मुहं अहो मुहं च अश्वतुल्य एवेत्यर्थः ?” सत्तमं पदं । साहुहिं भण्णति “कहं ता इत्थिआओ” सो पडिभण्णति “किं खाइंति ? मणुस्सा” अट्ठमं पदं । “सव्वे तुब्भे अहं एगो” नवमं पदं । “सव्वे बाहिरा पवयणस्स” दसमं पदं ॥ एतेसु दससु जहासंखेणिमं पायच्छित्तं—

[भा. ३१२] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो मासा हवन्ति लहुगुरुगा ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. दुगं अणवट्टुपरंचियं । सेसं कंठं । घोडगमुहीओ त्ति गतं ॥

इदानिं अवस्सगमणं ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१३] गच्छसि न ताव गच्छं, किं खु न यासि त्ति पुच्छतो भण्णति ।

वेला न ताव जायति, परलोगं वा वि मोक्खं वा ॥

चू. गच्छसि न ताव त्ति । कोइ साहू केणइ साहुणा पुच्छिओ—“अज्जो ! गच्छसि भिखायरियाए न ताव गच्छसि त्ति” एसा पुच्छ । गच्छं ति सो भणति—अवस्सं गच्छामि । तेन साहुणा गिहीतभायणोवकरणेण भण्णइ—अज्जो ! एहि वच्चामो । सो पच्चाह—अवस्सं गंतव्वे न ताव गच्छामि, तेन साहुणा पुणो भण्णति—तुभे भणियं “अवस्सं गच्छामि” तो किं पुण जासि त्ति । एवं पुच्छिओ भणति—वेला न नाव पच्छद्धं । परलोगगमणवेला न नाव जायति, तो न ताव गच्छामि, मोक्खगमणवेला, वा “अपि” पदार्थसंभावने, किं पुण संभावयति ? अवस्सं परलोगं मोक्खं वा गमिष्यामीत्यर्थः, “वा” विकल्पे । गमणे त्ति गतं ॥

इदानिं दिस त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१४] कतरं दिसं गमिस्ससि, पुव्वं अवरं गतो भणति पुट्ठो ।

किं वा न होइ पुव्वा, इमा दिसा अवरमागस्स ॥

चू. एगो साधू एगेण साधुणा पुच्छितो—अज्जो ! कतरं दिसं भिखायरियाए गमिस्ससि । सो एवं पुच्छितो भणति—पुव्वं । सो पुच्छंतगसाहू उग्गाहेऊण य गतो अवरं दिसं । इयरो वि पुव्वदिसिगमणवादी अवरं गओ । “अज्जो ! तुमे भणियं अहं पुव्वं गमिस्सामि, कीस अवरं दिसिमागतो”, एवं पुट्ठो भणइ—“पुट्ठो” पुच्छिओ त्ति वुत्तं भवति “किं वा” पच्छद्धं । अन्नस्स अवरगामस्स इमा पुव्वदिसा किं पुण न भवति ? भवति चेव । दिसत्ति गतं ॥ एगकुले त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१५] अहमेगकुलं गच्छं, वच्चह बहुकुलपवेसणे पुट्ठो ।

भणति कहं दोन्नि कुले, एगसरीरेण पविसि ॥

चू. भिक्खणिमित्तुट्ठितेण साहुणा साहू भण्णति—अज्जो ! एहि वयामो भिक्खाए । सो भणति—अहं एगकुलं गच्छं, वच्चह तुब्भे । “अहमि” ति आत्मनिर्देशे, “कुलं” इति गिहं, “गच्छं” पविसे, वच्चह त्ति विसर्जनं । गता ते साधवो । सो वि य एवं भणित्ठण पच्छा बहुकुलाणि पविसति तेहिं साहुहिं भणितो—अज्जो ! तुमे भणियं एगकुले पविसिस्सं” । एवं बहुपवेसणे पुट्ठो भणति “कहं” केणप्पगारेण एगसरीरेण दोन्नि कुले पविसिस्सामि, एगं कुलं चेव प्रविशेत्यर्थः । एगकुले त्ति गतं ॥ इदानिं एगदव्वं त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१६] वच्चह एगं दव्वं, घेच्छं नेग्गहपुच्छितो भणति ।

गहणं तु लक्खणं पुग्गलाण नन्नेसिं तेणेगं ॥

चू. भिक्खाणिमित्तुट्ठितेण साहुसंघाडगेणेगो साहू भण्णति—वयामो भिक्खा । सो भणति—वच्चह तुब्भे, अहमेगं दव्वं घेच्छं । ते गता । इतरो वि अडंतो ओदणदोच्चंगादी बहुदव्वे

गेण्हंतो तेहिं साहुहिं दिद्धो पुच्छितो इमं भणति गहणं तु—पच्छद्धं । गतिलक्खणो धम्मत्थिकाओ, ठितिलक्खणो अधम्मत्थिकाओ, अवगाहलक्खणो आगासत्थिकाओ, उवओगलक्खणो एगो नन्नेसिंति धम्मादियाण एयं गहणलक्खणं न विज्रतेत्यर्थः । तेणेगंति तम्हा अहमेगं दव्वं गेण्हामि त्ति वुत्तं भवति । सव्वेसेतेसु पयलातिसु भणंतस्सेव मासलहुं पायच्छित्तं । एतेसु चेव य पयलादिसु अभिनिवेसेण एक्केक्कस्स पदातो पसंगपायच्छित्तं दट्ठव्वं जाव पारंरिचयं ॥

एत्थ सुहुमबायरमुसावातलक्खणं भण्णति—

[भा. ३१७] अनिकाचिते लहुसओ, निकाइए बायरो य वत्थादी ।

ववहार दिसा खेत्ते, कोहाति सेवती जं च ॥

चू. अनिकातिते लहुसओ मुसावातो भवति, निकातिते बायरो मुसावातो भवति । वत्थाइ त्तिअपिकाय—निकायणाणं भेदो दरिसिज्जति, जहा केणति साहुणा कस्सति साहुस्स कंदप्पा वत्थं नूमियं, जस्स य तं वत्थं नूमियं सो सामण्णेण पुच्छति—अज्जो ! केण वि वत्थं नूमितं कहयह सव्वे भणति — न व त्ति । एवं वत्थहारिणी अवलवंतस्स अनिकातियं वयणं भवति । जया पुण साहुस्स केण य कहितं जहा अमुगेण साहुणा गहियं, तेन सो पुट्ठो भणति — न व त्ति । एवं निकारणा भवति ।

अहवा जेण तं गहितं सो चेव पदमं पुट्ठो “अज्जो ! तुमे मे वत्थं ठवितं” सो भणति न व त्ति एवं “अनिकाइवयणं । अतो परं जं पुच्छिज्जंतो न साहति सा निकयणा भवति । आदिशब्दादेवमेव पात्रादिष्वप्यायोजनीयं । अहवा इमे बादरभेदा ववहारं अन्नाहा नेति, दिसावहारं वाकरेति, खेत्ते वा आहव्वं न देति, ममाभव्वं ति काउं । एए ववहारादी कोहादीहिं सेवति जता तथा बादरो मुसावातो भवतीत्यर्थः । अहवा एते ववहारादिपदा न विना कोहेणं ति बादरो एव मुसावादो दट्ठव्वो । कोहा ति सेवती जं च त्ति अन्नत्थ वि कोहादी आविद्धो मुसं भासति, सो सव्वो बादरो मुसावोत दट्ठव्वो इति ॥ “वत्थाइ” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३१८] कंदप्पा पवत्थं, नूमेउणं न साहती पुट्ठो ।

जं वा निग्गह पुट्ठो, भणिज्ज दुट्ठंतरप्पा वा ॥

चू. पुव्वद्धं गतार्थं । ववहार—दिसा—खेत्तपदाणं सामन्नत्थव्याख्या पच्छद्धं । “जं वा” वयणं संबज्जति, “निग्गहो” निश्चयः ‘पुट्ठो’ पुच्छितो “भणेज्ज” भासेज्ज, “दुट्ठं” कलुसियं, “अंतरप्पा” चेतो चित्तमिति एगद्धं, “वा” विकप्पे । एवं बादरो मुसावातो भवति । निश्चयकालेपि पृष्टो दुष्टांतरात्मा भूत्वा यद्धचनमभिधत्ते स बादरो मुसावादो भवतीत्यर्थः ॥

“कोहादी सेवती जं च” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३१९] कोहेण व माणेण व, माया लोभेण सेवियं जं तु ।

सुहुमं व बादरं वा, सव्वं तं बादरं जाण ॥

चू. “सेवितं जं तु” मुसावायवयणं संवज्जति, तं दुविहं—सुहुमं वा बादरं वा । तं कोहादीहिं भसियं सव्वं बादरं भवतीत्यर्थः ॥ “अणिकाइएत्ति” जा गाहा तीए गाहाए जे अवराहपदा तेसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ३२०] लहुगो लहुगा गुरुगा, अणवट्ठप्पो व होइ आएसो ।

तिण्हं एगतराए, पत्थारपसज्जणं कुज्जा ॥

चू. लहुओत्ति सुहुममुसावाते पच्छित्तं “लहुग” त्ति । बायरमुसावाते पच्छित्तं दिसावहारे चउगुरुगा पायच्छित्तं । साहंमितेणेवि चउगुरुगा चेव । अहवा साहंमियतेणे अणवट्ठो । आदेसो नाम सुत्ताएसो, तेन अणवट्ठप्पो भवति ।

तं चइमं सुत्तं— “तओ अणवट्ठप्पा पन्नत्ता तं जहा— साहंमियाणं तेणं करेमाणे, अण्हम्मियाणं तेणं करेमाणे, हत्थातालं दालं] दलेमाणे ।

तिण्हंति तिविहो मुसावातो—जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । जत्थ मासलहुं भवति स जहन्नो मुसावातो, जत्थ पारंचियं स उक्कोसो, सेसो मज्झिमो । एगतराए त्ति जति जहन्न मुसावातं पढमताए भासति, ततो पत्थारपसज्जणं कुज्जा । अह उक्कोसं पढमता भासति, ततो वा पत्थारपसज्जणं कुज्जा । “प्रस्तारो” विस्तारः “प्रसज्जनं” प्रसंगस्तदेकैकस्मिन्नारोपयेदित्यर्थः । अहवा “तिन्नं” ति दिसा खेत्तं, कोहाती सेसं पूर्ववत् ।

अहवा तिण्हं मासलहु, चउलहु, चउगुरुगं । एतेसिं एगतरातो पत्थारपसज्जमं कुज्जा । केति पढंति चउण्हं एगतराए त्ति चउण्ह कोहादीणं एगतरेणावि मुसं वयमाणस्स पत्थारदोसो भवतीत्यर्थः । एसा मुसावायदप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इयाणिं कप्पिया भण्णति—

[भा. ३२१] उड्डाहरक्खणट्ठा, संजमहेउं व बोहिके तेणे ।

खेत्तंमि व पडिनीए, सेहे वा खेप्पलोए वा ॥

चू. उड्डाहरक्खणट्ठा मुसावातं भासति । संजमहेउं वा मुसावातं भासति । बोहियतेणेहिं वा गहितो मुसावातं भासति । पडिनीयखेत्ते वा मुसावातो भासियव्वो । सेहनिमित्तं मुसावातो भासिज्जति । सेहस्स वा लोयनिमित्तं मुसावातो भासिज्जति ॥

“उड्डाह—संजम—बोहिय—तेणा” एगंगाहाए वक्खाणेति—

[भा. ३२२] भुंजामो कमढगादिसु, मिगादि नवि पासे अहव तुसिणीए ।

बोहिगहणे दियाती, तेणेसु व एस सत्थो त्ति ॥

चू. जति धिज्जातियादयो पुच्छंति—तुब्भे कहं भुंजह ? ताहे वत्तव्वं, भुंजामो कमढगादिसु “कमढग” नाम करोडगागारं अदंणेण कज्जति । आदि सद्दातो करोडगं चेव धेप्पति । एवं उड्डाहरक्खणट्ठा मुसावातो वत्तव्वो । “संजमहेउं” ति । जइ केइ लुद्धगादी पुच्छंति “कतो एत्थ भगवं ! दिट्ठा मिगादी” ? “आदि” सद्दातो सुअराती, ताहे दिट्ठेसु वि वत्तव्वं— “न वि पासे” ति न दिट्ठ ति वुत्तं भवति ।

“अहवा तुसिणीओ अच्छति । भणति वा— न सुणेमि त्ति । एवं संजमहेउं मुसावातो । “बोहिय—पच्छद्धं । बोहिएसु वा गहितो भणाति “दियादि” ति अब्राह्मणोपि ब्राह्मणोऽहमिति ब्रवीति । तेणेसु वा गहितो भण्णति “एस सत्थो” ति ते चारे भणति नासह नासह ति धेप्पइ ति ।

“खेत्तंमि वि पडिनीते” प्रत्यनीकभावते क्षेत्रे इत्यर्थः । तं च खेत्तं—

[भा. ३२३] भिक्खुगमादि उवासग पुट्ठो दाणस्स नत्थि नासो त्ति ।

एस समत्तो लोओ, सक्को य ऽभिधारते छत्तं ॥

चू. मिच्छुगारत्तपडा, “आदि” सद्दातो परिव्वायगादि । तेहिं भावियं जं खेत्तं तत्थ उवासगा

पुच्छंति सद्वताते परमत्येण वा “भगवं ! जम्हे मिच्छुगादीआण दानं दलयामो एयस्स फलं किं अत्थि न व त्थि त्ति । सो एवं पुट्ठो भणति—दानस्स नत्थि नासो त्ति, जति वि य तेसिं दाणं दिण्णं अफलं तहा चेव भणाति, मा ते उद्धुरुट्ठा घाडेहंतीत्यर्थः । “सेहो” त्ति । सेहो पवज्जाभिमुहो आगतो पव्वतितो वा । तं च सण्णायगा से पुच्छंति । तत्थ जाणंता वि भणंति — “न जाणामो न वा दिट्ठो” त्ति । सेहस्स वा अनहियासस्स लोए कज्जमाणे बहुए वा अच्छमाणे एवं वत्तव्वं “एस समतो लोओ”, थोवं अच्छइ त्ति, अन्नं च साहुस्स लोए कज्जमाणे तत्रस्थित एव शक्रो देवराजा छत्रमभिधारयते इत्यर्थः ॥ गता मुसावायस्स कप्पिया पडिसेवणा । गतो मुसावातो ॥

इयाणि अदिन्नादानं भण्णति— तस्स दुविहा पडिसेवणा—दप्पिया कप्पिया य । तत्थ दप्पिया ताव भण्णति—

[भा. ३२४] दुविधं च होइ तेण्णं, लोइय—लोउत्तरं समासेणं ।
दव्वे खेत्ते काले, भावंमि य होति कोहादी ॥

चू. दुविहं दुभेदं । च पादपूरणे । होति भवति । तेण्णं चोरियं । कतमं दुभेदं ? उच्यते, लोइय—लोउत्तरं समासेण व्याख्या पूर्ववत् । तत्थ लोइयं चउव्विहं दव्वे पच्छद्धं ॥ एसा चिरंतन-गाहा । एयाए चिरंतनगाहाए इमा भद्दबाहुसामिकया चेव वक्खाणगाहा—

[भा. ३२५] महिसादि छेतजाते, जहियं वा जच्चिरं विवच्चां ।
मच्छरऽभिमाणधण्णे, दगमाया लोभओ सव्वं ॥

चू. दव्वअदिन्नादाणे महिसादि उदाहरणं । खेत्तअदत्तादानस्स “च्छेत्तजाय” त्ति “च्छेत्तं” खेत्तं, “जाय” त्ति विकप्पा । कालअदिन्नादासस्स वक्खाणं “जहियं वा जच्चिरं विवच्चासं” त्ति, जंमि काले अवहरति, आवतियं वा कालं विवच्चासितं वत्थं भुंजति तं कालतेण्णं । “भावंमि य होति कोहादी” अस्य व्याख्या “मच्छर” पच्छद्धं । मच्छरे त्ति कोहो, अहिमाणो माणो, तत्थ धण्णोदाहरणं । दगं पानीयं, तं मायाए उदाहरणं । लोभओ सव्वं त्ति, जमेयं दव्वादि भणियं एयंमि सर्वत्र लोभो भवतीत्यर्थः ॥ जं तं लोइयं दव्वतेण्णं तं तिविधं — सच्चित्तं अचित्तं मीसं । जतो भण्णति—

[भा. ३२६] दुपय—चउप्पयमादी, सच्चित्ताचित्त होति वत्थादी ।
मीसे सचामरादी, वत्थूमादी तु खेत्तम्मि ॥

चू. दुपयं माणुस्सं, चउप्पदं महिसाति आदि सद्दातो अपदं, तं च अंबाडगादि । एवं जो अवहरति एयं सच्चित्त दव्वतिण्णं भवति । अचित्तं होइ वत्थादी “आदि” सद्दातो हिरण्णादी । मीसगदव्वतेण्णं सचामरादि अस्सहरणं “आदि” सद्दातो जं वा अन्नं सभंडं दुपदादि अवहरिज्जति तं सव्वं मीसदव्वतेण्णं । छेत्तजाए त्ति अस्य व्याख्या — वत्थूमादीओ खेत्तंमि “वत्थु” त्विहं—खातं, उसितं, खात—उसितं । खातं भूमिगिहं, उसियं पासादादि, खाओलियं हेट्ठा भूमिगिहं उवरिं पासाओ कओ, “आदि” सद्दातो सेउं केउं धेप्पति । एवमादियाण खेत्ताण जो अवहारं करेति, खेत्तंमि तेण्णं भवति ॥ “जहियं वा जच्चिरं विवच्चासं” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२७] जाइतवत्था दमुए, काले दाहं न देति पुण्णे वि ।
एसो उ विवच्चासो, जं च परक्कप्पणो कुणति ॥

चू. जाइता पाडिहारिया वत्था गहिया, ते य गहणकाले एवं भासिया “अमुगे काले दाहं” ति अमुगकालं वसंतं परिभुंजिऊण गिम्हे पच्चप्पिणिस्सामि, “न देति पुण्णे” वित्ति, पुण्णे वि अवहिं काउं न देति ताणि वस्त्रणीत्यर्थः । एसो उ विवच्चासो य त्ति जो भणियो, तु सद्दो अवधारणे, “विवच्चासो” त्ति, न जहा भासितं करेति त्ति वुत्तं भवति । एवं अवहिकालाओ जावतियं कालं उवरिं अदत्तं भुंजति तं कालओ अदत्तादानं भवति । जं व त्ति वत्थादिवतिरित्तस्स अनिदिट्ठसरूवस्स गहणं । “पर” आत्मव्यतिरिक्तः, न स्वकीयं, परकीयमित्यर्थः । तं पुव्वाभिहिएण कालविवच्चासेण “अप्पणो कुणति” आत्मीकरोतीत्यर्थः ।

अहवा “जं च परक्कप्पणो कुणति” त्ति सामण्णेण दव्वादिआण वक्खाणं “जं च” त्ति दव्वखेत्तकाला संवञ्जंति, तेसिं परसंतगाण जं अप्पीकरणं तं तेण्णं भवती ति वुत्तं भवति । काले त्ति गयं ॥ मच्छरे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२८] कोहा गोणादीणं, अवहारं कुणति बद्धवैरो तु ।

माणे कस्स बहुस्सति, परधण्ण सवत्थुपक्खेवो ॥

चू. पुव्वद्धं “कोहो” । कोवेण जं गोणादीणं अवहारं करेति, “आदि” सद्दाओ महिषाशवादीनां, बद्धवैरोऽनुबद्धवैरत्वात्, “तु” शब्दो कोहतेण्णावधारणे ।

अहवा सीसो पुच्छति—“भगवं ! कहं क्रोधात्तैत्यं भवति” ? आचार्याह—गोणादीणं अवहारणं करेति बद्धवैरो, “तु” निर्णयः । एवं कोहातो भावतेण्णं भवति । “अहिमाणघण्णे” त्ति अस्य व्याख्या — “माणे” पच्छद्धं । जहा मुसावाए तहेहावि । नवरं—परधण्णं हरिऊण, सवत्थुपक्खेवो त्ति “स” इति स्वात्मीये, “वत्थु” रिति घण्णरासी, “पक्खेवो” पुनः छुभण भवति । “माहं जिच्चिस्सामी” ति पराययं धण्णं अवहरिऊण सवत्थुते पक्खित्ता भणति “पुव्वं मए भणितं मम बहु— सतीहत्यो इदानिं पच्चक्खं । एवं माणतो भावतेण्णं भवति ॥

“दगमायं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२९] वारगसारणि अण्णावएस पाएण निक्कं भेत्तूणं ।

लोहेण वणिगमादी सव्वेसु निवत्तती लोहो ॥

चू. “वारग” पुव्वद्धं । बहवे करिसगा वारगेण सारिणीए खेत्तादी पज्जेति वारगो परिवाडी, सारणी निक्का । तत्थेगो करिसगो अण्णस्स वारए अण्णावदेसा पादेम निक्कं भेत्तुण अन्नावदेसो अदंसियभागो द्वितो चेव “माहं निउडमाणो दिस्सिस्सामि” त्ति पाएण निक्कं भेत्तूण फोडेऊण अप्पणो खेत्ते पाणियं छुभत । एवं भावओ मायातेण्णं भवति ।

“लोभतो सव्वं” ति अस्य व्याख्या । “लोभेण” पच्छद्धं । लोभेण तेण्णं, वणियमादि त्ति जं वाणियगा परस्स चक्खुं वंचेऊण मप्पकं करेति, कूडतुलकूडमाणेहिं वा अवहरंति तं सव्वं लोभतो तेण्णं । अहवा सव्वेसु कोहातिसु, निवडति लोभो त्ति, सव्वेसु कोहातिसु लोभोऽतर्भूत एवेत्यर्थः ॥ एवं भावतो लोभतेण्णं भवति । लोइयं तेण्णं गतं । इयाणिं लोउत्तरियं तेण्णं भण्णति—

[भा. ३३०] सुहुमं च बादरं वा, दुविधं लोउत्तरं समासेणं ।

तण—डगल—च्छार—मल्लग—लेवित्तिरिए य अविदिन्ने ॥

चू. सुहुमं स्वल्पं, बादरं नाप बहुगं । पायच्छित्त—विहाणगे वा सुहुमबादरविकप्पो भवति

जथ पणगं तं सुहुमं, सेसं बादरं । “च” शब्दो भेदसमुच्चये । दुविहं दुभेदं, “लोगो” जणवओ, तस्स “उत्तरं” पहाणं, तम्मि द्विता जे ताण तेणं लोउत्तरं तेणं भवति । तं समासेण संखेवेण दुविहं ति वुत्तं भवति । तस्सिमे भेदा-तणाणि कुसादीणि, डगलगा उवलमादी, अगणि परिणामियमिंघणं च्छारो भण्णति, मल्लगं सरावं, लेवो भायणरंगणो, इत्तिरिये य त्ति पंथं वच्चतो जथ विस्समिउ कामो तत्थोग्गहं नाणुण्णवेइ, “च” सद्दाओ कुडमुहादयो घेप्पंति, अविदिन्ने ति वयणं सव्वेसु तणादिसु सवज्जति ॥ किं चान्यत् :-

[भा. ३३१] अविदिन्न पाडिहारिय, सागारिय पढमगहणखेत्ते य ।

साधंमि य अन्नधंमे, कुल-गण-संघे य तिविधं तु ॥

चू. अविदिन्नमिति गुरुहिं पाडिहारियं न पच्चप्पिणति, सागारियसंतियं अदिन्नं भुंजति, पढमसमोसरणे वा उवहिं गेणहति, परखेत्ते वा उवहिं गेणहति, साहमियाण वा किंचि अवहरति, अन्नधम्मियाण वा अवहरति, कुलस्स वा अवहरति, एवं गणस्स वा, संघस्स वा । च सद्दो समुच्चये । तिविहं सच्चित्तादि दव्वं भण्णति ॥

एतेसिं तणाइयाण सामण्णतो ताव पच्छित्तं भणामि-

[भा. ३३२] तण-डगलग-छार-मल्लग, पणगं लेवित्तिरीसु लहुगो तु ।

दव्वादविदिण्णे पुण, जिणेहिं उवधी निष्फण्णं ॥

चू. तणेषु डगलगेषु छरेसु मल्लगे य अदिन्ने गहिये पणं पच्छित्तं भवति । लेवे अदिन्ने गहिते य त्तिरिए य रुक्खहेट्ठादिसु अणुण्णिण्णेषु लहुओ उ मासो भवति । “तु” शब्दात् कुडमुहादिसु य । दव्वादविदिन्ने पुण ति - “दव्वे” पतिविसिद्धे, “अदत्ते” गृहीते, “पुण” विसेसणे पुव्वाभिहिय-पच्छित्ताओ, जिणा तित्थगरा, तेहिं उवकरणणिष्फण्णं भणियं । जहन्नोवहिम्मि पणगं, मज्झिमे मासो, उक्कोसेण चउमासो, एवं उवकरणणिष्फण्णं ॥ अविदिन्ने ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३३] लद्धुं न निवेदेती, परिभुंजति वा निवेदितमदिन्नं ।

तत्थोवहिनिष्फण्णं-अणवट्ठप्पो व आदेसा ॥

चू. कोइ साहू भिक्खादि विणिग्गतो उवकरणादिजातं “लद्धुं न निवेदेति” ति “लद्धुं” लभित्ता, “न” इति पडिसेहे, “निवेदन” माख्यानं, तमायरियउवज्झायाणं न करेतीत्यर्थः । अहवा परिभुंजति वा अनिवेदितं चेव परिभुंजति । अहवा निवेदितं अदिन्नं भुंजति । एवं अदत्तादानं भवति । एत्थोवहिनिष्फण्णं दट्ठव्वं । सुत्तादेसेण वा अणवट्ठो भवति ॥

“पडिहारिय” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३४] पडिहारियं अदंते, गिहीण उवधीकतं तु पच्छित्तं ।

सागारि संतियं वा, जं भुंजति असमणुण्णातं ॥

चू. गिहिसंतियं उवकरणं पडिहरणीयं पाडिहारितं, अदंते अणप्पिणंते, तेसिं गिहीण, उवहीकयं तु उवहीणिष्फण्णं, पच्छित्तं भवतीत्यर्थः ।

“सागारिए” ति अस्य व्याख्या । पच्छद्धं । सागारिओ सेज्जारयो, तस्स संतियं स्वकीयं, वा विकल्पे, जमिति उवकरणं, भुंजति परिभोगं करेति, असमणुण्णाय तस्स अदंतेस्सेत्यर्थः । एत्थं पि तदेव उवहिनिष्फण्णं ॥ “पढमगहणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३५] गुरुगा उ समीसरणे, परिक्वित्तेऽचित्तउवधिनिष्फणं ।

सचित्ते चउगुरुगा, मीसे संजोग पच्छित्तं ॥

चू. पढमसमोसरणं वरिसाकालो भण्णति । तत्थ य भगवया नाणुण्णागं उवहिग्रहणं । तम्मि अणणुण्णाते गहणं करंतस्स अदत्तं भवति । एत्थ चउगुरुगा पायच्छित्तं भवति “खेत्ते” ति अस्य व्याख्या— तिन्नि पदा परा अन्नगच्छिल्लगा तेसिं जं खेत्तं तं परखेत्तं, तम्मि य परखेत्ते जति अचित्तं दव्वं गेण्हति तत्थ से उवहिनिष्फणं पायच्छित्तं भवति । सचित्ते चउगुरुग ति अह परखेत्ते सचित्तं गेण्हति तत्थ से चउगुरुगं पच्छित्तं भवति । मीसे ति मीसो सोवहितो सीसो वा तं च से संजोगपच्छित्तं भवति । तत्थ जं अचित्तं तत्थोवहिनिष्फणं, जं च सचित्तं तत्थ चउगुरुयं, एयं संजोगपच्छित्तं भण्णति ॥ “साहम्मिय” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२६] साधंमिया य तिविधा, तेसिं तेण्णं तु चित्तमचित्तं ।

खुड्ढादी सच्चित्ते, गुरुग उवधिनिष्फणमचित्ते ॥

चू. समाणधम्मिया साहम्मिया स्वप्रवचनं प्रतिपन्नेत्यर्थः, च शब्दो पादपूरणे, ते तिविहा लिंगसाहम्मिपवयणसाहम्मि चउभंगो, आदिल्ला तिन्निभंगा तिविहा साहम्मिय ति वुत्तं भवति, चउत्थोभंगो असाहम्मिओ ति पडिसिद्धो । अहवा तिविहा साहम्मि—साहू, पासत्थादि, सावगा य । अहवा समणा समणी सावगा य । तेसिं ति साहम्मिया संवज्जंति । तण्ण अवहारो । तु शब्दो यच्छब्दे तच्छब्दे च द्रष्टव्यः । चित्तं सचेयमं । अचित्तं अचेयणं । तेसिं तेण्णं जं तं चित्तमचित्तेत्यर्थः किं पुण सचित्तं ? भण्णति—खुड्ढादी सच्चित्ते, “खुड्ढो” सिस्सू बालो ति वुत्तं भवति, “आदि” सद्दातो अखुड्ढो वि, तंमि य सचित्ते अपहत्ते गुरुगा पच्छित्तं भवति, अचित्ते पुण उवहिनिष्फणं भवति ॥ इदानिं “कुल—गण—संघा” जुगवं भण्णंति—

[भा. ३३७] एतेच्चिय पच्छित्ता, कुलंमि दोहि गुरुया मुणेयव्वा ।

तवगुरुया तु गणमी, कालगुरु होंति संघमि ॥

चू. एतेच्चिय जे साहम्मिय तेण्णे पच्छित्ता भणिता ते चिय पच्छित्ता कुलतेण्णे वि दड्ढव्वा । नवरदोहि गुरु मुमेयव्वा । दोहिं ति कालतवेहिं कुलपच्छित्ता गुरुगा कायव्वा इत्यर्थः । तेच्चिय पायच्छित्ता गणतेण्णे तवगुरुगा दड्ढव्वा काललहु । संघतेण्णे दड्ढव्वा तवलहुगा ॥

इदानिं गिहिसाहम्मिसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ३३८] एते चेव गिहीणं, तवकालविसेसवज्जिया होंति ।

डगलादिखेत्तवज्जं, पुव्वुत्तं तं पि य गिहीसु ॥

चू. एतेच्चिय पच्छित्ता जे कुलादिसु दत्ता, तेच्चिय गिहिसाहम्मिण । नवरं—तवकालविसेसिता तवकाल एस विसेसो तवकालविसेसो, तेन तवकाल विसेसेण वज्जिया होंति, तवकालेहिं न विसेसिज्जंति ति वुत्तं भवति । अहवा “एते चेव” पुव्वब्धं पयं “अन्नहम्मिएसु” वक्खाणिज्जति—एते चिय पच्छित्ता जे साहम्मिएसु भणिता ते चेवण्णधम्मिएसु य गिहत्थेसु । नवरं—तवकालविसेसिया होंति । इमं खेत्तदारे आभव्वविचारे भण्णति “डगलादि” पच्छब्धं । “डगला” पसिद्धा, “आदि” सद्दातो तणच्छारमल्लगपीढफलगसंधारगा य घेप्पंति, खेत्तवज्जं ति परगच्छिल्लयाण खेत्तं तम्मि वज्जं खेत्तवज्जं, एत्थ अगारो लुत्तो दड्ढव्वो, सो जया आविर्भूतो भवति तदा एवं भवति “डगलादि”

“खेत्ते अवज्रं” परखेत्ते डगलगादि गेण्हंतो वि अपच्छत्ति त्ति वुत्तं भवति ।

चोदगाह – “ननु पुव्वुत्त “तणडगलछारमल्लय” पणगंपुव्वं पणगपच्छित्तं दाऊण इदानिं अपच्छित्ती मणसि ? । आयरियाह –सच्चं “पुव्वुत्तं तं पिय गिहीसु” तं पच्छित्तं जो गिहीसाहम्मिताओ अदत्तं गेण्हइ, तस्स तं भवइ, च सद्दो पादपूरणे । अहवा – आयरिएणाभिहियं –जहा परक्खेत्ते तणडगलाती गेण्हंतो वि अपच्छित्ती ।

सीसो भणति – “डगलादिखेत्तवज्रं पुव्वुत्तं” डगलगादओ व परखेत्ते वज्जियव्वा, एवं पुव्वं वक्खायं । आयरिओ भणति – सच्चं, तं पिय गिहीसु, तं पुण गिहीसु त्ति वुत्तं भवति, न खेत्तिएसु ॥ “तिविह” दारं अस्य व्याख्या –

[भा. ३३९] सच्चित्तादी तिविधं, अहवा उक्कोस मज्झिम जहन्नं ।

आहारोवधिसेज्जा, तिविहं वेदं दुपक्खे वि ॥

चू. “सच्चित्तं” सेहो सेही वा, “आदि” सद्दातो अचित्तं मीसं च, एयं तिविहं अवहरति । अहवा तिविधं “उक्कोसं” वासकप्पादि, “मज्झिमं” चोलपट्टादि, “जहन्नं” मुहपोत्तियादि । अवहरति । दुपक्खे वि “दुपक्खो” साधुपक्खो, साहुणीपक्खो य ॥

एवं जं भणियं तेण्णं एयं सव्वं पि दुहा सुहुमबादरभेदेण भिण्णं दट्टव्वं । इमेण पुण विहिणा सुहुमं पि बादरं दट्टव्वं । कहं ?, भणति –

[भा. ३४०] कोहेण व माणेण व, माया लोभेण सेवियं जं तु ।

सुहुमं व बादरं वा, सव्वं तं बादरं होति ॥

चू. क्रोधेनासेवनं क्रोधेनापहतमित्यर्थः, एवं माणसेवितं, माया सेवितं, लोभसेवितं यदिति द्रव्यजातं संबज्जति । तं पुण कोहा दीहिं सुहुमं वा बायरं वा सेवितं जति वि हु सुहुमं तहावि तं सव्वं बायरं होति ॥ कोहातीहिं जं सेवितं तस्स पच्छित्तं भणति –

[भा. ३४१] पंचादी लहु लहुया, गुरु अणवट्टो व होति आएसा ।

चउण्हं एगतराए, पत्थारपसज्जणं कुज्जा ॥

चू. पंचादि त्ति आद्ये पंच, इदमुक्तं भवति, जहन्नेण पनगं भवति त्ति वुत्तं भवति । लहु त्ति मज्झिमे मासलहुं भवति । लहुगा इति उक्कोसे चउलहुगा भवंति । गुरुग त्ति सच्चित्ते चउगुरुगा भवंति । अहवा जहन्नमज्झिमउक्कोसे सच्चित्ते चउगुरुगा भवंति । अहवा जहन्नमज्झिमुक्कोसे सच्चित्ते वा एतेसु सव्वेसु अणवट्टप्पो व होति, आदेसा न उवट्टाविज्जति त्ति “अणवट्टो” “होति” भवति, “आदेशा” सूत्रादेशादित्यर्थः ।

तं पुण इमं सुत्तं, “तओ अणवट्टप्पा पण्णत्ता, तं जहा – साहम्मियाणं तेण्णं करेमाणे हत्थादालं दलेमाणे, मेहुणं सेवमाणे” । किं चान्यत्, “चउण्हं” पच्छद्धं । “चउण्हं” पत्थारपसज्जणं कुज्जा, के ? राजादय, तम्हा न कोहादीहि अन्नहा वा तेणियं कुज्जा इति । अदत्तादामे दप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इदानिं कप्पिया पडिसेवमा भणति –

[भा. ३४२] असिवे ओमोदरिए, रायदुड्ढे भए व गेलण्णे ।

दव्वासति वोच्छेदे, असंविग्गे वा वि आगाढे ॥

चू. असिवं मारिअभिद्धुत्तं, “ओमोदरिता” दुब्भिक्वं, “रायदुड्ढे त्ति” राया दुड्ढो रायदुड्ढं,

सत्तभेदो भयं भण्णति, सो पुण सत्तेभेदो बोहिग-तेणातिसु संभवति, गिलायतीति गिलाणो, दवयतीति दव्वं तस्स असतीते दव्वासई, “वोच्छेदो” व्यवच्छेदो नाशेत्यर्थः, स च सूत्रार्थयोः संवेगमावण्णो संविग्गो न संविग्गो असंविग्गो तम्मि असंविग्गे वा वि तेणियं कुञ्जा । एवमादिसु आगाढेसु पओयणेसु बितियपदेण तेणियं कुञ्जा ॥ ३४२ ॥ असिवे त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४३] असिवगहिता तणादी, अलभंता असंथरे सयं गेण्हे ।

एमेव चतु अदिन्ने, पडिहारिय-पढमखेत्ते य ॥

चू. असिवं मारी भण्णति, तीए गहिता असिवे गहिता, ते असिवगहिता होतूण तणाईणि जाइयाणि अलभंता, “आदि” सद्दातो डगलग-छार-मल्लगादी घेप्पंति । एरिसे कारणे अदिन्नाणि वि गेण्हंति तथा वि सुद्धा भवंति । असंथरे त्ति असिवग्गहिते विसए असंथरमाणा असणादी सयं पि गेण्हेज्जा अदत्तेत्यर्थः । अहवा “असंथरं” दुब्भिकखं, तत्थ अलहंता भत्तपाणं सयं पि गेण्हेज्जा । एवं अदिन्ने त्ति दारं असिवे अववदितं ।

“एमेव चउअदिन्ने”त्ति । एवं जहा असिवे अदिन्नं अववदितं तथा “चउ” त्ति पाडिहारियं, च सद्दातो-सागारियसंतियं, पढमगहणे, खेत्ते य । एते चउरो असिवग्गहिता होऊण अदिन्ने वि गेण्हेज्जा । अहवा चउरो दव्वं खेत्तं कालो भावो य एते वा असिवग्गहिता होऊण अदत्ते गेण्हेज्जा । अहवा चउरो जहन्नमज्झिमउक्कोसोवही सेहो य । अहवा चउरो साहम्मियसंतियं, सिद्धउत्तसंतियं, सावगसंतियं, अण्णतिस्थीण य । एयाणि वा असिवग्गहिता होऊण अदत्ताणि गेण्हेज्जा । अहवा चउरो असणं पाणं खातिमं सातिमं । एयाणि वा अदिन्नाणि गेण्हेज्जा । एयं सामण्णं पडिहारियस्स ।

इमा पत्तेयं विभासा भण्णति-

[भा. ३४४] असिवगहित त्ति काउं, न देति दुक्खं ड्ढिता निच्छोढुं ।

अवि य ममत्तं, झिच्चति छेयगहितोवभुत्तेसुं ।

चू. पुव्वं सिवे वट्टमाणेहि तणाति उवकरणं च पाडिहारियं गहितं तम्मिय काले अपुण्णे अंतरा असिवं जायं । तेन य असिवेण ते साहवो गहिता । अतो असिवग्गहिय त्ति काउं न देति तं पाडिहारियं गहितं, मा एते वि गिहत्था असिवेण धेप्पेज्जा इति । ते वि य गिहत्था तेसु पाडिहारिएसु तणफलगेसु कालपरिच्छिन्नासु वसेज्जा । सुदुक्खं ड्ढिया य निच्छुढे त्ति न निच्छुब्भंति, अवि य तेसिं गिहत्थाणं तेसु तणादिसु पाडिहारिएसु ममत्तं छिज्जति, ममेदं ममेयमिति जो य ममीकारस्तं समत्तं, तेसु तणादिसु छिज्जति फिट्ठइ त्ति वुत्तं भवति । कम्हा ममत्तं छिज्जति ? भण्णति-छेदगगहितोवमुक्तत्वात्, असिवं च्छेदगं भण्णति, तेणगहिता छेदगगहिता तेहिं जाणि उवभुत्ताणि तणफलगादीणि तेसु ताण गिहत्थाण ममत्तं छिज्जति । स्वल्पश्चादत्तादानदोषेत्यर्थः । अहवा - एसा गाहा एवं वक्खाणिज्जति-

साहू असिवग्रहिता इति कृत्वा ते गिहत्था तेसिं साहूण तणफलगसेज्जाती न देति । अतो असिवकारणत्वात् अदत्ता वि घेप्पंति । तेसु अदत्तेसु गहितेसु ठितेसु वा दुक्खं ड्ढिता य निच्छुहण त्ति न निच्छुब्भंति । तेसु चेव अदत्तगहितेसु “अवि य” पच्छुद्धं पूर्ववत् ॥

“असंथरे त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४५] साधम्मियथलीसुं, जाय अदत्ते भणावण गिहीसुं ।

असती पगासगहणं, बलवतिदुट्टेसु च्छण्णं पि ॥

चू. असिवगहिते वि सति असिवगहिया वा साहू असंथरंता असिवगहिता वि सउत्तिण्णा वा दुल्लहभत्ते देसे पत्ता असंथरंता “साहम्मिय” ति समाणधम्मा साहम्मिया, “थली” देवद्रोणी, “जाय” ति जाचयंति— आरहंत—पासत्थ—परिग्रहीय देवद्रोणीसु पुव्वं याचयंतीत्यर्थः । “अदंते” ति जता ते पासत्था नेच्छंति दाउं तदा गिहत्थेहिं “मणाविज्जंति” सव्वसामण्णाए देवद्रोणीए किं न देह ? “असति” ति तह वि अदंताण, “पहगासगहणं” पगासं प्रकटं स्वयमेव ग्रहणं क्रियते अहते पासत्था बलवगा राजकुलपुरचातुर्विधाश्रिता इत्यर्थः, दुट्टेसु ति स्वयमेव वा दुग्धा आसुकारिणः, तदा तासु चेव साहम्मियथलीसु छन्नमप्रकाशं गृह्यतेत्यर्थः ॥

[भा. ३४६] साहम्मियथलासति, सिद्धगए सावगऽन्नतिथीसु ।

उक्कोस—मज्झिम—जहन्नगंमि जं अप्पदोसं तु ॥

चू. अह साहम्मियथलीण असती अभावो होजा, ताहे गिहत्थेसु घेत्तव्वं । तेसु वि पुव्वं सिद्धपुत्तेसुसभार्यको अभार्यको वा । सो नियमा सुक्कंवरधरो खुरमुंडो ससिही असिही वा नियमा अडंडगो अपत्तगो य सिद्धपुत्तो भवति । सिद्धपुत्तासती सावगेसु ति, सावगा ते गिहीयाणुव्वता अगिहीयाणुव्वता वा, पच्छा तेसु वि घेप्पति । असति सावगाणं अन्नतिथीसु ति अन्नतिथिया रत्तपडादी, ताण थलीसु घेप्पइ । सव्वत्थ पुण गेण्हंतो पुव्वं जहन्नं गिण्हइ, पच्छा मज्झिमं, पच्छा उक्कोसं । अहवा — उक्कोसे मज्झिमे जहन्ने वा जत्थेव अप्पतरो दोसो तं चेव गेण्हाति ॥

[भा. ३४७] एमेव गिहत्थेसु वि, भद्दमादीसु पढमतो गिण्हे ।

अभियोगासति ताले, ओसोवण अंतधाणादी । ॥

चू. एमेव ति जहा सिद्ध पुत्त सावगेसु अविदिण्णं गहियं एमेव मिच्छादिद्विगिहत्थेसु वि भद्दगमादीसु पढमतो गेण्हंति । अन्नतिथिय—समीवातो पुव्वं अहाभद्दगेसु अदिन्नं घेत्तव्वं, पच्छा अन्नतिथिएसु वि । एतेसु पुण सव्वेसु पगासं पच्छण्णं वा गेण्हतस्स इमा जयणा—अभियोग ति अभियोगो वसीकरणं, तं पुण विज्जाचुण्णमंतादीहिं, तेन वसीकरेतुं गेण्हंति । असति ति वसीकरणस्स, ताहे तालुग्धाडणीए विज्जाए—तालगाणि विहाडेउण, ऊसोवणि विज्जाए य ओसोवेउं गेण्हंति । जेणं जेणंजणविज्जादिणा अद्विस्सो भवति तं अंतद्धामं भण्णति । “आदि” सद्दातो अणपायं जाणिऊण पगासं तेण्णमवि कज्जति । असिवे” ति दारं गयं ॥

[भा. ३४८] एमेव य ओमंमि वि रायदुट्टे भए व गेलण्णे ।

अगतोसहादिदव्वं कल्लाणग—हंसतेल्लादी ॥

चू. जहा असिवद्वारे अदिन्नपाडिहारियातिदारा भणिया, एवं ओम—रायदुट्टे—भयगेलण्णदारेसु वि अदिन्नपाडिहारिगादिदारा जहासंभवं उवउज्ज वक्तव्या । दव्वासति ति दारं अस्य व्याख्या “भगदो” पच्छद्धं । कस्सति गिलाणस्स जेण दव्वेण तं गेलन्नं पउणति तस्स दव्वस्स “असती” अभावेत्यर्थः, तं पुण अगतोसहादिदव्वं “अगतं” नकुलाद्यादि, “औषधं” एलाद्यचूर्णगादि, कल्लाणगं वा धृतं, “हंसतेल्लं” हंसो पक्खी भण्णति, सो फाडेऊण मुत्तपुरीसाणि नीहरिज्जंति, ताहे सो हंसो दव्व्याण भरिज्जति, ताहे पुणरवि सो सीविज्जति, तेन तदावत्थेण तेल्लं

पद्यति, तं हंसतेल्लं भण्णति । “आदि” सद्दातो सतपाग-सहस्सपागा य तेल्ला घेप्पंति । एव्वादियाण दव्वाण अभिओग्गादी पूर्वक्रमेण ग्रहणं कर्तव्यमिति ॥ “वोच्छेये” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४९] पत्तं वा उच्छेदे, गिहियुद्धुग्गमादिगं तु वुग्गाहे ।

निद्धंम खुद्धुमखुद्धुगं वा जततु ति एमेव ॥

चू. पत्तं नाम सुत्तत्थदुभयस्स ग्रहणधारणाशक्तेत्यर्थः । उच्छेए ति उच्छेओ, सुत्तत्थाणं ववच्छेदो ति वुत्तं भवति । गिहासमे द्विता गिहत्था । खुद्धुगो सिसु बालो ति वुत्तं भवति “आदि” सद्दातो अबालो वि । अहवा साहम्मियण्णधम्मियाण वा । “तु” सद्दो कारणवधारणे । विवरीयं गाहते वुग्गाहते - मा गिहवासे रम इत्ति वुत्तं भवति । सिसुमितरं वा सूत्रार्थोभयच्छेदे योग्यमिच्छमानमपहरतीत्यर्थः । वोच्छेय ति गयं ।

“असंविग्गे” ति दारं, अस्य व्याख्या-“निद्धंम” पच्छद्धं । निग्गतधम्मा पासत्था इति, तेसि संतियं खुद्धुयं अखुद्धुयं, एमेव जहा गिहत्थखुद्धुगं तथा वुग्गाहे । केनावलंबणेण वुग्गाहे ति भण्णति “जयउ” नि संजमजोगेसु जयओ, घडउ उज्जमउ ति वुत्तं भवति । तेसि पासत्थाणमुपरितो जहा विप्परिणमति तथा कुर्यादित्यर्थः, अवहरति वा ॥

चोदगाह-जुत्तं सुत्तत्थोभयवोच्छेदे गिहसाहम्मियतरखुद्धुगादि अवहरणं, जं पुण निद्धंम खुद्धुगेतरं वा तत्थ ननु फुडं तेण्णं भवति ? आचार्याह-

[भा. ३५०] तेसु तमणुन्नातं अणणुन्नातगहणे विसुद्धो तु ।

किं तेण्णं असंजमपंके खुत्तं तु क्कह्ते ।

तेसु ति पासत्थेसु, तमिति खुद्धुगो सेहो वा संवज्जति, अणुण्णायं दत्तं गेण्हंति । पुव्वं पासत्थाणुण्णायं खुद्धुगमितरं वा गेण्हंतीत्यर्थः । जति वि तेहिं पासत्थेहिं अणुण्णायमदतेत्यर्थः, ग्रहणमुपादानं, विविहं सुद्धो विसुद्धो, सर्वप्रकारेणेत्यर्थः । तु सद्दो पूरणे । अहवा चोदकाह “तेसु तमणुण्णायग्गहणं जुत्तं, अणुण्णायग्गहणे विसुद्धो उ क्कहं ?

आचार्याह - अदत्ते किं तेण्णं पच्छद्धं, “क” कारो खेवे दडुव्वो, “जहा को राया जो न रक्खति”, “तेण्णं” अवहारो, असंजमो अणुवरती, “पंको” दव्वभावतो-दग्गव्वओ चलणी, भावओ असंजम एव, अतो भण्णति, असंजम एव पंको, तंमि खुत्तं तु खुत्तो निसण्णो, तु सद्दो तस्मादर्थे द्रष्टव्यः, कढणं आगरिसणं उद्धरणमित्यर्थः । तस्मात् असंजमपंकादागसंतस्स किं तेण्णं भवतीत्यर्थः ॥ अपि च-

[भा. ३५१] सुहसीलतेणगहिते, भवपल्लिं तेन जगडितमणाहे ।

जो क्कणति क्कूवियत्तं, सो वण्णं क्कणति तित्थस्स ॥

चू. “सुं” अनावाहं, “सीलं” रुची, “तेणगो” अवहारी, “गहितः” आत्मीकृतो । “भवः” संसारः, बहुप्राण्युपमर्दो यत्र सा “पल्ली” । “तेन” तन्मुखः, “जगडितो” प्रेरितो लोको पुण भण्णति “उवट्ठितो”, अन्नाहो असरणेत्यर्थः । सुहे सीलं सुहसीलं सुहसील एव तेण्णो सुहसीतेण्णो, तेन गहितो सुहसीलतेणगहितो । भव एव पल्ली, भवपल्लिं तेन जगडियमणाहे निज्जमाणे जीवे जो क्कणति क्कूवियत्तं “ज” इति अनिदिट्ठो, “क्कणति” करे, “क्कूविया” कुट्टिया भण्णति । जो एवं करेति सो वण्णं करेति “सो” इति स निर्देशे, प्रभावना “वण्णो” भण्णति, तं करेति “तित्थस्स” तित्थं चाउवण्णो समणसंघो, दुवालसंगं वा गणिपिडगं ॥

अदिन्नादानस्स कप्पिया पडिसेवणागता । गतं अदिन्नादाणं ॥

इदानिं मेहुणं भण्णति— तस्स दुविहा पडिसेवणा—दप्पिया कप्पिया य । तत्थ दप्पियं ताव भणामि—

[भा. ३५२] मेहुणं पि य तिविधं दिव्वं माणुस्सयं तिरिच्छं च ।

दव्वे खेत्ते काले भावंमि य होति कोहादी ॥

चू. मेहुणं जुम्मं, तस्स भावो मेहुणं, “मिहुं” वा रहस्सं, तम्मि उप्पन्नं मेहुणं, अवि सद्दो एवकारार्थं च सद्दो पायपूरणे, मेहुणमवि च त्रिविधेत्यर्थः । तिविह तति तिविधभेदं भण्णति, “तिन्नि” त्ति संख्या तिन्नि भेदा तिविहं । के ते तिन्नि भेया ? भण्णति—दिव्वं माणुस्सं तेरिच्छं च । एक्केक्कं पुण चउभेदं “दव्वे” पच्छद्धं । च सद्दो मसुच्चये । होति भवति । “आदि” सद्दातो माणमायालोभा धेप्पंति ॥ दव्वे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५३] रूवे रूवसहगते, दव्वे खेत्ते य जम्मि खेत्तंमि ।

दुविधं छिन्नमछिन्नं, जहियं वा जच्चिरं कालं ॥

चू. अनाभरणा इत्थी रूवं भण्णति । रूवसहियं पुण तदेवाभरणसहियं । अहवा अचेयणं इत्थीसरिं रूवं भण्णति, तदेव सच्चेयणं रूवसहगतं भण्णति । दव्वे त्ति दव्वमेहुणे एतं वक्खाणं भण्णति । खेत्ते य त्ति दारं गहितं । जंमि खेत्तंमि व्याख्या—जंमि खेत्तंमि मेहुणं सेविज्जति वण्णिज्जति वा तं खेत्तमेहुणं । कालेति अस्य व्याख्या । “दुविधं” पच्छद्धं । कालओ जं मेहुणं तं दुविहं—छिण्णं अछिण्णं च । छिण्णं दिवसवेलाहिं वाराहिं वा, अच्छिण्णं अपरिमित्तं । जंमि वा काले मेहुणं सेविज्जति, जावतितं वा कालं मेहुणं सेविज्जति, जहियं वा वण्णिज्जति तं कालमेहुणं भण्णति ॥ रूवे रूवसहगए त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५४] जीवरहिओ उ देहो, पडिमाओ भूसणेहिं वा विजुत्ते ।

रूवमिह सहगतं पुण, जीवजुयं भूसणेहिं वा ॥

चू. भावम्मि य होइ कोहाइ त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५५] कोहादी मच्छरता, अभिमान पदोसऽकिच्च पडिणीए ।

तच्चणिगि अमणुस्से, रूय घण उवसग्ग कप्पट्ठी ॥

चू. कोहादिग्गहणाओ भावदारं सूचितं । मच्छरत्ति कोहेण मेहुणं सेवति । अभिमानो माणो भण्णति, पदोसोत्ति माणेगट्ठितं, तेन पदोसेण, किच्चंति अकिच्चपडिसेवणं करोति, मायालोभा दडुव्वा । अहवा किच्चं करणीयं, रागकिच्चमिति यावत्, एस माया धेप्पति । पडिनीयग्गहणातो लोभो धेप्पति, मोक्षप्रत्यनीकत्वात् प्रत्यनीकः, सेज्जायरघूअपच्चणीगोवलक्खणाओ वा पच्चणीगो लोभो भण्णति । तच्चणिगि रत्तपडा, सा कोवे उदाहरण भविस्सति । अमणुस्से त्ति नपुंसगं, एयं माने उदाहरणं भविस्सति । रूये त्ति रोगे, सा कोवे उदाहरण भविस्सति । अमणुस्से त्ति नपुंसगं, एयं माणे उदाहरणं भविस्सति । रूये त्ति रोगे, एयं मायाए उदाहरणं भविस्सति । घणेत्ति घणविगईओ, उवसोगति उवसग्ग एव कप्पट्ठी सेज्जायरघूआ, खविलचेल्लो लोभा सेज्जातरकप्पट्ठीए उवसग्गं करोतीत्यर्थः ॥ एसेवत्थो किंचि विसेसिओ भण्णति—

[भा. ३५६] कोहाति समभिभूओ, जो तु अब्भं निसेवति मणुस्सो ।

चउ अन्नतरा मूलुप्पत्ती तु सव्वत्थ पुण लोभो ॥

चू. “आदि” सद्दाओ मानमायालोभा समभिभूतो आर्त इत्यर्थः । “जो” अनिद्धिओ । अबंभं मेहुणं । निसेवति आचरतीत्यर्थः । मनोरपत्तं मनुष्यः, तस्य तदाख्यं भवतीत्यर्थः । चउ ति कोहादयो । तेसिं अन्नतराओ मुलुप्पत्तीओ आद्युत्पत्तिरित्यर्थः । तु शब्दोऽवधारणे । सव्वत्थ पुण लोभो ? उप्पन्ने मेहुणभावे लोभो भवति, एवं माणमायासु वि लोभो, पुण सद्दाणे भवति चेव ॥ “तच्चिणिग” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५७] सेहुब्भामगभिच्छुणि, अंतर वयभंगो वियडणा कोवे ।

अड्ढित्तोओभासमनिच्छे सएज्झि अपुमत्ति माणंमि ॥

चू. एगो सेहो उब्भामगं गतो, भिक्खायरियाए ति वुत्तं भवति । सो य गामंतरा अडवीए भिक्खुणी पासति । तस्स तं पासिऊण रोसो जाओ । एसा अरहंतपडिणीया इति किच्चा “वयं से भंजामि” ति मेहुणं सेवति । पच्छा गंतुं गुरुसमीवं आलोएति—भगवं ! रोसेण मे वयभंगनिमित्तं मेहुणं सेवितमिति ।

“अमनुसे” ति अस्य व्याख्या—“अड्ढिओ” पच्छद्धं । “अड्ढिओ” पुणोपुणो, “ओभासति” याचयति, अनिच्छे अनभिलसते, सएज्झिया, समोसितिया, अपुमत्ति नपुंसगः । काइ साहुपडिस्सगसमीवे इत्थी सुरुवं भिक्खुं दट्ठण अज्झोववण्णा सा, तं पुणो पुणो भणति “भगव मम पडिसेवसु” सो नेच्छति । जाहे सुबहुं वारा भणितो नेच्छति ताव तीए सो साहू भणति—तुमं नपुंसगो धुवं, जेण मे रूवजोव्वणे वट्ठमाणीं न पडिसेवसि । तस्सेवं भणियस्स माणो जातो अहमेतीए अपुमं भणिआ, पडिसेवामि, तेन पडिसेविया । एवं माणतो मेहुणमिति ॥

“रूव” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५८] विरहालंभे सूल, प्पतावणा एव सेवतो मायी ।

सेज्जातरकप्पट्ठी, गोउल दधि अंतरा खुड्डो ॥

चू. विरहो विजतं, तस्स अलंभे, सूलं रोगविकारो, पयावणा अग्गीए, एव ति एवं, सेवति विसओवभोगं करेइ । कोइ साहू समोसीयाए इत्थीए साइज्जति, साहुस्स बहुसाहुसमुद्दायातो विरहो नत्थि, अतो तेन साहुणा अलियमेवं भणति “मम सूलं कज्जति, अहमेतीए गिहे गंतुं तावयामि” । आयरिएण भणियं— गच्छ । सो गतो, तेन पडिसेविता एवं मायाए मेहुणं भवति ।

“घणउवसगकप्पट्ठि” ति अस्य व्याख्या—“सेज्जातर” पच्छद्धं । कंमि वि निओए आयरिया बहुस्सिस्सपरिवारा वसंति । तंमि य गच्छे कविलो नाम खुड्डगो अत्थि । सो सेज्जायरधूया अज्झोववण्णो । सो तं पत्थयति । सा नेच्छति । अन्नया सा कप्पट्ठी दहिनिमित्तेण गोउलं गता सो वि कविलगो तं चेव गोउलगं भिक्खायरियाए पट्ठितो । सा तेन खुड्डगेण गाम—गोउलानंतरा दिट्ठा ॥

[भा. ३५९] उप्पात अनिच्छ प्पितु, परसु छेद जुण्ण—गणि—गिहे ततिओ ।

आदि पुमं ततो अपुमं, इत्थीवेए य छिड्ढमि ॥

चू. सा तेणंतरा भारियाभावेणुप्पादिता । अनिच्छमाणीउ उप्पातितं रुहिरं, अनिच्छमाणीए योनिभेदेनेत्यर्थः । तीए रेणुगुंडियगत्ताए मंतूण पिउणो अक्खायं । सो परमुं कुहाडं गहाय निग्गतो

दिद्वो यणेण, से वसणं पजणणं छिन्नं, ततो सो उन्निक्वंतो एगाए जुण्णगणियाए संगहिओ । तस्स तत्थ ततिओ नमुं सगवेओ उविण्णो, तओ इत्थीवेदो । तम्मि य वसणपदेसे अहोद्वो भगो जातो । तीए गणियाए इत्थीवेसेण सो इविओ, संववहरितुमाढत्तो इति अस्य एकस्मिन् जन्मनि त्रयो वेदाः प्रतिपाद्यन्ते । ते अनेन च क्रमेण, आदौ पुमं, ततो अपुमं, छिद्वे जाते इत्थीवेदे उदिने तइयवेदेत्यर्थः । एवं तस्स कविलखुडुगस्स सेज्जातरकप्पट्ठीए लोभा मेहुणमि ति । एवं मानुसगं भणितं ॥

एवं कोहातीहिं दिव्वतिरिएसु वि दद्वव्वा । एवमुक्तमिति त्रिधा भिद्यते । किं कारणं ? उच्यते, पुव्वभणियं तु कारणगाहा । इह विसेसोवलंभनिमित्तं भण्णति—

[भा. ३६०] मेहुणं पि य तिविहं, दिव्वं माणुस्सयं तिरिच्छं च ।
पडिसेवण आरोवण, तिविहे दुविहे य जा भणिता ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । एवं दिव्वादियं जं भणियं एक्केकं तिविहं उक्कोसं, मज्झिमं, जहन्नं च । एते नव विकप्पा । दुविहे य त्ति पुणो एक्केके भेदो दुगभेदेण भिज्जति पडिमाजुय देहजुएणं ति वुत्तं भवति । एते अट्टारस विकप्पा । जे भणिय त्ति एतेसिं अट्टारसण्ह विकप्पाण एक्केके विकप्पे जा भणिता आरोवणा सा दद्वव्वा । का य सा ? इमा, पडिसेवणा आरोपणं त्ति पडिसेविए आरोवण पडिसेवणारोपणा, “पडिसेवणा पच्छित्तं” ति वुत्तं भवति, ठाणपायच्छित्तं च ॥

इणमेव अत्थो किं चि विसेसा भण्णति—

[भा. ३६१] दिव्वाइ तिंगं उक्कोसगाइ एक्केकगं तु तं विविधं ।
तिप्परिग्गहमेक्केकं, सममत्तं ऽममत्ततो दुविधं ॥

चू. दिव्वं माणुस्सयं तिरियं च एक्केकयं पुणो तिविहं—उक्कोसं—मज्झिमं—जहन्नयं च । पुणो एक्केकं त्तिपरिग्गहं तुडिय कोडुडिय पायावच्चं च । पुणो एक्केकं दुविकप्पं—सममत्तं अमत्तं भेदेण एते चयेणे अचेयणे च भेया । इमे पुण पायसो अचेयणे भवंति ॥

[भा. ३६२] पडिमाजुत देहजुयं, पडिमा सन्निहित एतरा दुविधं ।
देहा तु दिव्ववज्झा, सचेतनमचेतणा होति ॥

चू. पडिमाणं पडिमा, जुअं सह, प्रतिमयासेवनमित्यर्थः । जं पडिमा जुयं तं दुविहं—सण्णिहिपडिमा वा, असन्निहियपडिमा वा । दिव्ववज्झं त्ति मणुयतिरिपाण सचेयणा अचेयणा य भवंति । दिव्वा पुण सचेयणा एव, अचेयणा न भवंत । जम्हा पदीवजाला इव सहसा विद्धंसंति । एवं सप्पभेदं इहेवज्झयणे छट्टुद्वेसे भण्णिहिंति । गया दप्पिया मेहुण पडिसेवणा ॥

इयाणिं कप्पिया पडिसेवणा भण्णति— एवं सूरिणा भणिते चोदगाह— चिद्वु उ ता कप्पिया पडिसेवणा, दप्पकप्पियाणं ताव विसेसं भणाहि, कंहं वा दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा भण्णति ?

गुरुराह—

[भा. ३६३] रागदोसाणुगता तु, दप्पिया कप्पिया तु तदभावा ।
आराधतो तु कप्पे, विराधतो होति दप्पेणं ॥

चू. पीतीलक्खणो रागो, अप्पीतिलक्खणो दोसो, अनुगता सहिया, निक्कारणलक्खणो दप्पं, रागदोसानुगया दप्पिया भवतीत्यर्थः । कारणपुव्वगो कप्पो, तदभावाद्रागदोसाभावात्,

कारणे रागद्वोसाभावात् च कप्पिया भवतीत्यर्थः ।

शिष्यः पुनरपि पृच्छेत्—दर्पकल्पाभ्यां सेविते किं भवति । उच्यते, आराहओ पच्छद्धं, कपेण ज्ञानादीनामाराहको भवति, तेषां चेव दर्पात् विराधको भवति । विराधको विनाशकः ॥

पुनरप्याह चोदक—जति रागदोसपच्चयाओ दप्पिया पडिसेवणा भवति, मेहुणे कप्पियाए अभावो पावति । आयरियाह—

[भा. ३६४] कामं सव्वपदेसु विउस्सग्गववातधम्मता जुत्ता ।

मोत्तु मेहुण— धम्मं, न विणा सो रागदोसेहि ॥

चू. अहवा— संबंधं आचार्य एव आह—मेहुणे कप्पियाए अभावो । चोदगाह— ननु सव्वपदान अपवाद—धम्मता जुत्ता ? । आचार्याह— “कामं” सव्वगाहा । काम शब्दः इच्छार्थं अनुमतार्थं, च, इह तु अनुमतार्थं द्रष्टव्यः । सव्वपयाणि मूलतरपयाणि, अविसदो अवधारणे । तेसु उस्सग्गववात धम्मया जुत्ता । “उस्सग्गो” पडिसेहो, “अववातो” अणुण्णा “धम्मता” लक्खणता, जुज्जते घटतेत्यर्थः । सच्चं सव्वेसु मूलगुणउत्तरगुणपदेसु उस्सग्गववातलक्खणं जुज्जति तहावि मोत्तुं परित्यज्य मेहुणं जुम्मं, तस्स भावो मेहुणभावो अंबभभावेत्यर्थः । किमर्थं ? उच्यते, न विणा रागद्वेषाभ्यां सो मेहुणभावो भवतीत्यर्थः । रागद्वेषादिसंभवे सत्यपि संयमजीवितादि निमित्तं आसेवमानः स्वल्पप्रायश्चित्त इत्याह ॥

[भा. ३६५] संजमजीवियहेउं, कुसलेणालंबणेण वण्णेणं ।

भयमाणे उ अकिच्चं, हानी वड्डी व पच्छित्ते ॥

चू. जीवितं दुविहं—संजमजीवितं असंजमजीवितं च । असंजमजीवियवुदासा संजमजीवियकारणाए त्ति वुत्तं भवति । चिरं कालं संजमजीविण जीविस्सामीत्यर्थः । कुसलं पहाणं, विसोहिकारकमिति वुत्तं भवति । आलंबिज्जति जं तमालंबणं, तं दुविहं—द्वे वल्लिवियाणाइ, भावे नाणादि । अन्नमिति पुच्चभणितातो अन्नं एवमादीहिं कारणेहिं भयमाणे उ अकिच्चं “भय” सेवाते, “तु” सदो अवधारणे, “अकिच्चं” मेहुणं, तं कारणे सेवियं तो हाणी वा पच्छित्ते वुड्डी वा पच्छित्ते भवतीति ॥ पुनरप्याह चोदकः—जति कुसलालंबणसेवण पच्छित्तं वुत्तं भवति, कम्हा मेहुणे कप्पिया इति भणिय ? उच्यते—

[भा. ३६६] गीयत्थो जतणाए, कडजोगी कारणंमि निदोसो ।

एगेसिं गीत कडो, अरत्तं उदुट्ठो उ जतणाए ॥

चू. गीतो अत्थो जेण गीतत्थो गृहीतार्थः इत्यर्थः । जयणा—जं जं अप्पतरं अवरहड्डाणं तं तं पडिसेवितं तो जयणा भण्णति । कडजोगी—जोगी किरिया सा कया जेण सो कडजोगी भण्णति सा य तवे विसुद्धड्डाण्णेसणे वा । कारणं पुण नाणाति । एस पढमभंगो । एत्थ य निदोसो भवति गीयत्थो जयणाए कडजोगी निक्कारणे सदोसो एस बितिय भंगो । एवं सोलसभंगा कायव्वा । एत्थ पढमभंगेण पडिसेवियं तो कप्पिया भवतीत्यर्थः ।

एगेसिं पुनराचार्याणां इह द्वात्रिंशदभंगा भवन्ति । गीयत्थो कडजोगी अरत्तो अदुट्ठो जयणाए, एस पढमो भंगो । गीयत्थो कडजोगी अरत्तो अदुट्ठो अजयणाए, एस बितियभंगो । एवं बत्तीसं भंगा कायव्वा । एत्थ वा पढमभंगे पडिसेवयंतो कप्पिया भवति ॥ चोदगाह— “जइ पढमभंगे

कप्पिया ननु तया निदोस एव" ? आचार्याह—

[भा. ३६७] जइ सव्वसो अभावो, रागादीणं हवेज्ज निदोसो ।

जतणाजुतेसु तेसु, अप्पतरं होति पच्छित्तं ॥

चू. यदीत्ययमभ्युपगमे । सव्वसो सर्वप्रकारेण, अभावो सर्वप्रकारानुपलब्धि, केसिं अभावो रागादीनां, “आदि” सदातो दोसो मोहो य धेप्पति । यद्येवं तो मेहुणे हवेज्ज निदोसो अप्रायश्चित्तीत्यर्थः न पुण सव्वसो रागादीणां मेहुणे अभावो अपायच्छित्ती वा, नवरं—जयणाजुतेसु “जयणा” यलः, ताए “जुता” उपेता इत्यर्थः, “तेसु” ति जयणाकारिसु पुरिसेसु, तु सद्दो अवधारणे यस्मादर्थे वा, अप्पतरं होइ पच्छित्तं, तम्हा जयणाए वडियव्वं ॥

उवदेसो “भयमाणे उ अकिच्चं” अस्य व्याख्या ।

[भा. ३६८] सामत्थ निव अपुत्ते, सचिव मुनी धम्मलक्ख वेसणता ।

अणह बिय तरुणु, रोधो एगेसिं पडिमदायणता ॥

चू. एगो राया अपुत्तो सचिवो मंती तेन समाणं सामत्थणं—संप्रधारणं, अपुत्तस्स मे रज्जं दाइएहिं पारब्भेज्ज, किं कायव्वं ? सचिवाह—जहा परखेत्ते अन्नेण बीयं वावियं खेत्तिणो आहव्वं भवति, एवं तुह अंते उरखेत्ते अन्नेन बीयं बिसट्टं तुह चेव पुत्तो भवंति” । पडिसुत्तं रन्ना, को पवेसेज्जति ? सचिवाह—पासंडिणो निरुद्धिंदिया भवंति, ते पवेसिज्जंतु । एत्थ राया अनुमए कोइ मुनी धम्मलक्खेण पवेसेज्ज, “मुणी” साहू, भगवं ! अंते उरे धम्मकहक्खाणं कायव्वं, “लक्खं” छच्चं, तेन धम्मकहाख्यानछच्चे न प्रवेशयंति । ते य जे तरुणा अणहबीया ते पवेसिता, अविणइबीया इति वुत्तं भवति । अहवा “अणधा” निरोगा अणुवहयपंचेदियसरीरा, “बीया” इति सबीया । ते तरुणियियाहिं समाणं ओरोहो अंतेपुरं तत्थ बला भोगे भुंजाविज्जंति । एत्थ कोइसाहू नेच्छइ भोत्तुं । उक्तं च—

“वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, नचापि भग्नं चिरसंचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्यु सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलसखलितस्य जीवितम् ॥”

तस्स एवं अनिच्छमाणस्स रायपुरिसेहिं सीस कट्टियं । एगेसिं पडिमादायणं ति अन्ने पुण आयरिया भणंति — जहा न सुट्टु प्रगासे लिप्पयपडिमं काउं लक्खारसभरियाए सीसं छिज्जं ततो पच्छा साहु भणंति जहा—एयस्स अनिच्छमाणस्स सीसं छिण्णं एवं जति नेच्छसि तुमं पि छिंदामो । एवं साभाविते कतके वा सिरच्छेदणे कए अभोगत्वेन व्यवसितानामिदमुच्यते—

[भा. ३६९] सुट्टुल्लसिते भीते, पच्चक्खाणे पडिच्छ गच्छ थेर विदू ।

मूलं छेदो छगुरु, चउगुरु लहु मासगुरुलहुओ ।

चू. जस्स ताव सिरं छिण्णं स सुट्टो । “उल्लसिओ” एतेण वि ताव मिसेण इत्थीं पावामो हरिसितो । अवरो जति न सेवामिं तो मे सिरं छिज्जति अतो भीतो सेवति । अवरो वि किमेवं अनालोऽअपडिक्कंतो मरामि, सेवामि ताव पच्छालोइयपडिक्कंतो कतपच्चक्खाणो मराहीम ति आलंबणं काउं सेवति । अवरो इमं आलंबणं काउं सेवति, जीवंतो पडिच्छयाणं वायणं दाहं ति सेवति । अवरो गच्छं सारिक्खस्सामी ति सेवति । अवरो चिंतयति मया विणा थेरामं न कोति कितिकम्मं काहिति अहं जीवंतो थेराणं वेयावच्चं काहिति सेवति । अवरो विदू आयरिया, तेसिं

वेयावच्चं जीवंतो करिस्सामि त्ति सेवति ।

एतेसिं उल्लसियं मूलं, भीए छेदो, पच्चक्खाणे छगुरुअं, पडिच्छे चउगुरुगा, गच्छे चउलहुगा, धेरे गासुरु, विदू मासलहुय त्ति ॥ “उल्लसित-भीत-पच्चक्खाणस्स” इमावक्खाणगाहा-

[भा. ३७०] निरुवहतजोगिस्थीणं, विउव्वणं हरिसमुल्लसण मूलं ।

भय रोमंचे छेदो, परिण्णं कालं ति छगुरुगा ॥

चू. पंचपंचासण्हं वरिसाणं उवरि उवहयजोणी इत्थिया भवति, आरेइअ अनुवहयजोणी गर्भ गृण्हातीत्यर्थः । विउव्विया मंडियपसाहिया दडुं हरिसुद्धुसितरोमस्स मूलं भवति । भयसा पुण रोमंचे छेदो । परिण्णा पच्चक्खाणं । सेसं कंठं ॥ “पडिच्छगादी” एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ३७१] मा सीएज्ज पडिच्छा, गच्छो फुट्टेज्ज धेर संपेच्छं ।

गुरूणं वेयावच्चं काहंति य सेवओ लहुओ ॥

चू. “भयमाणे उ अकिच्चं” जहा वुट्ठी पच्छित्ते तथा भण्णति-

[भा. ३७२] लहुओ य होइ मासो, दुब्भिक्ख विसज्जणा य साहूणं ।

नेहानुरायरत्तो, खुड्डो वि य नेच्छते गंतुं ॥

चू. असिवाइकारणेसु उप्पण्णेसु वा उप्पज्जिस्संति वा नाउं जइ य सयं गंतुमसमत्थो आयरिओ जंघबलपरिक्खीणो साहू न विसज्जेइ । तो आयरियस्स असमाचीरीणिप्फण्णं मासलहुं पच्छित्तं । अविसज्जंतस्स य आणादी दोसा । तत्थ य असंजमरत्ता एसणं पेलेज्जा, मरणं वा हवेज्जा भत्ताभावओ, जम्हा एते दोसा तम्हा गुरुणा विसज्जेयव्वो गच्छो । गुरुणा सव्वे गच्छो विसज्जितो । तत्थेगो खुड्डगो गुरूणं नेहानुरायरत्तो नेच्छति गंतुं ॥

[भा. ३७३] असती गच्छविसज्जण, देसखंधाओ खुड्डओसरणं ।

नीसा भिक्ख विभाओ पवसितपति दान सेवा य ॥

चू. असति भत्तपाणाओ सव्वो गच्छो गओ । खुड्डो वि अणिच्छओ पेसिओ । जता गच्छो देसखंधं गतो, देसंतेत्यर्थः, तदा सो खुड्डो नासिओ नियत्तो । गुरुणा भणियं-दुड्डु ते कयं जं नियत्तो । जा तस्स आयरियस्स निसाहरे सो भिक्खा लब्भति तीए विभागं अहिततरं खुड्डस्स देति । सो खुड्डो चिंतयति-एस वि मे आयरिओ किलेसितो ततो गुरुमापुच्छिउं वीसु पडिडिओ गतो । एगागीए पवसितपतीत्थियाए बण्णति “अहं ते भत्तं दलयामि जति मे पडिसेवसि” तेन पडिसुयं ॥ “पवसियपति दाण सेवा य” अस्य व्याख्या-

[भा. ३७४] भिक्खं पि य परिहायति, भोगेहिं निमंतणा य साहुस्स ।

गिण्हति एगंतरियं, लहुगा गुरुगा य चउमासा ॥

[भा. ३७५] पडिसेवतस्स तहिं, छम्मासा छेद होति मूलं च ।

अणवट्ठप्पो पारंचिओ, आपुच्छा य तिविधं मि ॥

चू. सो खुड्डगो चिंतयति “जइ एयं पडिसेवियं नेच्छामि तो मरामि, अह सेवामि तो जीवंतो पच्छित्तं चरिहामि, सुत्तत्थाणि य धिच्छं, दीहं च कालं संजमं करिस्सामि” । एवं चिंतिऊण जयणं करेति । एगंतरियं भत्तं गेण्हति पडिसेवति य, पढम दिवसे गेण्हतस्सेवंतस्स चउलहुगं, बितियदिवसे अभत्तडुं करेति, ततियदिवसे गेण्हतस्सेवंतस्स चउगुरुगं, एवं चोद्वसमे दिवसे

पारंचियं । अह निरंतरं पडिसेवति ततो बितियदिने चेव मूलं भवति । एसा बुद्ध भणिता ॥

पुच्छ य तिविहंमि त्ति सीसो पुच्छति-दिव्व-माणुस-तिरिच्छेसु कहं मेहुणाभलासो
उप्पज्जति । आचार्याह-

[भा. ३७६] वसहीए दोसेणं, दडुं सारउ व पुव्वभुत्ताइं ।

तेगिच्छा सदमाती, असज्जणा तीसु वि जतणा ॥

चू. वसही सेजा, तीसे दोसेण मेहुणअभिलासो उप्पज्जति स्त्र्यादिसंस्वक्तेत्यर्थः । अहवा दिव्वादिस्थिं दडुं, पुव्वं गिहत्थकाले जाणि इत्थियाहिं समं भुत्ताणि वा हसियाणि वा ललियाणि वा ताणि य परिऊण मेहुणभावो भवति । एवं उप्पण्णे किं कायव्वं ? भण्णति-तिगिच्छा कायव्वा, सा तिगिच्छा निव्वीयाइ त्ति, तं अइकंतस्स सदमाई जत्थिथीसदं सुणेत्ति रहस्सदं वा, “आदि” ग्गहणाओ आलिंगनोवहूनचुं बनादयः तत्रासौ स्थविरसहितो स्थाप्यते, यद्येवं स्यापदुशमः । असंजण त्ति असंगो अहेगीत्यर्थः, न ताए अच्चियजणाए गेही कायव्वा इति । एवं तिसु दिव्वाइसु जयणा दडुव्वा । गता मेहुणस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ गयं मेहुणं ॥

इदानिं परिग्गहो भण्णति-तस्स दुविहा पडिसेवणा -दप्पिया कप्पिया य । तत्थ दप्पियं ताव भणाति -

[भा. ३७७] दुविधो परिग्गहो पुण, लोइय-लोउत्तरो सभासेण ।

दव्वे खेत्ते काले भावंमि य होति कोधादी ॥

चू. पुण सद्दो अवधारणे पादपूरणे वा । एक्केक्को पुण दव्वादि दडुव्वो । सेसं कंठं ॥

- दव्व-खेत्त-कालाणं इमा वक्खा-

[भा. ३७८] सच्चित्तादी दव्वे, खेत्तंमि गिहादि जच्चिरं कालं ।

भावे तु क्रोधमादी, कोहे सव्वस्स हरणादी ॥

चू. सच्चित्तं दव्वं दुपयं चउपयं अपयं वा, “आदि” ग्गहणातो अच्चित्तमीसे, अचिंतं हिरण्यादि, मीसं निज्जोगसहियं आसादि । एताणि जो परिगेण्हति मुच्छित्तो स दव्वपरिग्गहो भण्णति । गिहाणि खाओसितोभयकेउमादियाणि खेत्ताणि परिगेण्हंतस्स खेत्तपरिग्गहो भवति । जंमि वा खेत्ते वण्णिज्जति स खेत्तपरिग्गहो भवति । एते चेव दव्वखेत्तपरिग्गहा जच्चिरं कालं परिगिण्हति जंमि वा वणिज्जति काले स कालपरिग्गहो भवति । भावंमि य होति कोहाति त्ति अस्य व्याख्या “भावे उ” पच्छद्धं । भावे उ परिग्गह, “तु” शब्दो परिग्गहवाचकः, कोहाती “आदि” सद्दातो मानमायालोभा घेप्पंति । तत्थ कोहपरिग्गहव्याख्या-कोहे सव्वस्स हरणादी । कोहेण य रायादी कस्सइ रुद्धो सव्वस्स हरिउं अप्पणो पडिग्गहे करेति, एस कोहेण भावपरिग्गहो “आदि” सद्दातो डंडेति, अवकारिणो वा अवहरंति कोहेण ॥ इदानिं माने -

[भा. ३७९] दोगच्च वइतो माने, धणिमं पूइज्जति त्ति अज्जिणति ।

माया निधाणमाती, सुवण्ण-दुवण्णकरणं वा ॥

चू. दोगच्चं दारिदं, सविसतातो गतो वतिओ भण्णति, माने त्ति एवं माणेण उवज्जिणइ, भणियं च “दोगच्चेण वइतो माणेण व निग्गतो घरा सो उ जइ वि न नंदति पुरिसो मुक्को परिभूय-वासाओ ।” अहवा धणिमं धणमंतो लोगो पूइज्जति त्ति अहं पि पूइज्जिस्सामि त्ति, दारिदं न

कश्चित्पूजयतीत्येवं माणओ परिग्गहं उवज्जिणति । माया निहाणमादी मायाए निहाणयं निहणंति, “आदि” ग्रहणात् छद्मे न व्यवहरति । अहवा कण्णे हत्ये वा आभरणं किंचि, ‘मा मे कोति हरिस्सइ’ त्ति सुवण्णं दुवण्णं करेति । एवं मायाए भावपरिग्गहो भवति ॥

“सव्वानुपातित्ता लोभस्स” अतो लोभो नाभिहितो । जो वि एस कोहदि परिग्गहो भणितो एसो वि लोभमंतरेण न भवतीति उक्त एव लोभः, जम्हा अतीव मुच्छितो उवज्जिणति, सो वि लोभे भावपरिग्गहो भवति त्ति भणितो लोइयपरिग्गहो । इदानिं लोउत्तरिओ भण्णति । सो समासओ दुविहो—

[भा. ३८०] सुहुमो य बादरो य, दुविहो लोउत्तरो समासेणं ।

कागादि साण गोणे, कप्पट्टग रक्खण ममत्ते ॥

चू. इसिं ममत्तभावो सुहुमो परिग्गहो भण्णति । तिव्वो य ममत्तभावो बायरो परिग्गहो भण्णति । एसो दुविहो वि, पुणो वि चउहा वित्थारिज्जति—दव्व—खेत्त—काल—भावे । तत्थ दव्वे “कागादि” पच्छद्धं । अप्पणो पाणगादिसु काकं अवरज्झंतं निवारेति । “आदि” ग्गहणातो साण—सिगालादि, साणं वा डसमाणं, गोणं वा वसहिमादिसु अवरज्झंतं, सेज्जायरादियाण वा कप्पट्टगं अण्णावदेसेण रक्खइ, सयणादिसु वा ममत्तगं करेइ ॥

[भा. ३८१] सेहादी पडिकुट्ठो, सच्चित्ते अनेसणादि अच्चित्ते ।

ओरालिए हिरण्णे, छक्काय परिग्गहे जं च ॥

चू. सेहा वा पडिकुट्ठा पव्वावंतस्स परिग्गहो भवति । अण्णाभव्वं वा पव्वावणिज्जं सचित्तं पव्वावंतस्स परिग्गहो भवति । “आदि” भेदवाचकः । अनेसणीयं वा अचित्तं भत्तादिगेण्हंतस्स परिग्गहो भवइ । ‘आदि’ सद्दो भेदवाचकः । आदिसद्दातो वा वत्थ—पाद—सेज्जा घेप्पंति । अचित्तग्गहणातो वा अतिरित्तोविग्रहणं करोति । स चानुपकारित्वात् परिग्गहो भवति । छक्कायसच्चित्ते जीवनिकाए गेण्हंतस्स परिग्गहो भवति । जं च त्ति जं एतेसु कागादिसु पायच्छित्तं तं च दडुव्वमिति एतेसिं कागाइयाणिमा चिरंतना पायच्छित्तगाहा—

[भा. ३८२] पंचादी लहुगुरुगा, एसणमादीसु जेसु ठाणेसु ।

गुरुगा हिरण्णमादी, छक्कायविराधणे जं च ॥

चू. पंचत्ति पणगं, तं आइ काउं एसणादिसु जत्थ जत्थ संभवति जं पायच्छित्तं तं दायव्वमिति लहुगा गुरुगा य त्ति पणगा एवं संबज्झंति । अहवा पणगमादी काउं जाव चउलहु चउगुरुगा जं जेसु ठाणेसु पायच्छित्तं संभवति तं दायव्वमिति । “आदि” सद्दातो उप्पायण उग्गमा घेप्पंति । “हिरण्णं” गिण्हंतस्स चउगुरुगा । “आदि” सद्दातो ओरालिए वि चउगुरुगा । छक्कायविराहणे “जं” पायच्छित्तं दडुव्वं तं चिमं “छक्काय चउसु लहुगा” SSकारग गाहा ॥

इणमेवार्थं भाष्यकारो व्याख्यानयति—

[भा. ३८३] गिहिणोऽवरज्झमाणे, सुण—मज्जारादि अप्पणो वा वि ।

वारेऊण न कप्पति, जिणाण थेराण तु गिहीणं ॥

चू. गिहिणो गिहत्थस्स अवरज्झंति अवराहं करेति, साणो मज्जारा वा “आदि” सद्दातो गेणगादओ घेप्पंति, अप्पणो वा एते भत्तादिसु अवरज्झंति, ते “अवरज्झमाणे” वि वारेऊण न

कम्पति, जिणाण जिणकप्पियाण, धेरा गच्छवासिणो, तेसु गिहत्थाण अवरज्झमाणा वारेऊण न कम्पति, अप्पणो य वारेऊण कम्पतीत्यर्थः ॥ एतेसु चेव “कागादिसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ३८४] काकणिवारणे लहुओ, जाव ममत्तं तु लहुअ सेसेसु ।

सज्झसवासादि त्ति, तेन लहू रागिणो गुरुगा ॥

चू, कागं निवारोतिं मासलहुं, सेसेसु त्ति साण—गोण चउलहुगा, सेज्जातरममत्तेण कप्पट्ठगं रक्खति चउलहुगं चेव । मज्झसवासा एगग्गामणिवासिनः स्वजना वा तेन सण्णादिगादिसु ममत्तेण रक्खति तहावि चउलहुं । अह कप्पट्ठगं रागेण रक्खति तो चउगुरुगं ॥ ३

सेहदिपडिकुट्ठे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३८५] भेदअडयालसेहे, दुरूवहीणा तु ते भवे पिंडे ।

घडितेतरमोरालं, वत्थादिगतं न उ गणेति ॥

चू, अडयालीसं भेदा सेहाण अपव्वावणिज्जा, ते य इमा - गाहा—

“अट्टारस पुरिसेसुं, वीसं इत्थीसु, दसं नपुंसेसुं ।—

पव्वावणा अणरिहा, भणिया माणेण एते उ ॥”

तेसिं तु सरूवं पच्छित्तं च जहा अणलसुत्ते तहा दट्ठव्वमिति । इह पुण सामण्णओ चउगुरु पच्छित्तं । अनाभव्वं सच्चित्तं गेण्हंतस्स चउगुरुगा चेव । “अणेसणे” इति अस्य व्याख्या—दुरूवहीणाओ ते भवे पिंडे पडिकुट्ठभेदा ये अधिकृता ते दुरूवहीणा भेदा पिंडे भवन्तीत्यर्थः । अडयालीसंभेदमज्झातो दो रूवा सोहिता जाता छायालीसं । कहं पुण छायालीसं भवति ?

“सोलसमुग्गमदोसा, सोलसमुप्पायणाए दोसा उ ।

दस एसणाए दोसा, संजोयणमादि पंचेव ॥”

संजोयणा, अइप्पमाणं, इंगाले धूमं, निक्कारणे त एते सव्वे समुदिता सत्तयालीसं भवति एत्थ मीसजायं अज्झोयर—सरिसं काऊण केडिज्जति अतो छायालीसं ।

अन्ने पुण आयरिया—सव्वाणुप्पाती संका इति काउं संकं अवणयंति । अन्ने पुण—संजोयणादि निक्कारणवज्जिया छायालीसं करेति । एतेसिं सरूवं जहा “पिंडनिज्जुतीए”, पच्छित्तं जहा “कप्पपेढे” तहा इहं पि दट्ठव्वमिति । अचित्ते जहन्न—मज्झिम—उक्कोसेसु तण्णिफ्फणं दट्ठव्वमिति ।

“ओरालिए हिरण्णे” अस्य व्याख्या—घडितेतरमोरालियं घडियं आभरणादी ओरालं भण्णति, इतरं पुण अघडियं तं हिरण्णं भण्णति । एत्थ जहा कमणिद्देसे हिरण्णसद्दो लुत्तो दट्ठव्वो अहवा—घडियं, “इतरं” अघडियं, सववं सामण्णेण ओरालियं भण्णति । वत्थं वासाकप्पादि “आदि” सद्दातो पात्रादि धम्मोवकरणं सव्वं घेप्पति । गतशब्दो धर्मोपकरणभेदावधारणे द्रष्टव्यः अहवा—गगारो आदि सद्दे पविट्ठो “वत्थातिगं”, तगारेण वत्थादिगाण निद्देसो, नकारो प्रतिषधे, तु सद्दो अपरिग्गहावधारणे त्ति । न गणेति नमण्णंती ति वुत्तं भवति । वत्थातीतं धर्मोपकरणं न परिग्रहं मन्यंतेत्यर्थः । तान्येव महद्धनानिमुच्छाए वा परिभुजंतस्स परिग्गहो भवति । चउगुरुगं च से पच्छित्तं भवति । दव्वपरिग्गहो गतो ॥ इदानीं खेत्त परिग्गहो भण्णति—

[भा. ३८६] ओगासे संथारो, उवस्सय—कुल—गाम—नगर—देस—रज्जे य ।

चत्तारि छच्च लहु, गुरु छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. ओगासो पडिस्सगस्सेगदेसो, तम्मि पवातादिके रमणीये ममत्तं करेति, संधारगो संधारभूमी, तीए ममत्तं करेइ । उवस्सओ वसही, तीए वा ममत्तं करेति । एवं कुले कुलं कुटुंब, गाम-नगरा पसिन्धा, देसो पुण जहा कच्छदेसो सिंधुदेसो सुरड्ढादि, राणयभोत्ती रज्जं भण्णति । सापुण भोत्ती एगविसओ अनेगविसओ वा होज्ज । एतेसोगासादिसु पच्छित्तं जहासंखेण “चत्तारि छच्च” पच्छद्धं कंठं । खेत्त परिग्गहो गतो ॥ इदानीं कालपरिग्गहो भण्णति-

[भा. ३८७] कालादीते काले, कालविवच्चास कालतो अकाले ।

लहुओ लहुया गुरुगा, सुद्धपदे सेवती जं चण्णं ॥

चू. कालातीए त्ति कालतो अतीतं, उडुबद्धे मासातिरित्तं वसंतस्स, वासासु य अतिरित्तं वसंतस्स, काले त्ति कालपरिग्गहो भवति, नितिय वासदोसो य भवति, कालविवच्चासे त्ति कालस्स विवच्चासो तं करेति, कहां ? भण्णति, कालओ अकाले त्ति “कालओ” त्ति न उडुबद्धे काले विहरति, “अकाले” त्ति वासाकाले विहरइ । अहवा दिवा न विहरति, राओ विहरति, एस विपर्यास, इदं प्रायश्चित्तं उडुबद्धे अतिरित्ते मासलहुगो, वासातिरित्ति चउलहुगा, कालविवच्चासे चउगुरुगा, एते पच्छित्ता सुद्धपदे भवति “सुद्धपदं” नाम जइवि अवरहं न पत्तो तथा वि पच्छित्तं भवतीत्यर्थः सेवते जं चण्णं त्ति “जं चण्णं” संजम-पवयणआयविराहणं सेवति, तंनिप्फण्णं च पायच्छित्तं दट्ठव्वमिति । कालपरिग्गहो गतो ॥ इदानीं भावपरिग्गहो भण्णति-

[भा. ३८८] भावंमि रागदोसा, उवधीमादी ममत्तं निक्खित्ते ।

पासत्थ ममत्तं परिग्गहे य लहुगा गुरुगा य जे जत्थ ॥

चू. भावंमि भावपरिग्गहो राणेण दोसेण य भवति, उवही ओहिओ “आदि” सद्दातो उवग्गहिओ धेप्पति, तंमि दुविहे वि ममत्तं करेति । निक्खित्तं नाम गरलिगाबद्धं स्थापयति, चोरभएण निक्खिवति गोपयतीत्यर्थः । पासत्थादिसु वा ममत्तं करेति, ममीकारमात्रं, राएण वा परिणेहति आत्मपरिग्गहे स्थापयतीत्यर्थः । च सद्दातो अहाच्छंदेसु इत्थीसु य ममत्तं परिग्गहं वा करेति । लहुगा गुरुगा, जे जत्थ त्ति रागादयो संवज्झंति, ते तत्र दातव्या । पासत्थादिसु ममते चउलहुगा, अह रागं करेति तो चउगुरुगा, दोसेण पासत्थादिसु लउलहुगा चेव । उवहिनिक्खित्तेसु चउलहुगा, सच्छंदहत्थीसु चउगुरुगा ॥ पासत्थादि आहच्छंदइत्थीसु इमा ममत्तं व्याख्या-

[भा. ३८९] मम सीस कुलिच्च-गणिच्चओ व मम भाति भाइणिज्जोत्ति ।

एमेव ममत्तकारंते, पच्छित्ते मग्गणा होत्ति ॥

चू. तेसु पासत्थादिसु एवं ममत्तं करेति । सेसं कंठं ॥

- इमा भाष्यकर्त्तरिका प्रायश्चित्तं गाहा-

[भा. ३९०] उवधि ममत्ते लहुगा, तेनमया निक्खवंति ते चेव ।

ओसन्नगिही लहुगा, सच्छंदित्थीसु चउगुरुगा ॥

चू. ते चेव त्ति चउलहुगा, ओसण्ण गिहीण य ममत्ते चउलहुगा चेव सेसं गताथं । गतो भावपरिग्गहो । गतां परिग्गहस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥ इदानीं कप्पिया भण्णति -

[भा. ३९१] अनभोगे गेलण्णे अद्धाणे दुल्लभऽद्धाजाते य ।

सेहे गित्ताणमादी मज्जाया ठावणुद्धाहो ॥

[भा. ३९२] अनभोगे गेलण्णे अद्धाणे दुल्लभुत्तिमट्ठोमे ।
सेहे गिलाणमादी पडिक्कमे विज्ज-दुट्ठे य ॥

चू. एयाओ दोन्नि दारगाहाओ । एत्थ पढमदारगाहा-पुव्वद्धेण दव्वदाराववातो गहितो, पच्छद्धेण खेत्ताववाओ गहिओ । बित्तिथदारगाहा-पुव्वद्धेण कालाववातो गहितो, पच्छद्धेण भावाववातो गहितो ॥ “अनाभोगे” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३९३] सव्वपदनाभोगा, गेलण्णोसघपदावणे वारे ।
काकादि अहिपडंते, दव्व ममत्तं च बालादी ।

चू. सव्वेपदा सव्वपदा, केते सव्वपदा? “कागादि साण-गोणा धक्कायपरिग्गहावसाणा, एते सव्वपदा । एते जहा पडिसिद्धा तथा अनाभोगेण कर्यादित्यर्थः । अनाभोगे त्ति गतं ।

“गिलाणे” त्ति अस्य व्याख्या- गेलण्णोसह गिलाणस्स ओसहाणि उण्हे कताणि, तत्थ कागे अहिपडंते निवारएत्ति । “आदि” सद्दातो साण-गोणा निवारएत्ति । एवं गिलाणकारणेण निवारंते सुद्धो । गिताणकारणेण वा कप्पट्टगरक्खणं ममत्तं वा कुज्जा, जओ भण्णत्ति-दव्वममत्तं च बालादि त्ति “दव्वमि”त्ति दव्वदारजापनार्थं, दव्वं वा लभिस्सामि त्ति ममत्तक्खणं करेत्ति, “ममत्तं” अन्तरदव्वनिमित्तं बाले वा सुही मायापियरो से गिलाणस्स पडितप्पंति, “बाले”त्ति बालस्स रक्खणं कुज्जा गिलाणपडितप्पणत्थं, “आदि” सद्दातो अबाले वि ताव रक्खणं कुज्जा गिलाणट्ठायमिति गेलण्णट्ठा वा ॥ अडयालसेहा पडिकुट्ठा पव्वावेज्जा, जतो भण्णत्ति-

[भा. ३९४] अतरंत परियराण व. पडिकुट्ठा अधव विज्जस्स ।
तेसट्ठायमणोसिं, विज्ज-हिरण्णं विसे कणगं ॥

चू. अतरंतो गिलाणो, पडियरगा गिलाणवावारवाहगा, वगारो समुच्चये, पडिकुट्ठा निवारिता अपव्वावणिज्ज त्ति वुत्तं भवत्ति-तप्पेत्ति वावारवहणत्थे वट्ठिसंतीत्यर्थः, गिलाणस्स वा पडिचरगाण वा वेयावच्चं करिष्णंतीत्यतः प्रव्राजयत्ति । अहवा-वेज्जस्स करिष्णंती त्ति ततो वा प्रव्राजयत्ति । तेसं गिलाणपडियरगविज्जाणट्ठाय अणेसणं पि करेज्जा । गिलाणमंगीकृत्य वेज्जट्ठता य हिरण्णं पि गेण्हेज्जा । ओरालस्याववादः, विसे कणगं त्ति विषग्रस्तस्य सुवर्णं कनकं तं घेतुं घसिऊण विसनिग्घायणट्ठा तस्स पाणं दिज्जत्ति, अतो गिलाणट्ठा ओरालियग्रहणं भवेज्ज ॥

गिलाणट्ठा “छक्कायपरिग्गहे” त्ति अस्यापवाद-

[भा. ३९५] कायाण वि उवओगो, गलाणकज्जे व वेज्जकज्जे वा ।
एमेव य अद्धाणे सेज्जातरभत्तदाइसु वा ॥

चू. काया पुढवादी छ तेसिं पि उवओगो उवभोगो भवेज्ज, गिलाणकज्जे व गिलाणस्सेव अप्पणोवभोगा य लवणादि, वेज्जस्स वा उवभोगाय, तदपि ग्लाननिमित्तं । एवं गिलाणकारणेण कागादओ सव्वे अववत्तिता । गिलाणे त्ति गतं । इदानिं “अद्धाणे”त्ति अस्य व्याख्या-“एमेव य” पच्छद्धं “एव” मवधारणे, जहा गिलाणट्ठा कागादिया दारा वुत्ता तहेव अद्धाणेवीत्यर्थः । अद्धाणपडिवण्णाण जो ज्ञातरो जो वा दाणाइसट्ठो भत्तं देत्ति । “व” कारो समुच्चये, एतेसिं किंचि वि सागारियं आयवे होज्जे, तत्थ काग-गोण-साणा अहिवडंता निवारएत्ता, पीत्तिं से उप्पज्ज सुट्ठतरं पडितप्पिसंतीत्ति काउं कप्पट्टगं पि रक्खेज्जा ममत्तं वा करेज्जा ॥ ओरालिए-हिरण्णे-सेहात्ति-पडिकुट्ठा-एसण-छक्काया” एग गाहाए वक्खाणेत्ति-

[भा. ३९६] दुक्खं कप्पो वोढुं, तेन हिरण्णं कताकतं गेण्हे ।
पडिकुट्टा वि य तप्पे, एसण काया असंथरणे ॥

चू. दीहद्धाणपडिवण्णेहिं दुक्खं अद्धाणकप्पो बुब्भति, तेन कारणेण, हिरण्णं द्रविणं, कताकतं घडियरूवं अघडियरूवं वा अद्धाणे धेप्पति । अद्धाणपडिवण्णाण चैव पडिकुट्टेसाहे भत्तपानविस्सामणोवकरणवहणादीहिं तप्पिस्संती ति काउं दिक्खेज्जा । अद्धाणे वा असंथरंता एसणं पि पेलेज्जा—अनेसणीयं गेण्हंतीत्यर्थः । अद्धाणे वा असंथरणे कायाण वि उवओगं करेज्जा प्रलंबादेरित्यर्थः । अद्धाणे त्ति गयं ॥ इदानि “दुल्लभे” त्ति दारं—

[भा. ३९७] दुल्लभदव्वं दाहिति, तेन निवारे ममत्तमादि वा ।
पडिकुट्टेसणघातं, ओराल कओ व काया वा ॥

चू. दुक्खं लभति जं तं दल्लभं, तं च सयपाक—सहस्सपागादियं दव्वं तं दाहिति त्ति तेन कारणेण काग—सुणगादी निवारेति ममत्तं वा करेति, “आदि” सद्दाती कप्पट्टगादि रक्खति । पडिकुट्टे वा सेहे पव्वावेति, तेतं दुल्लभंदव्वं लंभिउं समत्था भवंति । अहवा—कोपि गिही तेरासियपुत्तेण लज्झमाणो भणाति—जइ मम पुत्तं तेरासियं पव्वासेसि तो जं इमं दुल्लभं दव्वं तुमं अन्नेससि एयं चैव पयच्छामि । एवं दुल्लभदव्वट्टताए पडिकुट्टे पव्वावेज्जा । एसणं पिपेलेज्जा, अह उग्गामउप्पायणेसणादोसेहि जुत्तं दुल्लभं दव्वं गेण्हंतीत्यर्थः । दुल्लभदव्वट्टता वा ओरालहिरण्णे गेण्हेज्जा, तानि ओरालहिरण्णाणि धेत्तूण दुल्लभदव्वं किण्णिज्जा । काया व त्ति दुल्लभदव्वट्टया वा सच्चित्त काया गेण्हेज्जा, कंहं ? पवालादिणा सच्चित्तपुढविक्काएण तं दुल्लभदव्वं किण्णिज्जा । दुल्लभदव्वं त्ति गतं ॥ इदानि अत्थजाए त्ति दारं भण्णति—

[भा. ३९८] एमेव अट्टजातं, दाहितो वारणा ममत्तं वा ।
पडिकुट्टव्व तदट्टा, काया पुण जातरूवादी ॥

चू. एवावहारणे, जहा दुल्लभदव्वे एवं अट्टजाए वि दट्टव्वं । “जात” शब्दो भेदवाचकः अर्थभेदेत्यर्थः । एते सेज्जातराति अट्टजायं दाहिंतीति तेन तेसिं काग—गोण—साणे अवरज्जंते निवारेज्जा, कप्पट्टगं वा रक्खेज्जा, ममत्तं वा करेज्जा, चकारो समुच्चये, पडिकुट्टं वा सेहं पव्वावेज्जा तदट्टया दव्वट्टायेति वुत्तं भवति, सो पडिकुट्टेसाहे पव्वावितो दव्वजायं उप्पादयिष्यतीत्यर्थः । अट्टजायं पि उप्पादंतो एसणं पि पेलेज्जा, अहाभट्टगकुलेसु वा अणेसणीयं पि भिक्खं गिण्हेज्जा, मा हु रुट्टो न दाहिति अट्टजायं, अट्टजायणिमित्तेण वा काए गेण्हेज्जा, कंहं ? उच्चते, घातुपासाणमट्टियादि गहेऊण जातरूवं सुवण्णं, तं उप्पाएज्जा ।

पुण सद्दोविसेसणे दट्टव्वो, “आदि” सद्दातो रूप—तंब—सीसग—तउगादी घाउवायप्पओगा उप्पायतीत्यर्थः । अहवा “जायरूवं”—जं च प्रवालगतवत् जातं तं जातरूवं भण्णति । दव्वपरिग्गहाववातो गतो ॥ इदानिं खेत्तोववातो भण्णति—

[भा. ३९९] वुत्तं दव्वावातं, अधुणा खेत्ताववाततो वोच्छं ।
सेहे गिलाणमादी, मज्झाता ठावणुड्डाहे ॥

[भा. ४००] सेह ओवासादिसु सेहो, ममत्त पडिसेहणं कुज्जाहि ।
एमेव गिलाणे वी, नेह ममं तत्थ पउणिस्सं ॥

चू. उवासो आदि जेसिं ताणि उवासादीणि, ताणि संधार-उवस्सय-कुल-गाम-नगर-देस-रज्जं च पदेसु सेहो अयाणमाणो ममत्तं वा करेज्जा । अहवा भणेज्जा--मम तत्थ देसे मा कोति अल्लियओ, एस पडिसेहो । सेहे त्ति गयं ।

इदानिं गिलाणे त्ति । “एवमेव” पच्छद्धं-एवं अवधारणे, जहा सेहो उवासादिसु ममत्तं करेज्जा एवं गिलाणो वि उवासादिसु ममत्तं करेज्जा । अहवा स गिलाणो एवं भणेज्जा - नेह ममं तं गामं नगरं देसं रज्जं, तत्थाहं नीओ पउनिस्सामीत्यर्थः । “आदि” सद्दातो अगिलाणा वि सणायगो वगपत्तो भणेज्जा-“नेह ममं तं गामं तत्थहं नोवसग्गिज्जामि” त्ति । गिलाणे त्ति गतं ॥

इदानिं मज्जाय त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०१] सागारिअदिन्नेसु व, उवासादिसु निवारए सेहे ।

ठवणाकुलेसु ठविएसु, वारए अलसनिद्धम्मे ॥

चू. सागारिओ सेज्जातरो, तेन जे उवासा नदिन्ना, तेसु उवासेसु सेहे अमज्जादिल्ले आयरमाणे निवारेज्जा । “आदि” सद्दाओ उवस्सओ घेप्पति । मज्जाये त्ति गतं । इदानिं ठवणे त्ति अस्य व्याख्या - “ठवणा” पच्छद्धं । ठवणकुला अतिशयकुला भण्णति, यथ्याचार्यादीनां भक्तमानीयते, तेसु ठविएसु अलसनिद्धम्मे पविसंते निवारतेत्यर्थः । ठवणे त्ति गतं ॥

गाम-नगर- देस-रज्जाणं अववातो भण्णति । उड्डाहे त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०२] उड्डाहं व कुसीला, करेत्ति जहियं ततो निवारंति ।

अत्थंतेसु वि तहियं, पवयणहीला य उच्छेदो ॥

चू. जहियं त्ति गाम-नगर-देस-रज्जे कुसीला पासत्था अकिरियपडिसेवणा उड्डाहं - करेज्जा । ततो त्ति गाम-नगरादियाओ निवारेयव्वाणि, “वारणा” इह गामे अकिरियपडिसेवणा न कायव्वा । अच्छंतेसु वा तेसु पासत्थेसु, तहियं गामे पवयणं संघो, तस्स हीला निंदा भवति, भक्तपाणवसहि सेहादियाण वा वि उच्छेदो तेसु अच्छंतेसु, तम्हा ते ताओ पारंवि ए वि करेज्जा । उड्डाहे त्ति गयं ॥

चोदगाह - “ननु वारंतेस्स गामादिसु ममत्तं भवति” ? आचार्याह - न भवति, कहं ? उच्यते-

[भा. ४०३] जो तु अमज्जाइल्ले, निवारए तत्थ किं ममत्तं तु ।

होज्ज सिया ममकारो, जति तं ठाणं सयं सेवे ॥

चू. य इत्यनुद्दिष्टस्य ग्रहणं, तु सद्दो निद्वेसे, “मज्जाया” सीमावक्त्था, न मज्जाया अमज्जाया, तीए जो वड्ढति सो अमज्जादिल्लो, तं जो ताओ अमज्जाताओ “निवारते तत्थ किं ममत्तं तु” तत्थ किमि त्ति अमज्जायपवत्तीणिवारणे, “किमि” ति क्षेपे, “ममत्तं” ममीकारो, “तु” सद्दो अममत्तावध-आरणे “होज्ज” भवेज्ज, सिया आसंकाए अवधारणे वा ममीकारः, यदीत्यभ्युपगमे, तमिति अमज्जायट्ठाणं संवज्झति, स्वयं इति आत्मना प्रत्यासेवतीत्यर्थः । खेत्ताववातो गतो ॥

इदानिं कालाववातो भण्णति । अनाभोगे त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०४] अनाभोगा अतिरित्तं, वसेज्ज अतरंतो तप्पडियरा वा ।

अद्धाणंमि वि वरिसे, वाघाए दूरमग्गे वा ॥

चू. अनाभोगो अत्यंतविस्मृति, किं उडुमासकप्पो वासाकप्पो वा, पुण्णो न पुण्णो वा, एवं अनुवओगाओ अतिरित्तं पि वसिञ्जा । अनाभोगे त्ति गयं । गेलण्णे त्ति अस्य व्याख्या – अतरंतो तप्पडियरा वा “अंतरंतो” गिलाणो सो विहरिउमसमत्थो, उडबद्धं वासियं वा अइरित्तं वसेञ्जा । गिलाणपडियरगा वा ग्लानप्रतिबद्धत्वात् अतिरित्तं वसेञ्जा । गिलाणे त्ति गतं ।

अद्धाणे त्ति अस्य व्याख्या – अद्धाणं पच्छद्धं । “अद्धाणं” पहपडिवत्ती, तं पडिवन्ना अंतरा य वापं पडेञ्जा ततो कालविवच्चासो वि हवेञ्जा । वाघातो त्ति “वाघातो” नाम विग्घं, तं वसहिभत्तादियाण होञ्जा, अतो तंभि उप्पन्ने वासासु वि गच्छेञ्जा । अहवा – उडुबद्धियखेत्ताओ वासावासखेत्तं गच्छंता अंतरा वाघातेण ड्ढिता वासिउमारद्धो, वाघातोवरमे अप्पयाया, एवं कालविवच्चासं करेञ्जा । दूरे वा तं वासकप्पजोग्गं खित्तं वाघाततो वा अवाघातओ वा गच्छंताणं वासं पडिउमारद्धं, एवं वा वि विवच्चासं कुञ्जा । दूरे वा तं वासकप्पखेत्तं अंतरा य बहू अवाया अतो न गता, तत्थेव उडुवासिए खेत्ते वासकप्पं करंत्ति, एवं वा अतिरित्तं वसंति । अद्धाणे त्ति गयं ॥ दुल्लभे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४०५] धुवलंभो वा दव्वे, कइवय दिवसेहिं वसति अतिरित्तं ।

उडुअतिरेको वासो, वासविहारे विवच्चासो ॥

चू. दुल्लभदव्वडुता अतिरित्तं पि कालं वसेञ्जा । कहं ? उच्चते, पुण्णे मासकप्पे वासकप्पे दुल्लभदव्वस्स धुवो अवस्सं लाभो भविस्सति तेन कति वि थोवदिवसे अतिरित्तं पि वसेञ्जा । उडुबद्धकाले अतिरेगो वासो एवं संभवति । दुल्लभदव्वडुता वा वासासु विहरति । एवं कालविवच्चासं करेति । दुल्लभे त्ति गतं ॥ इदानिं उत्तिमट्ठे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४०६] सप्पडियरो परिण्णी, वास तदट्ठा व गम्मते वासे ।

संथरमसंथरं वा, ओमे वि भवे विवच्चासो ॥

चू. परिण्णी अणसणोवदिट्ठो, तस्स जे वेयावच्चकारिणो ते पडियरगा, परिण्णी सह पडियरएहिं अतिरित्तं पि कालं वसेञ्जा । तदट्ठे त्ति परिण्णी पडियरणट्ठा वा गंमते वासासु वि । एस विवच्चासो । परिण्णि त्ति गतं । इदानिं ओमे इति अस्य व्याख्या—

“संथर” पच्छद्धं । जत्थ संथरं तत्थ मासकप्पो अतिरित्तो वि कज्जति, जत्थासंथरं तत्थ न गंमति । जत्थ पुण वासकप्पड्ढिताण ओमं हवेञ्जा ततो वासासु वि गंमति । एस विवच्चासो । अहवा वासकप्पड्ढिताण नज्जति जहा कत्तियमग्गसिराइसु मासेसु असंथरं भविस्सति, मग्गा य दुप्पगंमा भविस्सति, अतो वासासु चेव संथरे वि विवच्चासो कज्जति, असंथरे पुण का वितक्का । ओमे त्ति गतं । गओ कालो ॥ इदानिं भावाववातो भण्णति । तत्थ सेह त्ति दारं । अस्य व्याख्या—

[भा. ४०७] सिञ्जादिएसु उभयं, करेञ्ज सेहोवर्धिंमि व ममत्तं ।

अविकोविअत्तणेण, तु इयरगिहत्थेसु वि ममत्तं ॥

चू. “सेहो” अगीयत्थो अभिनवदिक्खिओ वा, सो सेञ्जाते उभयं करेञ्जा, “अभयं” नाम रागदोसा “आदि” सद्गतो उवासकुलगामणगरदेसरञ्जादयो धेप्पंति । उवर्हिंमि वा वासकप्पाइए ममत्तं कुञ्जा । अविकोवियत्तणामो चेव इतरगिहत्थेसु वि ममत्तं कुञ्जा । तु सद्दो विकप्पदरिसणे गीयत्थो । वि कुञ्जा । “इतरे” पासत्थादयो ॥

चोदगाह – “अगीतो अगीयत्तत्तणातो पासत्थगादिसु ममत्तं करेज्जा, गीतो पुण जाणमाणो क्हं कुज्जा” ? । आचार्याह—

[भा. ४०८] जो पुण तट्ठणाओ, निवत्तते तस्स कीरति ममत्तं ।
संविग्गपक्खिओ वा, कज्जंमि वा जातु पडित्तप्ये ॥

चू. जो इति पासत्थो । पुण सद्दो अवधारणे अवधारणे तट्ठणं पासत्थट्ठणं, तओ जो पासत्थो नियत्तति, तओ नियत्तमाणस्स कीरइ ममत्तं, न दोषेत्यर्थः । अणुज्जमंतो वि संविग्गपक्खित्तो जो तस्स वा कीरिज्ज ममत्तं । कज्जं नाणादिगं, तं गेण्हंतस्स जो पडित्तप्यति पासत्थो तस्स वा ममत्तं कज्जति । कुलगणादिगं वा कज्जं तं जो साहयिस्सति, पासत्थो तस्स वा ममत्तं कज्जति । एवं गीयत्थो पासत्थादिसु ममत्तं कुज्जा । सेहे त्ति गतं ॥

इदानिं गिलाणमादि त्ति दारं । अस्य व्याख्या —

[भा. ४०९] पासत्थादिममत्तं अतरंतो भेसतट्ठता कुज्जा ।
अतरंताण करिस्सति माणसिविज्जट्ठता वितरो ॥

चू. अतरंतो गिलाणो, सो पासत्थादिसु ममत्तं कुज्जा । किं कारणं ? उच्यते, भेसयट्ठता “भेसहं” ओसहं, तं दाहि त्ति मे तेन कुज्जा, अतरंताण वा एस करिस्सति त्ति तेन से ममत्तं कुज्जा । अतरंतपडियरगा वाजे ताण वा असंथरंताण वट्ठिस्सति तेन वा ममत्तं कुज्जा, ममं वा गिलाणीभूयस्स वट्ठिस्सति तेन वा कुज्जा । माणसिविज्जट्ठता वा ममत्तं कुज्जा । “माणसिविज्जा” नाम मणसा चिंतिऊण जं जावं करेति तं लभति । तमेस दाहित्ति त्ति ममत्तं कुज्जा । “आदि” सद्दाओ इतरो वि कुज्जा, “इतरो” नाम अगिलाणो, सो वि एवं कुज्जा । गिलाणे त्ति गतं ॥

इदानिं पडिक्कमे त्ति दारं अस्य व्याख्या —

[भा. ४१०] पगतीए संमतो साधुजोणिओ तं सि अन्ह आसण्णो ।
सद्धावणणं मे वितरे विज्जट्ठा तूभयं सेवे ॥

चू. कोइ पासत्थो पासत्थत्तणाओ पडिक्कमिउकामो, सो एवं सद्धाविज्जति, पगती सभावो, सभावतो तुमं मम प्रियेत्यर्थः, पगतीओ वा वणिय—लोह—कुंभकारादओ तेसिं जो सम्मओ तस्स ममत्तं कीरति । साहुजोणीओ नाम साधुपाक्षिकः आत्मनिंदकः उद्यतप्रशंसाकारी, सो भण्णति—“तुमं सदाकालमेव साहुजोणिओ इदानिं उज्जम, अन्नं व सो भण्णति—“तुमं अन्ह सज्जेतिओ कुलिच्चो” य तेन ते सुट्ठ भणामो “इतरो” पासत्थो, सो एवं अण्णवयणेहिं संबुज्जति, संबुद्धो अब्भुट्ठेहि त्ति पडिक्कमे त्ति गतं ।

इदानिं विज्ज त्ति अस्य व्याख्या—विज्जट्ठा उभयं सेवे त्ति, “उभयं” नाम पासत्था—गिहत्था, ते विज्जमतजोगादि निमित्तं सेवेत्यर्थः । केती पुण एवं पढंति — “विज्जट्ठा उभयं सेवे” त्ति वेज्जो गिहत्थो पासत्थो वाहवेज्ज, तं ओलग्गेजेजा, सुहं एसो गिलाणे उप्पण्ण गिलाणकिरियं करिस्सतीत्यर्थः अहवा “उभवं वेज्जो विज्जणियल्लगा य, वेज्जस्सगिलाणकिरियं तस्स सेवं करेज्जा, वेज्जणियल्लण वा सेवं करेज्जा, तानि तं वेज्जं किरियं कारयिष्णंतीत्यर्थः । विज्ज त्ति गतं ॥

इदानिं दुट्ठे त्ति दारं । अस्य व्याख्या —

[भा. ४११] परिसं वा रायदुष्टे सयं च उवचरति तं तु रायाणं ।
अन्नो वा जो पदुड्डो सलद्धि नीए व तं एवं ॥

चू. दुष्टं राया पदुड्डो होजा, तंमि पदुड्डे जा तस्स परिसा सा उवचरियव्वा, ओलग्गा कायव्वा इति वुत्तं भवति । जो वा तं रायाणं एगपुरिसो उवसामेहि ति सो वा सेवियव्वो, उवसामणलद्धिसंपण्णो वा साहू स तमेव रायाणं उवचरति, “तं” तु प्रद्विष्टराजनमित्यर्थः । अन्नो जो रायवतिरित्तो भड-भोइ आदि जइ पदुड्डो तं पि सलद्धिओ जो साहू सो पदुड्डवं नीए वासे सेवेज्ज । एवं पदुड्डनिमित्तं गिहत्थेसु वि ममत्तं कुज्जा । पदुड्डे त्ति गत्तं । गओ भावपरिग्गहो । गता परिग्गहस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ गतो परिग्गहो ॥ इदानिं रातीभोयणस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. ४१२] राईभत्ते चउव्विहे, चउरो मासा भवंतनुग्घाया ।
आणादिणो य दोसा, आवज्जण संकणा जाव ॥

चू. चउव्विहे त्ति, रातीभत्ते चउव्विहे पन्नत्ते तं जहा । दियागहियं दिया भुत्तं - ३, राओ गहियं राओ भुत्तं - ४ । एवं - चउव्विहं राईभोयणं । एतेसु चउसु वि भंगेसु चउरो मासा भवंतनुग्घाता चउगुरुगा इत्यर्थः । एत्थ दोहिं वि कालतवेहिं लहुगा पढमभंगे, सेसेसु तीसु कालतवोभएसु गुरुगा । किंचान्यत्—राओ गहभोयणे तित्थयराणं आणादिक्कमो भवति, आणाभंगे य चउगुरुं पच्छित्तं, “आदि” ग्रहणातो अणवत्थमिच्छत्ते जयणति पच्छित्तं च से चउलहुयं । आवज्जण त्ति रातो गहभोयणे अचक्खुविसएण पाणातिवायं आवज्जति जाव—परिग्गहं पि आवज्ज-त्ति । संकणा जाव त्ति राओग्गहभोयणं करेमाणो असंजयेण पाणातिवातादिसु संकिज्जति, जह मण्णे एस पुरा धम्मदेसणातिसु राओ न भुंजामि त्ति भणिऊण राओ भुंजति, एवं नूणं पाणातिवातमविकरेति, जाव परिग्गहं पि गेण्हइ” ॥

राईभोयणे आय—संजम—विराहणा—दोसदरिसणत्थं भण्णइ—

[भा. ४१३] गहण गवेसण भोयण, निसिरण सव्वत्थ उभयदोसा उ ।
उभयविरुद्धग्गहणं, संचयदोसा अचिंता य ॥

चू. गहणे त्ति गहणेसणा, गवेसण त्ति गवेसणेसणा, भोयणे त्ति घासेसणा, निसिरण त्ति पारिड्ढावणिाया, सव्वत्थ त्ति सव्वेसु तेसु गहणादिसु दारेसु उभयदोसा भवंति “उभयदोसा” नाम आय—संजमविराहणा दोसा ‘तु’ सद्दो अवधारणए । राओभयविरुद्धं वा करेज्ज “उभयं” नाम दव्वं सरीरं च, दव्वे ताव खीरे अंबिलं गेण्हेज्जा, सरीरस्स वा अकारगं गेण्हेज्जा । “संचयदोस” त्ति सव्वंमि वा भुत्तवसिड्ढे वा परिवसमाणे जे सणिहीए दोसा ते भवंति, सुत्तत्थाणं अचिंता य ॥ गहणे त्ति अस्य व्याख्या —

[भा. ४१४] रइमाइ मच्छि विंच्छ य, पिवीलिगा रस य पुप्फ बीयादी ।
विसगरकंटगमादी, गरहितविगती य न वि देहे ॥

चू. रातो अंधकारे इमे दोसे न याणति, सच्चित्तरयसा गुंडियं गेण्हति, “आदि” सद्दाओ ससणिद्धमट्टियादिहत्थेहिं वा गेण्हेज्जा, मच्छियाहिं वा मिस्सं गेण्हेज्जा, विंच्छिएण वा वतिमिस्सं गेण्हति, मक्कोडियादिहिं वा वतिमिस्सं गेण्हति, रसएहिं वा संसत्तं, पुप्फेहिं वा बलिमादि सच्चित्तं गेण्हेज्जा, बीएहिं सालिमादीहिं परिघासियं गेण्हेज्जा । विसगरेहिं वा जुत्तं गेण्हेज्जा, अनेगाणं

उवविसदव्वाणं निगरो अकालघायगो “गरो” भण्णति, कंटगं वा न पस्सति, “आदि” सद्दाओ अट्टियसक्करा न पस्सति, गरहिय विगतीओ मज्जमंसादिआय अनुकंपपडिणीयणाभोगेण दिज्जमाणा न देहति न पश्यतीत्यर्थः । गहणे त्ति दारं गतं ॥ इदानिं गवेसण त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४१५] साणादीभक्खणता, मक्कोडग—कंटविद्धसंकाए ।

उवग—विसमे पडगं, विगलंदिय आयघातो वा ॥

चू. राचो पिंडं गवेसमाणो साणादिणा भक्खिज्जति, “आदि” सद्दातो विरुयसि-यालाति—दीवियादीहिं, मक्कोडेण वा डक्को कंटगेण वा विद्धो सप्यं संकति, संकाविसं से उल्लसति अहवा दीहादिणा डक्को मक्कोड—कंटए संकति, किरियं न करेति । आयविराहणा से भवति उवगो खड्डा कुसारो वा, तत्थ पातो विराहिज्जति । विसमं निण्णोण्णतं तत्थ पडति, अंधकारे वा विगलंदिए वा घाए ति । साणादिसु आयघातो अभिहिय एव ॥ अहवा आयघातो इमो—

[भा. ४१६] गोणादी य अभिहणे, उग्गमदोसा य रत्ति न विसोधे ।

दव्वादी य न जाणे, एमादि गवेसणा दोसा ॥

चू. गोणो अंधकारे अदिस्समाणो अभिहणेज्ज । “आदि” सद्दातो महिसादि । राओ य अंधकारे उग्गमदोसा न सोहेति । अंधकारे य दव्वं न जाणति, किं ग्राह्यं अग्राह्यं, भक्ष्यं अभक्ष्यं, पेयं अपेयं, चेवं वंदणगादिखेत्तं न याणति । गोणाइयाणं वा निग्गम—पवेमं न याणति । कालतो देसकालं न याणति । भावओ चियत्ताचियत्त न याणति, एवमादिया राओ गवेसणदोसा भवति गवेसणे त्ति दारं गतं ॥ इदानिं भोयणे त्ति दारं—

[भा. ४१७] कंटट्टि मच्छि विच्छुग, विसगर कंदादिए य भुंजतो ।

तमसंमि उ न वि जाणे, उभयस्स य निसिरणे दोसा ॥

चू. रातो अंधकारे कंटगं कवलेण सह भुंजति, तेन गले खिज्जति, अड्डगो वा लग्गति, एवं अट्टि, मच्छिगाए वग्गुलीबाही भवति विच्छिगेण आयविराहणा संजमविराणा य विसगरादिसु आयविराहणा । कंद—पत्त—पुप्फ—बीयाणि वा अंधकारे अयाणतो भुंजति । भुंजणे त्ति दारं गतं निसिरणे त्ति दारं—अहवा—आहार निहारोऽभिहियते । उभयस्स य निसिरणे दोस त्ति “उभयं नाम काइयं सण्णा, निसिरणं वोसिरणं तत्थ आय—संजमदोसा भवति । अहवोभयं भत्तपाणं—अहवा—भत्तपाणं च एक्कं काइये, सण्णा य एक्कं, एवं उभयं । निसिरणे त्ति गयं ॥ “उभयविरुद्धं गहणे” त्ति दारं भण्णति—

[भा. ४१८] संजमदेहविरुद्धं, न याणती ठवित संनिधी दोसा ।

दियरातो य अडंतं, सुत्तत्थाणं तु परिहाणी ॥

चू. संजमो सत्तरसप्पगारो, तस्स विराहगं दव्वं अकल्पिकमित्यर्थः । देहं सरीरं, तस्स वा अकारगं न याणति, अंधकारे इति वाक्यशेषण् । उभयविरुद्धे त्ति गतं ।

संचयदोसे त्ति दारं भण्णति— ठविए संणिहि दोसो, रातो अडिऊण एयद्दोसपरिहरणत्थं दिवा भोक्ष्यामीति स्थापयति, भुक्त्वावशिष्टं वा तत्थ संनिहिदोसा भवति । “संनिहिदोसा” लेवाडय परिवासपरिग्गहो य, पिपीलिकादीण य मरणं, ज्जरणे तक्कंतपरंपर उवघाओ, पलुट्टे छक्काओवघातो, अहिमातिणा वा जिंधिते आतोवघातो, एवमादी । सन्निहिदोसे त्ति गयं ।

आर्चितयेति दारं भण्णाति—दियरातो य पच्छद्धं । दिया राओ भत्तपाननिमित्तं अडमाणस्स
सूत्रार्थयोः परिहाणी, अमुणणत्वात् । गया रातीभोयणस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥

इदानिं कप्पिया भण्णाति—

[भा. ४१९] अनभोगे गेलण्णे, अद्धाणे दुल्लभुत्तिमट्ठोमे ।
गच्छानुकंपयाए, सुत्तत्थविसारदायरिए ॥

चू. अनाभोगेण वा रातोभुत्तं भुंजेज्जा । गेलण्णकारणेण वा । अद्धाणपडिवण्णा वा ।
दुल्लभद्वद्धता वा । उत्तिमट्ठपडिवण्णो रातीभत्तं भुंजेज्जा । ओमकाले वा, गच्छानुकंपयाए वा
रातीभत्ताणुण्णा । सुत्तत्थ विसारतो वा रातीभत्ताणुण्णा । एस संखेवत्थो ॥

इदानिं एक्केक्कस्स दारस्स विस्तरेण व्याख्या क्रियते । तत्थ पढमं अनाभोगे त्ति दारं—

[भा. ४२०] लेवाडमणाभोगा, न धोत परिवासिमासए व कयं ।
धरति त्ति व उदितो त्ति व गहणादियणं व उभयंवा ॥

चू. पत्तगबंधादीसु लेवाडयं अनाभोगा न धोतं हवेज्जा । एवं से रातीभोयण स्सतीचारो
होज्ज । अहवा— पढमभंगेण हरीतक्यादि परिवासितं अनाभोगा आसए कतं होज्ज, असत्यनेनेति
उदितो त्ति व आदित्य, एस ततियभंगो गहितो । गहणादिअनं व त्ति धरति त्ति व गहणं करेति,
दुतियभंगो, उदित्ति य आदियणं करेति, ततियभंगो । उभयं वा “उभयं” नाम गहणं आदियणं
च करेति रातो अनाभोगात् । एवं चउसु वि भंगेसु अणाभोगओ रात्रीभोजनं भवेत्यर्थः । अनाभोगे
त्ति दारं गतं ॥ गेलण्णे त्ति दारं अस्य व्याख्या—

[भा. ४२१] आगाढमनागाढे, गेलण्णादिसु चतुक्कभंगो उ ।
दुविहंमि वि गेलण्णे, गहणविसोधी इमा तेसु ॥

चू. गेलण्णं दुविहं—आगाढं अनागाढं च, “आदि” सद्दातो अगिलाणो वि पढमबितिय-
परिसहेहि अभिभूतो, एवमादि कज्जेसु चतुक्कभंगो “चउभंगो” नाम दिया गहियं दिया भुत्तं इ ।
तु सद्दो अवधारणे । दुविहं मि वि आगाढानागाढगेलण्णे । गहणविसोधी इमा तेसु त्ति जहा
आगाढे वा गहणविसोही वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ तत्थ पढमभंगं ताव भणामि—

[भा. ४२२] वोच्छिन्नमडंबे, दुल्लहे व जयणा तु पढमभंगेणं ।
सूलाहिअग्गितण्हादिएसु बितिओ भवे भंगो ॥

चू. वोच्छिन्नमडंबं नाम जत्थ दुजोयणभ्भंतरे गामघोसादी नत्थि, तत्थ तुरिते कज्जे न
लब्धति, अतो तत्थ छिण्णमडंबे ओसहणो परिवासिज्जति । एव एवमादिसु कज्जेसु जयणा
पढमभंगेण कज्जति । इयाणिं बितियभंगो कहिज्जति—

कस्सति उक्कोउसं सुलं तं न ज्जति कं वेलं उदेज्ज, अतो सूलोवमणोसहं लद्धपच्चयं दिया
गहियं रातो दिज्जति, एवं अहिणा वि डक्के, अग्गिए वा वाहिंमि उतिण्णे, तिण्हा तिसा ताए वा
रातो अनाहियासियाए उदिण्णाए, “आदि” सद्दातो अनाहियासियसुहाए वा भत्तं दिजेज्जा,
विस—विसूयग—सज्जकखता वा घेप्पति । एवमादिसु बितितो भवे भंगो ॥

इदानिं ततितो भण्णाति—

[भा. ४२३] एसेव य विवरीओ ततिय चरिमो तु दोन्नि वी रत्ति ।

आगाढमनागाढे पढमो सैसा तु आगाढे ॥

चू. एसेव बितिय भंगो विवरीतो ततिय भंगे भवति, कंहं? रातो गहियं दिवा भुत्तं, तं च खीरादि दिवसतो न लब्धति रत्ति लब्धइ, अतो रातो घेतुं दिया जाए वेलाए कज्जं ताए वेलाए दिज्जति, अह विनस्सति ताहे कड्डिउं ठविज्जति, एस ततियभंगो । एतेसु चेव सूलादिसु संभवति चरिमो पच्छिमभंगो, दोन्नि वि त्ति गहणभोगा, तु शब्दो रात्रौ ग्रहणभोगावधारणे, एतेसु चेव सूलादिसु संभवति । एतेसिं चउण्हं भंगाणं पढमभंगो आगाढगेलण्णे अनागाढगेलण्णे य संभवति, सेसा तिन्नि भंगा नियमा आगाढे भवतीत्यर्थः । गेलण्णे त्ति गतं ॥ इदानिं अद्धाणे त्ति

[भा. ४२४] पडिसिद्ध समुद्धारो गमणं चउरंगं दवियजुत्तेणं ।

दानादिवाणिय समाउलेण दियभोगिसत्थेणं ॥

चू. पडिसिद्धि त्ति उद्दहरे सुभिक्षे संथरंताण असिवातियाण अभावे अद्धाणपव्वज्जणं पडिसिद्धं । समुद्धारोत्ति अणुण्णा, कंहं असंथरंताण जोगपरिहाणी भवेज्ज? असिवाइत्तकारणेसु वा समुप्पन्नेसु अद्धणपव्वज्जणं होज्ज, एस समुद्धारो । अद्धाणे पुण गमणं कारणे जता कज्जति तदा चउरंगं दविय जुत्तेणं सत्थेणं गंतव्वमिति, “चउरंगं” अश्वा गौः सगड पाइक्का, “जुत्त” गहणं चतुर्णामपि समवायप्रदर्शनार्थं, दवियजुत्तेण वा दविणं असनादि । अहवा – तंदुला नेहो गोरसो पत्थयणं ।

अहवा – गणिमं १ धरिमं २ मेज्जं ३ पारिच्छं ४ । गणिमं – जं दुगाइयाए गणणाए गणिज्जति, तं च हरीतकीमादि । चरिमं – जं तुलाए धरिज्जति, जहा मरिच-पिप्पली-सुंठि-मादि । मेज्जं – जं माणेणं पत्थगमातिणा मतिज्जति, तं च तंदुल-तेल्लधयमादि । पारिच्छं – जं परिच्छिज्जति, तं च रयणमादि ।

दानादि त्ति दासणसह्वादिहिं समाउलेण सत्थेण गंतव्वं । “आदि” सद्दातो अविरयसम्महिद्धि गहियाणुव्वया व घेप्पंति । सो य सत्थो जति दिया भुंजति तो गंतव्वं, न रात्रौ भोजनेत्यर्थः । एरिसेणं सत्थेणं वच्चंति ॥ उग्गमादिसुद्धं आहारंता वच्चंतु, इमेहिं वा कारणेहिं पज्जत्तं न लब्धति-

[भा. ४२५] पडिसेधे वाघाते, अतियत्तियमादिएहि खइते वा ।

पडिसेहकोऽतियंतो करेज्ज देसे व सव्वे वा ॥

चू. पडिसेह त्ति कोत्ति पडिनीतो सत्थे पभू अतियत्ती वा पडिसेहं करेज्ज, “पडिसेहो” निवारणा, “मा तैसिं समणाणं भत्तं पाणगं वा देह”, एगतरनिवारणं एसो, उभयनिवारणं सव्वनिसेहो । पच्छद्धं पडिसेहस्स वक्खवाणं भणियं । वाघाए त्ति अंतरा वच्चंताण वरिसिउमारद्धं, सत्थनिवेसं च काउं ठितो सत्थो, ते एवं दीहकालेण निद्धितं संबलभत्तं अतियत्तिएहि वा बहुहि खइत्तं, “आदि” सद्दातो चोरेहि वा मुसितं, भिल्लपुलिंदादीहिं वा अद्धेल्लियं ॥ एवमादिएहिं कारणेहिं अलब्धमाणे इमा जयणा –

[भा. ४२६] ओमे तिभागमद्धे, तिभागमायंबिले अभत्तट्टे ।

छट्टादेगुत्तरिया, छम्मासा संथरे जेणं ॥

चू. ओमेत्ति बत्तीसं कीर कवला पुरिसस्साहारो कुच्छिपूरओ भणिओ । सो य एगकवलेण

दोहिं तिहिं वा ऊणो लब्धति । तेणेवच्छउ, मा य अणेसियं भुंजउं । तिभागो त्ति आहारस्स तिभागो, सो य दसकवला दोयकवलस्स तिभागा, तेन तिभागेण ऊणो आहारो लब्धति, ते य एक्कवीसं कवला कवल त्रिभागश्चेत्यर्थः । तेणेवच्छउ, मा य अणेसियं गेण्हउ । तिभागे त्ति तिभागो चेव केवलो आहारस्स लब्धति, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीयं गेण्हउ । एस गभो वंजण-सहितोऽभिहितः । आचाम्लेऽप्येवमेव, उभयेऽप्येतमेव । जता पुण सो वि तिभागो ऊणो लब्धति न वा किंचि व लब्धति तदा अब्भतद्धं करेति ।

अन्ने पुनराचार्या इदं पूर्वार्द्धमन्यथा व्याख्यानयंति – “ओमे” त्ति किंचोमोदरिया पमाणपत्तोमोयरिया य गहिता, एग-दु-ति-कवलेहि ऊण भोती किंचोमोदरियाभोती भण्णति, चउवीसं कवलाहारी पमाणपत्तोमोयरिया भोती भण्णति । “तिभागे” त्ति चउवीसाए अतिभागो अट्ठकवला, तेण-ऊणिया चउवीसा सेसा सोलसकवला, ते परंलद्धा, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । “अद्धे” त्ति चउवीसाए अद्धं दुवालस, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीये भुंजउ । “तिभागे” त्ति चउवीसाए तिभांगो अट्ठकवला, ते लद्धा, तेणेवच्छउ, मा य अणेसणीयं भुंजउ । एस वंजणसहिते क्रो, “आयंबिले” वि एसेव, मीसे वेसेव । सब्बहा अलब्भमाणे “चउत्थं” करेउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । चउत्थपारणदिवसे उग्गमादिदोससुद्धस्स बत्तीसं कवला भुंजउ । बत्तीसाए अलब्भमाणेसु एगूणे भुंजउ जाव एगं लंबणं भुंजिऊण अच्छउ, मा य अणेसणीयं भुंजउ । तंमि पारणदिवसे सब्बहा अलब्भमाणे छट्ठं करेउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । एगुत्तरिय त्ति एवं छट्ठप रणए वि बत्तीसातो जाव सब्बहा अलब्भमाणे अट्ठमं करेउ । एवं एगुत्तरेणं ताव नेयं जाव छम्मासा अच्छउ उववासी, मा य अनेसणीयं भुंजउ । एसा संथरमाणस्स विही । असंथरे पुण जेण संथरति पुण जेण संथरति सच्चित्ताचित्तेण सुद्धासुद्धेण वा भुंजतीत्यर्थः ॥

एसेव गाहत्यो पुणो गाथाद्वयेन व्याख्यायतेत्यर्थः-

[भा. ४२७] बत्तीसादि जा लंबणो तु खमणं व न वि य से हाणी ।

आवासएसु अच्छउ, जा छम्मासा न य अनेसिं ॥

चू. बत्तीसलंबणा आहारो कुक्षिपूरगो भणिओ । जति न लब्धति पडिपुण्णमाहारो तो एगूणे भुंजउ, एवं एगहाणीए-जाव-एगलंबणं भुंजउ, मा य अणेसियं भुंजउ । तंमि वि अलब्भमाणे खमणं करेउ । वा विकल्पदर्शने, कः पुनः विकल्प ? उच्यते, खमणं सिय करेति सिय नो करेति त्ति विकल्पो । जइ से आवस्सगजोगेसु परिहाणी तो न करेति खमणं, अहावस्सयपरिहाणि नत्थि तो अच्छउ जाव छम्मासा न य अनेसणियं भुंजउ ॥

[भा. ४२८] एस गमो वंजणमीसएण आयंबिलेण एसेव ।

एसेव य उभएण वि, देसीपुरिसे समासज्ज ॥

चू. एसो त्ति जो बत्तीसं लंबणादिगो भणितो, गमो प्रकारो, एस वंजणमीसएण भणिओ, वंजणं उल्लणं दधिगादि, तेन उल्लियस्स, एवं स प्रकारोभिहितेत्यर्थः । आयंबिलेण एसेव गमो असेसो दडुव्वो । एसेव य उभएण वि गमो दडुव्वो । उभयं नाम अद्ध-तिभागाति वंजणजुत्तस्स लब्धति सेसं आयंबिलं, एवं उभएण वि कुक्षिपूरगो आहारो भवतीत्यर्थः । देसीपुरिसे समासज्जति-जति सैघवाति देसपुरिसो आयंबिलेण न तरति तस्स वंजणीमीसं दिज्जति, जो पुण

कोंकणादि देसपुरिसो तस्स आयंबिलं दिज्जति । एसा पुरिसेसु भोयणकाले जयणा भणिता ।
एवमलब्धमाणे धितिसंघयणोभयजुत्तस्स अणेसियं परिहरंतस्स छम्मासा अंतरं विट्ठं ॥

तस्स पारणे विही भण्णति—

[भा. ४२९] छम्मासियापारणए, पमाणमूणं व कुणति आहारं ।

अवनेत्ता वेक्केक्कं, निरंतरं वच्च भुंजंतो ॥

चू. छम्मासियस्स पारणए सति लाभे भत्तस्स पमाणजुत्तं आहारं आहारेइ, ऊणं वा आहारं
आहारेति । अह न लब्धति एसणिज्जो कुच्छिपुरतो आहारो तो एगकवलूणो अच्छउ छम्मासियपा-
रणे । एवं जाव एगकवलेणा वि अच्छउ, मा य अनेसणियं भुंजउ । अवणेत्तावेक्केक्कंति—अह एवं
जाणति जहा असति भत्तलाभस्स सति वा भत्तलाभे छम्मासिगखमणेण मम आवस्सयपरिहाणी
भवेज्ज तो छम्मासियखमणं मा करेतु । छम्मासा एगदिवसूणा खवयतु । जति तहवि परिहाणी तो
दोहिं ऊणो खमउ, एवं एक्केक्कं दिवसं अवणेत्ता जाव चउत्थं करेउ । जति तहवि से आवस्सगपरिहाणी
नो निरंतरं वच्च भुंजंतो । तथ वि पुव्वं आयंबिलेण निरंतरं वच्च भुंजंतो । अह से देसीपुरिसे
समासज्ज न खमति आयंबिलं तो जावतियं खमति तावतियं भुंजउ, सेसं वंजणसहियं भुंजउ ।
अह तं वि से न खमति तो सव्वं चिय वंजणसहितं निरंतरं वच्च भुंजतो । एस विहो पुव्वक्खातो ॥
एत्थ विदं गाहापुव्वद्धं मावेतव्वं—

[भा. ४३०] आवासगपरिहाणी, पडुपन्ने अनागते व कालंमि ।

गच्छे व अप्पणो वा, दुक्खं जीतं परिच्चइउं ॥

चू. अहवेवं गाहा समोआरेयव्वा – जति से आवस्सगपरिहाणी नत्थि ओमेणेसणियं
भुंजंतस्स तो मा अनेसणीयं गेण्हतु । अतो भण्णति “आवस्सग” गाहा । अवस्सकरमीएसु
जोएसु जति से परिहाणी नत्थि पडुपण्णणागते काले तो तेणेवेसनीएण जहा लाभं अच्छतु, मा य
अनेसणीयं भुंजतु । अह पुण एवं हवेज्ज – गच्छस्स वा आवस्सगपरिहाणो होज्जा, आयरियस्स वा
अप्पणो वा आवसगस्स परिहाणी हवेज्ज, दुक्खं वा बुभुक्षिएहिं जीवियचागो कज्जति अतो अनेसणीयं
पि धेप्पति ॥ “गच्छे व अप्पणो” वा अस्य व्याख्या—

[भा. ४३१] गच्छे अप्पाणंमि य, असंथरे संथरे य चतुभंगो ।

पणगादि असंथरणे, दुकोडि जा कम्म निसि भत्तं ॥

चू. आयरिओ अप्पणा न संथरति गच्छो वा न संथरति, एवं चउभंगो कायव्वो । एत्थ
चरिमभंगे नत्थि । तिसु आदिमभंगेसु असंथरे इमो विही भण्णति—जावतियं सुद्धं लब्धति तावतियं
घेतुं सेसं असुद्धं अज्झपूरयं गेण्हतु । सव्वहा वा सुद्धालंभे सव्वमणेसियं गेण्हतु । पुव्वं विसोहिको-
डिए । जं तं असुद्धं अज्झापूरयं गेण्हति । सव्वं वा असुद्धं तं काए जयणाए ? भण्णति – इमाए,
“पणगादि” पच्छद्ध । सव्वहा असंथरणे पणगकरणं गेण्हति, “आदि” सद्दातो दस—पन्नरस-
वीस—भिन्नमास—मास—वउम सेहिं य लहुगुरुगेहिं । एस कमो दरिसिओ ।

अहवा बितियक्कमप्यदरिसणत्थं भण्णति – “दुकोडि ति” विसोहिकोडी अविशोहिकोडी
य । पुव्वपुव्वं विसोहिकोडीए घेतव्वं पच्छा अविशोहिकोडीए । एवं दोसु वि कोडीसु पुव्वं अप्पतरं
पायच्छितट्ठाणं भयंतेण ताव नेयव्वं जाव कम्मंति आधाकम्मकेत्यर्थः । जया पुण पि अहाकम्मं

पि न लब्धति तदा निसिभत्तंपिभुंजति अद्धाणपकप्पो ति वुत्तं भवति ॥

“पणगादि असंथरणे” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३२] एसणमादी भिण्णो संजोगो रुद्ध परकडे दिवसं ।
जतणा मासियद्धाणा आदेसे चतुलहू ठाणा ॥

चू. “एसणे” ति एसणा गहिता, “आदि” सद्दातो उप्पायणउग्गमा घेष्यति । भिण्णो ति मिण्णमासो गहिता । ‘संजोग’ ति पणगं दस जाव भिण्णमासो, एतेसि संजोगा गहिता । ‘रुद्धे’ ति रुद्धघरं महादेवायतनमित्यर्थः । परकडे ति ‘परा’ गिहत्था, “कडं” निद्धियं, तेसिं गिहत्थाण कडं परकडं परस्योपसाधितमित्यर्थः । ‘दिवस’ ति रुद्धातिघरेसु दिवसणिवेदितं गृहीतव्यमित्यर्थः । तदुपरि जयणा मासियद्धाणेषु सव्वेसु कायव्वा । जाहे मासद्धाणं अतीतो भविष्यति तदा चउलहूद्धाणं पत्तस्स आदेशांतरेण ग्रहणं भविष्यतीत्यर्थः । एस संखेवेण भणितो गाहत्थो ॥

इदानिं एतीए गाहाए वित्थरेणत्थो भण्णति — “एसणे” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३३] ससणिद्ध—सुहुम—ससरक्ख—बीय—घट्टादि पणग संजोगा ।
जा तं भिण्णमतीतो, रुद्धादिणिकेयणे गेण्हे ॥

चू. एसणाए आदि सद्दाओ उग्गमो उप्पायणा घेष्यंति । एतेसु जत्थ जत्थ पणगं तेणं पुव्वं गेण्हति । ससिणिद्धं ति हत्थो उदगेण ससिणिद्धो । सुहुम ति सुहुमपाहुडीया । ससरक्ख ति सच्चित्तपुढविरएण दव्वं हत्थो मत्तो वा उग्गुडितेत्यर्थः । बीजं सालिमादी तस्संघट्टेण पाहुडीया लद्धा, “आदि” सद्दातो परित्तकाए मीसे परंपरणिक्खित्ते इतरद्धविया य घेष्यंति पणगं ति एतेसु सव्वेसु जहुद्धिट्टेसु पणगं भवतीत्यर्थः । संजोग ति जाहे पणगेण पज्जत्तं लब्धति ताहे जावतितं पणगेण लब्धति ताहे सव्वं दसरातिंदियदोसेण दुट्ठं गेण्हति । तं पि जया पज्जत्तं न लब्धति तथा पन्नरसराइंदियदोसेण दुट्ठं अज्झवपूरयं गेण्हति । जया दसराइंदियदोसेण दुट्ठं सव्वहा न लब्धति तथा सव्वं चेव पन्नरसराइंदियदोसेण दुट्ठं अज्झवपूरयं गेण्हति । जया दसराइंदियदोसेण दुट्ठं सव्वहा न लब्धति तथा सव्वं चेव पन्नरसराइंदियदोसेण दुट्ठं गेण्हति । जता तं पि पज्जत्तं न लब्धति तदा वीसरतिंदियदोसेण दुट्ठं अज्झवपूरयं गेण्हति । एवं हेट्टिल्लपदं मुंचमाणे उवरिमपदेण अज्झवपूरयंतेण ताव नेयव्वं जाव सव्वहा भिण्णमासपत्तो ।

एवं गाहापुव्वद्धे वक्खाते सीसो पुच्छति— “ससणिद्धादिसु पणगसंभवो दिट्ठो दसादिआण भिण्णमासपज्जवसाणाण न कुओ वि पिंडपत्थारे आव ति दिट्ठा, कहं पुण तद्दोसीवलिताए भिक्खाए ग्रहणं हवेज्ज ? । आयरियाह — संयोगात् ससणिद्धेण पणगं भवति । ससणिद्धेण ससरक्खेण य दसरातं भवति, ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण य पन्नरसरातिंदिया भवंति । ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण सुहुमपाहुडीयाए य वीसरतिरतिंदिया भवंति, ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण सुहुमपाहुडीयाए इतरद्धविएण य भिण्णमासो भवति । एवं दसादिआण संभवो भवतीत्यर्थः । “रुद्धे” ति अस्य व्याख्या रुद्धादि निकेयणे गेण्हइ, रुद्धघरे महादेवायतनेत्यर्थः ‘आदि’ सद्दातो मातिघरा दिव्वदुग्गादिएसु जाणि उवाचिआणि निवेदिताणि उवंरातिसु पुंजकडाणि उज्झियम्मियाणि तानि पुव्वं मासलहुं दोसेण दुट्ठाणि गण्हातीत्यर्थः ॥

“परकडे दिवसं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३४] ताहे पलंबभंगे, चरिमतिए परकडे दिया गिण्हे ।

ताहे मासियठाणातो आदेसा इमे होंति ॥

चू. पुव्वद्धं ताहे त्ति जाहे रुद्धरादिसु न लब्भति ताहे पलंबभंगे, चरिमतिगे त्ति पलंबभंगा चउरो पलंबसुत्ते वक्खाणिता, ते य इमे – बावओ अभिण्णं दव्वतो अभिण्णं, भावओ अभिण्णं दव्वओ भिण्णं, भावतो भिण्णं दव्वओ अभिण्णं, भावओ भिण्णं दव्वतो भिण्णं—ङ्क । एतेसिं चउण्हं अंगाणं पुव्वं चरिमभंगे गहणं करेति, पच्छा ततियभंगे । परकडे तति “परा” गृहस्था, “कडं” त्ति निष्ठिता पक्वा इत्यर्थः, तेसिं गिहत्थाणं कडा परकडा, ते दिया गेण्हंति न रात्रावित्यर्थः तत्थ पुव्वं जं भत्तमीसोवक्खडं तं गेण्हंति, पच्छा अमीसोवक्खडं एतेसिं असतीए अनुवक्खडियं पि चरिमतइएसु भंगेसु गेण्हंति । एएसिं असतीते जयणा “मासियद्धाणा य त्ति” – जाणि पिंडपत्थारे उद्दिसियादीणि मासलहुद्धाणाणि तेसु सव्वेसु जहा लाभं जयइव्वं घडियव्वं गृहीतव्यमित्यर्थः । “दुकोडि” त्ति जं पुव्वभणियं तस्सेयाणिं कमपत्तस्स अत्थफासणा कज्जति—जाहे मासलहुणा विसोहि कोडिए न लब्भति ताहे विसोहिकोडीए चेव मासगुरुणा गेण्हंति । जाहे तेन वि न लब्भति ताहे अविस्सोहिकोडीए मासगुरुणा गेण्हंति । एवं जया सव्वाणि मासगुरुठाणाणि अतीतो भवति “ताहे मासिय” गाहा पच्छद्धं । ताहे मासियद्धाणाओ परतो आदेसा इमे होति “आदेसा” विकप्पा इत्यर्थः ॥ “एसणमादि” त्ति अस्याप्यादि शब्दस्य भाष्यकारो व्याख्यां करोति—

[भा. ४३५] आदिग्गहणेणं उग्गमो य उप्पादणा य गहिताइं ।

संजोगजा तु वट्ठी, दुगमादी जाव भिण्णो उ ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । “संजोग” त्ति अस्य व्याख्या—संजोगजा उ गाहापच्छद्धं गतार्थं । विशेषो व्याख्यायते – वुट्ठी दुगमादि त्ति पणगेण समाणं दसमादी जाव भिण्णमासो ताव सव्वपदा चारेयव्वा । एवं जाव वीसाभिण्णमासो य चारेयव्वो । पच्छा एएसिं चेव तिगसंजोगो दट्ठवो, ततो पच्छा चउपंचसंजोगो वि कायव्वो ॥ “आदेसे चउलहुद्धाणं” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३६] इंदिय सलिंग नाते, भयणा कम्मेण पढमबितियाणं ।

भोयण कम्मे भयणा, विसोहि कोडीतरे दूरे ॥

चू. जाहे सव्वहा मासगुरुं अतीतो ताहे चउलहुयं अठाणं पत्तो । तत्थ जानि पिंडपत्थारे उद्देसियकियगड—तीतनिमित्तं कोहादिसु य जाहे सव्वाणि चउलहुगाणि अतीतो ताहे इमे आदेसा भवंति इंदिए त्ति बेतिदिया—जाव—पंचेंदिया घेष्पंति । सलिंगे त्ति रयहरण—मुहपोत्तिया—पडिग्गहादि धारणं सलिंगं भण्णति । नाते त्ति कं पि य विसए नज्जंति “समणा भगवंतो जहा मंसं न खायंति”, कन्हियि पुण “एस मंसभक्खाभक्खविचार एव नत्थि” । भयणंति सेवणा । कम्मे त्ति अहाकम्मेत्यर्थः पढमबितियाणं ति जे पुव्वं पलंबभंगा चउरो रइता तेसिं पढमबितियभंगाण इत्यर्थः । भोयणे त्ति अद्धाणकप्पो रात्रीभोजनमित्यर्थः । कम्मेण अहाकम्मेण, भयणा सेवणा, विसोहि त्ति अप्पं दुडुं, कोडिरिति अंसः विसुद्धाण कोडी “विसोहीकोडी” अत्तरदोसदुष्टा इत्यर्थः । इत्तरं नाम अहाकम्मं, दूरे त्ति विप्रकृष्टाध्वानेत्यर्थः । एस गाहा अक्खरत्थो ॥

इदानिं एतासे गाहाए अत्थपदेहिं फुडतरो अत्थो भण्णति— “इंदिय—सलिंगणाए भयणा कम्मेण” अस्य व्याख्या—बेइंदियाणं पिसियग्गहणे चउलहु भवति, अहाकम्मे चउगुरु भवति ।

एत्थ कतरेण गेण्हउ ? अतो भण्णति-

[भा. ४३७] लिंगेण पिसितगहणे, नाते कम्मं वरं न पिसितं तु ।
वरमन्नाते पिसितं, न तु कम्मं जीवघातो ति ॥

चू. नाए त्ति जत्थ नज्जति जहा - “एते समणा मंसं न खायंति” तत्थ सलिंगेण पिसिते घेप्पमाणे उड्डाहो भवति, अतो वरं अहोकम्मं न पिसियं तु । “वरमण्णाए” पच्छद्धं, जत्थ पुण नज्जति जहा - “एते मंसं न खायंति वा” तत्थ वरतरं पिसियं परिणिट्ठियं, न अहाकम्मं सज्जो जीवोपध तत्वात् । एवं पिसियग्गहणे दिट्ठे पुव्वं बेइंदियपिसितं घेतव्वं, तस्सासति देइंदियाण, एवं असतीते-जाव-पंचेदियाण पिसितं ताव नेयव्वं । उक्कमेण पुण गेण्हंतस्स चउलहुआ पच्छित्तं भवति, ते य तवकालविसेसिया ॥ “इंदिय सलिंग नाते भयणा । पडमबितियाणं” ति अस्य व्याख्या - बेइंदियायि पिसिते चउलहुअं, परित्तवणस्सइकाइयस्स पडम-बितितेसु भंगेसु चउलहुयं चेव । एत्थ कतमेण गेण्हउ ? अतो भण्णति -

[भा. ४३८] एवं चिय पिसितेणं, पलंबभंगाण पडमबितियाणं ।
निसिभत्तेण वि एवं, नातानात भवे भयणा ॥

चू. एवं चेव अवशिष्टावधारणं कज्जति । जहा पिसियकम्माण गहणं दिट्ठं तहेव पिसियस्स पलंबभंगाण य पडमं-बितियाणं दट्ठव्वं । च सद्दो अवधारणाविसेसप्पदरिसणे । को विसेसो ? भण्णति, पलंबभंगेसु पुव्वं बितियभंगे गेण्हति पच्छा पडमभंगे, जाहे परित्तेण न लब्धति ताहे अनंतेण, एवं चेवग्गहणं करेति ।

“इंदियसलिंगणाए भयणा - भोयणे” ति अस्य व्याख्या - बेइंदियाइपिसियग्गहणे चउलहुयं अद्धाणकप्पभोयणे चउगुरुयं, एत्थ कतरेण घेतव्वं ? अतो भण्णति - निसिभत्तेण वि एवं पच्छद्धं । जहा पिसियकम्माण गहणं दिट्ठं एवं पिसिय-निसिभत्ताण वि दट्ठव्वमिति । नाताणाते भवे भयणा, गतार्थं एवायं पादस्तथाप्युच्यते - जत्थ साहू नज्जति जहा “मंसं न खायंति” तत्थ वरं अद्धाणकप्पो, न पिसियं, जत्थ पुणो न नज्जति तत्थ वरं पिसितं, न निसिभत्तं मूलगुणोपघातत्वात् गुरुतरप्रायश्चित्तत्वात् च । “भयणा” सेवणा एवं कुर्यादित्यर्थः । “इंदिय” ति अर्थ-पदं व्याख्यातं ॥

इदानि “भयणा कम्मेण पडमबितियाणं” अस्य व्याख्या - कम्मस्स य पलंबभंगाण य पडम-बितियाण भयणा कज्जति । अतो भण्णति -

[भा. ४३९] एमेव य कम्मेण वि, भयणा भंगाण पडमबितियाणं ।
एमेवादेसदुगं, भंगाणं रात्तिभत्तेणं ॥

चू. जहा पिसियकम्माइयाण नाताणातादेसदुगेण भयणा कया एवं कम्मपलंबभंगाण य आदेसदुएण भयणा कायव्वा । के पण ते दो आदेसा ? भण्णति - मूलुत्तरगुणाणुपुव्वि पच्छित्ताणुपुव्वि य । उत्तरगुणोवघायमंगीकाऊण वरं अहाकम्मियं, न बितियपडमभंगेसु परित्ताणंतापलंबा, मूलगुणोपघातत्वात् । अह पच्छित्ताणुपुव्विमंगीकरेऊणतो वरतरं परित्तवणस्सति बितिय-पडमभंगा चउलहुगापत्तित्वात्, न य कम्मं चउगुरुगापत्तित्वात् । अह परित्तव-नस्सतिलाभाभावे साधारणग्गहणे प्राप्ते किं कम्मं गेण्हउ ? किं साधारणवणस्सति बितिय-

पढमे-भंगेहिं गेण्हउ ? कम्मं गेण्हउ, उत्तरगुणोपघातित्वात् परोपघातित्वाच्च, न साधारणं-दावर-कलीसु भंगेसु मूलगुणोपघातित्वात् स्वयं सद्योघातित्वाच्च ।

इदानिं पढम-बितियाणं भंगाणं भोयणस्स भयणा भण्णति - एमेवादेसदुगं पच्छद्धं । जहा कम्मपलंबाण आदेसदुगं, एवं पलंबरातीभोयणाण य आदेसदुगं कायव्वं । पलंबभंगेसु चउलहुयं रातीभोयणे चउगुरु, दोवि एते मूलगुणोपघायगा तहावि वरतरं अद्धाणकप्पो परोपघातित्वात्, न य लंबभंगा सज्जघातित्वात् ॥

“भोयण कम्मे भयणा” अस्य व्याख्या - अहाकम्पीए चउगुरुं, रातीभोयणे वि चउगुरु, एत्थं पण एगं उत्तरगुणोवघातियं एगं च मूलगुणोवघातियं, कयवं सेयतरं ? अतो भण्णति -

[भा. ४४०] कम्मस्स भोयणस्स य, कम्मं सेयं न भोयणं रातो ।

कमं व सज्जघातो, न तु भत्तं तो वरं भत्तं ॥

चू. ‘कम्मस्स’ति अहाकम्मियस्स, ‘भोयणस्स’ ति । रातीभोयणं अद्धाणकप्प ति वुत्तं भवति । दोण्ह वि कम्मभोयणाण विज्जमाणाणं कतरं भोयव्वं ? भण्णति-कम्मं सेयं, न भोयणं रातो मूलगुणोपघातित्वादित्यर्थः अहवान्येन प्रकारेणाभिधीयते -कम्मं पच्छद्धं । “कम्म” मिति अहाकम्मियं तं सद्यजीवोपघातित्वात्, अत्यंतदुष्टं, न उ भत्तं ति “न” इति प्रतिषेधे, “भत्तं” ति रात्रीभोजनं अद्धानकप्पो, तु सद्यो अवधारणे, किमवधारयति ? सज्जजीवोपघातकं न भवतीत्येतदवधारयति । तो इति तस्मात्कारणात् वरं प्रधानं रात्रीभोजनं नाधाकर्मिकेत्यर्थः ॥

“विसोहिकोडि”ति अस्य व्याख्या क्रियते - जइ अद्धाणकप्पो अहाकम्मियो तो वरं आधाकम्मियं, न भोयणं दु-दोषदुष्टत्वात् । अह अद्धाणकप्पो विसोहिकोडिपडुप्पणो तो वरं स एव, न कम्मं सज्जघातित्वात् । अहवा - अद्धाणकप्पो सकृतघातित्वात् वरतरो, न कम्मं तीक्ष्णघातित्वात् - अहवा - अद्धाणकप्पो चिरकालोपघातित्वात् वरतरः, न सज्जकालोपघातित्वात् कर्म “इतरं दूरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४४१] अह दूरं गंतव्वं, तो कम्मं वरतरं वरतरं न निसिभत्तं ।

अब्भासे निसिभत्तं, सुद्धमसुद्धं व न तु कम्मं ॥

चू. अहेत्ययमानंतर्ये विकल्पे वा द्रष्टव्यः । दूरमद्धाणं गंतव्वं तंमि दूरमद्धाणे वरतं आधाकम्मं न निसिभत्तं । कंहं पुण आधाकम्मं वरतरं न निसिभत्तं ? अतो भण्णति-दीहद्धाणपडिवण्णयाण कोइ दाणसद्धो भणेज्ज “अहं” भे दिणे दिणे भत्तं दलयामि तं भोयव्वं, न य वत्तव्वं जह “अकप्पं” ति । अद्धाणकप्पो अत्थि ति काउं पडिसिद्धं अकप्पियं च पइइवावितं” । ततो पच्छा दीहअद्धाणे पडिवण्णया अद्धाणकप्पे निडुते किं करेउ ? अतो भण्णति “दीहमद्धाणे घरं आहाकम्मं, न निसिभत्तं” । “अब्भासे पच्छद्धं अब्भासे अब्भासगमणे न दूरमध्वानेत्यर्थः, तथ वरं अद्धाणकप्पो सो पुणअद्धाणकप्पो सुद्धो असुद्धो वा, “सुद्धो” बातालीसदोसवज्जितो, “असुद्धो” अन्नतर-दोसजुत्तो, न य कम्मं सज्जजीवोपघातित्वात् ॥ एसेवत्थो गाहाए पडुतरो कज्जति, जतो भण्णति-

[भा. ४४२] जति वि य विसोधिकोडी कम्मं वा तं हवेज्ज जिसिभत्तं ।

वरमब्भासं तं चिय न य कम्ममभिकखजीवघातो ॥

चू. जइ वि य सो अद्धाणकप्पो विसोहिकोडीए वा गहितो-अविसोहिकोडीए वा

अहाकम्मादि गहितो तथा वि अब्भासगमणे वरं सो छिय न य अहाकम्पियं, अभिक्खजीवोप-
घातित्वात् ॥ “एसणमादी भिण्णे” त्ति जा एस गाहा वक्खाणिता एस भाष्यकारसत्का इयं तु
भद्रबाहुस्वामिकृता गतार्था एव द्रष्टव्या—

[भा. ४४३] एसणमादी रुद्दादि, विसोधी मूल इंदियविघाए ।
परकडदिवसे लहुओ, तव्विवरीए सयंकरण ॥

चू. अहवा – पुव्वभणियं तु जं भण्णति तत्थ कारगगाहा । पुव्व भणिओ वि अत्थो
विसेसोवलंभणिभित्तं भण्णति “एसणमादी रुद्दाइ त्ति” गतार्थे । विसोहि त्ति विसोहिकोडी य
जहा घेप्पंति तथाभिहितमेव । मूले त्ति पलंबभंगा सूतिता जम्हा ते मूलगुणोवघाती । इंदियविघाते
त्ति “इंदिए” त्ति बेइंदियादी, “विघाए” त्ति विनासो मारणमित्यर्थः । बेइंदियादीणं विघाते मंसं
भवति । अहवा – “इंदियविभागे” त्ति पाढंतरं, बेइंदियमंसं—जाव—पंचेदियमंसं—एस विभागो ।
एतेसिं पलंबपोग्गलाणं कतरं श्रेयतरं ? उत्तरं पूर्ववत् । परकडदिवसे पच्छद्धं, “परा” गृहस्था,
तेहिं रुद्दादिघरेसु “कडं” स्वाभिप्रायेण स्थापितं तं दिवसतो गेण्हमाणस्स मासलहुओ भवति ।
तव्विवरीयं नाम जदा परेहिं न कतं तदा सतं करणं, “सयंकरणं” नाम कारावणमित्यर्थः । एवं
जत्थ अनुमतिकारणावणकरणाणि जुञ्जंति तत्थ तत्थ योजयितव्याणीत्यर्थः ॥

इदानि सुद्धासुद्धगहणे पलंबाहारविही भण्णति —

[भा. ४४४] अविमुद्ध पलंबं वा वीसुं गेण्हितरे लद्धे तं निसिरे ।
अन्नेहिं वा वि लद्धे अणुवट्ठाविताण वा दिंति ॥

चू. अविमुद्धपलंबा विसुद्धालंबा य दो वि जत्थ लब्भंति तत्थ “अविमुद्धा” वीसुं घेतव्वा
“इतरे” नाम विसुद्धपलंबा तेसु पज्जतेसु लद्धेसु तं निसिरेति अविमुद्धपलंबा परित्यजंत्यर्थः ।
अन्नेहिं पच्छद्धं, अन्नेहिं साहुसंघाडएहिं उग्गमादिसुद्धा पज्जता न लद्धा अन्नेहिं य साहुसंघाडएहि
सुद्धा अप्पणो पज्जत्तिया लद्धा ततो जे उग्गमादिसुद्धा लद्धा ते अणवट्ठावियसाहूण दिञ्जंति,
इतरे सुद्धाणि भुंजंति ॥

इदानि अविमुद्धगहणे जयणं पडुच्च लक्खणं भण्णति — पच्छित्ताणुपुव्विं वा पडुच्च
भण्णति, मूलुत्तरगुणाणं वा के पुव्वं पडिसेवियव्वा ? अस्य ज्ञापनार्थमिदमुच्यते—

[भा. ४४५] बायालीसं दोसे हिययपडे सुतकरेण विरएत्ता ।
पणगादी गुरु अंते पुव्वप्पतरे भयसु दोसे ॥

चू. सोलस उग्गम दोसा, सोलस उप्पायणा दोसा, दस एसणा दोसा, एते सव्वे समुदिता
बायालीसं भवंति । एते सुयकरणे “सुयं” श्रुतज्ञानं, “करो” हस्तः, तेन सुतमतेण करेण,
हिययपडे वियरइत्ता हृदय एव पटः “हृदयपटः” विरएत्ता पत्थारेत्ता, किं कायव्वं ? भण्णति —
जत्थ अप्पतरं पायच्छित्तं सो पुव्वं दोसो भतियव्वो सेवितव्येत्यर्थः । तं च पच्छित्तं पिंडपत्थारे
भणितं “पणगादी चउगुरुगभंते” त्यर्थः ॥ जति पुण एताए जयणाए जयंतो दिवसतो भत्तपाण
न लभति तहे राओ वि जयणाए घेतव्वं । अजयणाए गेण्हंतस्स इमं पच्छित्तं भवति —

[भा. ४४६] लिंगेण कालियाए, मीसाणं कालियाए गुरु लिंगे ।
सुद्धाण दियाऽलिंगे, अलाभए दोसु वी तरणं ॥

चू. 'लिंगेण'ति सलिंगे, 'कालियाते' रातीते, जइ गेणहंति चउगुरुगं । 'मीसाणं' ति अगीयत्थेहिं मीसा जता रातो सलिंगेण वा परलिंगेण वा गेणहंति ततो चउगुरुगं । सुद्धाणं ति "सुद्धा" गीयत्था एव केवला, जतिते दिया परलिंगेण गेणहति ततो चउगुरु । अलाभए ति सव्वहा अलब्भमाणे, दोसूवि ति फासु-अफासुयत्ते वा जहालाभेण अप्पणो गच्छस्स वा तरणं करेति, "तरणं" नाम नित्थारणं ॥ एसेव गाहत्थ व्याख्यायते-

[भा. ४४७] गिहिणात पिसीय लिंगे, अगीतणाता निसिं तदुभए वी ।

अग्गीतगिहीणाते, दिवसओ गुरुगा तु परलिंगे ॥

चू. "लिंगेण कालियाए"ति अस्य व्याख्या - गिहिणादि ति जत्थ गिहत्था जाणंति जहा साहूणं न वट्टति राओ भुजितं तत्थ जति राओ सलिंगेण गेणहंति चउगुरुगं । पिसित्ते ति जत्थ गिहत्था जाणंति जहा साहूणं न वट्टति पिसियं घेतुं भुत्तुं च तत्थ जइ सलिंगेण गेणहति चउगुरुगं "मीसाणं कालियाए गुरु लिंगे" ति अस्य व्याख्या - अगीयणाया निसिं तदुभए वि "अगीता" मृगा, तेहिं नाता जहा "एतेहिं एयं भत्तपाणं रातो गहितं", तदुभएणं ति सलिंगेण वा परलिंगेण वा, तहा वि चउगुरुं । अगीयत्थ पच्छद्धं, अगीयत्थसाहूहिं न तं, गिहत्थेहिं वा नातं जहा एतेहिं परलिंगेण गिहितं, तत्थ वि चउगुरुं, दिवसतो वि, किमंग पुण रातो । अहवा "दिवसओ" ति सूद्धा गीयत्था जति दिवसओ सलिंगेण लब्भमाणे परलिंगेण गेणहंति तो चउगुरुअं ॥

जं एयं पच्छिद्धं भणितं एयं कज्जे अजयणाकारिस्स भणियं । जतो भण्णति-

[भा. ४४८] अजतणकारिस्सेवं कज्जे परदव्वलिंगकारिस्स ।

गुरुगा मूलमकज्जे, परलिंगं सेवमाणस्स ॥

चू. अजयणं जो करेति सो भण्णति - "अजणकारी" तस्स अजयणकारिस्स अजयणाए परदव्वलिंगं करेत्तस्स चउगुरुगा पच्छित्तं भणियं । जो पुण अकारणे परदव्वलिंगं सेवति करोतीत्यर्थः तस्स मूलं पच्छित्तं भवति ॥

[भा. ४४९] एतेसिं असतीए ताए गहणं तमस्सतीए तु ।

लिंगदुग नातनाते गीयमगीतेहिं भयणा तु ॥

[भा. ४५०] (दोस) फासुगपरित्तमूले, दिवसतो लिंगे विसोधिकोडी य ।

सप्पडिवक्खा एते, नेतव्वा आनुपुव्वीए ॥

चू. फासुयं ववगयजीवियं, परित्तं संखेयासंखेय-जीवं, मुलेत्ति मूलगुणा मूलपलंबा वा, दिवसतो ति उदिते जाव अणत्थंते, लिंगे ति सलिंगेण, विसोहिकोडि ति अप्पतरदोसा । सपडिवक्खा य पच्छद्धं कंठं । एते ति फासुगादी पदा संबंज्जंति । फासुगेण वा अफासुगेण वा अप्पणो गच्छस्स वा तरणं करेति । एवं परित्तेण वा अनंतेण वा, मूलगुणावराह-पडिसेवणाए उत्तरगुणावराह-पडिसेवणाए वा । अहवा - मूलपलंबेसु वा अग्रपलंबेसु वा, दिवसतो वा रातीए वा, सलिंगेण वा परलिंगेण वा, विसोहिकोडीए वा अविसोहिकोडीए वा, जहा तरति तथा करोतीत्यर्थः । एस अद्धाणे असंथरणे गहणजयणा भणिया ॥ इदानिं असंथरणे चैव समगजोजणा कज्जति

[भा. ४५१] अद्धाणमसंथरणे, चउसु वि भंगेसु होइ जयणा तु ।

दोसु अगीते जतणा, दोसु तु सव्भावपरिकहणा ॥

चू. अद्धाणपडिवण्णा असंथरमाणा चउसु वि रातीभोयणभंगेसु जयणं करेति । का पुण

जयणा ? भण्णति - पुव्वं पढमभंगेण पच्छा ततियभंगे, ततो बीयभंगे, ततो चरिमे । दोसु ति पढमतिएसु भंगेसु अगीयत्थातो जयणा कज्जति, जहा अगीयत्थो न जाणति तथा धेतव्वं । दोसु ति बितियचरमेसु भंगेसु अगीयत्थाणं सब्भावो परिकहिज्जति । ‘परिकहणा’ नाम पन्नवणा, ते अगीता एवं पन्नविज्जंति, जहा “अप्यं संजमं चएउं बहुतरो संजमो गहेयव्वो, जहा वणिओ - अप्यं दविणं चइउं बहुतरं लाभं गेण्हति एवं तुमं पि करेहिं ।” भणियं च ।

“सव्वत्थ संजमं संजमाओ अप्पामेव रक्खंतो ।

मुच्चति अतिवाताओ पुणो विसोही न ताविरती” ॥

भण्णइ य जहा - “तुमं जीवंतो एयं पच्छित्तेण विसोहेहिसि, अन्नं च संजमं काहि-सि” । एवं च पन्नवेउं सो वि गेण्हाविज्जति । अद्धाणेत्ति दारं गतां ॥ इयाणि “दुल्लभे” ति दारं-

[भा. ४५२] दुल्लभदव्वे पढमो, हवेज्ज भंगो परिण्णचउरो वि ।

ओमे वि असंथरणे, अध अद्धाणे तथा चउरो ॥

चू. दुल्लभदव्वं सतपाकसहस्सपागादि वा त्रिकटुकादि वा तं च पत्ते कारणे न लब्धिहिति ति काउं अनागयं च घेतुं सारक्खणा कायव्वा, पच्छा समुप्पण्णे कारणे तं दिया भुंजति । एस चेव प्रायसो पढमभंगो दुल्लभदव्वे संभवतीत्यर्थः । दुल्लभे ति गयं । इदानिं “उत्तमट्टे” ति दारं - परिण्णचउरोविति “परिण्ण” अनसणं, तंमि अनसणे “चउरो” वि रातीभोयणभंगा समाहिहेउं घडावेयव्वा । उत्तमट्टे ति दारं गयं ।

इदानिं “ओमे” ति दारं - ओमे वि पच्चद्धं । “ओमं” दुभिक्खं, तंमि दुभिक्खे असंथरता जहा अद्धाण पडिवण्णा चउसु रातीभोयणभंगेसु गहणं करेति तथा ओमंमि वि । ओमे ति दारं गतं ॥

इदानिं “गच्छानुकंपया” “सुत्तत्थविसारयायरिए” एते दो वि दारा जुगवं भण्णति -

[भा. ४५३] गच्छानुकंपण्ण्डा, सुत्तत्थविसारए य आयरिए ।

तनुसाहारणहेउं, समाहिहेउं तु चउरो वि ॥

चू. गच्छो सबालवुहो, तस्स अणुकंपणहेउं, सुत्तं च अत्थो य “सुत्तत्थं” तंमि सुत्तत्थे “विसारतो” विनिश्चि जानकेत्यर्थः तस्स विसारयायरिस्स गच्छस्स वा तनुसाहारणहेउं, “तनु” सरिं, “साहारणं” नाम बलावट्टंभकरणं, “हेउं” कारणं, बलावट्टंभारणायेत्यर्थः ।

गणस्स वा आयरियस्स वा असमाधाने समुत्पन्ने समाधिहेउं, समाधिकारणाय, चउरो वि रातीभोयणभंगा सेव्या इत्यर्थः ॥

कहं पुण गच्छस्स आयरियस्स वा अट्टाय चउभंगसंभवो भवति ? भण्णति -

[भा. ४५४] संणिहिमादी पढमो, बितिओ अवरण्हसंखडीए उ ।

उस्सूरभिक्खहिंडण, भुंजंताणेव अत्थमित्तो ॥

चू. सन्निहाणं सन्निही, “सं” इत्ययमुपसर्ग “निही” ठावणं, सन्निही, सा यउप्पण्णे कारणे “तं कारणं साधयिस्सती” ति ठाविज्जति । सा य घृतादिका, तं दिया धेतुं दिया य दायव्वं - एस पढमभंगो एवं संभवति । बितियभंगो अवरण्हसंखडीए, जत्थ वा संनिवेसे उस्सूरे भिक्खा य आहिंडिज्जइ तत्थ जाव भुंजति ताव अत्थंतं, एवं बितियभंगो - दिया गहियं रातो भुत्तं ॥

ततियचरिमभंगाणं पुण इमो संभवो -

[भा. ४५५] वङ्गाति भिक्खु भावित, सल्लिगेणं तु ततियओ भंगो ।

चरिमो तु निसि बलीए, दिय पेसण रत्ति भोयिसु वा ॥

चू. वतिता गोउलं, “आदि” ग्गहणातो अन्नत्थ वा जत्थ अनुदिए आदिच्चे वेला भवति, सा वड्या जइ भिक्खूहिं अरुणोदए भिक्खग्गहणेण भाविता तो सल्लिगेण चैव गेण्हति, इतरहा परल्लिगेण वि, पच्छा उदिते आदिच्चे भुंजति । एस एतितो भंगो । चउत्थभंगो निसि राती, बलि असिवादिप्पसमणनिमित्तं कूरो कज्जति, सा बली जत्थ राओ कज्जति तत्थ रातो चैव घेत्तुं अणहियासा विणस्सणभया वा रातो चैव भुंजति, “निसि बलीए” वा बला भुंजाविज्जति रण्णा । एस चरिमभंगो अहवा – एस चरिमभंगो अन्नहा भण्णति – दिया पेसण त्ति आगाढकारणे आयरिएण कोति साहू पेसिओ, सो दिवसभुक्खितो रातो पच्चागओ, ताहे अणहियासस्स जाणि रातीए भुंजति कुलाणि तेसु धेत्तुं रातो चैव दिज्जति । “वा” विकल्पे, दिवा भोजिकुलेष्वपि दीयते इत्यर्थः । अहवा रत्तिभोजिसु वत्ति जत्थ जणवतो राओ भुंजति, जहा उत्तरावहे, तत्थ साहवो कारणद्धिता चरिमभंगं सफलां करेति । गया रातीभोयणस्स कप्पिया पडिसेवणा, गया राइभोयण पडिसेवणा ॥ गता य मूलगुण-पडिसेवणा इति ॥

इदानिं उत्तरगुणपडिसेवणा भण्णति – ते उत्तरगुणा पिंडविसोहादओ अनेगविहा । तत्थ पिंडे ताव दप्पियं च पडिसेवणं भण्णति । तत्थ दप्पिया इमेहिं दारेहिं अनुगंतव्वा –

[भा. ४५६] पिंडे उग्गम उप्पादणेसण संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल धूम कारण, अट्टविहा पिंडनिज्जुत्ती ॥

चू. एतीए गाहाए वक्खाणातीदेसनिमित्तं भण्णति –

[भा. ४५७] पिंडस्स परूवणता पच्छित्तं चैव जत्थ जं होति ।

आहारोवधिसेज्जा, एक्केक्के अट्ट ठाणाइं ॥

चू. पिंडस्स परूवणा असेसा जहा “पिंडनिज्जुत्तीए” तहा कायव्वा । पच्छित्तं च जत्थ जत्थ अवराहे जं तं जहा कप्पपेढियाए वक्खमाणं तहा दट्टव्वं । आहारो त्ति एस आहारपिंडो एवं अट्टहिं दारेहं वक्खाणितो । एवं उवहीए सेज्जाते त एक्केक्के अट्ट उग्गमादिदारा दट्टव्वा ।

[उवहीए] – “उग्गम उप्पायण, एसणा य संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल धूम कारण अट्टविहा उवहिनियुत्ती ॥”

[सेज्जाए] – “उग्गम उप्पायण, एसणे य संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल-धूम-कारण अट्टविहा सेज्जिनियुत्ती ॥”

एस दप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इदानिं कप्पिया भण्णति –

[भा. ४५८] असिवे ओमोदरिए, रायदुड्ढे भये य गेलण्णे ।

अद्धाणरोघए वा, कप्पिया तीसु वी जतणा ॥

चू. असिवं उद्दाइयाए अभिददुतं दुओमं दुब्भिक्खं, राया वा पदुड्ढो, बोहिगादिभएण वा नट्टा, गिलाणस्स वा, अद्धाणपडिवण्णगा वा, नगरादिउवरोहे वा द्विता । तीसुवि त्ति आहार-उवहि-सेज्जासु जयणा इति पनगहाणीए-जाव-चउगुरुएण वि गेण्हमाणाणा कप्पिया पडिसेवणा भवतीत्यर्थः ॥

चोदगाह – “मूलगुणउत्तरगुणेषु पुत्रं पडिसेहो भणितो ततो पच्छा कारणे पडिसेहस्सेव अणुण्णा भणित्ता । तो जा सा अणुण्णा किमेगंतेण सेवणिज्जा उत ने ति” ? । आयरियाह –

[भा. ४५९] कारणपडिसेवा वि य, सावज्जा निच्छए अकरणिज्जा ।

बहुसो विचारइत्ता, अधारणिज्जेसु अत्थेसु ॥

चू. कारणं असिवादी तस्मि असिवादिकारणे पत्ते जा “कारणपडिसेवा” सा सावज्जा, “सावज्जा” नाम बंधात्मिका सा निच्चएण अकरणिज्जा, “निच्छओ” नाम परमार्थः, परमत्थओ अकरणीया सा, अविशब्दात् किमंग पुण अकारणपडिसेवा । एवं आयरिएमाभिहिए चोदगाह – “जइ सा अणुण्णा पडिसेवा निच्छएण अकरणिज्जा तो तीए अणुण्णं प्रति नैरर्थक्यं प्राप्नोति”

आचार्याह – न नैरर्थक्यं । कंहं ? भण्णति – बहुसो पच्छद्धं । “बहुसो” अनेगसो, विचारइत्ता विचारैऊण अकर्तव्या येऽर्था ते अवहारणीया असिवादिकारणेषु उप्पन्नेसु जइ अन्नो नत्थि नाणातिसंघणोवाओ तो, विचारैऊण अप्पबहुत्तं अधारणिज्जेसु अत्थेसु प्रवर्त्तित्वमित्यर्थः अहवा – धारिज्जंतीति धारणिज्जा । के ते ? भण्णंति, अथ अथा, ते य नाणदंसणचरित्ता, तेसु अवधारणिज्जेसु पत्तेसुं अल्पबहुत्तं बहुसो विचारइत्ता प्रवर्त्तित्वमित्यर्थः ॥

पुनरप्याह चोदक – “ननु कप्पिया पडिसेवं अणुण्णायं असेवंतस्स आणाभंगो भवति ?” आचार्याह –

[भा. ४६०] जति वि य समणुन्नाता, तह वि य दोसो न वज्जणे दिट्ठो ।

दढधम्मता हु एवं, नाभिक्खनिसेव – निद्वयता ॥

चू. जइ वि अकप्पियपडिसेवणा अणुण्णाता तहा वि वज्जणे आणाभंगदोसो न भवतीत्यर्थः अणुण्णायं पि अपडिसेवंतस्य अयं चान्यो गुणो “दढधम्मया” पच्छद्धं । न य अभिक्खनिसेवदोसा भवति, न य जीवेसु निद्वया भवति । तस्मा कप्पियपडिसेवा वि सहसादेव नो पडिसेवेज्जा ॥

सा पुण कतमेसु पडिसेवियत्थेसु कप्पिया पडिसेवणा भवति ? भण्णति –

[भा. ४६१] जे सुत्ते अवराहा, पडिकुट्ठा ओहओ य सुत्तत्थे ।

कप्पंति कप्पियपदे, मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥

चू. “जे सुत्ते अवराहा पडिकुट्ठा” अस्य व्याख्या –

[भा. ४६२] हत्थादिवातणत्तं, सुत्तं ओहो तु पेढिया होति ।

विधिसुत्तं वा ओहो, जं वा ओहे समोतरति ॥

चू. “जे भिक्खु हत्थकम्मं करेति करेत्तं वा सात्तिज्जति”, एयं हत्थकम्मसुत्तं भण्णति । एयं सुत्तं आदिकाउं जाव एगुणवीसइमस्स अंते वायणासुत्तं । एतेसु सुत्तेसु जं पडिसिद्धं । “ओहतो सुत्तत्थे” ति अस्य व्याख्या – ओहो तु पेढिया होति, ओहो निसीहपेढिया, तत्थ जे गाहासुतेण वा अत्थेण वा अत्था पडिसेविता । अहवा – विहिसुत्तं वा सुत्तं भण्णति, तं च सामातियादिविधिसुत्तं भण्णति, तत्थ जे अत्था पडिसिद्धा । अहवा – जं वा ओहे समोयरइ ति सो ओहो भण्णति – उस्सगो ओहो ति वुत्तं भवति । तत्थ सव्वं कालियसुत्तं ओयरति । तं सव्वं ओहो भण्णति । एयंमि ओहे जे अत्था सुत्तेण वा अत्थेण वा “पडिकुट्ठा” निवारिया इत्यर्थः, ते “कप्पंति” कप्पियाए, ते अववायपदेत्यर्थः । जे ते कप्पंति अववायपदेण ते “मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा” दप्प – कप्प

पडिसेवाणं समासओ वक्खाणं भणियं ॥ इदानिं सभेया भण्णाति -

[भा. ४६३] दप्प-अकप्प-निरालंब-चियत्तो अप्पसत्थ-वीसत्थे ।
अपरिच्छ अकडयोगी अणाणुतावी य निस्संके ॥

चू. तत्थ दप्पो ताव भणामि एवं गाहा समोयारिज्जति - अहवा - अन्येन प्रकारेणाव-
तारः । दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा भणिता । अहवा - अन्येन प्रकारेण दप्पकप्पपडिसेवाणं
विभागो भण्णाति - “दप्प अकप्प” दारगाहा, दस दारा । दप्पे त्ति अस्य व्याख्या -

[भा. ४६४] वायामवग्गणादी, निक्कारणधावणं तु दप्पो तु ।
कायापरिणयगहणं अकप्पो जं वा अगीतेणं ॥

चू. वायामो जहा लगुडिभमाडणं, उवलयकडुणं, वग्गणं मल्लवत् । “आदि” सदग्रहणा
बाहुजुद्धकरणं चीवरडेवणं वा धावणं खड्डयप्पवाणं । दप्पो गतो ।

अकप्पो त्ति दारं । “काया” पच्छद्धं, काय त्ति पुढवादी, तेसि अपरिणयाणं गहणं करेति,
तेहिं वा कायेहिं हत्थमत्तादी संसट्ठा, तेहिं य हत्थमत्तेहिं अपरिणएहिं भिक्खं गेण्हति, जहा
“उदउल्ला, ससण्डिद्धा, ससरक्खे” त्यादि, एस अकप्पो भण्णाति । जं वा अगीत्येण
आहार-उवहि-सेज्जादी उप्पादियं तं परिभुंजंतस्स अकप्पो भवति । अकप्पो गओ ॥

निरालंबणे त्ति अस्य व्याख्या - सालंबसेवापरिज्ञाने सति निरालंबसेवनावबोधो भवतीति
कृत्वा सालंबसेवा पूर्वं व्याख्यायते -

[भा. ४६५] संसारगड्डपडितो, नाणादवलंबितुं समारुहति ।
मोक्खतडं जघ पुरिसो, वल्लिविताणेण विसमा उ ॥

चू. संसारो चउगतिओष गड्ड खड्डा, दव्वे अगडादि, भावे संसार एव गड्डा संसारगड्डा,
ताए पडितो नाणाति अवलंबितुं समुत्तरति । “आदि” ग्गहणातो दंसणचरित्ता । समारुहति तडं
उत्तरनीत्यर्थः । मोक्खो त्ति कृत्स्नकर्मक्षयात् मोक्षः । तडं तीरं । जहा जेणप्पगारेण, वल्लि त्ति
कौसंबवल्लिमादी, वियाणं नामं अनेगाणं संघातो । अहवा - वल्लिरेव वियाणं वितण्णत इति
वियाणं, तेन वल्लिविताणेण जहा पुरिसो विसमातो समुत्तरति तहा नाणादिया संसारगड्डातो
मोक्षतडं उत्तरतीत्यर्थः ॥

तानि नाणादीनि अवलंबितुं अकप्पियं पडिसेवति । जतो भण्णाति -

[भा. ४६६] नाणादी परिवुट्ठी न भविस्सति मे असेवते बितियं ।
तेसिं पसंघणट्ठा सालंबनिसेवणा एसा ॥

नाणदंसणचरित्ताण “वुट्ठी” फाती न भविस्सति मे, तो तेसिं नाणादीण संघणट्ठते,
“संघणा” नाम ग्रहणं गुणनं अतोऽसेवनादित्यर्थः, “बितितं” अववातपदं, तं सेवति एसा
सालंबसेवना भवतीत्यर्थः ॥ इमा निरालंबण-

[भा. ४६७] निक्कारणपडिसेवा, अपसत्थालंबणा य जा सेवा ।
अमुगेण वि आयरियं, को दोसो वा निरालंबा ॥

चू. अकारणे चेव पडिसेवति, एसा निरालंबा । अप्पसत्थं वा आलंबणं काउं पडिसेवति,
एसा दिवि निरालंबा । किं पुण तं अप्पसत्थं आलंबनं ? भण्णाति - “अमुगेण वि आयरियं” अहं

आयराभि, को दोसो वा इति भणिऊण आसेवति, जहा गंडं पिलागं वा परिपेलेज्जा मुहुत्तगं, एवं विण्णवणित्थीसु दोसो तत्थ कतो सिया, एवमादिया निरालंबसेवादित्यर्थः । निरालंबणे त्ति गतं ॥ इदानिं चियत्ते त्ति दारं—

[भा. ४६८] जं सेवितं तु बितियं गेलण्णाइसु असंथरंतेणं ।

हद्धो वि पुणो तं, चिय चियत्तकिच्चो निसेवंतो ॥

चू. जं बितियपदेण अववायपदेण निसेवितं गिलाणादिकारणेण असंधरे वा, पुणो तं चेव हद्धो समत्थो वि होउं निसेवंतो चियत्तकिच्चो भवति । “किच्चं” करणिज्जं, त्यक्तं कृत्यं येन स भवति त्यक्तकृत्यः— त्यक्तचारित्रेत्यर्थः । चियत्ते त्ति गतं ॥

इदानिं अप्पसत्थे त्ति दारं— अप्पसत्थभावेण पडिसेवति त्ति वुत्तं भवति । जहा—

[भा. ४६९] बलवण्णरूवहेतुं फासुयभोई वि होइ अप्पसत्थो ।

किं पुण जो अविमुद्धं निसेवते वण्णमादद्ध ॥

चू. “बलं” मम भविस्सति त्ति मंसरसमादि आहारे त्ति, सरीस्स वा “वण्णो” भविस्सति त्ति घृतातिपाणं करेति, बलवण्णेहिं “रूवं” भवती त्ति एतान्येव आहारयति, “हेउं” कारणं, “फासुगं” गयजीवियं, “अवि” अत्थसंभावणे, किं संभावयति? “एसो वि ताव फासुग—भोती अप्पसत्थपडिसेवी भवति, “किं पुण” पच्छद्धं? अविमुद्धं आहाकम्मादी, “वण्णो” “आदि” गहणा रूवबला धेप्पति । अप्पसत्थे त्ति गतं ॥ इदानिं वीसत्थए त्ति दारं—

[भा. ४७०] सेवंतो तु अकिच्चं लोए लोउत्तरंमि वि विरुद्धं ।

परपक्खे सपक्खे वा वीसत्था सेवगमलज्जे ॥

चू. सेवंतो प्रतिसेवंतो, अकिच्चं पाणादिवायादि । अहवा—अकिच्चं जं लोअलोउत्तरविरुद्धं, तं पडिसेवंतो सपक्खपरपक्खातो न लज्जति । सपक्खो” सावगादी, “परपक्खो” मिध्यादृष्टयः एसा वीसत्था सेवणा इत्यर्थः । वीसत्थे त्ति गतं ॥ इदानिं अपरिच्छिय त्ति दारं—

[भा. ४७१] अपरिक्खिउमायवए निसेवमाणो तु होति अपरिच्छं ।

तिगुणं जोगमकातुं बितियासेवी अकडजोगी ॥

चू. “अपरिक्खिउ” पुव्वद्धं । अपरिक्खिउं अनालोच्य, “आयो” लाभः प्राप्तिरित्यर्थः, “व्ययो” लब्धस्य प्रनाशः, ते य आयव्यये अनालोचितं पडिसेवमाणस्स अपरिक्ख पडिसेवणा भवतीत्यर्थः । अपरिच्छ त्ति दारं गतं ।

अकडजोगत्तिदारं— “तिगुणं” पच्छद्धं । ति त्ति संखा, तिन्नि गुणीओ तिगुणं, असंथरातीसु तिन्निवारा एसणियं अन्नेसिउं जता ततियवाराए वि न लभति तदा चउत्थपरिवाडीए अनेसणियं घेतव्वं । एवं तिगुणं जोगमकाऊण, “जोगो” व्यापारः, बितियवाराए चेव अनेसणीयं गेण्हति जो सो अकडजोगी भण्णति । अकडजोगि त्ति गतं ॥ अनाणुतावि त्ति दारं—

[भा. ४७२] बितियपदे जो तु परं, तावेत्ता नाणुत्तप्पते पच्छा ।

सो होति अननुतावी, किं पुण दप्पेण सेवेत्ता ॥

चू. “बितियं” अववातपदं तेन अववातपदेण “जो” साहू “परा पुढविकाया ते जो संघट्टणपरितावणउद्ववणेण वा तावणं करेत्ता पच्छा नाणुत्तप्पति, जहा “हा दुडुकयं कारगगाहा”

सो होति अननुतावी अपच्छ तावीत्यर्थः । कारणे बितियपदेण जयणाए पडिसेविऊण अपच्छाताविणो अननुतावी पडिसेवा भवति किं पुण जो दप्पेण पडिसेविता नाणुतप्पतेत्यर्थः । अणनुतावि त्ति गतं ॥

निस्संके त्ति दारं – संकणं संका, अनिरपेक्षाव्यवसायेत्यर्थः । निग्गयसंको निस्संको निरपेक्षेत्यर्थः । सा य निस्संका दुविहा—

[भा. ४७३] करणे भए य संका, करणे कुव्वं न संकइ कतो वि ।

इहलोगस्स न भायइ, परलोए वा भए एसा ॥

चू करणंक्रिया, तं करेत्तो निस्संको, भयं नाम अपायोद्वेगित्वं, “संक” त्ति, इह छंदोभंगभया निगारलोवो द्रष्टव्यः । करणणिसंस्कताए वक्खाणं करेति “करणे कुव्वं न संकति कुतो” त्ति कुतो वि न कस्यचिदाशंकेतेत्यर्थः । भयणिसंस्काए वक्खाणं करेति “इहलोगस्स” पच्छ । भए एस त्ति एसा भए निस्संका इत्यर्थः । सेसं कंठं ॥

इदानि एतासु दससु वि असुद्धपडिसेवणासु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ४७४] मूलं दससु असुद्धेसु जाण सोधिं च दससु सुद्धेसु ।

सुद्धमसुद्धवइकरे पण्णइविदू तु अन्नतरे ॥

चू. दससु असुद्धेसु त्ति दससु वि एतेसु दप्पादिएसु अमुद्वपदेसु मूलं भवतीत्यर्थः । अहवा – “मूलं दससु”, दससु दप्पादिसु मूलं दप्पादिसु मूलं भवतीत्यर्थः । “असुद्धेसु त्ति एतेसु दससु असुद्धपदेसु पडिसेविज्जामाणेसु चारित्रसमुद्धं भवतीत्यर्थः । एतेसु चेव दससु दप्पादिसु सुद्धेसु चारित्रविशुद्धिं जानीहि । कहं पुणरेषां सुद्धासुद्धं भवति ? उच्यते – वर्तमानावर्तमानयोरित्यर्थः, “सुद्धसमुद्ध वतिकरे” त्ति किंचि सुद्धं किंचि समुद्धं, तेसिं सुद्धासुद्धाणं मेलओ “वतिकरो” भण्णति ॥ एत्थ वक्खाण गाहा –

[भा. ४७५] सालंबो सावज्जं, निसेवते नाणुतप्पते पच्छ ।

जं वा पमादसहिओ, एसा मीसा तु पडिसेवा ॥

चू. नाणादियं आलंबणं अवलंबणाणो सालंबो भण्णति । तं पसत्थमालंबणं आलंबिऊण सावज्जं निसेविऊण नाणुतप्पति पच्छ, सालंबं पदं सुद्धं सालंबित्वात्, अनानुतावी पदं असुद्धं अपश्चात्तापत्वात् । एवं अन्नाण वि पदाणं सुद्धासुद्धेण मीसा पडिसेवा भवतीत्यर्थः । जं वा अन्नतरपमाएण पडिसेवितं तं पच्छाणुतावजुत्तस्स असुद्धसुद्धं भवति एसा मीसा पडिसेवा भवतीत्यर्थः ॥

एताए मीसाए पडिसेवणाए का अरोवणा ? भण्णति – पण्णइविऊ उ अन्नतरे “पण्ण त्ति” वा “पण्णवण” त्ति “परूवण” त्ति वा “विण्णवण” त्ति वा एण्डं, “अड्ढो” नाम मीसियाए पडिसेवणाए पच्छित्तं, “विदू” नाम ज्ञानी, “अन्नतरे” त्ति मीसपडिसेवणाविकप्पे मीसपडिसेवणाए जे विदू ते पायच्छित्तं परूवयंतीत्यर्थः ॥ अथवा दसण्ह वि पदाण इमं पच्छित्तं—

[भा. ४७६] दप्पेण होति लहुया सेसा काहं ति परिणते लहुओ ।

तब्भावपरिणतो पुण जं सेवति तं समावज्जे ॥

चू. दप्पेण धावणादी करेमि त्ति परिणए चउलहुगा भवति । सेसा अकप्पादिया धेपंति, ते करेमि त्ति परिणते मासलहु भवति । एतं परिणामनिष्फण्णं । जता पुण तब्भावपरिणओ

भवति, तस्य भावस्तदभावः दप्पादियाण अप्पण्णो स्वरूपे प्रवर्तनमित्यर्थः । “पुन” विशेषणे, पूर्वाभहितप्रायश्चित्तत्वात् अयं विशेषः । आयसंजमपवयणविराहणाणिप्फणं पच्छित्तं दट्टव्वमिति ॥ अहवा मीसा पडिसेवणा इमा दसविहा भण्णति –

[भा. ४७७] दप्पमादाणाभोगा आतुरे आवतीसु य ।
तित्तिणे सहस्सक्कारे भयप्पदोसा य वीमंसा ॥

[भा. ४७८] दप्पमादाणाभोगा सहसक्कारो य पुव्व भणिता उ ।
सेसाणं छण्हं पी इमा विभास तु विण्णेया ॥

चू. दप्पो पमादो अनाभोगो सहसकारो य एते तहेव आदीए पुव्वं ‘वण्णिया’ भणिया । तो सेसाणं विभासा अर्थकथनं ॥ आतुरे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४७९] पढम—बितियदुतो वा वाधितो वा जं सेवे आतुरा एसा ।
दव्वादिअलंभे पुण, चउविधा आवती होति ॥

चू. पुव्वद्धं । पढमो खुहापरिसहो बितिओ पिवासापरिसहो, बाधितो जर—सासादिणा । एत्थ जयणाए पडिसेवमाणस्स सुद्धा पडिसेवणा । अजयणाए तन्निप्फणं पच्छित्तं भवति ।

“आवतीसुय” अस्य व्याख्या “दव्वादि” पच्छद्धं । दव्वादि “आदि” सद्गतो खेत्तकाल-भावा घेष्यंति । दव्वतो फासुगं दव्वं न लब्धमिति, खेत्तओ अद्धाण—पडिवण्णताण आवती, कालतो दुब्भिक्खादिसु आवती, भावतो पुणो गिलाणस्स आवती । एत्थ जेण एयाए चउव्विहाए आवतीए पडिसेवति तेन एसा सुद्धा पडिसेवणा, अजयणाए पुण तन्निप्फणं ति । “आवईसु” त्ति दारं गतं ॥ “तित्तिणे” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४८०] दव्वे य भाव तित्तिण, भयमभियोगेण सीहमादी वा ।
कोहादी तु पदोसो, वीमंसा सेहमादीणं ॥

चू. पातो तित्तिणो दुविहो – दव्वे भाव य । दव्वे तेंबरुयं दारुयं अग्गिमाहियं तिडित्तिडे त्ति, भावे आहारातिसु अलब्धमाणेसु तिडित्तिडे त्ति, असरिसे वा दव्वे लद्धे तिडित्तिडे त्ति । तित्तिणियत्तं दप्पेण करेमाणस्स पच्छित्तं, कारणे वइयाइसु सुद्धो । तित्तिणे त्ति गतं ।

“भए” त्ति अस्य व्याख्या – भयमभियोगेण सीहमादी वा द्वितीयपादः । “अभियोगो” नाम केणइ रायादिणा अभिउत्तो पंथं दंसेहि, तदभया दर्शयति । सीहभयाद्वा वृक्षमारूढ, एत्थ सुद्धो । अणाणुतापित्तेण पच्छित्तं भवति ।

“पदोसा” य त्ति अस्य व्याख्या – कोहादी उ पदोसो तृतीयः पादः । कोहादिएण कसाएण पदोसेण पडिसेवमाणस्स असुद्धो भवति । मूलं से पच्छित्तं कसायनिप्फणं वा । पदोसे त्ति गतं

“वीमंसे” त्ति अस्य व्याख्या – वीमंसा सेहमादीणं ति चतुर्थ पादः । वीमंसा परीक्षा । सेहं परिक्रमाणेण सच्चित्तगमणादिकिरिया कया होज्ज, किं सदहति न सदहति त्ति सुद्धो ॥

अहवा इमे मीसियपडिसेवणप्पगारा—

[भा. ४८१] देसच्चाइ सव्वच्चाई, दुविधा पडिसेवणा मुणेयव्वा ।
अनुवीयि अननुवीती, सइ च दुक्खुत्त बहुसो वा ॥

चू. चारित्तस्स देसं चयति त्ति देसच्चाती, सव्वं चयति त्ति सव्वच्चाती एसा दुविहा पडिसेवणा

समासेण नायव्वा । अनुवीति चिंतेऊण गुणदोसं सेवति, अननुवीत्ति सहसादेव पडिसेवति । सति ति एगसि, दुक्खुतो दो वारा, बहुसो त्रिप्रभृतिबहुत्वं ॥

“देसच्चाइ” ति अस्य व्याख्या –

[भा. ४८२] जेण न पावति मूलं नाणादीणं व जहिं धरति किंचि ।

उत्तरगुणसेवा वा देसच्चाएतरा सव्वा ॥

चू. जेण अवराहेण पडिसेवितेण “मूलं” पच्छित्तं न पावति सा देसच्चागी पडिसेवणा । जेण वा अवराहेण पडिसेवितेण नाण-दंसण-चरित्ताण किंचि धरति सा वि देसच्चागी पडिसेवणा उत्तरगुणपडिसेवा वा देसच्चागी पडिसेवणा । इतरा सव्व ति “इतरा” नाम जाए मूलं पावति, नाणादीणं वा न किंचि धरति, मूलगुणपडिसेवा वा, एसा सव्वच्चागी पडिसेवणा भवतीत्यर्थः ॥ अननुविय ति सस्य व्याख्या-

[भा. ४८३] जा तु अकारणसेवा सा सव्वा अननुवीयितो होति ।

अनुवीयी पुण नियमा अप्पज्जे कारणा सेवा ॥

चू. पुव्वद्धं । जा अकारणतो पडिसेवा गुणदोसे अचिंतेऊण सा अणणुसोती पडिसेवा, प्पमाणतो एक्कसि दो तिन्नि वा परओ वा पडिसेवति । “अणुवीति” ति अस्य व्याख्या – अणुवीती पुण पच्छद्धं । असिवादी कारणे, आत्मवशः अपरायत्तेत्यर्थः, सो पुण गुणदोसे विचिंतिऊण जं जयणाए पडिसेवति एस से अणुवीतीपडिसेवणा भवतीत्यर्थः । भणिया मीसिया पडिसेवणा ॥

इदानिं कप्पिया पडिसेवणाए भेया भण्णांति –

[भा. ४८४] दंसण-नाण-चरित्ते तव-पवयण-समित्ति-गुत्तिहेतुं वा ।

साधम्मियवच्छ्लेण वा वि कुलतो गणस्सेव ॥

[भा. ४८५] संघस्सायरियस्स य असहुस्स गिलाण-बाल-वुह्मस्स .

उदयग्गि-चोर-सावय-भय-कंतारावतीवसणे ॥

चू. दंसण-नाण-चरणा तिन्नि वि एगगाहाए वक्खाणेति –

[भा. ४८६] दंसणपभावगाणं सद्धान्णाए सेवती जं तु ।

नाणे सुत्तथाणं चरणेसणइत्थिदोसा वा ॥

चू. दंसणपभावगाणि सत्थाणि सिद्धिविणिच्छिय-सम्मतिमादिगेण्हंतो असंथरमाणो जं अकप्पियं उसेवति । जयणाए तत्थ सो सुद्धो अपायच्छिती भवतीत्यर्थः । नाणे ति नाणनिमित्तं सुत्तं अत्थं वा गेण्हमाणो तत्थ वि अकप्पियं असंथरे पडिसेवंतो सुद्धो । चरणे ति जत्थ खेत्ते एसणादोसा इत्थिदोसा वा ततो खेत्तातो चारित्रार्थिना निर्गतव्यं ततो निग्गच्छमाणो जं अकप्पियं पडिसेवति जयणाते तत्थ सुद्धो ॥ तव-पवयणे दो वि दारा एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ४८७] नेहाति एवं काहं, कते विकिट्ठे व लायतरणादी ।

अभिवादणा दि पवयणे, विहुस्स विउव्वणा चेव ॥

चू. तवं काहामि ति घृतादि नेहं निवेज्जा । कते वा विकिट्ठतवे पारणए लायतरणादी पिएज्ज “लाया” नाम वीहियातिमिउं भट्ठे भुज्जित्ता ताण तंदुलेंसु पेज्जा कज्जति, तं लायतरणं भण्णाति, तं विकिट्ठतवपारणाए आहाकम्मियं पिएज्जा । अन्नेन दोसीण दव्वादिणा रोगो भवेज्ज

आदिग्गहणातो आमलगसर्करादयो गृह्यंते । जयणाए सुद्धो ।

पवयणे त्ति अस्य व्याख्या – “अभिवादण” पच्छद्धं । पवयणद्वताए किंचि पडिसेवंतो सुद्धो, जहा – कोति राया भण्णेज्ज – जहा “धिज्जातियाणं अभिवातणं करेह” “आदि” ग्गहणातो “अतो वा मे विसयाओ नीह” । एत्थ पवयणहियद्वयाए पडिसेवंतो सुद्धो । जहा विण्हु अनगारो, तेन रुसिएण लक्खजोयणप्पमाणं विगुरुव्वियं रूवं, लवणो किल आलोडिओ चरणेण तेन ।

अहवा जहा एणेण रातिणा साधवो भणिता “धिज्जाइयाण पादेसु पडह” । सो य अनुसद्धिहं न द्वाति । ताहे संघसमवातो कतो । तत्थ भणियं “जस्स काति पवयणुब्भावणसत्ती अत्थि सो तं सावज्जं वा असावज्जं वा पउंजउ ।” तत्थ एणेण साहुणा भणियं – “अहं पयुंजामि” । गतो संघो रातिणो समीवं, भणिओ य राया “जेसिं धिज्जाइयाणं अम्हेहिं पाएसु पडियव्वं तेसिं समवातं देहि तेसिं सयरहं अम्हे पायेसु पडामो, नो य एगेगस्स” । तेन रन्ना तहा कयं । संघो एगपासे द्दित्तो सो य अतिसयसाहू कणवीरलयं गहेऊण अभिमंतेऊण य तेसिं धिज्जाइयाणं सुहासणत्थाणं तं कणवीरलयं चुडलयं व चुडलिवंदनागारेण भमाडेति । तक्खाणादेव तेसिं सब्वेसिं धिज्जातियाणं सिराणि निवडियाणि । ततो साहू रुद्धो रायाणं भणति “भो दुरात्मन् ! जति न द्वासि तो एवं ते सबलवाहणं चुण्णेमि” । सो राया भीतो संघस्स पाएसु पडितो उवसंतो य । अन्ने भणति – जहा सोवि राया तत्थेव चुण्णतो । एवं पवयणत्थे पडिसेवंतो विसुद्धो ॥

समित्ति त्ति अस्य व्याख्या –

[भा. ४८८] इरियं न सोघयिस्सं, चक्खुनिमित्त किरिया तु इरियाए ।

खित्ता बितिय ततिया, कप्पेण वऽणेसि संकाए ॥

चू. विकलचक्खू इरियं न सोहेस्सामीति काउं चक्खुनिमित्तं किरियं करेज्जा । “क्रि या” नाम वैधोपदेशात् औषधपानमित्यर्थः । एस पडिसेवना इरियासमित्तिनिमित्तं । खित्तचित्तादिओ होउं बितियाए भासासमितिए असमितो तप्पसमद्वताए किंचि ओसहपाणं पडिसेवेज्ज । ततिय त्ति एसणसमित्तिताए अनेसणिज्जं पडिसेवेज्ज, अद्धान–पडिवण्णो वा अद्धानकप्पं वा पडिसेवेज्ज, एसणादोसेसु वा दससु संकादिएसु गेणहेज्जा ॥

[भा. ४८९] आदाने चलहत्थो पंचमिए कादि वच्च भोमादी ।

विगडाइ मणअगुत्ते वइ काए खित्तदित्तादी ॥

चू. आदाने त्ति आयाणनिक्खेवसमिती गहिता, ताए चलहत्थो होउं किंचि पडिसेवेज्ज । चलहत्थो नाम कंणवाउणा गहितो । सो अण्णतो पमज्जति अन्नतो निक्खेवं करेति । एसा पडिसेवणा तप्पसमद्वा वा ओसहं करेज्ज । पंचमिए त्ति परिट्ठावणासमिती गहिता, ताए किंचि कातियाभूमीए वच्चमाणो विराहेज्ज, “आदि” ग्गहणातो सण्णाभूमीए वा संठविज्जंतीए । “गुत्तिहेउं व” त्ति अस्य व्याख्या – विगडाइ पच्छद्धं । “विगडं” मज्जं, तं कारणे पडिसेवियं, तेन पडिसेविण्ण मणसा अगुत्तो भवेज्ज । वायाए वा अगुत्तो हवेज्ज । कायगुत्तिए वा अगुत्तो खित्तचित्तादिया हवेज्ज “साहम्मिवच्छल्लाइआण बाल–वुद्धपज्जवसाणाण छण्हं दाराणं एगगाहाए वक्खाणं करेति ।

[भा. ४९०] वच्छल्ले असितमुंडो, अभिचारुनिमित्तमादि कज्जेसु ।

आयरियऽसहुगिलाणे, जेण समाधी जुयलए य ॥

चू. साहम्मियवच्छल्यं पडुच्च किंचि अकप्पं पडिसेवेज्ज, जहा अज्जवइरसामिणा असियमुंडो नित्यारितो । तत्थ किं अकप्पियं ? भण्णति – “तहेवासंजतं धीरो” सिलोगो कंठः । कज्जेसुत्ति कुल-गणसंघकज्जेसु समुप्पण्णेसु अभिचारकं कायव्वं, “अभिचारकं” नाम वसीकरणं उच्चाटणं वा रन्नो वसीकरणं मंतेण होमं कायव्वं, निमित्तमादीणि वा पउत्तव्वाणि, “आदि” गगणातो चुण्णजोगा । आधियस्स असहिष्णोर्गिलाणस्स य जेण समाधी तत्कर्तव्यमिति वाक्यशेषः । जुवलं नाम बालवुद्धा, ताण वि जेण समाधी तत्कर्तव्यमिति ॥

सीसो पुच्छति – “को असहू ! कीस वा जुवलं पडिसिद्धं दिक्खियं ? तेसिं वा जेण समाही तं काए जयणाए घेतुं दायव्वमिति” । आयरिओ भण्णति –

[भा. ४९१] निवदिक्खितादि असहू जुवलं पुण कज्जदिक्खितं होज्ज ।

पणगादी पुण जतणा पाउग्गट्ठाए सव्वेसिं ॥

चू. निवो राया, “आदि” सद्दातो जुवराय-सेट्ठि-अमच्च-पुरोहिया य, एते असहू पुरिसा भण्णति । ते कीस असहू ? भण्णइ – अंत-पंतादीहिं अभावितत्वात् । जुवलं बाल-वुद्धा, ते य कारणे दिक्खिया होज्जा, जहा वइरसामी, अज्जरक्खियपिया य । जेण तेसिं समाधी भवति तं पणगादियाए जयणाए घेतव्वं । “प्रायोग्यं” नाम समाधिकारकं द्रव्यं । “सव्वेसि” ति आयरिय-असहूगिलाण-बाल-वुद्धाणं ति भणियं भवति । जयणाए अलभमणे पच्छा-जाव-आहाकम्मेण वि समाधानं कर्तव्यमिति ॥ इदानिं उदगादीण वसणपज्जवसाणाणं अट्टण्हं दाराणं एग्गाहाए वक्खाणं करेति –

[भा. ४९२] उदग-ग्गि-तेन-सावयभएसु थंभणि वलाण रुक्खं वा ।

कंतारे पलंबादी वसणं पुण वाइ गीतादी ॥

चू. उदकवाहो पानीयप्लवेत्यर्थः । अग्नि ति दवाग्निरागच्छतीत्यर्थः । चोरा दुविहा – उवकरणसरीराणं । सावतेण वा उच्छित्तो सीह-वग्घादिणा । भयं बोधिगाण समीवातो उप्पणं एतेसिं अन्नतरे कारणे उप्पन्ने इमं पडिसेवणं करेज्जा – थंभणि विज्जं मंतेऊण थंभेज्ज, विज्जाभावे वा पलायति रोडेन नश्यतीत्यर्थः, पलाउं वा असमत्थो श्रान्तो वा सच्चित्तरुक्खं दुरुहेज्जा-दित्यर्थः । चोर-सावय-बोहियाण वा उवरिं रोसं करेज्ज । तत्थ रोसेण अन्नतरं परितावणादिविगणं पडिसेवेज्ज तथाप्यदोष इत्यर्थः ।

“कंतारे” ति अस्य व्याख्या – कंतारे पलंबादी, “कंतार” नाम अध्वानं, जत्थ भत्तपाणं न लभति तत्थ जयणाए कयलगमादी पलंबा वा गेण्हेज्जा, “आदि” सद्दाओ उदगादी वा । “आवती” चउव्विहा-दव्व-खेत्त-कालं-भावावती, चउरण्णतराए किंचि अकप्पियं पडिसेवेज्ज, तत्थ विसुद्धो ।

“वसने” ति अस्य व्याख्या – वसणं पुण वाइगीतादी, “वसणं” नाम तंमि वसंतीति वसणं, तस्स वा वसे वट्ठतीति वसणं, सुअभत्थो वा – अब्भासो वसणं भण्णति । “पुण” अवधारणे । वाइगं नाम मज्जं, तं कोति पुव्वभावितो घरेउं न सक्के ति तस्स तं जयणाए आणेउं दिज्जति । “गीताइ” ति कोई चारणादि दिक्खितो वसणतो गीउग्गारं करेज्जा, “आदि” सद्दातो पुव्वभावितो कोपि पक्कं तंबूलपत्तादि मुहे पक्खिवेज्जा ॥

[भा. ४९३] एतन्तरागाढे सदंसणो नाण-चरणसालंबो ।
पडिसेवितुं कडायी, होइ समत्थो पसत्थेसु ॥

चू. एतदिति यदेतद् व्याख्यातं - “दंसणादि-जाव-वसणे”ति एतेसिं अन्नतरे आगाढकारणे उपपन्ने पडिसेवंतो वि सदंसणो भवति, सह दंसणेण सदंसणो, कंहं ? यथोक्त-श्रद्धावत्वात् । अहवा - नाणचरणाणि सह दंसणेण आलंबणं काउं पडिसेवंती । कंहं पडिसेवंतो उच्यते, कडाइ ति “कडाई” नाम कृतयोगी, तिकखुत्तो कओ योगो, अलाभे पणगहाणी, तो गेण्हति । स एवं पणगहाणीए जयणाए पडिसेवेउं “होति” भवति, समत्थो ति पभु ति वुत्तं भवति, सो य पभू गीतार्थत्वात् भवति, केसु ? उच्यते, पसत्थेसु पसत्था तित्थकराणुण्णाया, जे कारणा प्रत्युपेक्षणादिका इत्यर्थः । अहवा - “होति समत्थो पसत्थेसु” गीतगीयत्थत्तणातो समत्थो भवति, अगीओ समत्थो न भवति, पसत्थेसु तित्थकराणुण्णातेष्वित्यर्थः ॥

[भा. ४९४] एसाउ दप्पिया-कप्पिया पडिसेवणा समासेणं ।
कहिया सुत्तत्थो पेढियाए देओ न वा कस्स ॥

चू. एस दप्पिया कप्पिया य पडिसेवणा समासेणं संखेवेणं कहिता इत्यर्थः । “सुत्तत्थो पेढियाए देयो न वा कस्स” कस्स देओ कस्स वा न देओ इति । अहवा - कहितो सुत्तत्थो पेढियाए निसीहिय-पेढियाए सुत्तत्थ व्याख्यातः, सो पुण निसीहपेढिकाए सुत्तत्थो कस्स देओ कस्स वा न देओ इति भण्णति ॥ जेसिं ताव न देओ ते ताव भणामि-

[भा. ४९५] अवहुस्सुते च पुरिसे, भिण्णरहस्से पइण्णविज्जते ।
नीसाणपेहए वा, असंविग्गे दुब्बलचरित्ते ॥

चू. बहुस्सुयं जस्स सो बहुस्सुतो, सो तिविहो - जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । जहन्नो जेण पकप्पज्जयणं अधीतं, उक्कोसो चोदस्स-पुव्वधरो, तम्मज्जे मज्झिमो, एत्थ जहन्ने वि ताव न पडिसेहो । न बहुस्सुओ अबहुस्सुतो, येन प्रकल्पाध्ययनं नाधीतमित्यर्थः, तस्य निसीथपीठिका न देया । अहवा - अबहुस्सुय जेण हेठिल्लसुत्तं न सुत्तं सो अबहुस्सुतो भण्णति । पुरिसे ति पुरिसो तिविहो परिणामगो, अपरिणामगो, अतिपरिणामगो, तो एत्थ अपरिणामग अतिपरिणामगाणं पडिसेहो ।

“भिण्णं रहस्सं” जंमि पुरिसे सो भिण्ण-रहस्सो रहस्सं न धारयतीत्यर्थः । इह “रहस्सं” अववातो भण्णति । तं जो अगीताणं कहेति सो भिण्णरहस्सो । पइण्णविज्जत्तणं वा करेति जस्स वा तस्स वा कहयति आदी अदिट्ठभावाण सावगाण वि जाव कहयति । निस्साणं नाम आलंबनं, तं पेहेति प्रार्थयति अववातपेहे ति वुत्तं भवति, तं अववायपदं निक्कारणे वि सेवतीत्यर्थः । न संविग्गो पासत्थादि ति वुत्तं भवति । दुब्बलो चरित्ते दुब्बलचरित्तो, विना-कारणेण मूलत्तरगुणपडिसेवणं करेतीत्यर्थः । एस पुण “पुरिस” सद्दो सव्वेसु अणुवट्ठावेयव्वो । एतेसु पेढिगा-सुत्तत्थो न दायव्वो इति ॥

जो पुण पडिसिद्धे पुरिसे देति तस्स दोसप्पदरिसणत्थमिदं भण्णति-

[भा. ४९६] एतारिसंमि देंतो, पवयणघातं व दुल्लभबोहिं ।
जो दाहिति पाविहि ता, तप्पडिपक्खे तु दातव्वो ॥

चू. एतेसिं दोसाण जो अन्नतरेण जुत्ती सब्वेहिं वा तम्मं निद्देसो एतारिसंमिपुरिसे पेढियसुत्तत्थं देंतो पवयणघातं करेति । “पवयणं” दुवालसंगं, तस्सत्थो तेन घातितो भवति, उस्सुत्ताचरणाओ । अहवा – “पवयणं” संघो, सो वा तेन घातितो । कहं ? उच्चते, अयोग्यदान- त्वात्, अयोग्ये अववायपदाणि जाणित्ता, सो अयोग्यो जत्थ वा तत्थ वा अववातपदं पडिसेवति, लो गो तं पासिउं भणेज्ज ‘निस्सारं पवयणं, माकोइ एत्थ पव्वयउ’ , अपव्वयंतेसु य पव्वयण- परिहाणीओ वोच्छिंत्ती । एवं वोच्छेदे कते प्रवचनघातेत्यर्थः । अहवा – सो अयोग्यो अववातपदेण किंचि रायविरुद्धं पडिसेवेज्ज, ततो राया दुट्ठो पत्थारं करेज्ज एळं प्रवचनघातेत्यर्थः । किं चान्यत्, दुल्लभं च बोहिं जो दाहिति सो पाविहितीत्यर्थः । तप्पडिवक्खो नाम अबहुस्सुतपडिवक्खो बहुस्सुतो, एवं सेसाण वि पडिवक्खा कायव्वा, तेसु पडिपक्खपुरिसेसु एस पेढियासुत्तत्थो देयो इति ॥

निर्शाथ सूत्र पीठिका समाप्ता ।

मुनि दीपरलसागरेण संशोधिता सम्पादिता निर्शाथसूत्रस्य पीठिकायाः
[भद्रबाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदास गणि कृतं भाष्यं
एवं जिनदासमहत्तररचिता चूर्णः परिसमाप्ता ।

उद्देशक:-१

भणिओ नामनिष्फण्णो निक्खेवो – इदानिं सुत्तालावगनिष्फण्णो निक्खेवो अवसरपत्तो वि सो न निक्खिप्पति । कम्हा ? लाघवत्थं । अत्थि इतो ततियं अनुओगदारं अनुगमो त्ति ।

चू. तहिं निक्खेत्ते इह निक्खत्तं, इह निक्खत्ते तहिं निक्खत्तं, तम्हा तहिं चेव निक्खि-
विस्सामि । तं च पत्तं ततियमनुओगदारं अनुगमोत्ति । सो यं अनुगमो दुविहो – सुत्ताणुगमो
निज्जुत्तिअनुगमो य । सत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारयेव्वं अक्खलियादि गुणोवेयं, निज्जुत्ति अनुगमे
तिविहो तं जहा – निक्खेव-निज्जुत्ती उवोग्घाय-निज्जुत्ती सुत्तफासिय-निज्जुत्ती य । निक्खेव-
निज्जुत्ती आदित्तो आरब्भ-जाव-सुत्तालावगनिष्फण्णो निक्खेवो एत्थंतरा जे च नामाति-निक्खेवा
कता ते सब्बे निक्खेव-निज्जुत्तीए, जे य वक्खाणा । गता निक्खेवनिज्जुत्ती ।

इदानिं उवोग्घायनिज्जुत्ती – सा जहा – सामाइयज्जयणे इमाहिं दोहिं गाहाहि अनुगता –
गाहाओ –

उद्देसे १ निद्देसे २ अ, निग्गमे ३ खेत्त ४ काल ५ पुरिसे य ६ ।

कारण ७ पच्चय ८ लक्खण ९, नये १० समोआरणा ११ ऽनुमए १२ ॥

किं १३ कतिविहं १४ कस्स १५, कहिं १६ केसु १७ कहं १८ किच्चिरं १९ हवइ कालं ।

कइ २० संतर २१ मविरहियं २२, भवा २३ गरिस २४ फासण २५ निरुत्ति २६ ॥

यथासंभवमिहाप्यनुगन्तव्या ।

इदानिं सुत्तफासिय-निज्जुत्ती – सुत्तं फुसतीति सुत्तफासिया । सा पुम सुत्ते उच्चारिए
भवति, अनुच्चारिए किं फुसइ, तम्हा सुत्ताणुगमो जो य सण्णासितो, सुत्तालावगो ठावितो,
सुत्तफासिया-निज्जुत्ती य तिन्नि वि समगं वुच्चंति । तत्थ सुत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारयेव्वं अक्खलिय
अभिलिएत्यादि-

संहिता य पदं चेव, पयत्थो पयवग्गहो ।

चालणा य पसिच्छी य, छव्विहं विच्छि लक्खणं ॥

तत्थ सुत्ताणुगमे संहितासूत्रम्-

मू. (१) जे भिक्खू हत्थकम्मं करेइ, करेत्तं वा साइज्जइ ॥

चू. इदानिं सुत्तालावगो भण्णति – “जे” त्ति पदं, “भिक्खु” पयं, “हत्थ” पदं, “कम्मं”
त्ति पदं, “करेत्ति” पदं, “करेत्तं” पदं, “वा” इति पदं, “सात्तिज्जति” त्ति पदं । इदानिं पदत्थो
भण्णति –

[भा. ४९७] जे त्ति य खलु निद्देसे, भिक्खू पुण भेदणे खुहस्स खलु ।

हत्थेण जं च करणं, कीरत्ति तं हत्थकम्मं ति ॥

चू. “जे” इति निद्देसे, “खलु” विसेसणे, किं विशिनष्टि ? भिक्षोर्नान्यस्य, “भिदि”
विदारणे “क्षुध” इति कर्मण आख्यानं, ज्ञानावरणादिकर्म भिनत्तीति भिक्षु, भावभिक्षोर्विशेषणे
पुनः शब्दः, “हत्थे” त्ति हन्यतेऽनेनेति हन्तः, हसति वा मुखमावृत्तेति हस्तः, आदाननिक्षेपादिसमर्थो
शरीरैकदेशो हस्तोऽतस्तेन यत् करणं व्यापारेत्यर्थः, स च व्यापारः क्रिया भवति, अतः सा
हस्तक्रिया क्रियमाणा कर्म भवतीत्यर्थः । “साइज्जति” साइज्जणा दुविहा-कारावणे अनुमोदने

एस पयत्यो गओ । इदानिं सुत्तफासिया-निञ्जुत्ती अत्थं वित्थारेति-

[भा.४९८] नामं ठवणा भिक्खू, दव्व-भिक्खू य भाव-भिक्खू य ।

दव्वं सरीरभविओ, भावेण तु संजओ भिक्खू ॥

चू. नाम-स्थापने पूर्ववत् । दव्व-भिक्खू दुविहो-आगमओ नो आगमओ य । आगमतो भिक्खुशब्दार्थज्ञो । तत्रचानुपयुक्तः अनुपयोगो द्रव्यमिति कृत्वा । नोआगमतो अस्य व्याख्या - दव्वपच्छद्धं । “दव्व” मिति नोआगमतो द्रव्य-भिक्षु प्रतिपाद्यते-सरीरग्रहणात् ज्ञशरीर-द्रव्यभिक्षु भव्यशरीर-द्रव्यभिक्षुश्च भविउ त्ति ज्ञशरीर-भव्यशरीर-व्यतिरिक्तः एगभविओ बद्धाउओ अभिमुहनामगोओ य । एगभविओ जो अनंतरं उव्वड्डित्ता वित्ति ए भवे भिक्खू होहति । बद्धाउओ जत्थ भिक्खुभावं वेदिस्सति तत्थ जेण आउनामगोयाति कम्मतिं बद्धातिं । अभिमुह-नाम-गोओ पव्वज्जाभिमुहो संपड्डितो । अहवा-ज्ञशरीर-भव्यशरीरव्यतिरिक्तो द्रव्यभिक्षु शाक्य-तापस-परिव्राजकादि । च शब्दो-समुच्चये । इदानिं भावभिक्खू “भावेण तु” भावभिक्षु, तु शब्दो भेद दर्शने, को भेद ? इमो- आगमतो नोआगमतो अ । आगमओ जाणए उवउत्ते भावभिक्खू भवति । नोआगमतो संजतो, संएगीभावेण जातो संयतः मूलुत्तरगुणेष्वित्यर्थः । इह भावभिक्खुणा अधिकारः ॥ इदानिं हत्थो भण्णति -

[भा.४९९] नामं ठवणा हत्थो, दव्वहत्थो य भावहत्थो य ।

मूलुत्तरो य दव्वे, भावम्मि य कम्मसंजुत्तो ॥

चू. नाम-स्थापने पूर्ववत् । द्रव्यस्तो तृतीयपादेन व्याख्यायते, स च पाद एवमवतीर्यति आगमतो नोआगमतो य । आगमतो जाणए अनुवउत्तो, नोआगमतो हत्थसद्दजाणगस्स शरीरगं, तं हस्तशब्दं प्रति द्रव्यं भवति, भूतभावत्वात् । भव्यशरीरं हत्थसद्दं अहुणा न ताव जाणति किंतु जाणिस्सति, तदपि हस्तशब्दं प्रतिद्रव्यं भवति, भाविभावत्वात् । ज्ञशरीरव्यशरीरव्यतिरिक्तो द्रव्यहस्तः मूलगुणनिव्वत्तितो उत्तरगुणनिव्वत्तिओ य । मूलगुणनिव्वत्तिओ मृताख्ये शरीरे, जो पुण कट्टलेप्पचित्तकम्मादि सो उत्तरगुणनिव्वत्तितो, द्रव्यमिति गतार्थ एव, च शब्दो समुच्चते । इदानिं भावहत्थो-आगमतो जाणए उवउत्ते, नोआगमओ “भावम्मि य कम्मसंजुत्तो” आदाननि-क्षेपक्रियाकर्मणा च युक्तो भावहस्तो भवति, च शब्दाज्जीवप्रदेशाधिष्ठितश्च । भावहस्तेनाधिकारेत्यार्थः इदानिं कम्मं भण्णति -

[भा.५००] कम्मचउक्कं दव्वे, संतं उक्खेव तुन्नगादी वा ।

भावुदओ अट्टविहो, मोहुदएणं तु अधिकारो ॥

चू. कम्मसद्दो चउव्विहो - नामादिनिक्खेवो । नाम-ट्टवणाओ पूर्ववत् । सव्वं घोसेऊण ज्ञशरीरभव्यशरीर-व्यतिरिक्तं । द्रव्यकम्मं दुविहं - दव्वकम्मं नोदव्वकम्मं च । दव्वकम्मं नाम जे कम्मवग्गणाए नाणावरणादिजोग्गा पोग्गला कम्मत्तेण परियास्यन्ति न ताव गच्छति । अहवा - दव्वकम्मं “संतं” त्ति संतमिति ज्ञानावरणादिबद्धं न ताव उदयमागच्छति तं संतं दव्वकम्मं भण्णति । नोदव्वकम्मं ति उल्लेपणमवक्षेपणमाकंचन-प्रसारण गमनं, “तुण्णगादि” तुण्णगमिति वत्थच्छिदे पुण नवकरणं तुण्णणमिति भण्णति, आदि सद्दातो कुंभकार-रहकार-तंतुगार-लोहगारादि । गतं दव्वकम्मं ।

इदानीं भावकम् । तं दुविहं – आगमतो नो आगमतो य । आगमतो उवउत्तो नो आगमतो अ भावकम् “भावुदओ उ अड्विहो” – नाणावरणादिआणं कम्माणं जो नाणावरणादितेण भावुदओ अनुभावेत्यर्थः, तं भावकम् भण्णति । इह पुण कतमेण कम्मुदएण अधिकारो ? भण्णति – मोहस्सुदएण अधिकारः प्रयोजनमित्यर्थः ॥ जं भावहत्थेण कम्मं करेति तं भण्णति हत्थकम्मं । त पुण दुविहं हत्थकम्मं । जतो भणति –

[भा. ५०१] तं दुविहं नातव्वं, असंकिलिड्डं च संकिलिड्डं च ।

जं तं असंकिलिड्डं, तस्स विहाणा इमे हीति ॥

चू. “तद” इति हत्थकम्मं संवज्झति । “दुविह” मिति दुभेदं । “नायव्व” मिति बोधव्वं केते दो भेदा ? भण्णति – संकिलिड्डं असंकिलिड्डं च । अदुघात्मचित्तस्य यत् कर्म तत् असंकिलिड्डं, तत्राति पक्षतो संकिलिड्डं । च शब्दौ भेदप्रदर्शकौ । जं तं पुव्वाभिहियं असंकिलिड्डं, जगारुदिट्ठस्स तगारेण निद्वेसो, विहाणा इति भेदा, “इमे” इति वक्ष्यमाणा भवन्ति ॥

[भा. ५०२] छेदणे भेदणे चेव, घसणे पीसणे तथा ।

अभिघाते सिणेहे य, काये खारो दियावरे ॥

चू. वक्ष्यमाणस्वरूपा एषा गाहा । छेदणं झुसिरे अज्झुसिरे वा करेति, एवं भेदादिएसु वि एक्केक्कं पुणो अनंतरे परंपरे य ॥ एवं भेदेषु विवरितेष्विदं प्रायश्चित्तम् –

[भा. ५०३] अज्झुसिर – झुसिरे लहुओ, लहुया गुरुगो य हुंति गुरुगा य ।

संघट्टण परितावण, लहुगुरुऽतिवातणे मूलं ॥

चू. अज्झुसिरे अनंतरे लहुगो, झुसिरे अनंतरे लहुगा, अज्झुसिरे य परंपरे गुरुगो, झुसि य परंपरे गुरुगा बहुतरदोषत्वात् गुरुतरं प्रायश्चित्तं, परम्परे शस्त्रग्रहणाच्च संक्लिष्टतरं चित्तं, अतो परंपरे गुरुतर प्रायश्चित्तं । एयं सुद्धपदे पच्छित्तं । असुद्धपदे पुण इणमण्णं “संघट्टण” पच्छद्धं ।

बेइंदियाणं संघट्टेइ लहुगा, परितावेइ चउगुरुं, (उपद्रवयति षट् लघु । त्रीन्त्रीन् संघट्टयति चतुगुरु, परितापयति षट् लघु, अपद्रावयति षट् गुरु । चतुरिन्द्रियान् संघट्टयति षट् लघु, परितापयति षट् गुरु, अपद्रावयति छेदः । पंचेन्द्रियान् संघट्टयति षट् गुरु, परितापयति छेदः] पंचेदिय अइवाइ इति मूलं, शेषं उपयुज्य वक्तव्यम् ॥ इदमेवार्थं सिद्धसेनाचार्यो वक्तुकाम इदमाह –

[भा. ५०४] एक्केक्कं तं दुविहं अनंतरपरंपरं च नातव्वं ।

अट्टाणट्टा य पुणो, हीति अणट्टाय मासलहू ॥

चू. “एक्केक्कमिति छेदादिया पदा संबज्झंति “तद्” इति छेयादि एवं संबज्झति “दुविहं” दुभेयं अनंतरं – परंपरं, च सट्ठो समुच्चए, पुणो एक्केक्कं दुविहं “अट्टाणट्टा” य । अर्थ प्रयोजनं, अणट्टो निप्रयोजनं अणट्टाए छेदणादि करेत्तस्स असमायारिनिष्फण्णं मासलहू ॥

[भा. ५०५] अज्झुसिरानंतरे लहु, गुरुगो तु परंपरे अज्झुसिरम्मि ।

झुसिरानंतर लहुगा गुरुगा य परंपरे अहवा ॥

चू. एतीए गाहाए पिड्डतो अहवा सट्ठो पउत्तो; अहवा सट्ठतो एतेसु चेव छेदणादिसु अज्झुसिर – झुसिर – अनंतरे चउलहु, परंपरे चउगुरुं झुसिरे चेव ॥

कहं पुण छेदणं, अनंतरे परंपरे वा संभवति ?

[भा.५०६] नह-दंतादि अनंतरं, पिप्पलगादि परंपरे आणा ।

छप्पङ्गादि संजमे, छेदे परितावणा ताए ॥

चू. नहेहिं दंतेहिं वा जं छिदति तं अनंतरे छेयो भण्णति, आदिग्गहणातो पायेण, परंपरे छेदे पिप्पलगेण, आदिग्गहणातो पाइल्लग छुरिय-कुहाडादीहिं च । “आण” त्ति अनंतरपरंपरेण छिंदमाणस्स तित्थगर-गणहराण आणाभंगो कतो भवति, आणाभंगेय चउगुरुगं, अणवत्थपसंगेण तं दड्ढण अन्ने वि करेत्ति छेदादी, तत्थ वि चउलहुगा मिच्छत्तं च जणयति । एते अच्चंता छेदणादि सिट्ठेरोहिं अच्चंति, न सज्जाते, एत्थ वि चउलहुआ (अ “इत्थपि”] वत्थे छिज्जंते छप्पङ्गादि छिज्जति । एस से संजमविराहणा । आदिसद्दातो अनंतरपरंपरछेदना किरियासु छज्जीवनिकाया विराहिज्जंति । तत्थ से छक्काय पच्छितां अह छेदनादि किरियं करेत्तस्सहत्थपादादि छेजेज्ज, ततो आयविराधना, तत्थ से चउगुरु । अहवा “परितावणाए” त्ति परितावमहादुक्खेत्यादि गिलाणारो-वणा ॥ “छेयणे” त्ति गयं । इदानिं भेयणादि पदा भण्णंति-

[भा.५०७] एमेव सेसएसु वि, कर-पातादी अनंतरे होति ।

जं तु परंपरकरणं, तस्स विहाणा इमे होति ॥

चू. “एमेव” जहा छेयणपदे, “सेसएसु” त्ति भेयणादिपदेसु तेसु अनंतरं दरिसावयंति, “करपाया” पसिद्धा, आदिसद्दातो जाणुकोप्परजंधोरु धेप्पंति । एवं जहा संभवं भेदणादिपएसु अनंतरकरणं जोएयव्वं । “जं तु परंपरकरणं” त्ति जं पुण भेयणादिपदेसु परंपरकरणं तस्स विहाणा भेदा इमे भवन्तीत्यर्थः ॥

[भा.५०८] कोणयमादी भेदो, घंसण मणिमादियाण कट्टादि ।

पट्टे वरादिपीसण, गोफणधणुमादि अभिधाओ ॥

चू. कोणओ लगुडो भण्णति, आदिसद्दाओ उवललेड्डुगादि, तेहिं घडगादिभेदं करेति । भेदे त्ति गतं । घंसणमिति घंसणदारं गहियं - तत्थ परंपरे मणियारा साणीए घंसंति लगुडेण वेधं काउं । आदिसद्दातो मोत्तिया । कट्टादि त्ति चंदनकट्टाओ धरिसादुसु घृष्यन्ति । घंसणे त्ति गतं । पट्टे त्ति गंधपट्टातो तत्थ वरा प्रधाना गंधा पीसिज्जंति । पीसण त्ति गतं ।

गोफणा चम्मदवरगभया पसिद्धा, ताए लेड्डुओ उवलओ वा घत्तिज्जंति, सो अभिघातो भण्णति, घणूण वा कंडे । अभिघाओ त्ति गयं ॥ अहवा अभिघाओ इसो होइ -

[भा.५०९] विघुवण नंत कुसादी, निसेह उदगादि आवरिसणंतु ।

काओ उ बिंवसत्थे, खारो तु कलिंचमादीहिं ॥

चू. विघुवणो वीतणगो, “नंतं” वत्थं, तेहिं वीयंतो अभिघातं करेति पाणिणं । कुसो दब्भो, तेन मज्जणातिसु अभिघातं करेति । अभिघाउ त्ति गयं । “सिणेह त्ति” सिणेहद्वारं, उदगं पाणीयं, तेन आवरिसणं करेति । आदिसद्दाता घय-तेल्लेण वा । सिणेह त्ति गतं । “काउ” त्ति काओ सरीरं, “बिंबि” त्ति बिंबयं तेन निल्लेवकादि कायं निव्वत्तेति, “सत्थे” त्ति-शस्त्रेण परंपरकरणभूतेण पत्रछेदादिषु कायं निवर्तयंति । काये त्ति गतं । अज्जुसिरे वा खारं छुभति, तं पुण परंपराहिकारे अनुत्तट्टमाणे “कलिंचमादीहिं” त्ति कलिंचे-वंसकप्परी ताए छुभति । खारो त्ति गतं ॥

[भा. ५१०] एक्केक्का उ पदाओ, आणादीया य संजमे दोसा ।

एवं तु अणट्टाए, कप्पति अट्टाए जतणाए ॥

चू. एक्केक्काओ छेदादिपदाओ आणाभंगो अणवत्थकरणं मिच्छत्तजणयं आयविराहणा संजमविराहणा य । एते दोसा अणट्टाए करंतस्स भवंति । मूलदारगाहाए “अवरे” ति अन्यान्यपि एतज्जातीयानि गृह्यंतेत्यर्थः । अहवा – उस्सग्गातो अवरो अववातो भण्णति, कप्पति जुज्जेतुं, अर्थ प्रयोजनं, कारणे प्राप्ते, नो अयन्तेत्तेनेत्यर्थः ॥

[भा. ५११] असती अघाकडाणं, दसिगाधिकछेदणं व जतणाए ।

गुलमादि लाउणालो, कप्परभेदो वि एमेव ॥

चू. असति अभावो अहाकडा अपरिकम्मा दसिया छिदियव्वा, पमाणाहिकस्स वा वत्थस्स छेदणं जयणे ति, जहा – आयसंजमविराहणा न भवि, भेदणद्वारे गुलग्गहणं पिंडगस्स वा भेदो, “लाउणालो” – वींटी सा अहिकरणभया भिज्जति, संजती वा हत्थकम्मं करिस्सति । “कप्परं” कवालं, तं वा अहिकरणभया भिज्जति, एमेव ति जयणाए ॥ घंसणाववाओ –

[भा. ५१२] अक्खाणं चंदनस्स वा, घंसणं पीसणं तु अगतादि ।

वग्घादीणऽभिघातो, अगतादि य ताव सुणगादि ॥

चू. “अक्खा” पसिन्द्धा तेसिं विसमाण समीकरणं, चंदनस्स वा परिडाहे घंसणं, पीसणद्वारे पीसणं अगतस्स अन्नस्स वा कस्सति कारणेण, अभिघातो गोप्फण्णेण धणुएण वा वग्घादीणऽभिभवन्ति अभिघाओ कायव्वो । अगतस्स वा पताविज्जंतस्स सुणगादि वा अभिपडंता लेट्टुणा घाडेयव्वा ॥ सिणेहे आववाओ –

[भा. ५१३] बितियदवुज्जणजतणा, दाहेणं देहभूमि संचणता ।

पडिणीयाऽसिवसमणी, पडिमा खारो तु सेल्लादी ॥

चू. “बितिय” अववायपदं, “दवं” पाणगं, तं उज्जति जयणाए आवरिसंतो । अहवा – बितिय ति तृषा डाहे वा सरीरस्स देहं सिंचति गिलाण परिणीए वा सीतलट्टया भूमिं सिंचति । “काए” ति कोइ गिहत्थो पडिणीतो तस्य प्रतिकृतिं कृत्वा मंत्रं जपेत्ता विद्यावद् भद्रीभूतः । असिवे वा असिवप्रशमनारथ प्रतिमा कर्तव्या । “खारो” ति बितियपदे अनंतरपरंपरे छुभिज्ज अज्जुसिरे वा झुसिरे वा, तत्थ झुसिरे दरिसावयति “खारो तु सेल्लादि” ति । सेल्लं बालमयं झसिरं, तं खारे छुभति, किं खारो संजाओ न वि ति ॥ असंकिलिडुं कम्मं भणियं । इदानि संकिलिडुं भण्णति –

[भा. ५१४] जं तं तु संकिलिडुं, तं सणिमित्तं च होज्जअनिमित्तं ।

जं तं सणिमित्तं पुण, तस्सुप्पत्ती तिधा होति ॥

चू. जं ति अनिदिडुं, तं ति, पूर्वाभिहितं, तु शब्दो संकिलिडुविसेसणे । तस्स संकिलिडुस्स दुविहा अप्पत्तीसणिमित्ता अनिमित्ता य । निमित्तं हेऊ वक्खमाणस्सरूवो, अनिमित्तं निरहेतुकं जं तं सणिमित्तं तस्सुप्पत्ती बहिरवत्थुमवेक्ख भवति ॥ पुनरवधारणे चोदग आह – ननु कम्मं चेव तस्स निमित्तं, किम्पं बाहिरणिमित्तं घोसिज्जति ? आचार्याह –

[भा. ५१५] कामं कम्मनिमित्तं, उदयो नत्थि उदओ उ तव्वज्जो ।

तहवि य बाहिरवत्थुं, होति निमित्तं तिमं तिविधं ॥

चू. कामं अनुमतार्थे, किमनुमन्यते? कर्मणिमित्तो उदय इत्यर्थः । न इति प्रतिषेधे उदयः कर्मवर्ज्यो न भवतीत्यर्थः । तथापि कश्चिद् बाह्यवत्त्वपेक्षो कर्मोदयो भवतीत्यर्थः । तिविधं बाह्यनिमित्तमुच्यते ॥

[भा.५१६] सद्दं वा सोऊणं, ददुं सरितुं व पुव्वभुत्ताइं ।

सणिमित्तं ऽणिमित्तं पुण, उदयाहारे सरीरे य ॥

चू. गीतादि विसयसद्दं सोउं, आलिङ्गणातिथीरूवं वा ददुं, पुव्वकीलियाणिं वा सरितुं, एतेहिं कारणेहिं सनिमित्तो हूदओ । अनिमित्तं पुण, पुणसद्दो अनिमित्तविसेसणे, कम्मदओ आहारेणं सरीरोवचया, च सद्दो भेदप्रदर्शने ॥ “सद्दं वा सोऊणं” ति अस्य व्याख्या –

[भा.५१७] पडिबद्धा सेज्जाए, अतिरित्ताए व उप्पता सद्दे ।

बहियावनिग्गतस्सा, सुणणा विसउब्भवे सद्दे ॥

चू. दव्वभावपडिबद्धाए सेज्जाए विसओब्भवसद्दं सुणेज्ज, “अतिरित्ताए व” ति अतिरित्ता घंघसाला, बहिया वसहीओ वियारभूमादि निग्गतो वा विसउब्भवं सद्दं सुणेज्जा ॥

“पडिबद्धा सेज्जाए य” ति अस्य व्याख्या –

[भा.५१८] पडिबद्धा सेज्जा पुण, दव्वे भावे य होति दुविधा तु ।

दव्वम्मि पडिवंसो, भावम्मि चउव्विहो भेदो ॥

चू. प्रतिबद्धां युक्ता संश्लिष्टा इत्यर्थः । सेज्जा वसही । स संयोगो द्विविधो—द्रव्ये भावे च । द्रव्यप्रतिबद्धा पडिवंसो बलहरणं, तेन प्रतिबद्धा एगमोब्भा इत्यर्थः । भावप्रतिबंधे चउव्विहो भेदो ॥ इमो –

[भा.५१९] पासवणट्ठाणसरूवे, सद्दे चेव य हवंति चत्तारि ।

दव्वेण य भावेण य, संजोगे चउक्क भयणाउ ॥

चू. पासवणं काइयभूमी, ठाणमिति इत्थीण अच्छणठाणं, रूवमिति जत्थ वसहीठिएहिं इत्थीरूवं दीसति, सा रूव—प्रतिबद्धा । “सद्दे ति” जत्थ वसहीए ठितेहिं भासा—भूसण—रहस्ससद्दा सुनिज्जंति, सा सद्दपडिबद्धा । एस चउव्विहो भावपडिबंधो भणितः । इदानिं दव्वपयस्स भावपदस्स य संयोगे चउक्कभयणा कायव्वा । इमा भयणा – दव्वओ पडिबद्धा, भावओ पडिबद्धा । दव्वओ पडिबद्धा । दव्वओ पडिबद्धा, न भावओ । भावओ पडिबद्धा, न दव्वओ । न दव्वतो पडिबद्धा, न भावतो पडिबद्धा ॥ एवं चउभंगे विरचिते भण्णति –

[भा.५२०] चउत्थपदं तु विदिन्नं, दव्वे लहु य दोस आणादी ।

संसद्देण विबुद्धे, अधिकरणं सुत्तपरिहाणी ॥

चू. “चउत्थं पदं” चउत्थो भंगो समनुज्ञातः, तत्र स्थातव्यमित्यर्थः । “दव्वे” ति दव्वतो, न भावतो द्वितीयभंगेत्यर्थः । तत्थ सुद्धपदे वि चउंलहुगा । आणा—अणवत्थ—मिच्छतत विराहणा य भवंति । इमे य अण्णे दोसा “संसद्देण” पच्छद्धं । साधुसद्देण असंजया विबुद्धा अधिकरणाणि करेति । अह साहू अधिकरणभया निसंचारा तुण्हिक्का य अत्थंति तो सुत्तं ऽत्थाणं परिहाणी ॥ कालस्याग्रहणे स्वाध्यायस्य अकरणात् इमं से पच्छित्तं—

[भा. ५२१] सुत्तऽत्थावस्सणिसीधियासु वेलथुतिसुत्तणासेसु ।

लहुगुरु पण पण चउ लहुमासो लहुगा य गुरुगा य ॥

चू. एयस्स पुव्वद्धेण अवराहा । पच्छद्धेण यच्छित्ता जहसंखं । सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं । अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरुं । “आवस्सिणिसीहि” ताण अकरणे पणगं । “वेल” ति आवस्सगवेलाए आवस्सग न करेति चउलहु । अधिकरणभया अविधीए करेति । आवस्सगे कते धुतीओ न देति मासलहुं । सुत्तनासे चउलहुं । अत्थनासे चउगुरुं ॥

“संसददेण विबुद्धे अहिकरणं” ति अस्य व्याख्या –

[भा. ५२२] आउज्जोवणवणिए, अगणि कुटुंबी कुकम्म कुम्मरिए ।

तेणे मालागारे, उब्भामग पंथिए जंते ॥

चू. साधुसद्वेण विबुद्धा “आउ” ति पाणियस्स गच्छंति । “उज्जोवणं” ति गावीणं पसरणं सगदादीणं वा पयट्टणं । “कच्छपुडियवाणिओ” वापारे गच्छति । लोहारादी उट्टेउं अग्गीकम्मेषु लग्गंति । कुटुंबिया साधुसद्वेण विच्छुद्धा [विबुद्धा] खेत्ताणि गच्छंति । कुच्छियकम्मा कुकम्मा मच्छबंधगादयो मच्छगाण गच्छंति । जे कुमारेण मारंति ते कुमारिया, जहा “खट्टिका”, महिसं दामेउण लउडेहिं कुट्टंति ताव जाण सूणा सिंघमारगा वा । समणा जग्गंति ति तेणा आसरंति । मालाकारो करंडं घेत्तूणारामं गच्छति । उब्भामगो पारदारिको, सो उब्भामिगा समीवातो गच्छति पंथिया पंथं पयट्टंति । जंते ति जंतिया जंते वाहंति ॥

अहिकरणभया तुण्हिक्का चेट्टा करेति, तो इमे दोसा –

[भा. ५२३] आसज्जनिसीहियावस्सियं च न करेति मा हु बुज्जेज्जा ।

तेणा संका लग्गण, संजम आया य भाणादी ॥

चू. आसज्जं निसीहियं आवस्सियं च न करेति, मा असंजया बुज्जिस्संति, तमेव तुण्हिक्कं अतितं निग्गच्छतं वा अन्नो साधू तं तेणगं संकमाणो जुद्धं लग्गेज्जा, तो जुज्जंतो संजमविराहणं आयविराहणं वा करेज्जा, भायणभेदं, आदिसद्दातो अन्नस्स साहुस्स हत्थं पादं विराहेज्जा, तम्हा एतदोसपरिहरणत्थं दव्वपडिबद्धाए न ठायव्वं ॥

इदानीं अस्यैव द्वितीयभंगस्स अववायं ब्रवीति—

[भा. ५२४] अद्धाण निग्गतादी, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असतीए ।

गीतत्था जतणाए, वसंति तो दव्वपडिबद्धे ॥

चू. अद्धाण निग्गता एवं प्रतिपन्ना “आदि” सद्दातो असिवादिनिग्गता वा “तिक्खुत्तो” तिन्नि वारा दव्वभावे हि अपडिबद्धं मग्गिऊण असति ति अलाभे चतुर्थभंगस्येत्यर्थः । गीतत्था सुत्तथा जयणाए दोसपरिहरणं, “तो” ति कारणदीवणे कारणेण वसंति दव्वपडिबद्धे ति ॥ “गीयत्था जयणाए” ति अस्य व्याख्या –

[भा. ५२५] आपुच्छण आवस्सग, आसज्ज निसीहिया य जतणाए ।

वेरत्तिय आवासग, जो जाघे चिंधणदुगम्मि ॥

चू. आपुच्छणं जयणाए करेति साधू, कातियभूमिं निग्गच्छंतो अन्नं साहुं आपुच्छिउं निग्गच्छति, सो य छिक्कमेत्तो चेव उट्टेउं डंडहियत्थो दुवारे चिट्ठति, जाव सो आगतो एसा आपुच्छण-

जयणा । आवस्सगं आसज्जं निसीहीयं च हियएण करेज्ज जहा वा ते न सुणेति । “वेरत्तियं” ति वेरत्ति अकालवेलाए जो जाहे चव सो ताहे कालभूमिं गच्छति, तुसिणीया आवस्सगं जयणाए करेति, जो वा जत्थ ठितो करेति ।

अहवा जाहे पभायं गिहत्था उट्ठिता ताहे आवस्सयं धुतीओ वि जयणाए करेति “विंघणदुग्गमि ति चिधंति लक्खेति, सुत्तुद्देसगादिसु “दुग्गं” सुत्तं अत्थो य, तत्थ जं वेरत्तियं करेताण संकितं तं दिवा पुच्छतीत्यर्थः ॥ जयणाहिगारे अनुवट्टमाणे इमं पि भण्णति –

[भा.५२६] जनरहिते वुज्जाणे, जयणा सद्दे य किमु य पडिबद्धे ।

ढड्ढरसरानुपेहा, न य संघाडेण वेरत्ती ॥

चू. जनरहिते उज्जाणे वसंता सद्दे जयणं करेति, मा हुदुपद-चउप्पद-पक्खि-सरिस्सिवादि बुज्जेज्जा, जति जनरहिते एस जयणा दिट्ठा किमंग पुण दव्वपडिबद्धाए, सो पुण साहु ढड्ढरसद्दे सो वेरत्तियं करेतो अणपेहाए सज्झायं करेति, न य संघाडेण वेरत्तियं करेति ॥ गतो बितियभंगो साववातो । इदानिं ततियभंगो “भावओ पडिबद्धा नो दव्वओ” एस भण्णति –

[भा.५२७] भावमि उ पडिबद्धे, चतुरो गुरुगा य दोस आणादी ।

ते वि य पुरिसा दुविहा, भुत्तभोगी अभुत्ता य ॥

चू. भावपडिबद्धाए द्वायमाणं पच्छित्तं इमं – “चउरो” ति चित्तारि चउगुरुगा पासवणादिसु, आणादिणो य दोसा भवंति ! जे पुण ते भावपडिबद्धाए वसहीए ठायंति ते दुविहा पुरिसा – भुत्तभोगा अभुत्तभोगा य । जे इत्थिभोगं भुजिउं पव्वइया ते भुत्तभोगा, इतरे कुमारागा ॥ भावपडिबद्धाए पासवणादिसु चउसवि पदेसु सोलसभंगा कायव्वा । जओ भण्णति

[भा.५२८] भावमि उ पडिबद्धे, पन्नरसपदेसु चउगुरु होंति

एक्केक्काओ पदातो, दोसा आणादी सविसेसा ॥

चू. “भावमि उ पडिबद्धे” ति एत्थ वयणे सोलस भंगा दट्ठव्वा । ते य इमे – पासवणपडिबद्धा ठाणपडिबद्धा रूवपडिबद्धा सद्दपडिबद्धा – १ एस पढमभंगो । एस पासवण-द्वाण रूव-पडिबद्धा नो सद्द पडिबद्धा एवं सोलस भंगा कायव्वा । एवं रचिएसु पच्छित्तं विज्जइ । आदि भंगाओ आरब्भ-जाव-पन्नरसमो ताव चउगुरुं भवति । आदेसे वा पढमभंगे चउगुरुगा, एवं जत्थ भंगे जति पदाणि विरुद्धाणि तति चउगुरुगा, सोलसमपदं सुद्धं । एक्केक्काउ पदाउ” ति एक्केक्कभंगाउ ति वुत्तं भवति आणादिदोसा भवंति । “सविसेस” ति दव्वपडिबद्ध समीवाओ सविशेषतरा दोषा भवंतीत्यर्थः ॥

इदानिं पासवणादिपदाणं अन्योन्यारोपणं क्रियते –

[भा.५२९] ठाणे नियमा रूवं, भासा सद्दे उ भूसणे भइओ ।

काइय ठाणं नत्थी, सद्दे रूवे य भय सेसे ॥

चू. जत्थ ठाणं तत्थ रूवं भासासद्दे य नियमा भवंति, भूसणसद्दे भतितो, जेण रंडकुंडातो य अनाभरणियाओ भवंति । पासवणे पुण ठाणं नत्थि, जत्थ कातियभूमी पडिबद्धा तत्थ ठाणं नत्थि, भासासद्दे भूसणसद्दे रूवं च “भय” ति भयनिज्जं कयाइ भवंति कयाइ न भवंति । सेसे ति एतान्येव शब्दादीनि शेषाणीत्यर्थः ॥ जत्थ साहूणं असंजतीण य एगा काइयभूमी सा

पासवणपडिबद्धा तत्थ दोसा भवंति -

[भा.५३०] आयपरोभयदोसो, काइयभूमिए इच्छऽनिच्छंते ।
संका एगमणेगे, वोच्छेदे पदो सतो जं च ॥

चू. “ज्ञाय”ति - साधुः अप्पणेण खुब्भति । “पर”ति इत्थिया साहुम्मि खुब्भति । “उभयं” ति साधू इत्थीए, इत्थीया साधुम्मि । एते आत्मपरोभयदोषाः काइयभूमौ भवंतीत्यर्थः “इच्छऽनिच्छंते” ति जइ इत्थिया साहुम्मि खुब्भति तं जइ पडिसेवति तो वयभंगो । अह नेच्छति तो उड्डाहं करेति । एवं उभयथापि दोषः । अह साधू इत्थीए खुब्भति तो सा इत्थी इच्छेज्ज वा अनिच्छेज्ज वा । जति अनिच्छा तो उड्डाहं करेति - एस मे समणो वाहति । “संक”ति इत्थिया पविट्ठा काइयभूमिए पच्छा साहू पविट्ठतो तया एगे संकति किं मण्णे एताणि तुरियाणि । अहवा - अनायारे एगे संकति अनेगा वा, एगमणेगे वा वोच्छेदं करेति वसहिमादीणं । पटुट्ठो वा गेण्हकहणववहारदि करेज्ज ॥ जत्थ गिहत्थीणं संजयाण य एगं ठाणं तत्थिमे दोसा -

[भा.५३१] दुग्गूढाणं छण्णंगदंसणे भुत्तभोगिसतिकरणं ।
वेउव्वियमादीसु य, पडिबंधुडुं चंगा संका ॥

चू. “दुग्गढं” दुगोवियं दुन्नियत्थं दुपाउयं वा छण्णंगं उरुगादि तानि दडुं भुत्तभोगिणं स्मृतिकरणं भवति । “वेउव्वियमि” ति महत्प्रमाणं । अहवा - वेउव्वियं मरहट्टविसए सागारियं वज्झति, तत्थ वेंटको कज्जति अंगुलिमुद्रिगावत्, सा य अगारी तारिसेण पडिसेवियपुव्वा तस्स य साहुस्स सागारियं वेउव्वियं तत्थ पडिबंधं जाति, “उडुं चंगो वा” कुंठितं करेति, अगारी वा संकति - किं मण्णे एस साधू सागारियं दंसेति, प्राय सो मां प्रार्थयतीत्यर्थः । लोगो वा संकति न एते साधु ॥ किंचान्यत्-

[भा.५३२] अगुत्ति य बंभचेरे, लज्जाणासो य पीतिपरिवट्ठी ।
साधु तवो वनवासो, निवारणं तित्थपरिहाणी ॥

चू. एगट्ठाणे बंभचेरस्स अगुत्ती भवति । परोप्परो य लज्जाणासो अभिक्खदंसणे वा पीतिपरिवट्ठी । लोको उभ्रसवचनेन ब्रवीति-साधु ! तवो वनवासो । रातादि निवारणं यथा-मा एतेसिं मज्जे कोति पव्वयउ, एवं तित्थवोच्छेदो भवतीत्यर्थः ।

रूपपडिबद्धाए इमे दोसा, साधू अगाराणं इमं पेक्खेति -

[भा.५३३] चंकम्मियं ठियं जंपियं च विप्पेक्खित्तं च सविलासं ।
आगारे य बहुविधे, दडुं भुत्तेयरे दोसा ॥

चू. “चंकम्मित्तं” गतिविभ्रमं ठिता उब्भाकडित्थंभगेण मित्तं गच्छति, हंसी वा जंपति महुरं, कोइला वा, विप्रेक्षितं निदीक्षितं तच्च भूक्षेपसहितं, सविस्मितं मुखं प्रहसितं सविलासं, एवमादि स्त्रीणां बहुविधानाकारानलंकृ तान् धृत्वा भुक्तभोगिनां स्मृतिकरणं भवति । “इतरे” अभुत्तभोगी, तेषां कोतुकं भवति, न चेव अम्हेहिं माणुस्सगा कामभोयगुणा भुत्ता, एवं तेसिं पडिगमणादओ दोसा भवंति ॥

ताओ वा इत्थीओ ते साहुणो नाणादिसितो तत्थ ठितो दडूण एवं संकेज्जा-

[भा.५३४] जल्लमलपंकिताण वि, लावण्णसिरी तु जहासि देहाणं ।
सामण्णम्मि सुरूवा, सतगुणिया आसि गिहवासे ॥

चू. “जल्लो” कद्विमभूतो, “मलो” उव्वड्डितो फिट्ठति, पंकिता नाम तेन जल्लमलेन ग्राताः, “लावणं” सरीरसोभा, लावणमेव श्रीलावणश्री, जहा—अस्य सादोदेहे शरीरे अनभ्यंगादिभावेन युक्तस्यापि समणस्स भावो सामण्णं तस्सि सुरूपता लक्ष्यते यदा पुनर्गृहवासे अभ्यंगभावेन युक्तमासीत्तदा समीपतः शतगुणा सुरूपता आसीतु ॥ सहर्नडिबद्धाते दोसा—

[भा.५३५] गीताणि य पढिताणि अ, हसिताणि य मजुला य उल्लावा ।
भूसणसद्दे राहस्सिएण सोतूण जे दोसा ॥

चू. स्त्रीणां गीताणि, विदुषस्त्रीणां च पढितानि श्रुत्वा, सविकारहसिताणि च, मनंज्वलयन्ति मनं क्षोभयन्ति ये उल्लावा ताँश्च श्रुत्वा, बलयनूपुरशब्दांश्च, रहसि भवा राहस्सिगा, पुरुषेण स्त्री भुज्यमानायां स्तनितादिशब्दान् करोति, ते रहस्यशब्दास्तान् श्रुत्वा ये भुक्ताभुक्तसमुत्था दोसा भवंति तानाचार्य प्राप्नोति । यस्य वा वसेन तत्र स्थिता । अहवा “ये दोस” त्ति — पावति तं निष्फण्णं पायच्छित्तं भवति ॥ इत्थियाओ वा साधूण सद्दे सुपांति—

[भा.५३६] गंभीरविसदफुडमधुरगाहओ सुरसरो सरो जहसिं ।
सज्जायस्स मनहरो, गीतस्स नु केरिसो आसी ॥

चू. “गंभीरो” सानुनादी, विसदो व्यक्तः, “फुडो” अभिधेयं प्रति स्पष्टः, “मधुरो सुखावहः, सुभगत्वादर्थऽऽग्राहणसमर्थो ग्राहकः, शोभनस्वरो यथा अस्य साधोः स्वाध्यायं प्रति मनं हरतीति मनोहरः । जया पुण वीसत्थो निहस्थकाले गेयं करोति उ ततो किन्नरो इव आसी ॥

[भा.५३७] पुरिसा य भुत्तभोगी, अभुत्तभोगी य ते भवे दुविधा ।
कोऊहण सितीकरनुब्भवेहिं दोसेहिमं कुञ्जा ॥

चू. ते पुण पुरिसा दुविहा — भुत्तभोगी अभुत्तभोगी य । स्मृतिकरणा कौतुकदोधा तेहिं दोसेहि उप्पन्नेहिं इमं कुञ्जा ॥

[भा.५३८] पडिगमण अन्नतिथिय, सिद्ध संजति सलिंगहत्थे य ।
अद्धाण वास सावय, तेणेसु य भावपडिबंधो ॥

चू. “पडिगमणं” उन्निक्खमणं, अन्नउत्थिएसु वा जाति, “सिद्धपुत्तिं” वा पडिसेवति, संजतीं वा सलिंगे ठितो पडिसेवति, हत्थकम्मं वा करोति । तन्हा एयद्दोसपरिहरणत्थं न तत्थ ठाएज्जा । भवे कारणं जेण तत्थ ठाएज्जा “अद्धाण” पच्छद्धं । अद्धाणं पडिवन्ना वा, वासं वा पडति, वहिं वा गामस्स सावयभयं सरीरोवकरणतेणा वा एतेहिं कारणेहिं भावपडिबद्धे ठायंति । तं पुण इमाए जयणाए ठाएंति —

[भा.५३९] विहिणिग्गतो तु जतितुं, पडिबद्धे दव्वजोतिरुक्खाहे ।
ठायंति अह उ वासं, सावयतेणे य तो भावे ॥

चू. विहिणिग्गता सुद्धवसहि—अभावे दव्वपडिबद्धाए ठायंति । तस्स अभावे जोइपडिबद्धाए तस्स अभावे बहिया रुक्खहेट्ठे ठायंति । अहवा — वुट्ठी संपडइ, सावयभयं वा, बाहिरे तेणगभयं वा तो भावपडिबद्धाए ठायंति ॥ तत्थ वि इमा जयणा —

[भा. ५४०] भावंमि ठायमाणो, पढमं ठायंति रूवपडिबद्धे ।

तहियं कडगचिलिमिली, तस्सऽसती ठंति पासवणे ॥

चू. भावपडिबद्धाए ठायमाणा पढमं ठायंति रूवपडिबद्धाए, पुव्व-भणिय-दोसपरिहरणत्थं अंतरे कडयचिलिमिली वा अंतरं देति । “तस्सऽसति” ति रूवपडिबद्धाए, तस्स असतीए पासवणपडिबद्धाए । तत्थ वि पुव्वदोसपरिहरणत्थं मत्तए वोसिरिउं अन्नत्थ परिट्ठवें ॥

[भा. ५४१] असती य मत्तगस्सा, निसिरणभूमीए वापि असतीए ।

वंदेण वोलपविसण, तासिं वेलं च वज्जेज्ज ॥

चू. असति पासवणमत्तगस्स अन्नाए वा काइयभूमीए असति “वंदेण” वंदणवोलं रोलं करेता “विसंति” पविशंतीत्यर्थः । “तासिं” ति अगारीणं वा वोसिरणवेला तं वज्जेति ॥

पासवणपडिबद्धाए असतीए सद्दपडिबद्धाए ठायंति । सो य सद्दो तिविहो – भूसण-भासा रहस्ससद्दो य । तत्थ वि पढमं इमेसु –

[भा. ५४२] भूसणभासासद्दे, सज्झायज्झाण निच्चमुवयोगे ।

उवकरणेण सयं वा पेळ्ळण अन्नत्थ वा ठाणे ॥

चू. पढमं भूसणसद्दपडिबद्धाए, पच्छा भासासद्दे । तत्थ पुव्वभणिय-दोसपरिहरणत्थं इमा जयणा भण्णति-समुदिया महंतसद्देण सज्झायं करेति, ज्ञाणलद्धि वा ज्ञायंति, एतेष्वेव नित्यमुपयोगं । भूसणभासासद्दपडिबद्धाए ससति, ठाण-पडिबद्धाए वा ठायंति । तत्थ वि पुव्वभणियदोसपरिहरणत्थं इमा जयणा “उवकरणे” पच्छद्धं । उवकरणं विष्पगिण्णं तथा ठाएंति जहा तेसिं ठाणओ न भवति, सयं वा विष्पगिण्णा होउ पेळ्ळंति । अन्नत्थ वा ठाणे गंतुं दिवसतो अच्छंति ॥ ठाणपडिबद्धाए असति रहस्ससद्दपडिबद्धाए ठंति –

[भा. ५४३] परियारसद्दजयणा, सद्दवते तिविध-तिविध-तिविधेया ।

उद्दाण-पउत्थ-सहीणभत्ता जा जस्स वा गरुई ॥

चू. पुरिसेण इत्थी परियारिया पडिभुंजमाणि ति वुत्तं भवति, जं सा सद्दं करेति तत्थ जयणा कायव्वा । “सद्दवए” ति सद्दतो तिविहा – उद्दाणभत्तारा पउत्थभत्तारा साहीणभत्तारा य । एवं परुवियासु ठाइयव्वं इमाए जयणाए – पुव्वं उद्दाणं भत्ताराए थेरीए मंदसद्दाए । ततो एतेण चेव कमेण एतासु चेव थेरीसु मज्झिमसद्दासु । ततो एतेण चेव कमेण एतासु चेव थेरीसु तिव्वसद्दासु । ततो उद्दाणपउत्थपतियास । ततो एतासु चेव जहक्कमेण मज्झिमासु जाव तिव्वसद्दासु ततो एतासु चेव जहक्कमेण तिव्वसद्दसु । तओ साहीणभत्तरासु थेरीसु मंदसद्दासु जाव तिव्वसद्दासु [ततो सभोइयासु थेरी मज्झिमासु जहासंखं । तओ-सभोइयासु तरुणित्थीसु मंदमज्झिमतिव्वसद्दासु जहसंखं ।]

अहवा – “जा जस्स वा गरुगीयं” ति – जा इत्थी जस्स साहुस्स माउलहुदियादिया भव्वा सा गरुगी भण्णति । [सा] तं [तां] परिहरति । अहवा “गरुगि” ति जो जस्स सद्दो रुचति तिव्वादिगो तेन जुत्ता गुरुगी भण्णति, सो तं तां परिहरति ॥ अहवा इणओ कमो अन्नो –

[भा. ५४४] उद्दाणपरिट्ठधिया, पउत्थ कण्णा सभोइया चेव ।

थेरीमज्झिमतरुणी, तिव्वकरी मंदसद्दा य ॥

चू. इह गाहाए “कण्णा” सद्दो बंधानुलोमाओ मज्जे कओ एस आदीए कायव्वो। “कण्णा” अपरिणीया, “उद्दाण-भत्तारा” भत्तारेण परिठविता, पवासिय-भत्तारा, साहीण- भत्तारा सभोइया भण्णति। एयाओ जहासंखेण थेरी-मज्झिम-तरुणी। एवं परूवियासु इमो कमो- पुव्वं कण्णाए थेरीए। ततो कण्णाए कप्पड्डियाए। ततो मज्झिमकण्णाए। ततो उद्दाण-परिड्डवण-पउत्थ-थेरीसु जहासंखं। ततो एतासु चेव मज्झिमासु। ततो एतासु चेव तरुणीसु। तओ सभोतिअथेरीए मंद-मज्झिम-तिव्वसद्दाए जहसंखं। ततो मज्झिमाए सभोतियाए तिविहसद्दाय जहासंखं। ततो तरुणित्थीए सभोइयाए तिविहसद्दाए जहासंखं। एवं सामण्णजयणाए भणियं। विसेसेणं पुण जस्स जं अप्पदोसतरं तत्थ तेन ठायव्वं ॥ पासवणादिपडिबद्धासु “सिद्धसेनायरिण” जा जयणा भणिया त चेव संखेवओ “भद्दबाहू” भण्णति-

[भा. ५४५] पासवणमत्तएगं, ठाणे अन्नत्थ चिलिमिली रूवे।

सज्झए ज्ञाणे वा, आवरणे सहकरणे व ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं। इमा सद्दे जयणा “सज्झाए” ति। अस्य व्याख्या ॥

[भा. ५४६] वेरग्गकरं जं वा वि, परिजितं बाहिरं च इतरं वा।

सो तं गुणेइ सुत्तं, ज्ञाणसलद्धी उ ज्ञाएज्जा ॥

चू. वेरग्गकरं जं सुत्तं तं पढति, जहा तं सद्दं न सुणेति। जं वा वि सुद्ध परिचियं अखलियं आगच्छति तं पुण अंगबाहिरं पन्नवण दि इतरं अंगपविट्ठं आयारादि जस्स साहुस्स एतेसिं अन्नतरं आगच्छति सो तं गुणे ति सुत्तं। “ज्ञाणेव” ति अस्य व्याख्या ज्ञाणसलद्धी ज्ञायति ॥

“आवरणे सहकरणे य” ति-

[भा. ५४७] दोसु वि अलद्धि कण्णावरेंति तह वि सवणे करे सद्दं।

जह लज्जियाण मोहो नसति जयणातकरणं वा ॥

चू. “दोसु वि” ति ज्ञाणे पाढे वा जो अलद्धि कण्णा आवरति आवरेंति ति वुत्तं भवति। तह वि जइ सद्दं सुणेति ताहे सद्दं करेति तहा जहा तेसिं लज्जियाण मोहो नासति - किमेयं भो! विगुत्ता न पस्ससि अम्हे! जइ तह न ठाति तो जयणा करेति। पेच्छ भो! इंददत्ताइ सोमसम्मा इमो अम्ह पुरओ विगुत्तो अनायारं सेवति ॥ गतो ततियभंगो। इदानिं पढमो भंगो भण्णति-

[भा. ५४८] उभयो पडिबद्धाए, भयणा पन्नरसिगा तु कायव्वा।

दव्वे पासवणम्मि य, ठाणे रूवे य सद्दे य ॥

चू. उभओ पडिबद्धा नाम दव्वेण य भावेण य, तत्थ पन्नरस भंगा कायव्वा, इमेण पच्छद्धकमेण दव्वत्तो पडिबद्धा, नो भावतो पासवणादिसु, एस न घडति उभयतो अप्रतिबद्धत्वात्, एवं अन्ने वि सोलस न घडति, उभयतो अप्रतिबद्धत्वादेव ॥ जे पन्नरस उभयपडिबद्धा तेसु ठायमाणस्स इमे दोसा -

[भा. ५४९] उभयो पडिबद्धाए, ठायंते आणमादिणो दोसा।

ते चेव होंति दोसा, तं चेव य होति बितियपदं ॥

चू. उभयतो दव्व-भावपडिबद्धाए ठायमाणस्स आणादिणो दोसा। जेय बितियततियभंगेसु दोसा समुदिता ते पढमभंगे दोसा भवंति। जं तेसु बितियततियभंगेसु अववातपदं तं चेव पढमभंगे

भवति ॥ गओ पढमभंगो । सद्दं वा सोउणं “त्ति दारं गतं” “अइरित्ताए च उप्पता सद्दे” त्ति दारं प्राप्तं । अस्य व्याख्या—

[भा. ५५०] जुत्तप्पमाण अतिरेग हीणमाणा य तिविध वसधी ।

अप्फुण्णमणप्फुण्णा, संबाधा चेव नायव्वा ॥

चू. वसही तिविधा—जुत्तप्पमाणा, अतिरित्तप्पमाणा, हीनप्पमाणा । जा साहूहि संधारगप्प गण्हमाणेहिं अप्फुण्णा वाविय त्ति वुत्तं भवति, सा जुत्तप्पमाणा । जा अणफुण्णा सा अतिरेगा, जत्थ संबाह ठाएत्ति सा हीणप्पमाणा नायव्वा ॥

[भा. ५५१] तीसु वि विजंतीसुं, जुत्तप्पमाणाए कप्पती ठाउं ।

तस्स असती हीणाए, अतिरेगाए य तस्सऽसती ॥

चू. एतासु तीसु वि विजंतीसु पढमं जुत्तप्पमाणा ठायव्वं । तस्सासती हीणप्पमाणाए । तअसती अतिरेगप्पमाणाए ठायव्वं ॥ तत्थ जुत्तप्पमाणाए हीणप्पमाणाए य सद्दस्स असंभवो । अइरित्तप्पमाणाए सद्दसंभवो जतो भणति—

[भा. ५५२] अतिरित्ताए ठिताणं, इत्थी पुरिसो य विसयधम्मट्ठी ।

उज्जुगमणुज्जुगा वा, एज्जाही तत्थिमो उज्जू ॥

चू. अइरित्तप्पमाणाए ठिताणं इत्थी पुरिसो य विसयधम्मट्ठी तत्थागच्छेज्जा स्त्रीपरि-भोगार्थीत्यर्थः सो पुण पुरिसो दुविहो—उज्जू अनुज्जू वा आगच्छेज्जा, मायावी अमायावि त्ति वुत्तं भवति ॥

अतिरित्तवसहिठिताणं जइ इत्थी पुरिसो य आगच्छेज्ज, तो इमा सामायारी—

[भा. ५५३] पुरिसित्थी आगमणे, अवारणे आणमादिणो दोसा ।

उप्पजंती जम्हा, तम्हा तु निवारए ते उ ॥

चू. अइरित्तवसहीए जइ इत्थी पुरिसो य आगच्छति तो वारेयव्वा । अह न वारेति तो चउगुरुं । आणादिणो य दोसा भवंति । तम्हा दोसपरिहरणत्थं ताणि वारेयव्वाणि ॥

“तत्थिमो उज्जू”त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५५४] अम्हे मो आदेसा, रत्तिं वुच्छा पभाए गच्छामो ।

एसा य मज्झभज्जा पुट्ठो पुट्ठो व सा उज्जू ॥

चू. जो इत्थिसहितो पुरिसो आगओ सो एवं भणेज्जा—“अम्हे मो आदेसा” पाहुण त्ति वुत्तं भवति, इह वसहीए रत्ति वसिउं पभाए गच्छिस्सामो, सा य इत्थिया मज्झं भज्जा भवति । एवं पुच्छितो वा अपुच्छितो वा कहेज्जा उज्जू ॥ अहवा इमो उज्जू—

[भा. ५५५] अन्नो वि होइ उज्जू, सब्भावे नेव तस्स सा भगिनी ।

तंपि हु भणंति चित्ते इत्थी वज्जा किमु सचेट्ठा ॥

चू. “अन्नो”त्ति अनेन पगारेणं उज्जू भवति । सो वि य पुच्छिओ वा भणति एस मे इत्थिया भगिनी भवति । सा य तस्स परमत्थेणेव भगिनो “सब्भावेणे”त्ति वुत्तं भवति । “तं पि हु”त्ति तदिति तं भगिनिवादिनं ब्रुवंति “अम्हं चित्तकम्मे वि लिहिया इत्थी वज्जनिज्जा, किं पुण जा सवेयणा, तो तुमं इओ गच्छाहि” अपि पदार्थ संभावने, किं संभावयति ? यदिति भगिनिवादिनं

एवं ब्रुवन्ति किमुत भार्यावादिनं “हु” यस्मादर्थेत्यर्थः ॥

स भञ्जावादी भणति “न वद्वए अहं सह गिहत्थेहिं वसिउं” । किं च-

[भा.५५६] बंभवतीणं पुरतो, किह मोहिह पुत्तमादिसरिसाणं ।

न वि भइणी इ जुज्जति, रत्तिं विरहम्मि संवासो ॥

चू. बंभवन्तं घरेति जे “बंभवती” ताणपुरओ अग्गउ त्ति वुत्तं भवति, “कहं” केणप्पगारेण, “मोहिह” अनायारं पडिसेविस्सह, प्रायसो पिता पुत्रस्याग्रतो न अनाचारं सेवते । माउं वा । अहवा “आदि”त्ति आदिसद्दाओ भाउं माउं पिउं वा । एवं तुमं पि पुत्तमादिसरिसाणं पुरतो कहं अनायारं पडिसेवसीत्यर्थः । जो भगिनिवादी सो एवं वण्णविज्जति “न वि” पच्छद्धं । भगिन्या सह रात्री “विरहिते” अप्पगासे वसिउं न युज्यतेत्यर्थः ॥

[भा.५५७] इअ अनुलोमण तेसिं, चउक्कभयणा अनिच्छमाणेहिं ।

निग्गमण पुव्वदिट्ठे ठाणं रुक्खस्स वा हेट्ठा ॥

चू. “इय” एवं, “अनुलोमणा” अनुन्नवणा पन्नवण त्ति, तेसिं कीरइ । पन्नविज्जंता वि जति नेच्छंति निग्गंतुं, तदा “चउक्कभयणा” चउभंगो कज्जति-पुरिसो भद्दगो, इत्थी वि भद्विया। एवं चउभंगो । जं जत्थ भद्दतरं तं अनुलोमिज्जति । जइ निग्गच्छंति, तो रमनिज्जं । अह बितिय-ततिय-भंगेसु एगतरग्गाहतो अनिच्छंताणं, चउत्थे उभयओ अभद्रत्वात् । अनिग्गच्छंताणं निग्गमणं साहूणं “पुव्व दिट्ठे त्ति” जं पुव्वदिट्ठं सुन्धरादि तत्थ ठायंति । सुन्धरा अभावओ गामबहिया रुक्खहेट्ठा वि ठायंति, न य तत्थ इत्थसंसत्ताए चिट्ठंति ॥ अह बहिया इमे दोसा-

[भा.५५८] पुढवी ओस सजोती, हरित तसा तेन उवधि वासं वा ।

सावय सरीरतेणग, फरुसादी जाव ववहारो ॥

चू. बहिया गामस्स रुक्खहेट्ठाओ आगासे वा सचित्तपुढवी ओसा वा पडति, अन्ना वा सजोतिया वसही अत्थि, हरियकाओ वा, तसा वा पाणा, तहावि तेसु ठायंति, न य तेहिं सह वसंति । अहवा - बहिया उवतिहेमा, वासं वा पडति, सीहाति सावयभयं वा, सरीरतेणा वा अत्थि अन्ना य नत्थि वसही, ताहे न बहिया वसंति, तत्थेवऽच्छंति । फरुसवयणेहिं निट्ठुरा बेंति, जाव ववहारो वि तेन समाणं कज्जति ॥ एवं वा वीहावेंति-

[भा.५५९] अम्हेदाणि विसेहिमो, इट्ठिमपुत्त बलवं असहमाणो ।

नीहि अनिते बंधण, उवड्ढित्ते सिरिघराहरणं ॥

चू. साहू भणंति-अम्हे खमासीला, इदानिं विविहं विशिष्टं वा सहेमो विसहिमो, जो तत्थ आगारवं साहू सो दाइज्जति, इमो साहू कुमारपव्वतितो, सहस्सजोही वा, मा ते पंतावेज्ज, इट्ठिपुत्तो वा राजादीत्यर्थः, बलवं सहस्सजोही, असहमाणो रोसा बला नीनेहिति, ततो वरं सयं चेव निग्गतो जति निग्गतो तो लट्ठं, अह न नीति सो सव्वे वा साहू एगो वा बलवं तं बंधति । इत्थी वि जइ तडफडेति तो सा वि बज्जति । “उवड्ढिए” त्ति गोसे, मुक्का राउले करणे उवड्ढिताणि तत्थ कारणियाण ववहारा दिज्जति, सिरिघराहरणदिट्ठंतेण । जइ रन्नो सिरिघररयणावहारं करंतो चोरो गहितो तो से तुब्भे कं दंडं पयच्छह ? ते भणंति-सिरं से घेप्पति, सूलाए वा भिज्जए । साहू भणंति-अम्ह वि एस रयणावहारी अब्वावातिओ मुहा मुक्को बंधणेण । ते भणंति-के तुब्भ रतणा?

साहू भणति—नाणादी, कंहं तेसिं अवहारो ? अनायारपडिसेवणातो अप्पध्यानगमनेत्यर्थः ॥ गतो उजू । इदानिं अनुजू भण्णति—

[भा. ५६०] अम्हे मो आएसा, ममेस भगिनि त्ति वदति तु अनुजू ।

वसिया गच्छीहामो, रत्तिं आरद्ध निच्छुभणं ॥

चू. ताए घंघसालाए ठिताणं सइत्थी पुरिसो आगतो भणति — अम्हे मो “आदेसा” — पाहुणा, एषा स्त्री मे भगिनी, न भार्या, एवं ब्रवीति अरिजु, इह वसित्ता रत्तिं पभाए गमिस्सामो। एवं सो अनुकूलछम्मेण ठिओ । “रत्तिं आरद्धे” त्ति रत्तिं सो इत्थियं पडिसेवेउमारद्धो तो वारिज्जति तह किं अद्दय्यमाणे निच्छुभणं पूर्ववत् ॥ निच्छुभंतो वा रुद्धो—

[भा. ५६१] आवरितो कम्महिं, सत्तू इव उवड्ढिओ धरथरिंतो ।

मुंचति अ भिंडियाओ, एक्केक्कं भेऽतिवाएमि ॥

चू. “आवरितो” प्रच्छादितः, क्रियते इति कर्म ज्ञानवरणादि, अहितं करोति, कर्मणा प्रच्छादित्वात् । कंहं ? जेण साहूणं उवरिं सत्तू इव उवड्ढितो रोसेण धरथरिंतो कंपयंतो इत्यर्थः, वातितजोगेणं मुंचति भिंडियाओ तानि उ पोक्काउ त्ति वुत्तं भवति, भे युष्माकं एकैकं व्यापादयामी-त्यर्थः ॥ एवं तंमि विरुद्धे—

[भा. ५६२] निग्गमणं तह चेव उ, निद्दोसं सदोसऽनिग्गमे जतणा ।

सज्झाए उज्झाणे वा, आवरणे सदकरणे य ॥

चू. “निग्गमणं” ताओ बहीहो, तह चेव जहा पुव्वं भणियं, जति बहिया निद्दोसं । अह सदोसं अतो अनिग्गमा तत्थेवऽच्छंता जयणाए अच्छंति । का जयणा ? “सज्झाए” पच्छद्धं । पूर्ववत् कण्ठ्यं ॥

एवं पि जयंताणं कस्सति कामोदओ भवेज्जा, जोइण्णे य इमं कुज्जा

[भा. ५६३] कोउहलं च गमणं, सिंगारे कुड्ढिद्धकरणे य ।

दिट्ठे परिणयकरणे भिक्खुणो मूलं दुवे इतरे ॥

[भा. ५६४] लहु गुरु लहुया गुरुगा, छल्लहु छग्गुरुयमेव छेदो य ।

करकम्मस्स तु करणे, भिक्खुणो मूलं दुवे इतरे ॥

चू. दो वि गाहाओ जुगवं गच्छंति । कोउहलं से उप्पणं “कहमनायारं सेवंति ?” त्ति, एत्थ मासलहुं । अह से अभिष्पाओ उप्पज्जति “आसण्णे गंतुं सुणेमि” ; अचलमाणस्स मासगुरुं, “गमनं” त्ति पदभेदे कए चउलहुअं । सिंगारसद्दे कुड्ढकडंतरे सुणेमाणस्स चउगुरुं । “करणादि” कड्ढिद्धकरणे छल्लहुं; तेन छिद्दे न अनायारं सेवमाणा दिट्ठा छगुरुं । करकम्मं करेमि त्ति परिणते छेदो । आढतो करकम्मं करेउं मूलं भिक्खुणो भवति । “दुवे” त्ति अभिसेगायरिया, तेसिं “इयरे” त्ति अणवट्टपारंघिया अंतपायच्छित्ता भवंति । हेट्ठा एक्केक्कं हुसति । अहवा—कोऊआदिसु सत्तसु पदेसु मासगुरुविवज्जिता मासलहुगादि जहासंखं देया, सेसं तहेव कंठ्यं ॥

सीसो पुच्छति—कंहं साहू जयमाणो एवं आवज्जति ? भण्णति—

[भा. ५६५] वडपादवउम्मूलण तिक्खमिव विजलम्मि वच्चंतो ।

सद्देहिं हीरमाणो, कम्मस्स समज्जणं कुणति ॥

चू. जहा वडपादओ अनेगमूलपडिबध्थो गिरिनतिसलिलवेगेणं उम्मूलिज्जति एवं साहू वि नतिपूरेण वा तिक्खेण कयपयत्तो वि जहा हरिज्जति, विगतं जलं “विज्जलं” सिद्धिलकर्ममत्यर्थः, तत्थ कयपयत्तो वि वच्चंतो पडति, एवं साहू वि । सद्देहिं” पच्छद्धं – विसयसद्देहिं भावे हीरमाणे कम्मोवज्जणं करोतीत्युक्तम् ॥

“अतिरिक्तवसहीए” त्ति दारं गतं – इदानिं बहिया निग्गतस्स दारं पत्तं–

[भा.५६६] वेयावच्चस्सद्दा, भिक्खावियारातिनिग्गते संते ।

भूसणभासासद्दे, सुणेज्ज पडियारणाए वा ॥

चू. उवस्सयाओ बहिं निग्गमो इमेहिं कारणेहिं – गिलाणस्स ओसहपत्थभोयणादिनिमित्तं। एवमादि वेयावच्चद्दा । “निग्गओ”, भिक्खायरियं वा निग्गतो आदिसद्दातो वियार–उज्झायभूमिं वा निग्गतो समाणो भूसणसद्दं वा, भासासद्दं वा, परियारणासद्दं वा सुणेज्ज । पुरिसेण इत्थी परिभुज्जमाणा जं सद्दं करेति एस परियारणासद्दो स भण्णति ॥ तत्थ भुत्तऽभुत्ताणं संजमविराधनादोसपरिहरणत्थं इमं भण्णति–

[भा.५६७] भारो विलवियमेत्तं, सब्बे कामा दुहावधा ।

तिविहम्मि वि सद्दम्मी, तिविह जतणा भवे कमसो ॥

चू. वलयादिभूसणसद्दे भूसणसद्दं वा आभरणभारो त्ति भण्णति । मित–मघुर–गीतादिभासासद्दे विलवियंति भण्णति प्रवसित–मृतभर्तारिगुणानुकीर्तनारोदिनीस्त्रीवत् परियारसद्दे “सब्बे कामा दुहावहा” त्ति दुक्खं आवहंतीति दुक्खावहा दुक्खोपार्जका इत्यर्थः । तिविह भूसणादिसद्दे एस जयणा भणिता जहाकमसो ॥ “सद्दं वा सोऊणं” त्ति दारं गतं इदानिं “दद्दुणं” त्ति दारं भण्णति–

[भा.५६८] आलिंणणावतासण, चुंबन परितारणेतरं वा वि ।

सच्चित्तमचित्ताण व, दद्दुणं उप्पता मोहो ।

चू. पुरिसेणित्थी स्तनादिषु स्पृथा आलिंणत्ता, बाहाहिं अवतासिता, मुखेन चुंबिता, सागारियसेवणं “परियारणं” “इतरं” गुज्झप्पदेसो; एतानि रुवाणि सचित्ताणि वा अचित्ताणि वा चित्र–कर्मलेप्यादिषु धृष्टवा मोहोत्पत्तीत्यर्थः ॥ “दद्दुं” त्ति दारं गतं । इदानिं “सरिउं” त्ति दारं भण्णति–

[भा.५६९] हासं दप्पं च रतिं, किड्डं सहभुत्त आसिताइं च ।

सरिऊण कस्स इ पुणो, होज्जाही उप्पता मोहे ॥

चू. किंचि इत्थियाहिं समं हसितं आसी । इत्थीहिं सह हत्थो (रंडा रती) दप्पो अहवा–निद्धगादि भारियाए परिहासेण बला थणोरुघट्टणं दप्पो । रतीं त्ति वा कामो भुत्तो किड्डं पासगादिभिः, एगभायणे सहभुत्तं, आसियं एगासणे निसण्णाणि तुयट्टाणि वा ठिताणि । एवमादियाणि पुव्वभुत्ताणि सरिऊण कस्स त्ति साहुस्स मोहोदओ होज्ज ॥

जत्थ दद्दुणं मोहो उप्पज्जति, तत्थिमा जतणा–

[भा.५७०] दिट्ठीपडिसंहारो, दिट्ठे सरणे विरग्गभावना भणिता ।

जतणा सनिमित्तम्मी होतऽनिमित्ते इमा जतणा ॥

चू. आलिंगनावतासणादिसु दिट्टीपडिसंहारो कज्जति । दिट्ठेसु हासदप्परइमाइसु पुव्वभुत्तेसु सवणे वेरग्गमादियासु भावणासु अप्पाणं भावेति । भणियाजयणा सनिमित्तम्पि । सनिमित्तमोहोदओ गओ । इदानिं अनिमित्तं भण्णति । होइ अनिमित्ते इमा परूवणा जयणा य ॥ अनिमित्तस्स ति विहो उदओ – कम्मओ आहारओ सरीरओ य । तथ कम्मोदओ इमो—

[भा. ५७१] छायस्स पिवासस्स व, सहाव गेलण्णतो वि किसस्स ।
बाहिरनिमित्तवज्जो अनिमित्तुदओ हवति मोहे ॥

चू. “छाओ” भुक्खिओ, “पिवासितो” तिसितो, सहावतो किसो सरीरेण गेलण्णतो वा किसो, एरिसस्स जो मोहोदओ, बाहिरं सद्वादिगं निमित्तं, तेन वज्जितो अनिमित्तो एस मोहोदओ उत्ति गत्तं इदानिं आहारोदओ त्ति भण्णति—

[भा. ५७२] आहारउब्भवो पुण, पणीतमाहारभोयणा होति ।
वाईकरणाऽऽहरणं, कल्लाणपुरोध उज्जाणे ॥

चू. आहारपच्चओ मोहुब्भवो “पुण” विसेसणे, “पणीतं” गलंतणेहं, आहार्यते इति आहारः, प्रणीताहारभोजनाद् मोहोदभवो भवतीत्यर्थः । कथं ? उच्यते “वातीकरण” त्ति । पणीयाहारभोयणाओ रसादि वुट्ठी जाव सुक्कंति; सुक्कोवचया वायुप्रकोपः, वायुप्रकोपाच्च प्रजननस्य स्तब्धताकरणं, अथओ भण्णति वाईकरण । अहवा पणीयाहारो वाजीकरणं दम्पकारकेत्यर्थः ।

इहोदाहरणं “कल्लाणपुरोहउज्जाणे” त्ति कंपिल्लपुरं नगरं । ब्रह्मदत्तो राजा । तस्स कल्लाणगं नाम आहारो । सो वरिसेण निफिज्जति । तं च इत्थिरयणं चक्की य भुंजंति । तव्वइरित्तो अन्नो जइ भुंजति, तो उम्माओ भवति । पुरोहितो य तमाहारमभिलसति । पुणो पुणो रायाणं भणति — चिरस्स ते रज्जं लद्धं, अदिट्ठकल्लाणोसि, जेण सारीरियमाहारं न देसि कस्स त्ति । राइणा रूसिएण भणिओ—कल्लं नातिथिवग्ग सहिओ निमंतिओ सि । राइणा उज्जाणे जेमाविओ । तेहिं मोहुदओ गोधम्मो समाचरितो । एवं पणीयाहारेण मोहुदओ भवति त्ति ॥

“आहारोदउ” त्ति गत्तं इदानिं “सरीरोदउ त्ति भण्णति—

[भा. ५७३] मंसोवचया भेदो, भेदाओ आइ—मिंज—सुक्काणं ।
सुक्कोचया उदओ, सरीरचयसंभवो मोहे ॥

चू. आहारातो रसोवचओ । रसोवचयाओ रुहिरोवचओ । रुहिरोवचया मंसोवचओ । मंसोवचया भेदावचओ । एवं कमेण “भेदो” वसा “अट्टी” हड्डं, मिज्जं मेज्जुलउ त्ति वुत्तं भवति, ततो सुक्कोवचओ, सुक्कोवचयाओ मोहोदओ भवति । एवं सरीरोवचयसंभवो मोहोदओ भवतीत्यर्थः गत्तं “सरीरोदए” त्ति दारं । एवं सनिमित्तस्स अनिमित्तस्स मोहुदयस्स उप्पन्नस्स ज्ञाणज्जयणादीहिं अहियासणा कायव्वा । अट्टायमाणे—

[भा. ५७४] निवित्तिगनिब्बले ओमे, तह उद्धट्टाणमेव उब्भामे ।
वेयावच्चा हिंडण, मंडलि कप्पट्टियाहरणं ॥

चू. निव्वीतियमाहारं आहारेति । तह वि अठायमाणे निव्वलाणि मंडगचणगादी आहारेति तह वि अठायमाणे ओमोदरियं करेति । तह वि न ठाति चउत्थादि—जाव—छम्मासियं तवं करेति; पारणए निव्वलमाहारमाहारेति । जइ उवसमति तो सुंदरं । अह नोवसमति “ताहे” उद्धट्टाणं

महंतं करेति कायोत्सर्गमित्यर्थः । तह वि अठायमाणे उब्भामे भिक्खायारिए गच्छति । अहवा – साहूण “वीसामणा” ति वेयावच्चं कराविज्जति । तह वि अठायमाणे देसहिंडिगाणं सहाओ दिज्जति एत्थ हेड्डिल्लिपया उवरुवरि दड्ढवा, एवं अगीतत्थस्स । गीतत्थो पुण सुत्तत्थमंडलिं दाविज्जति ।

अहवा – गीतत्थस्स वि निव्वितिगादि विभासाए दड्ढवा । नोदक आह – जति तावागीयत्थस्स निव्वीयादि तवविसेसा उवसमो न भवति तो गीयत्थस्स कहं सीयच्छयादिठियस्स उवसमो भविस्सति ? आचार्याह – पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वास्संयम योगैरात्मा निरन्तरं व्यापृतः कार्यः ।

“कप्पठियाहरणं” ति – एगस्स कुडुंबिगस्स घूया निक्कम्मवावारा सुहासणत्था अच्छति तस्स य अब्भंगुव्वट्टण–ण्हाण–विलेवणादिपरायणाए मोहुब्भवो । अम्मघातिं भणति । आनेहि मे पुरिसं । तीए अम्मघातीए माउए से कहियं । तीए वि पिउणो । पिउणा वाहिरत्ता भणिया । पुत्तिए ! एताओ दासीओ सब्बधणादि अवहरंति, तुमं कोठायारं पडियरसु, तह त्ति पडिवन्नं, सा–जाव–अन्नस्स भत्तयं देति, अन्नस्स वित्तिं, अन्नस्स तंदुला, अन्नस्स आयं देक्खति, अन्नस्स वयं, एवमादिकिरियासु वावडाए दिवसो गतो । सा अतीव खिण्णा रयणीए निवण्णा अम्मघातीते भणिता – आनेमि ते पुरिसं ? सा भणेति – न मे पुरिसेण कज्जं, निदं लहामि । एवं गीयत्थस्स वि सुत्तपोरिसिं देतस्स अतीव सुत्तत्थेसु वावहस्स कामसंकप्पो न जायइ । भणियं च “काम ! जानामि ते मूलं” सिलोगो ॥

[भा.५७५] एवं तु पयतमाणस्स उवसमे होति कस्सइ न होति ।

जस्स पुण सो न जायइ, तत्थ इमो होइ दिट्ठंतो ॥

चू. “एवं” निव्वीतियादिप्पगारेण जयमाणस्स य साहुस्स उवसमो वि होति, कस्स वि न होति । जस्स पुन साहुस्स सो मोहावसमो न जायति; तत्थ अनुवसमे इमो दिट्ठंतो कज्जति ॥

[भा.५७६] तिक्खम्मि उदयवेगे, विसमम्मि वि विज्जलम्मि वच्चंतो ।

कुणमाणो वि पयत्तं, अवसो जघ पावती पडणं ॥

चू. गिरिनईए पुण्णाए कयपयत्तो वि पुरिसो तिक्खेण उदगवेगेण हरिज्जति; एवं निम्नोन्नतं विसमं विगतजलं विज्जलं एतेसु कयपयत्तो वि पडणं पावति ॥

अस्य दृष्टान्तस्योपसंहारः क्रियते—

[भा.५७७] तह समण सुविहियाणं, सब्बपयत्तेण वी जयंताणं ।

कम्मोदयपच्चइया, विराधणा कस्सइ हवेज्जा ॥

चू. “तह” तेन प्रकारेण, समो मणो समणो, सोभणंविहियं आचरणमित्यर्थः, सब्बपयत्तेण निव्वीतियाति वा चणाति जोगेण जयंताणं वि कर्महेतुकचारित्रविराहणा कस्यचित्त् साधोर्भवेदित्यर्थः । एवं सो उदिन्नमोहो अददधिति असमत्थो अहियासेउं ताहे हत्थकम्मं करेति ॥

[भा.५७८] पढमाए पोरिसीए, बितिया ततिया तथा चउत्थीए ।

मूलं छेदो छम्मासमेव चत्तारिया गुरुगा ॥

चू. पढम–बितिय–ततिय–चउत्थीए पोरिसीए य जहक्कमेण हत्थकम्मं करंतस्स पच्छित्तं–मूलं छेदो छग्गरु चउग्गुरुगा य ॥ अस्या गाथायाः व्याख्या—

[भा. ५७९] निसिपढमपोरिसुब्भव, अदढविति सेवणे भवे मूलं ।

पोरिसि पोरिसि सहणे, एक्केक्कं ठाणगं हसति ॥

चू. रातो पढमपोरिसीए मोहुब्भवो जाओ, तम्मि चव पोरिसीए अदढधितिस्स हत्थकम्मं कोंतस्स मूलं भवति । अह पढमपोरिसिं सहिउं बितियपोरिसिए हत्थकम्मं करेति छेदो भवति । अह दो पोरिसिए सहिउं ततिए पोरिसिए हत्थकम्मं करेति छग्गुरुगा । अह तिन्नि पोरिसिओ अहियासेउं चउत्ये पहरे हत्थकम्मं करेति ङ्का । एवं पोरिसिहानीए स्थानहासो भवतीत्यर्थः ॥

[भा. ५८०] बितियम्मी दिवसम्मि, पडिसेवंतस्स मासितं गुरुगं ।

छट्टे पच्चक्खाणं सत्तमए होति तेगिच्छं ॥

चू. एवं रातीए चउरो पहरे अहियासेउं बितियदिवसे पढमपोरिसीए मासगुरुं । एवं पंचमं पायच्छित्तद्वाणं । एवं पडिसेवित्ता अपडिसेवित्ता वा अन्नस्स साहुस्स कञ्जे कहेज्जा । ते य कहिते इमेरिसमुवदिसेज्जा छट्टे पच्चक्खाणं “पच्छद्धं” ॥

[भा. ५८१] पडिलाभणऽड्ढम्मी, नवमे सट्ठी उवस्सए फासे ।

दसमम्मि पिता पुत्ता, एक्कारसम्मि आयरिया ॥

चू. “छट्टे पच्चक्खाणं” एतप्पभितीण इमं पच्छित्तं—

[भा. ५८२] छट्टो य सत्तमो या, अधसुद्धा तेसु मासियं लहुगं ।

उदरिल्ले जं भणंति, बुद्धस्सऽवि मासियं गुरुगं ॥

चू. छट्टसत्तमा अहासुद्धा नाम न दोषयुक्तं उपदेशं ददतीत्यर्थः । जे पुण न गुरुपदेशो सेच्छए भण्णति तेन तेसिं मासलहुं पायच्छित्तं । उवरिल्ले त्ति पडिलाभणादि तिन्नि “जं भणंति” त्ति सदोषमुपदेशं ददति तेन तेसिं तिण्ह वि मासगुरुं पच्छित्तं । पिता बुद्धो तस्स वि मेहुणपल्लिं नयंतस्स मासगुरुं “अवि” संभावणे, अन्नस्स वि ॥

“छट्टे पच्चक्खाणं” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५८३] संघाडमादिकधणे, जं कतं तं कतमिदाणि पच्चक्खं ।

अविसुद्धो दुट्ठवणो, न सुज्झ किरिया से कातव्वा ॥

चू. संघाडइल्लासहुस्स अन्नस्स वा कहियं—जहा मे हत्थकम्मं कतं । सो भणति—जं कतं तं कतमेव, इदानिं भत्तं पच्चक्खाहि, किं ते भट्टपइण्णस्स जीविणं ।

“सत्तमतो होइ तेगिच्छं” अस्य व्याख्या—“अविसुद्धो” पच्छद्धं । जहा अविसुद्धो दुट्ठवणो रप्फगादि, किरियाए विना न विसुज्झति न नप्पति, एवं तुभए जं कयं तं कतमेव इदानिं निव्वीतियात्तिकिरियं करेहि जेणोवसमो भवति ॥

“पडिलाभऽड्ढमे” अस्य व्याख्या—

[भा. ५८४] पडिलाभणा तु सट्ठी, कर सीसे वंद ऊरु दोच्चंगे ।

मूलादि उम्मज्जण, ओकह्णण सट्ठिमाणेमो ॥

चू. तथैवाख्याते इदमाह “सट्ठी” आविका, सा पडिलाभाविज्जति । तीए पडिलाभंतीए ऊरुए टिए पात्रे अहाभावेण अब्भुवेच्च वा चालिते ऊरुअं मज्जेण ओगलति दोच्चंगाती तओ सा सट्ठी करेण फुसति, सीसेण वंदमाणी णादे फुसेज्जा । इत्थीफासेण य बीएणिसग्गो हवेज्जा ततोवसमो

स्यात् ।

“नवमे सद्दी उवस्सए” अस्य व्याख्या “मूलादि” पच्छद्धं । मूलं आदिग्गहणातो गंडं अन्नतरं वा तदणुरुवं रोगमुक्कडं कज्जति, ततो सद्दी आनिज्जति उवस्सयं, तस्स वा घरे गम्भइ, ततो सा उम्मज्जतिस्पृशति उकह्णं गाढतरं, तेन इत्थिसंफासेण बीयणिसग्गो भवे ॥

दसममि पितापुत्त”त्ति अस्य व्याख्या—

[भा.५८५] सण्णातपल्लि नेहिण, मेहुणि खुडुंतणिग्गमोवसमो ।
अविधितिगिच्छा एसा, आयरियकहणे विधिक्कारे ॥

चू, तथैवाख्याते दसमे ब्रवीति खंतं भणाति – तुब्भे दो वि पितापुत्ता सण्णायपल्लिं गच्छह सण्णायगगाणं ति वुत्तं भवति, तथ “मेहुणिया” माउलदुहिया, “खुडुंत”त्ति उट्ठासवयणेहिं भिण्णकहाहि परोप्परं हत्थसंफरिसेण कीडंतस्स बीयणिसग्गो, ततोवसमो भवति । अविधितिगिच्छा एसा भणिया । “इक्कारसममि आयरिया” अस्या व्याख्या—“आयरियकहणे विधिक्कारो” । तह चेव अक्खाते भणइ तुमं आयरियाणं कहेहि, जं ते भणंति तं करेहि एस एक्कारसमे विहीए उवएसो । तेन सो निदोसो ॥

अहवा कोति भणेज्जा – इमेहि हत्थकम्मं कारविज्जति—

[भा.५८६] सारुवि—सावग—गिहिगे, परतित्थि—णपुंसए य सयणे य ।
चतुरो य होति लहुगा, पच्छाकम्ममि ते चेव ॥

चू, सारुविणेण, सारुविगोसिद्धपुत्तो, सावगेण वा, गिहिणा मिच्छादिट्ठिणा वा, परतित्थिण वा, “नपुंसए सुयणेय” त्ति अन्ने एए चेव चउरो पुरिसनपुंसया, एतेहिं हत्थकम्मं कारविज्जति । एतेहिं कारवेमाणस्स पत्तेयं चउलहुया भवंति । विसेसिया अंतपदे दोहि वि गुरुगा । (एवं पुरिसनपुंसगेषु वि) । अह ते हत्थकम्मं करेउं उदगेण हत्था घोयंति एवं पच्छाकम्मं । एत्थ से चउलहुयं । ते चेव चउलहुगा ब्रुवतोऽपि भवन्तीत्यर्थः । अहवा – “नपुंसए”त्ति काऊं छउगुरुअं एस अन्नो आदेसो ॥

अहवा – कोति भणिओ अभणित वा इत्थियाहिं हत्थकम्मं कारवेज्ज ।

[भा.५८७] एसेव कमो नियमा, इत्थीसु वि होति आनुपुव्वीए ।
चउरो य हुंति गुरुगा, पच्छाकम्ममि ते लहुगा ॥

चू, एसेव “कमो” पकारो जो पुरिसाण सारुवियादी भणितो “नियमा” अवस्सं सो चेव पगारो इत्थीसु वि भवति । नवरं – चउगुरुगा भवंति । तह चेव विसेसिता । पच्छकम्ममि ते चेव चउलहुया भवंति ॥

इदानिं जं सुत्ते भणियं “करेतं वा सातिज्जति”त्ति अस्य व्याख्या—

[भा.५८८] अनुमोदणकारावण, दुविधा साइज्जणा समासेण ।
अनुमोदणे तु लहुओ, कारावणे गुरुतरो दोसो ।

चू, सातिज्जति स्वादयति, कर्मबन्धमास्वादयतीत्यर्थः, सा सातिज्जणादुविहा – अनुमोयणे कारावणे य । “समासो” संक्षेपः ।

सीसो पुच्छति – एतेसिं कारावण अनुमतीणं कयरम्मि गुरुतरो दोसो भवति ? आचार्याह

— “अनु” पच्छद्धं । अनुमोदने लहुतरो दोसो, कारावणे गुरुतरो दोसेत्यर्थः ॥ कारावण अनुमतीणं किं सरुवं ? भण्णति—

[भा. ५८९] कारावणमभियोगो, परस्स इच्छस्स वा अनिच्छस्स ।
काउं सयं परिणते, अनिवारण अनुमती होइ ॥

चू. एवं भणति — तुमं अप्पणो य अन्नस्स वा हत्थकम्मं करेहि त्ति, आत्मव्यतिरिक्तस्य परस्यैवं इच्छस्स वा अनिच्छस्स वा बलाभिओगा हत्थकम्मं करावयतो कारावणा भणति त्ति । इमं अनुमतिसरुवं “काउं” पच्छद्धं जो सयं अप्पणो हत्थकम्मं काउं परिणतो तं अनिवारंत्तस्स अनुमती भवति ॥ भणितं साधूणं । इदानिं संजतीणं भण्णति —

[भा. ५९०] एसेव कमो नियमा, निग्गंथीणं पि होति कायव्वो ।
पुव्वे अवरे य पदे, जो य विसेसो स विण्णेओ ॥

चू. एसेव “कमो” पगारो, संजतीण वि “नियमा” अवश्यं निर्ग्रन्थीनां भवतीत्यर्थः । “पुव्वपदं”, उस्सग्गपदं, “अवरपदं” अववादपदं तेसु जो विसेसो सो विण्णेयो ॥

इमं पच्छित्तं —

[भा. ५९१] दोण्हं पि गुरु मासो, तवकालविसेसितस्स वा लहुओ ।
अंगुलिपादसलाया दिओ विसेसोत्थ पुरिसा य ॥

चू. “दोण्हं पि” त्ति — साहु साहुणीणं । अहवा — कारावणे अनुमतीते य मासगुरु पच्छित्तं । अहवा — कारावगस्स मासलहुं तवगुरुगं । अनुमतीते य मासगुरु कालगुरुं । इमो पुण संजतीणं हत्थकम्मकरणं विसेसो, अंगुलीए वा हत्थकम्मं करेइ, पादे वा पण्णिहयपदेसे, अन्नतरं दोद्धियणालादि बंधिउं करेति । अन्नस्स वा पायंगुड्ढेण पलंबगेण वा अन्नतराए वा कट्टसलागाए, एस विसेसो । “पुरिसा य” जहा पुरिसाण इत्थीओ तथा ताण पुरिसा । गुरुगादित्यर्थः ॥

मू. (२) जे भिक्खू अंगादानं कट्टेण वा कलिंचेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा संचालेइ संचालेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. “अंगं” सरीरं सिरमादीनि वा अंगानि, तेसिं आदानं अंगादानं प्रभवो प्रसूतिरित्यर्थः तं पुण अंगादानं मेदू भणति । तं जो अन्नतरेण कट्टेण वा “कलिंचो” वंसकम्परी, “अंगुली” पसिद्धा, वेत्रमादि सलागा, एतेहिं जो संचालेति साइज्जति वा तस्स मासगुरुगं पच्छित्तं । इदानिं निज्जुत्तीए भण्णति—

[भा. ५९२] अंगाण उवंगाणं, अंगोवंगाण एयमादानं ।
एतेणंगाताणं, अनातणं वा भवे बितियं ॥

चू. अंगानि अट्ट — सिरादी, “उवंगा” कण्णादी, अंगोवंगा नखपव्वादी, एतेसिं “एयं आदानं” कारणमिति । एतेन एयं अंगादानं भण्णति । अहवा — अनायतणं वा भवे बितियं नाम ॥ “अंगाणं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५९३] सीसं उरो य उदरं, पट्टी बाहा य दोन्नि ऊरूओ ।
एते अट्टंगा खलु, अंगोवंगाणि सेसाणि ॥

चू. “सिरं” प्रसिद्धं, “उरो” स्तनप्रदेशः, “उदरं” पेट्टं, “पट्टी” पसिद्धा, दोण्हे बाहातो,

दोष्णि ऊरूओ । एताणि अट्टगाणि । “खलु” अवधारणे भणितः । अवसेसा जे ते उवंगा अंगोवंगा य ॥ ते इमे य—

[भा. ५९४] होंति उवंगा कण्णा, नासऽच्छी जंघ हत्यपाया य ।

णह केस मंसु अंगुलि, तलोवतल अंगुवंगा तु ॥

चू. कण्णा, नासिगा, अच्छी, जंघा, हत्या, पादाय, य एवमादि सव्वे उवंगा भवन्ति । नहा वाला श्मश्रु अंगुली हस्ततलं, हत्यतलाओ समंता पासेसु उण्णया उवतलं भण्णति । एते नखादि सव्वे अंगोसंगा इत्यर्थः ॥ तस्स संचालणसंभवो इमो —

[भा. ५९५] संचालणा तु तस्सा, सनिमित्तऽनिमित्त एतरा वा वि ।

आत—पर—तदुभए वा, अनंतर परंपरे चेव ॥

चू. तस्ये ति मेदूय्य संचालणा सनिमित्ते मोहोदए अनिमित्ते वा । सनिमित्ते “सहं वा सोउणं, दहं सरिउं पुव्वभुत्ताइं पूर्वसूत्रे यथा, तथा व्याख्यातव्यमिति । अनिमित्ते “उदयाहे सरीरे य” इदमपि प्रथमसूत्र एव व्याख्यातव्यम् । “इतरा वा वि” त्ति सनिमित्ता निमित्तवज्जा । सामण्णेण सव्वावि चालणा ति विधा — अप्पाणेण परेण वा उभएण वा । एकक्केका दुविधा — अनंतरा परंपरा वा । अनंतरेण हत्येण, परंपरेण कट्टादिणा ॥ “इतरा वा वि” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५९६] उट्ट—निवेसुल्लंघण—गमणमादिए इतरा ।

न य घट्टणवोसिरित्तुं, चिट्ठति ता निप्पगलं जाव ॥

चू. उट्टंतस्स, निसीएंतस्सवा, लंघणीयं वा उल्लंघंतस्स सुत्तस्स वा, उव्वत्तणादि करंतस्स गच्छंतस्स वा, आदिसद्दातो पडिलेहणादि किरियासु । एवमादि इतरा संचालणा । सण्णं काइयं वा वोसिरित्तं न संचालेति । काइयपडिसाडणमिच्चं ताव चिट्ठइ जाव सयं चेव निप्पगलं । अनंतरपरंपरेणं संचालेमाणस्स मासगुरूं आणादिणो य दोसा भवन्ति ॥

मू. (३) जे भिक्खू अंगादानं संवाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति

चू. “संवाहति” एक्कसि, “परिमद्दति” पुणो पुणो, सा संवाहणा सनिमित्ता वा अनिमित्ता वा पूर्ववत् । आणादिविराघणा सच्चेव ।

मू. (४) जे भिक्खू अंगादानं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीए वा अब्भंगेज्ज मक्खेज्ज वा अब्भंगितं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “तेल्लघृता” पसिद्धा, वसा अयगर—मच्छ—सूकराणं अब्भंगेत एक्कसि, “मक्ख ति पुणो पुणो । अहवा — थेवेण अब्भंगणं, बहुणा मक्खणं, उवट्टणासूत्रे घोवणासूत्रे सनिमित्त अनिमित्ता य पूर्ववत् साइज्जणा तहेव, आणादिविराहणा पूर्ववत् ।

मू. (५) जे भिक्खू अंगादानं कक्केण वा लोद्धेण वा पउमचुण्णेण वा ण्हाणेण वा सिणाणेण वा चुण्णेहिं वा वण्णेहिं वा उव्वट्टेइ परिवट्टेइ वा, उव्वट्टेतं वा परिवट्टेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “कक्कं” उव्वलणयं, द्रव्यसंयोगेण वा कक्कं क्रियते किंचिल्लोहं (लोद्रं) हट्टद्रव्यं, तेन वा उव्वट्टेति, पद्मचूर्णे वा, “ण्हाणं” ण्हाणमेव । अहवा — उवण्हाणयं भण्णति, तं पुण माषचूर्णादि, सिनाणं—गंधियावणे अंगाघसणयं वुच्चति, वण्णओ जो सुगंधो चंदनादिचूर्णानि जहा वट्टमाणचुण्णो पडवासवासादि वा, सनिमित्तऽनिमित्ते तहेव उव्वट्टे ति एक्कसि, परिवट्टे ति पुणो पुणो ।

मू. (६) जे भिक्खू अंगादानं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोवेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सीतमुदकं सीतोदकं, “वियडं” ववगयजीवियं, उसिणमुदकं उसिणोदकं, “वियड” च ववगयजीवियं, “उच्छोले ति” सकृ त, “पधोवणा” पुणो पुणो ।

मू. (७) जे भिक्खू अंगादानं निच्छल्लेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. निच्छल्ले ति त्वचं अवणेति, महामणिं प्रकाशयतीत्यर्थः ।

मू. (८) जे भिक्खू अंगादानं जिघति जिघंतं वा सातिज्जति ॥

चू. जिघति नासिकया आघ्रातीत्यर्थः । हत्येण वा मलेऊणं लंबणं च जिघति । एतेसिं संचालनादीणं जिघणावसाणाणं सत्तण्हवि सुत्ताणं इमा सुत्तफासविभासा-

[भा. ५९७] संवाहणमब्भंगण, उव्वट्टण धोवणे य एस कमो ।

नायव्वो नियमा तु, निच्छलण-जिघणाए य ॥

चू. संवाहणा सूत्रे अब्भंगणासूत्रे उव्वट्टणासूत्रे धोवणासूत्रे एस गमोत्ति - जो संचालणासूत्रे भणिओ सो चेव य प्पगारो नायव्वो “णियमा” अवश्यं निच्छलणजिघणासूत्रे च ॥ एतेसु चेव सत्तसु वि सुत्तेसु इमे दिट्ठंता जहक्कमेण-

[भा. ५९८] सीहाऽऽसीविस-अग्गी, भल्ली वग्घे य अयकर-नरिंदे ।

सत्तसु वि पदेसेते, आहरणा होति नायव्वा ॥

चू. संचालणासुत्ते दिट्ठतो - सीहो सुत्तो संचालितो जहा जीवियंतकरो भवति । एवं अंगादानं संचालियं मोहुब्भवं जनयति । ततो चारित्तविराहणा । इमा आयविराहणा - सुक्खएण मरेज्ज । जेण वा कट्ठाइणा संचालेति तं सविसं उमुत्तिल्लयं वा खयं वा कट्टेण हवेज्जा । संवाहणासुत्ते इमो दिट्ठतो - जो आसीविसं सुहसुत्तं संबोहेति सो विबुद्धो तस्स जीवियंतकरो भवति । एवं अंगादानं पि परिमद्दमाणस्स मोहुब्भवो, ततो चारित्तजीवियविनासो भवति ।

अब्भंगणासुत्ते इमो दिट्ठतो - इयरहा वि ताव अग्गी जलति किं पुण घृतादिणा सिच्च-माणी । एवं अंगादाने वि मक्खिज्जमाणे सुद्धतर मोहुब्भवो भवति । उव्वट्टणासुत्ते इमो दिट्ठतो “भल्ली” शास्त्रविशेषः, सा सभावेण तिण्हा किमंग पुण निसिया एवं अंगादानसमुत्थो सभावेण मोहो दिप्पति, किमंग पुण उव्वट्टित्ते । उच्छोलणासुत्ते इमो दिट्ठतो-एगो वग्घो, सो अच्छिरोगेण गहिओ, संबद्धा य अच्छी, तस्स य एगेण वेज्जेण वडियाए अक्खीणि अंजेऊण पउनीकताणि, तेन सो चेव य खद्धो । एवं अंगादानं पि सो (सुद्ध) इतर चारित्रविनाशाय भवतीत्यर्थः ।

निच्छलणासुत्ते इमो दिट्ठतो - जहा अयगरस्स सुहण्णसुत्तस्स मुहं वियडेति, त तस्स अप्पवहाय भवति । एवं अंगादानं पि निच्छल्लियं चारित्रविनाशाय भवति । जिघणासुत्ते इमो दिट्ठतो - “नरिंदे” ति । एगो राया तस्स वेज्जपडिसिद्धे अंबए जिघमाणस्स अंबट्टी वाही उद्धाइतो, गंधप्रियेण वा कुमारेणं गंधमग्घायमाणेण अप्पा जीवियाओ भंसिओ । एवं अंगादानं जिघमाणो संजमजीवियाओ चुओ अनाइयं च संसारं भमिस्सति ति । सत्तसु वि पदेसु एते आहरणा भवंती-त्यर्थः ॥ भणिओ उस्सग्गो । इदानिं अववातो भण्णति-

[भा. ५९९] वितियपदमणप्पज्जे, अपदंसे मुत्तसक्कर-पमहे ।

सत्तसु वि पदेसेते बितियपदा होति नायव्वा ॥

चू. “बितियपदं” अववायपदं अणप्पज्झो अनात्मवशः ग्रहगृहीत इत्यर्थः । सो संचालणादिपदे सव्वे करेज्जा । अपदसो-पित्तारुअं, मुत्तसक्करा पाषाणकः, पमेहो रोगो सततं कायियं ज्जरंतं अच्छति । एतेसु पदेसु सत्तसु वि जहासंभवं भाणियव्वा ॥

भणियं संजयाण । इदानिं संजतीण-

[भा. ६००] एसेव गमो नियमा, संचालगवज्जितो उ अज्जाणं ।
संवाहणमादीसुं, उवरिल्लेसुं छसु पदेसुं ॥

चू. एसेव प्पगारो सव्वो नियमा संचालणासुत्तविवज्जिओ संवाहणादिसु उवरिल्लेसु छसु वि सुत्तेष्वित्यर्थः ॥

मू. (९) जे भिक्खू अंगादानं अन्नयरंसि अचित्तंसि सोयंसि अनुप्पवेसेत्ता सुक्कपोग्गले निग्घाएति निग्घायंतं वा सातिज्जति ॥

चू. अन्नयरं नाम बहुणं परुवियाणं अन्नतरे अचित्तं नाम जीव-विरहितं, सवतीति सोतं तत्र अंगादानं पवीसरूण सुक्कपोग्गले निग्घाएति । इदानिं निज्जुत्ती-

[भा. ६०१] अच्चित्तसोत तं पुण, देहे पडिमाजुतेतरं चेव ।
दुविधं तिविधमनेगे, एक्केक्के तं पुणं कमसो ॥

चू. “अच्चित्तं” जीवरहितं “सोतं” छिद्रं, पुणसद्धो भेदप्पदरिसणे, तं अचित्तसोतं तिविहं - देहजुयं पडिमाजुयं चेरं च । एक्केक्कस्स पुणो इमे भेदा कमसो दट्टव्वा - देहजुत्तं दुविहं, पडिमाजुत्तं तिविहं, इतरं अनेगहा ॥ तत्थ जं देहजुअं तं दुविहं इमं -

[भा. ६०२] तिरियमणुस्सिस्थीणं, जे खलु देहा हवंति जीवज्जटा ।
अपरिग्गहेतरा वि य, तं देहजुत्तं तु नायव्वं ॥

चू. तिरियइस्थीणं मणुयइस्थीणं जे देहा जीवज्जटा भवन्ति, “खलु” अवधारणे, ते पुण सरिीरा अपरिग्गहा “इतरा” सपरिग्गहा सचेतणं सपरिग्गहं अपरिग्गहं उवरि वक्खमाणं भविस्सति एयं देहजुत्तं भतीत्यर्थः ॥ इदानिं पडिमाजुत्तं तिविहं परुविज्जति-

[भा. ६०३] तिरियमणुयदेवीणं, जा य पडिमा - अओ सन्निहिओ ।
अपरिग्गहेतरा वि य, तं पडिमजुत्तं तु नायव्वं ॥

चू. तिरियपडिमा मणुयपडिमा देविपडिमा य असन्निहियाओ सन्निहियाओ । असण्णिहिया दुविहाअपरिग्गहा, “इतरा” सपरिग्गहा य । जं एयविहाठियं तं पडिमजुत्तं ति नातव्वं ॥

इदानिं इतरं अनेगविहं परुविज्जति-

[भा. ६०४] जुग-छिडड-नालिया-करग गीवेमाति सोतगं जं तु ।
देहच्चाविवरीतं, तु एतरं तं मुणेयव्वं ॥

चू. जुगं बलिद्दाण खंधे आरोविज्जति लोगपसिद्धं तस्स छिड्डं अन्नतरं वा, नालिया वंस-नलगादीणं छिड्डं, करगो पाणियभंडयं, तस्स गीवा छिड्डं वा एवमादि सोतगं । देहं सरिीरं, अच्चयंति तामिति अच्चा प्रतिमा, तेसिं विवरीतं अन्नंति वुत्तं भवति । इह पुण असन्निहिय अपरिग्गहेसु अधिकारो । जं एरिसं तं इतरं मुणेयव्वमित्यर्थः ॥ एतेसिं सोआणं अन्नतरे जो सुक्कपोग्गले

निग्धाति तस्स पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ६०५] मासगुरुगादि छल्लहु, जहन्ने मज्झिमे य उक्कोसे ।
अपरिग्गहितऽच्चित्ते अदिट्ठदिट्ठे य देहजुते ॥

चू. देहजुए अपरिग्गहिते अच्चित्ते जहन्ने अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउलहु । अहोवकतीए चारियव्वं । मज्झिमे अदिट्ठे चउलहुअं । दिट्ठे चउगुरुं । उकोसते अदिट्ठे चउगुरुं, दिट्ठे छल्लहुअं ॥ तिरियमणुयाण सामण्णेण देहजुअं अपरिग्गहियं भणियं । इदानिं तिविह—परिग्गहियं भण्णति—

[भा. ६०६] चउलहुगादी मूलं, जहन्नादिम्मि होति अच्चित्ते ।
तिविहेहिं परिग्गहिते, अदिट्ठदिट्ठे य देहजुते ॥

चू. इमा वि अहोक्कती चारणिया देहजुते अचित्ते पायावच्चपरिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे चउलहुयं दिट्ठे चउगुरुयं । कोडंबिय परिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे चउगुरुं, दिट्ठे छल्लहुं । दंडियपरिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे छल्लहुयं, दिट्ठे छग्गुरुयं । एतेण चेव कमेण त्तिपरिग्गहे मज्झिमए चउगुरुगादि छेदे ठाति । एतेण चेव कमेणं त्तिपरिग्गहे उक्कोसए छल्लहुआदि मूले ठाति ॥

भणियं देहजुअं । इदानिं पडिमाजुअं भण्णति—

[भा. ६०७] पडिमाजुते वि एवं, अपरिग्गहि एतरे असण्णिहिए ।
अचित्तसोयसुत्ते, एसा भणिता भवे सोधी ॥

चू. पडिमाजुयं पि एवं चेव भाणियव्वं । जहा देजुअं अचित्तं अपरिग्गहं तथा पडिमाजुअं असण्णिहियं अपरिग्गहियं । जहा देहजुअं अचित्तं सपरिग्गहं तह पडिमाजुअं असिण्णिहियं सपरिग्गहियं भाणियव्वं । इतरेसु पुण जुगच्छिड्डणालियादिसु मासगुरुं । एत्थ सुत्तनिवातो एसा अचित्तसोयसुत्ते सोही भाणिया ॥

[भा. ६०८] एतासामण्णतरे, तु सोतए जे उदिन्नमोहो उ ।
सनिमित्तऽनिमित्तं वा, कुज्जा निग्धातणादीणि ॥

चू. एतेसिं अचित्ततसोआणं सनिमित्ते अनिमित्ते वा मोहुदए (एतेसिं) अन्नतरे अचित्तसोतए सुक्कपोग्गले निग्धावेति, सो आणादि विराधनं पावइ ॥ इमा संजमविराधना

[भा. ६०९] रागग्गि संजमिधण, दाहो अह संजमे विराहणया ।
सुक्कक्खए य मरणं, अकिच्चकारि त्ति उब्बंधे ॥

चू. राग एव अग्नि रागाग्नि, संजम एव इंधणं संजमेधनं, अतस्तेन रागाग्निना संयमेन्धनस्य दाहो भवित विनाशेत्यर्थः । “अह” इति एष संयमविराधणा । इमा आत्मविराधना पुणो पुणो निग्घायमाणस्स सुक्कक्खए मरणं भवति । ते वा सुक्कपोग्गले निग्घाएत्ता अकिच्चकारि त्ति काउं अप्पाणं “उब्बंधेति” उल्लंघेति त्ति वुत्तं भवति ॥ इयाणिं अववातो भण्णति —

[भा. ६१०] बित्थियपदं तेगिच्छं, निव्वीतियमादियं अतिक्कंते ।
अट्ठाण—सद्दहत्थं, च पच्छ अचित्त जतणाए ॥

चू. “बित्थियपदं” अववायपयं, तेन कयाति सुत्तपडिसिद्धं करेज्ज । कहं ? निव्वीतियमादियं तेइच्छं जया अइक्कंतो तह वि अनुवसंतो । “अट्ठाण” पच्छद्धं ॥

“अट्ठाणं” ति अस्य व्याख्या —

[भा. ६११] उवभुत्तभोगधेरेहिं सद्धि वेसा दुवस्सए ठाणं ।
आलिंगनादि दद्धं, बीयविवेगो जदि हवेज्जा ॥

चू. उवभुत्तभोगी भुत्तभोगिणो विगतकौतुकाः निर्विकारा गीतार्था ते य धेरा, तेहिं सद्धि समाणं वेसिताओ दुवक्खरियाओ वेसस्त्रिया, तेसिं समीवे उवस्सतो घेप्पति । “ठाणं” ति अन्नाओ वा जाओ तक्कम्माओ तत्थ ठातिज्जति, तत्थ ठियस्स आलिंगणा उरु—यणाति फुसमं ति, आदिसद्दातो उवगूहणं चुंबनं वा दद्धण, जति नाम बीयनिसग्गो भवे तो सुंदरं ॥ अह तह वि न उवसमति तो सद्दपडिबद्धाए ठातिज्जति । तत्थ परियारणादि सद्द सुणेऊण जति बीयणिसग्गो भवति तो सुंदरं । तह वि अनुवसंते “हत्थं च” अस्य व्याख्या—

[भा. ६१२] दूसपलासंतरिए, अपडिबद्धं समिल छिड्डमादिसु वा ।
निसिमादि असागरिए, निंदण कहणा य पच्छित्तं ॥

चू. “दूसं” वत्थं “पलासं” कोमलं वडादिपत्तं, तेन अंतरियं हत्थकम्मं करेति, अप्रतिबद्धं असंततमित्यर्थः । एक दो तिन्नि वा दिवसे ।

“पच्छा अचित्तं” ति अस्य व्याख्या—तह वि अठायमाणे समिलं जुगादिछिडेसु सुक्कपोगले निग्घातेति असागरिए, तत्थ वि तिन्निवारे । तत्थ वि अठायमाणे तिरियदेहे अचित्ते पडिमासु वा अपरिग्गहेसु । तह वि अठायमाणे एतेणेव क्रमेण एतेसु चेव सपरिग्गहेसु । मनुयदेहे अचित्ते पडिमासु वा अपरिग्गहासु । तह वि अठायमाणे एतेणेव क्रमेण एतेसु चेव सपरिग्गहेसु एक्केके तिन्निवारे । “जयणाएत्ति” । एयाए जयणाए काउं अप्पाणं “निंदति” गरिहति, पच्छा आयरियाणं कहेति, पायच्छित्तं च पडिवज्जति । शेषं उपरिधाद्वक्ष्यमाणम् ॥

भणितं साधूणं । इदानिं साहुणीणं—

[भा. ६१३] एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायव्वो ।
पुरिस—पडिमाओ तासिं, सविंटेगपलंबमादितरं ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । पुरिससरीरं अचित्तं तस्स वाउप्पयोगेण सागारियं थद्धं । तत्थ अचित्तपोगले निग्घातेति । पुरिसपडिमाओ वा सागारिएण थद्धेण । “सवेंटपलंबं” सवेंट दोद्धियमादी । आदिसद्दातो कद्धपासाणादिणा । इतरं नाम देहपडिमावज्जं ॥

मू. (१०) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं गंधं जिघति, जिघंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सचित्ते दव्वे जो गंधो सो सचित्तपइड्डितो, सो य अइमुत्तगपुप्फातियं, जो जिघति तस्स मासगुरुं आणादिणो य दोसा । इदानिं निज्जुत्ती—

[भा. ६१४] जो गंधो जीवजुए, दव्वम्मी सो तु होति सच्चित्तो ।
संबद्धमसंबद्धा, व जिघणा तस्स दुविधा तु ॥

चू. जीवजुतं दव्वं सचेयणं, तम्मि जो गंधो सो सचित्तपतिड्डितो भण्णति । तं पुणो दव्वं पुप्फफलाति । तस्स जिघणा दुविहा—नासग्गे संबद्धा, असंबद्धा वा । नासाग्राऽसंस्पृथा दूरे कृत्वा जिघ्रतीत्यर्थः ॥ जिघतस्स इमे दोसा—

[भा. ६१५] जो तं संबद्धं वा, अधवाऽसंबद्धं जिघते भिक्खू ।
सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं पावे ।

चू. जो साहू तं गंधं नासाए संबद्धं असंबद्धं वा जिग्घति सो आणाभंगे, अणवत्याए य वट्टति, अन्नेसिं मिच्छत्तं जणयति, आयसंजमविराहणाए य वट्टति ॥ इमा संजमविराहणा-

[भा. ६१६] नासा मुहनिस्सासा, पुप्फजियवधो तदस्सिताणं च ।

आयाए विसपुप्फं, तब्भावितमच्च दिट्ठतो ॥

चू. नीससंतस्स नासामुहेसु जो वायू तेन पुप्फजीवस्स संघट्टणादी भवति । “तदस्सियाणं” ति तम्मि पुप्फे ये आश्रिता अलिकादयः तेषां च संघट्टणादि संभवति । इमा आयविराहणा “आयए” पच्छद्धं । आयविराहणा कयाइ विसपुप्फं भवति तेन मरति, “तब्भावियं” ति तेन विसेण भावितं तदभावितं प्रत्यनीकादिना “अमच्चो” चाणक्को, तदुवलक्खितो दिट्ठतो, जहा-तेन चाणक्केण जोगविसभाविता गंधा कता सुबुद्धिमंत्रिवधाय । इदमावश्यकं गतार्थम् । इदानिं अववातो-

[भा. ६१७] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा पयागरादिसु ।

वाधी हवेज्ज कोयी, विज्जुवदेसा ततो कप्पे ॥

अणपज्जो जिंघेज्जा, “अणपज्जो” अजाणमाणो जिंघति, “अप्पज्जो” वा जाणमाणो “पयागरादिसु” ति रातो जग्गियच्चं तत्थ किं चि एरिसं पुप्फफलं जेण जिंघिएण निद्दा न एति आदिसद्दातो वा निद्रालाभे वा निद्रालाभनिमित्तं जिंघति । वाही वा को ति जिंघिएण उवसमति तं विज्जुवदेसा जिंघति ॥ इमेण विहिणा -

[भा. ६१८] अचित्तमसंबद्धं, पुव्विं जिंघे ततो य संबद्धं ।

अचित्तमसंबद्धं, सचित्तं चेव संबद्धं ॥

चू. अचित्तद्वे गंधं असंबद्धं नासिकाग्रे “पुव्वं” ति पढमं जिंघति, ततो तं चेव अचित्तं संबद्धं, ततो सचित्तं असंबद्धं, ततो सचित्तं संबद्धं जिंघति ॥

मू. (११) जे भिक्खू पदमग्गं वा संकमं वा अवलंबणं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. पदं पदाणि, तेसिं मग्गो पदमग्गो सोपाणा संकमिज्जति जेण सो संकमो काष्टचारेत्यर्थः अवलंबिज्जति ति जं तं अवलंबणं, सो पुण वेतिता मत्तालंबो वा, वागारो समुच्चयवाची, एते अन्नतिथिएण गिहत्थेण वा करावेति तस्स मासगुरुं आणादिणो य । इदानिं निज्जुत्ती-

[भा. ६१९] पदमग्गसंकमालंबणे य, वसधी संबद्धमेतरा चेव ।

विसमे कद्दम उदए, हरिते तसाणजातिसु वा ।

चू. पयमग्गो ति अस्य व्याख्यां-

[भा. ६२०] पदमग्गो सोवाणा, ते तज्जाता व होज्ज इतरे वा ।

तज्जाता पुढवीए, इट्ठगमादी अतज्जाता ॥

चू. पदानां मार्गपदमार्गः, सो पुण मग्गो सोवाणा, ते दुविहा-तज्जाया ‘इतरे’ अतज्जाया, तम्मि जाता तज्जाता पुढविं चेव खणिऊण कता, न तम्मि जाया अतज्जाया इट्ठगपासाणादीहिं कता । एक्केक्का वसहीए संबद्धा “इतरा” असंबद्धा । संबद्धा वसहीए लग्गा ठिता, असंबद्धा

अंगणए अगगपवेसदारो वा, तं पुण विसमे कदमे वा उदए वा हरिएसु वा जातेसु तसपाणेषु वा घणसंसतेसु करेति ॥ इदानि “संकमो” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ६२१] दुविधो य संकमो खलु, अनंतरपतिद्धितो य वेहासे ।

दव्वे एगमणेगो, चलाचलो चेव नायव्वो ॥

चू. संकमिज्जति जेण सो संकमो, सो दुविहो — “खलु” अवधारणे, अनंतरपइद्धितो जो भूमीए चेव पइद्धितो, वेहासो जो खभेसु वा वेलीसु वा पतिद्धितो । एक्केको दुविहो — एगंगिओ य, अनेगंगिओ य—एकानेकपट्टकृतेत्यर्थः । पुनरप्येकैको चलस्थिरविकल्पेन नेयः तदपि विषमकर्मदादिषु कुर्वन्तीत्यर्थः ॥ ‘आलंबनेति’ अस्य व्याख्या—

[भा. ६२२] आलंबनं तु दुविहं, भूमीए संकमे व नायव्वं ।

दुहतो व एगतो वा, वि वेदिया सा तु नायव्व्वा ॥

चू. एतस्स चेव संकमस्स अवलंबणं कज्जति । तं अवलंबणं दुविहं — भूमीए वा संकमे वा भवति । भूमीए विसमे लग्गणनिमित्तं कज्जति । संकमे वि लम्बणनिमित्तं संकज्जति । सो पुण दुहओ एगओ वा भवति । सा पुण “वेइय” ति भण्णति मत्तालंबो वा ॥

[भा. ६२३] एते सामण्णतरं, पदमग्गं जो तु कारए भिक्खू ।

गिहिअन्नतिस्थिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. “एतेसिं” पयमग्गसंकमावलंबणाणमन्नयरं जो भिक्खू गिहत्थेण वा अन्नतिस्थिएण वा कारवेति सो आणादीणि पावति ॥ इमे दोसा—

[भा. ६२४] खणमाणे कायवधा, अच्चित्ते वि य वणस्सतितसाणं ।

खणणेण तच्छणेण व, अहिददुरमाइआ घाए ॥

चू. तम्मि गिहत्थे अन्नतिस्थिए वा खणंते छण्हं जीवनिक्कायाणं विराधना भवति । जइ वि पुढवी अचित्ता भवति तहावि वणस्सतितसाणं विराहणा । अहवा — पुढवीखणणे अहिं ददुरं वा घाएज्जा । कइं वा तच्छित्तोऽभंतरे अहिं उंदरं वा घाएज्जा ॥

एसा संजमविराधना । आयाए हत्थं वा पादं वा लूसेज्जा । अहिमादिणा वा खजेज्जा । जम्हा एते दोसा तम्हा न तेहिं कारवेज्जा । अववाएण कारवेज्जा—

[भा. ६२५] वसही दुल्लभताए, वाघातजुताए अघव सुलभाए ।

एतेहिं कारणेहिं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

चू. दुल्लभा वसही मग्गंतेहिं वि न लब्भति । अहवा — सुलभा वसही किंतु वाघातजुता लब्भति । ते य दव्वपडिबद्धा भावपडिबद्धा जोतिपडिबद्धेत्यादि । पच्छद्धं कंठं ॥

सयं करणे ताव इमेरिसो साहू करेति—

[भा. ६२६] जिइंदियो धिणी दक्खो, पुव्वं तक्कम्मभावितो ।

उवउत्तो जती कुज्जा, गीयत्थो वा असागरे ॥

चू. इंदियजये वट्टमाण जिइंदिओ, जीवदयालू धिणी, अन्नोन्नकिरियाकरणे दक्खो, “पुव्व” मिति गिहत्थकाले, तक्कम्मभावितो नाम तक्कर्माभिज्ञं स च रहकारधरणिपुत्रेत्यादि, “यती” प्रव्रजितः, स च उपयुक्तः कुर्यात्, मा जीवोपघातो भविष्यति । एवं ताव तक्कम्मभावितो

गीयत्यो, तस्स अभावे अगीयत्यो तक्कम्मभावितो, तस्स अभावे तक्कमाऽभावितो गीयत्यो, तस्स अभावे अगीयत्यो अ, एते सव्वे वि असागरे करेति ॥

जया तेहिं पदमग्गसंक- मालंबणहिं कज्जं समत्तं, तदा इमा समाचारी-

[भा. ६२७] कतकज्जे तु मा होज्जा, तओ जीवविराधना ।

मोत्तुं तज्जाय सोवाणे, सेसे वि करणं करे ॥

चू. “कते” परिसमते कज्जे मा जीवविराधना भवे, “ततो” तस्मात् साधुप्रयोगात् अतो तज्जाते सोवाणे मोत्तुं सेसे वि “करणं” विनासणं कुज्जा । तज्जाए न विनासे त्ति, मा पुढविक्कइयविराहणा भविस्सति ॥ अववायमुस्सग्गे पत्ते अववाओ भण्णति-

[भा. ६२८] बितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणई भवे असहू ।

वाघाओ व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

चू. “बितियपदं” अववातो तेन सयं न करेति, गिहिणा कारवेति । कहं ? भण्णति – सयं अनिउणो, निउओ वा केणइ य रोगातंकेण असहू, सहुणो वा “वाघातो” विग्घं, तं च आयरियगिलाणादि पओअणं, “परो” गिहत्थो । जता अप्पणा पुव्वभिहियकारणातो असमत्थो ताहे तेन कारावेउं कप्पते ॥ तेसिं गिहत्थाण कारावणे इमो कमो-

[भा. ६२९] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए व असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

चू. “पच्छाकडो” पुराणो, पढमं ता तेन कराविज्जति । तस्स अभावे साभिग्गहो गिहीयाणव्वती सावगो । ततो निरभिग्गहो दंसणसावगो । तओ अथाभद्दएण असण्णिगिहिणा मिथ्थाधेठिना । पच्छा कडादि परतिथियादि चउरो दडुव्वा । एतेसिं पुण पुव्वं गिहिणा कारवेयव्वं पच्छा परतिथिणा अप्पतरपच्छकम्मदोसातो ॥

मू. (१२) जे भिक्खू दगवीणियं अन्नउत्थिएहिं वा गारत्थिएहिं वा करेति करेत्तं वा सातिज्जति

चू. “दगं” पाणी तं “वीणिया” वाहो, दगस्स वीणिया दगवीणिया । विकोवणानिमित्तं निज्जुत्तिकारो भणति-

[भा. ६३०] वासासू दगवीणिय, वसधी संबद्ध एतरे चेव ।

वसतीसंबद्धा पुण, बहिया अंतोवरिं तिविधा ॥

चू. वासासु दगवीणिया कज्जति । सा दुविहा – वसहीए संबद्धा, “इतरा” असंबद्धा । वसहीसंबद्धा तिविहा – बहिया अंतो उवरिं च ॥ इमं तिविहाए वि वक्खाणं –

[भा. ६३१] निच्चपरिगले बहिता, उम्मिज्जण अंतो व उदए वा ।

हम्मियतलमाले वा, पणालछिड्डं व उवरित्तु ॥

चू. यासा वसहीसंबद्धा बहिया सा निच्चपरिग्गलो । जा सा अंतो संबद्धा ता भूमी उम्मज्जति सिरा वा उप्पिलिगा वा वासोदगं वा छिड्डेहिं पविट्टं । जा सा उवरिसंबद्धा सा ‘हम्मियतले’ हम्मतले डायालोवरि मंडविगाछादितमाले वा वासोदगं पविट्टं, डायाले वा पणालछिड्डं ॥

[भा. ६३२] वसधी य असंबद्धा, उदगागमठाणकद्धमे चेव ।

पढमा वसधिणिमित्तं, मग्गणिमित्तं दुवे इतरा ॥

चू. वसहिं असंबद्धा तिविहा – उदगस्स आगमो उदगागमो, वसहिं तेन आगच्छति पविसति त्ति । अंगणे वा जत्थ साहुणो अच्छंति । तं “ठाणं” उदगं एति । निग्गमपहे वा उदगं एते तत्थ कद्दमो भवति । तत्थ पढमा जा वसहि, तेन पविसति तीए अन्नतो दगवाहो कज्जति, मा वसहिविनासो भविस्सति । इयरासु दुसु जा अंगणं एते जा य निग्गमपहे एता अन्नतो दगवीणिया कज्जति, मा उदगं ठाहि ति तं च संसज्जति । तत्थ अनंतनिताणं तसपाणविराहणा कद्दमो वा दोहि ति । मग्गनिमित्तं नाम मग्गो रुज्झिहि ति उदगेण कद्दमेण वा वसहिअसंबद्धासु वि दगवीणिया कज्जति ॥

[भा. ६३३] एते सामण्णतरं, दगवीणिय जो उ कारवे भिक्खू ।
गिहि—अन्नतित्थिएण व, अयगोलसमेण आणादी ॥

चू. “अयं” लोहं, तस्स “गोलो” पिंडो, सो तत्तो समंता डहति, एवं गिहि अन्नतित्थिओ वा समंततो जीवोवघाती, तम्हा एतेहिं न कारवे एगवीणिया ॥ एगड्डिया इमे –

[भा. ६३४] दगवीणिय दगवाहो, दगपरिगालो य होति एगड्डा ।
विनयति जम्हा उदगं, दगवीणिय भण्णते तम्हा ॥

चू. पुव्वद्धे एगड्डिया, पच्छद्धे एगवीणियणिरुत्तं ॥

गिहिअन्नतित्थिएहिं दगवीणियं कारवेतस्स इमे दोसा—

[भा. ६३५] आया तु हत्थ पादं, इंदियजायं व पच्छकम्मं वा ।
फासुगमफासुदेसे सव्वसिणाणे य लहु लहुगा ॥

चू. “आय” इति आयविराहणा । तत्थ हत्थं पादं वा लूसेज्जा । इंदियाण अन्नतरं वा लूसेज्जा । फासुएणं देसे मासलहुं, सव्वे चउलहुं । अफासुएणं देसे सव्वे वा चउलहुं ॥ अप्पणो करेतस्स एते चेव दोसा । कारणेण करेज्ज वि दगवीणियं । किं कारणं ? इमं—

वसही दुल्लभताए, वाघातजुताए अहव सुलभाए ।
एतेहिं कारणेहिं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

पूर्ववत् कंठा । दगवीणियाए अकरणे इमे दोसा—

[भा. ६३६] पणगाति हरितमुच्छण, संजम आता अजीरगेलण्णे ।
बहिता वि आयसंजम, उवधीनासो दुगंछा य ॥

चू. “पणगो” उल्ली संमुच्छइ, आदिग्गहणातो बेइंदियादि समुच्छंति, हरियक्काओ उट्टेति । एसा संजमविराहणा । आयविराहणा सीतलवसहीए भत्तं न जीरति, ततो गेलण्णं जायति । एते वसहिसंबद्धाए दगवीणियाए अकज्जमाणीए दोसा । वसहि असंबद्धाए बहिया इमे दोसा—उदगागमे ठाणे अग्गदारे चिलिच्चिले लूसति आयविराहणा, संजमे पणगा हरिता बेइंदिया वा उवहिविणासो, कद्दमेण मलिणवासा दुगुं छिज्जति ॥ कारणे गिहिअन्नतित्थिएहिं वि कारविज्जति—

[भा. ६३७] बितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।
वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६३८] पच्छाकड सामिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।
गिहि—अन्नतित्थिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

चू. दो वि पूर्ववत् कंठाओ ।

मू. (१३) जे भिक्खू सिक्कंगं वा सिक्कनंतंगं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा कारेति, करेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “सिक्कंगं” पसिद्धं, जारिसं वा परिव्वायगस्स । सिक्क गणतओ उ पोणओ उच्छाडणं भण्णति, जारिसं कावालिस्स भोयगुग्गुलि एस सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्ति वित्थरो –

[भा. ६३९] सिक्कगकरणं दुविधं, तस-थावर-जीव-देह-निष्फणं ।

अंडग-वाल य कीडग, ण्हारू वज्झादिग तसेसु ॥

चू. तंसिक्क गंदुविधं-तसथावरजीवदेहनिष्फणं । तत्थ तसनिष्फणं अनेगविहं “अडयं” हंसगब्भादि “वालयं” उण्णियं उट्टियं च, “कीडगं” पट्टकोसिगारादि, “ण्हारू वज्झा” पसिद्धा ॥ इदानिं थावरनिष्फणं अनेगविहं-

[भा. ६४०] थावरनिष्फणं पुण, पोंडमयं वागयं पयडिमयं ।

मुंजमयं वच्चमयं, कुस-वेत्तमयं च वेलुमयं ।

चू. “पोंडयं” कप्पासो, “वाग” सणमादी “पयडी” नालिएरि चोदयं, “मुंजं” सरस्स छल्ली, “वच्चगो” दब्भागिती तणं, “कुसो” दब्भो, “वेत्तो” पाणियवसो, “वेणू” थलवंसो ॥

[भा. ६४१] एतेसामण्णतरं, तु सिक्कयं जो तु कारवे भिक्खू ।

गिहि-अन्नतित्थितेण व, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. पूर्ववत् कंठा । तम्हा सिक्क यं न कारवेज्जा, अनुवकरणमिति काउं ॥

बितियपदे कारवेज्ज वि- सिक्क गकरणे कारणानि-

[भा. ६४२] बितियपद-वूढ-ज्झामित, हरियऽद्धाणे तहेव गेलण्णे ।

असिवादि अन्नलिंगे, पुव्वकताऽसति सयं करणं ॥

चू. सव्वोवधी दगवाहेण वूढो । अहवा – सव्वो निब्बुडो उत्तरंतस्स अहवा – दहो । अहवा – सव्वो हरितो तेणएहिं । अहवा – अद्धाणे सिक्क यं धेप्पेज्जा, काएण वा पल्लिमादिभिक्खा-यरियाए गमेज्ज । अहवा – परिव्वायगादि परलिंणं करणओ करेज्ज, तत्थ सिक्कएण पयोजणं होज्जा, गिलाणस्स ओसहं निक्खवेज्ज, असिवगहितो वा परलिंणं करेज्ज, अतरंता वा वंतरं वा मोहणट्ठं वा ।

एतेहिं कारणेहिं दिट्ठं सिक्कयणग्गहणं । तं पुव्वकयं गेण्हेयव्वं, असति पुव्वकतस्स ताहे सयं करेयव्वं ॥

[भा. ६४३] बितियपदमणिउणे वा निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६४४] पच्छाकड सामिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि-अन्नतित्थिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

चू. पूर्ववत् ॥

[भा. ६४५] अह सिक्कयंतयं पुण, सिक्कतओ पोणओ मुणेयव्वो ।

सो जंग-भंगिओ वा, सण-पोत्त-तिरीडपट्टमओ ॥

चू. सिक्कयंतयं नाम तस्सेव पिहणं, मा तथ्य संपतिमा पडिस्संति, सो तु “पूणउ” ति देसीभासाते वुच्चति । सो दुविहो – तस-थावरदेहनिष्फण्णो “जंगिओ” अंडगादी, “भंगिओ” अदसिमादी, “सणो” वागो, “पोत्तं” पसिद्धं, “तिरीडपट्टे” रुक्खतया ॥

[भा. ६४६] एते सामण्णतरं, उ पोणयं जो तु कारवे भिक्खू ।
गिहि-अन्नतिथिएण व, कीरंते कीते व छक्काया ॥

चू. कंठा ॥ सिक्कंतो जे तसा उद्वेति, अप्पाणं वा विंधेज्जा तथ्य गिलाणारोवणा-
[भा. ६४७] बितियपदवूढज्झमिय, हरियऽद्धाणे तहेव गेलण्णे ।
असिवादी परलिंगे, पुव्वकताऽसति सयं करणं ॥

चू. कंठा पूर्ववत् ॥
[भा. ६४८] बितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।
वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६४९] पच्छकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।
गिहि-अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

[भा. ६५०] बितिओ वि य आएसो, सिंहनंतग-वत्थअंतकम्मं ति ।
तं दुल्लभवत्थम्मी देसम्मी कप्पती काउं ॥

चू. “आदेशः” प्रकारः, सिंहणंतगस्स दसावत्थस्स अंतकम्मं अंतकम्मं वत्थंतकम्मदसातो वुणति ति वुत्तं भवति । अववादतो दुल्लभवत्थे देसे तं करेउं कप्पति ॥

मू. (१४) जे भिक्खू सोत्तियं वा रज्जुयं वा चिलिमिलिं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा कारेति, कारेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सुत्ते भवा सोत्तिया वस्स्कम्बल्यादिका इत्यर्थः ।
रज्जुए भवा रज्जुआ दोरको ति वुत्तं भवति ।
[भा. ६५१] सुत्तमयी रज्जुमयी, वागमयी चेव दंड-कडगमयी ।
पंचविध चिलिमिली खलु, उवग्गहकरी भवे गच्छे ॥

चू. सुत्तेण कता “सुत्तमयी”, तं वत्थं कंबली वा । रज्जुणा कता रज्जुमती, सो पुण दोरो । वागेसु कता वागमयी, वागमयं वत्थं दोरो वा वक्कलं वा वत्थादि ॥ दंडो वंसाती । कडमती वंसकडगादि । एसा पंचविहा चिलिमिणी गच्छस्स उवग्गहकारिया धेप्पति ॥

सुत्तमचिलिमिणीए पमाणप्पमाणं गणणप्पमाणं च इम-
[भा. ६५२] हत्थ-पणगं तु दीहा, ति-हत्थ-रुंदो (ओ) ण्णिया असती खोमा ।
एय पमाणं गणणे, -क्कमेक्कगच्छं च जा वेढे ॥

चू. पंचहत्थाणि “दीहा”, “रुंदा” विच्छिण्णा तिन्नि हत्था, उस्सग्गेणं ताव एस उण्णियाए खोम्मियाए, ताए वि एवं चेव प्पमाणं । गणणप्पमाणेणं एक्केक्कस्स साहुस्स । पाडिहारिया वा जा गच्छं वेढिति सा एक्का चेव अणियतप्पमाणा ॥ इदानिं रज्जुमती-

[भा. ६५३] असतुण्णि-खोम-रज्जु, एगपमाणेण जा तु वेढेति ।
कडहू वागादीहि, तु पोत्तऽसति भए व वक्कमयी ॥

चू. तत्थ पुच्चं उण्णिओ दोरो । असति खोमिओ । सो दीहत्तणेण पंचहत्थो एक्केकस्स साहुस्स गणावच्छे तिय-हत्थे वा एक्को चेव जो गच्छं वेदेइ । कडभू रुक्खो, तस्स वक्कलं भवति, वागेहिं वा वुत्तं । खोमियाए असती वागमयी, तस्स विप्पमाणं पूर्ववत् ॥

इदानिं दंडमती-

[भा. ६५४] देहहिको गणणेक्को, दुवारगुत्ती भएउ दंडमयी ।
संचारिमा तु चतुरो, भयमाणे कडगऽसंचारी ॥

चू. 'देहं' सरीरं, तप्पमाणाओ अधितो दंडतो, सो पुण समए नालिया भण्णति । एक्केकस्स साहुस्स सो एक्केक्को भवति । सावयादिभए दुवारगुत्तीकरणं तेहिं देहाहिदंडएहिं किडिया कज्जति । आदिमा चउरो वसहीओ वसहिं, खेत्ताओ वा खेत्तं संवरंति । कडगमती माणे भयनिज्जा असंचारिमा य ॥ किं पुण कज्जं चिलिमिणीए ? इमं सुणसु-

[भा. ६५५] सागारिय-सज्झाएपाणदय-गिलाण-सावयभए वा ।
अद्धाण-मरण-वासासु चेव सा कप्पती गच्छे ॥

[भा. ६५६] पडिलेहोभयमंडलि, इत्थीसागारिएत्थ सागरिए ।
घाणा-लोगज्झाए, मच्छियडोलादिपाणट्ठा ॥

चू. भए सारोवहिं चिलिमिणिं दाउं पडिलेहज्जति । सागारिए उट्टाहरक्खणत्थं भोयणमंडलीए चिलिमिली दिज्जति । इत्थीरूवपडिबद्धाए चिलिमिली दिज्जति । जओ रुधिर वच्चकतिं ततो चिलिमिलिं दाउं सज्झाओ कज्जति । जं दिसं मुत्तपुरिसाति धाणी आगच्छति तं दिसिं चिलिमिलिं काउं सज्झाओ कज्जति । जं दिसं मच्छिडोलादि पाणा आगच्छंति ततो चिलिमिली दिज्जति ॥

[भा. ६५७] उभयो-सह-कज्जे वा, देसी वीसत्थमादि गेलण्णे ।
अद्धाणे छण्णाऽसति, भत्तोवधि सावते तेणे ॥

चू. गिलाणो पच्छण्णे उभयं काइयसण्णा वोसिरति । ओसहं वा दिज्जति । 'देसि' ति जत्थ देसे डागिणीणमुवद्दवो तत्थ गिलाणो पच्छण्णे धरिज्जति । वीसत्थो वा गिलाणो अच्छइ पच्छण्णे अद्धाण-पडिवण्णगा य पच्छण्णस्स असति चिलिमिणिं दाउं भत्तट्ठं करंति । सारोवहिं वा पडिलेहंति । सावयतेणाभए दंडमतीए दारं पिहंति ॥

[भा. ६५८] छण्ण-वह-नट्ठ-मरणे, वासे उज्झंखणीए कडओ उ ।
उल्लुवहि विरल्लेंति, व अंतो वहि कसिण इतरं वा ॥

चू. जाव मतओ न परिट्ठविज्जति ताव पच्छण्णे धरिज्जति । अद्धाणे वा जाव थंडिल न लब्भति तावऽच्छति तो मतो वुज्जति । जओ 'उज्झंखणीए' ति तत्तो कडगचिलिमिली दिज्जति वासासु वा उल्लुवहिं विरल्लेंति दोरे जहासंखं अंत-बहि-कसिण-इतरं वा ॥

[भा. ६५९] पंचविधचिलिमिणीए, पुच्चकताए य कप्पती गहणं ।
असती पुच्चकताए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा. ६६०] वितियपदमणिउणे वा, निउणे वा होज्ज केणई असहू ।
वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६६१] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (१५) जे भिक्खू सूतीए उत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वाकारेति, कारेति वा सातिज्जति ॥

मू. (१६) जे भिक्खू पिप्पलगस्स उत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कारेति, कारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७) जे भिक्खू नहच्छेयगस्सुत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वाकारेति, कारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१८) जे भिक्खू कण्णसोहणगस्सुत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा— कारेति, कारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६६२] सूतीमादीयाणं, उत्तरकरणं तु जो तु कारेज्जा ।

गिही अन्नतिथिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ६६३] उवग्गहिता सूयादिया, तु एक्केक्क ते गुरुस्सेव ।

गच्छं व समासज्जा, नायसेक्केक्क सेसेसु ॥

चू. सूती पिप्पलओ नहच्छेयणं कण्णसोहणं उवग्गहितोवकरणं । एते य एक्केक्का गुरुस्स भवंति, सेसा तेहिं चेव कज्जं करेति । महल्लगच्छं व समासज्ज अणायसा अलोहमया वंससिं गमयी वा सेससहूणं एक्केक्का भवति ॥ किं पुण उत्तरकरणं ? इमं —

[भा. ६६४] पासग—मड्डिनीसीयण—पज्जण—रिउकरण उत्तरं करणं ।

सुहुमं पि जं तु कीरति, तदुत्तरं मूलनिव्वत्ते ॥

चू. “पासगं” बिलं वड्डिज्जति, लण्हकरणं, “नड्डिणिसियणं” निसाणे, “पज्जमं” लोहकारागारे, “रिजु” उज्जुकरणं । एयं सव्वं उत्तरकरणं । अहवा—मूलनिव्वत्ति उवरिं सुहुममवि जं कज्जति तं सव्वं उत्तरकरणं ॥

[भा. ६६५] सूतीमादीयाणं निप्पडिकम्माण कप्पती गहणं ।

असती निप्पडिकम्मे, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा. ६६६] बितियपदमणिउणे वा, निउणे वा सेवती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६६७] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (१९) जे भिक्खू अन्नट्टाए सूतिं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२०) जे भिक्खू अन्नट्टाए पिप्पलगं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२१) जे भिक्खू अन्नट्टाए कण्णसोहणं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२) जे भिक्खू अन्नट्टाए नहच्छेयणं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६६८] सूयिमणट्टाए तु, जे भिक्खू पाडिहारियं जाते ।

सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराघणं पावे ॥

चू. “अणट्टा” निप्पओयणे, पडिहरनिज्जं “पाडिहारियं” ॥ इमे दोसा —

[भा. ६६९] नडे हित विस्सरिते, तदन्न दव्वस्स होति वोच्छेदो ।

पच्छाकम्मपवहणं, धुवावणं वा तदद्वस्स ॥

चू. हत्याओ चुत्ता नद्धा, तेणेहिं हिता, कहिं पि मुक्काण जाणए वीसरिता । तद्व्वअन्नदव्वस्स वा तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स वोच्छेयं करेज्जा । पच्छाकम्मं अन्नं घडावेति असुतिसमणेण वा छिक्का घोवति । अवहंतं वा अन्नं वा धोवावेति । धुवावणं दव्वावेति ॥

[भा. ६७०] आणाए वोच्छेदे, पवहण किण पच्छकम्म पच्छिता ।

गुरुगा गुरुगा लहुगा, लहुगा गुरुगा य जं चऽण्णं ॥

चू. आणादी पंचपदा एतेसु जहसंखं । पायच्छित्ता पच्छद्वेणं ॥

मू. (२३) जे भिक्खू अविहीए सूइं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२४) जे भिक्खू अविहीए पिप्पलगं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५) जे भिक्खू अविहीए नहच्छेयणं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६) जे भिक्खू अविहीए कण्णसोहणयं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अट्टाए सूइं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति वा ॥

मू. (२८) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अट्टाए पिप्पलयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अट्टाए नहच्छेयणयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अट्टाए कण्णसोहणयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३१) जे भिक्खू पाडिहारियं सूइं जाइत्ता वत्थं सेव्विस्सामि त्ति पादं सिव्वति, सिव्वंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२) जे भिक्खू पाडिहारियं पिप्पलयं जाइत्ता वत्थं छिंदिस्सामि त्तिपायं छिंदति, छिंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३) जे भिक्खू पाडिहारियं नहच्छेयणयं जाइत्ता नखं छिंदामि त्ति सल्लुद्धरणं करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४) जे भिक्खू पाडिहारियं कण्णसोहणयं जाइत्ता कण्णमलं नीहरिस्सामि त्तिदंतमलं वा नखमलं वा नीहरेति नीहरावेतं वा सातिज्जति ॥

चू. का अविधी ? इमा—

[भा. ६७१] वत्थं सिव्विस्साम, ति जाइउं पादसिव्वणं कुणति ।

अहवा वि पादसिव्वण, काहेतो सिव्वती वत्थं ॥

[भा. ६७२] तं दद्वूण सयं वा, अहवा अन्नेसिं अंतियं सोच्चा ।

ओभावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

चू. सूति— सामिणा अविहीएसिव्वंतो सयमेव दिट्ठो अन्नस्स वा समीवे सुतं । “ओभावणा”

अन्नस्स पुरो खिसति, “अग्गहणं” साहूण अनायरं करेति ।

दुविहो वोच्छेदो – तद्द्ववण्णदव्वाणं; तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स ॥

[भा. ६७३] अहगं सिव्वस्सामीति, जाइउं सो य देति अन्नेसिं ।

अन्नो वा सिव्विहिती, सो सिव्वणमप्पणा कुणति ॥

चू. अप्पणो अट्टाए जाएउं अन्नस्स अलद्धियसाहुस्स देति । तानि वा कुलानि जस्स साहुस्स उवसमंति तस्स नामेण मग्गिउं अन्नो सिव्वेति ॥ को दोसो ? इमो—

[भा. ६७४] तं दड्डूण सयं वा, अहवा अन्नेसि अतियं सोच्चा ।

ओभावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

मू. (३५) जे भिक्खू सूतिं अविहीए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६७५] सूरियं अविधीए तू, जे भिक्खू पाडिहारियं अप्पे ।

तक्कज्जसंघणं वा, कुज्जा छक्कायघातं वा ॥

चू. जं ताए सूतीए कज्जं तं “तक्कज्जं” कहणप्पणेण वा छक्कायघायं करेज्जइ ॥

इदानिं चउण्ह वि सुत्ताण विधी भण्णति—

[भा. ६७६] तम्हट्टा जाएज्जा, जं सिव्वे कस्स कारणा वा वि ।

एगतरमुभयतो वा, अनुण्णवेउ तथा भिक्खू ॥

चू. “अट्टाए जाएज्जा”, जं वा वत्थादि सिव्वे तदट्टाए जाएज्जा । जस्स साहुस्स कज्जं तन्नामेण जाएज्जा । अप्पणो परस्सुभयट्टा वा जाएज्जा जहा काउकामो तथा अक्खिउं जातियवं एस परमत्थो ॥ अप्पणे विधी भण्णति—

[भा. ६७७] गहणंमि गिण्हिऊणं, हत्थे उत्ताणगम्मि वा काउं ।

भूमीए व ठवेतुं, एस विही होती अप्पिणणे ॥

चू. गहणं पासओ तम्मि सयं गेण्हिऊण अनिएणं (अण्यग्रभागेण] गिहत्थस्स अप्पेति । एवं संजयपओगो न भवति । उत्ताणगंमि वा हत्थे वित्तिरिच्छं अनिएण वा ठवेति । एवं भूमीए विटवेति ॥ एतेसिं चउण्ह वि सुत्ताणं इमे बितियपदा—

[भा. ६७८] लाभालाभपरिच्छा, दुल्लभ—अचियत्त—सहस अप्पिणणे ।

चउसु वि पदेसु एते, अवरपदा हींति नायव्वा ॥

चू. साहू खेत्तपडिलेहगा गता किं सूती मग्गिता लब्भति न व त्ति अणट्टाए मग्गेज्जा । पत्तसिवणट्टाए दुल्लभाओ सूतीओ वत्थसिवणट्टमवि नीयाए पत्तं सिव्विज्जति, तं पुण जयणाए सिव्वेति जहा न दीसति । कोइ सभावेण अचियत्तो साहू सो न लब्भति, तस्स वा नामेण न लब्भति, ताहे अप्पणो अट्टाए जाइउं तस्स देज्जा “सहस” अनाभोएण वा अविहीए अप्पिणेज्जा ॥

मू. (३६) जे भिक्खू अविहीए पिप्पलगं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३७) जे भिक्खू अविहीए नहच्छेयणं पच्चप्पिणइ, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३८) जे भिक्खू अविहीए कण्णसोहयं पच्चप्पिणइ, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६७९] पिप्पलग नहच्छेदण, सोधणए चेव हींति एवं तु ।

नवरं पुण नाणत्तं, परिभोगे होति नातव्वं ॥

चू. एवं पिप्पलग-नहच्छेदण-कण्णसोहणे य एक्केक्के चउरो सुत्ता । अत्थो पूर्ववत् ॥
परिभोगविसेसो इमो -

[भा. ६८०] वत्थं छिंदिस्सामि त्ति जाइउं पादछिंदणं कुणति ।
अहवा वि पादछिंदण, काहिंतो छिंदती वत्थं ॥

ताओ गाहाओ - सूचि सूत्रवत्

[भा. ६८१] नक्खे छिंदिस्सामि त्ति, जाइउं कुणति सल्लमुद्धरणं ।
अहवा सल्लुद्धरणं, काहिंतो छिंदती नक्खे ॥

चू. पिप्पलग-नक्खच्छेयणाणं अप्पणे इमा विही-

[भा. ६८२] मज्जेव गेण्हिऊण, हत्थे उत्ताणयम्मि वा काउं ।
भूमीए वा ठवेतुं, एस विधी होति अप्पिणणे ॥

चू. उभयतो धारणसंभवाओ मज्जे गिण्हिऊण अप्पेति । सेसं कंठं ॥

[भा. ६८३] कण्णं सोधिस्सामि त्ति जाइउं दंतसोधणं कुणति ।
अहवा वि दंतसोधण, काहेंतो सोहती कण्णे ॥

चू. ताओ चेव गाहाओ - (सूचि सूत्रवत्)

[भा. ६८४] लाभालाभपरिच्छा, दुल्लभ-अचियत्त-सहस-अप्पिणणे ।
बारससु वि सुत्तेसु अ, अवरपदा होंति नायव्वा ॥

मू (३९) जे भिक्खू लाउय-पादं वा दारु-पादं वा मट्टिया-पादं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिघट्टावेइ वा संठवेति वा जमावेइ वा अलमप्पणो करणयाए सुहुममवि नो कप्पइ जाणमाणे सरमाणे अन्नमन्नस्स वियरइ, वियरंतं वा सातिज्जति ॥

चू. दोद्धियकं तुंबघटितं, मृन्मयं कपालकादि, परिघट्टणं निम्मोअणं, संठवणं मुहादीणं, जमावणं विसमाण समीकरणं । “अलं” पज्जत्तं सक्केति अप्पणो काउं ति वुत्तं भवति । “जाणइ” जहा न वट्टति अन्नउत्थियगारत्थिएहिं कारावेउं जाणाति वा, सुत्तं सरति एस अम्ह उवएसो अहवा-गुरु पृष्ठः साधुभिर्यथागृहस्थान्यतीर्थिकैर्वा कारापयामः, ततः प्रयच्छते अनुज्ञां ददाती-त्यर्थः । भणिओ सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्तिवित्थरो भण्णति-

[भा. ६८५] लाउयदारुयपाते, मट्टियपादे य तिविधमेक्केक्के ।
बहुयप्पअपरिकम्म, एक्केक्कं तं भवे कमसो ॥

एकैकं त्रिविधं - बहु-अप्प-अपरिकम्ममिति । पुनरप्येकैकं त्रिविधं जघन्यादि । अहवा - द्वितीयमेकैकवचनं निगमनवाक्यमाहुः ॥

[भा. ६८६] परिकम्मणमुक्कोसं, गुणेहि तु जहन्नतं पढमपातं ।
बितियं दोहि वि मज्झं, पढमेण विवज्जिओ ततिए ॥

चू. पढमं बहुपरिकम्मं, तं गुणेहि जहन्नं, आत्मसंयमोपघातबहुत्वात् । अप्परिकम्मं बितियं, तं गुणेहिं मज्झिमं, अल्पात्मसंयमोपघातत्वात् । अपरिकम्मं ततियं, तं गुणेहिं उक्कोसं, जतो पढमस्स विवज्जएवट्टति, आत्मनो संयमस्स चानुपघातित्वात् ॥

बहुअप्पअहाकडाणं किं सरूवं ? इमं—

[भा. ६८७] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंतं होति सपरिकम्मं तु ।

अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंतं अप्पपरिकम्मं ॥

चू. अद्धंगुलापरेण छिज्जंतं बहुपरिकम्मं भवति । जाव अद्धंगुलं ताव अप्पपरिकम्मं ॥

[भा. ६८८] जं पुव्वकतमुहं वा, कतलेवं वा व लब्भए पादं ।

तं होति अहाकडयं, तेसि पमाणं इमं होति ॥

चू. अहाकडं जं पुव्वकयमुहं, कयलेवं तं कुत्तियावणे लब्भति, निण्हगो वा देति, पडिमापडिणियत्तो समणोवासगो वा देति, तं पादं दुविहं— पडिग्गहो मत्तओ वा ॥

पडिग्गहो इमो—

[भा. ६८९] तिन्नि विहत्थी चउरंगुलं च माणस्स मज्झिमपमाणं ।

एतो हीण जहन्नं, अतिरेगतं तु उक्कोसं ॥

[भा. ६९०] उक्कोस—तिसा—मासे, दुगाउ अद्धाणमागतो साधू ।

चउरंगुलं तु वज्जे, भत्तपाणपज्जत्तियं हेट्ठा ॥

चू. जेट्ठो आसाढो अक्कोस—तिसा—मासा भवंति । उवरिं चउरंगुलं वज्जेतु हेट्ठा भारयं पज्जत्तियं भवति ॥

[भा. ६९१] एवं चेव पमाणं, सविसेसत अनुग्गहपवत्तं ।

कंतारे दुब्भिक्खे, रोहगमादीसु भइयव्वं ॥

चू. “सविसेसतरं” बृहतरं गच्छानुग्रहाय प्रवर्तते उदग्राह्यते इत्यर्थः । “कंतार” मडवी, दुब्भिक्खे रोहगे वा अच्छंताण, “भजना” सेवना परिभोगमित्यर्थः ॥ इदानीं मत्तओ—

[भा. ६९२] भत्तसस व पाणस्सव, एगतरागस्स जो भवे भरितो ।

पज्जो साहुस्स तु एतं किर मत्तअपमाणं ॥

चू. कंठा ॥ पडिग्गहो मत्तगो वा इमेहिं गुणेहिं जुत्तो—

[भा. ६९३] वट्ठं समचउरंसं, होति थिरं थावरं च वण्णं च ।

हुंडं वाताइद्धं, भिण्णं च अधारनिज्जाइं ॥

चू. झागारेण “वट्ठं” उच्छायपृथुत्वेन समं तमेव मिज्जमाणं “समचउरंसं” भण्णति । “थिरं” ढटं अविलियंति, अपाडिहारियं थावरं, वण्णं सलक्खणं धारिनिज्जेमेयं । इमं अवारिनिज्जं— उच्छाय पृथुत्वेन आसमं हुंडं, वाताइद्धं त्रोप्पडुयं अनिष्पन्नमित्यर्थः, भिन्नं च अधारणेज्जा एते ।

सुत्तफासिया इमे—

[भा. ६९४] परिघट्टण निम्मोयण, तं पुण अंतो व होज्ज बाहिं वा ।

संठवणं मुहकरणं, जमणं विसमाण समकरणं ।

चू. बहि अंतो वा मोयफेडणं परिघट्टणं, सेसं कंठं ॥

[भा. ६९५] पढम—वितियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।

गिहि—अन्नतित्थिएण व, सो पावति आणमादीनि ॥

चू. “पढमं” बहुपरिकम्पं, “बितियं” अप्परिकम्पं, सेसं कंठं ॥
जम्हा एते दोसा, तम्हा-

[भा. ६९६] घट्टित संठविते वा, पुव्वं जमिति य होति गहणं तु ।

असती पुव्वकतस्स तु, कप्पति ताहे सयंकरणं ॥

[भा. ६९७] बितियपदमणिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६९८] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि अन्नतित्थिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (४०) जे भिक्खू दंडयं वा लड्डियं वा अवलेहणियं वा वेणुसूइयं वा अन्नउत्थिएण वा
गरत्थिएण वा परिघट्टावेति वा संठवेति वा जमावेति वा अलमप्पमाणो करणयाए सुहुममवि नो
कप्पइ जाणमाणे सरमाणे अन्नमन्नस्स वियरति, वियरंतं वा सातिज्जति ॥

चू. “दंडो” बाहुप्पमाणो, “लड्डी” आयप्पमाणा, “अवलेहणिया” वासासुकद्दमफेडिणी
क्षुरिकावत्, “वेणू” वंसो, तम्मती सूती, परिघट्टणं अवलिहणं, संठवणं पासयादिकरणं, जमावेति
उज्जगकरणं ।

[भा. ६९९] डडग बिडंडए वा, लड्डि विलड्डी य तिविध तिविधा तु ।

वेलुमय-वेत्त-दारुग, बहु-अप्प-अहाकडा चेव ॥

चू. एणेण तिविहसद्देण वेलुमयादी; बितियेण तिविहसद्देण बहुपरिकम्मादि ॥

[भा. ७००] तिन्नि उ हत्थे डंडो, दोन्नि उ हत्थे विदंडओ होति ।

लड्डी आतपमाणा, विलड्डि चतुरंगुलेणूणा ॥

[भा. ७०१] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंता होंति सपरिकम्मा उ ।

अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंता अप्पपरिकम्मा ॥

[भा. ७०२] जे पुव्ववट्ठिता वा, जमिता संठवित तच्छित्त वा वि ।

होंति तु पमाणजुत्ता, ते नायव्वा अहाकडगा ॥

चू. पूर्ववत् । किं पुण लड्डीए पओअणं ? इमं-

[भा. ७०३] दुपद-चतुप्पद-बहुपद, निवारणट्टाय रक्खणाहेउं ।

अद्धाण-मरणभय-वुड्ढवासवट्ठंभणा कप्पे ॥

चू. “दुपाय” मणुस्सादि, “चउप्पदा” गाविमादि, बहुपया गंडयगोहिमादि । अद्धाणे
पलंबमादि वुज्जति, मतो वा वुज्जति, बोहिगादिभये वा पहरणं भवति, वंढ्ढस्स वा अवट्ठंभणहेउं
लड्डी कप्पति धेतुं ॥

[भा. ७०४] पढमबितियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।

गिहि अन्नतित्थिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ७०५] घट्टितसंठविते वा, पुव्वि मित्ताए होति गहणं तू ।

असती पुव्वकयाए, कप्पति ताहे सयंकरणं ॥

[भा. ७०६] परिघट्टणं तु निहणं मूलग्गा-पव्वमादिसंठवणं ।

उञ्जकरणं जमणं, दंडगमादीण सव्वेसिं ॥

[भा.७०७] बितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पी ताहे ॥

[भा.७०८] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिएण व गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

[भा.७०९] उडुबद्धे रयहरणं, वासावासासु पादलेहणिया ।

वडउंबरे पिलक्खू, तेसि अलंभम्मि अंबिलिया ॥

चू. उडुबद्धे रयहरणेण पादप्पमज्जणं कज्जति, वासासु पायलेहणियाए कद्दमो अवनिज्जति; सा भवति वडमती उंबरमती पिप्पलो “पिलक्खू” तं मई । एतेसिं अलंभे अंबिलियमती ॥

[भा.७१०] बारसअंगुलदीहा, अंगुलमेगं तु होति विच्छिन्ना ।

घणमसिणनिव्वणा वि य, पुरिसे पुरिसे य पत्तेयं ॥

चू. “घणा” अञ्जुसिरा, “मसिणा” लण्हा, “निव्वणा” खयवज्जिया, पुरिसे पुरिसे य एक्केक्का भवति ॥

[भा.७११] एक्केक्का सा तिविधा, बहुपरिकम्मा य अप्पपरिकम्मा ।

अप्परिकम्मा य तथा, जलभावित एतरा चेव ॥

चू. जलमज्ज उंसिते कट्टे जा कज्जति सा जलभाविता । इतरा अभाविता ॥

[भा.७१२] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंती होति सपरिकम्मा तु ।

अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंती अप्पपरिकम्मा ॥

[भा.७१३] जा पुव्ववद्धिता वा, जमिता संठवित तच्छिता वा वि ।

लभ्भति पमाणजुत्ता, सा नातव्वा अधाकडया ॥

[भा.७१४] पढमवितियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।

गिहि अन्नतिथिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.७१५] घट्टितसंठविताए, पुव्वि जमिताए होति गहणं तु ।

असती पुव्वकडाए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा.७१६] बितियपदमनिउणे वा, निउणेवा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा.७१७] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दय य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिएण व, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

[भा.७१८] वेलुमयी लोहमयी, दुविधा सूयी समासओ होति ।

चउरंगुलप्पमाणा, सा सिव्वणसंघणद्धाए ॥

चू. लोहमती सूती साहुणा न घेतव्वा परं आयरियस्स एक्का भवति, सेसाण वेलुमती सिंगमती वा गणणप्पमाणेण एक्केक्का भवति । पमाणप्पमाणेण चतुरंगुलं भवति । किं कारणं घेप्पति ? इमं – तुण्णणं उक्कइयकरणं वा सिव्वणं, दुगातिखंडाण संघणं ॥ कंठा ।

[भा.७१९] एक्केक्का सा तिविधा, बहुपरिकम्मा य अप्पपरिकम्मा ।

- अपरिकम्मा य तथा, नातव्वा आणुपुव्वीए ॥
 [भा.७२०] अद्धंगुल परेणं, छिज्जंती होति सपरिकम्मा तु ।
 अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंती अप्पपरिकम्मा ॥
 [भा.७२१] जा पुव्वपट्ठिता वा, पुव्वं संठवित तच्छिता वा वि ।
 लब्भति पमाणजुत्ता, सा नायव्वा अधाकडगा ॥
 [भा.७२२] पढमवितियाणकरणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।
 गिहि अन्नतित्थिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥
 [भा.७२३] घट्टित संठविताए, पुव्वं जमिताइ होति गहणं तु ।
 असती पुव्वकडाए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥
 [भा.७२४] वितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।
 वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥
 [भा.७२५] पच्छाकडसाभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।
 गिहि अन्नतित्थिएण व, गिहि पुव्वं एतरे पच्छ ॥

मू. (४१) जे भिक्खू पायस्स एकं तुंडियं तड्डेइ, तड्डेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. “तुंडियं” थिग्गलं, देसी भासाए सामयिगी वा एस पडिभासा, तड्डेति लाए त्ति वुत्तं भवति ।

- [भा.७२६] लाउयदारुयपादे, मट्टियपादे य तड्डणं दुविधं ।
 तज्जातमतज्जाते, तज्जा एगे दुवे इतरे ॥

चू. लाउ आदि एककेकं दुविधं तड्डणं—तज्जातमतज्जातं । लाउस्स लाउयं तज्जातं, ससा-
 दारुमट्टिया दो अतज्जाता । एवं सेसाण वि समाणं एककेकं तज्जायं, असमाणा दो अतज्जाया ॥

- [भा.७२७] एतेसामण्यरं, एगतराएण जो उ तड्डेज्जा ।
 तिण्हं एगतराए, विज्जंताणादिरणे दोसा ॥

चू. एतेसिं पादाणं एगतरेविज्जमाणे जो अन्नतरं पादं अन्नतरेणं तड्डेति तस्स आणादिणो
 दोसा, मासगुरुं च से पच्छित्तं ॥ कारणओ तड्डेज्जा वि । किं पुण कारणं ? इमं—

- [भा.७२८] संतासंतऽसतीए, अधिर—अपज्जत्तऽलब्भमाणे वा ।
 पडिसेहऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

चू. “संतं” विज्जमाणं, “असंतं” अविज्जमाणं, “असती” अभावो । इमा “संततो
 असती”—“अधिरं” दुब्बलं, जइ भिक्खागहणं कज्जति तो भज्जति, पाडिहारियं वा अधिरं, तं
 अथक्के उद्दालिज्जति, अत्थि पादं किं तु अप्पज्जतियं । एसा अप्पनिज्जे संतासती । इमा गारत्थिएसु
 अत्थि अगारत्थिएसु लाउआ, ते न लब्भंति, डंडिएण वा पडिसिद्धं, अनेसनिज्जाणि व लद्धाणि,
 जत्थ वा विसए अत्थि दोद्धिया तत्थंतरा वा असिवादिएहिं न गम्पति ॥

एसा संतासती भणिया । असिवादि वक्खाणं इमं—

- [भा.७२९] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भएण आगाढे ।
 सेहे चरित्त सावत्त भए व असिवादियं एतं ॥

चू. जल्य भूमीए पादाणि अत्थि तत्थंतरा वा इमे दोसा-असिवं ओमोयरिया वा रायदुडं वा बोधियभयं वा । आगाढसदो पत्तेयं संबज्जति । सेहाण व तत्थ उवस्सग्गो भवति, तत्थ व सेहा पडुप्पणा ततो न गंतव्वं, चरित्तं पडुच्च तत्थ इत्थि दोसा, एसणादोसा वा । सावयभयं वा । अन्नो य परिरयेण पंथो नत्थि ॥ एसा सव्वा संतासती भणिता । इमा असतासती ।

[भा.७३०] भिन्ने व ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वाऽसंततो असती ॥

चू. “झामिय” वट्ठं पडिनीएण वा, हरित्तं, तेणेण वा, आदि सद्दातो भिक्खवयेण वा हरिए । पुव्वापादं एतेहिं कारणेहिं न हूअं, अन्नं च से नत्थि, पादभूमीए वि पादा नत्थि, अनिप्फणत्तणाउ ॥

[भा.७३१] संतासंतसतीए, कप्पति तज्जात तड्डणं काउं ।
तज्जातम्मि असंते, इतरेण वि तड्डणं कुज्जा ॥

चू. एसा संतासंतसतीए दुविहाए असतीए तड्डेज्जा । एव तं पुन तड्डणं तज्जा-एतर । पुबं दज्जाएण असतीते अतज्जाएण वि ॥

मू. (४२) जे भिक्खू पायस्स परं तिण्हं तुंडियाणं तड्डोत, तड्डंतं वा सातिज्जति ॥

चू. पर चतुर्थेन न तड्डए । अववाउस्सग्गियं सुत्तं ।

[भा.७३२] तिण्हं तु तड्डियाणं, परेण जे भिक्खु तड्डए पादं ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा.७३३] संतासंतसतीए, अथिर-अपज्जत्तऽलब्भमाणे वा ।
पडिसेधऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा.७३४] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भएण आगाढे ।
सेहे चरित्त सावय, भए व असिवादियं एतं ॥

[भा.७३५] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा.७३६] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न तड्डए पायं ।
एवंविहे असंते, परेण तिण्हं पि तड्डेज्जा ॥

मू. (४३) जे भिक्खू पायं अविहीए बंधइ, बंधेंतं वा सातिज्जइ ॥

[भा.७३७] तिविधम्मि वि पादम्मी, दुविधो बंधो तु होति नातव्वो ।
अविधी विधी य बंधो, अविधीबंधो इमो तत्थ ॥

चू. नवरं - “एवंविधे असंते त्ति अच्छिड्डं लाउआदि तिविहं विहिबंधेण बंधिज्जइ ।
तत्थ इमो विधि-

[भा.७३८] सोत्थियबंधो दुविधो, अविकलितो तेन-बंधो चउरंसो ।
एसो तु अविधिबंधो, विहिबंधो मुद्धि-नावा य ॥

दुविहो सोत्थियबंधो वतिकलितो, इतरो अविकलितो समचउरंसो कोणेसु भिण्णो । वातकलितो एगतो दुहतो वा । एते सव्वे अविधिबंधा । विधिबंधो इमो प्रतीतः मुद्धिय संठितो ४, नावाबंधसंठितो ६ ॥

[भा. ७३९] एत्तो एगतरेणं, जो पादं अविधिणा तु बंधेज्जा ।
तिण्हं एगतराणं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. कंठा सुत्ते अत्थावत्तितो अनुत्तायं । आयरियो अत्थतो पिडसेघयति-

[भा. ७४०] विहिबंधो वि न कप्पति, दोसा ते चेव आणमादीया ।
तं कप्पती न कप्पति, निरत्थयं कारणं किं तं ॥

चू. विधिबंदो वि न कप्पति, जतो तत्थ वि आयसंजमविराहणा दोससंभवो ।

चोयग आह - ननु सुत्ते अत्थावत्तिअऽभिहियं तं कप्पति ? आयरियो आह - न कप्पति
चोयग आह - ननु सुत्तं निरत्थयं । आयरियाह - सकारणं सुत्तं । चोयग आह - किं तं ॥

आयरियाह-

[भा. ७४१] संतासंतसतीए, अथिर अपजत्तऽलब्भमाणे वा ।
पडिसेहऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा. ७४२] संतासंतसतीए, कप्पति विहिणा तु बंधितुं पादं ।
दुब्बलदुल्लभपादे, अविधीए वि बंधणं कुज्जा ॥

मू. (४४) जे भिक्खू पायं एगेण बंधेण बंधइ, बंधंतं वा सात्तिज्जइ ॥

चू. उस्सग्गेण ताव अबंधणं पात्रं घेतत्त्वं । एगबंधणमपि करंतस्स ते चेव आणादिणो
दोसा । शेषं सभाष्यं पूर्ववत् ।

[भा. ७४३] एगेणं बंधेणं, पादं खलु बंधए जे भिक्खू ।
विधिना व अविधिना वा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ७४४] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न बंधए पायं ।
एवंविहे असंते, परेण तिण्हं वि बंधेज्जा ॥

चू. अहवा - दुब्बल दुल्लभपादे, बंधेणेगेण बंधे वा ॥ शेषं पूर्ववत् ।

मू. (४५) जे भिक्खू पायं परं तिण्हबंधाणं बंधइ, बंधंतं वा सात्तिज्जति ॥

चू. अववाउस्सग्गिय सुत्तं, दोसा ते चेव, मासगुरुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ७४५] तिण्हं तू बंधाणं, परेण जे भिक्खू बंधती पादं ।
विहिना वा अविधिना वा, सो पावती आणमादीणि ॥

[भा. ७४६] संतासंतसतीए, अथिर-अपजत्तऽलब्भमाणे वा ।
पडिसेधऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा. ७४७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भएण आगाढे ।
सेसे चरित्त सावय, भए व असिवादियं एतं ॥

[भा. ७४८] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा. ७४९] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न बंधियत्त्वं तु ।
एवंविधे असंते, परेण तिण्हं पि बंधिज्जा ॥

चू. एवं ताव दिद्वं अतिरेगबंधणं, त पुण कवातय कालं अवलक्खण धरेयव्वं ? भतो सुत्तमागयं जे भिक्खू अतिरेगं बंधणं पायं दिवद्वाओ मासाओ परेण धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६) जे भिक्खू अतिरेगं बंधणं पायं दिवद्वाओ मासाओ परेण धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ।

चू. दिवद्दमासातो परं धरंतस्स आणादिणो दोसो, मासगुरुं च से पच्छित्तं । न केवल-मतिरेगबंधणमलक्खणं दिवद्वातो परं न धरेयव्वं । एगबंधेण वि अलक्खणं दिवद्वात परं न धरेयव्वं – कंठा ।

[भा.७५०] अवलक्खणेगबंधं, दुग-तिग-अतिरेग-बंधणं वा वि ।

जो पायं परियट्ठइ, परं दिवद्वाओ मासाओ ॥

चू. कंठा ॥ जो एगबंधणादि धरेति तस्स इमे दोसा-

[भा.७५१] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं तथा दुविहं ।

पावति जम्हा तेणं, अन्नं पादं वि मगेज्जा ॥

चू. तित्थयराणं आणाभंगो, अणवत्था – एगेण धारितं अन्नो वि धरेति, मिच्छत्तं-न जहावातिणो, तहाकारिणो, आयसंजमविराहणा वक्खमाणगाहाहिं ॥

अतिरेगबंधण- मलक्खणे अन्ने वि सूतिता अलक्खणा ।

[भा.७५२] हुंडं सबलं वाताइद्धं, दुप्पुत्तं खीलसंठित चेव ।

पउमुप्पलं च सवणं, अलक्खणं दद्दु दुव्वणं ॥

चू. समचउरंसं जं न भवति तं हुंडं, कृष्णादिचित्तलाणि जस्स तं सबलं, अनिप्फणं वाताइद्धं त्रोप्पडयंति वुच्चति । जं ठविजंतं उद्धं ठायति चालियं पुण पलोद्धति तं दुप्पुत्तं । जं ठविजंतं न ठाति तं खीलसंठितं । जस्स अहो नाभी पउमागिती उप्पलागिती वा तं पउमुप्पलं । कंटकादिखयं सव्वणं । एताणि अलक्खणाणि । दद्दुदुव्वणाणि य दद्दु अग्गिणा, पंचवण्णोववेयं दुव्वणं एकस्मिन्नपि न पततीत्यर्थः । अहवा – प्रवालांकुरसन्निभं सुव्वणं सेसा सव्वे दुव्वणा अनिष्टा इत्यर्थः । अहवा – अलक्खणं एगबंधनादी जं वा एयवजं आगमे अनिट्ठं ॥

इमा चरित्त-विराधना –

[भा.७५३] हुंडे चरित्तभेदो, सबले चित्तविब्भमो ।

दुप्पुत्ते खीलसंठाणे, गणे व चरणे व नो ठाणं ॥

[भा.७५४] पउमुप्पले अकुसलं, सव्वाण वणमादिसे ।

अंतो बहिं च दद्दु, मरणं तत्थ वि निदिसे ॥

चू. उवकरण-विनासो नाण दंसण-चरित्त-विराधना, सरीरस्स जं पीडा भवणं तं सव्वमकुसलं भवति सेसं कंठं ॥

[भा.७५५] दुव्वणम्मि य पादम्मि, नत्थि नाणस्स आगमो ।

तम्हा एते न धारेज्जा, मग्गणे य विधी इमो ॥

[भा.७५६] अवलक्खणेग बंधे, सुत्तत्यकरंत मग्गणं कुज्जा ।

दुग-तिग-बंधे सुत्तं, तिण्हुवरि दो विवज्जेज्जा ॥

चू. हुंडादिलक्खणेगबंधपातेण गहिण सुत्तत्थपोरिसीओ करंतो जहा भत्तपाणं गवेसेति तहा सलक्खण मभिण्णं च पातं उप्पाएति । दुग-तिग-बंधणे सुत्त-पोरिसिं काउं अत्थ-पोरिसिवेलाए मग्गति भिक्खं च हिंडंतो तिण्हं जं परेणं बद्धं अंतोवहिं वा इहं नाभिभिण्णं वा जं एतेसु सुत्तत्थपोरिसीओ वज्जेति, सुरुग्गमाओ जाव भिक्खं पि हिंडंतो मग्गति ॥

केरिसं पादं ? केण वा कमणे ? तं केत्तियं वा कालं मग्गियव्वं ? -

[भा. ७५७] चत्तारि अथाकडए, दो मासा होंति अप्परिकम्मि ।

तेन परं मग्गेज्जा, दिवह्मासं सपरिकम्मं ॥

चू. चत्तारि मासा अथाकडयं पायं मग्गियव्वं, जाहे तं चउहिं वि न लद्धं तदुवरि दो मासा अप्परिकम्मं मग्गियव्वं, जाहे तं पि न लब्धति ताहे बहुपरिकम्मं दिवह्मासं मग्गेज्जा ॥

किं कारणं ? जाव तं अद्धमासेण परिकम्मिज्जति ताव वासाकालो लग्गति । कम्हा ? तम्मि परिकम्मणा नत्थि ।

[भा. ७५८] एवं वि मग्गमाणे, जति पातं तारिसं न वि लभेज्जा ।

तं चेवऽनुकहेज्जा, जावऽण्णं लब्धती पादं ॥

चू. जारिसं आगमे भणियं सलक्खणं, जति तारिसं न लभेज्जा तं चेव अनुकहेज्जा ॥

भणिया परिकम्मणा उस्सग्गेण अववातेण य । इदानिं तस्सेव पायस्स बंधणं जाणियव्वं किं च तं वत्थं ? तेणिम सुत्तं-

मू. (४७) जे भिक्खू वत्थस्स एगं पडिताणियं देइ, देतं वा सातिज्जइ ॥

चू. वासयती ति वत्थं, छाएति त्ति वुत्तं भवति । पडियाणिया थिग्गलयं छंदंतो य एगद्धं, तं जो तज्जातं अतज्जातं वा देति सो आणाति-विराहणं पावति, मासगुरुं च से पच्छित्तं । कतिविहं वत्थं ? निज्जुत्ती वित्थारेति -

[भा. ७५९] जंगिय-भंगिय-सणयं, पोत्तं च तहा तिरीडपत्तं च ।

वत्थं पंच-विकप्पं, ति-विकप्पं तं पुणेक्केक्कं ॥

चू. जंगिय-भंगिय दो वि वक्खाणेति-

[भा. ७६०] उण्णोट्टे मियलोमे, कुयवे किट्टे य कीडए चेव ।

जंगविधी अतसी पुण, भंगविधी होति नायव्वा ॥

चू. ऊरणीरोमेसु तुण्णियं, उट्टरोमेसु उट्टियं, मियाण लोमेसु मियलोमियं, कुतकिट्टा वि रोमविसेसा चेव देसंतरे, इह अप्पसिद्धा । अन्ने भणंति - कुतवो वरक्को तो कट्टिसं एतेसिं चेव अवधाडो । कीडयं वडय पट्टोति । एते सव्वे वि जंगमसत्ताण अवयवेहितो निष्फण्णा जंगविही अतसमादि भंगियविही ॥

[भा. ७६१] सणमाई वागविही, पोत्तविही पोंडयं समक्खातं ।

पट्टो य तिरीडस्सा, तया विधी सा समक्खाया ॥

चू. सणमादी वागो, पोत्तं पोंडयं वमणिनिष्पन्नमिति वुत्तं भवति, पट्टो तिरीड-रुक्खस्स तया सा तय विही समक्खाया ॥ एतेसिं जो अवकिट्टो तं किट्टिसं ।

[भा. ७६२] पंचपरुवेऊणं, पत्तेयं गिण्हमाणसंतंमि ।

कप्पासिया य दोन्नि तु, उण्णिय एक्को तु परिभोए ॥

चू. एसा “भद्दबाहु” सामिकता गाहा । पुव्वगाहादुगेण पंचण्ह वि सरूवं परूवितं । तं “संतम्मि”त्ति लब्भमाणेषु “पत्तेयं” पंचसु वि “गेण्हमाणे” त्ति दो कप्पासिया एगो उण्णिओ गेण्हियव्वो । एतेसिं परिभोगे विवच्चासो न कज्जति । वासत्ताणं मोत्तूण एगस्स उण्णियस्स नत्थि परिभोगो ॥

[भा.७६३] कप्पासियस्स असती, वागयपट्टो य कोसिकारे य ।

असती य उण्णियस्सा, वागय—कोसेज्जपट्टे य ॥

चू. जो कप्पासियं न लभेज्जा ताहे कप्पासियद्वाणे वागमयं गेण्हेज्जा । तस्सासइ पट्टमयं गिण्हइ । तससासति कोसियारमयं गिण्हति । एवं कप्पासित असतीते भणितं । जाहे उण्णियं न लब्भति ताहे उण्णियद्वाणे वागमयं घेष्यति, तस्सासति कोसियारमयं, तस्सासति पट्टमयं ॥

इदानिं परिभोगो—

[भा.७६४] अब्भंतरं च बाहिं, बाहिं अब्भितरे करेमाणो ।

परिभोगविवच्चासे, आवज्जति मासियं लहुयं ॥

चू. दो पाउणमाणस्स कप्पासियमब्भंतरे परिभुंजति, उण्णियं बाहिं परिभुंजति । एस विहीपरिभोगो । अविहीपरिभोगो पुण कप्पासियं बाहिं उण्णियं अंतो । एस परिभोग—विवच्चासो असामायारिनिष्फन्नं च से मासलहुं ॥

[भा.७६५] एक्कं पाउरमाणे, तु खोमियं उण्णिए लहू मासो ।

दोन्नियपाउरमाणो, अंतो खोम्मी बहिं उण्णी ॥

चू. एक्कं खोमियं पाउणति । उण्णियमेगं न पाउनिज्जति । अह पाउणति मासलहुं च से पच्छित्तं । पच्छद्धं कठं ॥ खोमियस्स अंतो उण्णियस्स य बहिं परिभोगे इमो गुणो —

[भा.७६६] छप्पइयपणगरक्खा, भूसा उज्जायणा य परिहरिता ।

सीतत्ताणं च कतं, तेन तु खोमं न बाहिरतो ॥

चू. कप्पासिए छप्पतिया न भवंति इतरहा बहू भवंति । पणओ उल्लियंतो, उण्णिए पाउनिज्जमाणे मलीमसं, तत्थ मलीमसे उल्ली भवति, सा विहिपरिभोगेण रक्खित्ता भवति । बाहिं खोमिण पाउ एण वि “भूसा” भवति, विधिपरिभोगेण सा वि परिहरिया । वत्थं मलक्खमं न कंबली, मलीमसा य कंबली दुग्गंधा, विहिपरिभोगेण सा वि “उज्जातिया” पडिहरिया । पडिगब्भा कंबली ति “सीयत्ताणं” कयं भवति । एतेहिं कारणेहिं खोमं न बाहिं पाउनिज्जति त्ति विकप्पं ॥

तं पुणो वि एक्केक्क त्ति एयस्स इमं वक्खाणं —

[भा.७६७] जं बहुधा छिज्जंतं, पमाणवं होति संधिजंतं वा ।

सिक्खेतव्वं जं वा, तं वत्थं सपरिकम्मं तु ॥

चू. जं बहुधा छिज्जंतं संधिजंतं वा पमाणपत्तं भवति, बहुहा वा जं सिक्खियव्वं, तं वत्थं बहुपरिकम्मं ॥

[भा.७६८] जं छेदेणेगेणं, पमाणवं होति छिज्जमाणं तु ।

संघण—सिक्खण—रहितं, तं वत्थं अप्पपरिकम्मं ॥

चू. जं एगच्छेदेण पमाणवं भवति दसाओ वा परिछिंदियव्वा तं अप्परिकम्मं, “संघणं” दोण्ह खंडाणं सिव्वणं, उक्कुइयं तुण्णाणाति ॥

[भा.७६९] जण्णेव छिंदियव्वं, संघेयव्वं व सिव्वियव्वं च ।
तं होति अधाकडयं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. “जं पुण छिंदण-सिव्वण-संघण-रहितं तं अहाकडं । बहुपरिकम्मादि एक्केकं जहन्नमज्झिमुक्कोसय भवति ॥

[भा.७७०] पढमे पंचविधम्मि वि दुविधा पडिताणिता मुणेयव्वा ।
तज्जातमतज्जाता, चतुरो तज्जात इतरे वा ॥

चू. इह पन्नवणंप्रति बहुपरिकम्मं “पढमं” । तंच जंग-भंगादी पंचविदं । तत्थ कारणमासज्ज गहिते दुविधं पडियाणियं देज्जा तज्जातमतज्जायं । जंगियस्स भंगियादि चउरो अतज्जाता, जंगिय असमाणजातित्तणओ, एगा तज्जाया । एवं सेसाणमवि चउरोऽतज्जाया इतरा एगा तज्जाता । अहवा – एक्केकं वत्थं वण्णो पंचविधं, तत्थ समाणवण्णा तज्जाया, चउरो अतज्जाता ॥

[भा.७७१] एतेसामण्णतरे, वत्थे पडियाणियं तु जो देज्जा ।
तज्जातमतज्जातं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. एतेसिं जंगियादिवत्थाणं किण्हदिवत्थाण वा अन्नतरे, तज्जातमतज्जायं जो पडियाणियं देइ सो आणाति पावति ॥ तम्हा आणादिदोसपरिहरणत्थं अहाकडं घेतव्वं । अहाकडस्स-

[भा.७७२] संतासंतसतीए, अथिर-अपज्जतऽलब्भमाणे वा ।
पडिसेघऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा.७७३] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भएण आगाढे ।
सेहे चरित्तसावय भए व असिवादियं एतं ॥

[भा.७७४] भिन्नेव ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयातीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा.७७५] संतासंतसतीए, कप्पति पडियाणिता तु तज्जाता ।
असती तज्जाताए, पडिताणियमेतरं देज्जा ॥

चू. संतासंतसतिमातिकारणेहिं कप्पति तज्जाया पडियाणिया दाउं । असति तज्जाताए “इतरा” अतज्जाता दि दायव्वा ॥

मू. (४८) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं परिताणइयआणि देति, देंतं वा सातिज्जति ॥

चू. वत्थेणं परं तिण्हं देति, देंतस्स मासगुरुं पच्छित्तं । दिट्ठा एगा पडियाणिया कारणे, पसंगा बहुइओ दाहिति, तेणिमं सुत्तं भण्णति ।

[भा.७७६] पडियाणियाणि तिण्हं, परेण वत्थम्मि देति जे भिक्खू ।
पंचण्हं अन्नतरे, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. कारणे जाव तिन्नि ताव देया तिण्हं परतो चउत्थो न देयो । जंगियाति पंच किण्हवण्णाति वा पंच देंतस्स आणादयो दोसा ॥

कारणतो पुण तिण्हं परतो वि दिज्जा । किं तं कारणं उच्यते-

- [भा.७७७] संतासंतसतीए, दुब्बल हीणे अलब्भमाणे वा ।
पडिसेधऽनेसनिजे, असिवादी संततो असती ॥
- [भा.७७८] असिवे ओमोयरिए, रायदुङ्गे भएण आगाढे ।
सेहे चरित्तसावय, भए व असिवादियं एतं ॥
- [भा.७७९] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥
- [भा.७८०] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न ताणियव्वं तु ।
एवंविधे असंते, परेण तिण्हं पि तानिज्जा ॥

मू. (४९) जे भिक्खू अविहीए वत्थं सिव्वइ, सिव्वंतं वा सातिज्जति ॥

चू. दिट्ठा पडियाणिया, सा असिब्विया न भवति, एवं सिव्वणं दिट्ठं । तं पुण काए विहीए एतेनाभिसंबंधेनइमं सुत्तं “जे भिक्खू अविहीए सिव्वति” तस्स मासगुरुं पच्छित्तं ।

- [भा.७८१] पंचविधम्मि वि वत्थे, दुविधा खलु सिव्वणा तु नातव्वा ।
अविधिविधीसिव्वणया, अविधी पुण तत्थिमा होति ॥

चू. दुविहा सिव्वणा – अविधिसिव्वणा विधिसिव्वणा य । तत्थ अविहिसिव्वणा इमा-

- [भा.७८२] गग्गरग दंडिवलित्तग-जालेगसरा-दुखील-एक्का य ।
गोमुत्तिगा य अविधी, विहि झसंकटा विसरिगा ॥

चू. गग्गर सिव्वणा जहा संजतीणं, डंडिसिव्वणी जहा गारत्थाणं । जालेगसिव्वणी-जहा वरक्खाइसु एगसरा, जहा संजतीण पयालणीकगसासिव्वणी निब्भंगे वा दिज्जति । दुक्खीला संधिज्जंते उभओ खीला देति । एगखीला एगतो देति । गोमुत्तासंधिज्जंते इओ इओ एक्कसिं वत्थं विंधइ । एसा अविधीविधि झसंकटा सा पंघणे भवति, एक्कतो व उक्कुइते संभवति, विसरिया सरडो भण्णति ॥

- [भा.७८३] एत्तो एगतरीए, अविधिविधीए तु जो उ सिव्वेज्जा ।
पंचण्हं एगतरं, सो पावति आणमाईणि ॥

चू. सुत्तत्थपलिमंथो, जं च पडिलेहा न सुज्जति संजमविराहणा । कारणे पुण विधीए, पच्छा अविधीए व सिव्वेज्जा ॥ चउरो गाहाओ –

मू. (५०) जे भिक्खू वत्थस्सेगं वा फालियगंठितं करेति, करेतं वा सातिज्जति ॥

चू. जे भिक्खू वत्थे एगमपि फालिगंठिं देति, देतस्स मासगुरुं पच्छित्तं । चउरो गाहाओ अत्थ विपुव्व कमेण भणियाओ ।

- [भा.७८४] पंचण्हं अन्नतरे, वत्थे जो फालिगंठियं देज्जा ।
सिव्वणगंठे कमतो, सो पावति आणमाईणि ॥

चू. तं किमत्थं देति सिव्वणं ? गंठि त्ति काउं मा सुद्धतरं फिट्ठिस्सति ।
जति करेति आणातिणो य दोसा ॥

- [भा.७८५] गहणं तु अधाकडए, तस्सऽसतीए उ अप्पपरिकम्मे ।
तस्सऽसइ सपरिकम्मे, गहणं तु अफालिए होति ॥

[भा.७८६] तस्सऽसति फालितम्भि, गहणं जं एगगंठिणा बज्जे ।
तससऽसति दुगतिगं पी, तस्सऽसती तिण्हवि परेणं ॥

मू. (५१) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं फालिगंठियाण करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२) जे भिक्खू वत्थस्स एगं फालियं गंठेइ, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं फालियाणं गंठेइ, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४) जे भिक्खू वत्थं अविहीए गंठेति; गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५५) जे भिक्खू अतज्जाएणं गवेसेइ, गवेसंत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. जे भिक्खू वत्थे तिण्ह परं देत्तस्स मासगुरुं, आणादिणो दोसा ।

[भा.७८७] तिण्हपरि फालियाणं, वत्थं जो फालियं पि संसिब्बे ।

पंचण्हं एगतरे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.७८८] संतासंतसतीए, अथिर अपज्जतऽल्भमाणे वा ।

पडिसेघऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

चू. असिबे ओमोयरिए, “ताओ चेव गाहाओ कंठाओ ॥ ७८८ ॥

[भा.७८९] तं पुण गहणं दुविधं, तज्जात्तं चेव तह अतज्जात्तं ।

एक्केक्के एक्केक्कं, तज्जाति चतुरो अतज्जाए ॥

चू. जंगमादि एक्केक्के समाणजातीयं एक्केक्कं तज्जायं । असमाणा चउरो अतज्जाता, वण्णतो

वा तज्जातमतज्जात्तं ॥

[भा.७९०] जं जारिसयं वत्थं, वण्णेणं जारिसं व जं होति ।

तारिसतज्जातेणं, गहणेणं तं गहेतव्वं ॥

[भा.७९१] वितियपदमणप्पज्जे, गहेज्ज अधिकोतितेव अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, असती सरिसस्स दोरस्स ॥

चू. खित्तादिचित्तो अणप्पवसो, सेहो वा अविक्कोविओ, जाणओ वा गीयत्थो । असति सरिसदोरस्स अतज्जाएण गंथेज्जा ॥

मू. (५६) जे भिक्खू अइरेगगहियं वत्थं पर दिवह्हाओ मासाओ धरेत्ति; धरेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. जे भिक्खू अतिरेगगहितं वत्थं परं दिवह्हामासातो धरेज्जा तस्स आणाई, मासगुरुं च से पच्छिंत्तं ।

[भा.७९२] अवलक्खणेगहितं, दुग-तिग-अतिरेग-गंठिगहियं वा ।

जो वत्थं परियट्ठइ, परं दिवह्हाओ मासाओ ॥

[भा.७९३] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तधा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, अन्नं वत्थं वि मग्गेज्जा ॥

चू. अवलक्खणस्स इमे दोसा - कंठा ॥

[भा.७९४] अवलक्खणो उ उवधी, उवहणती नाणदंसणचरित्ते ।

तम्हा न धरेयव्वो, कारण विधिम्मग्गणा य इमा ॥

चू. कारणे पुण धरेयव्वो । इमाए विधीए सलक्खणो उवधी मग्गियव्वो ॥

[भा.७९५] अवलक्खणेगगहिते, सुत्तत्थ करेति मग्गणं कुञ्जा ।

दुगतिगबंधे सुत्तं, तिण्हुवरिं दो वि वज्जेत्ता ॥

चू. दुगतिगगहिते सुत्तं करेति अत्थं वज्जेति । चउरादिसु गहितेसु सुत्तत्थे दो वि वज्जेत्ता मग्गति ॥ इदानिं अहाकडप्पबहुपरिकम्माणं कालो भण्णति—

[भा.७९६] चत्तारि अहाकडए, दो मासा होति अप्पपरिकम्मे ।

तेन पर वि मग्गेत्ता, दिव्हमासं सपरिकम्मं ॥

[भा.७९७] एवं वि मग्गमाणे, जदि वत्थं तारिसं न वि लभेत्ता ।

तं चेवऽनुकहेत्ता, जावऽण्णं लब्भती वत्थं ॥

मू. (५७) जे भिक्खू गिहधूमं अन्नउत्थिएण वा गारित्थेण वा परिसाडावेइ, परिसाडावेतं वा सातिज्जति ॥

चू. आणादि, मासगुरुं च से पच्छित्तं । कम्हा घर—धूमं सो घेप्पति ?

[भा.७९८] घरधूमोसहकजे, दद्दु किडिभेदकच्छुअगतादी ।

घरधूमम्मि निबंधो, तज्जातिअसूयणट्टाए ॥

चू. “दद्दु” पसिद्धं “किडिभं” जंघासु कालाभं रसियं बहति “कच्छू” पाभा, अगतादिसु वा दुब्भति । घर-धूमे सुत्तणिबंधो, तज्जाइयसूयणट्टा कतो । तज्जादियगहणातो अन्ने वि रोगा सूतिता, तेसु जे ओसहा तानि अन्नउत्थिए गेण्हावेतस्स एतदेव पच्छित्तं, अचित्त तज्जाइयसूयणं वा अन्नेसु वि रोगेसु किरिया कायव्वा ॥

[भा.७९९] तं अन्नतित्थिएणं, अहवा गारत्थिएण साडावे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं पावे ॥

चू. पूर्ववत् । गारत्थिअन्नउत्थिएसु इमे दोसा —

[भा.८००] हत्थेण अपावेतो, पीढादि चले जिए सकायं वा ।

भंडविराघन कणुए, अहि—उंदुर पच्छकम्मे वा ॥

चू. भूमीठितो हत्थेहिं अपावेतो पीठात्ति चलं ठवेत्तु तत्थारोद्धं गेण्हति, तम्मि चले पवडंतो पिपीलियादिजिए विराहेत्ता, सकाए वा हत्थादि विराहेत्ता, भंडगाणि वा विराहेत्ता, अच्छीसु कणयुं पडेत्ता, अहि उंदुरेण वा खज्जेत्ता, गारत्थऽण्णउत्थिया य पच्छाकम्मं करेत्ता । तम्हा न तेहिं गेण्हावे ॥ अप्पणा चेव —

[भा.८०१] पुव्वपरिसाडितस्स, गवेसणा पढमताए कायव्वा ।

पुव्वपरिसाडितासति, तो पच्छा अप्पणा साडे ॥

चू. पुव्वपरिसाडियं न लब्भति तो पच्छा अप्पणा साडेति जयणाए, जहा पुव्वभणिया दोसा न भवंति ॥ कारणे पुण तेहिं वि साडावेति —

[भा.८०२] वितियपद होज्ज असहू, अहवा वि सहू पवेस न लभेत्ता ।

अदवा वि लब्भमाणे, होज्जा दोसुब्भवो कोयी ॥

चू. अप्पणा असहू, घरे वा पवेसं न लब्भति, अगारी वा तत्थ पविट्ठं उवसग्गेति अन्नो वा को ति हियणट्टा दिएहिं दोसुब्भवो होज्जा । एवमादिकारणा अवेक्खित्तं कप्पति ॥

[भा. ८०३] कप्पति ताहे गारत्थिएण अधवा वि अन्नतित्थीणं ।

पडिसाडण काउं जे, धूमे जतणा य साहुस्स ॥

चू. गारत्थिअन्नउत्थिएण घरधूमं साडावेउं कप्पति ॥

मू (५८) जे भिक्खू पूइकम्मं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति मासियं पडिहारट्ठाणं अनुग्घाइयं ॥

चू. दावणं विणट्ठं कुहितं पूति भण्णति । इह पुण समए विसुद्धं आहाराति अविशोधिकोटीदोसजुएणं सम्मिस्सं पूतितं भण्णति ।

[भा. ८०४] पूतीकम्मं दुविधं, दव्वे भावे य होति नायव्वं ।

दव्वम्मि छगण धम्मिय, भावम्मि य बादरं सुहुमं ॥

चू. “पूती; कुहितं, “कम्मं” मिति आहाकम्मं, समए तस्यानिष्टत्वात्, तत् पूति, यदपि तेन संसृष्टं तदपि पूति, इह तु संसृष्टं परिगृह्यते । तं पि दुविधं – दव्वे भावे य । दव्वे धम्मियदिद्धंतो, देवायणे गोट्टिनिउत्तो धम्मितो, तेन उस्सवतिहिनिमित्तं उवलेवणछगणमोहारंतेण समिति वल्ल – चण – यव तिमीसंमाणगपुरीसंगहितं, तव्वतिमिस्सेण छगणेण देवायणमुवलित्तं, गोट्टियागमो, घाणअग्घायणं, वल्लचणयदंसणं, तं सव्वभवणेत्तु पुण्णमण्णेण लिंपणं । तत्थ छगणं अपूइं सण्णाति पूतितं । पूतिणा संसद्धं तदपि पूतिरित्यर्थः । भावपूतियं दुविधं – बादरं सुहुमं च ॥

तत्थिमं सुहुमं –

[भा. ८०५] इंधणधूमे गंधे, अवयवमदी य सुहुमपूइयं ।

जेसिं तु एत वज्जं, सोधी पुण विज्जते तेसिं ॥

चू. “इंधणं” दारुयं, तस्स धूमो इंधणधूमो, सो आहाकम्मे रंधमाणे लोगं फुसति, तेन छिक्कं सव्वं पूतीयं भवति । गंधपोग्गलेहिं वा छिक्कं सव्वं पूतीतं । धूमगंधवज्जेहिं वा सुहुमावयवेहिं छिक्कं पूतीतं भवति । एयं सव्वं सुहुमं ॥

सीसो पुच्छति – तं कि वज्जं, अवज्जं ? आयरियाह – जेसिं तु पच्छद्धं । गतं सुहुमं ।

[भा. ८०६] बादरपूतीयं पुण, आहारे उवधि वसधिमामीसु ।

आहारपूइयं पुण, चउव्विहं होति असनादी ॥

[भा. ८०७] अहवाऽऽहारे पूती, दुविधंतु समासतो मुणेयव्वं ।

उवकरण पूति पढमं, बीयं पुण होंति आहारे ॥

चू. बादरं तिविधं – आहार, उवहिं, सेज्जा । आहारपूतितं चउव्विहं – असणादितं समासतो दुविधं – उवाहारे उवकरणे य । तत्थ जं तं रद्धस्स वा दिज्जंतस्स उवकारं करेति तं उवकरण-पूतितं ॥ तं च इमं –

[भा. ८०८] चुल्लुक्खलियं डीए, दव्वी छूढे य मीसियं पूति ।

डाए लोणे हिंगू, संकामण फोड संधूमे ॥

चू. पुव्वद्धे उवकरणपूतितं, पच्छद्धं आहारपूतितं गहितं । तं कहं पुण चुल्लुक्खलियाण संभवो ? संघभत्तेसु संघनिमित्तं चुल्ली कज्जति, सा ऽऽहाकम्मिया, तेन आहाकम्मित-कद्धमेण अप्पणो पुव्वकताए चुल्लीए फुडगं संठवेति, एसा पूतिया चुल्ली । आहाकम्म-पूतियासु दोसु वि

चुलीसु अप्पमोवक्खडेति, तत्थ न कप्पति, उवकरणपूतितं काउं, उत्तिण्णं कप्पति । उक्खलिया थाली, जा साधुनिमित्तं घडिया सा आहाकम्मिया, जा पुव्वं आयड्ढे कडा आहाकम्मियकद्दमेण फुड्डुतिता उक्किरिउं कप्पति । साहुनिमित्तं छेत्तुं दोअदव्वी घडिया आहाकम्मिया, आयड्डा घडिया नवा, भग्गो गंडो, साहुनिमित्तं कते गंडे पूतिता, एतेसु विसुद्धभत्तमज्जे छूडेसु दुड्डेव नव ति मिस्सत्तातो उवकरणपूतियं । तेसु तत्थ ठिएसु अन्नेणवि देति न कप्पति ।

अहवा – “छूडेय मीसियं पूतिं” ति । एयस्स इमं वक्खाणं-दीहिचुली, कतासु उक्खासु पढमउक्खाए आहाकम्मं, बितिय-चउत्थादिसु आयड्डं उवक्खडेति, पढमं दव्वीए घट्टेउं बितिय-चउत्थासु छोडुं घट्टेति पूतिमीसं भवति, उवकरणाहारसंभवाउ मीसं । उवकरणपूतितं गतं । इदानिं आहारपूतितं – “डागो” पत्तसागो, सो संघट्टादिकारणा कओ । संघट्टा लवणं वट्टियं, संघट्टा हिंणु पल्लालियं, एतानि त्थोवं अप्पणो रद्धमाणे छुब्भति । एतं आहारपूतियं । जत्थाहाकम्मं रद्धं तं संकामेउं अप्पणो रंधेति पूतियं भवति । उवरि धूमणेण धोवितं “फोडितं” भण्णति । तं संघट्टा तलियं अप्पणो रद्धमाणे छुब्भति पूतितं । “संधूमे” ति संघट्टा अंगाल धूवो कतो अप्पणो वि तम्मि चेव भायणं ठवेति, तत्थंबिलादि छुब्भति तं पूडतं ॥

इदानिं अविसोधिकोडीए अकप्पकरणविधानं भण्णति-

[भा.८०९] लेलेहिं तीहं पूतिं, कप्पते सुद्ध तिण्ह व परेण ।
तेन परं सेसेसुं, जावतियं फासते पूतिं ॥

चू. जत्थुक्खाए आहाकम्मं कयं तत्थेगदिणेण ततो वारा अप्पणट्टा उवक्खडेति ति-दिनेन वा, तिसु वि लेवेसु पूतितं भवति । तं पूतितं जत्थ भायणे गहियं तं कयकप्पं सुज्झति । कप्पममाणपदरिसणत्थं तिण्ह उपरेणं चउत्थे कप्पे सुज्झति, सह तेन कल्पोदकेनेत्यर्थः । अहवा – “तिण्ह व परेण”, वकारो विकप्पदरिसणे, निरवयवं तिसु, सावयव तिण्ह व परेणेत्यर्थः । “तेन परं” ति चतुर्थकल्पात् परतः, परशब्दोऽत्र आर वाची ति सेसा वि पढमकप्पा, तिसु जं पुडुं तं सव्वं पूतियं, न केवलं आहाकम्मेण पुडुं पूतितं, पूतिएण वि पुडुं पूडिमित्यर्थः । अहवा – ततः ततियकप्पापरतो सेसेण चउत्थकप्पेण पुडुं जाततियं तं सव्वं पूतितं न भवतीति वाक्यशेषः । एष एव गतार्थो । रंधनकल्पेष्वेवं वक्तव्यः ॥ इदानिं उवधिपूतितं-

[भा.८१०] उवही य पूतियं पुण, वत्थे पादे य होति नायव्वं ।
वत्थे पंचविहं पुण, तिविहं पुण होति पादंभि ॥

चू. उवधिपूतितं दुविहं-वत्थे पादे य । वत्थे जंगिताइ पंचविधं । लाउआति पादे तिविधं वत्थे आहाकम्मकडेण सुत्तेण थिग्गलं वा देति, पाए वि सीवति थिग्गलं वा देति ॥
इदानिं वसहिपूतियं-

[भा.८११] वसधीपूतियं पुण, मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य ।
एक्केक्कं सत्तविधं, नेतव्वं आणुपुव्वीए ॥

चू. वसहिपूतितं दुविधं-मूलगुणे उत्तरगुणे य । मूलगुणे सत्तविहं चउरो मूलवेलीओ, दो धारणा, पड्डिवंसो य । उत्तरगुणे सत्तविधा-वंसग कडण ओक्कंपण-छावण-लेवण-दुवार-भूमिकम्मे य । एत्थ अन्नतमे छ फासुआ कडा, सत्तमं हाकम्मियं छुब्भति ॥

एवं पूतितसंभवो । पूतितं गेण्हंतस्स संजमविराहणा, असुद्धगहणातो देवया पमत्तं छलेज्ज,
आयविराहणा अजिण्णे वा गेलण्णं भवेज्ज । बितियपदेणं आहारपूतितं गेण्हेज्ज—

[भा.८१२] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, गहणं आहारपूतीए ॥

चू. पूर्ववत् । उवहिपूतितं इमेहिं कारणेहिं गेण्हेज्जा—

[भा.८१३] नट्ठे हित विस्सरिते, ज्ञाभियवूढे तहेव परिजुण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं तु उवधिस्स ॥

चू. कंठा । पातपूतितं इमेहिं कारणेहिं गेण्हेज्जा—

[भा.८१४] असिवे ओमोयरिए रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं भवे पादे ॥

चू. वसहिपूइते इमे कारणा—

[भा.८१५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

वसधी—वाघातो वा, असती वा वसहि गहणं तु ॥

चू. असिवगहिता वसहिं न लब्भंति, पूइए द्वाअंति । ओमे पूइतवसहिद्धिया भत्तं लभति ।
रायदुट्ठे निलुक्का अच्छंति । भए वि एवं गेलण्णे ओसहकारणादि द्दिया न लब्भति वा अन्ना,
सुद्धवसहि—वाघाए पूतिताए ठायंति । असति वा सुद्धाए पूइयाए ठायंति । एवमादि असिवादि-
कारणे वहिता सावतादि भए जाणिऊण अंतो पूतिताए ठायंतीत्यर्थः ॥

उद्देशक : १ – समाप्तः

मुनि दीपरत्सागरेण संशोधिता सम्पादिता नीशीथसूत्रे प्रथम उद्देशकस्य
(भट्टबाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युतं) संघदास गणि विरचिता भाष्यं एवं
जिनदास महत्तर विरचिता चूर्णिः परि समाप्ता ।

उद्देशकः—२

चू. भणिओ पढमो उद्देशो । इदानि अवसरपत्तो बितिओ भण्णति । पढम—बितित
उद्देशगाण—संबंधकारिणी इमा गाहा—

[भा.८१६] भणिया तु अनुग्घाया, मासा ओघातिया अहेदाणिं ।

परकरणं वा भणितं, सयकरणमियाणि बितियम्मि ॥

चू. पढमसद्दे सए गुरुमासा भणिता । अह इदानि बितिए लहुमासा भण्णति । अहवा—
पढमुद्देशे परकरणं निवारियं, इह बितिए सयंकरणं निवारिज्जति ॥ अहवा ऽयं संबंधः—

[भा.८१७] अहव नं हेट्ठनंतर—सुत्ते घर—धूमसाडणं भणित ।

रयहरणेण पमज्जित, तं केरिसमेस संबंधो ॥

चू. बिति—उद्देशगपढमसुत्तातो हेट्ठा जं सुत्तं तं च पूइतं सुत्तं तस्स अनंतरसुत्ते घर—धूमसाडणं
भणियं, तं रओहरणेण साडिज्जति । तं रओहरणं इमं भण्णति ॥ अहवा ऽयं संबंधः—

[भा.८१८] उवकरणपूतियं पुण, भणितं अधमवि होति उवकरणं ।

करकम्मादिपदे वा, इहमवि हत्थस्स वावारो ॥

चू. पढमुद्देसगस्स अंतसुत्ते उवकरणपूइतं भणितं । इह बितिय आदिसुत्ते उवकरणं चैव भण्णति । अहवा ऽयं संबंधः – पढमुद्देसग-आदिसुत्ते “करो” हत्थो, तस्स वावारो भणितो । इहावि दारुदंड-पाय-पुंछणकरणं हस्तव्यापार एव ॥

अनेन संबंधेनायातस्य द्वितीयोद्देशकस्येदमादिसूत्रम्-

मू. (५९) जे भिक्खू दारुदंडयं पायपुंछणयं करेइ; करेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. “जे” ति निद्देसे, “भिक्खू” पूर्वोक्त, दारुमओ दंडओ जस्स तं दारुदंडयं, पादे पुंछति जेण तं पादपुंछणं पट्टय-दुनिसिज्जवज्जियं रओहरणमित्थर्थः । तं जो करेति, करेत्तं वा सातिज्जति तस्स मासलहुं पच्छित्तं । एस सुततत्थो । एयं पुण सुत्तं अववातियं ।

इदानिं निज्जुत्ति – वित्थरो –

[भा.८१९] पाउंछणगं दुविधं, उस्सग्गियमाववातियं चैव ।

एक्केक्कं पि य दुविधं, निव्वाघातं चा वाघातं ॥

चू. “पाउंछणं” रओहरणं, तं दुविधं-उस्सग्गियं चैव ।

एक्केक्कं पि य दुविधं, निव्वाघातं चा वाघातं ॥

चू. “पाउंछणं” रओहरणं, तं दुविधं-उस्सग्गियं आववातियं च । उस्सग्गियं च । उस्सग्गियं दुविधं – निव्वाघातितं वाघातियं च । आववातितं पि य दुविधं – निव्वाघातितं वाघातितं च ॥ एतेसिं वक्खाणमिदानिं भण्णति-

[भा.८२०] जं तं निव्वाघातं, तं एगंगियमुण्णियं तु नायव्वं ।

वाघाते उट्टियं पि य, सणवच्च य भुंज पिच्चं च ॥

चू. जं उस्सग्गितं निव्वाघातितं तं एगंगियं । एगंगि उण्णिय भवति । इदानिं उस्सग्गे वाघातियं भण्णति – जं तस्सेव अनेगंगाओ उण्णिदसाओ । असति तस्सेव उट्टदसाओ । असति तस्सेव सणदसाओ । असति तस्सेव वच्चपिच्चदसओ । वच्चओ, तणविसेसो दर्भाकृतिर्भवति । असति तस्सेव भुंजपिच्चदसा भुंजो पिच्चिउ त्ति वा, विप्पिउ त्ति वा, विप्पिउ त्ति वा, कुट्टितो वा एगहं । असति उण्णियस्स उट्टितपट्टतो एगंगदसो । एगंगासति उण्णिय-उट्ट-सणादिदसा चारे-यव्वा । एते उस्सग्गित-वाघातप्रकारा अभिहिता इत्यर्थः ॥ इदानिं अववातिकं दुविधं भण्णति-

[भा.८२१] आवातं तध चैव य, तं नवरि दारुदंडगं होति ।

वाघाते अतिरेगो, इमो विसेसो तहिं होति ॥

चू. जहा उस्सग्गितं निव्वाघातं उन्निदसं, वाघातितं च उट्टादिदसं भणितं, आववातितं तथा वक्तव्यमित्थर्थः । रओहरणपट्टयदुण्णिसेज्जवज्जियं दारुदंडयमेव तं भवति । उस्सग्गिय-आववातितवाघाते अइरेगो इमो अन्नो वि दसाविसेसो भवति ॥

[भा.८२२] उवरिं तु भुंजयस्सा, कोसेज्जय-पट्ट-पात्त-पिंछे य ।

संबंधे वि य त्तो, एस विसेसो तु वाघाते ॥

चू. रओहरणपट्टे दारुदंडे वा भुंजदसा भवति । भुंजदसाऽसति कोसेज्ज दसा, कोसेज्जा वडओ भण्णति, तस्सासति दुगुल्लपट्टदसा, पट्टदसासति पोत्तदसा, पोत्तदसासति मोरंगपिंछदसा

‘संबंधे वि य त्तो’ त्ति ततः कोसेतकादिविकल्पेसु वि संबंधासंबंधविकल्पेण रओहरणविकल्पा कार्या, आद्य भेदानाभावादित्यर्थः ॥ चतुर्भगार्थनिरूपणार्थं गाथाद्वयमाह—

[भा. ८२३] जं तं निव्वाघातं, तं एगं उण्णियं तु धेत्तव्वं ।
उस्सग्गियवाघातं, उट्टियसणवच्चमुंजं च ॥

चू. पूर्वार्धेन प्रथमभंगार्थं पश्चार्धेन द्वितीयभंगार्थं ॥

[भा. ८२४] निव्वाघातववादी, दारुगदंडुण्णियाहिं दसियाहिं ।
अववातियवाघातं, उट्टियसणवच्चमुंजदसं ॥

चू. पूर्वार्धेन तृतीयभंगार्थं । पश्चार्धेन चतुर्थभंगार्थं ॥

एवमेते चउरो भंगा विशेषार्थप्रदर्शनार्थं मन्येनाभिधानप्रकारेण प्रदर्श्यन्ते—

[भा. ८२५] अहवा उस्सग्गुस्सग्गियं च उस्सग्गओ य अववातं ।
अहवादुस्सग्गं वा, अववाओवाइयं चेव ॥

चू. उस्सग्गियनिव्वाघातादि चउरो जे भेया त एव चतुरः उत्सर्गोत्सर्गादि द्रष्टव्याः ॥

प्रथम—द्वितीयभंगप्रदर्शनार्थं, तृतीय—चतुर्थभंगप्रतिषेधार्थं चेदमाह—

[भा. ८२६] एगंगि उण्णियं खलु, असती तस्स दसिया उ ता चेव ।
तत्तो एगंगोट्ठी, उण्णियउट्टियदसा चेव ॥

चू. एगंगियउण्णियं संबद्धदसागं जं तं उस्सग्गुस्सग्गितं । इदानिं उस्सग्गाववातितं भण्णति असति संबद्धदसागस्स उण्णिय—पट्टए उण्णियदसा लातिज्जंति, तस्सासति एगंगियं उट्टियं, तस्सासति उट्टियपट्टए उण्णियदसा, तस्सासति उट्टियपट्टए उट्टियदसा, तस्सासति उण्णियपट्टए सणादिदसा सव्वा नेया ॥ जओ भण्णति—

[भा. ८२७] एवं सण वच्च मुंज चिप्पिते कोस—पट्ट—दुगुले य ।
पोत्ते पेच्छेय तहा, दारुगदंडे बहू दोसा ॥

चू. असति उण्णियपट्टयस्स उट्टियपट्टए सणादिदसा सव्वा नेया । उट्टियपट्टासति सणयं एगंगियं । तस्सासति शणपट्टए उण्णियादिदसा नेया । वच्चगे वि एगंगियं उण्णियादिदसा सव्वा चारेयव्वा । एवं मुंजादिसु वि । नवरं — पिंछे पट्टयं न भवति ।

चोदग आह — ननु सणवच्चगादिपट्टेसु कोसेज्जपट्टगादिदसा अणाइण्णा । आयरियाह — ता एव वरं, न दारुदंडयं पादुंछणं । कहं ? जतो दारुअदंडे बहू दोसा ॥ केते दोसा ? इमे—

[भा. ८२८] इधरहवि ताव गरुयं, किं पुण भत्तोग्गहे अधव पाणे ।
भारे हत्थुवघातो, पडमाणे संजमायाए ॥

चू. “इहरह” त्ति विणा भत्तपाणेण स्वभावेन गुरुरित्यर्थः । “कि” मित्यतिशये, “पुनः” विशेषणे जतो पडिग्गहे भत्तं वा पाणं वा गहितं तदा पुव्वं गुरु ततो गुरुतरं भवतीत्यर्थः । गुरुत्वा-द्धस्तोपघातः, पडमाणं गुरुत्वात् जीवोपघातं करोति, पादोवरि आतोवघातं वा, घ सद्दा आणादओ दोसा । तम्हा दारुदंडयं पादपुंछणं न गेण्हियव्वं ॥ कारणओ गेण्हेज्जा । इमे य ते कारणा

[भा. ८२९] संजमखेत्तचुया वा, अद्धाणादिसु हिते व नट्टे वा ।
पुव्वकतस्स उ गहणं, उण्णिदसा जाव पिच्छं तु ॥

चू. जत्थ आहारोवहिसेजा काले वा सति सततं अविरुद्धो उवहि लब्धति, तं संजमखेतं, ताओ असिवातिकारणेहिं चुता । सेसं कंठं ॥

[भा.८३०] वेलुमओ वेत्तमओ, दारुमओ वा वि दंडगो तस्स ।
रयणी पमाणमेत्तो, तस्स दसा होति भइयव्वा ॥

चू. दसा तस्स भाजा । कथं ? यद्यऽसो त्रयोविंशांगुल तदा नवांगुल दसा । अथासौ चतुर्विंशांगुल तदा अष्टांगुला दसा । यद्यसो पंचविंशांगुलः तदा सप्तांगुल दसा । दंडदसाभ्यां अहाकडे अकतमे द्वितीयं भनीयमित्यर्थः ॥

[भा.८३१] तं दारुदंडयं पादपुंछणं जो करे सयं भिक्ख ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा.८३२] नट्टे हित विस्सरिते, ज्ञामियवूढे तहेव परिजुण्णे ।
असती दुल्लभपडिसेधतो य जतणा इमा तत्थ ॥

[भा.८३३] उस्सग्गियस्स पुव्विं निव्वाघाते गवेसणं कुज्जा ।
तस्सऽसती वाघाते, तस्सऽसती दारुदंडमए ॥

[भा.८३४] तम्मि वि निव्वाघाते, पुव्वकते चेव होति वाघाते ।
असती पुव्वकयस्स तु, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

चू. तम्मि वि आववातिते नि वाघाते पुव्वकए गहणं, पच्छा वाघातपुव्वकए गहणं ।
असति पुव्वकतस्स पच्छा सयं करणं ॥

मू. (६०) जे भिक्खू दारुदंडयं गेण्हति, गेण्हंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६१) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ॥

चू. गहियं संतं अपरिभोगेन धारयति ।

मू. (६२) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं वितरइ, वितरंतं वा सातिज्जति ॥

चू. अन्नमन्नस्स साधोर्ग्रहणं पतिपुट्टे “विघरति” ग्रहणानुज्ञां ददातीत्यर्थः ।

मू. (६३) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परिभाएति, परिभाएंतं वा सातिज्जति ॥

चू. विभयणं दानमित्यर्थः ।

मू. (६४) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परिभुंजइ, परिभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू. परिभोगो तेन कार्यकारणमित्यर्थः ।

[भा.८३५] एसेव गमो नियमा, गहणे धरणे तहेव य वियारे ।
परिभायण परिभोए, पुव्वो अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा.८३६] काउं सयं न कप्पति, पुव्वकतंपि हु न कप्पती धेतुं ।
धरणं तु अपरिभोगो, वितरण पुट्टे पराणुण्णा ॥

[भा.८३७] परिभायणं तु दानं, सयं तु परिभुंजणं तदुपभोगो ।
गहणं पुव्वकतस्स उ, सयं परिकप्पते य धरणादी ॥

चू. गहणं नियमा पुव्वकयस्स, धारणादिपदा पुण चउरो सयं कते, परकते वा भवंति ।
सूत्राणि पंच ॥

मू. (६५) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परं दिवद्वाओ मासाओ धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति चू. आणादि, आयसंजमविराहणा, मासलहु पच्छिंतं ।

[भा. ८३८] उस्सग्गित-वाघातं, अहवा तं खलु तहेव दुविधं तु ।
जो भिक्खू परियद्दइ, परं दिवद्वाउ मासातो ॥

चू. उस्सग्गियवाघातादि तिन्नि वि परं दिवद्वातो मासा उवरि कहुंतस्स दोसा इमे-
[भा. ८३९] सो आणा अणवत्थं मिच्छत्तविराधणं तधा दुविधं ।
पाति जम्हा तेणं, अन्नं पाउंछणं मग्गे ॥

चू. “अन्नं” ति उस्सग्गियनिव्वाघातियं ॥

[भा. ८४०] इतरह वि ताव गरुयं, किं पुण भत्तोग्गहे अव पाणे ।
भारे हत्थुवघातो जति पडणं संजमाताए ॥

चू. पूर्ववत् । तेन गुरुणा दंदपापुंछणेण हत्थोवघाएहिं घेप्पति, पडंतं वा पायं विराहेज्जा, तत्थ अणागाढाति विराहणा, छक्कायविराहणा वा करेज्ज ॥ तम्हा परं दिवद्वाओ मासातो न बोढव्वं, अन्नं मग्गियव्वं इमाए जयणाए-

[भा. ८४१] उस्सग्गियवाघाते, सुत्तत्थ करेति मग्गणा होति ।
बितियम्मि सुत्तवज्जं, ततियम्मि तु दो वि वज्जेज्जा ॥

चू. “बितियं” अववायुस्सग्गि, “ततियं” अववाताववातितं ॥

[भा. ८४२] चत्तारि अधाकडए, दो मासा होंति अप्पपरिकम्मे ।
तेन पर वि य मग्गेज्जा, दिवद्दमासं सपरिकम्मं ॥

[भा. ८४३] एवं वि मग्गमाणे, जदि अन्नं पादपुंछणं न लभे ।
तं चेवऽणुकडढेज्जा, जावऽन्नं लब्भती ताव ॥

[भा. ८४४] एसेव गमो नियमा, समणीणं पादपुंछणे दुविधे ।
नवरं पुण नाणत्तं, चप्पडओ दडओ तासिं ॥

चू. दुविहं-उस्सग्गियं उववातितं च । तासिं दंडए विसेसो हत्थकम्मादिपरिहरणत्थं चप्पडओ कज्जति, न वृत्ताकृतिरित्यर्थः ॥

मू. (६६) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणयं विसुयावेइ, विसुयावेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ८४५] विसुआवणसुक्कवणं, तं वच्चयभुंजपिच्चसंबद्धे ।
तं कढिण दोसकारण, न कप्पी सुक्कवेतुं जे ॥

चू. तं विसुआवणं पडिसिज्जति । वच्चयभुंजयचिप्पिएसु तद्दसिएसु वा, ते य सुक्का अतिकढिणा भवन्ति पमज्जणादिसु य ॥

चोदक आह-तद्दोसपरिहारस्थिणा सब्वहान कायव्वमेव ? आचार्याह-न इति उच्यते-

[भा. ८४६] नद्धे हित विस्सरिते, ज्ञामियवूढे तहेव परिजुण्णे ।
असती दुल्लभपडिसेधतो य जतणा इमा तत्थ ॥

चू. एयमादिकारणेहिं कायव्वं इमाए जयणाए ॥

[भा. ८४७] उस्सग्गियस्स पुंत्विं, निव्वाघाते गवेसणं कुज्जा ।
तस्सऽसती वाघाते, तस्सऽसती दारुदंडमए ॥

चू. कंठा ॥ मा जीवविराहणा भविस्सति । अतो न उल्लेति न वा सुक्खवेति । कारण उल्लेज्जा—

[भा.८४८] बितियपदे वासासू, उदुबद्धे वा सिय त्ति तिमेज्जा ।
विसायावण छायाए, अद्धातवमातवे मलणा ॥

चू. वासाकाले वग्धारियवुट्टिकायम्मि सग्गामपरग्गामे भिक्ख्वादिगतस्स उल्लेज्जा । उदुबद्धे “वासिय” त्ति स्यात् कदाचित् ॥ कथं ? उच्यते

[भा.८४९] उत्तरमाणस्स नदिं, सोधेंतस्स व दवं तु उल्लेज्जा ।
पडिनीयजलक्खेवे, धुवणे फिडिते व्व सिण्हाए ॥

चू. पडिनीएण वा जले खित्ते सव्वोवहि कप्पे वा तं धोतुं, पंथातो वा फिडियस्स उप्पहे उत्तरणेसु ओसाए उल्लेज्ज ॥ असुक्खवेंतस्स इमे दोसा—

[भा.८५०] कुच्छणदोसा उल्लेण दावितकज्जपूरणं कुणति ।
उंडा य पमज्जंते, मलो य आऊ ततो विसुवे ॥

चू. उल्ले असुक्खवेंतस्स कुहए पमज्जणकज्जं च न करेति । अहउल्लेण पमज्जति तो दसंतेसु गोलया पडिबज्जंति, मलिणे य वासासुं आउवधो भवति । एवं दोसगणं नाउं विसुआवे ति छायाए । जति न सुक्खेज्ज तो “अद्धायवे” देति, तह वि असुक्खवंते “आयवे” सुक्खवेति, अंतरंतरे “मलेउं” पुणो आयवे ठवेति, एवं जाव मुक्खं मृदुकारणत्वात् ॥

मू. (६७) जे भिक्खू अचित्तपइड्डियं गंधं जिघति जिघंत वा सातिज्जति ॥

चू. निज्जीवे चंदनादिकट्टे गंधं जिघति मासलहुं ।

[भा.८५१] जो गंधो जीवजद्धो, दव्वं मीसो य हाति अचित्तो ।
संबद्धासंबद्धा य, जिघणा तस्स नातव्वा ॥

मू. (६८) जे भिक्खू पदमगं वा संकमं वा आलवण वा सयमेव करेति; करेंतं वा सातिज्जति ।

चू. पूर्ववत्, नवरं मासलहुं परकरणवज्जणं च । शेषं सनियुक्तिकं पूर्ववत् ।

मू. (६९) जे भिक्खू दगवीणियं सयमेव करेइ; करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०) जे भिक्खू सिक्कगं वा सिक्कगनंतगं वा सयमेव करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१) जे भिक्खू सोत्तियं वा रज्जुयं वा (चिलिमिलिं वा) सयमेव करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७२) जे भिक्खू सूईए, उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३) जे भिक्खू पिप्पलयस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४) जे भिक्खू नहच्छेयणस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७५) जे भिक्खू कण्णसोहणयस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७६) जे भिक्खू लहुसगं फरुसं वयति, वयंतं वा सातिज्जति ॥

चू. “लहुसं” ईषदल्पं स्तोकमिति यावत् “फरुसं” नेहवज्जियं अनं साहुं वदति भाषतेत्यर्थः
तं च फरुसं चउव्विहं—

[भा. ८५२] दव्वे खेत्ते काले, भावम्मि य लहुसगं भवे फरुसं ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

चू. एतेसिं दव्वखेत्तकालाणं जहासंखं इमं वक्खाणं ॥

[भा. ८५३] दव्वम्मि वत्थपत्तादिएसु खेत्ते संथारवसधिमादीसु ।

काले तीतमनागत, भावे भेदा इमे होंति ॥

[भा. ८५४] वत्थादिमपस्संतो, भणाति को नं सुवती महं तेणं ।

खेत्ते को मम ठाए, चिद्धति मा वा इहं ठाहि ॥

चू. आदिग्गहणेणं डगलग-सूतिपिप्पलगादओ वि घेप्पंति । दव्वे वत्थपत्तादिएसु ति अस्य व्याख्या-वत्थपत्तसूडादि अप्पणोच्चि या अपस्संतो एवं भणति-महं अत्थि ति काउं इस्साभावेण को निदं लभति ? इस्साभावेण वा महं तेन हडं एवं दव्वओ लहुसयं फरुसं भासति । खेत्तओ लहुसयं फरुसं तस्स संथारभूमीए कं चिद्धयं पासित्ता भणति “को ममं संथारभूमीए ठाति अप्पं जाणमाणो” । अहवा - मा मम संथारभूमीए ठाहि ॥ “काले तीतमनागते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ८५५] गंतव्वस्स न कालो, सुहसुत्ता केन बोधिता अन्हे ।

हीणाहियकालं वा, केण कतमिणं हवति काले ॥

चू. ते साहुणो पए गंतुमणा ततो उडुविजंतो भणति - गंतव्वस्स न कालो, अज्ज वि सुहसुत्ता, केण वेरिएण अधन्नेण पडिबोहिया अन्ह । अहवा - हीणं अधियं वा कालं केण कयमिणं तं च इमं भवति काले “हीनातिरित्ती” ॥

[भा. ८५६] गंतव्वोसह-पडिलेह-परिण्णा-सुवण-भिक्ख-सज्जाए ।

हीणाहि वितहकरणे, एमादी चोदितो फरुसं ॥

चू. गिलाणस्स ओसहट्टाए गंतव्वे हीनातिरित्तं । अहवा - आयरियपेसणादिनिमित्ते गिलाणोसहोवओगेव पच्चूसावरण्हेसु पडिलेहणं पडुच्च, “परिण्णे” ति जेण पोरिसिमादियपच्चक्खयं-तस्स पारिउकामस्स भत्तादीणं वा गंतुकामस्स उग्घाडा नवेत्ति भत्तपच्चक्खायस्स वा समाहिपाणगादि आण्येव्वा हीनाधिकं कत्तं, पादोसियं वा काउं सुविणे सुविउ कामाणं, भिक्खं वा हिंडिउं कामाणं, सज्जाए पट्टवणावेलं पडुच्च कालवेलं वा, एवमाइसु कारणेसु हीनाधियं करंतो चोइओ फरुसं वएज्जा ॥ अहवा इमो फरसवयणुप्पाए प्पगारो-

[भा. ८५७] गच्छसि न ताव कालो, लभसु धितिं किं तडप्फडस्सेवं ।

अतिपच्छसि विबुद्धो, किं ज्झसितं पएतव्वं ॥

चू. गुरुणा पुव्वं संदिद्धो ओसहातिगमणे अन्नं तत्थेव गंतुकामं साधुं पुच्छति-गच्छसि ? सो पुच्छितसाधु फरुसं वयति-न ताव कालो, लभशउ धितिं, किं तडप्फड सेवं । अहवा - सो चेव पुच्छिओ भणति पच्छद्धं कठं । एस गाहत्यो पडिलेहणादिपदेसु जत्थ जत्थ जुज्जेते तत्र तत्र सर्वत्र योज्यम् ॥ अहवा - दव्वादिनिमित्तं एवं फरुसं भासति-

[भा. ८५८] वत्थं वा पायं वा, गुरूण जोगं तु केणिमं लद्धं ।

किं वा तुमं लभिस्ससि, इति पुट्ठो बेति तं फरुसं ॥

चू. एगेण अभिग्गहाणभिग्गहेण साधुणा गुरुपाओग्गं वत्थ पत्तं संधारगादि उग्गमियं, तमन्नेन साहुणा दिट्ठं, तेन सो उग्गमेंतसाहू पुच्छिओ-केणुगगमितं ? सो भणति - मया, किं वा त्वं क्षमः पाषाणावलद्धो अलद्धिमान् लप्स्यसि, एवं फरुसमाह ॥ इदानिं खेतं पडुच्च -

[भा.८५९] खेतमहायणजोग्गं, वसधी संधारगा य पाओग्गा ।
केणुगगमिता एते, तहेव फरुसं वदे पुट्ठो ॥

चू. क्षेत्रेऽप्येवम् ॥ इदानिं तीतमनागतकालं पडुच्च-

[भा.८६०] उडुवास सुहो कालो, तीतोत केणेस जो इओ अम्हं ।
जो एस्सति वा एस्से, तहेव फरुसं वदे अहवा ॥

चू. “उडु” ति उडुबद्धकालो, “वास” ति वासाकालो । अहवा - “उडु” ति रिउ तस्मिन् वासः सुखेन उडुवाससुखः । शेषं कंठ्यं ॥ दव्वादिसु पच्छित्तं भण्णति -

[भा.८६१] दव्वे खेत्ते काले, मासो लहुओ उ तीसु वि पदेसु ।
तवकालविसिट्ठो वा, आयरियादी चउण्हं पि ॥

चू. दव्वखेतकालनिमित्तं फरुसं वयंतस्स पत्तेयं मासलहुं । अथवा मासो चेव आयरियस्स दोहिं गुरुं । उवज्झायस्स तवगुरु । भिक्खुस्स कालगुरु । खुडुगस्स दोहिं लहू ॥

इदानिं भाव फरुसं -

[भा.८६२] भावे पुण कोधादी, कोहादि विणा तु कहं भवे फरुसं ।
उवयारो पुण कीरति, दव्वाति समुप्पती जेणं ॥

चू. पुणसद्दो विसेसणे, किं विशेषयति ? भण्णति - दव्वादिएसु वि कोहादिभावो भवति; इह तु दव्वादिनिरवेक्खो कोहादिभावो धेप्पति । एवं विसेसयति । दव्वादिसु कोहादिणा विना फरुसं न भवति ।

चोदग आह - तो किमिति दव्वादि फरुसं भन्नति भावफरुसमेव न भन्नइ ? आचार्याह - द्रव्यादीना उपचारकरणमात्रं, यतस्ते क्रोधादयः द्रव्यादिसमुत्था भवंतीत्यर्थः ॥

भावफरुस-उप्पत्तिकारणभेदा इमे -

[भा.८६३] आलत्ते वाहित्ते, वावारित पुच्छिते निसट्ठे य ।
फरुसवयणम्मि एए, पंचेव गमा मुणेयव्वा ॥

चू. “आलत्ते वाहित्ते वावारित” एषां त्रयाणां व्याख्या-

[भा.८६४] आलावो देवदत्तादि, किं भो ति किं व वंदे ति ।
वाहरणं एहि इओ, वावारण गच्छ कुण वा वि ॥

चू. “पुच्छ-निसट्ठाण” दुवेण्ह वि इमा व्याख्या-

[भा.८६५] पुच्छा कताकतेसुं, आगतवच्चंत आतुरादीहिं ।
निसिरण हिंडसु गेण्हसु, भुंजसु पिअ वा इमं भंते ॥ कंठा ।

चू. पंचसु आलवणादिपदेस एक्केके पदे इमे - छप्पगारा नेया -

[भा.८६६] तुसिणीए हुंकारे, किं ति च किं चडकरं करेसि ति ।
किं निव्वुती न देसी, केवतियं वावि रडसि ति ॥

चू. पुरिसोपुरिसेणालतो तुसिणीयादिछण्हपदाण अन्नतरं करेति । एवं वाहितो वि, वावारिओ वि, पुच्छओ वि, निसिद्धो वि । ते य पुरिसा इमे – आयरिओ, १ उवज्झाओ, २ भिक्खू, ३ थेरो, ४ खुड्डो य ५ एते आलवंतगा आलप्पा वि एते चेव । संजतीओ वि एंचेव । तं जहा – पवत्तिणी, १ अभिसेया, २ भिक्खुणी, ३ थेरी, ४ खुड्डी य ५ ॥

इयाणि आयरिएण आलवणादिसु जं पच्छित्तं, तं इमाए गाहाए गहितं –

[भा. ८६७] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य हीति गुरुगा य ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. एयं चेव पच्छित्तं चारणप्पओगेण इमाहिं दोहिं गाहाहिं दंसिज्जइ –

[भा. ८६८] आयरिएणालत्तो, आयरिए सोच्च तुसिणीए लहुओ ।

रडसि त्ति छग्गुरंतं, वाहिते गुरुयादि छेदंतं ॥

[भा. ८६९] लहुयादी वावारिते, मूलंतं पुच्छिए गुरु नवमं ।

निस्सट्ठे छसु पदेसु, छल्लहुगादी उ चरमंतं ॥

[भा. ८७०] पप्पायरियं सोधी, आयरियस्सेव एस नातव्वा ।

एक्केक्कगपरिहीणा, पप्पभिसेगादि तस्सेव ॥

चू. तस्येति आचार्यस्य । तेसं इमो चारणप्पओगो आयरिएणायरिओ आलत्तो जदि तुसिणीओ अच्छति, तो से मासलहुं । हुंकारं करेइ मासगुरुं । किं त्ति भासति चउलहुं । किं चडगरं कोसि त्ति भासति चउगुरुं । किं निव्वुत्तिं न देसि त्ति भासति छल्लहुयं । केवइयं रडसि त्ति भासति छग्गुरुयं ।

आयरिएणायरिओ वाहितो तुसिणीयादिसु मासगुरुगादि छेदे ठाति । आयरिएणायरिओ वावारितो तुसिणीयादिसु छसु पदेसु चउलहुगाइ मूले ठायति । आयरिएणायरिओ पुच्छिओ तुसिणीयादिसु छसु पदेसु चउगुरुगादि अणवट्ठे ठायति । आयरिएणायरिस्स निसिद्धं तुसिणीयादिसु छसु पदेसु चउलहुगाइ पारंचियं ठायति । एवं आयरिओ उवज्झायं आलवति । तत्थ आलवनादिनिसिद्धं तेसु पंचसु पएसु चारणियापओगेण गुरुभिन्नमासाढत्तं अणवट्ठे ठायति । आयरिएण भिक्खु आलत्तो – तत्थ वि पंचसु छसु पएसु तत्थ वि चारणियप्पओगेण लहुअभिन्नमासाढत्तं मूले ठायति ।

आयरिएण थेरा आलत्ता गुरुअवीसराइंदिए आढत्ते छेदे ठायति ।

आयरिएण खुड्डा आलत्ता लहुअवीसराइंदियआढत्तं छग्गुरुए ठायति ॥

इयाणि उवज्झाय – भिक्खू – थेर – खुड्डाणं चारणिया भन्नति । तत्थिमा गाहा –

[भा. ८७१] आयरिआ अभिसेओ, एक्कगहिणो तदेक्किणा भिक्खू ।

थेरे तु तदेक्केणं, थेरा खुड्डा वि एक्केणं ॥

चू. इमा चारणिया – उवज्झाओ आयरियं आलवति । एवं उवज्झाओ उवज्झायं, उवज्झाओ भिक्खुं, उवज्झाओ थेरं, उवज्झाओ खुड्डं । सव्वचारणप्पओगेण एक्केक्कपदहीणं पन्नरसगुरुराइंदियाढत्तं अणवट्ठे ठायइ । भिक्खू वि तदेगपदहीणो सव्वचारणप्पओगेण लहुपन्नरसराइंदियाढत्तं मूले ठायति । थेरो वि तदेक्कपदहीणो सव्वचारणप्पओगेण लहुपन्न-

सराइंदियाढत्तं मूले ठायति । थेरो वि तदेक्कपदहीणो सव्वचारणप्पओगेण गुरुदसराइंदियाढत्तं छेदे ठायति । खुड्डो वि तदेक्कपदहीणां सव्वचारणप्पओगेण लहुदसराइंदियाढत्तं छग्गुरुं ठायति ॥ इदानिं संजतीण पच्छित्तं भन्नति, तत्थिमा गाहा—

[भा.८७२] भिक्खुसरिसी तु गणिणी, थेरसरिच्छी तु होति अभिसेगा ।

भिक्खुणि खुड्डसरिच्छा, गुरु लहु पणगादि दो इतरे ॥

चू. आयरिओ पव्वत्तिणिं आलवति सा तुसिणीयादि पदे करेति; तत्थ से पच्छित्तं भिक्खुसरिसं; तं च उवजुज्जिय दड्डव्वं । जहा थेरे आलवन्ते आयरियादीण पच्छित्तं, तहा आयरिएणा-लत्ताए अभिसेयाए पच्छित्तं दड्डव्वं । जहा खुड्डायरियाईण पच्छित्तं तहा आयरिय भिक्खुणीए दड्डव्वं । हा आयरिओ थेरिं आलवति सा तुसिणीयादिपदेसु सव्वचारणप्पओगेण गुरुअपचद-सराइंदियाढत्तं छल्लहुए ठायति ।

आयरिओ खुड्डिं आलवति तदा सव्वचारणप्पओगेण लहुपंचदसराइंदियाढत्तं चउगुरुं ठायात् । उवज्झाओ पव्वत्तिणिमाइयासु सव्वचारणप्पओगेण गुरुदसराइंदियाढत्तं छेदे ठायति ते पव्वत्तिणिमाइयासु गुरुगणगाढत्तं छल्लहुए ठायति । खुड्डो पव्वत्तिणिमाइयासु लहुगणगाढत्तं चउगुरुं ठायति इतरग्गहणा थेरी खुड्डी य दड्डवा ।

जहा आयरियादओ पव्वत्तिणिमादियासु चारिय तहा पव्वत्तिणिमादियाओ वि आयरियादिसु वारेयव्वा, सव्वचारणप्पओगेण पच्छित्तं तहेव, पव्वत्तिणिमाइया पव्वत्तिणिमाइयासु पच्छित्ता जहायरियव्वत्तिणिमादिसु तहा वत्तव्वा । इत्थं पुण जत्थ जत्थ मासलहुं तत्थ तत्थ सुत्तनिवाओ, भिक्खुसद्वशी गणिणीरिति वनात् सर्वत्र भिक्षुस्थानात् प्रथमं प्रवर्तते ॥

फरुसवयणे इमे दोसो—

[भा.८७३] एतेसामण्णयरं, जे भिक्खू लहुसगं वदे फरुसं ।

सो आणा अणवत्थं मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू. कारणओ पुण भासेज्जा वि—

[भा.८७४] बितियपदमणप्पज्जे, अपज्जे वा वइज्ज खरसज्जे ।

अनुसासणावएसा, वएज्ज व वि किं चि न ड्वाए ॥

चू. खित्ताइचित्तो भणेज्ज वा, आयरियादि खरसज्जो वा भणेज्जा, अन्नहा न वाइ । मूद्वि अनुसासणं पडुच्च भणेज्ज, टक्क—मालव—सिंधुदेसिया सभावेण फरुसभासी पंडगादि वा वि किं चि तीव्वो फरुसवयणेण सो य फरिसावितो असहमाणो गच्छइ ॥

मू. (७७) जे भिक्खू लहुसगं मुसं वएति; वए तं वा सातिज्जति ॥

चू. “मुसं” अलियं, “लहुसं—अल्पं, तं वदओ मासलहुं । तं पुण मुसं चउव्विहं—

[भा.८७५] दव्वे खेत्ते काले, भावे य लहुसगं मुसं होति ।

एतेसिं नाणत्तं, वोछामि अहानुपुव्वीए ॥

चू. “नाणत्तं” विसेसो, “आणुपुव्वीए” दव्वादिउवन्नासकमेण वक्खाणं ॥ ८७५ ॥
इमे दव्वादि उदाहरणा—

मू. (८७६) दव्वम्मि वत्थपत्तादिएसु खेत्ते संथारवसधिमादिसु ।

काले तीतमनागत, भावे भेदा इमे होंति ॥

चू. पढमपादस्स वक्खाणं—

[भा. ८७७] मज्झ पडो नेस तुहं, न यावि सोतस्स दव्वतो अलियं ।

गोरस्सं व भणंते, दव्वभूतो व जं भणति ॥

चू. वत्थं पादं च सहसा भणेज्जा, मज्झेस न तुज्झं, सहसा गोरश्वं ब्रुवते, द्रव्यभूतो वा अनुपयुक्त इत्यर्थः ॥ अहवा दव्वालियं इमं—

[भा. ८७८] वत्थं वा पादं वा, अन्नेणुप्पाइयं तु सो पुट्ठो ।

भणति मए उप्पाइयं, दव्वे अलियं भवे अहवा ॥

चू. वत्थपादादि अन्नेनुग्गमिआ अन्नो भणइ मए उप्पाइया ॥ दव्वओ अलियं गयं ।

खेत्तओ “संधारवसतिमादीसु” अस्य व्याख्या—

[भा. ८७९] निसिमादीसम्मूढो, परसंधारं भणाति मज्झेसो ।

खेत्तवसधी व अन्नेनुग्गमिता वेत्ति तु मए त्ति ॥

चू. “निसि” त्ति राईए अंधकारे सम्मूढो परसंधारभूमिं अप्पणो भणइ; मासकप्पपाउग्गं वा वासावासपाओग्गं वा खित्तं वसही रिउखमा, अन्नेनुग्गमिया भणाति मए त्ति ॥ खित्तओ मुसावाओ गओ । “काले तीतमनागए” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ८८०] केणुवसमिओ सट्ठो, मए त्ति न या सो तु तेन इति तीए ।

को नु हु तं उवसामे, अणातिसेसी अहं वस्सं ॥

चू. एक्को अभिग्गहमिच्छो एगेण साहुणा उवसामिओ । अन्नो साहू पुच्छिओ केणेस सट्ठो उवसामिओ ? अन्नया विहरंतेणमएत्ति । एवं “तीए” एगो अभिग्गहमिच्छो अरिहंतसाहुपडिणीओ, साहूण य समुल्लावे को नु तं उवसामेज्ज । तत्थ एको साहू अणातिसतो भणति — सो य अवस्सं मया उवस्सं मया उवसामियव्वो एवं एप्पकालं प्रति मृषावादः ॥

अहवा कालं पडुच्च इमो मुसावादो —

[भा. ८८१] तीतम्मि य अट्ठम्मी, पच्चुप्पण्णे यऽनागते चेव ।

विधिसुत्ते जं भणितं, अन्नातनिस्संकितं भावे ॥

चू. तीतमनागतपडुप्पन्नेसु कालेसु जं अपरिन्नायं तं निस्संकियं भासंतस्स मुसावाता भवति । “विधिसुत्तं” दसवेयालियं, तत्थ वि वक्कसुद्धी, तत्थ जे कालं पडुच्च मुसावादसुत्ता ते इह दट्ठत्व ॥ “भावे भेदो इमो” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ८८२] पयला उल्ले मरुए, पच्चक्खाणे य गमण परियाए ।

समुद्देस संखडीओ खुडुग परिहारिय मुहीओ ॥

[भा. ८८३] अवस्सगमणं दिस्सासू, एगकुले चेव एगदव्वे य ।

पडियाक्खित्ता गमणं, पडियाक्खित्ता य भुंजणं ॥

चू. दोऽवि गाहा जहा पेढे पूर्ववत् ॥

दव्वादिमुसावायं भासंतस्स किं भवइ ? आयरियाह—

[भा. ८८४] एतेसामन्नयरं, जो भिक्खू लहुसयं मुसं वयति ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू. कंठा ॥ कारणओ भासेज्जा वि-

[भा.८८५] वितियपदं उड्डाहे, संजमहेउं व बोहिए तेणे ।

खेत्ते वा पडिणीए, सेहे वा वादमादीसु ॥

चू. उड्डाहरक्खणदं, जहा केण ति पुडो - तुब्भं लाउएसु समुदेसी ? न च त्ति वत्तव्वं ।
“संजमहेउं” अत्थि ते केति मिया दिट्ठा ? दिट्ठेसु वि न दिट्ठ ति वत्तव्वं । “बोधिता” मिच्छा,
तेसिं भीओ भनिज्ज - “एसो खंधावारो एति” त्ति । तेणेसु “एस सत्तो एति” त्ति, “अवसरह”
“खेत्ते” धीयार (जाइ) भाविए “बंभणो अहमि” त्ति भासए, जत्थ वा साहू न नज्जति तत्थ
पुच्छित्तो भणति सेय परिव्वायगा मो । कोइ कस्सइ साहुस्स पदुडो, सो च तं न जाणति, ताहे
भणेज्जा “नाहं सो, न वा जाणे, परदेसं वा गओ” त्ति भणेज्जा ॥ सेहं वा सण्णायगा पुच्छंति-
तत्थ भनिज्जा “नत्थेरिसो न जाणे, गतो वा परदेसं” । वादे असंतेणा वि परवादिं निगिण्हिज्जा ॥

मू. (७८) जे भिक्खू लहुसगं अदत्तमादियइ, आदियंतं वा सातिज्जति ॥

चू. “लहुसं” थोवं, “अदत्तं” तेणं, “आदियणं” गहणं, “साइज्जणा” अनुमोयणा,
मासलहु पच्छित्तं । अदत्तं दव्वादि चउच्चिहं -

[भा.८८६] दव्वे खेत्ते काले, भावे य लहुसगं अदत्तं तु ।

एतेसिं पाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

चू. दव्व-खेत्त-कालाणं इमं वक्खाणं-

[भा.८८७] दव्वे इक्कडकटिणादिएसु खेत्ते उच्चारभूमिमादीसु ।

काले इत्तरियमवी अजाइत्तु चिट्ठमाईसु ॥

चू. वणस्सतिभेदो “इक्कडा” लाडाणं पसिद्धा । कटिणो वंसो आदिग्गहणातो अवलेहणिया
दारुदंडयपादपुंछणमादि एते अणणुन्नाते गिन्हति । खेत्तओ अदत्तं गिन्हति उच्चारभूमि आदि,
आदिग्गहणाओ पासवणताउअणिह्लेवणभूमिए अननुन्नवित्ता उच्चाराती आयइ । खित्तओ अदत्तं
गतं ।

काले “इत्वरं” स्तोकं अननुन्नवित्ता चिट्ठति । भिक्खादि हिंडतो जाव वासं वासति वित्तिव्वं
वा पडिच्छति, अद्धाणे वा, अननुवेत्ता रुक्खहेट्ठासु चिट्ठति, निसियति, तुयड्ठति वा । दव्वातिसु
तिसु वि मासलहुं ॥ इदानिं भावे अदत्तं-

[भा.८८८] भावे पाउग्गस्सा, अननुण्णवणाइ तप्पढमताए ।

ठायंते उडुबद्धे, वासाणं वुह्ठवासे य ॥

चू. उडुबद्धे वासासु वा वुह्ठवासे वा तप्पढमयाए पायोग्गाऽननुन्नवणभावेण परिणयस्स
दव्वादिसु चेव भावओ लहुसं अदत्तं । उडुवासवुह्ठेसु जं जोग्गं तं पाउग्गं भण्णति ॥ लहुसमदत्तं
गेण्हंतस्स को दोसो ? इमो -

[भा.८८९] एतेसामण्णयरं, लहुसमदत्तं तु जो तु आतियइ ।

सो आणा अणवत्थं मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू. कारणतो गेण्हतो अपच्छित्ती अदोसो य-

[भा. ८९०] अद्धाणे गेलण्णे, ओमसिवे गामाणुगामिमतिवेला ।

तेणा सावय मसगा, सीतं वासं दुरहियासं ॥

चू. अद्धाणाओ निग्गतो परिसंतो गामं वियाले पत्तो ताहे अननुण्णवितं इक्कडाति गेण्हेज्ज, वसहीए वि अननुण्णवियाए ठाएज्ज । असिवगहित्ताणं न कोति देति ताहे अदिन्नं तणसंधारगादि गेण्हेज्ज । गामानुगामं दूइज्जमाणा वियाले गामं पत्ता जइ य वसही न लब्भति ताहे बाहिं वसंतु, मा अदत्तं गेण्हंतु, अह बाहिं दुविधा तेणा – सिंघा वा सावया, मसगेहिं वा खज्जिज्जति, सीयं वा दुरहियासं, जहा उत्तरावहे अनवरतं वा वासं पडति ॥

[भा. ८९१] एतेहिं कारणेहिं, पुव्वं उ घेतुं पच्छणुण्णवणा ।

अद्धाणनिग्गतादी, दिट्ठमदिट्ठे इमं होति ॥

चू. एतेहिं तेणातिकारणेहिं वसहिसामिए दिट्ठे अनुण्णवणा, अदिट्ठे अद्धाण निग्गयादि सयणसमोसिगाइ अनुण्णवेत्तुं घरसामिण अदिण्णं उ घेतुं पच्छा घरसामियमनुण्णवेति ॥

इमेण विहाणेण-

[भा. ८९२] पडिलेहणऽनुण्णवणा, अनुलोमण फरुसणा य अधियासे ।

अतिरिच्चणंमि दायण, निग्गमणे वा दुविध-भेदो ॥

चू. “पडिलेह” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ८९३] अब्भासत्थं गंतूण पुच्छणा दूरयत्तिमा जतणा ।

तद्दिसमेत्तपडिच्छण, पत्तम्मि कहिं ति सब्भावं ॥

चू. सो घरसामी जदि खेतं खलंगं वा गतो जति अब्भासे तो गंतुं अनुण्णविज्जति । अह दूरं गतो ताहे संघाडओ नामचिंधेहिं आगमेउं तं दिसं अदूरं गंतुं पडिक्खति आहे सहू (साहू) समीवं ती ताहे सब्भावं कहिज्जति । जहा तुज्ज वसहीए ठियामो ति ॥

इदानिं तुमं अनुजाणसु । जति दिट्ठदिन्ना तो लट्ठं । अह से सुवियत्तं न देति वा ताहे अनुलोमवयणेहिं पन्नविज्जति-

[भा. ८९४] अनुसासणं सजाती, सजातिमेवेति तह वि तु अट्ठंते ।

अभियोगनिमित्तं वा, बंधण गोसे य ववहारो ॥

चू. जहा गोजाती गोजातिमंडलचुतो गोजातिमेव जाति; आसण्णे वि नो महिस्सादिसु ठिंतिं करेति एवं वयं पि माणुसमेवेमो । जति तहवि न देति फरुसाणि वा भणति, ताहे सो फरुसं न भणति; अधिया सिज्जइ । जइ तह वि निच्छुब्भेज्ज ततो विज्जाए चुण्णेहिं वा वसी कज्जति, निमित्तेण वा आउंटाविज्जति । तस्सासति रुक्खमातिसु बाहिं वसंतु; मा य तेन समं कलहंतु ।

अह बाहिं दुविहभेओ-आय-संजमाण, उवकरण-सरीराण वा, संजम-चरित्ताण वा, पन्नवणं च अतिरिच्चते लंघतेत्यर्थः । ताहे भणति – अम्हे सहामो, जो एस आगतिमंतो एस रायपुत्तो न सहिस्सति एस वा सहस्सजोही सोवि कयकरणो किं चि करणं दाएति; जहा “विस्सभूतिणा मुट्ठिपहारेण खंधम्मि कविट्ठा पाडिया” । एस दायणा । तह वि अट्ठायमाणे बंधिउं ठवेति जाव पभायं । सो य जइ रायकुलं गच्छति तत्थ तेन समाणं ववहारो कज्जति । कारणियाणं अगगतो भणति – अम्हेहिं रायहियं आचिट्ठंतेहिं बद्धो । जइ अम्हे बाहिं मुसिता

सावएहिं वा खजंता तो रन्नो अहियं अयसो य भवंतो । परकृतनिलयाश्च तपस्विनः, रायरक्खियाणि य तवोधनानि, न दोषेत्यर्थः ॥

मू. (७९) जे भिक्खू लहुसएण सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा हत्थाणि वा पादाणि वा कण्णाणि वा अच्छीणि वा दंताणि वा नहाणि वा मुहं वा उच्छोल्लेज्ज वा पधोवेज्ज वा; उच्छाल्लेत्तं वा पधोवेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. “लहुसं” स्तोत्रं याव तिन्नि पसती सीतोदगं सीतलं, उसिणोदगं उण्हं “वियडं” ववगतजीवं । एत्थ सीतोदगवियडेहिं सपडिवक्खेहिं चउभंगो । सुत्ते य पढम—ततियभंगा गहिया दो हत्था हत्थाणि वा, दो पादा पादाणि वा, बत्तीसं दंता दंताणि वा, आसए, पोसए य, अन्ने य इंदियमुहा, मुहाणि वा, “उच्छोलणं” धोवणं, तं पुण देसे सव्वे य । निज्जुत्तिवित्थरो इमो—

[भा. ८९५] तिन्नि पसती य लहुसं, वियडं पुण होति विगतजीवं तु ।

उच्छोलणा तु तेणं, देसे सव्वे य नातव्वा ॥

[भा. ८९६] आइण्णमणाइण्णा, दुविधा देसम्मि होति नायव्वा ।

आइण्णा वि य दुविधा, निक्कारणओ य कारणओ ॥

चू. देसे उच्छोलणा दुविहा—आइण्णा अणाइण्णा य । साधुभिराचयंते या सा आचिर्णा, इतरा तद्धिपरीता । आइण्णा दुविधा—कारणे निक्कारणे य ॥ जा करणे सा दुविधा—

[भा. ८९७] भत्तामासे लेवे, कारणनिक्कारणे य विवरीयं ।

मणिबंधादिकरेसुं, जेतियमेत्तं तु लेवेणं ॥

चू. तत्थ भत्तामासे “मणिबंधादिकरेसुं” ति असणाइणा लेवाडेण हत्था लेवाडिया ते मणिबंधातो जाव धोवति, एसा भत्तामासे । इमा लेवे “जेत्तियमेत्तं तु लेवेणं” ति असज्जातिय मुत्तपुरीसादिणा जति सरीरावयवेण चलणादि गातं लेवाडितं तस्स तत्तियमेत्तं धोवे । एसा कारणओ भणिता । निक्कारणे तव्विवरीय त्ति ॥

[भा. ८९८] एतं खलु आइण्णं, तव्विवरीतं भवे अनाइण्णं ।

चलणादी जाव सीरं, सव्वम्मि होतऽनाइण्णं ॥

चू. भत्तामासे लेवे य इमं आइण्णं, तव्विवरीयं—देसे सव्वे वा, सव्वं अनाइण्णं ॥

तत्थ देसे इमं आइण्णं—

[भा. ८९९] मुह—नयन—चण—दंता, नक्क—सिरा—बाहु बत्थिदेसो य ।

परिडाह दुगुंछावत्तियं च उच्छोलणा देसे ॥

चू. मुह—नयनादियाण केसिं चि दुगुंछाप्रत्ययं परिदाघप्रत्ययं वा देसे सव्वे वा उच्छोलणं करतीत्यर्थः ॥ वक्ष्यमाणषोडशभंगमध्यात् अमी अथै घटमाना; शेषा अघटमानाः

[भा. ९००] आइण्ण लहुसएणं, कारणनिक्कारणे वऽनाइण्णे ।

देसे सव्वे य तथा, बहुएणेमेव अट्टपदा ॥

चू. आइण्णलहुसकारणदेसे एष प्रथमः । एष एव निक्कारणसहितः द्वितीयः । अनाचीर्णग्रहणात् तृतीय—चतुर्थो गृहीतो । लहुसनिक्कारण देसेत्यनुवर्तते, चतुर्थे विशेषः सर्वमिति वक्तव्यम् । जहा लहुसपए चउरो भंगा तथा बहुएण वि चउरो सव्वे अट्ट । एव—शब्दग्रहणात्

तृतीय चतुर्थ पंचम षष्ठ भंगविपर्यासः प्रदर्शितः ॥

वक्ष्यमाणषोडशभंगक्रमेण घटमानाघटमानभंगप्रदर्शनार्थं लक्षणम्—

[भा.९०१] जत्याइष्णं सव्वं, जत्थ व कारणे अनाइष्णं ।

भंगाण सोलसण्हं, ते वज्जा सेसगा गेज्जा ॥

चू. यस्मिन् भंगो आचीर्णग्रहणं दृश्यते तत्रैव यि सर्वग्रहणं दृश्यते ततः पूर्वपरविरोधात्
घटते असौ भंगः । यत्र वा कारणग्रहणे दृष्टे अनाचीर्णं दृश्ये असावपि न घटते । एते वर्जयित्वा
शेषा ग्राह्याः ॥ सोलसभंगरयणगाहा इमा—

[भा.९०२] आइष्णे लहुसकारण, देसेतरे भंग सोलस हवन्ति ।

एत्थं पुण जे गेज्जा, ते वोच्छं सुण समासेण ॥

चू. इतरग्रहणात् अणाइष्णबहुसणिक्कारणसव्वमिति एते पदा दृष्टव्या ॥

अमी ग्राह्या-पढमो—

[भा.९०३] पढमो तत्तिओ एक्कारो बारो तह पंचमो य सत्तमओ ।

पन्नर सोलसमो वि य, परिवाडी होति अट्टण्हं ॥

चू. पढमो, तत्तिओ, एक्कारसो, बारसो, सत्तमो य, दो चरिमाय यथोद्दिष्टक्रमेण स्थापयित्वा
इमं ग्रंथमनुसरेज्ज ॥

[भा.९०४] आइष्णलहुसएणं, कारणणिक्कारणे वि तत्थेव ।

नाइष्ण देससव्वे, लहुसे तहिं कारणं नत्थि ॥

चू. आइष्णलहुसएणं कारणे इति प्रथमः निक्कारणे तत्थेव त्ति आइष्णलहुसे अनुवर्तमाने
निक्कारणं द्रष्टव्यम् । द्वितीयो भंगः । पढम-बितिएसु देसमिति अर्थाद् द्रष्टव्यम् । पश्चार्द्धेन
तृतीयचतुर्थभंगो गृहीतौ । अनाइष्णं तृतीयेदेसे, चतुर्थं सर्वं । लहुसमित्यनुवर्तते । ततियचउत्थेसु
कारणं नत्थि ॥ इदानिं पंचमादि भंग प्रदर्शनार्थं गाथा—

[भा.९०५] आइष्णे बहुएणं, कारणनिक्कारणे वि तत्थेव ।

नाइष्णदेससव्वे, बहुणा तहिं कारणं नत्थि ॥

चू. पंचमे बहुएणं आइष्णं कारणं । “तत्थेव”त्ति आइष्णबहुएसु अनुवर्तमानेषु छट्ठे
निक्कारणं द्रष्टव्यमिति । पंचमछट्ठेसु देसमिति अर्थाद् द्रष्टव्यमिति । सप्तमाष्टमेसु अनाइष्णं । सप्तमे
देसं । अष्टमे सर्व्वं । बहुसमित्यनुवर्तते, कारणं नास्त्येवेत्यर्थः ॥

प्रथमभंगानुज्ञार्थं शेषभंगप्रतिषेधार्थं च इदमाह—

[भा.९०६] आइष्णलहुसएणं, कारणतो देसे तं अनुष्णातं ।

सेसा नाणुष्णाया, उवरिल्ला सत्तवि पदा उ ॥

चू. आइष्णलहुसएणं कारणे देसे । एस भंगो अनुन्नातो । उवरिमा सत्त वि पडिसिद्धा
भंगा ॥ द्वितीयादिभंगप्रदर्शनार्थं इदमाह—

[भा.९०७] आइष्ण लहुसएणं, निक्कारण देसओ भवे बितिओ ।

गाइष्ण लहुसएणं, निक्कारण देसओ तइओ ॥

[भा.९०८] गाइष्ण लहुसएणं, निक्कारण सव्वतो चउत्थो उ ।

एवं बहुणा वि अन्ने, भंगा चत्तारि नायव्वा ॥

चू. आइण्णे लहुसएणं निक्कारणे देसे एस बितियभंगो । अनाइण्णे लहुसे निक्कारमे देसे ततियभंगो । अनाइण्णे लहुसे निक्कारणे सव्वतो चउत्थभंगो । एवं बहुणा वि अन्ने चउरो भंग कायव्वा ॥ पढमभंगो सुद्धो, सेसेसु इमं पच्छित्तं—

[भा.९०९] सुद्धो लहुगा तिसु दुसु, लहुओ चउलहू य अट्टमए ।
पच्छित्ते परिवाडी, अट्टसु भंगेसु एएसु ॥

[भा.९१०] सुत्तनिवातो बितिए, ततिए य पदम्मि पंचमे चेव ।
छट्ठे य सत्तमे वि य, तं सेवंताऽऽनमादीणि ॥

चू. बितिय—ततिय—पंचम—छट्ठ—सत्तमेसु भंगेसु सुत्तणिवातो मासलहुं । चउत्थऽट्टमेसु चउलहुं । तमिति देसस्नानं वा सेवंतस्स आणा अणवत्थ मिच्छत्तविराधणा भवति ॥
ण्हाणे इमे दोसा—

[भा.९११] छक्कायाण विराधण, तप्पडिबंधो य गारव विभूसा ।
परिसहभीरुत्तं पि य, अविस्सासो चेव ण्हाणम्मि ॥

चू. ण्हायंतो छज्जीवणिकाए वहेति । ण्हाणे पडिबंधो भवति — पुनः पुनः स्नायतीत्यर्थः अस्नानसाधुशरीरेभ्यः निर्मलशरीरो अहमिति गारव कुरुते, स्नान एव विभूषा अलंकारेत्यर्थः । अण्हाणपरीसहाओ वीहति तं न जिनातीत्यर्थः लोकस्याविश्रम्मणीयो भवति ॥

एते सस्नानदोषा उक्ता । इदानीं कप्पिया—

[भा.९१२] बितियपदं गेलण्णे अद्धाणे वा तवादिआयरिए ।
मोहतिगिच्छभिओगे, ओमे जतणा य जा जत्थ ॥

चू. गिलाणस्स सिंचणादि अंते वा सर्वस्नानं कर्तव्यं । अद्धाणे श्रान्तस्य पादादि देसस्नानं सर्वस्नानं वा कर्तव्यं । वादिनो वादिपर्षदं । गच्छतो पादादि देसस्नानं सर्वस्नानं वा आचार्यस्य अतिशयमिति कृत्वा देसस्नानं सर्वस्नानं वा । मोहतिगिच्छाए किट्टियादि सट्टियाभिगमे वा देसादिस्नानं—सर्वस्नानं वा करोति । रायाभियोगे सुद्धुल्लसियातिकारणेसु रायंतंउरादि अभिगमे देशादिस्नानं कर्तव्यम् । ओमे उज्जलवेसस्स भिक्खा लब्भति रंको वा मा भण्णिहिति । जा जतणा, जत्थ पाणाए ण्हाणपाणे वा, सा सर्वा कुज्जा ॥

मू. (८०) जे भिक्खू कसिणाइं चम्माइं धरेति; धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. कसिणमत्र प्रधानभावे गृह्यते । तं च कसिणं इमं चउव्विहं—

[भा.९१३] सकल—प्पमाण—वण्णं, बंधण—कसिणं चतुत्थमजिनं तु ।
अकसिणमट्ठादसगं, दोसु वि पादेसु दो खंडा ॥

चू. कसिणं चउव्विहं—सकलकसिणं, पमाणकसिणं, वण्णकसिणं, बंधणकसिणं नातव्वं भवति । एयं चउव्विहं वि न कप्पइ पडिग्गहिउं । चोदग आह—जइ एवं तो जं अकसिणं चम्मं तं अट्टदसखंडं काउं दोसु वि पादेसु परिहाअव्वं । एस दारगाधा अत्थो ॥

सकलकसिणाए वक्खाणं—

[भा.९१४] एगपुड—सगल—कसिणं, दुपडादीयं पमाणओ कसिणं ।

कोसग खल्लग वग्गुरी, खपुसा जंघऽद्धजंघा य ॥

चू. एगपुडं—एगतलं अखंडियं सकलकसिणं भण्णति । दोमादि तला जीए उवाहणाए, एसा पमाणतो कसिणा । पमाणकसिणाधिकारे इमे वि अन्ने कसिणा तलपडिबद्धा—अद्धं जाव खल्लया जीए उवाहणाए सा अद्धखल्ला, एवं समत्तखल्ला । खवुसा पदाणि चक्कपादिगा च, वग्गुरी छिण्णपुडी, सुक्कजंघाए अद्धं जाव “कोसो अद्धजंघा, जाणुयं जाव समत्तजंघा ॥

[भा. ९१५] पादस्स जं पमाणं, तेन पमाणेण जा भवे कसणी ।

मज्झमि तु अक्खंडा, अन्नत्थ व सकलकसिणं तु ॥

चू. पमाण—वण्ण—बंध—कसिणाण वक्खाणं

[भा. ९१६] वण्णह्—वण्णकसिणं, तं पंचविधं तु होनि नातव्वं ।

बहुबंधणकिणं पुण, परेण जं तिण्ह बंधाणं ॥

चू. यच्चर्म वर्णेनाऽद्वयमुञ्जलमित्यर्थः तद्वर्णकृत्स्नं । स कृष्णादि पंचविधः ॥

वग्गुरी—खवुस—अद्धजंघा—समत्तजंघाए अ वक्खाणं इमं—

[भा. ९१७] दुगपुड—तिगपुडादी, खल्लग—खपुस—द्धजंघ—जंघा य ।

लहुओ लहुया गुरुगा, वग्गुरी गुरुगा य जति वारे ॥

[भा. ९१८] उवरिं तु अंगुलीओ, जा छाए सा तु वग्गुरी होति ।

खवुसा उ खलुगमेत्तं, अद्धं सव्वं च दो इतरा ॥

चू. “दो इतरा” अद्धजंघ—समत्तजंघा य ॥

इदानिं पच्छित्तं भण्णति सकलकसिणं गाहा ॥

[भा. ९१९] लहुओ लहुया दुपडादिएसु गुरुगा य खल्लगादीसु ।

आणादिणो य दोसा विराहणा संजमायाए ॥

चू. सकलकसिणे मासलहुं । दुपडादिसु चउलहुआ । चउगुरुगा इमेसु अद्धखल्ला समत्तखल्ला खवुसा वग्गुरी अद्धजंघा समत्तजंघा य; सव्वेसु चउगुरुगा ॥

(आणाइआ य दोसा, संयमविराहणा आयविराहणा य । तत्थ कमणीहिं परिहिआहिं पीपीलिआदिअविराहणा संयमविराहणा वद्धे छिन्ने प्वलणा आयविराहणा पमत्तं वा देवया छलेज्जा ।) ॥ उवाणहाधिकारे इमेसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ९२०] अंगुलिकासो पणगं, सकले सुक्के य खल्लए लहुओ ।

बंधणवण्णपमाणे, लहुगा तह पूर पुण्मे य ॥

चू. अंगुट्ठंगुलिकोसे पणगं । उवाणहाए अपडिबद्धे सुक्कखल्लाए मासलहुं । पूरपुण्णाए चउलहुं । वण्णह् चउलहुं । बंधणकसिणे य चउलहुं अद्धखल्लादिसु चउगुरुगमभिहितं ॥

तद्विशेषणार्थमिदमाह—

[भा. ९२१] अद्धेसमत्तखल्लग, वग्गुरी खपुसा य अद्धजंघा य ।

गुरुगा दोहि विसिद्धा, वग्गुरिए अन्नतर एवं ॥

चू. अद्धखल्ला, समत्तखल्ला, खवुसा, अद्धसंमत्तजंघा य दो वि एकं चैव द्वाणं, एतेसु चउसु तवकालविसिद्धं चउगुरुगं । वग्गुरिए तवकालाणं अन्नतरं गुरुअं दायव्वं ॥

इदानि प्रायश्चित्तवृद्धिप्रदर्शनार्थं इदमाह—

[भा.१२२] जत्तियमित्ता वारा, तु बंधए मुंचए तु जतिवारा ।
सट्टाणं ततिवारे, होति विवट्ठी य पच्छित्ते ॥

चू. अंगुलिकोसगं जत्तिया वारा बंधति मुयति वा तत्तिया चेव पंचरातिंदिया भवंति ।
एवमन्यत्रापि सट्टाणं तत्तिया वारा भवति । “होति विवट्ठी य पच्छित्ते” ति एकं पणगादि सट्टाणं,
बितियं आणाभंगप्रत्ययं ३-४ गुरु; । तइयमनवस्था प्रत्ययं ३ । चतुर्थं मिध्यात्वजननप्रत्य-यं
३ । डंकणादि आयविराहणादि प्रत्ययं—३ । संजमे कायविराहणा निष्फण्णं च एवं पच्छित्तस्स
वुट्ठी अहवा – अभिक्खपडिसेवणातो उवरि ट्टाणंतरवुट्ठी भवति ॥

सुत्तनिवातप्रदर्शनार्थं इदमाह—

[भा.१२३] सुत्तनिवातो सगलकसिणं मतं जो तु गेणहती भिक्खू ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू. इदानि, उपानत्क दोषप्रदर्शनार्थं इदमाह—

[भा.१२४] गव्वो निम्मद्वता, निरवेक्खो निद्वओ निरंतरता ।
भूताणं उवघातो, कसिणे चम्ममि छ द्दोसा ॥

चू. “गव्वो निमद्वे” ति दो दारा ।

[भा.१२५] आसगतो हत्थिगतो, गव्विज्जति भूमितो तु कमणिल्लो ।
पादो तु समाउक्को, कमणी तु खरा अधियभारा ॥

चू. जहा पदचारिल्लं पडुच्च आसगतो गव्विज्जति, तं पडुच्च हस्त्यारूढो गव्विज्जति, एवं
अनुवाहतो कमणिल्लो गव्विज्जति । पादो मृदुत्वात्र तथा जीवोपघाताय यथा उपानत्का कठिणा
अधिकभाराक्रान्ता जीवोपघाताय भवंति ॥ इदानि “निरवेक्ख” ति दारं—

[भा.१२६] कंटादी पेहंतो, जीवे वि हु सो तहे पेहेज्जा ।
अत्थि महं ति य कमणी, नावेक्खति कंटए न सिए ॥

चू. अनुवाहणो कंटादी पेहंतो जीवा वि पेहेज्जा । स—उवाहणो पुण निरपायत्वदात्मनो न
कंटकाद्यपेक्षते, अतो जीवेष्वपि निरपेक्षः ॥ इदानि “निद्वए” ति दारं—

[भा.१२७] पुव्वं अदता भूतेसु, होति बंधति कमेसु तो कमणी ।
जायाति हु तदब्भासा, सुदआलुस्सा वि निद्वयता ॥

चू. “पुव्वं” आदौ “अदया” निर्दयत्वं यदा आत्मनो मनसि कृतं भवति । तदा कमेसु
कमणीओ बंधति । “तदब्भासा” सुदयालुस्स वि पुरिसस्स एवं निद्वयता जायति ॥

इदानि “निरंतर” ति दारं—

[भा.१२८] अवि अंबखुज्ज पादेण पेळितो अंतरंगुलगओ वा ।
मुच्चेज्ज कुलिंगादी, न य कमणीपेळिओ जियइ ॥

चू. “अवि” संभावणत्थे, “अंबकुज्जं” पादतलमध्यं, तेन “पेळितो” आक्रान्तः,
अंगुष्ठांगुल्यंतरं अंतरंगुलं अपि च, अनुवाहणस्स एतेसु एतेसु पदेसु ठितो न मारिज्जति, न य
उवहणाहिं निरंतरं भूमिफुसणाहिं अवकंतो जीवति ॥ इदानि “भूयाणं उवघातं” ति दारं—

[भा. ९२९] किह भूतानुवधातो, न होहिति पगतिदुब्बलतणूणं ।
सभराहि पेळ्ळिताणं, कक्खलफासाहिं कमणीहिं ॥

चू. “किह” ति केन प्रकारेण, “भूता” जीवा, “उपधातो” पीडा व्यापादनं वा पगति सभावं, दुब्बलं अदढं “तनुः” शरीरं, “सभराहि” पुरुषभाराक्रान्ताभि, “पेळ्ळितो” आक्रान्तः कठिनस्पर्शन देहाभि उपनत्काभि । शिष्यो वक्तव्यः “त्वरितं आख्यायतां”, “कथं उपधातो न भविष्यतीत्यर्थः ?” ॥ अववादे पुण कारणे घेतत्त्वा, जतो भण्णति—

[भा. ९३०] अद्धाणे गेलण्णे, अरिसा असहू य घट्टभिण्णेयं ।
दुब्बलचक्खू बाले, अज्जाणं कारणज्जाए ॥

चू. “अद्धाणे गेलण्णे” ति वक्खाणेति—

[भा. ९३१] कंटाहिसीतरक्खड्डता विहे खउसमादि जा गहणं ।
ओसह—पान गिलाणे, अहुणुद्धित भेसयद्धा वा ॥

चू. अद्धाणपडिवण्ण कंटक—अहि—सीय—रक्खड्डता कोस जाव खवुसअद्धजंघ-समतजंघातो वि घेतत्त्वातो । अहवा—अनानुपुव्वीए खवुसं आदिकाउं सव्वे वि भेदा घेतत्त्वा । गिलाणोसहं पाउं पुढवीए न ठवेति पाए, मा सीतानुभावा तो जीरेज्ज, अहुणुद्धितो गिलाणो, अग्गिबलनिमित्तं, गिलाणद्धा वा तुरियं ओसहड्डं गंतव्वं ॥

इदानिं “अरिसिल्लादीणि” तिन्नि दाराणि—

[भा. ९३२] अरिसिल्लस्स व अरिसा, मा खुब्भे तेन बंदए कमणी ।
असहुमवंताहरणं, पाओ घट्टो य गिरिदेसे ॥

चू. अरिसिल्लस्स मा पादतलदौर्बल्यादर्शक्षोभो भवेदिति । असहिष्णुः राजादि दीक्षितः सुकुमारपादः असक्तः उपानत्काभिर्विना गुंतुं । एत्थ दिट्ठंतो—उज्जेणीए अवंतिसोमालो । गिरिदेसे चंकमओ तलाइं घट्टयंति गिरिदेसे वा न संक्कति विणा उवाणहाहिं चंकमिउं ॥ “भिराण” कुट्टाति तिन्नि दारा युगवं वक्खाणेति—

[भा. ९३३] कुट्टिस्स सक्करादीहि वा विभिण्णो कमो तु मधुला वा ।
बालो असंवुडो पुण, अज्जा विह दोच्च पासादी ॥

चू. भिण्णकुट्टियस्स पादा कट्टसक्रकंटगादीहिं दुक्खविज्जंति, पादे गंडं “महुला” भण्णति, सा वा उट्ठिता । बा असंवुडो जत्थ तत्थ वा पादे छुब्भति । विह अद्धाणं तत्थ जता अज्जाओ निज्जंति, दोच्च चोरातिभयं तत्थ वसभा कमणीओ कमेसु काउं पंथं मोत्तूणं पासट्ठिता गच्छन्ति । सव्वाणि वा उप्पहेण गच्छंति । आइसद्दाओ सव्वे वि उम्मग्गेण गच्छंति । जो चक्खुस्सा दुब्बलो सो वेज्जोवएसेण कमेसु कमणीओ पिणद्धि । जं पाएस अब्भंगणोवाहणाइ परिकम्मं कज्जति तं चक्खुवगारगं भवति । जओ उत्तं—

“दंताना मंजनं श्रेष्ठं, कर्णानां दन्तधावनम् ।

शिरोऽभ्यंगश्च पादानां, पादाभ्यङ्गश्च चक्षुषाम् ॥”

चू. इदानिं कारणजाए ति दारं—

[भा. ९३४] कुलमादिकज्ज दंडिय, पासादी तुरियधावणद्धा वा ।

कारणजाते वण्णे, सागारमसागरे जतणा ॥

चू. कुल-गण-संघकज्जेसु, दंडिया वा ओलग्गणे, तुरियघावणे स्मरणाचारभृतवत् कमणी कमेसु बंधति, अन्यत्र वा कारणे आयरियपेसणे वा, तुरिए वा सद्दाओ दारगाहत्थ । चसद्दसुइए सम्मद्ददारे उदगागणि-चोरसावयभएसु वा नस्संतो, जत्थ सागारियदोसो नत्थि तत्थ जयणा । जत्थ पुण सागारिया उड्डाहंति तत्थ अवणउं गामादिसु पविसंति । अहवा - मोरंगादि चित्तियाओ सागारियाउ त्ति काउं न गेण्हति, उणुब्भडातो गेण्हति ॥

एवं अद्धाणादिकारणेसु गेण्हमाणस्स वण्णकसिणे कमो भण्णति-

[भा.९३५] पंचविह-वण्ण-कसिणे, किण्हं गहणं तु पढमओ कुज्जा ।

किण्हम्मि असंतम्मी, विवन्नकसिणं तहिं कुज्जा ॥

चू. पंचविहे वण्णकसिणे पुव्वं कण्हं गेण्हति । तम्मि असंते लोहियादि गेण्हति । तस्स वि असते तेल्लमादीहिं विवण्णकरणं करेति, मा उड्डाहिस्सति लोगो रागो वा भविस्सति ॥

सगलप्पमाणबंधणकसिणेसु विही भण्णति-

[भा.९३६] कसिणं पि गेण्हमाणो, झुसिरगहणं तु वज्जए साहू ।

बहुबंधणकसिणं पुण, वज्जेयव्वं पयत्तेणं ॥

चू. सकलकसिणं पमाण कसिणं गेण्हमाणो झुसिरं वज्जते । बहुबंधणकसिणं पयओ वज्जते ॥ तं बंधणमिमं-

[भा.९३७] दोरेहि व वज्जेहि व, दुविहं तिविहं च बंधणं तस्स ।

कित-कारित-अनुमोदित, पुव्वकतम्मी अहिकारो ।

चू. दोरेण वा वध्धेण वा दो तिन्नि वा बंधे करेति । कसिणं वा अकसिणं वा सयं न करेति, अन्नेन वा न कारवेति, कीरंतं नानुमोदति ॥ “पुव्वकत” अहाकडए अधिकारो ग्रहण-मित्यर्थः ॥ ते पुण दो तिन्नि वा बंधा भवंति-

[भा.९३८] खलुगे एक्को बंधो, एक्को पंचगुलस्स दोण्णते ।

खलुगे एक्को अंगुट्ठे, बितिओ चउरंगुले तत्तिओ ॥

चू. खलुगे गले वध्धबंधो एगो, अंगुड्डअंगुलीणं च एगो, एते दोन्नि । कलुहए एगो, अंगुट्ठे बितिओ, चउरंगुलीए तत्तिओ ॥

जं पुण सयं करेति कारवेति अनुमोदेति वा तत्थ पच्छित्तं-

[भा.९३९] सयकरणे चउलहुआ, परकरणे मासियं अनुग्घायं ।

अनुमोदणे विलहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू. आणादिणो य दोसा सयंकरणे अ उड्डाहो पदकरः संभाव्यते ॥

[भा.९४०] अकसिणसगलग्गहणे, लहुओ मासो तु दोस आणादी ।

बितियपदधेप्पमाणे, अट्टारस जाव उक्कोसा ॥

चू. सकलादिचउप्पएसु सोलसभंगा । तत्थेस अट्टमो भंगो पमाण-वण्ण-बंधणेहिं अकसिणं सगलकसिणं पुण । एत्थ से मासलहुं । स्पट्ठः सूत्रनिपातः । गेण्हंतस्स आणादिणो दोसा । अद्धाणकारणेसु बितियपदेण धेप्पमाणे सोलसभंगो ग्रीहीतव्यो, मध्ये खंडिता इत्यर्थः । अवाह

चोदक—दुखंडादि उवकोसेणं जाव नव खण्डा एगा, दोसु वि अट्टारस ॥ इदमेवाभिप्रायं चोदकः
व्याख्यानयति—

[भा. ९४१] जदि दोसा भवंतेते, जहुत्ता कसिणाऽजिणे ।
अत्थावत्तीए सूएमो, एरिसं दाइ कप्पति ॥

चू. “अजिनं” चर्म, तम्मि कसिणे धरिज्जमाणे जदि एवं दोसा भवंति, तो अत्थावत्तीए
“सूएमो” जानामो, “दाइ” ति अभिप्रायदर्शनं, ईदंशं कल्पते ॥

[भा. ९४२] अकसिणमट्टारसगं, एगपुडविवण्ण एगबंधं च ।
तं कारणंमि कप्पति, निक्कारणधारणे लहुओ ॥

चू. एष षोडशभंगो गृहीतः पूर्वाधेन, तदपि कारणे निक्कारणधारणे लहू ॥
चोदग एवाह—

[भा. ९४३] जति अकसिणस्स गहणं, भागे काउं कमे तु अट्टारसा ।
एग पुड विवण्णेहि य, तेहिं तहिं बंधए कज्जे ॥

चू. जति अकसिणं घप्पति तो जहाहं भणामि हा घेप्पउ । दो उवाहणाओ अट्टारसखंडे
काउं एगपुडविवण्णं च जत्थ जत्थ पाद—पदेसे आबाहा तहिं तहिं कज्जे एगदुगादिखण्डे बंधति ॥
कहं पुण अट्टारसखण्डा भवंति, भण्णति—

[भा. ९४४] पंचंगुलपत्तेयं, अंगुट्टमहे य छट्टखंडं तु ।
सत्तममगतलम्मी, मज्झट्टमपण्हिगा नवमं ॥

चू. पंचंगुलपत्तेयं पंचखंडा ॥ अंगुट्टगस्स अहो छट्टं खंडं । अगगतले सत्तमं खंडं । मज्झतले
अट्टमं खंडं । पण्हियाए नवमं खंडं । एवं बितिउवाहणाए वि नव । एवं सव्वे वि अट्टारसखण्डा
भवति ॥ एवं चोदकेनोक्ते आचार्याह—

[भा. ९४५] एवंतियाण गहणे, मुंचंते वा वि होति पलिमंथो ।
बितियपदधिप्पमाणे, दो खंडा मज्झपडिबद्धा ॥

चू. एवंतियाण खंडाणं गहणमोयणे सुत्तत्याणं पलिमंथो भवति ॥
पुव्वद्धस्स वक्खाणं—

[भा. ९४६] पडिलेहा पलिमंथो, नदिमादुदए य मुंच बंधंते ।
सत्थ—फिट्ठण तेणा, अंतरवेधे य डंकणता ॥

चू. जाव अट्टारसखंडा दुसंजं पडिलेहेति ताव सुत्तत्ये पलिमंथो, नदिमादिउदगेण उत्तरंतो
जाव मुयति उत्तिण्णो य जाव बंधति ताव सत्यातो फिट्ठति । तओ तेणेहि ओदुब्भति, अदेसिको
वा अडविपहेण गच्छति, तत्थ वि तरच्छ—वग्घ—अत्थभिल्लादिभय बहुखंडंतरेसु वा कंटगेसु
विज्झडितं किज्जति वा । बहुबंधधस्सेण वा डंको होज्जा ॥ चोदगाह — ता कहं खंडिज्जति ?
आचार्याह—पच्छत्ते—बितियपदे जता घेप्पति तदा मज्झतो दो खंडा कीरति । एवं अधिकरणादिदोसा
जढा ॥ तम्मज्झे बंधनं दुविधं—

[भा. ९४७] तज्जातमतज्जातं, दुविधं तिविधं च बंधनं तस्स ।
तज्जातम्मि व लहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू. तं पुण तलबंधनं पादबंधनं वा दुविधं—तज्जातमतज्जातं । तज्जातं वद्धेहिं, अतज्जातं दोरेहिं । अतज्जाएण बंधमाणे मासलहुं निक्कारणे तज्जाएण वि मासलहुं, आणादिणो य दोसा भवति ॥

मू. (८१) जे भिक्खू कसिणाइं वत्थाइं घरेइ, घरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सदसं प्रमाणातिरिक्तं कृत्स्नं भवति । एष सूत्रार्थः । इदानिं निर्युक्तिविस्तरः—

[भा.९४८] दव्वे खेत्ते काले, भावे कसिणं चउव्विहं वत्थं ।

दव्वकसिणं तु दुविधं, सगलं च पमाणकसिणं च ॥

चू. दव्वकसिणं दुविहं—सगलकसिणं पमाणकसिणं च ॥ तत्थ सगलकसिणं इमं—

[भा.९४८] घण—मसिणं निरवहतं, जं वत्थं लब्भए सदसियागं ।

एगं तु सगलकसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. “घणं” तंतुहि समं, “मसिणं” कलं मोडियं वा, “निरुवहतं” न अंजणखंजणोवलितं वा अग्गिविद्धं मूसगखइयं वा । जं एरिसं सदसं लब्भति तं सगलकसिणं । तं पुण “जहन्नं” मुहपोत्तियाइ, “मज्झिमं” पडादि, “उक्कोसं” कप्पादि ॥ इदानिं पमाणकसिणं—

[भा.९५०] वित्थारायमेण, जं वत्थं लब्भते समतिरेगं ।

एयं पमाणकसिणं, जहन्नियं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. “वित्थारो” पोहच्चं, “आयामो” देघत्तं, जं वत्थं जहाभिहियपमाणओ समतिरेगं लब्भति तं पमाण कसिणं भण्णति । तं पि तिविहं जहन्नइ । इदानिं खेत्तकसिणं—

[भा.९५१] जं वत्थं जंमि देसम्मि, दुल्लभं अग्घियं च जं जत्थ ।

तं खेत्त जुअं कसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. जं वत्थं जंमि खेत्ते दुल्लभं, जत्थ वा खेत्ते गतं अग्घितं भवति, अग्घियं नाम बहुमोलं, तं तेन कसिणं भवति । यथा पूर्वदिशजं वस्त्र लाटविषयं प्राप्य दुर्लभं अर्धितं च । तदपि त्रिविधं जघन्यादि ॥ इदानिं कालकसिणं—

[भा.९५२] जं वत्थं जंमि कालम्मि, अग्घियं दुल्लभं च जं जंमि ।

तं कालजुअं कसिणं, जहन्नंगं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. जं वत्थं जंमि काले अग्घितं, जंमि काले दुल्लभं, तम्मि चेव काले कालकसिणं भवति तदपि त्रिविधं—जघन्यादि । गिम्हे जहा कासाइ, सिसिरे पावाराति, वावासु कुंकुमादि खचितं ॥ इदानिं भावकसिणं—

[भा.९५३] दुविधं च भावकसिमं, वण्णजुअं चेव होति मोल्लजुअं ।

वण्णजुअं पंचविधं, तिविधं पुण होति मोल्लजुअं ॥

चू. भावकसिणं दुविधं—वण्णतो मोल्लतो य । वण्णेणं पंचविधं । मोल्लओ जहन्न-मज्झिमुक्कोसं ॥ तत्थ वण्णतो इमं—

[भा.९५४] पंचण्हं वण्णाणं, अन्नतराणं जं तु वण्णहं ।

तं वण्णजुअं कसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. वर्णाद्वयं यथा—कृष्णं मयूरग्रीवसन्निभं, नीलं सुकपिच्छसन्निभं, रक्तं इन्द्रगोपसन्निभं, पीतं सुवर्णवत् शुक्लं शंखेंदुसन्निभं । तमेवंविधं वर्णकसिपं । तदपि त्रिविधं जघन्यादि ॥ इदानीं दव्व—खेत्त—कालकसिणेसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ९५५] चाउम्मासुक्कोसे, मासिय मज्झमि पंच य जहन्ने ।

तिविधमि वि वत्थमि, तिविधा आरोवणा भणिता ॥

चू. उक्कोसेसु, दव्व—खेत्त—काल—कसिणेसु पत्तेयं चउलहुआ । मज्झिम—दव्व—खेत्त—काल—कसिणेसु पत्तेयं मासलहुं । जहन्नेसु दव्व—खेत्त—काल—कसिणेसु पत्तेयं पनगं, तिविहे जहन्नादिगे, तिविधा दव्वादिगा आरोवणा भणिया ॥

अहवा — तिविधा आरवणा चउलहुमासो पणगं ।

[भा. ९५६] दव्वादि तिविहकसिणे, एसा आरोवणा भवे तिविधा ।

एसेव वर्णकसिणे, चउरो लहुगा व तिविधे वि ॥

चू. पूर्वार्धगतार्थम् । एसेव वर्णकसिणे भणिता । अहवा — वर्णकसिणे जहन्नमज्झिमुक्कोसए तिविधे वि रागमिति कृत्वा चउलहुअं चेव । अहवा — विसेसो एत्थ कज्जति । उक्कोसे दोहिं गुरु, चउलहुं । मज्झिमे तवगुरु जहन्ने दोहिं लहुं ॥ इदानीं मुल्लकसिपं—

[भा. ९५७] मोल्लजुतं पुण तिविधं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।

जहन्ने अट्टारसगं, सतसाहस्सं च उक्कोसं ॥

चू. मुल्लभावकसिपं तिविधं—जहन्न—मज्झिमुक्कोसं । जस्स अट्टारस रूवया मुल्लं तं जहन्न—कसिपं । सतसहस्समुल्लं उक्कोस—कसिपं । सेसं वि मज्झं मज्झिमकसिपं ॥ इमं पुण कतमेण रूवएण पमाणं ? भण्णति—

[भा. ९५८] दोसाभरगा दीविच्चगाउ सो उत्तरापधे एक्को ।

दो उत्तरापथा पुण, पाडलपुत्ते हवति एक्को ॥

चू. “साहरको” नाम रूपकः, सो य दीविच्चिको । तं च दीवं सुरट्टाए दक्खिणेण जोयणमेतं समुद्भवगाहिता भवति, तेहिं दोहिं दिव्विच्चगेहिं एक्को उत्तरापहको भवति, तेहिं एक्को पाडलिपुत्तगो भवति ॥ अहवा—

[भा. ९५९] दो दक्खिणापहावा, कंचीए नेलओस दुदुगुणो उ ।

एक्को कुसुमणगरओ, तेन पमाणं इमं होति ॥

चू. दक्खिणापहागा दो रूपगा कंचिपुरीए एक्को नेलओ भवति, “नेलको” रूपकः, स नेलओ दुगुणो एगो “कुसुमपुरगो” भवति, कुसुमपुरं “पाडलिपुत्तं”, अनेन रूपकप्रमाणेन अष्टादशकादिप्रमाणं ग्रहीतव्यम् । मूलवट्टीओ पच्छित्तवट्टी भवति ॥

[भा. ९६०] अट्टारसवीसा य, अउणपन्ना य पंच य सयाइं ।

एगूनगं सहस्सं, दसपन्नासा सतसहस्सं ॥

[भा. ९६१] चत्तारि छच्चलहुगुरु, छेदो मूलं च होति बोधव्वं ।

अणवठप्पो य तहा, पावति पारंचियं ठाणं ॥

[भा. ९६२] अट्टारसवीसा य, सतमट्टातिज्जा य पंच य सयाइं ।
सहसं च दस सहस्सा, पन्नास तथा सतसहस्सं ॥

चू. एतेसु जहासंखेण पच्छित्तं-

[भा. ९६३] लहुओ लहुया गुरुगा छम्मासा हीति लहुगगुरुगा य ।
छेदो मूलं च तथा, अणवट्टप्पो य पारंची ॥

[भा. ९६४] (अहवा)- अट्टारसबीसा य, पन्नास तथा सयं सहस्सं च ।
पन्नासं च सहस्सा, तत्तो य भवे सयसहस्सं ॥

[भा. ९६५] चउगुरुग छच्च लहु, गुरु छेदो मूलं च होति बोद्धव्वं ।
अणवट्टप्पो य तथा, पावति पारंचियं ठाणं ॥

चू. अष्टादशक रूपकमूल्ये चतुर्गुरवः, विंशतिमूल्ये षट्पलघवः, पंचाशत् मूल्ये षट्गुरवः, शतमूल्ये छेदः, सहस्रमूल्ये मूलं, पंचाशत् सहस्रमूल्ये अनवस्थ्याप्यं । शतसहस्रमूल्ये पारांचिकं ।

[भा. ९६६] एयं तु भावकसिणं, केण विसेसो उ दव्वभावाणं ।
भण्णति सुणसु विसेसं, इणमो फुडपागडं एत्थं ॥

चू. एयं मुल्लकसिणं । एवं दव्वादिकसिणे वक्खाए चोदगाह - द्रव्यभाववस्त्रयोर्विशेषं नोपलभामहे कुतः ? उच्यते - यो द्रव्यस्य वर्णं स भाव उच्यते, न च भावमन्तरेण अन्यद् द्रव्यमस्तीति, अतो नास्ति विशेषः ॥ आचार्याह -

[भा. ९६७] कज्जकारणसंबंधो, दव्ववत्थं तु आहितं ।
भावतो वण्णमायुत्तं, लक्खणादी य जे गुणा ॥

चू. कार्यपटः, कारणतंतवः तयोः संबंधः, यत् तंतुभिरातानवितानत्वं, तद् द्रव्यवस्त्रमुच्यते कृष्णादिवर्णमृदुत्वश्लक्षणादयश्च गुणा भाववस्त्रमुच्यते । इदं द्रव्यनयाभिप्रायादुच्यते द्रव्ये आधारभूते वर्णादयो गुणा भवन्तीत्यर्थः ॥ इमं वा भाववत्थं-

[भा. ९६८] अहवा रागसहगतो, वत्थं धारेति दोससहितो वा ।
एवं तु भावकसिणं, तिविधं परिनामनिष्फण्णं ॥

चू. रागेण वा धरेति दोसेण वा तं भावकसिणं, परिनामतो तिविधं - रागदोसेहिं जहन्नेहिं जहन्नं, मज्झिमेहिं मज्झिमं, उक्कोसेहिं उक्कोसं । इहापि पच्छित्तं पूर्ववत् ॥

सुत्तनिवातप्रदर्शनार्थम्-

[भा. ६६९] सुत्तनिवातो कसिणे, चतुव्विधे मज्झिमम्मि वत्थम्मो ।
जहन्ने य मोल्लकसिणे, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

चू. चउव्विहे मज्झिमे दव्व-खेत्त-कालवण्ण-भावकसिणे य जहण्मेय मुल्लकसिणे मासलहुं वेव ॥ सकल-कसिणे य प्रमाणातिरित्ते य इमे दोसा-

[भा. ९७०] भारो भयपरियावण, मारणमधिकरण अधियकसिणम्मि ।
पडिलेहाणालोवे, मनसंतावो उवादानं ॥

चू. भारो भवति पमाण-कसिणेण । अट्टाण पवण्णस्स अप्पणो चेव भयं भवति, भारेण वा परिताविज्जति । पमाणकसिणे य वत्थणिमित्ते मारिज्जति । हरिए अहिकरमं भवति । अधिकसिणे

एते दोसा । सगलकसिणेय एते चेव । इमे अन्ने सागारियभया न पडिलेहिज्जति तथा तित्थकराणाए लोवं करेति, हरिते मणसंतावो, सेहस्स उन्निक्खमंतस्स उवादाणं भवति ॥

[भा. ९७१] गोमियगहणं अन्ने, सिरुभणं धुवणकम्मबंधो य ।

ते चेव हुंति तेणा, तन्निस्साए अहव अन्ने ॥

चू. गोमिया सुंकिया, कसिण-वत्थ-णिमित्तं तेहिं घेपंति । एतेसिं पि अत्थि त्ति अन्ने वि साहुणो रुब्भंति । धुवणकाले य मंहतो आयासो तत्थ परितावणादि दोसा । बहुणाऽतिद्रवेण घोव्वति, अनुवएसकारिणो कम्मबंधो य । एते चेव गोम्मियादि अन्नपहेण गंतु, तेणा भवति । तन्निस्साए-तेहिं वा पेरिया अन्ने भवंति । अधवऽन्ने चेव तेणया सगलकसिणस्स भवंति ॥

एत्थ दिट्ठंतो- विधिप्रदर्शनार्थ इदमाह-

[भा. ९७२] कसिणे चतुव्विधम्मी, इति दोसा एवमादिणो होंति ।

उप्पजंते तम्हा, अकसिणगहणं ततो भणितं ॥

चू. दव्वादिगे चउव्विहे कसिणे जतो एवमादिदोसा उप्पजंति तम्हा न घेत्त्वं, अकसिणं गहियव्वं ॥ तं च इमं-

[भा. ९७३] भिण्णं गणणाजुत्तं, च दव्वतो खेत्त-कालतो उचियं ।

मोल्लहुवण्णहीणं, च भावतो तं अनुष्णातं ॥

चू. "भिन्न" मिति अदसागं । गणाए तओ कप्पा । जं च जस्स गणणापमाणं वुत्तं तं तेन जुत्तं गेण्हति ।

अहवा - जुत्तमिति स्वप्रमाणेन दव्वतो त्थूरं अगरहियं, खेत्तकालाओ जने उचियं सब्बजनभोग्गं । मुल्लओ अप्पमुल्लं । वण्णहीणं भावतो एरिसं अनुष्णायं ॥ कारणे कसिणं पि गेण्हजा-

[भा. ९७४] बितियपदे जावोग्गहो, गणचिंतगउचियदेस गेलण्णे ।

तब्भाविए य तत्तो, पत्तेयं चउसु वि पदेसु ॥

चू. "बितियपदे" त्ति अववादपदेण, "जावुग्गहो" त्ति चिरा चरियाए निग्गतो आयरिओ जा न नियत्तति ता दसाओ न छिज्जति । गणचिंतगो वा धरेति, ओमादिसु केवडियहेउं घतादि घेपति । दव्वतो अववातो गतो । इदानिं खेत्तओ "उचितदेसे" तस्मिं देसे उचित कसिणं, सब्बजणो तारिसं परिभुंजति । कालओ अववाओ "गेलण्णे" जाव गिलाणो ताव कसिणं धरेति तं पाउनिज्जंतं २ न ण्हसति । भावतो अववाओ 'तब्भाविए य तत्तो' रायादि दिक्खिओ, ओढण-परिहाणेसु कसिणवत्थभाविओ न तस्स खंडिज्जति । दव्वादिएस चउसु वि पदेसु पत्तेयं अववाओ भणिओ ॥

मू. (८२) जे भिक्खू अभिन्नाइं वत्थाइं धरेति, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८३) जे भिक्खू लाउयपायं वा दारुयपायं वा मड्डियापायं या सयमेव परिघट्टेइ वा संठवेइ वा जमावेइ वा परिघट्टेंतं वा संठवेतं वा जमावेतं वा सातिज्जति ॥

चू. भाष्यं यथा प्रथमोद्देशके तथऽत्रापि । तत्र परकरणं प्रतिषिद्धं । इह तु स्वयं करणं विधिष्यते ।

[भा.९७५] लाउय-दारुय-पादे, मड्डिय-पादे य तिविधमेकैक्रे ।

बहु-अप्-अपरिकम्भे, एकैकं तं भवे कमसो ॥

[भा.९७६] घट्टितसंठवितानं, पुर्व्वि जमिताण होतु गहणं तु ।

असती पुव्वकताणं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

मू. (८४) जे भिक्खू दंडंगं वा लड्डियं वा अवलेहणं वा वेणुसूइयं वा सयमेव परिघट्टेइ वा, संठवेइ वा, जमावेइ वा, परिघट्टेतं वा, संठवेतं वा, जमावेतं वा सातिज्जति ॥

चू. इदमपि प्रथमोद्देशकवद् वक्तव्यम् ।

[भा.९७७] डंडंग विडंडए वा, लड्डि विलड्डी य तिविध तिविधा तु ।

वेलुमय वेत्त-दारुग, बहु-अप्-अहाकडे चेव ॥

मू. (८५) जे भिक्खू नियग-गवेसियं पडिग्गहंग धरेइ; धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. नियकः स्वजनः, स साधुवचनाद् गवेषयति, तेनान्विष्टं याचितं गवेसियं गृण्हातीत्यर्थः एस सुत्तथो । अधुना निर्युक्तिविस्तरः ।

[भा.९७८] संजतनिए गिहिनिए, उभयणिए चेव होइ बोधव्वे ।

एते तिन्नि विकप्पा, नियगम्मी होंति नायव्वा ॥

चू. जो गिहत्थो पादं गवेसाविज्जति सो निजत्वेनान्विष्यते । साधोर्यस्य तत् पात्रमस्ति गृहिणः. (वा) संजतणिए नो गिहि-नीए, एवं ठाणकमेण चउभंगो कायव्वो । चतुर्थ शून्यः । ततियभंगे जइ वि संजयस्स निओ तहावि गिहिणा मग्गावेति ॥ इमेहिं कारणेहिं-

[भा.९७९] आसण्णतरो भयमायतीतकारोवकारित चेव ।

इति नीयपरे वा वी नीएण गवेसए कोयी ॥

चू. स्वजनत्वेनासन्नतरो भजस्वितरो वा भाति, वा आयतिं सयस्स करेति, उपकारेण प्रत्युपकारेण वा प्रतिबद्ध; इति कारणोपप्रदर्शने, परशब्द एष्यत्सूत्रस्पर्शनि आद्यत्रयभंग-प्रदर्शार्थः ॥

[भा.९८०] एत्तो एगतरेणं, नितिएणं जो गवेसणं कारे ।

भिक्खू पडिग्गहम्मी, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. तिण्हं भंगाणं एगतरेणावि जो पडिग्गहं गवेसइ सो पावति आणमादीणि ॥

दाउमप्रियं तथाप्येवं ददाति-

[भा.९८१] लज्जाए गोरवेण व, देइ नं समूहपेळितो वा वि ।

मित्तेहि दावितो वा, निस्सो लुद्धो विमं कुज्जा ॥

चू. बहुजणमज्जे मग्गितो लज्जाए ददाति । जेण मग्गितो तस्स गोरवेण देति । बहुजनमज्जे मग्गितो बहुजनेन वुत्तो देति । मित्ताण पुरओ मग्गिओ मित्तेहिं भणिओ देति । “निस्सो” दरिद्रः, तम्भि वा भायणे लुद्धो इमं कुज्जा ॥

[भा.९८२] पच्छाकम्मपवहणे, अचियत्ता संखडे य दोसे य ।

एगतरमुभयतो वा, कुज्जा पत्थारतो वा वि ॥

चू. तं दाउं अप्पणा विसूरंतो अन्नस्स मुहकरणं कोरणाति पच्छाकम्मं करेति । अन्नं वा अपरिभोगं पवाहेज्जा, संजए गिहत्थे वा अचियत्तं करेज्ज, अचियत्तेण जहासंभवं वित्तिवोच्छेदं

करेज, साहुणा गिहत्येण वा सद्धिं दाविउ त्ति तो असंखडं करेज, साहुस्स गिहत्यस्स वा उभओ वा पउसेज, पत्थारओ वा सव्वसाहूणं पदुसेज । पत्थारओ वा डहन-धाय-मारणादि सयं करहेज कारवेज वा ॥ कारणओ पुण गिहिणा मग्गावेउं कपेज-

[भा. ९८३] संतासंतसतीए, अथिर अपज्जत्तलब्भमाणे वा ।

पडिसेधऽनेसनिजे, असिवादी संततो असती ॥

चू. "संतं" विज्जमानं, "असंतं" अविज्जमानं । संतेसु चेव विसूरति, असंतेसु वा विसूरेइ तथ्य संतासंती इमा अथिरं हुंडं अपज्जत्तं वा अत्थि गिहकुलेसु वा न लब्भंति, रायादिणा वा पडिसेधिए न लब्भंति, अनेसनिजा वा लब्भंति, असिवादीहिं वा, संततो असती ॥

असिवादी इमं-

[भा. ९८४] असिवे ओमोयरिए, रायदुठ्ठे भए व गेलण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं भवे पादो ॥

चू. भाणभूमीए अंतरा वा असिवं, एवं ओमरायदुड्ढभया वि, गिलाणो न सक्केति पादभूमिं गंतुं, दुल्लभपते वा देसे, राइणा वा पडिसिद्धा, परिसाए संतासंतीए गिहिगविट्ठस्स गहणं भवे ॥

असंतासंती इमा-

[भा. ९८५] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिनीए साणतेणमादीसु ।

एएहिं कारणेहिं, नायव्वाऽसंततो असती ॥

चू. भिण्णं, "ज्ञामियं" दहं, पडिणीयसाणतेणमादीहिं हडं, अन्नं व नत्थि, एवं असतो असंतासंती गया ॥ दुविहा ऽसतीए इमं विधिं कुज्जा-

[भा. ९८६] संतासंसतीएष गवेसणं पुव्वमप्पणा कुज्जा ।

तो पच्छा जतणाए, नीएण गवेसणं कारे ॥

चू. दुविहा ऽसतीए पुव्वमप्पणा गवसेणं कुज्जा, सयमलब्भमाणे पच्छा जयणाए नितेण गवेसावते ॥ अहवा गविट्ठे अलद्धे इमा विही-

[भा. ९८७] पुव्वोवड्ढमलद्धे, नीयमपरं वा वि पड्ढवे तूणं ।

पच्छा गंतु जायति, समणुप्पूहंति य गिही वि ॥

चू. पुव्वं संजएण गविट्ठं न लद्धं ताहे संजतो नियं परं वा पुव्वं तथ्य पड्ढवेति, गच्छ तुमं तो पच्छा अन्हे गमिस्सामो, तुज्झयपुरओ तं मग्गिस्सामो, तुमं उववूहेज्जासि- "जतीणं पत्तदानेन महंतो पुण्णखंधो बज्जति," उववूहिते जति न लब्भति पच्छा भणेज्जासु वि "देहि" त्ति एवं पदोसादयो दोसा परिहारिया भवंति ॥

मू. (८६) जे भिक्खू पर-गवेसियं पडिग्गहगं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. "परः" अस्वजनः भंगचतुष्कादि शेषं पूर्वसूत्रवत् द्रष्टव्यम् ।

[भा. ९८८] संजयपरे गिहिपरे उभयपरे, चेव होति बोद्धव्वे ।

एते तिन्नि विकप्पा, नायव्वा होति उ परंमि ॥

मू. (८७) जे भिक्खू वर-गवेसियं पडिग्गहगं धरेइ; धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. "वर" शब्दप्रतिपादनार्थमाह-

[भा.१८९] जो जत्थ अचित्तो खलु, पमाणपुरिसो पधाणपुरिसो वा ।

तम्पी वरसद्दो खलु, सो गामियरड्ढितादी तु ॥

चू. जो पुरिसो जत्थ गामनगरादिसु अर्च्यते, अर्चितो वा, खलुशब्दः अवधारणाय, गामनगरादि कारणेसु पमाणीकतो, तेसु वा गामादिसु घणकुलादिणा पहाणो, एरिसे पुरिसे वरशब्दप्रयोगः । सो यद्दमो हवेज्ज “गामिए” ति गाममहत्तरः “रड्ढिए” ति राष्ट्रमहत्तरः । आदिसद्दतो भोइयपुरिसो वा शेषं पूर्ववत् ॥

[भा.१९०] संतासंतसतीए, गवेसणं पुच्चमप्पणो कुञ्जा ।

एत्तो पच्छा जयणाए, वरं गविट्ठं पि कारेज्जा ॥

मू. (८८) जे भिक्खू बल-गवेसियं पडिग्गहं धरेइ; धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. “बलं” सारीरं जनपदादि वा

[भा.१९१] जो जस्सुवरिं तु पभू, बलियतरो वा वि जस्स जो उवरिं ।

एसो बलवं भणितो, सो गहवति सामि तेणादि ॥

चू. “जो” ति यः पुरुषः यस्य पुरुषस्योपरि प्रभुत्वं करोति सो बलवं भणति । अहवा-अप्रभू वि जो बलवं सो वि बलवं भणति । सो पुण गृहपति गामसामिगो वा तेणगादि वा । शेषं पूर्ववत् ॥

[भा.१९२] संतासंतसतीएष गवेसणं पुच्चमप्पणो कुञ्जा ।

तो पच्छा उ बलवता, जयणाए गवेसणं कारे ॥

मू. (८९) जे भिक्खू लवगवेसियं पडिग्गहं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. दानफलं लविऊणं पडिग्गहं मग्गति-

[भा.१९३] दानफलं लवितूणं, लावावेतु गिहिअन्नतिथीहिं ।

जो पादं उप्पाए, लव-गविट्ठं तु तं होति ॥

चू. दानफलं अप्पणा कहेति । गिहिअन्नतिथिएहिं वा कहावेत्ता जो पादं उप्पादेति एयं लव-गविट्ठं भणति ॥

तस्सिमे विहाणा-

भा. (१९४) लोइय-लोउत्तरियं, दाणफलं तु दुविधं समासेणं ।

लोइयनेगविधं पुण, लोउत्तरियं इमं तत्थ ॥

चू. समासतो दुविधं दानफलं - लोइयं लोउत्तरियं च । लोइयं अनेगविहं - गोदानं भूमीदानं भक्तप्रदानादि । लोउत्तरियं इमं ॥

[भा.१९५] अन्ने पाने भेसज्ज-पत्त-वत्थे य सेज्ज संथारे ।

भोज्जविधे पानरोगे, भायण भूसा गिहा सयणा ॥

चू. अन्नपानादियाण सत्तण्हं पच्छद्धेण जहासंखं फला - अन्नदाने भोज्जविही भवति, पानकदाने द्राक्षापानकविधी, भेसज्जदाणे आरोग्यविधी, पत्तदानेन भायणविधी, वत्थदानेन विभूषणविधी, सेज्जादानेन विविहा गिहा, संथारगदाणेण भोगंगादि सेज्जाविहाणा भवंति ॥

संखेवओ वा फलं इमं-

[भा. ९९६] अधवा वि समासेणं, साधूणं पीति-कारओ पुरिसो ।

इह य परत्थ य पावति, पीतीओ पीवरतरीओ ॥

चू- अहवासद्दो विकम्पवायगो, “समासो” संखेवो, साधूणं भत्तपाणेहि पीतिमुप्पाएंतो इहलपोए परलोएय पीवरातो पीतीओ पावति । “पीवरं” प्रधानं, ‘तर’ शब्दः आधिक्यतरवाचकः, सर्वजनाधिक्यतराप्रीतीः प्राप्नोतीत्यर्थः ॥ शेषं पूर्ववत् ।

[भा. ९९७] संतासंतसतीए, गवेसणं पुव्वमण्णो कुज्जा ।

एतो पच्छा जयणाए, लवं-गविट्ठं पि कारेज्जा ॥

[भा. ९९८] नवरं - एसेव गमो नियमा, दुविधे उवहिम्मि होति नायव्वो ।

पुव्वे अवरे य पदे, सेज्जाहारे वि यत्तहेव ॥

चू- दुविहे उवकरणे - ओहिए उवग्गहिएय । उस्सग्गववाएहिं एसेव गमो । सेज्ज - आहारेसु एसेव विही भाणियव्वो ॥

मू. (९०) जे भिक्खू नितियं अग्गपिंडं भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू- “नितियं” धुवं सासयमित्यर्थः, “अग्रं” वरं प्रदानं । अहवा - जं पढमं दिज्जति सो पुण भत्तद्दो वा भिक्खामेतं वा होज्जा, एस सुत्तत्थो । अधुना निर्युक्तिविस्तरः-

[भा. ९९९] नितिए उ अग्गपिंडे, निमंतणोवीलणा य परिमाणे ।

साभाविए य एत्तो, तिन्नि य कप्पंति तु कमेणं ॥

चू- नितियं उग्गा सुत्ते वक्खाया । गिहत्यो निमंतेति, साहू उपीलणं करेति, साहू चेव परिमाणं करेति, साभावियं गिहत्यो देति । तिन्नि आइच्छा न कप्पंति, साभावियं कप्पति ॥ निमंतणोवीलणपरिमाणणं इमाओ तिन्नि वक्खाणगाहाओ-

[भा. १०००] भगवं ! अनुग्गहंता, करेहि मज्झं ति भणति आमं ति ।

किं दाहिसि जेणद्दो, गतस्स तं दाहि ति न वत्ति ॥

[भा. १००१] दाहामि त्ति य भणिते, तं केवतियं व केच्चिरं वा वि ।

दाहिसि तुमं न दाहिसि, दिन्नादिन्ने य किं तेन ॥

[भा. १००२] जावतिएणद्दे भे, जच्चिय कालं च रोयए तुब्भं ।

तं तावतियं तच्चिर, दाहामि अहं अपरिहीणं ॥

चू- गिही निमंतेति “भगवं ! अनुग्गहं करेह, मज्झं घरे भत्तं गेण्हह” । साहू भणति “करेमिनुग्गहं, किं दाहिसि ?” गिही भणति “जेण भे अद्दो” । साहू उवीलणं करेमाणो भणति - घरं गयस्स तं दाहिसि न वा । गिहिणा “दाहामि” त्ति य भणिते साहू परिमाणं कारवेंतो भणति “तं परिमाणओ केवतियं केवचिरं वा कालं दाहिसि ? प्रथमपादोत्तरं आह” दाहिसि तुमं, न दाहिसि ?” दत्तमपि तत् अदत्तवद् द्रष्टव्यम्, स्वल्पत्वात् । गृहस्थः द्वितीयपादोत्तरमाह “जावतिएण भत्तेण अद्दो भे जावतियं वा कालं तुब्भद्दो ।” गिही पुणो भणति - किं बहुना भणिएणं जं तुब्भं रोयते दव्वं जावतियं जत्तियं वा कालं तमहमपरिहीणं अपरिसंतो दाहामि त्ति ॥ निमंतणोपीलणपरिमाणसु वि मासलहुं पच्छित्तं । चोदग आह-

[भा. १००३] साभावितं च उच्चियं, चोदगपुच्छाण पेच्छमो कोयि ।

दोसो चतुर्विधम्मी, नितियम्मि अग्गपिंडम्मि ॥

चू- सामावियं जं अप्पणो अट्टा रद्धं, उचितं दिने दिने जत्तियं रज्झंतं । चोदको भणति - एरिसे साभाविए निमंतणो पीलणपरिमाणे य चउव्विहे वि अग्गपिंडे दोसं न पेच्छामो ॥ आचार्याह- [भा. १००४] सामादि नितियकप्पति, अनिमंतणो वीलअपरिमाणे य ।

जं वा वि सामुदाणी, तं भिक्खं दिज्ज साधूणं ॥

चू- साभावियं अत्तट्टा रद्धं, तं नितितं दिने दिने अनिमंतियस्स अनोपीलियं अपरिमाणकडं च । जं वा वि सामुदाणीसामान्यं गृहपाकपक्वं तं निमंतणो पीलणादीहि भिक्खामेतत्तवि अकप्पं, अन्ना साहूणं कप्पं ॥ साभावियउचिए वि निमंतणाकप्पति एहिं इमे दोसा-

[भा. १००५] निष्फण्णो वि सअट्टा, उग्गमदोसा उ ठवितगादिया ।

उप्पज्जंते जम्हा, तम्हा सो वज्जणिज्जो उ ॥

चू- अप्पट्टा वि निष्फण्णे ठवियगादि उग्गमादि दोसा भवंति । निकाचितोऽहमिति अवश्यं तादव्यं, कुंडगादिसु स्थापयति । तस्मान्ममंत्रणादि पिण्डो वज्यः ॥

[भा. १००६] ओसक्कणं अहिसक्कण, अज्झोयरए तहेव नेक्कंती ।

अन्नत्थ भोयणम्मि य, कीते पामिच्चकम्मे य ॥

चू- अवस्सं दायव्वे अतिप्पए साहुणो आगच्छंति, रंधियपुव्वस्स उसक्कणं करेज्ज, उस्सूरे आगच्छंति ति अहिसक्कणं करेज्ज । अज्झोयरयं वा करेज्ज । निक्काउ त्ति काउं जति ते अन्नत्थ निमंतिया तथा वि तदट्टाए किण्णेज्ज वा पामिच्चेज्ज वा आहाकम्मं वा करेज्ज ॥

कारणे पुण निकायणापिंडं गेण्हेज्ज । इमे कारणा -

[भा. १००७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भये व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणा गहणं तु गीतत्थे ॥

चू- असिवग्गहितो न लब्भति, निमंतणाइएसु वि गेण्हेज्ज ॥ अथवा - असिवे कारणठितो असिवग्गहिय कुलाणि परिहरंतो असिवाओ असंधरंतो अगहियकुलेसु अपावंतो, निमंतणा वीलणादिसु वि गेण्हेज्ज । ओमे वि अप्फंचंतो । एवं रायदुट्टे भएसु अच्छंतो गच्छंतो वा गिलाणपाउग्गं वा निमंतणादिएसु गेण्हेज्जा । अद्धाणे रोहए वा अप्फच्चंतो गीतत्थो पणगपरिहाणीए जाहे मासलहुं पत्ते ताहे नीयग्गपिंडं गेण्हति ॥

मू. (९१) जे भिक्खू नितियं पिंडं भुंजइ; भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९२) जे भिक्खू नितियं अवट्टभागं भुंजइ; भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९३) जे भिक्खू नितियं भागं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ।

मू. (९४) जे भिक्खू नितियं अवट्टभागं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू- “पिंडो” भत्तट्टो, “अवट्टो” तस्सद्धं, “भागो” त्रिभागः, त्रिभागद्धं “अवट्ट” भागो ।

[भा. १००८] एसेव गमो नियमा, निइते पिंडम्मि होतऽवट्टे य ।

भागे य तस्सुवट्टे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा. १००९] पिंडो खलु भत्तट्टो, अवट्टपिंडो उ तस्स जं अद्धं ।

भागो तिभागमादी, तस्सद्धमुवट्टभागो य ॥

मू. (९५) जे भिक्खू नितियं वासं वसति; वसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- उडुबद्ध वासासु अतिरिक्तं वसतः नितियवासो भवति । इदानीं निर्युक्तिमाह-
[भा. १०१०] दव्ये खेत्ते काले, बावे नितियं चउव्विहं होति ।
एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥

चू- दव्य-खेत्त-काल-भावेसु नितियं चउव्विहं । एतेसिं “नानात्वं” विशेषं, तमानुपूर्व्या
वक्ष्ये ॥ संजोगचतुष्कभंग्रदर्शनार्थमाह-
[भा. १०११] दव्वेण य भावेण य, नितियानितिए चतुक्कभयणा उ ।
एमेव कालभावे, दुयस्स व दुए समोतारो ॥

चू- दव्वतो नितिए, खेत्ततो नितिए, एवं चउभंगो कायव्वो । तत्थ पढमभंगभावमा-संधारगाइ
दव्वाणि कालदुगातीताणि तम्मि चेव खेत्ते परिभुंजतो नितितो भवति, पढमभंगो । संधारगाति
दव्वाणि कालदुगातीताणि अन्नम्मि खेत्ते नेउं परिभुंजति, वितियभंगो । तम्मि चेव खेत्ते अन्ने
संधारगादि गेण्हति, ततियभंगो । नितियं पडुच्च चउत्थभंगो सुण्णो । एवं कालभावेसु वि चउभंगो
कायव्वो । कालओ वि नियए भावओ वि नियए । इ । तत्थ पढमभंगो कालदुगातीतं वसति
सह्वादि सु भावपडिबद्धो पढमभंगो । कालदुगातीतं वसति न सह्वादि सु रागपडिबद्धो वितिय-
भंगो । कालदुगणिग्गतस्स वि सह्वाति सु भावपडिबद्धो, ततियभंगो । चतुर्थ शून्यः । “दुयस्स व
दुवे समोयारो” ति - कालभाव-दुगस्स दव्य-खेत्तदुए समोतारः ॥

[भा. १०१२] कालो दव्वऽवतरती, जम्हा दव्वस्स सो तु पज्जाओ ।
भावो खेत्ते जम्हा, ओवासादीसु य ममत्तं ॥

चू- कालो दव्वे समोतरति, जम्हा सो दव्वपज्जातो । एत्थ दव्वकालेसु चउभंगो भावेयव्वो ।
भावो खेत्ते समोतरति, जम्हा ओवासाइसु भावपडिबंधो भवति । एत्थ वि खेत्तभावेसु चउभंगो
भावेयव्वो ।

खेत्तकालचउभंगे इमा भावणा तम्मि य खेत्ते मासातीतं वसति; पढमभंगो; चरिमं उडुबद्धितं
जत्थ मासकप्पं ठिया तत्थेव वासं ठियाणं वितियभंगो । अन्यकाल (ला) प्राप्तेरिति । अन्नं भागं
पडिवसभं वा संकमंतस्स सच्चेव भिक्खायरिया ततियभंगो । चतुर्थ शून्यः ॥

जो दव्वनितितो सो इमे पडुच्च-

[भा. १०१३] परिसाडिमपरिसाडी, संधाराहारदुविहमुवधिम्मि ।
डगलग-सरक्ख-मल्लग, मत्तगमादीसु दव्वम्मि ॥

चू- संधारो दुविहो - परिसाडी अपरिसाडी य, आहारंतेसु चेव कुलेसु गेण्हति, दुविहो य
उवह - ओहितो उवग्हितो य, सापवण - खेल - सण्णाणं तिन्नि मत्तया ॥

[भा. १०१४] कालदुगातीतादीणि, संधारादीणि सेवमाणा उ ।
एसो तु दव्वनितिओ, पुण्णेवंतो वहिं नेंतो ॥

चू- एते संधारगादिदव्वे कालदुगातीते अपरिहरंतो नितितो भवति । सबाहिरियंसि वा खेत्ते
अंतो मासकप्पे पुण्णे ते चेव संधारगादि बहिं णितो दव्वनितितो भण्णति ॥

इदानीं खेत्तनितितो-

[भा. १०१५] ओवासे संधारे, विहार-उच्चार-वसधि-कुल गामे ।

नगरादि देसरञ्जे, वसमाणो खित्ततो नितिए ॥

चू-संधारगो वासे । अहवा-संधारो पृथक् परिगृह्यते, विहारो सज्झायभूमि, उच्चारो सन्नाभूमि, (वसति) कृलगामादी न मुच्चति, पुनः पुनः तेष्वेव विहरति । एस खेत्ते नितिओ ॥ इदानि कालनितिओ-

[भा.१०१६] चाउम्मासातीतं, वासानुदुबद्ध मासतीतं वा ।

वुह्वावासातीतं, वसमाणे कालतोऽनितिते ॥

चू-उदुवासकालातीतं वसंतो कालनितिओ, वुह्वाणिमित्तं बहुकालेण वि नितिओ न भवति वुह्वाकार्यपरिसमाप्तो उपरिष्टाद्वसन् नितिओ भवति ॥ इदानि भावनितिओ -

[भा.१०१७] ओवासे संधारे, भत्ते पाणे परिग्गहे सहे ।

सेहेसु संधुएसु य, पडिबद्धे भावतो नितिए ॥

चू-जे सेहा न तावत् प्रव्रजंति पूर्वापरम संयवेण संधुताओ वासादिसु सव्वेसु रागं करंतो भावपडिबद्धो भवति ॥

[भा.१०१८] वसधी न एरिसा खलु, होहिति अन्नत्थ नेव संधारे ।

न य भत्त मणुन्नविधि (विही) सहा सेहादि वऽन्नत्थ ॥

चू-अन्नत्थ एरिसा वसधी नत्थि ति रागं करेति । एवं संधारगभत्तपाणसह्सेहादिसु वि ॥ इदानि दव्व-खेत्त-काल-भावेसु पच्छित्तं भण्णति-

[भा.१०१९] उक्कोसोवधिफलए, देसे रञ्जे य वुह्वासे य ।

लहुगा गुरुगा भावे, सेसे पणगं च लहुगो तु ॥

चू-दव्वं पडुच्च उक्कोसोवहीए फलए य चउलहुआ । खेत्तं पडुच्च देसरञ्जेसु चउलहुआ । कालं पडुच्च वासातीते वुह्वावासातीते य चउलहुआ । रागेण भावे सव्वत्थ चउगुरुगा । संधारगवञ्जेसु तणेसु डगलछार-मल्लएसु य पणगं । सेसेसु दव्वादिएसु प्रायसो मासलहुयं ॥

[भा.१०२०] सुत्तनिवातो नितिए, चतुव्विधे मासियं जहिं लहुगं ।

उच्चारितसरिसाइं, सेसाइं विगोवणट्टाए ॥

चू-चउव्विहे दव्वादिणियते जत्थ मासलहुं तत्थ सुत्तणिवातो । सेसा पच्छित्ता शिष्यस्य विकोवणट्टा भणिता ॥ कारणओ पुण दव्वादि चउव्वं पि नितियं वसेज्ज । ते इमेकारणा-

[भा.१०२१] असिवे ओमोरिए, रायदुट्टे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तमट्टे, चरित्तसज्जाइए असती ॥

चू-बाहिं असिवं वट्ठति अतो कालदुगातीतं पि एगखेत्ते वसेज्ज, बहिं ओमरायदुट्टबोहियभए वा आगाढे वसेज्ज । उत्तिमट्टफडियरगा वा वसेज्ज, बहिया चरगादिसु चरित्तदोसा अतो वसेज्ज, बहिं वा सज्जातो न सुज्जति, अतो सज्जायनिमित्त वसेज्ज । असति वा बहिं मासकप्पपायोग्गाणं खित्ताणं तथेव वसे ॥ चोदगाह-एगखित्ते कालदुगातीतं वसमाणा कहां सुद्धचरणा ? आचार्याह-

[भा.१०२२] एगखेत्तनिवासी, कालातिक्कंतचारिणो जति वि ।

तह वि य विसुद्धचरणा, विसुद्धमालंबणं जेणं ॥

चू-एगखेत्ते कालदुगातिक्रंतं पि वसमाणा तहावि निरइयारा जतो विसुद्धालंबणावलंबी,

ज्ञानचरणाद्यं वाऽऽलंबनम् ॥ किंच-

[भा. १०२३] आणाएऽमुक्कधुरा, गुणवट्ठी जेण निज्जरा तेणं ।

मुक्कधुरस्स मुण्णिणो, न सोधी संविज्जति चरित्ते ॥

चू- आण त्ति - तित्थकरवयणं, जहा तित्थकरवयणातो नितितं न वसति, तथा तित्थकरवयणाओ चेव कारणा नियतं वसति । स एवं आणाए संजमे अमुक्कधुरो चेव । अमुक्कधुरस्स य नियमा नाणादिगुणपरिवुट्ठी, जेण य तस्स गुणपरिवुट्ठी तेन निज्जरा विउला भवति । जो पुण तप्पडिपक्खे वट्ठति तस्स सोही चरित्तस्स म विज्जति ॥ १०२३ ॥

इदानिं गतोऽप्यर्थं स्फुटतरः क्रियते-

[भा. १०२४] गुणपरिवुट्ठिनिमित्तं, कालातीते न होंति दोसा तु ।

जत्थ तु बहिता हाणी, हविज्ज तहियं न विहरेज्जा ॥

चू- कालदुगातिक्रान्तं ज्ञानादिगुणपरिवृद्धिनिमित्तं वसतो न दोषः । जत्थ पुण बहिं विहरतो नाणादीणं हाणी हवेज्ज न तत्थ विहरेज्ज इत्यर्थः ॥

मू. (१६) जे भिक्खू पुरे संथवं पच्छ संथवं वा करेइ; करेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- “संथवो” थुती, अदत्ते दाणे पुव्वसंथवो, दिन्ने पच्छासंथवो । जो तं करेति सातिज्जति वा तस्स मासलहं । अहवा - सयणे पुव्वपच्छसंथवं करेइ । अत्र निर्युक्तिमाह-

[भा. १०२५] दव्वे खेत्ते काले, भावम्भि य संथवो मुणेयव्वो ।

आत-पर-तदभए वा, एक्केक्के सो पुणो दुविधो ॥

चू- साहू आत्मसंस्तवं करोति, साहू परस्य संस्तवं करोति, साहू उभयस्यापि संस्तवं करोति । अहवा - आत्मना संस्तवं करोती ति आत्मसंस्तवः । साहू गिहत्थं युणति, एष आत्मस्तवः । गिहत्थो साधं थुणति एष परस्तवः । दो वि परोप्परं एष उभयस्तवः । एतेसिं एक्केक्को पुण दुविहो - संतासंतो य ॥ दव्वे खेत्ते काले संथवो इमो -

[भा. १०२६] दव्वे पुट्टमपुट्टो, परिहीणधणा तु पव्वयंती उ ।

खेत्ते कतरा खेत्ता, कम्मि वए ते दिक्खितो काले ॥

चू- दव्वसंथवो परेण पुच्छितो “तुमं सो ईसरो ?” आणं ति भणाति । सो पुण तथा संतो वा असंतो वा पुच्छितो भणाति “अमुकणामधेयं तुमं इस्सरं न याणसि तो एवं भणसि” परिहीणधणा “पव्वंति” त्ति । परिहीणधणो दरिद्रेत्यर्थः । एवं परेण निदितो समुत्तइतो परं निभं काउं अप्पाणं पि थुणाति यथा भवानैश्वर्ययुक्तः तथा अहमप्यासी । खेत्तसंथवो - “कतरातो तुमं खेत्ततो पव्वतितो” एवं पुट्टो भणति तुज्ज चव सहदेसी, कुरुक्षेत्राद्वा । इदानिं कालतो - कम्मि वदे दिक्खितो । भणाति तुमं चव सरिसव्वतोऽहं । अहवा - प्रथम वयंसि निविट्ठो निविस्समाणो वा ॥ भावे संथवो दुविधो - सयणे वयणे य, सयणे ताव इमो ।

[भा. १०२७] सयणे तस्स सरिसओ, आणं तुसिणीए पुच्छितो को वा ।

आउट्टणा निमित्तं, वयणे आउट्टिओ वा वि ॥

चू- केणइ पुच्छिओ “जो सो इंददत्तभाया पव्वइतो सो तुमं सरिसो दीससि ।” सो भणाति - आणं, तुसिणीओ वा अच्छति । भणति वा - क एरिसाणि पुच्छति । इदानिं वयणसंथवो - अदत्ते

दाने पुव्वं करेति, आउट्टणानिमित्तं वरं मे आउट्टिता इट्टदाणं देहिती । दानेन वा दत्तेण आराहितो पच्छा वयणसंथवं करेति ॥ एस संखेवो भणितो । इदानिं वित्थरो, संखेवभियस्स वा इमं वक्खाणं । तत्थ दव्वसंथवो इमो चउसट्ठिप्पगारो -

[भा.१०२८] धन्नाइं रतणथावर, दुपद चतुप्पद तहेव कुवियं च ।
चउवीसं चउवीसं, तिय दुग दसहा अनेगविधं ॥

चू- धन्नादियाणं कुविय-पञ्जवसाणाणं छण्हं पच्छद्धेण जहासंखं संखा भणिता ॥

[भा.१०२९] धन्नाइ चउव्वीसं, जव-गोहुम-सालि-वीहि-सट्ठिया ।
कोह्व-अणया-कंगू, रालग-तिल-मुग्ग-मासा य ॥

चू- बृहच्छिरा कंगू, अल्पतरशिरा रालकः ॥

[भा.१०३०] अतसि हिरिमंथ तिपुड, निप्फाव अलसिंदरा य मासा य ।
इक्खू मसूर तुवरी, कुलत्थ तह धाणग-कला य ॥

चू- “अतसि” मालवे पसिद्धा, “हिरिमंथा” वट्टचणगा, “त्रिपुडा” लंगवलगा, “णिप्फाव” चावला अलिसिंदा चवलगारा य, “मासा” पंडरचवलगा, “धाणगा” कुथुंभरी, “कला” वट्टचणगा

[भा.१०३१] रयणाइ चतुव्वीसं, सुव्वण्ण-तवु-तंब-रयत-लोहाइं ।
सीसग-हिरण्ण-पासाण-चेरमणि-मोत्तिय-पवाले ॥

चू- “रयतं” रूपं, “हिरण्णं” रूपका, “पाषाणः” स्फटिकादयः, “मणी” सूरचन्द्र-कान्तादयः ॥

[भा.१०३२] संख-तिणिसागुलु चंदणाइं वत्थामिलाइं कट्टाइं ।
तह दंत-चम्म-वाला, गंधा दव्वोसहाइं च ॥

चू- “तिणिस” रुक्खकट्टा, “अगलुं” अगरुं, यानि न म्हायन्ते शीघ्रं तानि अम्हातानि वस्त्राणि, “कट्टा” शाकादिस्तंभा, “दन्ता” हस्त्यादीना, “चम्मा” वग्घादीणं, “वाला” चमरीणं, गंधयुक्तिकृता गंवा, एकांगं औषधं द्रव्यं । बहुद्रव्यसमुदायादौपधं ॥ निविधंथावरं-

[भा.१०३३] भूमि-घर-तरुगणादि, तिविधं पुण थावरं समासेणं ।
चक्कारबद्धमाणुसदुविधं पुण होति दुपयं तु ॥

चू- भूमी पक्खेला, घरं खात्तोसियमुभयं, “तरुगणा” आम्रवणारामादि तिविधं, दुपदं दुविधं, रहादि अरगवद्धं, मानुषं च । दसविधं चउप्पदं ॥

[भा.१०३४] गावी उट्टी महिसी, अय एलग आस आसतरगा य ।
घोडग गहभ हत्थी, चतुप्पदा होति दसधा तु ॥

चू- कुप्पोवकरणं नाणाविहं आसतरगा वेसरा-

[भा.१०३५] नानाविहं उवकरणलक्खण कुप्पं समासतो होति ।
चतुसट्ठिपडोगारा, एवं भणितो भवे अत्थो ॥

चू- कुप्पोवकरणं “नानाविहं” अनेगलक्खणं । तच्च कंसभंडं लोहभांडं ताप्रमयं मृन्मयादि च । एष सर्वोऽपि संपिंडितो चतुः षष्टिप्रकारोऽभिहितः ॥

आत्म-पर-संथवोपसंहार - निमित्तमाह-

[भा. १०३६] चउसद्विपगारेणं, जधेव अद्वेण उवचितो सि त्ति ।

किं अप्पसंथवेणं, कतेण एमेव अह यं पि ॥

चू- यथा त्वं चतुःषष्टिप्रकारेणोपपेतः तथाऽहमप्यासम्, किं चात्मसंस्तवेनेति ॥

इदानीं खेत्तसंथवो-

[भा. १०३७] तं अह्म सहदेसी, एगग्गामेग-नगरवत्थव्वो ।

पुण्णाओ खेत्ताओ, अह्मे मो वच्चिमो व त्ति ॥

चू- गिहिणा पुच्छितो, कम्मि देसे अज्जो ! उप्पन्नो ? , साहू भणति - कुरुखेत्ते । गिही भणाति अह्म सहदेसी, एगगाम-नगर-उप्पन्नो । गिहिणा पुच्छिओ कहिं गम्मति-साहू भणति-कुरुखेते ॥

[भा. १०३८] जइ भणति लोइयं तू, पुण्णं खेत्तं तहिं भवे गुरुगा ।

अह आरुहतं अह्म वि, जणजम्मादी तहिं लहुओ ॥

चू- एवं जइ लोइयं पुण्णखेत्तं भणाति तो चउगुरुं । लोउत्तरे लहुओ ॥

[भा. १०३९] एवइयं मे जम्मं, परियाओ वा वि मज्झ एवतिओ ।

मयणसमत्थो निविट्ठो, निविस्समाणो पसूतो वा ॥

चू- एवइ मे जम्मो, पव्वज्जाए वा एवतितो, मयणसमत्थो वा पव्वइतो, “णिविट्ठो” परिणीओ “णिविस्समाणो” विवाहदिने ठविए, “पसूओ” पुत्तो जाओ ॥ इदानीं भावसंथवो-

[भा. १०४०] दुविधो उ भावसंथवो, संबंधी वयणसंथवो चेव ।

एक्केक्को वि य दुविधो, पुव्वि पच्छा व नातव्वो ॥

चू- दुविहो भावसंथवो-वयणे सयणे य । पुण एक्केक्को दुविहो-पुव्वि पच्छा य ॥

सयणसंथवो इमो-

[भा. १०४१] मातपिता पुव्वसंथवो, सासू ससुरादियाण पच्छा तु ।

गिहिसंथवो संबंधं, करेति पुव्वि व पच्छा वा ॥

चू- एतं पुव्वावरसंथवं दाणकालाओ पुव्वि वा पच्छा वा करेज्जा ॥

तं सयणसंथवं वयणानुरूवं करेति ।

[भा. १०४२] आतवयं च परवयं, नातुं संबंधए तदणुरूवं ।

मम एरिसया माया, ससा व सुण्हा व नत्तादी ॥

चू- आयवयं परवयं च नाऊणं घडमाणं तदणुरूवं करेति । जारिसी तुमं, एरिसी मम माया “ससा” - भगिनी, पुत्तस्स पुत्तो नत्तुओ ॥ एत्थ इमे दोसा-

[भा. १०४३] अद्धिति दिट्ठी पण्हय, पुच्छा कहणं ममेरिसी जननी ।

थणखेवो संबंधो, विधवा सुण्हा य दानं च ॥

चू- साहू गिहयभिक्षवो वि अद्धितिं पुणो वि पण्हुत-णयणो अगारिं निरिक्खमाणो पुच्छिओ भणति तुमे सरिसी मे माता, सा तुमे दद्धं सुमरिया” । सा भणाति - अहं ते माता । एस मातीसंबंधो । तीसे य सुण्हा घरे विहवा अच्छति । ताहे संबंधं करेज्ज । गिहत्थी वा साहुं दद्धं अधितिं करेति, साहुणा पुच्छिता भणति - तुमे सरिसओ मे पुत्तो घराओ निग्गओ, तुणं दद्धं मे सुमरितो” साहू भणति - अहं ते पुत्तो; अहं वा सो । एवं सव्वसयणसंथवेसु वत्तव्वं ॥

[भा. १०४४] पच्छा संधवदोसा, सासू विधवादि धूतदानं च ।
भज्जा ममेरिसि त्ति य, सज्जं घातो व भंगो वा ॥

चू- सासूसंधवे विधवं धूतं ददाति । भज्जासंधवे सज्जघातं लभति । चरित्तभंगो वा भवति ॥
सयणसंधवे इमे अन्ने दोसा भवन्ति-

[भा. १०४५] मायावी चडुयारो, अन्हं ओभावणं कुणति एसो ।
गणच्छुभणाती पंतो, करेज्ज भद्देसु पडिबंधो ॥

चू- अमायं मायमिति भणमाणो मायावी, भिक्खनिमित्तं वा चाहुं करेति, न नज्जति को वि
दासादी मातिसंबंध करेमाणो लोगे अन्हं ओभावणं करेति । पंतो रुद्धो निच्छुभणाति करेज्ज । भद्दो
पुण पडिबंधं करेज्ज ॥ १०४५ ॥ इदानिं वयणसंधवो-

[भा. १०४६] गुणसंधवेण पुच्चिं, संतासंतेण जो थुणेज्जाहि ।
दातारमदिन्ममी, सो पुच्चो संधवो होति ॥

चू- संतेण असंतेण वा गुणेण जो दाणे अदिन्ने थुणति सो पुच्चसंधवो ॥ सो पुण इमो-

[भा. १०४७] सो एसो जस्स गुणा, वियरंति अवारिया दसदिसासु ।
इहरा कहासु सुनिमो, पच्चक्खं अज्जदिद्धो सि ॥

चू- जाणंतो अजाणंतो य तस्समक्खं अन्नं पुच्छति सो एसो इंददत्तो । गिहत्यो भणति जो
कयमो ? साहू भणति - जस्स दाणादिगुणा अणिवारिया वियरंति । “इहरा” इति अज्जाहनि
प्रत्यक्षभावमुक्त्वा कहासु सुनिमो अज्जं पुण जणवयस्स देंतो पच्चक्खं दिद्धोसि ॥

पच्छासंधवो पुण इमो -

[भा. १०४८] गुणसंधरेण पच्छा, संतासंतेण जो थुणिज्जाहि ।
दातारं दिन्ममी, सो पच्छासंधवो होति ॥

चू- कंठा । दाणदिन्ने इमो गुणसंधवो-

[भा. १०४९] विमलीकतऽह चक्खू, जधत्थतो विसरिता गुणा तुज्जं ।
आसि पुरा ने संका, संपति निस्संकितं जातं ॥

चू- अज्ज तुमे दिद्धे विमलीकयं चक्खू । जहत्यया य दानादिगुणा विसरिया तुज्जं, पुरा
दाणादिगुणेषु संका आसि, इदामिं निस्संकियं जायं ॥ पच्छित्तमियाणि एतेसु-

[भा. १०५०] सुत्तनिवातो नियमा, चतुव्विधे संधवम्मि संतम्मि ।
मोत्तूण सयणसंधव, तं सेवंतंमि आणादी ॥

चू- सुत्तनिवातो दव्वादि चउव्विहे संधवे संतम्मि मासलहुं, मोत्तूण सयणसंधवं । सयणसंधवे
पुण इमं पुरिस-संधवे चउलहुं, इत्थी-संधवे चउगुरुं । चउव्विहे वि दव्वातिए संधवे आणादिया
दोसा ॥ १०५० ॥ कारणे पुण संधवं करेज्जा वि-

[भा. १०५१] अधिकरणरायदुद्धे, गेलण्णऽद्धाणसंभमभए वा ।
पुरिसित्थी संबंधे, समणाणं संजतीणं च ॥

चू- गिहत्येण समं अहिकरणं उप्यन्नं तस्स उवसमणइताए, पुण पुच्चं चउव्विहं पि दव्वातियं
संतं करेति, पच्छा असंतं पि । एवं रायदुद्धे वि उवसमणइता । गिलाणोसहनिमित्तं वा,

अद्धाणसंभमभएसु संताणइया वा, “पुरिसिस्थि” त्ति एएहिं कारणेहिं संजताण संजतीण वा पुरिसिस्थिसंबंधो भवेज्ज ॥ वय-सयणक्रमप्रदर्शनार्थ इदमाह-

[भा. १०५२] वयसंथवसंतेणं, पुव्व थुणे पुरिससंथवेण ततो ।
तो नातिस्थिगतेण व, भोइयवज्जं च इतरेणं ॥

चू-पुव्वि वयसंथवेण संतेणं, पच्छा पुरिससंथवेण पुव्वावरेण संतेणं, तो पच्छा नातिस्थिगतेणं संतेणं, ततो भोयवज्जं इतरेण पच्छासंथवेणं संतेण, ततो पच्छा वयणादि असंतेण ॥

[भा. १०५३] पुव्वे अवरे य पदे, एसेव गमो उ होइ समणीणं ।
जह समणाणं गरुई, इत्थी तह तासिं पुरिसा तु ॥

चू-संजतीणं एसेव गमो । जहा समणाणं इत्थी गरुगी तथा समणीणं पुरिसा गुरुगा ॥

मू. (१७) जे भिक्खू समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं वा दुइज्जमाणे पुरे संथुयाणि वा पच्छा संथुयाणि वा कुलाइं पुव्वामेव भिक्खायरियाय अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा सातिज्जति ।

चू-भिक्षु पूर्ववत् समाणो नाम समधीनः अप्रवसितः कोऽसौ बुद्धावासः ? वसमाणो उदुवद्धिए श्रद्धासे वासावासं च नवमं, एयं नवविहं विहारं विहरंतो वसमाणो भण्णति । अनु पश्चादभावे ज्ञातातो अन्नो गामो अनुगामो दोसु पाएसु सिसिरगिन्हेसु वा रीइज्जति त्ति । पुरे संथुता मातापितादी, पच्छासंथुता ससुराती, कुलशब्दः प्रत्येकं, भिक्खाकालातो पुव्वि, अप्रासे भिक्खाकालेत्यर्थः । अनुपवेशो पच्छा, भिक्खाकाले अतिक्रान्तेइत्यर्थः । एवं अप्रासे अतिक्रान्ते च पविसंतं साइज्जति अनुमोदते, मासलहुं से पच्छित्तं । एस सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्तिवित्थरो-

[भा. १०५४] समाणे बुद्धवासी, वसमाणे नवविकप्पविहारी ।
दूतिज्जंता दुविधा, निक्कारणिया य कारणिया ॥

चू-कारण-निक्कारणे वक्ष्यति । शेषं गतार्थमेव ॥ इमे निक्कारणिया-

[भा. १०५५] आयरियसाधुवंदन, चेतिय नीयल्लागा तथासण्णी ।
गमनं च देसदंसन, निक्कारणिए य वइगादि ॥

चू-आयरियसाहुचेइयाण च वंदणनिमित्तं गच्छंति, सण्णीणं दंसणत्थं, भोयणवत्थाणि वा भिस्संति गच्छति, अपुव्वदेसदंसणत्थं गच्छंति, वजितादिसु वा खीराद्यं लभिस्सामि त्ति गच्छति । आयरिय माह-

[भा. १०५६] अप्पुव्व-विचित्त-बहुस्सुता य परिवारवं च आयरिया ।
परिवारवज्जसाहू, चेतियऽपुव्वा अभिनवा वा ॥

चू-अपुव्व मे आयरिया विचित्ता निरतिचारचरित्ता बहुस्सुया विचित्तसुया य बहुसाहु-विबुडा य, एरिसे आयरिए वंदाभि । साहुस्स वि एते चेव गुणा । नवर-परिवारो वज्जिज्जति । आयरिया चिरायतणा अपुव्वा य । अहवा अभिनवा कया ॥ १०५६ ॥

[भा. १०५७] इत्थी हामि व नीए, सण्णीसू य भोयणादि लब्भामो ।
देसो व मे अपुव्वो, वइगादिसु खीरमादीणि ॥

चू-कंठा । निक्कारणे विहरंतस्स इमे दोसा-

[भा. १०५८] अद्धाणे उव्वाता, भिक्खूवहि तेन साण पडिनीए ।

ओमाण अभोजघरे, थंडिल्लऽसती य जे जं च ॥

चू-अन्द्राणे समो भवति, भिक्खा वसहिं न लब्भंति । उवहिसरीरतेणा भवंति । साणपडिनीएसु खज्राए(अ)हंमए वा हिंडंताणं सपक्खपरक्खोमाणं भवति । अभोजघरे पवयण-हीलना भवति । असति थंडिल्लस्स पुढवी मादिजीवे विराहेति । जे दोसा, जं च एतेसु परितावणादिनिष्फणं पच्छित्तं, सव्वं उवउज्जित्तं वक्तव्यम् ॥

[भा. १०५९] संजमतो छक्काया, आत कंटड्ढिवातखुलगा य ।

उवधि अपेह हरावण, परिहाणी जा य तेन विणा ॥

चू-निष्कारणओ अडंतो छक्कयविराहणं कूणति । एस संजमविराधा । कंटड्ढिहिं वा विज्झति, वावखुला वा भवंति, एस आयविराहणा सागारियभया परिसंतो वा पमादेण वा उवहिं न पडिलेहेति, हरावेइ वा । उवहिम्मि अवहरिए य जातेण विना परिहाणी तणअग्गिगहणसेवणादि जं करिस्सति तं सव्वं पच्छित्तं वत्तव्वं ॥

[भा. १०६०] वेलातिक्रमपत्ता, अनेसणादातुरा तु जं सेवे ।

पडिनीयसाणमादी, पच्छाकम्मं च वेलम्मि ॥

चू-भिक्खावेला अतिक्रंतपत्ता अप्फवंता अनेसणं पि लेज्जा, तं निष्फणं पच्छित्तं । पढमबिति एसु वा परीसहेसु आउरा जं सेवे तं निष्फणं । पडिनीतेण हते साणेण वा खति ए आयविराहणानिष्फणं आवेले भिक्खं हिंडंतस्स पच्छाकम्मदोसा भवंति । संकातिया य दोसा तेणट्टे मेहुणट्टे वा भवंति ॥ इदानिं कारणिया भण्णंति-

[भा. १०६१] कारणिए वि य दुविधे, निव्वाघाते तहेव वाघाते ।

निव्वाघाते खेत्ता, संकंती दुविधकालम्मि ॥

चू-कारणओ दुविहो-निव्वाघाते वाघाते य । तत्थ निव्वाघाते इमो-उदुवासकप्पे वा वासा कप्पे वा समत्ते खेत्तातो खेत्तसंकंती ॥ इदमेवार्थं दर्शयन्नाह-

[भा. १०६२] दोन्नेगतरे काले, जं खेत्ता खेत्तनंतरं गमणं ।

एतं निव्वाघातं, जति खेत्तातिक्रमे लहुगा ॥

चू-“जति खेत्तातिक्रमे”ति निष्कारणे जत्तिया मासकप्पपायोग्गा खेत्ता लंधेति तत्तिया घउलहुआ भवंति ॥ इदानिं वाघातेण मासकप्पपाओगं वोलेंगं अन्नं खेत्तं संकमइ, न य दोसो, इमे य ते वाघायकारणा-

[भा. १०६३] वाघाते असिवाती, उवधिस्स व कारणा व लेवस्स ।

बहुगुणतरं च गच्छे, आयरियादी व आगाढे ॥

चू-असिवगहियं खेत्तं वोलंति । आदिसद्दाओ वा सज्झाओ तत्थण सुज्झति, उवही वा तत्थ न लब्भति लेवो वा, अन्नतो अन्नम्मि लब्भति त्ति वोलंति । गच्छे वा बहुगुणतरं साणपडिणीया नत्थि, तिन्नि वा भिक्खावेलाओ अत्थित्ति, अतो वोलंति । आयरियादीण वा इह पाउगगं नत्थि, अतो वोलंति । आगाढेहिं वा कारणेहिं वोलंति ॥ ते च आगाढकारणा इमे-

[भा. १०६४] दव्वे खेत्ते काले, भावे पुरिसे तिगिच्छ असहाए ।

सत्तविहं आगाढं, नायव्वं आनुपुव्वीए ॥

[भा. १०६५] द्रव्यं जोग्गं न लब्धमिति, खेत्ते खलु खेत्तपडिनिमादीया ।
कालम्भि न रितुक्खमं, भावे गिलाणादीण नवि जोग्गं ॥

[भा. १०६६] पुरिसो आयरियादी, तेसिं अजोग्गं तिगिच्छिगा नत्थि ।
नत्थि सहाया व तहिं, आगाढं एव नातव्वं ॥

चू-द्रव्यं स्वतंत्रं अविरोद्धं जोग्गं न लब्धमिति, खेत्ततो तं अतीव खुल्लखेत्तं, कालतो तं अरितुक्खमं, भावे गिलाणादिजोग्गं न लब्धमिति । पुरिसा आयरियमाती तेसिं तं अकारगं खेत्तं । तिगिच्छा तत्थ वेज्जा नत्थि । “असहाय” ति सहाया तत्थ नत्थि । सत्तविह आगाढकारणेण वोलेउं मासकप्पजोग्गं अन्नं गच्छंतीत्यर्थः ॥

[भा. १०६७] एतेहिं कारणेहिं, एगदुगंतर-तिगंतरं वा वि ।
संकममाणो खेत्तं, पुट्टो वि जती न ऽतिक्कमति ॥

चू-कारणेण संकतो पुट्टो वि दोसेहिं न दोसिल्लो भवति, यतो यस्मात् तीर्थकराज्ञां नातिक्रामंतीत्यर्थः ॥

[भा. १०६८] निक्कारणगमणंभि, जे छिय आलंबणा तु पडिकुट्टा ।
कज्जम्भि संकमंतो, तेहिं चिय सुद्धो जतणाए ॥

चू-निक्कारणगमणे जे आलंबणा आयरियादी पडिसिद्धा, कजे तेहिं चेव जयणाए संकमंतो सुज्झति अपच्छिति भवति ॥ एत्थ जे कारणिया तेहिं अधिकारो, निक्कारणिया गच्छंता चेव लग्गति । एवं विहरंताणं संथवो इमो-

[भा. १०६९] कुलसंथवो तु तेसिं, गिहत्थधम्मं तहेव सामण्णे ।
एक्केक्को वि य दुविहो, पुव्वि पच्छा य नातव्वो ॥

चू-तं कुलं संथुतं, संथुयं नाम लोगजत्ता परिचियं । गिहधम्मं वा ठितस्स, सामण्णे वा ठितस्स । एक्केक्को दुविहो-गिहधम्मं ठितस्स पुव्वि पच्छा वा, सामण्णे ठितस्स पुव्वि पच्छा वा ॥ अस्यैव व्याख्या-

[भा. १०७०] अम्मा पितुमादी उ, पुव्वं गिहिसंथवो य नायव्वो ।
सासूससरादीओ, पच्छा गिहिसंथवो होति ॥

चू-कंठा । सामण्णे ठियस्स पुव्वि पच्छा संथुता इमे-

[भा. १०७१] सामण्ण जे पुव्वि, दिट्ठा भट्ठा व परिचिता वा वि ।
ते हुंति पुव्वसंथुय, जे पच्छा एतरा होंति ॥

चू-सामण्णप्रतिपत्तिकालात् पूर्वपश्चाद्वा ॥ अहवा सामण्णकाले चेव चिंतिज्झंति ॥

[भा. १०७२] अन्नया विहरंतेणं, संथुता पुव्वसंथुता ।
संपदं विहरंतेणं, संथुता पच्छसंथुता ॥

चू-अतीतवर्तमानकालं प्रतीत्य भावयितव्यम् ॥

[भा. १०७३] एतेसामण्णतरं, कुलम्भि जो पविसति अकालम्भि ।
अप्पत्तमतिक्रंते, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- एतेसि पुव्वपच्छसंथुयकुलाणं अन्नतरं कुलं अपत्ते भिक्खाकाले, अतिक्रंते वा भिक्खाकाले पविसत्ति, सो आणादि दोसे पावति ॥ दुविहविराहणा य । तत्थ संजमे इमा-

[भा. १०७४] सङ्घी गिहि अन्नतिथी, करेज्ज तं पासितुं अकालम्पि ।

उग्गमदोसेगरतं, खिप्पं से संजतद्वाए ॥

चू- सङ्घी श्रावकः, गिही अधाभद्रकः, रत्तपडादि, पुव्वपच्छसंथुतो वा । एते अपर्याप्त काले पर्यन्त तं दृष्ट्वा उग्गमदोसेगतरं खिप्पं संजयद्वाए करेज्ज ॥ कहं पुण उग्गमदोसा भवे ?

[भा. १०७५] पुव्वपयावितमुदएष चाउल्लुभणोदणो व पेज्जा वा ।

आसण्णपूवि सत्तुअ, कयण उच्छिण्ण समिमादी ॥

चू- साधू आगमनकालातो पुव्वं तत्तमुदगं साहुणो आगते दड्ढं तम्मि चेव तत्तोदए चाउले छुभेज्ज सिग्घं ओदणं पेज्जं वा, एवं कम्मं करेज्ज । आसण्ण पूवियधराओ वा पूवे किणेज्ज, सत्तू कूरं वा किणेज्जा । सव्वणि वा उच्छिदेज्जा पुव्वो सुअकणिकाए वा समितिमे करेज्ज ॥

कम्मं इमं । अतिक्रंते-

[भा. १०७६] एमेव अतिक्रंते, उग्गादी तु संजमे दोसा ।

संकाइ दुविधकाले, कोई पदुड्डो व ववरोवे ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं दुविहकाले अपत्तमवकंते अकालेत्ति काउं संकति । तेणं चारियं मेहुणट्ठे वा दूतित्तणेण वा, पदुड्डो ववरोवेज्ज वा हणेज्ज वा भत्तोवहिसेज्जाण वा वोच्छेयं करेज्ज ॥ इदानिं उपनयनिमित्तमाह-

[भा. १०७७] अप्पत्तमइक्कंते, काले दोसा हवंति जम्हेते ।

तम्हा पत्ते काले, पविसिज्ज कुलं तहारूवं ॥

चू- अप्पत्तमतिक्रंते जम्हा पविसंते एते दोसे पावति तम्हा पते भिक्खाकाले तहारूवं कुलं पविसेज्ज । एए वि पत्तो तेसिं दरसावं न देति, अन्नत्थ ठायति ॥ भवे कारणं अवेलाए वि पविसेज्ज ।

[भा. १०७८] बितियपदमणाभोगे, अतिक्रमंते तहेव गेलण्णे ।

असिवे ओमोदरिते, रायदुड्डे भए व आगाढे ॥

चू- अनाभोगो अज्ञानं, सो साधू न जाणइ एत्थ गामे मम पुव्वसंथुता अत्थि, अतो पविसति । अहवा - सो बोलेउमणो सिग्घं दोसिणातिनिमित्तं पविसेज्ज । गिलाणस्स वा तेसु परं लब्भति तं च खीराति अतो पविसति । ओमे अपत्ते दोसीणनिमित्तं अप्फच्चितो वा अइक्कंते संथुयकुलेसु हिंडति । रायदुड्डे मा दीसिहि ति तेन अकाले हिंडति । बोहिगादिभए वा दोसीणातिधेतुं नस्सति, नट्ठो वा उस्सूरमागतो गेण्हति ॥ अन्नत्थ वा आगाढे अनाभोगपविट्ठो इमं विहाणं करेति-

[भा. १०७९] संथरमाणमजाणंतपविट्ठो कुणति तत्थ उवओगं ।

मा पुव्वुत्ते दोसे करेज्ज इहरा उ तुसिणीओ ॥

चू- जति अजाणंतो संथुयकुले पविट्ठो, जति य संथरति तो उवओगं करेति । पुव्वुत्तदोसपरिहणट्ठताए सजयद्वा कीरंतं वारेति परिहरति वा । इहरा असंथरंतो संजयद्वा कीरंतं दड्ढं पि न वारेति, तुसिणीओ अच्छति ॥

म. (९८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिए वा अपरिहारिएण सद्धिं

गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए निक्खमति वा अनुपविसति वा निक्खमंतं वा अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू-अन्नतीर्थिकाश्चरक-परिव्राजक-शाक्याजीवक-वृद्धश्रावकप्रभृतयः, गृहस्था-मरुगादि भिकखायरा, परिहारिओ मूलुत्तरदोसे परिहरति । अहवा-मूलुत्तरगुणे धरेति आचरतीत्यर्थः । तद्यतिपक्षभूतो अपरिहारी ते य अन्नतिथियगिहत्या ।

[भा. १०८०] नो कप्पति भिक्खुस्सा गिहिणा अहवा वि अन्नतिथीणं ।

परिहारियस्स अपरिहारिण सद्धि पविसिउं जे ॥

चू-“सद्धि” समानं युगपत् एकत्र ॥

[भा. १०८१] आधाकम्मादीणिकाए सावज्जजोगकरणं च ।

परिहारित्तपरिहरं, अपरिहरंतो अपरिहारी ॥

चू-षड्जीवनिकाए सावज्जं मनादियोगत्रयं करणत्रयं च ॥

गाहावतिकुलं अस्य व्याख्या-

[भा. १०८२] गाह गिहं तस्स पती, उ गहपती सुत्तपादे जधा वणिओ ।

पिंडपादे वि तथा, उभए सण्णातु सामयिगी ॥

चू-गाहति वा गिहंति वा एगट्ठं, तस्येति गृहस्य पति प्रभुः स्वामी गृहपतीत्यर्थः । दारमपत्यादि समुदाओ “कुलं पिंडवायपडियाए”ति अस्य व्याख्या “पिंडो” असनादी, गिहिणा दीयमाणस्स पिंडस्य पात्रे पातः अनया प्रज्ञया ॥

एथ दिट्ठतो- जहा बालंजुअ वणिउ बलंजं घेत्तुं गामं पविट्ठो । अन्ननणपुच्छिं किं निमित्तं गामं पविट्ठोसि ? भणाति - सुत्तपायपडियाए धण्णपायपडियाए ति । तहेव पिंडवायपडियाए ति । किं च-इदं सूत्रं लोग-लोगोत्तर उभयसंज्ञाप्रतिबद्धं किंचित् स्वसमयसंज्ञाप्रतिबद्धं भवति । “अनुपविसति” अस्य व्याख्या-

[भा. १०८३] चरादिनियट्ठेसुं, पागेव कते तु पविसणं जं तु ।

तं होतणुप्पविसणं, अनुपच्छा जोगतो सिद्धं ॥

चू-“अनु” पश्चाद्भावे, चगादिसु सण्णियट्ठेसु पच्छा पागकरणकालतो वा पच्छा । एवं अनुशब्दः पश्चाद्योगे सिद्धः ॥

[भा. १०८४] एत्तो एगतरेणं, सहितो जो पविसती तु भिक्खस्स ।

सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू- एत्तो एगतरेण गिहत्थेण वा अन्नतिथिएण वा समं पविसंतस्स आणातिया दोसा आयसंजमविराहणा ॥

[भा. १०८५] ओभावणा पवयणे, अलद्धिमंता अदिन्नदाना य ।

जाणंति च अप्पाणं, वसंति वा सीसगणिवासं ॥

चू-पंडरंगादिएसु सद्धिं हिंडंतस्स पवयणोभावणा भवति । लोगो वयति पंडरंगादिपसायओ लभंति । सयं न लभंति । असारप्रवचनप्रपन्नत्वात् । अथवा लोगो वदति-अलद्धिमंता य परलोगे वा अदिन्नदाना आत्मानं न विदंति । सूद्रा इति पंडरंगादिशिष्यत्वमभ्युपगता वसंति, अतो एभिः

सार्द्धं पर्यटंते । किं चान्यत ॥

[भा. १०८६] अधिकरणमंतराए अचियत्ता संखडे पदोसे य ।
एगस्सऽद्वा दोण्हं, दोण्ह व अद्वाए एगस्स ॥

सू- गिही अयगोलसमाणो न वट्ठति भणितुं एहि, निसीद, तुयट्ठ, वयाहि वा । भणतो अधि-
करणं । गिहत्यो अलद्धी साहू लद्धी तो साहुस्स अंतरायं, अह संजतो अलद्धी तो गिहत्यस्स
अंतरायं जेण समं हिंडति, दातारस्स वा अच्चियत्तं । किं मया समं हिंडसि ति अधिकरणं भवे ।
असंखडे उण पदुट्ठो । अवस्सं अगणिणा हिंडेज्ज, पंतावणादि वा करेज्ज, एगस्स गिहिणा नीणिओ
दोण्ह वि देज्ज, तं चेव अंतरायं अचियत्ताए संखडाती य साहुस्स करेज्ज, दातारस्स वा करेज्ज,
उभयस्स वा कुज्जा । दोण्ह वा अद्वा नीणियं एगस्स देज्ज, साहुस्स गिहत्यस्स वा ते चेव अंतराताती
दोसा ॥ जतो भण्णति-

[भा. १०८७] संजयपदोसगहवति, उभयपदोसे अनेगधा वा वि ।
नट्ठे हित विस्सरिते, संकेगतरे उभयतो वा ॥

सू- संजयगिहिउभयदोसा इति गतार्थ एव । 'अनेगहा व'ति अस्य व्याख्या - नट्ठेदुपचतुष्पद
अपए वा एतेसु चेव हडेसु वत्थादिएसु वा विसुमारिएसु साधुं गिहिं वा एगतरं संकेज्ज उभयं वा ।
किह पुणाति संकेज्ज ? एते समणमाहणा परोप्परं विरुद्धा एगतो अडंति, न एते जे वा ते वा, नूनं
एते चोरा चारिया वा कामी वा, दुपयादि वा अवहडमेएहिं । जन्हा एते दोसा तन्हा गिहत्यऽण्णतिथीहिं
समं भिक्खाए न पविसियव्वं ॥ बितियपदेण कारणे पविसेज्जा वि जतो-

[भा. १०८८] बितियपदमंचियंगी, रायदुट्ठो सहत्थगेलण्णे ।
उवधीसरीरतेणग, पडिणीते साणमादीसु ॥

सू- "अंचियं" दुब्भिक्वं । एतेसु अचियादिसु एतेहिं गिहत्यण्णतिथीहिं समं भिक्खा लब्भति
अन्नहा न लब्भति, अतो तेहिं समाणं-अडे । सो य जति अहाभदो निमंतेइ वा अहाभदएण पुण
समाणं दो तिन्नि घरा अन्नहा ते चेव संखडादी । रायदुट्ठे सो रायवल्लभो गिलाणस्सोसह-पत्थभोयण
ति सो दव्वावेति अन्नहा न लब्भति । भिक्खायरियं वा वच्चंतस्स उवहिसरीरतेणारक्खपडिणीयसाणे
वा वारेति । आदिसद्दातो गोणसूयराती ॥

पविसतो पुण इमा विहि-

[भा. १०८९] पुव्वगते पुरओ वा, समगपविट्ठो व अन्नभावेणं ।
पच्छाकडादि मरुगादिणाति पच्छा कुलिंगीणं ॥

सू- गिहत्य अन्नतिथिएसु पुव्वपविट्ठे सयं वा पुव्व पविट्ठो "अन्नभावे"ति एरिसं भावं
दरिसति जेण न नज्जति, जहा एतेण समाणं हिंडंति ।

अडंतस्स य इमो विही- पुव्वं पच्छाकड-मरुएसु, तओ पच्छाकड-अन्नलिंगीसु, तओ
अहाभदमण्णलिंगीणा । अहाभदए वि एस चेव कमो ॥

सू. (९९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिए वा अपरिहारिएण सद्धिं
बहिया विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा निक्खमइ वा पविसइ वा; निक्खमंतं वा पविसंतं वा सात्तिज्जति ।

सू- सण्णावोसिरण विचारभूमी, असज्झाए सज्झायभूमी जा सा विहारभूमी, मा

उब्भामगपोरिसी भण्णति ।

[भा. १०९०] नो कप्पति भिक्खुस्सा गिहिणा अधवा वि अन्नतिथीणं ।

परिहारियस्स ऽ परिहारिएण गंतुं वियाराए ॥

[भा. १०९१] एतो एगतरेणं सहितो जो गच्छती वियाराए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा. १०९२] वीयारभूमिदोसा, संका अपवत्तणं कुरुकुयाय ।

दव अप्पकलुसगंधे, असती व करेज्ज उड्डाहं ॥

चू- वियारभूमीए पुरिसापातसंलोअदोसा । संकाए वा न पवत्तति । अपवत्तंतेय । मुत्तनिरोहो-
गाहा । त्रयः शल्या० श्लोकः । मट्टियाए बहुदवेण य कुरुकुया कारेयव्वा । एत्थ
उच्छोलणउष्पीलणादीदोसा । अह कुरुकुयं न करेति उड्डाहो । अप्पेण वा दवेणं कलुसेण वा दवेणं
निल्लेवेंतं दड्ढं चउत्थ रसियादिणा वा गंधिल्लेण अभावे वा दवस्स अनिल्लेविते जनपुरओ उड्डाहं
करेज्ज । जम्हा एते दोसा तम्हा तेहिं सड्ढिं न गंतव्वं । अववादपए पत्ते वच्चेज्ज-

[भा. १०९३] वीयारभूमि असती, पडिनीए तेणसावतभए वा ।

रायदुट्ठे रोधग-जतणाए कप्पते गंतुं ॥

चू- अन्नओ वियारभूमीए असति जतो ते गिहत्थअन्नत्थिया वट्ठंति ततो वएज्जा जतो
अनावातमसंलोअंतओ पडिनीततेणसावयबोधितदोसा अंतरेतत्थ वा थंडिल्ले गतस्स, अतो गिहत्थेहिं
समं गच्छे, ते निवारेंति । रायदुट्ठे रायवल्लभेण समाणं गम्मइ । रोहए एगा चेव सण्णाभूमी, एरिसेहिं
कारणेहिं जयणाए गम्मति ॥ सा य इमा जयणा -

[भा. १०९४] पच्छाकड-वत-दंसण-असणि-गिहिए तहेव लिंगीसु ।

पुव्वमसोए सोए, पउरदवे मत्तकुरुया य ॥

चू- पुव्वं पच्छाकेसु गिहियाणुव्वएसु तेसु चेव दंसणसावएसु, ततो एसु चेव कुत्तिथिएसु,
ततो असण्णिगिहत्थेसु, ततो कुलिंगिएसु असण्णीसु सव्वासु, सव्वेसु पुव्वं असोयवादिसु, पच्छा
सोयवादीसु, दूरं दूरेण परम्महो वेलं वज्जंतो पउरदवेणं मट्टियाए य कुरुकुयं करेंतो अदोसो ॥

[भा. १०९५] एमेव विहारम्मी, दोसा उड्डं चगादिया बहुधा ।

असती पडिणीयादिसु, बितियं आगाढ-जोगिस्स ॥

चू- विहारभूमीए वि प्रायसः एत एव दोषा, उड्डं चकादयश्च अधिकतरा, बहवः अन्ये उड्डं
चका कुट्टिदा उड्डाहंति वा वंदनादिसु । प्रत्यनीकादि द्वितीयपदं पूर्ववत् ।

चोदगो भण्णति - जत्थेत्थिया दोसा तत्थ तेहिं समाणं गंतुं बितियपदेण वि सज्झाओ मा
कीरउ । आयरियो भण्णति - आगाढजोगिस्स उद्देससमुद्देसादओ अवस्सं कायव्वा उवस्सए य
असज्झाइयं बहिं पडिनीयादि अतो तेन समाणं गंतुं करेंतो सुद्धो ॥ १०९५ ॥

मू. (१००) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ अपरिहारिएहिं सड्ढिं

गामाणुगाणं दूइज्जति; दूइज्जंतं वा सात्तिज्जइ ॥

चू- ग्रामादन्यो ग्रामः ग्रामानुग्र मं । शेषः सूत्रार्थ पूर्ववत् ।

[भा. १०९६] नो कप्पति भिक्खुस्सा, परिहारिस्सा तु अपरिहारीणं ।

गिहिअन्नतित्थिएण व, गामणुगामं तु विहरित्ता ॥

[भा.१०९७] एत्तो एगतरेणं, सहितो दूइज्जति तु जे भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

सू-दुडु गतौ, “दूइज्जति” ति रीयति गच्छतीत्यर्थः । रीयमाणो तित्थकराणं आणं भंजेति । अणवत्थं करेति । मिच्छत्तं अन्नेसिं जनयति । आयसंजमविराधणं पावति ॥

इमं च पुरिसविभागेण पच्छित्तं-

[भा.१०९८] मासादी जा गुरुगा, मासो व विसेसिओ चउण्हं पि ।

एवं सुत्ते सुत्ते, आरुवणा होति सट्ठाणे ॥

सू-अगीयत्थभिक्खुणो गीयत्थभिक्खुणो उवज्झायस्स आयरियस्स एतेसिं चउण्ह वि मासादि गुरुगंतं अहवा - मासलहुं चव कालविसेसियं । अहवा - अविसेसियं चव मासलहुं ।

चोदगाह - किं निमित्तमिह सुत्ते पुरिसविभागेण पच्छित्तं दिन्नं ? आचार्याह - सर्वसूत्रप्रदर्शनार्थां सुत्ते सुत्ते पुरिसाण सट्ठाणपच्छित्तं दट्ठव्वं ॥ इमा संजम विराधना-

[भा.१०९९] संजतगतीए गमणं, ठाण-निसीयणा तुअट्ठणं वा वि ।

वीसमणादि यणेसु य, उच्चारादी अवीसत्था ॥

सू-जहा संजओ सिग्घगतीए मंदगतीए वा वच्चति तहा गिहत्यो वि तो अधिकरणं भवति । तण्हाधुहाए वा परिताविज्जति तं निप्फणं । वीसमंतो सचित्तपुढवीकाए उच्चट्ठाणं निसीयणं तुयट्ठणं वा करेति । भत्तपाणादियणे उच्चारपासवणेसु य सागारिउ ति काउ अवीसत्थो ॥ साहु-णिस्साए वा गच्छंतो फलादि साएज्जा अहिकरणं । साहू वा तस्स पुरओ बितियपदेण गेण्हेज्जा, परितावणानिप्फणं पादपज्जणादि वा करेज्जा, तत्थ वि सट्ठाणं । अह करेति उड्डाहो । भाष्यकारेणैवायमर्थो उच्यते-

[भा.११००] मासादी जा गुरुगा, भिक्खु वसभाभिसेग आयरिए ।

मासो विसेसिओ वा, चउण्ह वि चतुसु सुत्तेसु ॥

[भा.११०१] अत्थंडिलमेगतरे, ठाणादी खद्ध उवहि उड्डाहो ।

धरणनिसग्गे वातोभयस्स दोसा ऽपमज्जरओ ॥

सू-साहुनिस्साए गिहत्यो गिहत्यनिस्साए वा साहू अत्थंडिल्ले ठाएज्ज, खद्धोवहिणा भारंदुदुह ति उड्डाहं करेति, धरणनिसग्गे वायकाइयसण्णाएण उभयहा दोसो, पमज्जंतस्स उड्डाहो अपमज्जंताण य विराहणा । जन्हा एते दोसा तन्हा न गच्छेज्जा ॥

[भा.११०२] बितियपदं अट्ठाणे, मूढमयाणंतदुट्ठणट्ठे वा ।

उवधी सरीरतेणग, सावतभय दुल्लभपवेसो ॥

सू-अट्ठाणे सत्थिएहिं समं वच्चति, पंथाओ वा मूढो दिसातो वा मूढो साहू-जाव-पंथे उयरंति । पंथमयाणंतो वा जाणगेहिं समं गच्छेज्ज, रायदुट्ठे वा रायपुरिसेहिं समं गच्छे, बोधिकदिभया नट्ठो वा तेहिं समाणं निट्ठोसो हवेज्ज, तेणगभए वा गच्छे, सावयभए वा अणम्मि वा गरदेसरज्जे दुल्लभपवेसे तेहिं समं पविसेज्ज, अन्नहा न लब्भति ॥ जत्थ पुण नगरादिसु विहरति तत्थ अच्छंतो नितितो भवति । तेहिं समाणं गच्छतो इमा जयणा-

[भा. ११०३] निम्नए पिड्डतो गमणं, वीसमणादी पदा तु अन्नत्थ ।

सावत-सरीर-तेणग-भएसु तिड्डाणभयणा तु ॥

सू-निम्नए पिड्डणो गच्छंति, पिड्डतो ठिता सव्वं पमज्जणाति सामायारि पउंजंति, वीसमणाती पदा जति असंजंतो थंडिले करेति तो संजया अन्नथंडिले ठायंति, तेन सावयभयं जइ पिड्डतो तो मज्जतो पुरतो वा गच्छंति ॥

मू. (१०१) जे भिक्खू अन्नयं पाणगजायं पडिगाहिता पुप्फं पुप्फं आइयइ, कसायं कसायं परिड्डवेइ; परिड्डवेंतं वा सातिज्जति ॥

सू-अन्यतरग्रहणात् अनेके पानकाः प्रदर्शिता भवन्ति, खंड-पानक-गुल-सकरा-दालिम-मुद्दिता-चिंचा-दिपाने जातग्रहणात् प्रासुकं, पडीत्युपसर्ग । ग्रह आदाने, विधिपूर्वकं गृहीत्वा, पुष्पं नाम अच्छं वण्णगंधरसफासेहिं पघाणं, कसायं स्पर्शादिप्रतिलोममप्रधानं कलुषं बहलमित्यर्थः । स्वसमयसंज्ञाप्रतिबद्धं इदं सूत्रम् । एवं करेत्तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थो । अहुणा निज्जुत्ती-

[भा. ११०४] जं गंधरसोवेतं, अच्छं व दवं तु तं भवे पुप्फं ।

जं दुब्धिगंधमरसं, कलुसं वा तं भवे कसायं ॥

[भा. ११०५] घेत्तूण दोन्नि वि दवे, पत्तेयं अहव एक्कतो चेव ।

जे पुप्फमादिइत्ता, कुज्ज कसाए विगिंघणतं ॥

सू-दोन्नि वि पुप्फं कसायं च एगाम्मि व भायणे पत्तेगेषु वा भायणेषु पुप्फमाइत्ता कसाय-परिड्डवणं करेज्ज तस्स मासलहुं ॥ इमे दोसे पावेज्ज-

[भा. ११०६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, पुव्व कसाए तरं पच्छा ॥

सू-आयसंजमविराहणा-पुव्वं कसायं पिवे, इतरं पुप्फं पच्छा ॥

जो पुप्फं पुव्विं पिवे कसायं परिड्डवेति तस्सिमे दोसा-

[भा. ११०७] तम्मि य गिद्धो अन्नं, नेच्छे अलभंतो एसणं पेल्ले ।

परिठाविते य कूडं, तसाण संगामदिड्डंतो ॥

सू-अच्छदवे गिद्धो अन्नं कसायं नेच्छति पातुं, तं कसायं परिड्डवेतु पुणो हिंडंतस्स सुत्तादिपल्लिमंथो । अच्छं अलभंतो वा एसण पेल्लेज्ज आयविराहणातिता य बहुदोसा, कलुसे य परिड्डविए कूडदोसो, जहा कूडे पाणिणो वज्जंति तथा तत्थ वि मच्छियाती पडिवज्जंति, अन्ने य तत्थ बहवे पयंगाणि पतंति । पिपीलिंगाहि य संसज्जति । एवं बहु तसघातो दीसति ।

एत्थ संगामदिड्डंतो - तत्थ कलुसे परिड्डविए मच्छियाओ लग्गंति, तेसिं घरकोइला धावति, तीएविमज्जारी, मज्जारीए, सुणगो, सुणगस्स वि अन्नो सुणगो, सुणगनिमित्तं सुणसामिणो कलहेंति । एवं पक्खापक्खीए संगामो भवति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो पुप्फं आदिए कसायं परिड्डवेति ।

इमा सामायारी-वसहिपालो अच्छंतो भिक्खागयसाहु आगमणं नाउं गच्छमासज्ज एक्कं दो तिन्नि वा भायणे उग्गाहति तो जो जहा साधुसंघाडगो आगच्छति तस्स तथा पाणभायणाउ अच्छंतेसु भायणेषु परिग्गालेति । एवं अच्छं पुढो कज्जति कलुसं पि पुढो कज्जति । तं कसायं भुत्ते वा अभुत्ते वा पुव्वं पिवंति तम्मि निड्डित्ते पच्छा पुप्फं पिवंति ॥ पुप्फस्स इमे कारणा-

[भा.११०८] आयरियअभावित पाणगट्ठता पादपोसधुवणट्ठा ।
होति य सुहं विवेगो, सुह आयमणं च सागरिए ॥

चू- आयरियस्स पाण-यतणा । एवं अभावियसेहस्स वि उत्तरकालं पाणट्ठता पायुपोसं अपानद्वारम्, एतेसिं धुवणट्ठा । उच्चरियस्स य सुहं विवेगो कज्जति । न कूडाति दोसा भवति । सागरिए य आयमणादि सुहं कज्जति ॥

[भा.११०९] भाणस्स कप्पकरणं, दडूणं बहि आयमंता वा ।
ओभावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

चू- अच्छं भायणकप्पकरणं भवति । बहले पुण इमे दोसा - वसहीए बहिं चंकमणभूमीए वा वहिं आयमंते दडूणं सागारिओ लोगमज्जे ओभावणं करेज्ज, सब्बपासंडीणं इमे अहम्मतरा, असुचित्वात् । अग्गहणं वा करेज्ज सर्वलोगपाखंडधर्मातीता एते अग्राह्याः । अनादरो वा अग्गहणं । दुविधं वोच्छेदं करेज्ज-तदद्रव्याण्यद्रव्ययोः । तदद्रव्यं पानकं, अन्यद्रव्यं भक्तवस्त्रादि । अहवा-तस्य साधोः, अन्यस्य वा साधोः, ॥ अववाएणं पुण परिट्ठवेतो वि सुद्धो, जतो-

[भा.१११०] बितियपद दोन्नि वि बहू, मीसे व विगिंचणारिहं होज्जा ।
अविगिंचणारिहे वा, जवणिज्ज गिलाणमायरिए ॥

चू- दो वि बहू पुप्फं कसायं वा नज्जति जहा अवस्सकायं परिट्ठविज्जति । जइ वि तं पिज्जति ताहे तं न पिवति, पुप्फं पिवति । तस पत्तेयगहियाणं विही । अह मीसं गहियं, तत्थ गालिए पुप्फं बहुयं कसायं थोवं, ताहे तं परिट्ठविज्जति पुप्फं पिवति । अहवा - कसायं विगिंचणारिहं होज्जा अनेसणिज्जति, ताहे परिट्ठविज्जति । अहवा - अविगिंचणारिहं पि जं आयरियातीणं जा (ज) वणिज्जं न लभति । एवं परिट्ठवेतो सुद्धो ॥ विगिंचणारिहस्स वक्खाणं इमं-

[भा.११११] जं होति अपेज्जं जं वऽनेसियं तं विगिंचणारिहं तु ।
विसकतमंतकतं वा, दव्वविरुद्धं कतं वा वि ॥

चू- “अपेयं” मज्जमांसरसादि, “अणेसणियं” उगुगमादि दोसजुत्तं । अहवा - अपेयं इमं पच्छध्धेण विससंजुत्तं, वसीकरणादिमंतेण वा अभिमंतियं । दव्वविरुद्धं - जहा खीरंबिलाणं ॥

मू. (१०२) जे भिक्खू अन्नयरं भोयणजायं पडिगाहिता सुब्धिं सुब्धिं भुंजइ, दुब्धिदुब्धिं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सतिज्जति ॥

चू- सुभं-सुब्धी, असुभं-दुब्धी, शेषं पूर्ववत् ।

भा। (१११२) वण्णेण य गंधेण य, रसेण फासेण जं तु उववेतं ।
तं भोयणं तु सुब्धिं, तच्चिवरीयं भवे दुब्धिं ॥

चू- जं भोयणं वण्णगंधरसफासेहिं सुभेहि उववेतं तं सुब्धिं भण्णति, इतरं दुब्धिं ॥

[भा.१११३] अहवा - रसालमवि दुग्गंधिं, भोयणं तु न पूइतं ।
सुगंधमरसालं पि, पूइयं तेन सुब्धिं तु ॥

चू- रसेण उववेयं पि भोयणं दुब्धिगंधं न पूजितं दुब्धिमित्यर्थः । अरसालं पि भोयणं सुभगंधजुत्तं पूजितमित्यर्थः ॥

[भा.१११४] घेत्तूण भोयणदुगं, पत्तेयं अहव एकत्तो चेव ।

जे सुब्धिं भुंजिता, दुब्धिं तु विगंचणे कुञ्जा ॥

चू- सुब्धिं दुब्धिं च भोयणं एकतो, पत्तेय वा घेतुं जो साहू सुब्धिं भोच्चा दुब्धिं परिद्वेति तस्स मासलहं ॥ इमे य दोसा-

[भा. १११५] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, दुब्धिं पुव्वेतरं पच्छा ॥

[भा. १११६] इमे य दोसा-रसगेहि अधिकखाए, अविधि सइंगालपक्कमे माया ।

लोभे एसणघातो, दिट्ठंतो अज्जमंगूहिं ॥

चू- रसेसु गेही भवति । अन्नसाहूहिं तो अहिगं खायति । भोयण-पमाणतो अहिगं खायति । एगओ गहियस्स उद्धरित्तुं सुखं खायति इतरं छड्ढेति । कागसियालअखइयं० कारग गाहा । एव अविही भवति ।

इंगालदोसोय भवति । रसगिद्धो गच्छे अ धितिं अलभतो गच्छाओ पक्कमति अपक्कमतीत्यर्थः । मायी मंडलीए रसालं अलभंतो भिक्खागओ रसालं भोत्तुमागच्छति । “भदकं-भदकं भोच्चा विवण्णं विरसमाहारेत्यादि” । रसभोयणे लुद्धो एसणं पि पेलेति ।

एथ दिट्ठंतो-अज्जमंगू आयरिया बहुस्सुया बहुपरिवारा मथुरं आगता । तत्थ सट्ठेहिं धरिज्जंति ता कालंतरेण ओसण्णा जाता । कालं काऊण भवणवासी उववण्णो साहुपडिबोहणडा आगओ । सरीरमहिमाए अद्धकताए जीहं निल्लालेति । पुच्छिओ को भवं ? भणाति-अज्जमंगूहं । साधू सट्ठा य अनुसासिउं गतो । एते दोसा । पडिपक्खे अज्जसमुद्दा । ते रसगिद्धीए भीता एकतो सव्वं मेलेउं भुंजंति, तंच “अरसं विरसं वा वि, सव्वं भुंजेण छड्ढुए” । सूत्राभिहितं च कृतं भवति ॥ “रसगिहि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १११७] सुब्धी दढग्गजीहो, नेच्छति छातो वि भुंजिउं इतरं ।

आवस्सयपरिहाणी, गोयरदीहो उ उज्झिमिया ॥

चू- “इतरं” दुब्धिं, तं लभंतो वि सुब्धिं भत्तनिमित्तं दीहं भिक्खायरियं अडसि । सुत्तथमादिएसुआवस्सएसु परिहाणी भवति । दुब्धियस्स “उज्झिमिया” परिद्वावणिया ॥ अधिकखाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १११८] मणुण्णं भोयणज्जायं, भुंजंताण तु एकतो ।

अधियं खायते जो उ, अहिकखाए स वुच्चति ॥

चू- मनसो रुचितं मनोज्ञं, “भोअणं” असनं, जातमिति प्रकार-वाचकः, साधुभिः सार्द्धं भुंजतः जो अधिकतरं खाए सो अधिकखाओ भण्णाए ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा. १११९] तम्हा विधीए भुंजे, दिन्मि गुरूण सेसे रातिणितो ।

भयति करंबेऊणं, एव समता तु सव्वेसिं ॥

चू- का पुण विही ? जाहे आयरियगिलाणबालवुद्धआदेसमादियाणं उक्कट्ठियं पत्तेयगहियं वा दिन्मं सेसं मंडलिरातिणो सुब्धिं दुब्धिं दव्वाविरोहेण करंबेउं मंडलीए भुंजति । एवं सव्वेसिं समता भवति । एवं पुव्वुत्ता दोसा परिहरिया भवंति ॥ कारणओ परिद्वेज्जा-

[भा. ११२०] बित्तिपदे दोन्नि वि बहू, मीसे व विगिंचणारिहं होज्जा ।

अविगिंचणारिहे वा जवणिज्जगिलाणमायरिए ॥

[भा.११२१] जं होज्ज अभोज्जं जं, चऽणेसियं तं विगिंचणरिहं तु ।

विसकयमंतकयं वा, दव्वविरुद्धं कतं वा वि ॥ पूर्ववत् ॥

मू. (१०३) जे भिक्खु मणुण्णं भोयणजायं पडिगाहेत्ता बहुपरियावन्नं सिया, अदूरे तथ साहम्मिया संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया संता परिवसंति, ते अनापुच्छिया अनिमंतिया परिड्वेति, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जं चेव सुब्भिसुत्ते सुब्भिभोयणं वुत्तं तं चेव मणुण्णं । अहवा - भुक्खत्तस्स पंतं पि मणुण्णं भवति । अट्टम-छट्ट-चउत्थ-आयंबिलोगासणियाण ओमच्छग परिहाणीए हिंडंताणं असहू, सहूण जहाविधीए दिनुच्चरियं । बहुणा प्रकारेण परित्यागमावन्नं बहुपरियावन्नं भण्णति । न दूरे अदूरे आसण्णमित्यर्थः । “तत्थ”त्ति स्ववसधीए स्वग्रामे वा संभुजंते संभोइया, समणुण्णा उज्जयविहारी ।

चोदगाह-संभोइयगहणातो चेव अपरिहारिगहणं सिद्धं, किं पुणो अपरिहारिगहणं ? आचार्याह - चउभंगे द्वितीयभंगे सातिचारपरिहरणार्थं । “संत” इति विद्यमानः ।

[भा.११२२] जं चेव सुब्भिसुत्ते, वुत्तं तं भोयणं मणुण्णं तु ।

अहवा वि परिब्भुसितस्स मणुण्णं होति पंतं पि ॥

चू- “परिब्भुसितो” बुभुक्षितः । शेषं गतार्थम् ॥ आचार्यो विधिमाह-

[भा.११२३] जावतियं उवयुज्जति, तत्तियमेत्ते तु भोयणे गहणं ।

अतिरेगमण्डाए, गहणे आणादिणो दोसा ॥

चू- परिमाणतो जावतित्तं उवउज्जति तप्पमाणमेव घेत्तव्वं । अतिरेगं गेण्हंते लोभदोसो, परिड्ढावणियदोसो य, आणाइणो य दोसा, संजमे पिपीलियादी मरंती, आयाए अतिबहुए भुत्ते विसूचियादी, तम्हा अतिप्पमाणं न घेत्तव्वं ॥ चोदग आह-

[भा.११२४] तम्हा पमाणगहणे, परियावण्णं निरत्थयं होती ।

अधवा परियावण्णं, पमाणगहणं ततो अजुत्तं ॥

चू- तस्मादिति जति प्पमाणजुत्तं घेत्तव्वं तो परियावण्णगहणं नो भवति, सुत्तं निरत्थयं । अह परियावण्णगहणं तो पमाणगहणमजुत्तं अत्तो निरत्थतो ॥ अह दोण्ह वि गहणं ।

[भा.११२५] एवं उभयविरोधे, दो वि पया तू निरत्थया होति ।

जह हुंति ते सयत्था, तह सुण वोच्छं समासेणं ॥

चू- अहवा - दो वि पदा निरत्थया । आचार्याह - पच्छद्धं ॥

[भा.११२६] आयरिए य गिलाणे, पाहुणए दुल्लभे सहसदाणे ।

पुव्वगहिते व पच्छा, अभत्तछंदो भवेज्जाहि ॥

चू- जत्थ सट्ठाइठवणा कुला नत्थि तत्थ पत्तेयं सब्वसंघाडया आयरियस्स गेण्हंति । तत्थ य आयरिओ एगएगसंघाडगाणीतं गेण्हति, सेसं परिड्ढावणियं भवति । एवं गिलाणस्स वि सब्वे संदिट्ठा सब्वेहिं गहियं । एवं पाहुणे वि । अहवा - को इ संघाडतो दुल्लभ-दव्वखीरातिणा निमंतितो सहसा दातारेण भायणं महंतं भरियं । एवं अतिरित्तं । अहवा - भत्ते गहिए पच्छा अभत्तछंदो

जातो । एवं वा अतिरेगं होञ्ज ॥

[भा. ११२७] एतेहिं कारणेहिं, अतिरेगं होञ्ज पञ्जयावण्णं ।
तमणालोएत्ताणं, परिड्वेत्ताण आणादी ॥

सू- जंतुमे चोइयं पञ्जतावण्णं कारणेहिं हवेञ्ज । तमेव पञ्जतावण्णं अनालोएत्ता अनिमंतेत्ता परिड्वेत्ति तस्स आणादी मासलहुं च पच्छित्तं ॥ इमे य परिचत्ता-

[भा. ११२८] बाला वुट्ठा सेहा, खमग-गिलाणा महोदरा एसा ।
सव्वे वि परिच्चत्ता, परिड्वेत्तेण ऽणापुच्छा ॥

सू- बाला वुट्ठा ऽभिकखखुहा पुणो वि जेमेञ्ज, सेहा वा अभाविता पुणो वि जेमेञ्जा, खमगो वा पारणगे पुणो जेमेञ्ज, गिलाणस्स वा तं पाउग्गं, महोदरा वा मंडलीएण उवउट्ठा जेमेञ्जा, आदेसा वा तेहि आगता होञ्ज, अद्धाणखिन्ना वा न जिमिता पुणो जेमेञ्ज । तत्थ अनापुच्छित्तुणं परिट्ठेत्तो एते सव्वे परिच्चत्ता ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. ११२९] आयरिए य गिलाणे, गुरुगा लहुगा य खमग-पाहुणए ।
गुरुगो य बाल-वुट्ठे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

सू- जति तेणा भत्तेण विणा आयरिय-गिलाण-विराधणा भवति तो आर्निंतस्स अनापुच्छा परिड्वेत्तस्स चउगुरुगा, खमए पाहुणए य चउलहुगा, बाले वुट्ठे गुरुगो, सेहे महोदरे लहुओ ॥
चोदग आह-

[भा. ११३०] जदि तेसिं तेन विना, आबाधा होञ्ज तो भवे चत्ता ।
नीते वि हु परिभोगो, भइतो तम्हा अनेगंतो ॥

सू- “जति तेसिं” आयरियादीणं तेन भत्तेण विणा परितावणाती पीला हवेञ्ज तो ते चत्ता हवेञ्ज, जति नीए परिभोगः स्यात्, तस्मादनेकान्तत्वात् तेषामानीयमानेनावश्यं दोष इत्यर्थः ॥
आचार्याह-

[भा. ११३१] भुंजंतु मा व समणा, आतविसुद्धीए निञ्जरा विउला ।
तम्हा छउमत्थेणं, नेयं अतिसेसिए भयणा ॥

सू- अभुक्तेऽपि साधुभिः आत्मविसुद्धया नयतः विपुलो निर्जरालाभो भवत्येव । छद्मनि स्थितः छद्मस्थ अनतिशयी तेनावश्यं नेयं । सातिसतो पुण जाणित्ता “भुंजइ” तो नेति, अन्नहा न नेति ॥

चोदग आह - आयविसुद्धीए अपरिभुंजंते कहां निर्जरा ? आचार्यो दृष्टान्तमाह-

[भा. ११३१] आतविसुद्धीए जती, अविहिंसा-परिणतो सति वहे वि ।
सुञ्जति जतणाजुत्तो, अवहे वि हु लग्गति पमत्तो ॥

सू- यथा आत्मविसुद्धया यति प्रव्रजितः न हिंसा अहिंसा तद्भावपरिणतः यद्यपि प्राणिनं बाधयति तथापि प्राणातिपातफलेन न युज्यते, यतनानयुक्तत्वात् । पमत्तो पुण भावस्स अविशुद्धत्वात् अवहेत्तो वि पाणातिपातफले लग्गति ति ॥ दिट्ठंतोवसंहारमाह-

[भा. ११३३] एमेव अगहितम्मि वि, निञ्जरालाभो तु होति समणस्स ।
अलसस्स सो न जायति, तम्हा निञ्जा सति बलम्मि ॥

सू- अगहिते वि भत्तपाणे आयविसुद्धीओ नंतस्स निञ्जरा विउला भवति । जो पुण

अलसदोसजुत्तो तस्स सो निज्जरालाभो न भवति । तस्मान्निर्जरालाभार्थिना सति बले नेयं ॥
तत्थिमो कमो भणति-

[भा.११३४] तम्हा आलोएज्जा, सक्खेतेसालए इतरे पच्छा ।
खेत्तंतो अन्नगामे, खेत्तबहिं वा अवोच्चत्थं ॥

चू- “आलोएति” कहयति, “सक्खेते” स्वग्रामे, “सालए” स्वप्रतिश्रये जेड्डिया संभोतिया ते भणाति - इमं भत्तं जइ अट्ठो मे तो धेप्पउ । जइ ते नेच्छंति ताहे अन्ने भणाति । “इतरे पच्छा” स्वग्रामे वा अन्नप्रतिश्रये, जति ते वि नेच्छंति ताहे सक्खेते अन्नगामे, जति ते पि नेच्छंति ताहे खेत्तबहि अन्नगामे कारणतो निज्जति । एवं अवोच्चत्थं नेति । कारणे अन्नसंभोतिएसु वि एस चेव कमो ॥ उक्कमकरणप्रतिषेधार्थम्-

[भा.११३५] आसन्नुवस्सए मोत्तुं, दूरत्थाणं तु जो नए ।
तस्स सव्वे व बालादी, परिच्चायविराधना ॥

चू- आसन्ने मोत्तुं जो दूरत्थाणं पक्खवाएण नेति तस्स सा चेव बालातिविराहणा पुव्वुत्ता ॥
स्वजनममीकारप्रतिषेधार्थम्-

[भा.११३६] न पमाणं गणो एत्थं, न सीसो नेव नाततो ।
समणुण्णता पमाणं तु, कारणे वा विवज्जओ ॥

चू- मूलभेदो गणो, गच्छो वा गणो, सो अत्र प्रमाणं न भवति । मम सीसो मम स्वजनः इदमपि प्रमाणं न भवति । समुण्णता संभोगो सोऽत्र प्रमाणं । कारणे पुण आसण्णे मोत्तुं दूरे नेति, संभोतिए वा मोत्तुं अन्नसंभोतियाण वि नेति । तं पुण गिलाणाति कारणं बहुविहं ॥

अववाएण अनेंतो सुद्धो-

[भा.११३७] बितियपद होज्जमणं, दूरद्धाणे सपच्चवाए य ।
कालो वाऽतिक्रमता, सुब्भी लंभे व तं दुब्धिं ॥

चू- “अप्पं” स्तोकं अनेंतो विसुद्धो, दूरं वा अद्धाणं दूरे आसण्णे वा सपच्चवाए न नेति, जाव आदिच्चो अत्थमेति, तेहिं वा सुब्धिं लद्धं, तं च पारिद्वावणियं दुब्धिं, एवमादिकारणेहिं अनेंतो विसुद्धो अपच्छिती ॥

मू. (१०४) जे भिक्खू सागारियं पिंडं गिण्हइ, गिण्हंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५) जे भिक्खू सागारियं पिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सागारिओ सेज्जातरो, तस्सपिंडो न भोत्तव्वो । जो भुंजति तस्स मासलहुं ।

[भा.११३८] सागारिउ ति को पुण, काहे वा कतिविधो व सो पिंडो ।

असेज्जतरो व काहे, परिहरितव्वो व सो कस्सा ॥

[भा.११३९] दसा वा के तस्सा, कारणजाते व कप्पते क्खि ।

जतणाए वा काए, एगमनेगेषु घेत्तव्वो ॥

चू- एताओ दारगाहाओ “सागारिउ” तिं अस्य व्याख्या ।

[भा.११४०] सागारियस्स नामा, एगट्ठा नाणवंजणा पंच ।

सागारिय सेज्ञायर, दाता य धरे तरे वा वि ॥

घू- एगद्वा एकार्थ-प्रतिपादका शक्रेन्द्रपुरन्दरादिवत् । “वंजणा” अक्खरा ते नानाप्यगारा जेसि अभिधाणाणं ते अभिधाणा नानावंजणा, जहा - घडो पडो । एते पंच पश्चार्द्धेनाभिहिता ॥

कः पुनः सागारिको भवतीति चिन्तनीयम् । कदा वा स शय्यातरो भवति । कतिविधो वा “से” तस्स पिंडः । अशय्यातरो वा कदा भवति । कस्य वा संयतस्य संबंधी स सागारिकः परिहर्तव्यः । के वा तस्य सागारिकपिण्डस्य ग्रहणे दोषाः । कस्मिन् वा कारणे जाते असी कल्पते । कया वा यतनया सपिण्डः । एकस्मिन् वा सागारिके ग्रनेकेषु द्विव्यादिषु सागारिकेषु ग्रहीतव्यः । इति द्वारगाथाद्वयसमासार्थः । सागरिय - सेज्ञाकर - दातारातिन्न वि जुगवं वक्खाणेति

[भा. ११४१] अगमकरणादगारं, तस्स हु जोगेण होति सागारी ।

सेज्ञा करणा सेज्ञाकरो उ दाता तु तद्दाना ॥

घू- “अगमा” रुक्खा, तेहिं कतं “अगारं” घरं, तेन सह जस्स जोगो सो सागारिउ ति भण्णति । जम्हा सो सिज्जं करेति तम्हा सो सिजाकरो भण्णति । जम्हा सो साहूणं सेज्जं ददाति तेन भण्णति सेज्ञादाता ॥ इदानिं “धरेति” ति-

[भा. ११४२] जम्हा धरेति सेज्जं, पडमार्णीं छज्ज-त्तेप्पमादीहिं ।

जं वा तीए धरेती, नरगा आयं धरो तेन ॥

घू- जम्हा सेज्जं पडमार्णीं छज्ज-त्तेप्पमादीहिं धरेति तम्हा सेज्ञाधरो । अहवा - सेज्ञादाणपाहण्णतो अप्पाणं नरकादिसु पडंतं धरेति ति तम्हा सेज्ञाधरो ॥ इदानिं “तरे” ति-

[भा. ११४३] गोवाइतूणं वसधिं, तत्थ ठिते यावि रक्खितुं तरती ।

तद्दानेन भवोधं, तरति सेज्ञातरो तम्हा ॥

घू- सेज्ञाए संरक्खणं संगोवणं, तेन तरति काउं तेन सेज्ञातरो । अहवा - तत्थ वसहीए साहुणो ठिता ते वि सारक्खिउं तरति, तेन सेज्ञादाणेण भवसमुद्रं तरति ति सिजातरो ॥

सेज्ञारो ति दारं गतं । इदानिं “को पुण ति” दारं-

[भा. ११४४] सेज्ञातरो पभू वा, पभुसंदिट्ठो व होति कातव्वो ।

एगमनेगो व पभू, पहुसंदिट्ठो वि एमेव ॥

घू- को सेज्ञातरो पहु, सो दुविहो - पभू वा पभुसंदिट्ठो वा । पहु एगो अनेगे वा । पहुसंदिट्ठो एगो अनेगा वा ॥

[भा. ११४५] सागारियसंदिट्ठे, एगमनेगे चतुक्कभयणा तु ।

एगमनेगा वज्जा, नेगेसु तु ठावए एक्कं ॥

घू- एत्थ सादेस्संतए य संदिट्ठेसु य चउरो भंगा । १ एक्को पहु एक्कं संदिसति । २ एगो पहु अनेगे संदिसति । एवं चउभंगो । एगो वा सेज्ञातरो अनेगा वा सेज्ञातरा वज्जेयव्वा । अववाए अनेगेसु ठावए एगं । एतं उवरि वक्खमाणं ॥ “को पुण” ति दारं गतं । इदानिं “काहे ति”-

[भा. ११४६] अनुण्णवितउग्गहं ऽगण - पाउग्गाणुण्ण अइगए ठविए ।

सिजाय भिक्ख भुत्ते, निक्खित्ता ऽऽवासए एक्के ॥

एत्थ नेगमनय-पक्खासिता आहु । एक्को भणति-अनुण्णविए उवस्सए सागारिओ भवति ।

अन्नो भवति-जता सागारियस्स उग्गहं पविट्ठा । अन्नो भणति-जता अंगणं पविट्ठा । अन्नो भणति-जता पाउग्गं तण्डगलादि अनुण्णवितं । अन्नो भणति-जता वसहिं पविठा । अन्नो भणति-जता दोद्धिय दिभंडयं दाणाति कुलड्ववणाए वा ठवियाए । अन्नो भणति-जता सज्जायं आढत्ता काउं । अन्नो भणति-जता उवओगे काउं भिक्खाए गता । अन्नो भणति-जता भुंजिउमारद्धा । अन्नो भणति-भायणेसु निक्खित्तेसु । अन्नो भणति-जता देविसियं आवस्सयं कतं । एकशब्दः प्रत्येकं योज्यः ॥

[भा. ११४७] पढमे बितिए ततिए, चउत्थ जामम्मि होति वाघातो ।

निव्वाघाते भयणा, सो वा इतरो व उभयं वा ॥

अन्नो भणति-रातीए पढमे जामे गते । अन्नो भणति - बितिए । अन्नो भणति-ततिए । अन्नो भणति-चउत्थे । आयरियो भणति-सव्वे एते अनादेसा एव होंति । “वाघातो”त्ति “अनुण्णवितउग्गहं”गणादिसुजाव-निक्खित्तेसु” दिवसतो चेव । वाघाएण अन्नं वा खेतं गताणं सो कस्स सागारिओ भवति ?

आवस्सगादिएसु रातो पढम-बितिय-ततिय चउत्थजामेसु तव्वसहिवाघाए बोहिताति भएसु य तत्थ अवसतो न सागारिओ भवतीत्यतः सर्वे अनादेशा इत्यर्थः । “निव्वाघाए भएण” ति जति न गता निव्वाघाए, रत्तिं तत्थेव बुत्था, तो भयणा, सो वा सेज्जायरो, इतरो वा अन्नो उभयं वा ॥ “सो वा इतरो व” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ११४८] जति जग्गंति सुविहिता, करेति आवासगं तु अन्नत्थ ।

सेज्जातरो न होति, सुत्ते व कते व सो होति ॥

सू- “यदि” इत्यभ्युपगमे, रातीए चउरो वि पहेरे जग्गंति, सोभणविहिता “सुविहिता” साधव इत्यर्थः । अहोरत्तस्स चरमावस्सगं अन्नत्थ गंतुं करेति स सेज्जातरो न भवति । जत्थ राउ ड्ठिता तत्थेवसुत्ता तल्ले चरिमावस्सयं कयं तो सेज्जातरो भवति ॥

“उभयं वा” अस्य व्याख्या-

[भा. ११४९] जति जग्गंति सुविहिता, करेति आवासगं तु अन्नत्थ ।

सेज्जातरो न होति, सुत्ते व कते व सो होति ॥

सू- “यदि” इत्यभ्युपगमे, रातीए चउरो वि, पहेरे जग्गंति, सोभणविहिता “सुविहिता” साधव इत्यर्थः । अहोरत्तस्स चरमावस्सगं अन्नत्थ गंतुं करेति स सेज्जातरो न भवति । जत्थ राउ ड्ठिता तत्थेव सुत्ता तत्थेव चरिमावस्सयं कयं तो सेज्जातरो भवति ॥

“उभयं वा” अस्य व्याख्या-

[भा. ११४९] अन्नत्थ वसीऊणं, आवासग चरिममन्नहिं तु करे ।

दोन्नि वि तरा भवंती सत्थादिसु अन्नहा भयणा ॥

सू- अन्नत्थ वसिउं चरिउं आवस्सयं जदि करेति अन्नत्थ तो दो वि सेज्जातरा भवन्ति । इदं च आयसः सार्थादिषु संभवति “अन्नह” ति गामादिसु वसंतस्स भयणा ॥

सेज्जायरस्स सा य भयणा इमा-

[भा. ११५०] असति वसधी य वीसुं, वसमाणाणं तरा तु भइतव्वा ।

तथ ऽन्नत्थ व वासे, छत्तच्छायं च वज्जेति ॥

चू- जत्थ संकुडा वसही न सव्वे साहवो मायंति तत्थ वीसुं अन्नवसहीए अद्धतिभागादि आगच्छंति । एवं वसमाणंणं सेज्जातरा भइयव्वा । सा य भयणा इमा - जे सुए आगता ते जति तत्थेव कल्लदिने सुत्तपोरिसिं काउं आगच्छति त दो वि सेज्जायरा । अह मूलवसहिं आगम्म करंति तो सेज्जातरो न भवति । लाटाचार्याभिप्रायात् तत्थ वा अन्नत्थ वा वसंतु । “छत्तो” आयरिओ, तस्स छांयं वज्जेति - जत्थायरिओ वसति स सेज्जायरो वज्जो । सेसा असेज्जातरा ॥

“काहे”त्ति दारं गतं । इदानिं “कतिविहो व सो पिंडो त्ति”-

[भा. ११५१] दुविह चउव्विह छउव्विह, अट्टविहो होति बारसविधो वा ।

सेज्जातरहस्स पिंडो, तव्वतिरित्तो अपिंडो उ ॥

चू- दुविहं चउव्विहं छव्विहं च एग्गाहाए वक्खाणेति-

[भा. ११५२] आधारोवधि दुविधो, विदु अन्न पान ओहुवग्गहिओ ।

असनादि चउरो ओहे, उवग्गहे छव्विधो एसो ॥

चू- आहारो उवकरणं च एस दुविहो । बे दुया चउरो त्ति, सो इमो - अन्नं पानं ओहियं उवग्गहियं च । असनादि चउरो ओहिए उवग्गहिए य, एसो छव्विहो ॥ इमो अट्टविहो-

[भा. ११५३] असने पाने वत्थे, पाते सूयादिगा य चउरट्टा ।

असनादी वत्थादी, सूयादि चउक्कगा तिन्नि ॥

चू- असने पाने वत्थे पादे, सुती आदि जेसिं ते सूतीयादिगा - सूती पिप्पलगो नखच्छंदनी कण्णसोहणयं । इमो बारसविहो - असणाइया चत्तारि, वत्थाइया चत्तारि, सूतियादिया चत्तारि, एते तिन्नि चउक्का बारस भवंति ॥ इमो पुणो अपिंडो-

[भा. ११५४] तण-डगल-छार-मल्लग, सेज्जा-संधार-पीढ-लेवादी ।

सेज्जातरपिंडेसो, न होति सेहोव सोवधि उ ॥

चू- लेवादी, आदिसद्दातो कुडमुहादी, एसो सव्वो सेज्जातरपिंडो न भवति । जति सेज्जायस्स पुत्तो धूया वा वत्थपायसहिता पव्वएज्जा सो सेज्जातरपिंडो न भवति ॥

इदानिं “असेज्जातरो वकाहे”त्ति दारं-

[भा. ११५५] आपुच्छित्त-उग्गाहित, वसधीतो निग्गहोग्गहे एगो ।

पढमादी जा दिवसं, वुच्छे वज्जेज्जऽहोरत्तं ॥

चू- एत्थ नैगमनय-पक्षाश्रिता आहुः । एगो भणति-जदा खेत्तपडिलेहएसु गएसु आयरिएणं अन्नोवदेसेण पुच्छित्तो भवति । उच्छू वोलंति त्ति गाहा । तदा असेज्जातरो भवति । अन्नो भणति - निग्गतुकामेहि उग्गाहिएहिं असेज्जातरो । अन्नो भणति - वसहीओ जाहे निग्गता । अन्नो भणति - सेज्जायरोग्गहातो जाहे निग्गता । एगशब्दः प्रत्येकं । “पढमाति जाव दिवसं” ति - अनुग्गए सूरिए निग्गता सूरुदयाओ असेज्जातरमिच्छंति । अन्नो भणति - सूरुग्गमे निग्गताण जाव पढमपहरो ताव सेज्जातरो बितियाइसु असेज्जातरो । अन्नो भणति - जाव दो जामा ताव सेज्जातरो, परतो असज्जातरो । अन्नो भणति - जाव दो जामा ताव सेज्जातरो, परतो असज्जातरो । अन्नो भणति - जाव दिवसं ताव सेज्जातरो परतो असेज्जातरो । अन्नो भणति - जाव दिवसं ताव

सेज्ञातरो परतो असेज्ञातरो भवति । पढमाति जाव दिवसं अस्य व्याख्या “वच्छे वज्जेज्ञा” येनोक्तं “पढमपोरिसीए सूरुदयाओ आरब्भ-जाव-चउत्थो पहरो ताव न कप्पति परतो रातीए अचिंता” । अस्माकं आचार्याह - कुत एतत् ? चोदगाह -

[भा.११५६] अगहणं जेण निसिं, अनंतरेगंतरा दुहिं च ततो ।

गहणं तु पोरिसीहिं, चोदग ! एते अनाएसा ॥

चू-यस्मात् रात्रौ अस्माकं तस्मादचिंता । अनंतर-एगंतर-दुअंतरपोरिसीहिं जे गहणमिच्छंति एते सव्वे एववादी । अहवा-अन्यथाऽभीधीयते “आपुच्छियउग्गाहिय वसहीओ निग्गतोग्गेह” जंति गमणविग्घमुप्पन्नं ठिएसु य कहां असेज्ञातरो भवति ? जे पुण पढमादि पहरविहागेण असेज्ञातरमिच्छंति तेसिं सूरत्थमणविणिग्गयाण ।

आचार्याह - चोदक ! एते सव्वे अनाएसा, इमो आदेसो वुच्छे - वज्जेऽहोरत्तं, न पहरविभागपरिकप्पणाए विसेसो को वि अत्थि । जतो भण्णति “अग्गह”- आचार्याह - अतो जेण अनंतर-एगंतर-दुअंतराहिं पोरिसीहिं गहणमिच्छंति । हे चोदक ! अस्मात् कारणा एते सर्वे अनादेशा । एतं आयरियवयणं ।

इमो आएसो-जावतिएणं असेज्ञातरो भवति । जहन्नेण चउजामेहिं गतेहिं उक्कोसेणं बारसहिं । कहां चउरो जामा ? सूरत्थमणे राओ निग्गता रातीए चउरो जामा, पभाए दिवसस्स चत्तारि जामा, बीयरातिए चत्तारि, एवं बारसण्हं जामाणं अंते उक्कोसेण असेज्ञातरो । एस एक्को आदेसो । इमो बितिओ “वुच्छे वज्जेज्ञ अहोरत्तं” ति अस्य व्याख्या - “दिननिग्गय बितिय सा वेला” । सूरुदए दिवसतो निग्गता बितिय - दिवसे ताए चेव वेलाए असेज्ञातरो, एवं अहोरत्तं वज्जियं भवति । असेज्ञातरो काहे ति दारं गयं ॥ इदानिं “परिहरियव्वो व सो कस्से” ति दारं-

[भा.११५८] लिंथस तु वज्जो, तं परिहरतो व भुंजतो वा वि ।

जुत्तस्स अजुत्तस्स व, रसावणो तत्थ दिट्ठंतो ॥

चू-साधुगुणवज्जिओ जो लिं गं धरेति तस्स जो सेज्ञातरो तस्स पिंडं सो भुंजउ, मा वा भुंजउ तहावि वज्जो । चोदगो भणति - साधुगुणेहि अजुत्तस्स कम्हा परिहरिज्जिइ ? आयओ भणइ-साधुगुणेहिं जुत्तस्स वा अजुत्तस्स वा वज्जणिज्जो ।

एत्थ दिट्ठंतो “रसावणो” रसावणो नाम मज्जावणो । मरहइविसए रसावणे मज्जं भवतु मा वा भवतु तहावि तत्थ ज्झयो बज्जति, तं ज्झयं दट्ठं सव्वे भिक्खायरियादी परिहरंति “अभोज्जि” ति काउं । एवं अम्ह वि साधुगुणेहिं जुत्तो वा अजुत्तो वा भवति, रयहरण ज्झओ जतो दीसति ति काउं परिहरंति दारं ॥ “दोसा वा के तस्स” ति दारं-

[भा.११५९] तित्थंकरपडिकुट्ठो, आणा-अन्नाय-उग्गमो न सुज्झे ।

अविमुत्ति अलाघवता, दुल्लभ सेज्ञा य वोच्छेदो ॥

चू-“तित्थंकरपडिकुट्ठो ति” अस्य व्याख्या-तित्थगरा ऋषभादयःतेहिं पडिकुट्ठो प्रतिषिद्धः ॥

[भा.११६०] पुर-पच्छिमवज्जेहिं, अवि कम्मं जिनवरोहिं लेसेणं ।

भुत्तं विदेहएहि य, न य सागरियस्स पिंडो तु ॥

चू-“पुरिमो” रिसभो, “पच्छिमो” वद्धमाणो, एते दो वि मोत्तुं, “अवि” संभावने, तेसिं

मञ्जिमेगाणं बावीसाए, जिणिंदाणं आहाकम्मं भुत्तं “लेसेणं”ति सुत्तादेसेणं, महाविदेहे खेत्ते जेसाहू तेहि अ सुत्तादेसेण कम्मं भुत्तं, न य सागारियस्स पिंडो । एवमसौ प्रतिषिद्धः । “आणाए” व्याख्या-

[भा. ११६१] सव्वेसि तेसि आणा, तप्परिहारीण गेण्हता न कया ।

अन्नातं च न जुञ्जति, जहिं ठिता तत्थ गिण्हतो ॥

चू- तं सेज्जातरपिंडं परिहरति जे ते तप्परिहारी । ते य तित्थकरा । तेसिं सव्वेसिं सेज्जायरपिंडं गेण्हता आणा न कता भवति । “अन्नाय उंच्छंति” अस्य व्याख्या-पच्छद्धं जेसिं चेव घरे ठितो तेहिं चेव घरे ठितो तहिं चेव गेण्हंतस्स अन्नायउंच्छं न घडतीत्यर्थः ॥

“उग्गमो न सुञ्जति” अस्य व्याख्या-

[भा. ११६२] बाहुल्ला गच्छस्स तु, पढमालियपाणगादिकजेसु ।

सज्जायकरणआउट्टिया करे उग्गमेगतरं ॥

चू- गच्छाणं बहुत्तेणं बाहुल्ला, गच्छे माहु-बहुत्तणेण वा बाहुल्ला, पढमालियपाणमड्डता पुणो पुणो पविसंतेसु उग्गमदोसेगतरं करेज्ज । अहवा स्वाध्यायमंता साधवो करणचरितमंतासाहवो एवं आउट्टिया उग्गमदोसे करेज्ज ॥

“अविमो ति” व्याख्या - अविमो ति भावः अविमुक्ति गृद्धिरित्यर्थः ।

[भा. ११६३] दव्वे भावेऽविमुत्ती, दव्वे वीरल्ल ण्हारुबंधणता ।

सउणग्गहणाकहण पडद्धमुक्के वि आणेति ॥

चू- अविमुक्ति दुविधा - दव्वे भावे य । दव्वे वीरल्लसउणिदिट्ठंतो वीरल्लो ओलायगो सो ण्हारुं तंतीति पायबद्धो जत्थ तित्तिराति सउणो दीसति तत्थ मुंचति, तम्मि सउणे गहिते जदा उप्पत्तिओ तदा तंतीउ आगह्ठियागयस्स हत्थतले मंसं दिज्जति । एवं सुभाविओ मंसपरिद्धो २ वि नावि ण्हारुणीए संउणं घेतुं आगच्छति ॥ इयाणिं भावाविमोत्ती-

[भा. ११६४] भावे उक्कोस-पणीत-गेहितो तं कुलं न छड्ढेति ।

ण्हाणादी कजेसु वि, गतो वि दूरं पुणो एति ॥

चू- “भावे”ति भावअविमुत्ती उक्कोसदव्वे खीरातिए “पणीतं” घृतं जेसु कुलेसु लब्भइ ते कुले न छड्ढेइ गेहिओ । अहवा - तित्थगर-पडिमाणं ण्हवणपूया रहजत्ताइसु कुलाइकजेसु वा दूरं पिगओ पुणो ते कुले एति गेहिओ ॥ इयाणिं “अलाघवे”ति अस्य व्याख्या - लघुभावो लाघवं, न लाघवं अलाघवं, बहूपकरणमित्यर्थः । तं अलाघवं इमं दुविहं-

[भा. ११६५] उवधी-सरीरमलाघव, देहे निद्धादिविहितसरीरो ।

संघंसण सासभया, न विहरति विहारकामो वि ॥

चू- उवही सरीरे य अलाघवशब्दः प्रत्येकं योज्यः । “देहे”ति सरीरालाघवं भण्णति-घयखीरातिनिद्दज्जहारेणं अविहरंतो परिवृढसरीरो निसज्जण संघंसणभया सासभया वा न विहरति विहरणकामो वि ॥ उवकरणालाघवं इमं-

[भा. ११६६] सागारिपुत्त-भाउग-नत्तुग-दानमतिखद्ध भारभया ।

न विहरति ओम सावत निय-ऽगणि-भाणए दोत्ति ॥

चू- सागारिओ सेज्जातरो, पुत्त भाय पुत्तस्स पुत्तो नत्तुओ, “दानं” ति एतेहिं बहु सूवकरणं दत्तं, तब्भारभया तेणभया वा वोढुमसमत्थो य न विहरति विहारकामो वि । “ओमं” ति अन्नया दुब्भिकखं जातं, सो य साहू न विहरति । सावगेण चित्तिं “अम्हे ता बहुपुत्तनत्तुयादिपडिबद्धा न विहरामो एस साहू किं न विहरति ?” नूनं बहुवकरणपडिबद्धो तेन न विहरइ । तओ तेन सावएण साहुस्स भिक्खादिविणिग्गयस्स सब्बोकरणं संगोवेउं मायाविणा होउं उवस्सओ अगणिणा पलीविओ । साहू आगओ हा कट्ठं करेति, बहुवकरणं दट्ठं ।

सावगं पुच्छति - किं चि अवणीयं ? सो भणाति - न सक्कियं, परं दो भायणे अवनीते । बित्तिदिने साहू भणइ - गच्छामि नं जओ सुभिकखं । सावएण भणियं - अवस्सं सुभिकखीभूते पुणो एज्जसु । पडिवण्णो । पुणो आगयस्स सग्गामो कहिओ । उवकरणं च से दिन्नं । एते दोसा अलाघवे ॥ इदानिं “दुल्लभसेज्ज” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६७] वासा पयरणगहणे, दोगच्चं अन्न आगते न देमो ।

पयरण नत्थि न कप्पइ, असाधु तुच्छे य पन्नवणा ॥

चू- एगम्मि नगरे सेट्ठिघरे एगनिवैसणे पंचसइओ गच्छे वासासु ठितो । सो य सेज्जातरो अपन्नविओ पन्नविओ वा घरे भणाति - जति साहू घरातो भिक्खकाले पढमं तुच्छेण रिक्केण भायणेण निग्गच्छंति तो अमंगलं भवति । ततो सब्बसाहूणं दिने दिने भिक्खं देज्जाहि । ते साधवो ओमकारणे तम्मि सेट्ठिसेज्जायरकुले दिने दिने एक्केक्को साहुसंघाडओ पढमं पयरणं भिक्खं गेण्हति । ते साहु पुण्णे वासाकाले गता । तस्स य कालेण दोगच्चं दरिद्रता जाता । अन्ने साहवो आगया वसहिं मग्गति । सो भणाति अत्थि वसी, न पुण देमो ।

साधुहिं भणियं - किं कारणं न देसि ? सो भणाति - पयरणं नत्थि, तेन न देमो । साहू भणति न कप्पति अम्हं पयरणं घेतुं । सो भणाति - जइ साहू मम घराओ तुच्छेण रिक्केण भायणेण निग्गच्छंति अमंगलं भवति । ताहे सो पन्नविओ, वसही य दिन्ना । एते दोसा ॥

इदानिं “वोच्छेदे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६८] थल-देउलियट्ठाणं, सति कालं दडु दडु तहिं गमणं ।

निग्गते वसही भुंजण, अन्ने उब्भामग्गा ऽऽउट्ठा ॥

चू- एगो गामो तस्स मज्झे थलं । तम्मि थले गामेण मिलित्तु देउलं क्तं । तत्थ साहू टिता, सो सब्बो गामो सेज्जातरो । ते य साहू भिक्खाकालं पडियरंता जत्थ जत्थ घरे सति कालं देक्खंति तत्थ तत्थ गच्छंति । एवं न किं चि कुलं दिने दिने छुट्ठति । एवं ते गिहत्था निव्विण्णा । गतेसु तेसु साहुसु देवकुलिया भग्गा । मा अन्नो वि कोवि ठाहिंति । एवं सेज्जाविच्छेदो भवति । अन्नम्मि एरिसे थलग्गामे अन्ने साहू टिता । ते सग्गामे न हिंडंति, बहिं भिक्खायरियं करेति सज्जायपरा य अच्छंति । आउट्ठो लोगो, निमंतेति, साहू भणाति - बालादीण कज्जे य घेच्छामो । एवं कज्जे सुलभं भवति, न य वसहि - वोच्छेओ ॥ “दोसा वा के तस्स” ति दारं गतं । इदानिं कारणजाते च कप्पति कम्हि” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६९] दुविधे गेलण्णम्मि, निमंतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरियपदोसे, भए य गहणं अनुण्णायं ॥

चू-दुविधं आगाढानागाढं गेलणं ॥ तत्थ-

[भा.११७०] तिपरिरयमनागाढे, आगाढे खिप्पमेव गहणं तु ।

कज्जम्भि छंदिया घेच्छिमो त्ति न य वेत्ति उ अकप्पं ॥

चू-अनागाढेतित्रिवारा आहिंडिउं जति न लद्धं गिलाणपाउग्गततो चउत्थवाराए सेज्जातरपिंडं गेण्हंति । आगाढे पुण गेलण्णे - खिप्पमेव सेज्जातरपिंडगहणं करेति । “निमंतणे”त्ति दारं - “छंदिता” नाम निमंतिता भणंति “जया कज्जं तथा घिच्छामो” न य साहू भणंति - जहा तुम्ह पिंडो अहं न कप्पति ॥ अहवा - छंदिया एवं भणंति ।

[भा.११७१] जं वा असहीणं तं, भणंति तं देहि तेन ने कज्जं ।

अतिनिब्बंधे व सतिं (सइं), घेत्तूण पसंग वारंति ॥

चू-जं द्रव्यं, वा विकल्पप्रदर्शने, “असहीणं”ति घरे नत्थि तं, साहू भणंति - अमुगं दव्वं देहि तेन दव्वेण अहं भारियं कज्जं । अहवा - सेज्जातरस्स आहं प्रति अतिणिबंधे “सइं” तु सकृद्ग्रहणं कुर्वन्ति । तमेव कारणे सकृद् गृहीत्वा प्रसंगं निवारयंतीत्यर्थः ॥

“दव्वदुल्लभे”त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७२] दुल्लभदव्वे च सिया, संभारघयादि घेप्पते तं तु ।

असिवोमे पणगादिसु, जति ऊणमसंधरे गहणं ॥

चू-दुल्लभदव्वं अन्नत्थ न लब्भति, स्याद् अवधारणार्थे, बहुदव्व-संभारेण कतं घृतं तेल्लं वा खोरादि वा गिलाणद्धा सेज्जातरघरे घेप्पज्ज । “असिवे ओमे सु” अन्नओ पणगादि जतिऊण जाहे न संधरेति ताहे सेज्जातरकुले गहणं करेति ॥

“पदोसे” त्ति रायदुट्टे अस्य व्याख्या-

[भा.११७३] उवसमण्ह पउट्टे सत्थो वा जाव न लभते ताव ।

अच्छंता पच्छणं गेण्हंति भये वि एमेव ॥

चू-पउट्टस्स रण्णो उवसमण्ह्हा अच्छंता भत्तपडिसेहे सेज्जातरपिंडं गेण्हंति । निव्विसताण वा जाव सत्थो न लब्भति ताव पच्छन्ना अच्छंता मा अडंते राया रायपुरिसा वा दच्छिंति, अतो अंतो सेज्जातरकुले गेण्हंति । बोधियतेणेसु सग्गामे अलब्भंते भिक्खायरियं च गंतुं न सक्कंति अतो सेज्जातरकुले गेण्हंति ॥ “जयणाए वा काए”त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७४] तिक्खुत्तो सक्खेत्ते, चउद्दिसिं मग्गिऊण कडजोगी ।

दव्वस्स तदुल्लभया, सागारि निसेवणा दव्वे ॥

चू-सक्कोसजोयणब्भंतरे सग्गामपरग्गामेसु ततो वारा तिक्खुत्तो मग्गिऊण एवं समंततो कए जोगे जाहे न लब्भति भिक्खं दुल्लभदव्वं वा ताहे सागारियदव्वं निसेविज्जति भुज्जते इत्यर्थः ॥ एगस्स सेज्जातरस्स विहाणं गतं । इदानिं एगमणेगेसु घेत्तव्वो” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७५] नेगेसु पिता-पुत्ता, सवत्ति वणिए घडा वए चेव ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

चू-अनेगसेज्जातरेसु इमे विहाणा - पितापुत्ताणं सामण्णं घरं देवकुलं वा तम्मि पउत्थे, २ सवित्तिनीसामण्णं वा, बहुवणीयसामण्णं वा, एगम्मि वा अनेगहा ठिते त्ति । घडा गोट्टी सामण्णं,

वए गोकुले गोवालगधणियसामम्पं खीरादी, एतेसिं पियापुत्तादियाण सरूपं, वक्ष्ये ॥

पितापुत्त त्ति एते दोवि दारा जुगवं वच्चंति । एतेसिं इमे दारा-

[भा.११७६] पियपुत्तधेरए वा, अप्पभुदोसा य तम्मि तु पउत्थे ।

जेड्ढादि अनुण्णवणा, पाहुणए जं विहिग्गहणं ॥

चू- पियपुत्तधेरए वा अस्य व्याख्या-

[भा.११७७] दुप्पभिति पितापुत्ता, जहिं होंति पभू तोत भणति सव्वे ।

नातिक्रमंति जं वा, अपभुं व पभुं व तं पुव्वं ॥

चू-दुप्पभिति पितापुत्ताणं जे पभू दो तिन्नि वा ते सव्वे अनुण्णवेति, जं वा पभुं वा नातिक्रमंति तं पुव्वं अनुण्णवेति ॥ “अप्पभुदोसा य” अस्य व्याख्या-

[भा.११७८] अप्पभु लहुओ दिय निसि चउ निच्छूढे विनास गरहा य ।

असधीणम्मि पभुम्मि तु, सधीण जेड्ढादणुणवणा ॥

चू- जइ अप्पभुं अनुण्णवेति मासलहुं, दिया जइ पभू निच्छुब्भति चउलहुं, राओ चउगुहं, राओ निच्छूढा तेन सावएहिं विनासं पावेज्जा, दिया रातो वा निच्छूढा अन्नतो वसहिं मग्गता लोणेण गरहिज्जंति किं वो सुभेहिं कम्महे घाडिया । अम्हे वि न देमो । “तम्मि उ पउत्थे जेड्ढादि अनुण्णवणा” अस्य व्याख्या - पश्चाद्द्वै । पभू पिता यदि असहीणो पविसितो जो जेड्ढो पुत्तो सो अनुण्णविज्जति । ततो अनुजेड्ढादि सव्वे वा पभू तो जुगवं । जं वा जातिक्रमंति तं पुव्वं । एवं बहु-भेदे तहा अनुण्णवेति जहा दोसो न भवति ॥ “पाहुणए” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७९] पाहुणयं च पउत्थे, भणंति मित्तं व नातगं वासे ।

तं पि य आगतमेत्तं, भणंति अमुणेण ने दिन्नं ॥

चू- पभुम्मि पउत्थे तस्स य “अब्बरहितो पाहुणओ आगओ सो अनुण्णविज्जति । अहवा-मित्तो अनुण्णविज्जति । स्वजनो वा से अनुण्णविज्जइ । तं पि य पभुं आगयमेत्तं एवं भणंति -अम्हद्दा गो अमुणेण दिन्नो । सो य इड्डनामग्गहणे कते न धाडेति ॥ अप्पभुम्मिइमा विधी-

[भा.११८०] अप्पभुणा तु विदिन्ने, भणंति अच्छामु जा पभू एति ।

पत्ते तु तस्स कहणं, सो तु पमाणं न ते इतरे ॥

चू- अप्पभू अनुण्णविओ भणति-अहं न याणामि, ताहे साहू भणंति-जा पभू एति ता अम्ह ठागं पयच्छ । एवं अप्पभुणापि दिन्ने अच्छंति आगते पहुम्मि तस्स जहाभूतं कहेति, कहिए तो सो घाडेति वा देति वा स तत्र प्रमाणं भवति, न ते इतरे-अप्पभुणो प्रमाणमित्यर्थः ॥ “जे विहिग्गहणं” त्ति-जं विहीते गहणं तं अनुण्णातं अविहिग्गहणं नाणुन्नायं ।

[भा.११८१] इति एस अनुण्णवणा, जतणा पिंडो पभुस्स वज्जो तु ।

सेसाणं तु अपिंडो, सो चिय वज्जो दुविधदोसा ॥

चू- एस अनुण्णवणा, जयणा भणिया । इदानिं सेज्जातरपिंडजयणा - जो पभू तस्स सेज्जातरो त्ति काउं घरे भिक्खापिंडो वज्जो । सेसाणं अपहूण घरे न सेज्जातरपिंडो तो वि सो वज्जो, भद्द-पंत-दोसपरिहरणत्थं ॥ “पियापुत्त” त्ति गयं । इदानिं “सवित्तिणि” त्ति दारं-

[भा.११८२] एगे महाणसम्मी, एगतो उक्खित्त सेसपडिणीए ।

जेड्ढादि अणूणवणा, पउत्थे सुतजेड्ढ जाव पभू ॥

चू- अस्या पश्चार्धस्य तावत् पूर्व व्याख्या-पभुम्भि पउत्ये जा जेड्ढतरी भज्जा तमणुण्णवेति । तस्सासति अनुजेड्ढाती । जस्स वा सुतो जेड्ढो । अपुत्तमाया वि जा पभू तं वा अनुण्णवेति ॥ इणमेवत्थं किंचि विसेसियं भण्णति-

[भा. ११८३] तम्मि असधीणे जेड्ढा, पुत्तमाता व जाव से इड्ढा ।

अध पुत्तमायसव्वा, जीसे जेड्ढो पभू वा वि ॥

चू- तम्मि धरसामिए असहीणे पवसिते जा जेड्ढा पुत्तमाता सा अनुण्णविज्जति । अह दो वि जेड्ढा पुत्तमाताओ य जा इड्ढतरा सा अनुण्णविज्जति । अह सव्वातो जेड्ढाओ, सपुत्ताओ, इड्ढाओ य तो जीसेपुत्तो जेड्ढो सा अनुण्णविज्जति । अह जेड्ढो वि अप्पभु तो कणिड्ढयपभूमाता वि अनुण्णविज्जति ।

अहवा जेड्ढा वा अजेड्ढा वा पुत्तमाता इतरा वा जीए दिन्न नातिक्रमति तमणुण्णवेति । एसा अनुण्णवणा ॥ इमा पिंऽगहणे विही-

[भा. ११८४] असधीणे पभुपिंडं, वज्जंती सेसएसु भद्दादी ।

साधीणे जहिं भुंजति, सेसेसु व भदपंतेहिं ॥

चू- असहीणे सेज्जातरे जा पभुसवित्तिणी तीए पिंडं वज्जेति । सेस-सवित्तिणि-घरेसु न सेज्जातरपिंडो, भद-पंतदोसनिमित्तं तेसु वि परिहरंति । अहवा - साहिणो सेज्जातरो तो जत्थ भुंजति तत्थ वज्जणिज्जो, सेसेसु न पिंडो, दुदोसाय परिहरंति । एवं पच्छद्धं गाहाते वक्खाणियं । इदानिं पुव्वद्धं वक्खाणिज्जति “एगे महाणसम्मि एगतो उक्खित्त सेसपडिणीए” ति । इमा भंगरयणा-एगत्य रद्धं, एगत्य भुत्तं । एगत्य रद्धं, वीसुं भुत्तं । वीसुं रद्धं, एगत्य भुत्तं । वीसुं रद्धं, वीसुं भुत्तं । एक्के महाणसम्मि एक्कतो त्ति एगओ रद्धं, एगओ त्ति भुत्तं, एस पढमभंगो । उक्खित्तसेसपडिनीते त्ति उक्खित्तं अतिनीयं भोजनभूमीए वीसु रद्धं । एस ततियभंगो । बितिय-चउत्था भंगा अवज्जणिज्ज त्ति काउं न गहीता ॥ एतेसु भंगेसु इमा गहणविधी-

[भा. ११८५] एगत्य रंधणे भुंजणे य वज्जंति भुत्तसेसं पि ।

एमेव विसू रद्धे भुंजंति जहिं तु एगड्ढा ॥

चू- पढमभंगे भुत्तसेसं घरं पडिनीयं तं पि वज्जेति, “एमेव विसू रद्धे” त्ति ततियभंगे वि एवं चेव । एयं असहीणे भत्तारे ॥

साहीणे पुण इमो विही-

[भा. ११८६] निययं च अनिययं वा, जहिं तरो भुंजती तु तं वज्जं ।

सेसेसु न गेण्हंती, संछोभगमादि पंता वा ॥

चू- नितियं एगभज्जाए घरे दिने दिने भुंजति, अनितियं वारएण भुंजति । एवं नितियं अनितिय वा जहिं सेज्जातरो भुंजति तं वज्जणिज्जं, सेसभज्जाघरेसु न सेज्जातरपिंडोतहावि न गेण्हंति, मा भदपंतदोसा होज्जा । भद्दो संछोभगाती करेज्ज, पंतो दुडिड्ढम्ममा निच्छुभेज्ज ॥

सवित्तिणि त्ति गतं । इदानिं “वणिए” त्ति दारं-

[भा. ११८७] दोसु वि अब्बोच्छिन्ने, सव्वं जंतम्मि जं तु पायोगं ।

खंधे संखडि अडवी, असती य घरम्मि सो चेव ॥

चू- एस पुरातणा दारत्थगाहा । सेज्जातरो वणिज्जेणं गंतुकामो सकोस-जोयणखेत्तस्स अंतो

बहिं वा निग्गमएण ठिओ, दोसु वि घरेसु ज्थ वा ठितो भत्तादी अब्बोच्छिन्नं आनिज्जति निज्जति य तदा सेज्जातरपिंडो त्ति न घेत्त्वं । “जंतम्मि” पड्डिते तद्दिनमन्नदिण-नीयं वा सव्वं घेष्पति, सर्वशब्दस्यातिप्रसंगाद्यत्थायोग्यमित्यर्थः ॥ इणमेवत्थं विसेसियमाह-

[भा.११८८] निग्गमणादि बहिठिते, अंतो खेत्तस्स वज्जए सव्वं ।

बाहिं तद्दिननीतं, सेसेसु पसंगदोसेणं ॥

चू- “दोसु वि” ति अस्य व्याख्या-सेज्जातरो निग्गमएण खेत्तस्स अंतो बहिं ताव ठितो, अंतो ठियस्स तद्दिननीअमननदिननीयं वा सव्वं सेज्जातरपिंडउ त्ति वज्जते । खेत्तबहिं ठियस्स सेज्जायरो त्ति काउं तद्दिननीयं सेज्जातरपिंडो । सेसदिननीयं जं परियासियं तत्थ वा उवसाहियं न सेज्जायरपिंडो, न पुन गेण्हंति, भद्दातिदोसनिवृत्त्यर्थम् ॥

“अब्बोच्छिन्नं” ति अस्य व्याख्या :-

[भा.११८९] ठितो जदा खेत्तबहिं सगारो, असनादियं तत्थ दिने दिने य ।

अच्छिन्नमाणिज्जति निज्जते वा, गिहा तदा होति तहिं विवज्जं ॥

चू- खेत्तबहिठियस्स सेज्जायरस्स असनादी तं दिने दिने अब्बोच्छिन्नं आनिज्जति घराओ, ततो य घरं निज्जति तदा सव्वं वज्जणिज्जं ॥ “सव्वं जंतम्मि” अस्य व्याख्या-

[भा.११९०] बाहिठितपड्डितस्स तु, सयं च संपत्थिता तु गेण्हंति ।

तत्थ तु भद्दगदोसा, न होति न य पंतदोसा तु ॥

चू- खेत्तबहिद्वतो जाए वेलाए संपड्डितो तद्दिनमन्नदिननीतं वा दंतस्स सव्वं घेष्पति, सयं वा साहुणो पड्डिता सव्वं गेण्हंति, न य तत्थ भद्दपंतदोसा भवंति, पुनर्गहणाभावादित्यर्थः ॥ खंधे-संखडि-अडवी तिन्नि वि एग्गाहाते वक्खाणेति-

[भा.११९१] अंतो बहि कच्छ-पुडादि ववहरंते पसंगदोसा तु ।

देउल झण्णगमादी, कड्ढादडडविं च वद्धंते ॥

चू- सेज्जातरो खेत्तस्स अंतो बहिं वा गहियलंजो कच्छपुडओ होउं-कक्खपदेसे पुडा जस्स स कच्छपुडओ- “गहिओभयमुत्तोलि” ति वुत्तं भवति, संबलं जेण ववहरंतो साहूणं जइ दधिखीरादि दवावेति, जइ खेतंतो बहिं वा जनवदसामण्णं पत्तेयं वा संखडिं वा करेज्जा; देवउलजण्णग-तलागजण्णगादि एत्थ वा देज्ज अडविं वा कड्ढच्छेदणादि निमित्तं गहिय-पच्छयणो गच्छंतो अंतो बहिं वा खेत्तस्स देज्ज, एतेसु तिसु वि सेज्जातरपिंडनिद्धारणत्थं भण्णति ॥

[भा.११९२] तद्दिनमन्नदिनं वा, अंतो सागारियस्स पिंडो तु ।

सव्वेसु बाहि तद्दिण, सेसेसु पसंगदोसेणं ॥

चू- तिसु वि खेत्तम्भंतरे तद्दिनमन्नदिनं वा नीयं सव्वं सेज्जायरपिंडो भवति । “सव्वेसु” ति खंधसंखडिअडविद्वारेसु बाहिं खेत्तस्स तद्दिणसंतयं सेज्जायरपिंडो, सेसदिनसंतयं न पिंडो । पसंगदोसा पुन न घेष्पति । असती य घरम्मि सो चेव” ति अस्य व्याख्या - “असति” ति सयं सपुत्तबंधवो घरे नत्थि त्ति अन्नविसयड्डितो वि सो चेव सेज्जातरो “अन्नविसयड्डितस्स वा सो चेव घरे पिंडो” एसेवत्थो भण्णति ॥

[भा.११९३] दाऊण गेहं तु सपुत्तदारो, वाणिज्जमादी जदि कारणेहिं ।

तं चेव अन्नं च वदेज्ज देसं, सेज्जातरो तत्थ स एव होति ॥

चू-घरं साहूण दाउं सपुत्तपसुदारो वाणिज्जमादिकारणे तं वा देसं अन्नं वा देसं गतो तत्थ विठितो, जति तस्स घरस्स सो सामी तथा सो चेव सेज्जातरतो ॥ इदानीं “घड” ति दारं-

[भा. ११९४] महत्तरअनुमहत्तरए, ललितासण-कडुग-दंडपतिए य ।

एतेहिं परिगहिता, हींति घटाओ तथा कालं ॥

चू-“महत्तरअनुमहत्तरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ११९५] सव्वत्थपुच्छणिज्जो, तु महत्तरो जेड्ढमासणधुरे य ।

तहियं तु असण्णिहिते, अनुमहत्तरतो धुरे ठाति ॥

चू-सव्वेसु उप्पज्जमाणेसु गोड्डिकेज्जेसु पुच्छणिज्जो, गोड्डिभत्त-भोयणकाले जस्स जेड्ढमासणं धुरे ठविज्जति सो महत्तरो भण्णति । मूलमहत्तरे असण्णिहिते जो पुच्छणिज्जो धुरे ठायति सो अनुमहत्तरो ॥ ललिय-कडुय-दंडपतिए य इमं वक्खाणं-

[भा. ११९६] भोयणमासणमिड्ढं, ललिते परिवेसिता दुगुणभागो ।

कडुओ उ दंडकारी, दंडपती उग्गमे तं तु ॥

चू-ललियासणियस्स आसणं ललियं ददुं कज्जति, परिवेसिया इत्थिया कज्जति, इड्ढभोयणस्स दुगुणो भागो दिज्जति । दोसावण्णस्स गोड्डियस्स दंडपरिच्छेयकारी कडुगो भण्णति । तं दंडं उग्गमेति जो सो दंडपती भण्णति, सो चेव दंडओ भण्णति ॥ एतेहिं पंचहिं परिगहिता तदा पुव्वकाले घडातो आसि । घडाए अनुण्णविही भण्णति-

[भा. ११९७] उल्लोमाणुण्णवणा, अप्पभुदोसा य एक्कओ पढमं ।

जेड्ढादि अनुण्णवणा, पाहुणए जं विधिग्गहणं ॥

चू-दंडग-कडुय-ललियासणियादिप्पडिलोमं अनुण्णवेतस्स अप्पभुदोसा भवंति, तम्हा सव्वे एक्कतो मिलिया अनुण्णविज्जंति, महत्तरादि वा पंच । एवं चत्तारि तिन्नि दो जति मिलिया न लब्भंति तो पढमं जेड्ढमहत्तरं, पच्छा अनुमहत्तरादि अनुण्णविज्जति । महत्तरादिसु घरे असंतेसु जो वा जस्स पाहुणओ अब्भरहितो मित्तो न यगो वा सो अनुण्णविज्जति । जं विहीए गहियं, तं अनुण्णायं, अविधीए नो ॥ अस्यैवार्थस्य व्याख्या-

[भा. ११९८] उल्लोम लहु दीय निसि तेणेक्क-पिंडिते अनुण्णवणा ।

असहीणे जिड्ढादि व जति व समाणा महत्तरं वा ॥

चू-जति पडिलोमं अनुण्णवेति तो मासलहुं, पहू जति दिवसतो । निच्छुब्भति तो चउलहू, रातो चउगुरु, जम्हा एते दोसा तम्हा ते सव्वे एक्कतो मिलिए अनुण्णवए । असहीणेति-सव्वपिंडियाणं असतीए जेड्ढमहत्तरादिगिहेसु अनुण्णवेइ, तिप्पभित्तिं वा मिलिया अनुण्णवए, महत्तरं वा एक्कं ॥ इदानीं “वए” ति दारं-

[भा. ११९९] बाहिं दोहणवाडग, दुद्ध-दही-सप्पि-तक्क-नवनीते ।

आसण्णम्मि न कप्पति, पंचपदे बाहिरे वोच्छं ॥

चू-जति सेज्जातरस्स गामतो वहिं वाडगे गावीओ जत्थ दुज्जंति दोहण-वाडगो तत्थ दोहणवाडए दुद्धं दहियं नवनीयं सप्पि तक्कं च एते पंच दव्वा आसण्णखेत्तब्भंतरे सेज्जायरंपिंडो ति न कप्पंति ॥ एते चेव खीरातीपंचपदे गहणविधी भण्णति-

[भा.१२००] निज्रंतं मोत्तूणं, बारग मति दिवसए भवे गहणं ।
छिन्नो भतीय कप्पति, असती य घरम्मि सो चेव ॥

चू- निज्रंतं सेज्जातरगोउलातो दुद्धातीणि पंच दव्वाणि घरं निज्रंताणि तानि मोत्तुं सेज्जांतरपिंडो
त्ति काउं, जं अनं तत्थेव गोउले परिभुज्जति तं न होति सेज्जातरपिंडो, न पुण कप्पति, भद्दतिदोसा
उ । जद्विसं पुण भयगस्स वारगो तद्विसं सेज्जातरपिंडो न भवति, तहावि सेज्जातरस्स अवेक्खातो
अग्गहणं । गोवालग “भती” वृत्ति, ताए छिन्नो विभागो गोवसत्तो त्ति काउं कप्पति । “असती य
घरे” त्ति जइ नगराइसु साहूण सेज्जं दाऊण सेज्जातरो अप्पणो घरं मोत्तुं सपुत्तदारो वइयाए अच्छेज्ज
तहावि सो चेव सेज्जातरो ॥ पूर्वगाथार्थोच्यते-

[भा.१२०१] बाहिरखेत्ते छिन्ने, वारगदिवसे भतीय छिन्ने य ।
सोऊण सागरिपिंडो, वज्जे पुण भद्दपंतोहिं ॥

चू- खेतस्स बाहिरओ जो छिण्णो-विभागो सेज्जातरघरे न निज्रति, गोवालगवारगदिवसे वा
सव्वो दोहो प्रतिदिवसं वा वृत्तिभागो छिण्णो । एते सेज्जातरपिंडा न भवंति, भद्दपंतोहिं पुण वज्जो ॥
अनेगेषु जइ निक्कारणे एगं कप्पागं ठवेत्ति तो इमे दोसा-

[भा.१२०२] एगं ठवे निव्विसए, दोसा पुण भद्दए य पंतो य ।
नीसाए वा छुभणं, विनास-गरिहं व पावेत्ति ॥

चू- निक्कारणे एगं कप्पागं ठवेत्तु सेसे जति पविसंति तो भद्दपंतदोसा । भद्दो निस्साए छुभेज्ज,
पंतो वज्जितोमि त्ति वसहीओ वा गरहेज्ज ॥

[भा.१२०३] सहेहिं वा वि भणिता, एग ठवेत्ताण निव्वेसे सेसे ।
गण-देउलमादीसु वा, दुक्खं खु विगिंचितुं बहुआ ॥

चू- जे सहा साहु-सामायारिं जाणंति तेहिं भणिया “एक्कं सेज्जातरं ठवेह मा सव्वे परिहरह”
ताहे एक्कं ठवेत्तु, सेसेसु निव्विसंति । गणदेउलमादिसु वा ठिता अवुत्ता वि सयमेव एक्कं कप्पागं
ठवेज्ज । कहं ? असंथरंता दुक्खं बहुया वज्जिउं सक्किज्जंति ॥

अहवा बहुएसु इमो गहणविही-

[भा.१२०४] गेण्हंति वारएणं, अनुग्गहत्थीसु जह रुयी तेसिं ।
पक्कण्णे परिमाणं, संतमसंतयरे दव्वे ॥

चू- दोसु सेज्जातरेसु एगंतरेण वारओ भवति । तिसु ततिए दिने सेज्जातरंतं भवति । चउसु
चउत्ये एवं वारएणं गेण्हंति । अनुग्गहत्थीसु जहा तेसु रुती तहा गेण्हंति । पक्के अन्ने जाणति
परिमाणं, तदपि संतं, जहा सुरड्ढाए कंगु, असंतं तत्थेव साली, जति पुव्वपरिमाणेण संतं घरंति
तो कप्पं अन्नहा भयणिज्जं । एवं सेज्जातरदव्वे उवज्जिऊण भयणा, अनुवउत्तस्स उग्गमातिदोसा
भवंति ॥

मू. (१०६) जे भिक्खू सागारियं कुलं अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुव्वामेव
पिंडवायपडियाए अनुप्पविसति; अनुप्पविसंतंवा सातिज्जति ॥

चू- सागारिओ पुव्ववणिओ, कुलं कुटुंबं, भिक्खाकालाओ पुव्वं, पुव्वदिट्ठे पुच्छा, अपुव्वे
गवेसणं, तं साहुसमीवे अपुच्छिऊण पविसंतस्स मासलहुं । गवेसणे इमो कपो -

[भा. १२०५] सक्खेत्ते सउवस्सए, सक्खेत्ते परउवस्सए चेव ।
खेत्तंतो अन्नगामे, खेत्तबहि सगच्छ परगच्छे ॥

सखेत्तगहणा स्वग्रामो गृहीतः, । सग्गामे सउवस्सए सगच्छे गवेसति । सग्गामे सउवस्सए परगच्छे गवेसति । पढमपादे दो भंगा । सग्गामे अन्नुवस्सए सगच्छे सग्गामे परउवस्सए परगच्छे । बितीयपादे दो भंगा । खेत्तंत सकोसजोयणब्भंतरे । खित्तंतो अन्नगामे सगच्छे, खित्तंतो अन्नगामे परगच्छे । ततीयपाए वि दो भंगा । खेत्त-बहि अन्नगामे सगच्छे, खेत्तबहि अन्नगामे परगच्छे । एवं चउत्थपाए वि दो भंगा इति शेषः ॥

[भा. १२०६] सागारियं अपुच्छिय, पुव्वं अगवेसितूण जे भिक्खू ।
पविसति भिक्खस्सट्ठा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- सागारियं पुव्वामेव अपुच्छिय अगवेसिय जे भिक्खवट्ठाए पविसइ तस्स आणाती, उग्गमादी, भट्टपंतदोसा य भवंति ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा. १२०७] तम्हा वसधीदाता, सपरियणो नाम-गोत्त-वयगो य ।
वण्णेण य चिंधेण य, गवेसियव्वो पयत्तेणं ॥

चू- तस्मात् कारणात् वसहीए दाता परिजनः स्वजनः, नामं इन्द्रदत्तादि, गोत्रं गोतमादी, वततो तरुण-मज्झिमं-थेरो, वण्णओ गोरादि, चिंधं व्रणादि, एवं प्रयत्नेन गवेसियव्वो ॥

[भा. १२०८] को नामेकमनेगा, पुच्छा चिंधं तु होति वणमादी ।
अहव न पुव्वं दिट्ठी, पुच्छा उ गवेसणा इतरे ॥

चू- नामतो किमेगनामो, अनेगनामो, एगोनेगा वा सेज्जातरा, एवमादि पुच्छति । तस्यैवान्वेषणा गवेसणा । अहवा - पुव्वदिट्ठे पुच्छा, अपुव्वदिट्ठे गवेसणा ॥

कारणओ न पुच्छेज्जा-

[भा. १२०९] वितियपदमणाभोगे, गेलण्णद्धान्ण संभमभए वा ।
सत्थवसगे व अवसे, परव्वसे वा वि न गवेसे ॥

चू- अनाभोगओविस्सरिणं, गिलाण्डा वा, तुरियकज्जे अद्धामपडिवण्णा वा तुरियं वोलेउमणा उच्चाओ वा, न गवेसति । उदगागणिसंभमे किं चि साहम्मियं अपासंतो, बोधियभए वा, सत्थवसगो वा, अडविं पविसंतो वा, अवसो वा रायदुट्ठे रायपुरिसेहिं निजंतो, परव्वसो खित्तचित्तादि, न गवेसे ॥

मू. (१०७) जे भिक्खू सागारियणीसाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति; जायंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सेज्जायरं परघरे दट्ठुं दाविस्सति त्ति असणाति ओभासति एसा निस्सा । एवं ओभासंतस्स मासलहुं ।

[भा. १२१०] सागारियसण्णातग पगते सागारितं तहिं दट्ठुं ।
दावेहिति एस महंति, एवं ओभासए कोई ॥

चू- सागारियस्स जो सयणो तस्स पगरणे तत्थ सेज्जातरं दट्ठुं एश ममं एतो दावेहि त्ति एवं सागारियणिस्साए कोति साहू तं संब्रडिय त्ति ओभासेज्ज ॥

[भा.१२११] सागारियनिस्साए, सागारियसंथुते व सागारी ।

जो भिक्खू ओभासति, असनादानादिनो दोसा ॥

चू- सागारियणिस्साए त्ति गतार्थं । सागारियं पुव्वपच्छासंथुते गतं दद्धं तमेव सागारियं ओभासति, दव्वावेहि एत्तातो अहं सागारियस्स वा पुव्वपच्छासंथुयस्स निस्साए ओभासति एतस्स गोरवेणं दाहिंति त्ति, पुव्वपच्छसंथुयं वा ओभासति, मम नियस्स घरद्धियस्स दावेहि त्ति । एतेसिं चउण्हं पगाराणं जे भिक्खू असनादि ओभासति तस्स आणादओ दोसा भवंति ॥

इमे य दोसा-

[भा.१२१२] पक्खेवयमादीया, सेज्जावोच्छेदमादिग तरम्मि ।

उग्गमदोसादीया, अचियत्तादी इतरम्मि ॥

चू- भद्दो पक्खेवयं करेज्ज, पंतो सेज्जातिवोच्छेदं करेज्ज । “तरम्मि”त्ति सेज्जातरम्मि एते दोसा । इतरम्मि पुव्वपच्छसंथुते उग्गमदोसा, अचियत्तादिदोसा य । उग्गमअयत्तादिया एते सेज्जातरे वि भवंति ॥ सेज्जातरदोसे इमे -

[भा.१२१३] सण्णातसंखडीसू, भद्दो पक्खेवयं तु करेज्जा ।

ओभासंति महाणे, ममं त्ति पंतो व छेज्जाहि ॥

चू- भद्दो सेज्जातरो संथुयसंखडीसु अप्पणए तंडुलादि छुभेज्जा, रद्धं वा पक्खेवेज्ज । पंतो महाजन मज्झे ओभावंति, कि ममेतं घरे नत्थि । अहो अहं एतेहिं घरसितो, जत्थ जत्थ वच्चापि तत्थ तत्थ पिड्डओ एते आगता ओभासंति, एवं पदुड्डो दिवा रातो वा निच्छुभेज्ज, एगमनेगाण वा वोच्छेयं करेज्ज ॥ पुव्व-पच्छसंथुयदोसा इमे-

[भा.१२१४] नीयस्स अहं गेहे, एते ठिता उग्गमादि भद्दो तु ।

दोच्छेदपदोसं वा, दातुं पच्छा करे पंतो ॥

चू- सेज्जायरस्स जे पुव्वपच्छसंथुता ते परघरेसु ओभासिज्जमाणा एवं करेज्ज- “जीयस्स अहं गेहे ठिय”त्ति । जे भद्दा ते उग्गमादि देसा करेज्ज । पंतो पुण दाउमदाउं वा वोच्छेय-पदोसं वा करेज्ज । वा विकप्पे । पंतावेज्ज वा, ओभासेज्ज वा, उक्कोसेज्ज वा फरुसेज्ज वा । जम्हा एते दोसा तम्हा सागारियस्स वा सागारियसंथुयाण वा निस्साए न ओभासेज्ज ॥

[भा.१२१५] बितियपयं गेलण्णे, निमंतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरिय-पदोसे, भए व गहणं अनुण्णायं ॥

[भा.१२१६] एतेहिं कारणेहिं, विसेसतो छिंदिता तु तं विति ।

सण्णातगस्स पगते, दावेज्जा जं तुमे दिन्नं ॥

चू- एतेहिं गिलाणतिकारणेहिं निस्साए ओभासेज्ज ॥ विसेसओ छिंदिया नाम निमंतिया । जता सेज्जातरो निमंतैति तथा भण्णति सण्णातपगते दावेहिं तं तुमे चेव दिन्नं भवति । एवं जयणाए गेण्हति ॥

मू. (१०८) जे भिक्खू उडुबद्धियं सेज्जा-संधारयं परं पज्जोसवणाओ उवातिणाति, उवातिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू- उडुबद्धगहितं सेज्जासंधारयं पज्जोसवणरातीओ परं उवातिणावेत्ति, तस्स मासलहुं पच्छिंतं ॥

सेज्जासंथारविशेषज्ञापनार्थमाह-

[भा. १२१७] सव्वंगिया उ सेज्जां, वेहत्थद्धं च होति संथारो ।
अहसंथडा व सेज्जा, तप्पुरिसो वा समासो तु ॥

चू- सव्वंगिया सेज्जा, अट्टाइयहत्यो संथारो । अहवा-अहासंथडा सेज्जा अचला इत्यर्थः ।
चलो संथारतो । अहवा तप्पुरिसो समासो कज्जति-शय्यैव संस्तारकः शय्यासंस्तारकः ॥
संस्तारो दुविधो-

[भा. १२१८] परिसाडिमपरिसाडी, दुविधो संथारतो उ नायव्वो ।

परिसाडी वि य दुविधो, अज्जुसिर-ज्जुसिरो य नातव्वो ॥

चू- जत्थ परिभुज्जमाणो किं चि परिसडति सो परिसाडी, इतरो अपरिसाडी । जो परिसाडी
सो दुविहो-अज्जुसिरो ज्जुसिरो य ॥

[भा. १२१९] सालितणादि ज्जुसिरो, कुसतिणमादी उ अज्जुसिरो होति ।

एगंगिओ अनेगंगिओ य दुविधो अपरिसाडी ॥

चू- सालितणादी ज्जुसिरो, कुसवप्पगतणादी अज्जुसिरो । जो अपरिसाडी सो दुविहो-एगंगिओ
अनेगंगितो य ॥

[भा. १२२०] एगंगितो उ दुविधो, संघातिय एतरो तु नायव्वो ।

दोमादी नियमा त्थ, होति अनेगंगिओ एत्थ ॥

चू- एगंगिओ दुविधो-संघातिमो असंघातिमो य । दुगाति पट्टाचारेण संघातिता कपाटवत्,
एस संघातिमो । एगं चैव पृथुफलकं असंघातिमो । दुगातिफलहा असंघातिता, वंसकंबियाओ
वा अनेगंगिओ ॥

[भा. १२२१] एते सामण्णयरं, संथारुदुबद्धे गेण्हती जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तं विराधनं पावे ॥

चू- एतेसिं संथारगाणं अन्नतरं जो उडुबद्धे गेण्हति सो अतिक्रमे वट्टति, अनवत्थं करेति,
मिच्छत्तं जणेति, आयसंजमविराधनं पावति, इमे दोसा ॥

[भा. १२२२] सज्जाए पलिमंथो गवेसणानयणमप्पिणंते य ।

झामित-हित-वक्खेवो, संघट्टणमादि पलिमंथो ॥

चू- उडुबद्धे काले निक्कारणे संथारगं गेवसमाणस्स आणेतस्स पुणो पच्चप्पिणंतस्स सज्जाए
पलिमंथो भवति । कहंचि झमितो हितो वा संथारगसामी अनुण्णवंतस्स सुत्थत्थेसु वक्खेवो,
संसत्ते-तससंघट्टणाति निष्फण्णं, संजमे पलिमंथो य । अह सामी भणेज्जा - “जओ जाणह ततो मे
अन्नं देह” ताहे अन्नं मग्गंताणं सो चैव पलिमंथो । पच्छित्तं दाउकामो भेदानाह - ज्जुसिरेतर एतेसु
इमे पच्छित्तं । परिसाडिमे परिसाडियअज्जुसिरे मासलहुं ज्जुसिरे, परिसाडी, एगंगिए, संघातिमे,
असंघाइमे, अनेगंगितेय, एतेसु चउसु वि चउलहुअ, ज्जामिते हिते वा अन्नं दव्वार्धिज्जति, वहंतं
साहूण दाउं अवहंतयं पवाहेज्ज, ओभासियो वा साहूअट्टाए आहाकम्मं करेति, आदिसद्दाओ
कीयकडादिवक्खेवो ॥

सुत्तादिम गाहा-गतार्था रिक्केन दधिमंथनवत्- चोदगाह-

[भा.१२२३] एवं सुत्तनिबंधो, निरत्यओ चोदओ य चोदेति ।
जह होति सो असत्यो, तं सुण वोच्छं समासेणं ॥

चू- संधारग्गहणं उडुबद्धं अत्येण निसिद्धं, एवं सुत्तं निरत्ययं, जतो सुत्ते पज्जोसवण-
रातिअतिक्रमणं पडिसिद्धं, तं गहिते संभवति । एवं चोदकेनोक्त आचार्याह-जहा सुत्तयो सार्थको
भवति तहाऽहं समासतो वोच्छे ॥

[भा.१२२४] सुत्तनिवातो तणेसु, देसे गिलाणे य उत्तमद्वे य ।
चिक्खल्ल-पान-हरिते, फलगाणि अ कारणज्जाए ॥

चू- उद्धारगाहा । देसं पडुच्च तणा घेप्पेज्ज ॥

[भा.१२२५] असिवादिकारमगता, उवधी-कुच्छण-अजीरग-भये वा ।
अञ्जुसिरमसंधबीएष एककमुहे भंगसोलसगं ॥

चू- जो विसओ वरिसारत्ते पाणिएण प्लावितो सो उडुबद्धे उब्भिज्जति, जहा सिंधुविसए
ऊसभूमी वा जहा रिणकठं, तं अविसातिकारणेहिं गता “मा उवही “कुच्छिसति” त्ति अजीरणभया
वा तत्य तणा घेप्पेज्जा । अञ्जुसिरा, असंधिया, अबीया, एगतो मुहा, एतेसु चउसु पदेसु सोलसभंगा
कायव्वा । पढमो भंगो सुद्धो । सेसेसु जत्य झुसिरं तत्य चउलहुं । बीएसु परित्ताणंतेसु लहुगुरु-
नगं । सेसेसु मासलहुं । असंधियापोरवज्जिता । जेसिं एकओ नालाण मुहा ते एकतो मुहा ॥

[भा.१२२६] कुसमादिअञ्जुसिराइं, असंधिबीयाइं एकओ मुहाइं ।
देसीपोरपमाणा, पडिलेहा वेहासे ॥

चू- पूर्वार्ध गतार्थम् । “देसीपोरपमाणा” अस्य व्याख्या-

[भा.१२२७] अंगुडु पोरमेत्ता, जिणाण थेराण होंति संडासो ।
भूसीए विरल्लेत्ता, पमज्जभूमी समुक्खेतुं ॥

चू- पदेसिणीए अंगुडुपोरड्डिताए जे घेप्पंति तत्तिया जिनकप्पिया [न] घेप्पंति । पदेसिणिअंगुडु
अग्गमिलिएसु संडासो । थेराण संडासमेत्ता घेप्पंति । “पडिलेहा तिन्नि” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२२८] भत्तपरिण्णगिलाणे, अपरिभितसइं तु वट्ट जयणाए ।
निक्कारणमगिलाणे, दोसा ते चेव य विकप्पे ॥

चू- गिलाणभत्तपरिण्णीणं अत्युरणइत्ता तणा घेप्पंति । सति त्ति एकसिं चेव पत्थरिय अच्छंति,
असतिं तु वट्टे वा अच्छति ॥ “जयणाए” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२२९] उभयस्स निसिरणइत्ता, चंक्रमणं वा य वेज्जकज्जेसु ।
उड्डिते अन्नो चिड्डति, पाणदयत्या व हत्यो वा ॥

चू- “उभयं” त्ति काइय सण्णा य तं निसिरणइत्ताए जति उड्डेति, कुडिउ वा चंक्रमणइत्ता
उड्डेति, वातविसरणकज्जेण वा उड्डेति, वेज्ज-कज्जेण वा, एवमाइसु कज्जेसु उड्डेति, अन्नो तत्य
संधारए चिड्डति । किमर्थम् ? प्राणिदयार्थम् । अहवा - सो गिलाणो, गुरुतो हत्यो संधारे दिज्जति
जाव पडिएति, मा आसादना भविस्सति । एतेहिं कारणेहिं उडुबद्धे संधारओ घेप्पेज्ज । एय वज्जं
जइ गेण्हति तो पुव्वुत्ता ते चेव दोसा विकल्पश्च भवति । विकल्पग्रहणा कल्पो प्रकल्पश्च
सूचितः ॥

[भा. १२३०] संधारुत्तरपट्टो, पकप्प कप्पो तु अत्थुरणवज्जो ।

तिप्पमितिं च विकप्पो, निक्कारणतो य तणभोगो ॥

चू- धेरकप्पिया संधारुत्तरपट्टेसु सुवंति एस पकप्पो, जिनकप्पियाण अत्थुरणवज्जो कप्पो, तेन सुवंति । उक्कुट्टया चेव अच्छंति । धेरकप्पिया जति तिन्नि अत्थुरंति, निक्कारणतो वा तणभोगं करंति, तो विकप्पो भवति ॥ अहवा इमा व्याख्या-

[भा. १२३१] अहवा अञ्जुसिरगहणे, कप्पो पकप्पो तु कज्जे झुसिरे वि ।

झुसिरे व अञ्जुसिरे वा, होति विकप्पो अकज्जम्भि ॥

चू- जिनकप्प धेरकप्पिएसु कज्जेसु अज्जुसिरगहणे कप्पो भवति । धेर-कप्पियाण कज्जे झुसिरगहणे पकप्पो भवति । झुसिराणा वा अञ्जुसिराण वा अकज्जे विकप्पो भवति ॥

[भा. १२३२] एवं ता उडुबद्धे, कारणगहणे तणाण जतणेसा ।

अधुना उडुबद्धे चिय, चिक्खल्लादिसु फलगगहो ॥

चू- एवं ता उडुबद्धे कारणगहिताण तणाण जतणाए परिभोगो भणिओ । इदानिं तु उडुबद्धे चेव चिक्खल्लाइसु कारणेसु फलगगहो भण्णति-

[भा. १२३३] अञ्जुसिरमवद्धमफुडित, अगरु-अनिसिद्ध वीणगहणेणं ।

आता संजमगरुए, सेसाणं संजमे दोसा ॥

चू- अज्जुसिरो जत्थ कोट्टरं नत्थि, जो पुण कीडएहिं न विद्धो । जस्स दालीउ न फुडिया । अगरुउ त्ति लहुओ । न निसृष्टः अनिसृष्टः परिहारिकमित्यर्थः । एतेहिं पंचहिं पदेहिं बत्तीसं भंगा कायव्वा । पढमो अनुण्णातो, सेसा एकत्तीसं नाणुण्णाता । पढमभंगो अनुण्णातो सो एरिसो हलुओ जहा वीणा दाहिणहत्थेण घेत्तुं निज्जति । एवं सो वि । गरुए आयविराहणा संजमविराहणा य । सेसेसु झुसिरेसु प्रायशः संजमविराधनैव भवति ॥ एरिसं जति अंतो न लभेज्ज-

[भा. १२३५] अंतोवस्सय बाहिं, निवेसणे वाड साहितो गामे ।

खेत्ते तु अन्नगामे, खेत्तबहिं वा अवोच्चत्थं ॥

चू- अंतोवस्सयस्स अलब्भमामे बाहिं अलिंदातिसु गेण्हति । असति निवेसणे, असति वाडगाउ, असति सगामे गेण्हति । असति खेत्तबन्तरे अन्नगामे गेण्हति । असति खेत्तबहियादि आणेति । अवोच्चत्थं गेण्हति । २ वोच्चत्थं गेण्हमाणस्स चउलहुआ ॥

मग्गणे वेला-नियमो भण्णति-

[भा. १२३६] सुत्तं व अत्थं च दुवे वि काउं, भिक्खं अडंतो उ दुए वि एसे ।

लंभे सहू एति दुवे वि घेत्तुं, लंभासती एग-द्वए व हावे ॥

चू- सुत्तत्थपोरिसीए काउं भिक्खाए अडंतो ३दुए वि एसत्ति-भत्तं संधारगं च । लद्धे संधारए जो सहू सो दुवे वि भत्तं संयारगं घेत्तुमागच्छति । एवं अलभंतौ अत्थपोरिसिं हावेउं गवेसति । एवं पि अलभंतो दुवे वि सुत्तत्थपोरिसीओ हावेति ॥

[भा. १२३७] एवं अलब्भमाणे, काउं जोगं दिने दिने ।

कारणे उडुबद्धम्भि, खेत्तकालं विभासए ॥

चू- एवं सखेते दिने दिने जोगं करंतस्स अलब्भमाणे उडुबद्धे अवस्सं घेत्तव्वं, कारणे खेत्तओ

जावबत्तीसं जोयणा, कालतो पंचाहं जाव वा लद्धो ताव गवेसति ॥

[भा.१२३८] उडुबद्धिगमेगतरं, संधारं जे उवातिणे भिक्खू ।
पज्जोसवणातो परं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-उडुबद्धे परिसाडेतरं वा कारणगहितं जो एगतरं संधारगं उवातिणावेति पज्जोसवणरातीतो परं सो आणादी दोसे पावति ॥

अज्जुसिरं परिसाडी उवातिणावेति मासलहुं । सेसेसु चउलहुं । इमे दोसा -

[भा.१२३९] मायामोसमदत्त, अप्पच्चय खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेदपदोसादी, दोसाति उवातिणं तस्स ॥

चू-अमग्गितो कहां निज्जति ति । एवं धरेंतस्स माया भवति । उडुबद्धिउं मग्गिऊणं वासासु पडिभुंजति मोसं अदत्तं च भवति । जहा भासियं अकरेंतो अप्पच्चओ, अन्नेसिं पि न देति । धीरत्थुते भो समणा ! एरिसस्स ते पव्वज्जा । एवं निप्पिवासं भणंतस्स खिसा जुत्तं नाम ते अलियं वोत्तुं, सप्पिवासं भणंतस्स उवालंभो । तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स तं दव्वं अन्नं वा दव्वं न देति । एस वोच्छेओ तस्स वा अन्नस्स वा पदोसं गच्छति । एवमादी उवातिणावेंतस्स दोसा ॥

कारणे उवातिणाविज्ज ।

[भा.१२४०] बितियं पभुणिव्विसए, नडुद्धितिसुण्णमयमणप्पज्जे ।

असहू संसत्ते या, तक्कज्जमनिद्धितै दोच्चं ॥

चू-संधारगपभूरन्ना निव्विसतो कतो, नडो सामी, उद्धितो गामो, सुण्णो, पवसितो, मतो वा संधारग-सामी, साधू वा मतो, संधारगसामी, अणप्पज्जो, साधू वा खित्तादिचित्तो, असहू अप्पणा वा जातो न तरति नेउं, संधारतो वा संसत्तो, तिन्नि पडिलेहणकाला धरिज्जइ । तिन्नि वा दिने जाव पाउस्सं सज्जति । जेण वा कज्जेण कहितं तं कज्जं नो समप्पइ । एत्थं दोच्च अणुन्नविज्जति ॥ एतेसु कारणेसु इमा जयणा-

[भा.१२४१] मुय निव्विसते नडुद्धितै व कज्जे समत्ते उज्जति ।

वच्चंता वा दद्धुं, भणंति कस्सऽप्पिणेज्जामो ॥

चू-मुए निव्विसए नडुद्धितै एतेसु चउसु वि पदेसु अप्पणो कज्जे समत्ते उज्जति । अहवा-निव्विसयादिसु तिसु जइ वच्चंतं पेक्खति तो नं भण्णति - “अन्हे तुब्भं संधारतो गहितो तं कस्स अप्पिनेज्जामो” एवं भणितो जं संदिसति तस्स अप्पियव्वो ॥

[भा.१२४२] सुण्णे एतं पडिच्छए, वच्चंता वासएज्ज नीयाणं ।

असहू जाव न हडो, संसत्ते पोरिसी तिन्नि ॥

चू-पवासिते एतं पडिक्खति जाव सो एति । अह ते साहुणो गंतुकामा तरंति ताहे समोसितगाण तस्स वा नीयल्लगाण अप्पेति, भणंति य तम्मि आगते अप्पेज्जसु । असहू जाव न हडो ताव नप्पेति । हड्डीभूतो अप्पेति । कारणं च दीवेति । संसत्ते तिन्नि पोरुसिओ धरेति ॥

“तक्कज्जमनिद्धितै दोच्चं” अस्य व्याख्या-

[भा.१२४३] पुनरवि पडिते वासे, तम्मि व सुक्खंतं दोच्चणुणवणा ।

अब्बागमे व अन्ने, अलद्धे तस्सेवऽणुन्नवणा ॥

चू- जति पञ्जोसवणकाले पुनो वासं पडति तम्मि वा पुव्वपडिते असुक्खंते, अन्नो य संथरओ न लब्भति ताहे तमेव दोच्चं अनुण्णवेति । अहवा - “तम्मि वा” ति तम्मि संथारए उल्लूभूमीए असुक्खमाणीए जाव सुक्खइ ताव अनुण्णवेति “सुक्खे आमहामो” ति भणंति । “अब्भागमे” आसण्णवासे अन्नो संथारगो न लब्भति ताहे तमेव अनुण्णवेति । अहवा - अप्पणो लद्धो, अब्भागमिगा अन्ने साहवो आगया, ते सद्दय अन्नम्मि अलब्भमाणे तमेव अमुण्णवेति ॥

मू. (१०९) जे भिक्खू वासावासितं सेज्जा-संथारयं परं दसरायकप्पाओ उवातिणाति; उवातिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू- दसरायकप्पगहणं जहाववायतो वासातीतं वसंति, तहा संथारगं पि धरंति । उक्कोसं तिन्नि दसरातिया, ततो परं मासलहुं ।

[भा. १२४४] वासासु अपडिसाडी, संथारो सो अवस्स घेत्तव्वो ।

मणिकुट्टिमभूमी अवि, अगेण्हणे गुरुग आणादी ।

चू- वासावासे अपरिसाडी संथारओ अवस्सं घेत्तव्वो, जति वि मणिकोट्टिमभूमी । अह न गेण्हति चउगुरुं, आणादि य दोसा ॥ इमे य दोसा-

[भा. १२४५] पाणा सीतलकूंधू, उप्पातग-दीह-गोह्दि सुसुणाए ।

पणए य उवधिकुच्छण, मलउदगवधो अजीरादी ॥

चू- सीयलाए भूमीए कुंधुमादी पाणा समुच्छंति, सीयलाए वा भूमीए अजीरणादी दोसा भवंति । उप्पायगा भूमीए उप्पज्जंति, एसा संजमविराहणा । इमा आयविराधणा-दीहो डसति, गोह्दी कण्णसियालीया कण्णे पविसति, सुसुणागो अलसो, सो वावातिज्जति, पणतो समुच्छति सन्नेहभूमीए उवही कुच्छंति, सन्नेहभूमीए वा सुवंतस्स उवही मलेण घेप्पति, ताहे भिक्खातिगस्स वासे पडंते उदगविराहणा भवति । मलिणोवहीए छप्पया भवंति । सीयले छप्पयासु य निद्दा न लभति, ततो अजिण्णं भवति, ततो गेलण्णं, एवमादी दोसा ॥

[भा. १२४६] तम्हा खलु घेत्तव्वो, भेदा गहणे तु तस्सिमा पंच ।

गहणे य अनुण्णवणे, एगंगिय अकुक्य पाउग्गे ॥

चू- जम्हा एते दोसा तस्मात् कारणात् खलु अवधारणे अवश्यमेव गृहीतव्यं । तस्य ग्रहणे इमे पंच भेदा भवंति । गहणं अनुण्णवणं एगंगियं अकुक्य पाउग्गे ति एत पंच पदा ॥

तत्थ गहणे ति दारं-

[भा. १२४७] गहणं व जाणएणं, जतणुण्णवणा य गहिते जतणा य ।

मम तत्थ पास तत्थेव, उक्खित्ते जं जहिं नेति ॥

चू- पूर्वार्धस्य व्याख्या-

[भा. १२४८] सेज्जा-कप्प-विहिण्णू, गेण्हति परिसाडिवेज्जमपेहं ।

छण्णपहम्मि य ठवणं, कस्सप्पिण्णं च पुच्छंति ॥

चू- आयारग्गोसु सेज्जाए संथारग्गहणं भणित । जेण सा सुत्तओ ऽधीया अत्थओ सुआ सो सेज्जाकप्पविहिण्णू । तेन संथारगो घेत्तव्वो । इयाणि “जयणाणुण्णवणे” ति जयणाए अनुण्णवे-यव्वो । कहं? जाहे लद्धो ताहे भण्णति - “परिभुज्जमाणे” जं परिसडति, तं वज्जेसु अप्पिनिस्सामो,

पाडिहारियं च गेण्हामो, निव्वाघाएणं एवतियकालेणं अप्पिनिस्सामो जति एवं पडिवज्जति तो घेप्पतिं । अह नो पडिवज्जति ताहे अन्नं मग्गतिं । जइ अन्नो मग्गिज्जमाणो न लब्धति ताहे तं चेव गेण्हति । “इदानिं गहिते जतण”त्ति गहियसंथारगो जति नेउं न तरति ताहे छत्रे प्रदेशे ठवेति, मा वरिसंते उवरि सेज्जति मे ।

इमं पुच्छंति - “सम्मत्ते अम्हेहिं कस्स अप्पेतव्वो” । सो भणाति “मम चेव अप्पेयव्वो” । ततो भण्णति “जइ कहंचि तुब्भे घरे न दीसह ताहे कस्स अप्पेयव्वो” । सो भणाति - तत्थेव घरे आनेज्जह, ताहे भाणियव्वो “कतरम्मि ओगासे ठवेज्जामो,” । अहवा भणेज्जा “तत्थेव घरे छन्नपदेसे ठाएज्ज ।” अहवा भणेज्ज “जतो गहितो ठाणातो एयस्स पासे ठवेज्ज । अहवा भणेज्ज “जतो गहितो ठाणातो तत्थेव ठवेज्ज” । अहवा भणेज्ज “उक्खित्ते”त्ति वेहासे ठवेज्जह,” । अहवा - जं संथारयं जहिं घरे भण्णति तं तहिं संथारयं नेति । एवं अभिग्गहितेसु भणितं ॥

[भा.१२४९] आभिग्गहियस्सासति, वीसुं गहणं पडिच्छिउं सव्वे ।

दाऊण तिन्नि गुरुणो, गेण्हंतणे जहा वुट्ठा ॥

चू- आभिग्गहियसंघाडयस्स असति सव्वे संघाडया वीसुं गेण्हति । वंदेण वा सव्वे गेण्हति एत्थ वि सव्वाए सेव जयणाणुण्णवणा जाव कस्सपपिण्णंति दट्ठव्वं । जो जहा आनेति सो तहा गणावच्छेत्तियस्स अप्पेति । साधुप्पमाणाओ य अतिरित्ता ताहे जे सुहा सेज्जा ते तिन्नि गुरुणो दिज्जंति, सेसा गणावच्छेइओ अहारातिणियाए भाए त्ति गेण्हंति वा । एयं सगणे भणितं ॥

[भा.१२५०] नेगाण उ नाणत्तं, सगणेतरऽभिग्गहीण वण्णगणो ।

दिट्ठोभासण-लद्धे, सण्णायग-उट्ठ-पभू चेव ॥

चू-नेगाण गणाण एगखेत्तट्ठियाण “नाणत्तं” विशेषः तं सगणिच्चयाणं, इतरे य परगणिच्चा, सगणे अभिग्गही अनभिग्गही वा, अन्नगणे वि अभिग्गही अनभिग्गही वा, समणे परागणे वा संघाडएण वा वंदेण वा अडंताणं आरुव्वं तव्ववहारो भण्णति । इमेहिं दारेहिं - दिट्ठे ओभासण लद्धे सण्णायग - उट्ठ - पभू चेव ॥ तत्थ दिट्ठ त्ति दारं । एयस्स इमाणि दाराणि -

[भा.१२५१] दड्ढणव हिंडतेण वा, निउं तस्स वा वि वयणेणं ।

विप्परिणामणकहणे, वोच्छिण्णे जस्स वा देति ॥

चू- एसा चिरंतनगाहा ॥ दड्ढणदारस्स वक्खाणं -

[भा.१२५२] संथारो दिट्ठो न य, तस्स जो पभू तओ अकहणे गुरुणं ।

कहिते व अकहिते वा, अन्नेन वि याणिओ तस्स ॥

चू- साधुसंघाडएण हिंडतेण संथारओ दिट्ठो । पुच्छितोऽणेण “कस्सेस संथारतो ?” ताहे केण ति भणितं “नत्थेत्थ सो जस्सेस संथारओ ।” ताहे सो साधुसंघाडओ चिंतेति “जाहे संथारगसामी एहिते ताहे मग्गिहामो ।” तेन संघाडएण गुरुण आलोयव्वं “मए अमुगगिहे संथारगो दिट्ठो न य तस्स जो पभू” । एवं अनालोयंतस्स मासलहुं । तं जाणित्ता अन्नेन संघाडएण चिंतियं “जाव एस न जायति तावऽहं मग्गाभि ।” मग्गितो लद्धो य । कस्स भवति ? पुव्वसंघाडएण गुरुण कहिए वा अकहिए वा तस्सेवाभवति । न जेण पच्छा मग्गितो लद्धो य ॥ “दड्ढण व”त्ति दारं गतं ।

इदानिं “हिंडतेण वा निउ”त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२५३] संधारं देहंतं, असहीण पभू तु पासए पढमो ।

बितितो उ अन्नदिट्ठं, असढो आनेतनाभोगा ॥

चू- पूर्वार्धं पूर्ववत् । तथाप्युच्यते एक्रेण साधुसंघाडएण संधारतो दिट्ठो, न तस्स पभू । “पढमो” ति बितियसंघाडावेक्खाए पढमो भण्णति । अन्नहा एस बितियप्पगारो बितिओ साहुसंघाडओ अन्नदिट्ठं संधारयं । “असढभावो” - अमायावी अनाभोगादज्ञानात् न याणति “जहा अन्नेन साहुसंघाडएण एस दिट्ठो” एवं मग्गितो लद्धो आणितो य कस्साभवति ? पुरिमस्स चेव न जेण आणितो । अन्ने भणंति - साहारणो ॥

“तस्स वा वि वयणेणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२५४] ततिओ उ गुरुसगासे, विगडिजंतं सुणेत्तु संधारं ।

अमुयत्थ मए दिट्ठो, हिंडंतो वण्णसीसंतं ॥

चू- “ततिओ” ति ततियप्पगारो तह चेव (अ) दिट्ठे सामिम्मि मग्गीहामो । आगतो गुरुस्स आलोएति “अमुयत्थ मए संधारओ दिट्ठो” ति । अहवा - भिक्खं हिंडंतेण चेव अन्नसंघाडस्स “सीसंतं” कथ्यमानमित्यर्थः, तमेवं दोण्हं पगाराणं अन्नतरेणं सुणेत्तु “विप्परिणामेणं” ति एवं विप्परिणामंतो मग्गति ॥

[भा.१२५५] दिट्ठोवण्णेण्हं, न कप्पती दच्छिवे तमसुगो तु ।

मा दिज्जसि तस्सेतं, पडिसिद्धे तम्मि मज्झेसो ॥

चू- मग्गणद्धा संधारगसामिं भणति - “अहं एरिसो सिद्धंतो दिट्ठो अन्नेन ओभासिस्सामि ति सो संधारओ अन्नस्स न कप्पति, “दच्छिवे तमसुगो” ति दृष्टवत्सो तं मग्गंतं तुमं पडिसेहेज्जसि, मा तस्स एतं देज्जसि, पडिसिद्धे तम्म य मज्झे सो भविस्सति ।” सो य स्सादिन्नो । कस्स आभवति ? पुरिमस्स, न जेण लद्धो ॥ “कहणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२५६] अधवा सो तु विगडणं, धम्मकधा पणियलोभितं भणति ।

अमुगं पडिसेवेत्तुं, तो दिज्जसि मज्झ मा अज्ज ॥

चू- तहेव आलोएंतस्स सोउं तत्थ गंतुं तस्स धम्मं कहेति । जाहे आक्खित्तो धम्मकहाए ताहे भणातिजेण सो दिट्ठो संधारओ तस्स य नामं घेत्तूण भणाति- “जाहे सो मग्गति ताहे तं पडिसेहिउं, अज्ज दिनं वोलावेउं अन्नादिने मज्झं देज्जसि” । सो एवं आणितो । कस्स आभवति ? पुरिमस्स, न जेण लद्धो । एवं विप्परिणामंतस्स जइ सगच्छेत्तओ विप्परिणामेति तो चउलहुं, अह परगच्छेत्तओ तो चउगुरुं ॥ “वोच्छिन्ने जस्स वा देइति” ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२५७] विप्परिणतम्मि भावे, तिक्खुत्तो वा वि जाइतमलद्धे ।

अन्नो लभेज्ज फलगं, तस्सेव य सो न पुरिमस्स ॥

चू- जेण दिट्ठो तस्स जति तम्मि संधारए भावो विप्परिणामितो । एवं वोच्छिन्ने साहुस्स भावे सो संधारगसामी जस्स चेव देति तस्सेव सो, न जेण पुरा दिट्ठो । अधवा - जेण पुरा दिट्ठो तेन तिन्नि वारा मग्गितो, न लद्धो । तस्स वोच्छिण्णे वा अवोच्छिण्णे वा भावे अतो परं अन्नो जति लभेज्ज मग्गितं फलगं तस्सेव तं, न जेण पुरा दिट्ठं ॥ “दिट्ठे” ति दारं गतं । इदानीं “ओभासणे” ति दारं

भण्णति । जहा दिट्ठदारं दड्ढण एवमादिएहिं छहिं दारेहिं वक्खाणियं, तहा ओभासणदारं पिं छहिं दारेहिं वक्खाणेयव्वं । ते य इमे दारा-

भा (१२५८) सोउं हिंडण-कधणं, वोच्छिण्णे जस्स अन्नोअन्नं वा ।

विगडिंतो भासंतं, च सोतुमोभासति तहेव ॥

चू- सोउं हिंडणविपरिणामण कहण वोच्छिण्णे जस्स अन्नोअन्नं वा । एत्थ विप्परिणामणगाहाए न गहियं । एणेण साधुसंघाडएणं संधारओ दिट्ठो । संधारगसामी ओभट्ठो, न लद्धो । तस्स साहुसंघाडगस्स तम्मि संधारगे भावो न वोच्छिज्जति । आगतेहिं य गुरूणं आलोइयं । अन्नो साहुसंघाडओ विगडिज्जंतं-ओभासिज्जंतं वा सोउं ओभासइ तहेव जहा दिट्ठदारे । दुट्ठभावः स तेन मग्गितो लद्धो आणियो । कस्स आभवति ? जेण पुरा ओभासितो, न जेण पच्छा नोतो । सोउं गतं ।

एक्केणं साहुसंघाडएणं संधारओ दिट्ठो, ओभासितो, न लद्धो । अच्छिन्नभावे अन्नो संघाडओ अहा भावेण अदुट्ठभावो हिंडंतो आणेति । कस्स आभवति ? पुरिमस्स, पच्छिमस्स न । अन्ने साहारणं भणंति । एवं विप्परिणामण-कहण-वोच्छिण्णदारवि जहा दिट्ठदारे । नवरं - एत्थ “ओभासण”ति वत्तव्वं ॥ अन्नोअन्नं वा अस्य व्याख्या-

[भा.१२५९] अन्नो वा, ओभट्ठो, अन्नं से देति सो व अन्नं तु ।

कप्पति जो तु पणइतो, तेन व अन्नेन व न कप्पे ॥

चू- एक्केण साहुसंघाडएण एक्कंसि घरे संधारओ दिट्ठो, पणइओ, न लद्धो । अव्वोच्छिण्णे भावे अन्नेन साहुसंघाडएण तम्मि घरे अन्नो पुरिसो ओहट्ठो, अन्नं से संधारं देति, कप्पति । सो वा पुरिसो जो पुव्वसंघाडएण पणतिओ अन्नसंधारयं देति, कप्पति । जो पुण पुव्वसंघाडएण पणतितो संधारगो सो तेन वा पुरिसेण अन्नेण वा पुरिसेण दिज्जमाणो पुव्वसंघाडगस्स अव्वोच्छिण्णे भावे अन्नस्स न कप्पति ॥ “ओभासण”ति गतं । इदानिं “लद्धेति” - इक्केण साहुसंघाडएण संधारओ दिट्ठो ओभट्ठो लद्धो य, न पुन आणियो इमेहिं कारणेहिं-

[भा.१२६०] काले वा घेच्छामो, वियावडा वा वि न तरिमो नेत्तुं ।

लद्धे वि कहण विपरिणामण वोच्छिण्णे जस्स वा देति ॥

चू- जेण लद्धो सो चिंतेति - न ताव एयस्स संधारगस्स परिभोगे कालो । अच्छउ लद्धो, पज्जोसवणकाले उच्छतं चेव घेच्छामो । अथवा - भत्तपाणभरिया वियावडा न तरामो नेउं । एवं लद्धे वि नो आणेति । तत्थेक्को गुरुसमीवे वियडिज्जंतं सोउं गंतुं मग्गति । संधारगसामिणा भणितो-स एस मए अन्नस्स दिन्नो, तहा वि तुमं गेण्ह, अन्नो वा देति । बितिओ अहाभावेण आणेति, तस्स पुण तेन संधारगसामिणा विस्सरिएणं दिन्नो । ततितो धम्मकह काउं आणेति । चउत्थो विप्परिणामेउं आनेति । पंचमो वोच्छिण्णे भावे । छट्ठो अन्नेनं वा । व्याख्या व्यवहारश्च पूर्ववत् । नवरं - सामी कहेति - “मय अन्नस्स दिन्नो”ति ॥ इदानिं “सन्नायए”ति -

[भा.१२६१] सन्नातगे ति वध चेव कह विपरिणामणासु तु विभासा ।

अब्भासतोर गेण्हति, मित्तो वण्णो विमं वोत्तुं ॥

चू- केण इ साहुणा सण्णायगधरे संधारहओ दिट्ठो, सो य मग्गितो । तेहिं दिन्नो, भणियो य

-“गेण्ह” । साहुणा भणियं - “जहा कज्जं तदा गेण्हिस्सामि, ताव एत्थेव अच्छउ” । तेन गंतूण गुरूण आलोइयं । अन्नो तं सोउं तत्थ गंतु मग्गिउं आणेति । बितिओ अहाभावेण आनेति, न जाणेति - “एस साणा मग्गितो, सण्णायगा वा एते साधुस्स” । अन्नो तह च्चव धम्मकहविप्परिणामणासु आनेति । अन्नो वोच्छिण्णे भावे आणेति । अन्नो सण्णायगेण भणितो - “अहं ते संथारगं देमि” । एतेसु द्वारेसु विभासा व्यवहारश्च पूर्ववत् । जो विप्परिणामेति साहू सो तस्स गिहत्थस्स आसण्णतरो, सो विप्परिणामेतु गेण्हति, अब्भरहिओ मित्तो वा । अन्नो इमं वोटुं गेण्हति ॥

[भा. १२६२] अन्ने वि तस्स नीया, देहिह अन्नं पि तस्स मम दातुं ।

दुल्लभलाभमणातुंछियम्मि दाणं हवति सुद्धं ॥

चू- जेण एस संथारगो गहितो तस्स अन्ने वि निया मित्ता वा अत्थि, सो तओ लभिस्सति । मम पुण तुब्भे च्चव अन्नतो न लभामि । अहवा - सो तुब्भं आसण्णो अहं पुण दूरेण तो मम दाउं पि तस्स लज्जाए अन्नं देहिह । किं चान्यत्-जे अन्नायउंछिओ दुल्लभ-लाभो साहू तत्थ दानं दिन्नं भवति सुद्धं-बहुफलमित्यर्थः ॥ इमा सण्णायग-कुल-सामायारी-

[भा. १२६३] सण्णातगिहे अन्नो, न गेण्हती तेन असमणुण्णातो ।

सति विभवे सत्ती य व, सो वि हु न तेन निव्विसती ॥

चू- जत्थ गामे साहुणो ठिता तम्मि गामे जस्स साहुस्स सण्णायगा तेन साहुणा अन्नुण्णाया, अन्ने साहुणो न किंचि संथारगादि गेण्हति । “सो वि सति विभवे”, विभवो नाम अन्नतो संथारगादि लद्धं, “सत्ती” नाम अहमन्यत्रापि उत्पादयितुं समर्थः । सो एवमप्पाणं जाणिऊण “न निव्विसति” द्विप्रतिषेधः प्रकृतं गमयति - विशत्येव - न वारयतीत्यर्थः ॥ इदानि “उट्ठे”ति दारं । संघाडएण संथारओ दिट्ठो, ओभट्ठो, लद्धो य, काले वाधेच्छामो, भत्तादि वियावडा वा नेउं असमत्था, इमं वक्ष्यमाणं चिंतैति-

[भा. १२६४] वरिसेज्ज मा हु छण्णे, ठवेति अन्नो य मा वि मग्गेज्जा ।

तं च्चव उट्ठकरणे, नवरिं पुच्छाए नाणत्तं ॥

चू- वरिसेज्ज मा हु तम्मि वरिसमाणे उवरि सिज्जिहिति तेन छन्ने अवारादिसु उद्धं ठवेति, अन्नो वा साधू मा विमग्गिहिति उट्ठं करेति । तेन गंतुं गुरुणो आलोइयं जं दिट्ठादिसु द्वारेसु भणितं सोउं अहाभावविप्परिणामादिएहिं तं च्चव उट्ठकरणे वि, नवरि पुच्छाए “नाणत्तं” - विशेषः ॥

[भा. १२६५] छण्णे उट्ठो व कतो, संथारो होज्ज सो अधाभावा ।

तत्थ वि सामायारी, पुच्छिज्जति इयरहा लहुओ ॥

चू- केण इ साहुणा छण्णे कतो संथारओ दिट्ठो । सो चिंतैति - एस संथारओ संजयकरणे ठिओ । किं मन्ने न साहुणा उद्धं कतो संथारओ होज्ज उय गिहिणा अहाभावेण कओ होज्ज ? एत्थ इमा सामायारी - पुच्छिज्जति, इयरहा मासलहुं पच्छित्तं । एवं संदिद्धभावे पुच्छिज्जति ॥

[भा. १२६६] उट्ठे केण कतमिणं, आसंका पुच्छितम्मि तु अ सिट्ठे ।

अन्ना असढमाणीतं, पुरिल्ले के ति साधारं ।

चू- उट्ठं संथारगो एस केण कतो ? आसंकाए पुच्छियम्मि गिहत्थेण कहितो सट्ठेण अनितो,

पुरिल्ले अह गिहत्थेण असिद्धे अन्नेण असढमाणितो पुरिल्ले भवंति । के ति पुण साहारणं भणति । उद्धेत्ति गतं । इदानिं “पभु” ति-एगेण संघाडएण पहूजातितो संथारगं । तं नाऊण एगो सदभावेण आनेति । बितिओ अहाभावेण । ततिओ विप्परिणामेउ । चउत्थो धम्मकहाए लोभेउं । पंचमो वोच्छिण्णे भावे । छट्ठो सो व ऽन्नो व तं व ऽन्नं वा । व्याख्या व्यवहारश्च पूर्व-वत् । नवरं-पभू भणति ॥

[भा.१२६७] पुत्तो पिता व जाइतो, दोहिं वि दिन्नं पभूहिं (न) वा जस्स ।

अपभुम्मि लहू आणा, एगतरपदोसओ जं च ॥

चू- एगेण साहुणा पुत्तो जाइतो, अन्नेण पिता जाइओ । तेहिं दोहिं वि एगो संथारगो दिन्नो । जति ते दो पभू दोण्ह वि साहरणो, जेण वा पुव्वमग्गितो तस्स आभवति । जो अपहुं अनुण्णवेति तस्स मासलहुं । आणादिणो य दोसा । एगतरस्स देतस्स साहुस्स वा पदोसं गच्छति, जं च रुद्धो तालणाति करेस्सति तं पावति साहू ॥ “दिट्ठादिएसु पदेसु जाव पहू” सव्वेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.१२६८] अन्ने अनुण्णवित्ते, अन्नो जति गेण्हती तहिं फलगं ।

गच्छम्मि सए लहुया, गुरुगा चत्तारि परगच्छे ॥

चू- इक्केण साहुसंघाडएण एगम्मि घरे एगो संथारगो अनुण्णवित्तो, तं जति अन्नो गेण्हति तह घरे तमेव फलगं, सगच्छिल्लगाण चउलहुगा, गुरुगा परगच्छे । एसा संघाडगविही भणिया ॥

[भा.१२६९] एगासति लंभे वा, नेगाण वि होति एस चेव गमो ।

दिट्ठादीसु पदेसुं, नवरमप्पिणणम्मि नाणत्तं ॥

चू- जदि एगेगो संघाडगो न लभति तो नेगाण वि वंदेण अडंताणं एसेव गमो । दिट्ठादिएसु पएसु-जावपभू परूवणा आभवं दव्ववहारो य पूर्ववत् । नवरं-अप्पिणणे नाणत्तं ॥ जाहे लद्धो ताहे तेहिं इमं वत्तव्वं-

[भा.१२७०] सव्वे वि दिट्ठरूवे, करेहि पुण्णम्मि अह एगतरो ।

अत्रो वा वाघाते, अप्पेहिति जं भणसि तस्स ॥

चू- सव्वे अहं वण्ण-वण-तिलगाति एहिं दिट्ठरूवे करेह, पुण्णे काले अहं एगतरो अप्पेहि-ति । अह अहं कीति वाघातो होज्ज तो अन्नो वि अप्पेहिति । तुमम्मि असहीणे अहं वा अन्ने वा जं भणसि तस्स अप्पेहामो ॥ संघाडगेण वंदेण वा गेण्हंताणं इमो कमो-

[भा.१२७१] सज्जायं काऊणं, भिक्खं काउं अदिट्ठे वसित्तूणं ।

खेत्तम्मि उ असंतं, आनयणं खेत्तबहियातो ॥

चू- सुत्तथपोरिसीओ काउं भिक्खं हिंडंता मग्गंति । जे पुण वंदेण २ते नियमा अत्थपोरिसिं वज्जेत्ता मग्गंति । पहु दिट्ठे ति पहु ति गतं । इदानिं “अदिट्ठे” ति दारं । जति सग्गामे न लभेज्ज ताहे अन्नगामे मग्गिजति । तत्थ संथारगो दिट्ठो, न संथारगसामी, जओ खेत्तमादी गतो । एवं अदिट्ठे वसिऊण गोसे संथारगं घेतुमागच्छंति । जति सो खेत्ते अन्नगामे वि न लब्धति ताहे आनयणं खेत्तबहितातो वि ॥ “गहणे” ति मूलदारं गतं । इदानिं “अनुण्णवणे” ति-

[भा.१२७२] सव्वेसु वि गहिएसु संथारो वासगे अनुण्णवणा ।

जो जस्स तु पाउग्गो, सो तस्स तहिं तु दातव्वो ॥

चू- जता सव्वेसु साहुसु हंथारगा पडिपुण्णा गहिआ तदा जत्थ संथारगे ठविज्जहिति, ते संथारोवासगा अहारतिणियाए अमुण्णविज्जति ॥

अववातो भण्णति । “जो जस्स उ” पच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. १२७३] खेल-पवात-निवाते, काले गिलाणे य सेह-पडियरए ।

सम-विसमे पडिपुच्छा, आसंखडीए अनुण्णवणा ॥

चू- जस्स खेलो संदति तस्स मज्जे ठातो आगतो, ततो तेन जो अंतो साहू सो अनुण्णवेयव्वो-इच्छाकारेण मम खेलो संदति, अहं तुब्भच्चए ठागे ठामि, “तुमं ममच्चए गाहि”ति । एवं अहं पित्तलो पवाते, वातलो निवाते, कालग्राही कालग्रहणभूमीसमीवे, गिलाणपडियरगो गिलाणसमीवे, सेहो तप्पडियरगसमीवे, जो सामाचारिं गोहेति । जस्स विसमा संथारगभूमी सो अणधियासेमाणो पासाणि वा जस्स दुक्खंति सो जस्स समा संथारगभूमी तं अनुण्णवेति अधियासगं । आसंखडीओ सूरगस्स मूले ठविज्जति जो वा जं सुत्तथे पुच्छति सो तस्स पासे ठागं अनुण्णवेति ॥

इदानिं “एंगिगए” ति “अकुए” ति दो दारा एगगाहाते वक्खणोति-

[भा. १२७४] एंगियस्स असती, दोमादी संतरंतु नममाणे ।

कुयबंधणंमि लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू- एंगिगितं फलगं असंघातिमं घेत्तव्वं । असति एंगियस्स दो पच्चरा संघातिगा गहे-यव्वा । असति दिगादी संघातिगा गहेयव्वा । एंगियस्स असति अनेगंगियो दोमादिफलगेहिं घेत्तव्वो । फलगासति कंबियमयो वि पुव्वसंघातितो, असति असंघातितो वि संतरंतु । “नममाणि” ति जे नमंति संतराओ कंबिओ बज्झंति मा पाणजातिविराहणा भविस्सति । अहवा - नममाणे “अंतरा” अहुया कंबिया बज्झंति । इदानिं “अकुए” ति दारं पच्छद्धं । “कुच” परिस्पंदने, अकुचो वंधेयव्वो निश्चलेत्यर्थः । इतश्चेतश्च जस्स कंबिओ चलंति स कुचः । ताद्बंधने चतु-लहुं । आणादिणो य दोसा भवंति । चले वा पडंति, पडंते वा आयसंजमविराहणा ॥

इदानिं “पाउग्गे” ति दारं-

[भा. १२७५] उग्गममादी सुद्धो, गहणादी जाव वण्णिओ एसो ।

एसो खलु पायोग्गो, गुरुमादीणं च जो जोग्गो ॥

चू- जो उग्गमउप्पादणएसणाहिं सुद्धो सो पाउग्गो । अहवा - गहणादिदारेहिं जो एस वण्णिओ एस पाउग्गो । अहवा - जो गुरुमादीपुरिसविभागेण जोग्गो सो पाउग्गो भवति ॥

एवं गहियस्स परिभोगसामायारी भण्णति -

[भा. १२७६] तद्विवसं पडिलेहा, बंधा पक्खस्स सव्व मोत्तूणं ।

लहुगा अनुमुयंते, ते चेव य अपडिलेहाए ॥

चू- जहा उवकरणस्स तहा संथारगस्स वि । “तद्विवस” दिवसे उभयसंज्झं पडिलेहा, पक्खिए सव्वे बंधे मोत्तुं पडिलेहंति । जति पक्खिए बंधणा न मुयति तो चउलहुं । दिने दिने अपडिलेहंत्तस्स, ते चेव चउलहुं भवंति ॥ तस्स पुण इमा पडिलेहणविधी -

[भा. १२७७] अंकम्मि व भूमीए व, कातूणं भंडगं तु संथारं ।

रयहरणेण पमज्जे, ईसि समुक्खेत्तु हेडुवरि ॥

चू- मुहपोत्तियादिसव्वोवकरणं पडिलेहेउं ताहे तं उवकरणं अंकम्भि वा ठवेँति, भूमीए वा ठवेँति । ताहे संधारंगं रयहरणेण पमज्जंति, हेडुवरिं ईसिं समुक्खविय ॥

[भा.१२७८] वासाण एगतरं, संधारं जो उवादिने भिक्खू ।
दसरातातो परेणं, सो पावति आणमादिणि ॥

चू- वासाकाले जो गहितो एगतरो परिसाडी वा अपरिसाडी वा जो तं भिक्खू मग्गसिरदसराईतो परं बोलावेति । पुणो कारणे उप्पन्ने वा जाव तिन्नि दसराई । इयरहा कत्तिचयाट्ममासियपाडिवरा अप्पेयव्वे । जो न पच्चप्पिणइ तस्स आणादयो दोसा ॥ इमे य-

[भा.१२७९] माया मोसमदत्तं, अप्पच्चयो खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेदपदोसादी, दोसा तु अणप्पिणंतम्मि ॥

[भा.१२८०] बितियं पभुणिच्चिसए, नडुडित्तिसुण्णमतमणप्पज्जे ।
असह संसत्ते वा, रडुड्डाणे य हितदहे ॥ पूर्ववत्

मू. (११०)जे भिक्खू उदुबद्धियं वा वासावासियं वा सेज्जासंधारंगं उवरि सिज्जमाणं पेहाए न ओसारेइ, न ओसारेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जो वासेणोवरि सेज्जमाणं न तस्मात् प्रदेशात् अपनयति तस्य मासलहुं ।

[भा.१२८१] परिसाडिमऽपरिसाडी, अंतो बहिता व दुविधकालम्मि ।
उवरिसंतं पासिय, जो तं न ऽवसारे आणादी ॥

चू- अंतो वसहीए बहिता वा वसहीए दुविधकाले उडुबद्धे वासाकाले वा उवरि सज्जंतं सिद्धमाणं जो साहू पेक्खंतो अच्छति “नावसारे त्ति” अनोवरिसे न करेति तस्स आणादी ॥

इमं च पच्छित्तं

[भा.१२८२] उवरिसंते लहुगं, अवस्स वरिसेस्सति त्ति लहुओ उ ।
लहुया लहुओ व कते, निक्काण-कारणे बाहिं ॥

चू- उवरि सिज्जमाणे चउलहुअं, “अवस्सयं वरिसिस्सति”त्ति नो अनोवरिसे मासलहुं, अवस्स वरिसिस्सति त्ति तहावि निक्कारणे बाहिं करेति चउलहुं, आसण्णं वासं पाऊण कारणे वि बाहिं नीणेति मासलहुं । किं पुण तं कारणं जेण बाहिं नीणिज्जति ? पडिलेहणद्धा असंसत्तो वा आतावणद्धा ॥ उवरि सिज्जमाणे इमे दोसा-

[भा.१२८३] तं दडूण सयं वा, अधवा अन्ने वि अंतिए सोच्चा ।
ओहावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

चू- तं उवरि सिज्जमाणं “सयं” संधारगसामी दडुं । अहवा - अन्नेसिं “अंतिए” अब्भासे सोच्चा ओभावणं अग्गहणं दुविधं वोच्छेयं वा कुज्जा ॥

[भा.१२८४] अन्ने वि होंति दोसा संजम पणए य जीव आताए ।
बंधाण य कुच्छणता, उल्लक्कमणे य तब्भंगो ॥

चू- उल्ले पणओ कुंथू वा समुच्छंति, संजमविराहणा । सीयले वा भत्तं जीरति, गेलण्णं, आतविराहणा । बंधा वा कुहंति, ते कुहिया तुइंति, उल्लो वा अक्कंतो भज्जति ॥

[भा.१२८५] बितियपदे वसधीए, ठिए व उच्छेदओ भवे अंतो ।
पडिलेहणमप्पिणणे, गिलाणमादीसुविहिया ? तु ॥

चू- वरिसते वि अनोवरिसे न कज्जति, वसही समंततो गलति त्ति अंतो वि ठवितो वसहीए तिम्मइ त्ति नावसारेइ, पडिलेहणद्धा वा नीणितो, अप्पिणणद्धा वा नीणितो ॥

[भा. १२८६] एवं ता नीहरणं, हवेज्ज अध नीणियं पि न विसारे ।

गेलण्ण-वसहीपडणे, संभम-पडिणीय-सागरिए ॥

चू- एवमादिसु कारणेसु, वसहि-नीहरणं हवेज्ज । अह नीणियं उवरि सिज्जमाणं नावसारेति इमेहिं कारणेहिं । “गिलाणमादिसुविहिया उ” अस्य व्याख्या “गेलण्ण” पच्छद्धं । गिलाणकारणे वावडो, सयं गिलाणो नावसारे । वसहिपडणे वा अंतो न प्वेसति । उदगागनिमादिसएसु संभमेसु नावसारेति, अतिव्याकुलत्वात् । पडिनीओ वा बाहिं पडिक्खति जति एस समणो निग्गच्छति तो नं पंतावेभि, सेहस्स बाहिं सागारियं । एतेहिं कारणेहिं अनोवरिसे अकरंतो सुद्धो ॥

मू. (१११) जे भिक्खू पाडिहारियं सेज्जासंथारयं अणणुन्नवेत्ता बाहिं नीणेति, नीणेतं वा सातिज्जति ॥

चू- भिक्खू पूर्ववत् । पाडिहारको प्रत्यर्पणीयो । असेज्जातरस्स सेज्जातरस्स वा संतितो जति पुण्णे मासकप्पे दोच्चं अणणुणवेत्ता अंतोहिंतो बाहिं नीणेति, बाहिंतो वा अतो अतिनेति तहा वि मासलहुं । एस सुत्तथो । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १२८७] परिसाडिमपरिसाडी, सागरियसंतियं च पडिहारी ।

दोच्चंअनुण्णवेत्ता, अंतो बहि नेति आणादी ॥

चू- कुसातिततणसंथारए परिभुज्जमाणे जस्स किंचि परिसडति सो परिसाडी । वंसकंबिमादी अपरिसाडी । दोच्चं अणणुणवेत्ता जो नेति तस्स आणा अणवत्थादि दोसा भवति ॥

चोदगाह - ननु सुत्ते अणणुणवेतस्स वि मासलहुं वुत्तं निक्कारणे ? आचार्याह - निक्कारणे सुत्तं । अत्थो तु कारणे विधिं दरिसेति । अविधीए इमे दोसा-

[भा. १२८८] ताइं तणफलगाइं, तेनाहडगाणि अप्पणो वा वि ।

निज्जंता गहियाइं, सिट्ठाणि तहा असिट्ठाणि ॥

चू- ते तणफलया तस्स तेनाहडा वा, अप्पणो वा । तेनाहडेसु निज्जंतेसु अंतरे पुव्वसामी दद्धं गहितेसु साधू पुच्छितो जति कहेति जस्स ते न कहेति वा तो उभयहा वि दोसा, तम्हा दोसपरिहरणत्थं विही भण्णति - सपरिक्खेवे ठिताणं अंतो मासो बहिं मासो । अंतो मासकप्पं काऊण बहिं निगच्छंतो तत्थेव तणफलगा गेण्हंतु, अह न लब्भंति अन्नगामं वयंतु । अह तेसु असिवातिकारणा अत्थि तो ते सव्वे तणफलयानीणंतु ॥ इमा विही-

[भा. १२८९] अन्नउवस्सयगमणे, अणपुच्छा नत्थि किंचि नेतव्वं ।

जो नेति अनापुच्छा, तत्थ उ दोसा इमे होति ॥

चू- सपरिक्खेवे अन्नउवस्सयं वयंता अनापुच्छाए न किंचि नेयव्वं । “नत्थि” त्ति अनापुच्छय नास्ति किंचिन्नेयमिति । जो पुण अनापुच्छाए नेति तस्सिमे दोसा-

[भा. १२९०] कस्सेते तणफलगा, सिट्ठे अमुगस्स तस्स गहणादी ।

निण्हवति व सो भीओ, पच्चंगिरलोगमुड्डाहो ॥

चू- तेनाहडा अनापुच्छाए निज्जंता पुव्वसामिणा दिट्ठा, साहू पुच्छितो, कस्सेते तणफलगा ?

साहू भण्णति - अमुगस्स । तस्स गेण्हण कड्डणादिया दोसा । अह निण्हवेति सो भीतो संतो साहूतो पच्चंगिर दोसो पदोषः तस्मिन् संभाव्यत इति, प्रत्यंगिरा । लोगे वि उड्डाहो- “साधवो वि परदव्वावहारिणो” ति ॥ गहमादिपदस्स इमा वक्खा-

[भा. १२९१] नयणे दिट्ठे सिट्ठे, कड्डण ववहार ववहरितपच्छकत्ते ।

उड्डाहे य विरुंभण, उद्ववणे चेव निव्विसिए ॥

चू- तणफलया अनापुच्छाए नेति । तेनाहडा निज्जमाणो पुव्वसामिणा दिट्ठा पुच्छिएण साहुणा सिट्ठंअमुगस्स । सो रायपुरिसेहिं हत्थे गहिउं कड्डिओ । “ववहारमेव” ति पुव्वसामिणा सिट्ठि ववहारो ति वुत्तं भवति । “ववहारिए” ति ववहरितुमारद्धे पच्छकडे ति जिते । “उड्डाहविरुंभणे” एक्कं पदं । “उद्वविते निव्विसिए” एक्कं पदं ॥

एतेसु नवसु पदेसु इमं पच्छित्तं ।

[भा. १२९२] मासगुरुं वज्जिता, पच्छित्तं होइ नवसु एवं तु ।

लहुओ लहुगा गरुगा, छल्लहु छग्गुरुगा छेदमूलदुगं ॥

चू- निण्हवति ति पच्छद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १२९३] अहवा वि असिट्ठम्मि य एसेव उ तेन संकणे लहुया ।

निस्संकियम्मि गुरुगा, एगमनेगे य गहणाई ॥

चू- अहवेत्ययं निपातः अविशब्दः प्रकारवाची, “असिट्ठे” अनाख्याते, एसेव तु तेनो ति संकिते लहुआ, निस्संकिते एस तेनो ति चउगुरुगा, तस्सेवेगस्स । अनेगाणं-अनेगेसिं साहूणं गहणादी इमे दोसा-

[भा. १२९४] नयणे दिट्ठे गहिते, कड्ड विकड्डे ववहार विवहरिए ।

उड्डाहे य विरुंभण, उद्ववणे चेव निव्विसिए ॥

चू तेनाहडादीण तणफलयाणं अनापुच्छाए नयणे पुव्वसामिणा दड्डुं तणफलयाणि साहुस्स वा गहणं कयं, विकोपयित्वा कड्डणं, त्वं चोर इति विकोवणं, साहुस्स रायपुरिसेहिं कड्डणं कतं, साहू ते रायपुरिसे प्रतीपं कड्डति ति विकड्डणं । सेसा ते चेव पदा तं चेव पच्छित्तं ॥

शिष्यः प्राह - किमस्तीदृशस्य संभवः ? आचार्याह-

[भा. १२९५] दंतपुरे आहरणं, तेनाहडवप्पगादिसु तणेसु ।

छावणमीराकरणे, पत्थरण फला तु चंपादी ॥

चू- “दंतपुरे” दंतवक्त्रे आख्यानकं पसिद्धं । ततू यथा तत्र तेनाहडवप्पगादिसु तणेसु संभवो भवे । तानि पुनः किमर्थं साधवो नयन्ति ? उच्यते - छावणनिमित्तं वा, मीराकरणं वा । मीरा मेराकडणमित्यर्थः । पत्थरणत्थं वा । फलगा वि मीराकरण पत्थरणनिमित्तं । ते पुण चंपगपट्टादी भवन्ति ॥ इदानिं अतेनाहडगाहा भाणियव्वा-

[भा. १२९६] अतेनाहडाण-नयने, लहुओ लहुगा य हींति सिट्ठम्मि ।

अप्पत्तियम्मि गुरुगा, वोच्छेद पसज्जणा सेसे ॥

चू- अतेनाहडतणाइं जदि नेति अनापुच्छाए तणेसु लहुगो । अन्नेन से सिट्ठं-तुज्जच्चया तणा फलया साधूहिं वाहिं नीणिता एत्थ लहुगा । अनुग्गहो ति एतम्मि वि चउलहुगा । अप्पत्तियम्मि

गुरुगा । वोच्छदं वा करेज्जा । तस्स साधुस्स तद्ववस्स वा पसज्जणा । सेसेत्ति अन्नेसिं पि साधूणं असनादियाण य दव्वाणं वोच्छेदो ॥ तणफलगविशेषज्ञापनार्थमाह-

[भा. १२९७] एसेव गनो नियमा, फलएसु वि होति आनुपुव्वीए ।

नवरं पुण नाणत्तं, चउरो लहुगा जहन्नपदे ॥

चू- जो तणेसु विधी भणति फलगेसु वि एसो चेव विधी । नवरि नाणत्तं-चउरो लहुगा जहन्नपदे । जत्थ तणेसु मासलहुं । तत्थ फलगेसु चउलहु भवंतीत्यर्थः ॥

[भा. १२९८] बितियं पहुणिव्विसए, नहुद्धितिसुण्णमतमणप्पज्जे ।

खंधारअगणिभंगा, दुल्लभसंधारए जतणा ॥

चू- अनापुच्छाए वि नेज्ज । संधारपगपभू निव्विसतो कतो, नट्टो वा, उद्धितो उव्विसितो वा, सुण्णोपवसितो, मतो वा, अणप्पज्जो वा जातो, खंधावारभया वा बहितो अंतो अतिनेति, अग्निभये वा नेति, विसय-भंगे वा नेति दुल्लभसंधारए वा जतणाए नेति ॥

इमा सा जतणा -

[भा. १२९९] तम्मि तु असधीणे वा, पडिचरित्तुं वा सहीण वक्खित्ते ।

पुव्वावरसंफासु य, नयंति अंतो व बाहिं वा ॥

चू- गहे संधारगमासी जदा असहीणो तदा नयंति, सहीणे वा पडिचरित्तुं जदा वक्खित्तचित्तो तदा नयंति, पुव्वसंज्ञाए अवरसंज्ञाए वा अंतातो बाहिं, बाहितो वा अंतो नयंति ॥

मू. (११२) जे भिक्खू सागारियसंतियं सेज्जा-संधारयं अनुण्वेत्ता बाहिं नीणेति; नीणेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३) जे भिक्खू पाडिहारियं सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संधारयं दोच्चं पि अणणुण्वेत्ता बाहिं नीणेति; नीणेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४) जे भिक्खू पाडिहारियं सेज्जा-संधारयं आताय अपडिहहु संपव्वयइ; संपव्वयंतं वा सातिज्जति ॥

चू- आदाय गृहीत्वा, अप्पडिहहु नाम अणप्पिणित्ता, सम्मं एगीभावेण प्रव्रजति संप्रव्रजति तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थो । इदानि निज्जुत्ती अत्थं वित्थरेति-

[भा. १३००] पडिहरिणी पडिहारिओ य आताय तं गहेऊणं ।

अप्पडिहहुमणप्पित्तु संपव्वए सम्मगमणं तु ॥

चू- मासकप्पे पुण्णे जम्मि कुले गहितो संधारयो तस्स पच्चप्पिणंतस्स त्ति जं धारणं सो पाडिहारितो भण्णति । एरिसीए कडाए तं आदायगृहीत्वा पुण्णे मासकप्पे अपडिहहुमणप्पिनित्तु न प्रतीपं अर्पयतीत्यर्थः । सं एगीभावे व्रज । “व्रज” गतौ सम्यक् प्रव्रजनं संप्रव्रजनं ॥

संधारगो दुविहो-

[भा. १३०१] सेज्जासंधारो ऊ, परिसाडि अपरिसाडिमो होति ।

परिसाडि कारणम्मि, अणप्पिणणे मासो आणादी ॥

चू- सव्वंगी सेज्जा, अह्वतियहत्थो संधारो । अहवा - सेज्जा एव संधारगो सेज्जासंधारगो । एक्केको दुविहो - परिसाडी अपरिसाडी । उडुबद्धे परिसाडी कारणे घेप्पति, तं मासकप्पे पुण्णे

अणप्पेतुं वयंतस्स मासलहुं आणादयो दोसा ॥ इमे य अन्ने दोसा-

[भा.१३०२] सोच्चा गत त्ति लहुगा, अप्पत्तिय गुरुग जं च वोच्छेदो ।

कप्पट्टखेलणे नयण डहण लहु लहुग जे जं जत्थ ॥

चू- सुतं तेन संयारगसामिणा जहा ते संजता संथारगं अणप्पिणितुं गता, चउलहुगा पिच्छत्तं । परियणो य से भणति - “किं च संजताण दिन्नेन” । सो भणति - “अणप्पिते वि अनुग्गहो अन्हं” । एवं पत्तिए वि चलहुं । अह अप्पत्तियं करेति । तणा मे सुण्णा हारिता विणासिता वा चउगुरुगं । जं च वोच्छेदं करेति तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स, तद्दव्वस्स वा अन्नदव्वस्स वा, एत्थ वि चउगुरुगं । अहवा - तम्मि संथारये सुण्णे कप्पट्टाणि खेलंति, मासलहुं । अह तुवट्ठंति मासगुरुं । अह अन्नतो नयंति नासलहुं । अह दहंति चउलहुं । डज्झंतेसु य-अन्नपाना-जातिविराधना, जातिनिष्फणं च ॥

[भा.१३०३] कप्पट्ट-खेलण-तुयट्टणे य लहुओ य होति गुरुगा य ।

इत्थी-पुरिस-तुयट्टे, लहुगा गुरुगा य अनायारे ॥

चू- पुव्वद्धं गतार्थम् । तम्मि सुण्णे संथारगे पुरिसित्थिसु तुयट्टेसु चउलहुं । अनायारमायरंतेसु चउगुरुगं । अहवा - सोउं गते इमं फरुसवयणं भणेज्ज ॥

[भा.१३०४] दिज्जंते वि तदा नेच्छित्तणं अप्पेसु ति त्ति भणिऊणं ।

कतकज्जा जणभोगं, कातूण कहिं मणे जत्थ ॥

चू- गहणकाले न देज्जंतं पि दिज्जमाणं नेच्छिऊणं पुण्णे मासकप्पे “अप्पेसु” ति एवं भणित्ता नेऊण अप्पणो कते कज्जे सुण्णे जणभोग् करेऊण “कहिं” ति कं गामं नगरं वा “मन्ने” ति - पुनः शब्दो द्रष्टव्यः, यथेत्ति-निड्डुरं, किं पुण गामं नगरं वा गतेत्यर्थः ॥

संथारगस्स गहणकाले इमा विही -

[भा.१३०५] संथारेगमनेगे, भयणट्टविधा तु होति कायव्वा ।

पुरिसे घर-संथारे, एगमनेगे य पत्तेगे ॥

चू- संथारो घेप्पमाणो एगाणेगवयणे अट्टविहभंगरयणा कायव्वा । सा इमेसु तिसु पदेसु पुरिस-घर-संथारयेसु । एगेण साधुणा - एगातो घरातो एगो संथारो । पढमो भंगो । एवं अट्ट भंगा कातव्वा । “एगमनेगे” ति - एग - गणे अनेगगणेसुवा ॥ साधारणपत्तेगेसु खेत्तेसु एस विधी भणितो । इमो अप्पिणंतेसु विधी “आणयणे” गाहा भणियव्वा-

[भा.१३०६] आणयणे जा भयणा, सा भयणा होति अप्पिणंते वि ।

वोच्चत्थ मायसहिते, दोसा य अप्पिणंतम्मि ॥

चू- आणयणे जा अट्टिया भंगभयणा कता अप्पिणंते वि सा चेव अट्टिया भंगभयणा कातव्वा । अह विवरीतं अप्पेति, मायं वा करेति; न वा अप्पेति वोच्छेदादयो दोसा भवंति । जे पढमा चत्तारि भंगा तेसु जह चेव गहणं तह चेव अप्पिणं ति । पंचमभंगे गहमकाले “अह अन्नतरो अप्पेहिति” ति । एस विधी न कतो, एगप्पणे वोच्चत्थं भवति । छट्ठभंगे एगो साधू, पच्चप्पिणितुं पिट्टतो अवरो साहू चिंतेति “मज्झया वि तणकंबीओ तत्थेव नेयव्वा, तस्स च्चयाणं मज्झे छुभति । अयानंतस्स, नेच्छति नेउं ति, एवं माया भवति । सत्तमभंगे ततियभंगे वा

ओहारकंबीओ तणा वा एगधरे समपेत्तस्स अणप्पिणणं संभवति । जम्हा एते दोसा तम्हा सव्वेहिं सव्वे वीसुं अप्पेयत्तव्वा ॥ कारणे पुण विवरीतं अप्पेति, न अप्पेति वा । इमे य ते कारणा-

[भा. १३०७] बित्थियपदज्झामिते वा देसुट्ठाणे व बोधिगादीसु ।

अद्धाणसीसए वा, सत्थो व्व पधावितो तुरितं ॥

चू- सो संथारगो ज्झामितो, देसुट्ठाणेषु वा सो संथारगसामी कतो वि गतो, बोहियभए संथारगसामी साधू वा नट्ठा, अद्धाणसीसए वा सत्थो लद्धो तुरितं पहाविता, जाव ऽप्पिणंति ताव सत्थातो फिट्ठंति ताव अन्नो दुल्लभो सत्थो ॥

[भा. १३०८] एतेहिं कारणेहिं, वच्चंते को वि तस्स तु निवेदे ।

अप्पाहेति सागारियादि असत्तऽन्नासाधूणं ॥

चू- न पच्चप्पिणंति, विकरणं पुण करंति । अन्ने साधू सत्थेण वयंति । एगो साधु तस्सेव निवेदयति सत्थो तुरितं पधावितो, तेन न आनीओ, तुब्भे इयं संथारयं आणेज्जह । अन्ने वा साधू भणंति - तुब्भे इम संथारयं अमुगे कुले अप्पेज्जह । असति साहूण सागारियादिण अप्पाहेति । इमं संथारयं अप्पेज्जाह, निवेदण वा करेज्जह । एस तणकंबीणं विधी भणिता ॥

[भा. १३०९] पयेच गमो नियमा, फलगाण वि होति आनुपुव्वीए ।

चतुरो लहुया माया अ नत्थि एतत्थ नाणत्तं ॥

चू- फलगेसु सव्वो एसेव विधी, “नवरं” - विसेसो, पच्छित्तं चउलहुगा । माया य नत्थि - जहा तणो कंबीसु वा अन्ने तणा कंबीओ वा पक्खिवंति तहा फलगाण नत्थि पक्खेवो ॥

मू. (११५) जे भिक्खू सागारियं संतियं सेज्जा-संथारयं आयाए अविगरणं- कट्टु अणप्पिणित्ता संपव्वयति; संपव्वयंतं वा सात्तिज्जति ॥

चू- अविकरणं नाम जं संजतेण कयं, तणाण वा संथरणं, कंबीण वा बंधो, फलगस्स वा ठवणं । एस अफोडित्ता अणप्पिणित्ता वयति मासलहुं । इमा निज्जुत्ति-

[भा. १३१०] परिसाडिमपरिसाडि य, सागारिय संतियं तु संथारं ।

अविकरणं कातूणं, दूतिज्जंतम्मि आणादी ॥

चू- दोसु सिसिर - गिम्हासु रीइज्जति, दूइज्जति वा, दोसु वा पदेसु रीइज्जति ॥

अधिवकरणे इमे दोसा -

[भा. १३११] किट्टु तुयट्ट अनाचार नयणे डहणे य होति तह चेव ।

विगरण पासुट्ठं वा, फलगतणेषु तु साहरणं ॥

चू- कम्पट्टगाणं किट्टुणं, तुअट्टणं, थीपुरिसाणं तुयट्टणे अनायारसेवणं वा, अन्नत्थ वा नयणं, डहणं वा, एतेसु चेव जे दोसा पच्छित्तं च पूर्ववत् । फलगस्स विकरणं पासल्लियं करेति, उट्ठं वा करेइ तणेषु साहरणं, कंबीसु बंधण छोडणं वा ॥ किं च-

[भा. १३१२] पुंज पासा गहितं, तु जं जहिं तं तहिं ठवेत्तव्वं ।

फलगं जुत्तो गहितं, वाघाते विकरणं कुज्जा ॥

चू- जे तणा पुंजातो गहिता ते पुंजे ठवेयव्वा । जे पासातो गहिता ते तहिं ठवेयव्वा । जं वा जत्तो गहियं तं तहियं ठवेयव्वं ति । कंबीमादी फलगं जतो पदेसातो गहितं तं तहिं ठवेयव्वं ।

मासकम्पे वापुण्णे अंतरा वाघाते उप्पन्ने नियमा विकरणं कायव्वं, न करेज्जा वि विकरणं, न य वावेज्जा पच्छित्तं ॥

[भा.१३१३] वितियपदमधासंधड देसुट्ठाणे व बोहिगादीसु ।
अद्धाणसीसए वा, सत्थो व पधावितो तुरितं ॥

चू- अहासंधडं नाम निष्पकंपं पट्टादि । शेषं पूर्ववत् ॥

मू. (११६) जे भिक्खू पाडिहारियं वा सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संधारंय विष्पणट्ठं न गवेसति,
न गवेसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- वि इति विधीए, प इति प्रकारेण, रक्खिज्जमाणो नट्ठो विष्पनट्ठो । शेषं पूर्ववत् ।

[भा.१३१४] संधारविष्पनासे बसधीपालस्स मग्गणा होति ।
सुण्णे बाल-गिलाणे, अव्वत्तारोवणा भणिता ॥

चू- सुत्ते संधारविष्पणासो दिट्ठो । सो पुण नासो अरक्खिते संभवति, कुरक्खिते वा । अंतो वसहीपालगस्स मग्गणा कज्जति, सुण्णं वा वसहिं करेति, बालं वा वसहीपालं ठवेति ॥

एते, पदेसु गणाधिपतिणो आरोवणा भणति-

[भा.१३१५] पढमम्मि य चतुलहुगा, सेसाणं मासिगं तु नाणत्तं ।
दोहि गुरू एगेणं, चउत्थपदे दोहि वी लहुओ ॥

चू- पढमं सुण्णपदं, तत्थ चउलहुगा । सेसेसु तिसु बाल-गिलाण-अव्वत्तेसु मासलहुं ।
“नाणत्त”मिति विसेसितं तवकालेहिं चउलहुअं, तवकालेहिं गुरुगं, बाले तवगुरुं, गिलाणे कालगुरुं,
अव्वत्ते दोहिं वि लहुं ॥ सुण्णे इमे दोसा -

[भा.१३१६] मिच्छत्त-बडुय-चारण-भडे य मरणं च तिरियमनुयाणं ।
आदेस-वाल-निक्खेयणे य सुण्णे भवे दोसा ॥

चू- मिच्छत्तदारस्स वक्खाणं - सुण्णं वसही करेताणं सेज्जायरो मिच्छत्तं वएज्ज ॥

[भा.१३१७] सोच्चाऽपत्तिमपत्तिय, अकलण्णु अदक्खिणा दुविधछेदो ।
भत्तिभरागमधाडण, गरहा न लब्भंति वऽन्त्थ ॥

चू- ते साहू सुण्णं वसहिं काउं गया सव्वभंडगमादाय । सागारिएणं सुण्णा वसही दिट्ठा-सो पुच्छति कहिं गता साहू ? अन्नेहिं से कहियं - न याणामो । अहवा भणंति - सव्वभंडगमाताय गता । ते संतिए सोच्चा जति तस्सऽपत्तियं अप्पीतिमुप्पाणा तो साहूण चउलहुं । अह से अप्पतियं जातं, अप्पत्तिओ य भणाति - अहो ! अकयण्णू साधवो, अदक्खिण्णा, निण्णेहा, अनापुच्छए गया, लोगोवचारं पि न जाणंति, लोगोवचारविरहितेसु वा कुतो धम्मो । एवं अप्पत्तिए चउगुरुं । दुविध-वोच्छेदं वा करेज्जा । तस्स वा साहुस्स । अन्नस्स वा तद्दव्वस्स वा अन्नदव्वस्स वा । एवं सो रुट्ठो । ते य भिक्खायरियाय गता भत्तपाणभरियभायणा आगता । कसातितो घाडेति । दिवसतो चउलहुं । ते य भत्तपाणोवगरणभाराकंता पगलंते य अन्नवसहिं मग्गमाणा गाढं पतिताविज्जंति । तन्निष्फण्णं च पच्छित्तं । गरहिज्जंते य लोणेण- नूनं तुब्भे असाधुकिरियड्डिता, तेन घाडिया, अन्नत्थ वि ठागं न लभंति । ते य वसहिमलभमाणा अन्नं खेतं वएज्ज । एवं मासकम्पे भेदो भवति ॥ जतो भण्णति-

[भा.१३१८] भेदो य मासकप्ये, जमलंभे विहाति निग्गतावण्णे ।

बहि-भुत्त निसागमणे, गरह-विनासा य सविसेसा ॥

चू- मासकप्ये भेदे य जा विराहणा, जं च ते अद्धाणे खुहपिवासासीउण्ह वा सश्रमं वसहिमलभंता पावंति तन्निष्फण्णं । जं च सो उ दुरूहो विहाति निग्गयाणं अन्नसाहूणं न देज्ज वसहिं । वसहि-प्रभावे य जं च ते पाविहिंति सावयतेणाति । एतेहिंतो तन्निष्फण्णं । एते भिक्खं हिंडिउं आगताण दोसा । अघ बाहिं भोत्तुं सुत्तपोरिसिं काउं वियाले आगता न लभंति तो चउगुरुगं । राओ घाडिता राओ चेव अन्नं वसहिं मग्गमाणा सविसेसं गरहं पाविंति । राओ य अडंता तेन-सावय-वाल-कंटक-आरक्खि एहि तो सविसेसं विनासं पावेति । अहवा - सो सम्मत्तं पडिवण्णो अनापुच्छाए निग्गता । “आलोइय” ति काउं मिच्छत्तं वएज्जा ॥ इदानिं वडुय ति दारं-

[भा.१३१९] उण्णं दडुं वडुगा, ओभासण ठाह जति गता समणा ।

आगमपवेसऽसंखड सागरि दिन्नं मए दियाणं ॥

चू- दुन्नं वसहिं दडुं वडुएहिं सागारिओ ओभट्ठो । सो सागारिओ भणाति - समणा ठिता ? ते भणंति - गता, सुण्णा वसही चिट्ठि ति । सो भणाति - ठाह, जति गता साहू । ते एवं ठिता साहू य आगया वसहिं पविसंता बडुएहिं निरुद्धा । एवं तेसिं असंखडं नायं । साहू भणंति - “अम्ह दिन्ना” । इतरे भणंति - “अम्ह दिन्ना” । साहू सागारिसमीवे गता भणति - वडुएहिं निरुद्धा वसही । सो भणति - तुब्भे वसहिं सुण्णं काउं निग्गया, अतो मए सुण्ण ति काउं वडुयाण दत्ता ॥ सेज्जायरी भणति -

[भा.१३२०] संभिच्चेणं व अच्छह, अलियं न करे महं तु अप्पाणं ।

उडुंचग अधिकरणं, उभयपदोसं च निच्छूढा ॥

चू- संभिच्चेण अच्छह एगट्ठा चेव, अलियवादी अप्पाणं अहं न करेमि, अतो अहं न घाडेमि । तत्थ संभिच्चेणं अच्छंताणं सज्जाय-पडिलेहण-पच्चक्खाण-वंदनादिसु उडुंचये करेज्ज । कुट्टियाओ करेज्ज । तत्थ कोइ असहणसाहू तेहिं सद्धि अधिकरणं करेज्ज । ते साहूहिं वा निच्छूढा, अहाभद्दसेज्जायरेण वा निच्छूढा, साहुस्स सेज्जायरस्स वा उभयस्स वा पदोसं गच्छेज्ज ॥

[भा.१३२१] सागारिसंजताणं, निच्छूढा तेन अगनिमादीसु ।

जं काहिंति पउट्ठा, सुण्णं करंते तमावज्जे ॥

चू- पडुट्ठो आउसेज्ज वा हणेज्ज वा गिहाति वा डहेज्ज वा हरेज्ज वा किंचि । अन्नं च असंजएहिं सद्धि वसंताणं आउज्जोवण वणियादिदोसा भवंति । साहूहिं सेज्जातरेण वा निच्छूढा पदोसं गता, जहा वडुया तेनागनिमादिदोसे करेज्जा । एत्थ उवकरणववहारादिसु जं पच्छित्तं तं सव्वं, सुण्णं करंते पावति ॥ “चारण-भडे” दो दारे एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा.१३२२] एमेव चारणभडे, चारण उडुंचगा तु अधियतरो ।

निच्छूढा व पदोसं, तेणागनिमादि जघ बहुगा ॥

चू- “चार-भडे” ति दो दारगता ॥ इदानिं मरणं तिरियमनुयाणं आतेसा य” एतेतिन्नि दारा एगट्ठे भणाति-

[भा.१३२३] छडुणे काउट्ठाहो, नासारिसा सुत्तऽवण्णे अच्छंते ।

इति उभयमरणदोसा, आदेस जधा बडुयमादी ॥

चू- सुण्णवसहीए तिरिक्खजोणिया गोणसुणगमादी, मणुओ रंको छेवडितो वा, पविसित्ता मरेज्ज । तत्थ जति असंजतेणं छड्ढावेति तो असंजतो कायाण उवरिं छड्ढेति छक्कायाण विराहणा ।

अहवा - संजमभीतो असंजएण न छट्टावेति, नेच्छति वा असंजतो, ततो अप्पणा चेव छड्ढेति । “गरहिय”त्ति काउं उट्टाहो भवति । अह एतिं दोसाणं भीया न परेण अप्पणा वा छड्ढेति तो तत्थ अच्छंते कुहियगंधेणं नासारिसाओ जायंति, तं चेव असज्झायं ति काउं सुत्तपोरिसिं अत्थ पोरिसं वा न करेति, तन्निप्फणं पच्छित्तं च भवति । लोगो य अवण्णं गेण्हति - असुइया सुसाणेऽच्छंति । तम्मि कलेवरे अच्छंते एते दोसा । इति उपप्रदर्शने । उभयं तिरियमणुया । आएसा नाम पाहुणगा । तेसु जे वडुय-चार-भडाण दोसा ते निरवसेसा ॥ तिन्नि य दारा गया । इदानिं “वालनिकेयणे” य दो दारा एगट्ठा वक्खाणेति-

[भा.१३२४] अधिकरणमारणाणी, नितम्मि अच्छंते वाले आतवधो ।

तिरियी य जहा वाले, मणुस्ससूयी य उट्टाहो ॥

चू- वालो नाम अहिरूपं सप्पादि, सुण्णवसहीए पविसेज्ज । जति साधवो आगया तन्निक्खालेति तो अधिकरणं भवति । कहं ? हरितादिमज्झेण गच्छेज्जा, मंडूगादि वा डसेज्जा, मारिज्जंति वा नीणिज्जंतो लोणेण । अह एतद्दोसभीता न छड्ढेति तो अच्छंते वाले आयवधो, तेन डक्को साहू मरेज्ज, तन्निप्फणं च पच्छित्तं भवति । निकेयणं दुविधं - तिरिक्खीणं मणुस्सीण य । तिरिक्खीण जहा वाले अधिकरणं मारणं आयवहो य । मणुस्सी जति सुण्णाए वसहीए पवेसेज्जा तो लोगो भणेज्ज - एतेहिं चेव तं जणियं, एतीए उट्टाहो । अहनीणिज्ज ति तो अधिकरणं, निरणुकं पत्ति वा उट्टाहो, तं वा चेडरूवं, सा वा वातातवेहिं मरेज्जा । अथवा - सा नीणिज्जंती पदुट्टा २छोभ छुभेज्ज - जाह एतेहिं मे जणियं । इदानिं निछुभंति ति उट्टाहो ॥ अथवा-

[भा.१३२५] छड्ढेऊण जति गता, उज्झमणुज्जंते होति दोसा तु ।

एवं ता सुण्णाए, बाले ठविते इमे दोसा ॥

चू- काती अनाहित्थी बहिचारिणी वा साधुवसहीए सुण्णाए पविसित्ता तं चेडरूवं छड्ढेत्ता गया । ते साधवो निरणुकं पा जइ उज्जंति तथा सिगालादिसु वा खज्जति, वातावतेसु वा मरेज्जा । अनुज्जंतेसु तम्मि रुअंते असज्झाओ, लोगो वा भणेज्ज-कुतो एवं ? जइ वसहीए सुण्णाए पविसित्ता चेडरूवं छड्ढित्तं, रायपुरिसा वा गवेसेज्ज । एवं वित्यारे उट्टाहोब्भवो भवे ॥

एते सुण्णवसही दोसा । सुण्णवसहीदोसभीता बालं ठवेज्ज, तत्थिमे दोसा-

[भा.१३२६] बलि धम्मकहा किट्ठा, पमज्जणा वरिसणा य पाहुडिया ।

खंधार अगणिभंगे मालवतेणा व नातीया ॥

[भा.१३२७] अन्नवसतीए असती, देवकुलादी ठिता तु होज्जा हि ।

बलिया वरिसादीणं, तारिसए संभवो होज्जा ॥

चू- तत्थ पढमं दारं बलि ति । उवदोसो सपाहुडियाए वसहीए न ठायवं, ते य साहुणो कारणेण देवकुलमादिसु सपाहुडियाए वसहीए ठिता होज्जा, ते पुण बलिकारया सभावेण वएज्जा, कयणेण वा ॥ तत्थ सभावियेण भण्णति -

[भा.१३२८] साभावियनिस्साए, व आगतो भंडगं अवहरंति ।

नीणाविंति व बाहिं, जा पविसति ता हरंतऽन्ने ॥

चू- साभाविगा बली न साहूण कारणा अवहारनिमित्तं आनिज्जति । अप्पणो देवयपूयणद्धताए आगया, न हरण बुद्धीए । तेसिं बलिं करेमाणानं विरहं पासित्ता हरणबुद्धी जाता, ताहे हरंति तन्नीस्साए । अन्ने पुण धुत्ता बलिकारगनीस्साए आगता । जता एते बलिं करिस्संति तदा सो बालो वसहीपालो बाहिं निक्कलिस्सति बहुजणत्तणेण वा वक्खितो भविस्सति, तदा अम्हे अवहरिस्सामो त्ति अवहरंति । अवहरणद्धताए भणंति तो धुत्ता - अहेर खुड्डगा भंडगं तुब्भे बाहिं नीणितेल्लयं करेहि, मा विणस्सिहि । ताहे सो बालो तं कज्जं अयाणंतो बहुं च उवकरणं एक्कावाराए अचाएंतो थेवं थेवं घेत्तुं नीणेति, जाव अन्नस्स पविसति तावऽन्नं हरंति अन्ने घुत्ता ॥

[भा.१३२९] एमेव कतिवियाए, निच्छोद्धुं तं हरंति से उवर्धिं ।

बाहिं व तुमं चिड्डसु, अवणे उवर्धिं च जा कुनिमो ॥

चू- कयवबली साहुवकरणस्स हरणद्धताए जणाउलो वक्खितस्स हरिस्सामो त्ति करंति । जहा साभावियाए तन्निस्सागता धुत्ता वालं निच्छोद्धुं हरंति । एवं कइयवेण वि । अथवा - तं बालं भणंति - बाहिं तुनं चिड्डसु, जाव अम्हे उवालेवणादि करेमो, उवकरण वा बाहिं नीणेहि ॥

बलि त्ति दारं गतं । इदानिं “धम्मकहे”त्ति दारं भण्णति-

[भा.१३३०] कतगेण सभावेण व, कहा पमत्ते हरंति से अन्ने ।

किड्डइ तहेव रिक्खा, पास त्ति व तहेव किड्डुदुगं ॥

चू- धम्मं पि कयगेण वा सभावेण वा सुणेज्ज । साभावियधम्म-सवणे पमत्तस्स धम्मकहाए अन्ने से उवकरणं हरंति । कइतव-धम्मसवणे अन्ने पुच्छति, अन्ने हरंति । धम्मकहे त्ति दारं गतं । “किड्डु”त्ति दारं भण्णति - तहेव “किड्डुदुग” त्ति । जहा बलीए सभावेण कइतवेण वा एंति तहा किड्डुनिमित्तमवि तत्थ सो बालो सयं वा किड्डेज्ज, तेहिं वा भणिओ किड्डेज्ज । रिक्ख त्ति रेखा को कतिवारे जिप्पति, सयं रेहा कइति, तेहिं वा भणिओ कइति । अथवा - बालत्तणेण ते किड्डुंते पासंतो अच्छति । एवं वक्खितस्स अवहरंति ते भुयंगा ॥ किड्डु त्ति दारं गतं । इदानिं “पमज्जणा वरिसण”त्ति दो दारा-

[भा.१३३१] जो चेव बलियगमो, पमज्जणा वरिसणे वि सो चेव ।

पाहुडियं वा गिण्हसु, पडिसाडणियं व जा कुनिमो ॥

चू- जो बलीए गमो प्रकारः स । एवसद्धो-अवधारणे, सम्मज्जणं, प्रमार्जनं, आवरिसणं पाणिणं उप्पोसणं, इहावि स एव प्रकारार्थः । इदानिं “पाहुडि” त्ति दारं भण्णति - पच्छद्धं । पाहुडिय त्ति भिक्खा-बलि-कूर-परिसाडणं वा । तं पि दुविधं - कईतवेण वा, सभ्मातेण वा । कोति भणेज्ज - एहि घरे, भिक्खं गेण्हाहि । अहवा भणेज्ज - जावच्चणियं करेमो ताव दुवारे चिड्डस । एवं भिक्खागयस्स बाहिरे ठियस्स वा अवहरंति ॥

“पाहुडिय” त्ति दारं गतं । इदानिं “खंधावार-गणि”त्ति दो दारा भण्णंति-

[भा.१३३२] खंधारभया नासति, सो वा एते त्ति कतितवे नासे ।

अगणिभया व पलायति, नस्सुसु अगणी व एसेति ॥

चू- खंधारे पत्ते बालत्तणेण तब्भया नासति, नासंतो हीरेज्जा । सुण्णवसहीए वा से उवकरणं णीरेजे । कयगेण सभावेण वा भमेज्ज सो वा एते त्ति, स इति खंधावार इत्यर्थः । एवं स्वभावेन,

कृतकेन वा तद् भयान्नस्यमानस्य आत्मोपकरणापहारसंभव इत्यर्थः । साभावियअगणीते वि तब्भया नासति, कोति कइतवेण भणेज्ज - डहमाणो अगणीए से इज्जुसु, गच्छेत्यर्थः । एवं नष्टे उवकरणं अवहीरति ॥ इमे य अन्ने दोसा भवन्ति -

[भा.१३३३] उवधी लोभ-भया वा, न नीति न य तत्थ किंचि नीणेति ।

गुत्तो व संय डज्जति, उवधी य विना तु जा हानी ॥

चू- उवहीए लुद्धो आयरियादि वा जुरीहिंति तब्भया न नीति । न य बालत्तणेण किं वि उवकरणं नीणेति, गुत्तो प्रविष्टः उवकरणनिमित्तं अग्निभया वा पविट्ठो सयं डज्जति, उवहिं विणा जा परिहाणी तन्निष्फणं । अगणि त्ति दारं गतं ॥

[भा.१३३४] डंडियसोभादीओ, भंगो अधवा वि बोहिगादिभया ।

तत्थ वि हीरेज्ज सयं, उवधी वा तेन जं तु विना ॥

चू- भंगशब्दः खंधावार-अगणीसु योज्यः । अहवा - “भंगे” त्ति दंडिते मते भंगो भवति । अहवा - बोहिगभयेभंगो भवेज्ज । एत्थ वि सयं हीरेज्ज उवही वा । तेन विना जं पावति । तन्निष्फणं ॥ इदानिं “मालवतेणे” त्ति दारं-

[भा.१३३५] मालवतेणा पडिता, इतरे वा नासते जनेन समं ।

न गेण्हति सारुवधी, तप्पडिबद्धो व हीरेज्जा ॥

चू- मालवगो पव्वतो, तस्सुवरिं विसमंते तेणया वसंति, ते मालवतेणा । तेसु पडिएसु नासते जनेन समं इतरे वि त्ति । कइतवेण कोई भणेति मालवतेणा पडिया । सो बालो नासंतो न गेण्हति सारुवहिं, तम्भि वा उवकरणे पडिबद्धो स एव बालो हीरेज्ज ॥ मालवतेणे त्ति दारं गतं ।

ईदाणिं “नाइ” तति दारं । तं पि सभावेण कतितवेण वा-

[भा.१३३६] सण्णाततेहि नीते, एंति व नीतं ति नट्टे जं तुवधिं ।

केहि नीयंति कइतवे, कहिए अन्नस्स सो कधए ॥

चू- सण्णायएहिं आगएहिं वसहीए एकतो नीतो य । तम्भि नीते अन्ना उवहिं हरेज्ज, तन्निष्फन्नं । अहवा - अन्नेन ते तस्स नीताएंता दिट्ठा, तेन से कहियं - नीया एए एंति, आगया वा, ताहे सो भवा दलाएज्ज । एवं ता सभावेणं । अह कइतवेण केइ जणा दो धुत्ता भरिता । तान एक्को चेल्लयसमीवं गतो, पुच्छति - तुज्ज किं नामं ? तेन से कहियं - अमुगं ति । काह वा तुमं जओ उप्पन्नो ? माउपिउभगिनिमाउगाणं नाम गोयातिं वयो वण्णो ॥

[भा.१३३७] चिधेहिं आगमेत्तुं, सो वि य साहति से तुह निया पत्ता ।

नट्टे उवधि गहणं, तेहिं बहि पेसितो हरती ॥

चू- चिधेहिं आगमेउं अन्नस्स साहति । सो खुडुगसमीवं गतो भणइ - अहो इंदसम्म ! किं ते वट्ठति ? खुडुगो भणाति - मज्झ नामं कहां जानासि ? सो भणाति - न तुज्ज केवलं, सब्वस्स विते पिउमादियस्स सब्वस्स सयणस्स जाणामि । सब्वम्मि कहिए संवदिए य धुत्तो भणाति - ते तुज्ज सयणा आगत । तव कएण, अमुगत्य मए दिट्ठ त्ति, इदानिं मुहुत्तमेत्तेण पविसंति । ताहे सो पलायति । ते य उवहिं हरंति । अथवा भणेज्जा - अहं ते तेहि व तावतो पेसितो, सो वि तस्स विसंभेज्जा । वीसत्थस्स य उवहिं हरेज्ज । अहवा सो भणेज्जा - अहं तव कएण पेसिओ, एहि

गच्छामो । ताहे सो पलाएज्ज । सो वि से उवधिं हरेज्ज । अह इच्छइ खुड्डुगो गंतुं तं चेव हरति ॥

बलादियाण तिण्ह वि एते दारा संभवति । आह-

[भा. १३३८] एते पदे न रक्खति, बालगिलाणे तधेव अव्वत्ते ।

निद्दा-कधा-पमत्ते, वत्ते वि हुजे भवे भिक्खू ॥

चू- एतेमिच्छत्तादि मालवतेण-नाइ-पज्जवसाणा पदान रक्खति बालो, गिलाणोय बालगिलाणे, तहा अव्वत्तो वि न रक्खति, एते पदे अज्जत्वात्र रक्षति । जो पुण वत्तो भिक्खू सो निद्दा-विकथा-प्रमादत्वात् ॥ बाल इति दारं गतं । इदानिं “गिलाण अव्वत्त” दो दारा-

[भा. १३३९] एमेव गिलाणे वी, सयकिड्ढकधापलायणे मोत्तुं ।

अव्वत्तो तु अगीतो, रक्खणकप्पे परोक्खो तु ॥

चू- एवमेव त्ति जे बालदोसा ते गिलाणे वि । नवरं - तस्स जो आयसमुत्थो किड्ढादोसो धम्मकहादिदोसो वा, भया पलायणदोसा य, एते न संभवति । असमर्थत्वात् । गिलाणो वा परिभूतो त्ति काउं वसहिपालो त्ति न ठविज्जति । एगागी वा अच्छंतो कुवति । लोगो वा भणति - अहो निरनुकंपा छुडेउं गया, उड्डाहो भवति । अपत्थं वा अकप्पिअं वा एगागी अच्छंतो भुंजेज्जा । अव्वत्तो नाम अगीयत्थो, सो रक्खणकप्पे “परोक्खो” बलिधम्मकहादिसु साभावियकृतकेसु वा अज्ज इत्यर्थः ॥ जम्हा एते दोसा बालाइयाणं-

[भा. १३४०] तम्हा खलु अबाले, अगिलाणे वत्तमप्पमत्ते य ।

कप्पति वसधीपाले, धितिमं तह वीरियसमत्थे ॥

चू- तहेति कारणा, खलु इति अवधारणे, अबाल इति अष्टवर्ष-प्रतिषेधार्थं । असावपि अग्लान, अबालो वि य । वत्तो, दव्वतो वंजण जातो, भावओ गीतत्थो । सो वि अप्पमत्तो “कप्पति” त्ति । एरिसो वसहिपालो ठवेउं । किं “धितिमं” सो वसहिपालो तण्हाए वा छुहाए वा परिगतो न सुण्णं वसहिं काउं भत्ताए वा पाणाए वा गच्छति, धितिबलसंपन्नो होउं । “तथे” ति यथा धृतिबलेन युक्तः तथा वीर्येणापि । वीरियस्स सामत्थं वीरियसामत्थं । समत्थसद्धो वा युक्तवाचकः, वीर्ययुक्त इत्यर्थः । न तेन पडिनीएहिं परब्भंतो वि जिणकप्पतिगो व उदासिण्णं भावेति, सव्वावतीसु वीरियसामत्थं दरिसेति ॥ ते पुण केत्तिया वसहिपाला ठवेयव्वा ? उच्यते-

[भा. १३४१] सइ लाभम्मि अनियता, पनगं जा ताव होतऽवोच्छिंत्ती ।

जहन्नेण गुरु अच्छति, संदिट्ठो वा इमा जतणा ॥

चू- सति भत्तपानलंभे जावतिएहिं भिक्खाए गच्छंतेहिं गच्छस्स पज्जतं भवति, तावतिया अभिग्गहियअणभिग्गहीया वा गच्छंति । सेसा अणियया अच्छंति । अहवा - पनगं वा आयरियो उवज्झाओ पवत्ती थेरो गणावच्छेतितो य एते पंच । अहवा - आयरिओ उवज्झाओ थेरो खुड्डो सेहो एते पंच । अहवा - जो सुतथाण अव्वोच्छिंत्तिं काहिति सो आयरियस्स सहातो अच्छति । अह न संथरति तो जहन्नेण गुरु चिट्ठति । अहवा - आयरियस्स कुलादिकज्जेहिं निग्गमणं होज्ज, ताहे जो आयरिएण संदिट्ठो - “मया निग्गते अमुगस्स सव्वं आलोयणादि करेज्जह” सो वा अच्छतु । तस्स य वत्तस्स वसहिपालस्स बलिवम्मकहादिएसु सभावकतगेषु पडुप्पन्नेसु इमा

जयणा ॥

[भा.१३४२] अप्पुव्वमतिहिकरणे, गाहा न य अन्नभंडगं छिविमो ।

भणति य अठायमाणे, जं नासति तुज्झं तं उवरिं ॥

चू-अपुव्वा बलिकारया जे तम्मि देवकुले पडिचरगा, ते न भवंति । एत्थ ऽड्ढमि-चउद्दसादिसु बली कज्जति । ते पुण अतिही ते चेव उवड्ढिता । कतगेण तेणग ति पाऊणं गाहं भणति-

“न वि लोणं लोणिज्जति, न वि तुप्पिज्जति घतं व तेल्लं वा ।

किह नाम लोगडंभग ! वट्टम्मि ठविज्जते वट्टो” ॥

“अन्नं भंडेहि वणं, वणकुट्टग ! जत्थ ते वहइ चंचू ।

भंगुर वण वुग्गाहित !, इमे हु खदिरा वइरसारा ॥

एवं वुत्तं अम्हे जाय ति नासति । अहवा - ते भणिज्ज - इमं उवहिं अवणेहि, अम्हे बलिं करेमो । ताहे साहू भणति - भिक्खादिगताणं अन्नसाहूणं अम्हे उवकरणं न च्छिवामो । अह ते धुत्ता बोलेण हरिउकामा एक्के कोणादिसु सयमेव काउमारद्धो । ताहे साहू भणाति - वसहीए बाहिं ठिच्चा अन्नजणं सुणावेंतो - अहो ! इमे केति मम वलामोडीए उवकरणं विलोवेंति । एवं च भणाति - “जं नासति तं तुज्झं उवरिं ॥

[भा.१३४३] कारणे सपाहुडि-ठिता, वासासु करेंति एगमायागं ।

साभावियदिट्टे वा, भणंति जा सारवेमुवहिं ॥

चू-सपाहुडियाए वसीए न ठातव्वं । ते पुण साहवो अन्न-वसहि-अभावे कारणे ठिता । तथ्य वासासु उवकरणं एगमायोगं एगबंधणं करेंति । अह बलिकरा साभावियतिथीए करेंति । दिट्टुपुव्वा य बलिकारका । ताहे साधू भणति - जाव अम्हे एगकोणे सारवेमो उवहिं ताव ठिता होइ ॥

[भा.१३४४] उव्वरगे कोणे वा, कातूण भणाति मा हु लेवाडे ।

बहुबल-पेळण ऽसारवणे, तहेव जं नासती तुज्झं ॥

चू-सव्वोवगरणं उव्वरगे छुभंति । अह नत्थि उव्वरगो तो सव्वोवकरणं एगकोणे करेंति । अन्नत्थ वा काऊणं भणंति - सणियं उवलेवणं करेज्जाह, मा लेवाडेहिह । अह ते बहु बला य पेळंति सारविज्जंतं न पडिक्खंति । एत्थ वि तहेव भणाति - “जं नासति तं तुज्झं उवरिं” ॥

कतगेण, सभावेण वा धम्मसवणोवड्ढितै भणाति-

[भा.१३४५] नत्थि कहालद्धी मे, दिट्टो व भणाति दुक्खती किं चि ।

दानादि असंकणिया, अभिक्खमुवओगकरणं तु ॥

चू-नत्थि मे धम्मकहा लद्धी, न वा जाणामि । ते भणंति - दिट्टो पुरा अम्हेहिं कहेंतो धम्मं । ताहे भणाति - सिरं गलगो दा दुक्खति, विस्सरितं वा तं पुव्वाधीतं । अह ते दानादिसद्दा असंकणिया, तेसिं कहेंतो पुणो-पुणो उवकरणे उवउज्जति, मा तन्निस्साए अन्ने अवहरेज्ज । आदिसद्दातो अभिगमसम्मत्तादिण धेप्पंति ॥ किट्टाए इमा जयणा-

[भा.१३४६] दट्ठं पि नेण लज्झा, मा किड्डह मा हरेज्ज को तत्थ ।

सम्मज्जणाऽऽवरिसण, पाहुडिया चेव बलि सरेसा ॥

चू-दट्ठं पि अम्हं न कप्पति, मा तुज्झे किड्डह, मा तुज्झे निस्साए अम्हं उवकरणं हरेज्ज,

संमज्जणे आवरिसाणे पाहुडियाए य जहा बलीए जयणा तहेव दइव्वा ॥ भिक्खानिमंतितो इमं भणाति -

[भा. १३४७] अंतर निमंतिओ वा, खंधारे कइतवे इमं भणति ।

किण्णे निरागसाणं, गुत्तिकरो काहिती राया ॥

चू- भिक्खानिमंतितो भणाति - अज्ज अम्हाण “अंतर” ति उववासो । कइतव-खंधावारे इमं भणति- “किम” ति परप्रश्ने, न इत्यात्मनिर्देशे, आकृष्यत इति आगसणं, तं च दविणं, तं जस्स नत्थि सो निरागसो । गुत्तिं करोती ति गुत्तिकरो, गुत्ती रक्खा भण्णति । स गुत्तिकरो राया अहं निरागसाणं किं काहिती ॥ साभावित-खंधावारे इमं भणाति-

[भा. १३४८] पभु-अनु-पभुणो आवेदनं तु पेळ्ळंति जाव नीणेमि ।

तह वि हु अठायमाणे, पासे जं वा तर्गति नेतुं ॥

चू- पभू नाम राया, अनुप्पभु जुवराया, सेनावतिमादिणो वा, आवेदनं तेसिं जाणावणं, अहं उवकरणं खंधावारिएहिं धेप्पति पेळ्ळंति वा ते वसहिं । रायरक्खिया य तवोवणवासिणो भवंति । तं रक्खह अहं ताहे रायपुरिसेहं जति रक्खावेति तो लट्ठं । अध न रक्खंति न वा रायाणं विन्नवेउं अवगासो, ते य पेळ्ळंति, ताहे भणाति - जावोवकरणं निप्फिडेमि ता होह । तह वि अट्टायमाणेसु वसहिनिमित्तं व पेळ्ळंतेसु एगपस्से उवकरणं काउं रक्खति । अह न सक्केति रक्खउं वमालीभूतं, ताहे कप्पं पत्थरेत्ता सव्वोकरणं बंधति, बंधेत्ता नीणेति । अह न चएति नेउं बहुं उवकरणं, ताहे दोसु तिसु वा कप्पेसु बंधेत्ता कोल्लगपरंपरण नीणेति । अह बहुमिलत्ता हरिउमारद्धा, ताह जं तरति नेउं जं वा पासे आयत्तं ततियं नेति ॥ जत्थ अग्गी साहाविओ तत्थ-

[भा. १३४९] कोल्लपरंपरसंकलियाऽऽगासं नेति वातपडिलोमं ।

अच्चल्लीणे जलणे, अक्खादीसारभंडं तु ॥

चू- कोल्लगा नाम सिगाला । जहा ते पुत्तभंडातिं थामातो थामं संचारेत्ता एगं पुत्तभंडं थोवं भूमिं नेउं जत्थ तं च ते अपच्छिमे पेळे पलोएति तत्थ मुंचति, ताहे पच्छिमे सव्वे तत्थ संचारेउं पुणो अगगतो संचारेति । एवं चेव न अति दूरत्थे अगणिम्मि कोल्लगपरंपरसंकलिया दिट्ठंतेणं, संकलियं वा दोरेण बद्धं जतो आगासं वा तप्पडिलोमं वा ततो नयति । अतीव अच्चत्थं लीनो अच्चल्लीनो आसन्नमित्यर्थः । अहवा - अतीव रूढो अच्चलूढो, एवं अतीव प्रज्वलितेत्यर्थः । प्रदीप्ते ज्वलने किं करोती ति जावतितं तरति तावतियं सारभंडं नीनाति ॥ जत्थ मालवतणा तत्थ-

[भा. १३५०] असरीरेतेणभंगे, जनो पलायते तु जं तरति नेतुं ।

न वि धूमो न वि बोलं, न दुवति जनो कइतवेणं ॥

चू- असरीरेत्ति जे मानुसं न हरंति तारिसे तेणभयभंगे बहुजने य पलायणे जावतियं उवकरणं नेउं तरति सक्कति तं नेति । कृतकान्गो कृतकचारेषु च पश्चार्धेण न वि धूमो दीसति, न या वि जनवोलः, न य जणे द्रवति, सीघ्रं ब्रजति । एवं कइतवेणं ति नायव्वं ॥

सण्णायगद्वारे इमं भणाति-

[भा. १३५१] अन्न-कुल-गोत्त-कहणं, पत्तेसु व भीतपुरिसो पेळेति ।

पुव्वं अभीतपुरिसो, भणाति लज्जाए न गतो मि ॥

चू- अन्नायमदिद्वपुव्वेसु, अन्नं नामं अन्नं गोयं अन्नं कुल सव्वमण्णमाइक्खति । जत्थ पुण ते चेव संजयनिया पत्ता तत्थ जइ पुव्वं भीतपुरिसो आसी तो नं ते पेलेत्ति, सुहु धाडेत्ति । एरिसं तुब्भेहिं तया ममावहारियं, इदानिं से राउले बंधावेमि । अह पुव्वं भीत-पुरिसो भणाति-अहमवि पव्वञ्जाए पराभग्गो, लज्जमाणो तुब्भे न भणामि जहा उन्निक्खिमामि त्ति, लज्जमाणो य घरं न गतोमि । तुब्भेहिं सुंदरं कतं जं मम अट्टाए आगया, एत्ताहे गमिस्सामि ॥

[भा. १३५२] जा ताव ठवेमि वए य, पत्ते कुट्टादिछेद संगारो ।

मा सिं हीरेज्जुवधिं, अच्छध जा नं निवेदेमि ॥

चू- किं तु अच्छह जा साहुणो एत्ति, जे मए वते गहिते तस्संतिते तेसिं चेव पडिनिक्खिवामि, वा सुण्णे तेसिं उवकरणहारो भविस्सति । एवं उवाएण धरेति जाव साहुणो पत्ता । अह ते अनागतेसु साहुसु बला नेउमारद्धा । ताहे भणार्ति-अंतो उवस्सयस्स जाव ते ठवेमि ताव ठिया होह, ताहे पविसित्ता बारं ठवेत्ति । पत्तेसु साहुसु पडिस्सयसंधि छेत्ता संगारं च काउं नासति । अहवा भणेज्जा - मा तेसिं सुण्णे उवही हीरेज्ज, तुम्हे रक्खमाणा अच्छह, जाव अहंतेसि निवेएमि, एवं वोत्तु निग्गच्छति । ते य साहू भणाति - मए अमुगे गवेसेज्जह ॥

[भा. १३५३] खंधाराती नातुं, इतरे वि दुयं तहिं समहिल्लेत्ति ।

अप्पाहेत्ति व सोधी, अमुगं कज्जं दुयं एह ॥

चू- इतरे वि साधवो भिक्खाइगया । इतरे वि साधू खंधार-अगणि-तेणगमादी नाउं द्रुतं शीघ्रं तहिति ईइशे समुप्पन्ने वसहीए समभिलंति वसहिमागच्छंति । अहवा - समं ति तत्क्षणात् स्कन्धावारादप्रयोजने उत्पन्नमात्रे एवाभिमुखेन वसिहं निलयंति । सो वि वसहिपालो भिक्खादिगाणं संदिसति - अमुगं कज्जं, द्रुतं शीघ्रमागच्छयेत्ति ॥ चोदक आह-

[भा. १३५४] संधारविप्पनासो, एवं सु न विज्जए कधंचिदवि ।

नासे अविज्जमाणे, सुत्त अफलं सुण जघा सफलं ॥

चू- संधारविप्पनासो एवं सुरक्खिते न विघते । एवं नासे अविघमाने जं वदह सुतं “संधारविप्पनासो” त्ति तं अजुत्तं, अयुक्तत्वात् । सूवमफलं प्राप्तं । अथ चेत् सूत्रं सफलं तो जं वदह “एरिसो वसहिपालो” एव न घटति । एवं ते उभयहा दोसा । एवमुक्ते आचार्याह - सुणह जहा सफलं ॥

[भा. १३५५] पडिलेहणमाणयणे, अप्पिणाऽऽतावणणा बहिं रहिते ।

तेन-अगणीयाओ, संभम-भय-रट्ट-उट्टाणे ॥

चू- पडिलेहणणा बाहिं नीणितो साधू पाद-पुंछणस्स जाव ठितो जहिं सो संधारओ आसि तत्थ जाव बंधे मुयति ताव ओगासं जाव पविसति । “आणयणे” त्ति आनिज्जंतो अंतरा ठवितो वा आणेउं बाहिं, एवं अप्पिणणट्टाए बाहिं ठविओ निज्जंतो वा । अंतरा रायपुरिसेहिं रायबलेण वा । आतावणणा बाहिं ठवितो बाहिं साहुरहिते शून्येत्यर्थः । अहवा - तेणगअगणीयाओ एगतरसंभमे अवहितो, बोहितभए वा रट्टाणे वा अवहितो ॥

[भा. १३५६] एत्तो एगतरेणं, कारणजातेण विप्पणट्ठं तु ।

जे भिक्खू न गवेसति, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-जे एते पडिलेहणादि कारणा भणिता, एतो एगतेरेणं संधार-विष्पनासो रक्खिजंते वि ह्वेज्जा । तमेव संधारगं विष्पणहुं जति न गवेसति तो तणेसु मासलहुं, कंबिफलगे य चउलहुं, आणादिणो य दोसा ॥

मा. (१३५७) अप्पच्चओ अकित्ती, मग्गंते सुत्तअत्थपरिहाणी ।

वोच्छेद-धुआवणे वा, तेन विना जे य दोसा तु ॥

चू- पाडिहारिगे अणप्पिणिज्जमाणे अप्पच्चओ भवति, पच्चप्पिणीहामि त्ति अणप्पिन्ते मुसावादिणो त्ति अकित्ती, अन्नं च संधारयं मग्गंताणं सुत्तत्थाणं परिहाणी, वोच्छेदो तस्स वा अन्नस्स वा, धुआवणं नाम दवावणं, तेन वा संधारगेन विना जा परिहाणी तन्निष्फणं ॥

जम्हा एते दोसा-

[भा.१३५८] तम्हा गवेसियव्वो, सव्वपयत्तेण जेण सो गहितो ।

अनुसट्ठी धम्मकहा, रायवल्लभो वा निमित्तेणं ॥

चू-तम्हा कारणा एतदोसपरिहरणत्थं सो संधारगो गवेसियव्वो सव्वपयत्तेण । नीते समाणे जेण सो गहितो सो मग्गेयव्वो । अह मग्गितो न देति ताहे से अनुसट्ठिं कुज्जा । तहावि अदेत्ते धम्मकहाए आउट्टेउं दावेयव्वो । तहावि अदेत्ते दमगे भेसणं कीरते । रायवल्लभो विज्जामंतचुण्णजोगादिएहिं वसीकरेउं दाविज्जति । निमित्तेण वा तीतपडुप्पमनागतेणं आउट्टेउं दाविज्जति ॥ इमा अनुसट्ठी-

[भा.१३५९] दिन्नो भवव्विधेण व, एस नारिहसि ने न दातुं जे ।

अन्नो वि ताव देयो, देज्जाणमजाणताऽऽनीतं ॥

चू-एस जो तुमे संधारओ गहितो एष भवद्विधेनैव साधूनां दत्त, ततो तुणं एस नारिहसि दाउं, अन्नो वि ताव भवता संधारगो देयो, किं पुण जो अन्नदत्तो जाणंतेण अजाणंतेण वा आनीतो ॥

[भा.१३६०] मंतनिमित्तं पुण रायवल्लभे दमग भेसणमदेत्ते ।

धम्मकहा पुण दोसु वि, जति-अवहारो दुहा वि अहितो ॥

चू-मंतनिमित्ता रायवल्लभे पयुंजंति । दमगे बीहावणं पयुंजंति । अदेत्ते धम्मकहा पुण दोसु वि दमगरायवल्लभेसु पयुंजंति । जति त्ति यतयः ताणं उवकरणं तस्स अवहारो इहलोगे परलोगे य दुहा वि अहितो भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा.१३६१] अन्नं पि ताव तेणं, इह परलोए य हारिणामहितं ।

परतो जाइतलद्धं, किं पुण मन्नप्पहरणेसुं ॥

चू-अन्नमिति पागतजनस्स वि जं अवहरिज्जति तं पि ताव इहलोगपरलोगेसु हरंताण अहितं भवति । किं पुण जतीहिं परतो जातितं लद्धं तं हरिज्जंतं । किमिति क्षेपे । पुनर्विशेषणे । मन्नुः क्रोधः प्रहरणा ऋषयः, तेसिं हिरिज्जंतं इहलोगे परलोगे अहितं भवति ॥

एवं पि मग्गिज्जतो जति न देज्ज-

[भा.१३६२] खंते व ऊणते वा, भोइय-जामातुगे असति साहे ।

सिद्धम्मी जं कुणती, सो मग्गण-दान-चवहारो ॥

चू- खंतेणंति पितरिगहिते भूणगस्स साहिज्जति, वुच्चइ य जहा-दव्वावेहि । एवं भोइयजामाउगेण वा दव्वावेति । भूणगगहिण्णं वि खंतगादिएहिं भणावेति । जो वि से वियतो जस्स वा वयणं नातिकमति तेन भणावेति दिज्जइ ति । “असति” ति सव्वहा अदेमाणे “साहे” ति महत्तरमादियाण साहिज्जति । तस्स कहिते जं सो करिस्सति तं प्रमाणं । एवं पणद्धो संथारगो मग्गिज्जति । “दानं” ति संथार-गवेसगं दिज्जति, ववहारो वा करणमिति कज्जति ॥ इदमेवार्थमाह-

[भा.१३६३] भूणगगहिते खंतं, भणाति खंतगहिते य से पुत्तं ।

असति त्ति न देमाणे, कुणति दवावेति व न वा तू ॥

चू- भूणगेण गहिते खंतगेण मग्गाविज्जति । खंतगेण गहिते पुत्तो भणाविज्जति । “असति” ति न देमाणे व्याख्यातं । भोतियमादियाण कहिए जं ते कुणंति बंधनरुंधणादि, दवावेति वा, अतः परं ते प्रमाणं ॥ सा पदस्य व्याख्या-

[भा.१३६४] भोइत-उत्तर-उत्तर, नेतव्वं जाव अपच्छिमो राया ।

दावण-विसज्जणं वा, दिट्ठमदिट्ठे इमे होति ॥

चू- भोइकस्स भोइको, तस्स वि जो अन्नो उत्तरोत्तरेण जाणाविज्जति जाव पच्छिमो राय ति । “दावणं” ति तेणगसमीवातो भोइगमादिणां संथारगं घेतुं देज्ज साधूण, “विसज्जणं” च ति ।

अहवा - ते भोइयमादिणो भणेज्ज-गच्छह भो तुब्भे । अम्हे तं संथारयं, संथारयसामिणो अप्पेहामो ति । एस विही दिट्ठे संथारगे, नाते वा तेणगे ॥

“उत्तरउत्तरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.१३६५] खंतादिसिद्धइ देते, महयर किच्चकर भोइए वा वि ।

देसारक्खियइ मच्चे, करण निवे मा गुरु दंडो ॥

चू- भूमगादिगहिण्णं खंतादिसिद्धे न देते भोइगातीण साहिज्जति । भोइगोत्तरस्य व्याख्या- महत्तरो ग्रामकूटः ग्रामे महत्तर इत्यर्थः । “किच्चकरे” ति ग्राम-कृत्ये नियुक्तः, ग्रामव्यापृतक इत्यर्थः । तस्य स्वामी भोतिकः, देसारक्खिओ विषयरक्षकः महाबलाधिकृतेति । अमच्चो मंत्री । “कर” ति एषां पूर्व निवेद्यते, न राज्ञः, मा गुरुदंडो भविष्यति ॥

“दावण-विसज्जणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.१३६६] एते तु दवावेति, अहवा भणंते स कस्स दातव्वो ।

अमुगस्स त्ति व भणिते, वच्चह तस्सप्पिनिस्सामो ॥

चू- एते त्ति भोत्तिगमादिकहिते जइ दवावेति तो लड्डं । अध भणेज्जा - संथारगो कस्स दातव्वो ? साहू भणति - अमुकस्स त्ति । ततो भोत्तिगातिणो भणंति - वच्चह तुब्भे, अम्हे तस्स संथारगसामिणो अप्पिनिस्सामो ॥ इदानिं साधु-विधि-

[भा.१३६७] जति सं कज्जसमत्ती, वएंति इधरा तु घेतु संथारं ।

दिट्ठे नाते चेवं, अदिट्ठइ नाते इमा जतणा ॥

चू- जइ तेसिं साहूणं तेन संथारगेण कज्जं सम्मत्तं, पुण्णो य मासकप्पो, ततो ते भोइगादीहिं विसज्जिता वयंति । इहरहा तु संथारकज्जे असमत्ते, अपुण्णे मासकप्पे संथारगं तं चइ न्नं वा संथारं घेतुं भुंजति । दिट्ठे संथारगे नाते वा संथारगतेमे एसा विधी भणिता । “अदिट्ठे इमं होइ” अदिट्ठे

संधारगे अन्नाए वा तेणे इमा जयणा ॥

[भा. १३६८] विज्जादीहि गवेसण, अदिट्ठे भोइयस्स व कहेति ।
जो भद्दओ गवेसति, पंते अनुसट्ठिमादीणि ॥

चू- “विज्जादीहिं गवेसण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३६९] आभोगिणीय पसिणेण, देवता निमित्तओ वा वि ।
एवं नाते जतणा, सच्चिय खंतादि जा राया ॥

चू- आभोगिनि ति जा विज्जा जविता मानसं परिच्छेदमुप्पादयति सा आभोगिनी । जति अत्थि तो ताए आभोइज्जति - जेण सो गहितो संधारो ।

अहवा - अंगुडफसिणा किज्जति, सुविण-पसिणा वा । खवगो वा देवतं आउट्टेउं पुच्छति । अवितहननिमित्तेण वा जाणंति । एवं आभोगिनिमादीहिं नाते मग्गियव्वे जयणा । सा चेव “जाव खंतादिग्गहिए भणिया भोतिगातादि जा अपच्छिमो राय” ति, निवेयणे वि सच्चेव जयण ति ॥ “अदिट्ठे भोइगस्स व कहेती” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३७०] विज्जादसती भोयादिकहण केण गहितो न याणामो ।
दीहो हु रायहत्यो, भद्दो आमं गवेसति य ॥

चू- अदिट्ठे ति आभोइणिविज्जादीण असति न नज्जति ताहे भोइगादीण कहेति - संधारगो नट्ठो गवेसह ति । भोइगो भणाति - केण गहिते । साहू भणंति - न जाणामो । भोइगो भणति - अणज्जमाणं संधारगं कहिं गवेसामि । साहू भणंति - दीहो रायहत्यो । जो भोइतो भद्दगो भवति सो भणाति - सव्वं गवेसामि ति भणति, गवेसति य ॥

“पंते अनुसट्ठि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३७१] जाणह जेण हडो सो, कत्थ व मग्गामि नं अजाणंतो ।
इति पंते अनुसट्ठी-धम्म-निमित्तादिसु तहेव ॥

चू- जो पंतो सो भणइ - जाणह जेण हडो ताहे मग्गामि । अहं पुण अजाणंतो कुतो मग्गंतो दुल्लुदुल्लेमि अदेशिकात्ववत् इति । एवं भोतिगे भणंते पंते अनुसट्ठी धम्मकहा विज्जा मंता य प्रोयक्तव्यानि पूर्ववत् ॥

[भा. १३७२] असती य भेसणं वा, भीता भोइत्तस्स व भएणं ।
साहित्थदारमूले, पडिनीए इमेहि व छुहेज्जा ॥

चू- असती य अस्य व्याख्या-

[भा. १३७३] भोइयमादीनऽसती, अदवावेंते व भणंति जणपुरतो ।
बुज्झीहामु सकज्जे, किह लोगमताणि जाणंता ॥

चू- भोतिगमादीणऽसतीते वा भोतिगमादीनऽदवावेंति । “भेसणं व” ति अस्य व्याख्या- साधू जणं पुरतो भणंति - अम्हे लोगस्स नट्ठं विनट्ठं पब्भट्ठं जाणामो । अप्पणो कहं न जाणिस्सामो । जति अहं न अप्पहे तं संधारगं तो जनपुरतो हत्थे धेत्तुं दवावेमो ॥

अह तुम्हे न पत्तियह ता पेच्छह-

[भा. १३७४] पेहुण तंदुल पच्चय, भीता साहंति भोइयस्सेते ।

साहस्यि साहरंति व, दोण्ह वि मा होतु पडिनीओ ॥

चू- तंदुलादुविधा कज्जंति - मोरगगिरमिस्सा इतरे य । ताहे साधुमज्झातो एगो साधू अपसरति । गिहिणो पणीयो - तुब्भं एगो किं चि गेण्हतु । गिहिते य आगतो साधू भणाति - पंतीए ठाह, ठितेसु सो निमित्तिय साधू उदगं अंजलीए ददाति । जेण य तं दिट्ठं साहुणो धेप्पमाणं साधू तंदुले दाति । जेण गहितं तस्स पेहुणं तंदुलवतिमिस्से ददाति । इतरेसु सुद्धा । सो व नेमित्तियसाहू ते पेहुणे दड्ढुं भणाति - इमिणा गहियंति । एवं पच्चए उप्पन्ने भीता चिंतंति - भोतियस्स एते साहिस्संति, तो अन्हे साहूणं साधामो अप्पेमो वा अहवा - पडिनीतो “दोण्ह वि मा होउ” ॥

इमेसु पक्खिवति-

[भा. १३७५] पुढवी आउक्काते, अगडवणस्सइ-तसेसु साहरई ।

घेत्तूण व दातव्वो, अदिट्ठदट्ठे व दोच्चं पि ॥

चू- कश्चित् प्रत्यनीकः साधुचर्याभिज्ञः सचित्तपुढवीए आउ वणस्सति-तसेसु पक्खित्तं न गोण्हहंति ति पक्खिवति, कूवे वा पक्खिवति । जति वि एतेसु पक्खित्तो तहावि एत्ततो घेतुं दायव्वो । सव्वहा - “अदिट्ठे दट्ठे व दोच्चं पि” ति-कप्पस्स तइतोदेसेऽभिहितं ।

इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारिए वा सागारियसंतिए वा सेज्जासंधारए विप्पनसेज्जा से य अनुगवेसियव्वे, सिया से अ अनुगवेस्समाणे लभेज्जा तस्सेव अनुपदाव्वे सिया तं अनुगवेसमाणो नो लभेज्जा एव से कप्पती से दोच्चं पि उग्गहं अनुणवेत्ता परिहारं परिहरित्तए। दोच्चोग्गहो ति ॥

चोदग आह - न तस्स किं चि आइक्खिज्जति - जहा नट्ठो । गंतुं भणाति - “पुव्वं पडिहारितो इत्तो इदानिं निदेज्जं देहि” ति एस दोच्चोग्गहो । आयरिय आह -

[भा. १३७६] दिट्ठंत पडिहनित्ता, जतणाए भद्दओ विसज्जेति ।

मग्गंते जतणाए, उवधिऽग्गहणे ततो विवातो ॥

चू- दिट्ठं इति चोयगाभिप्रायं, तं पडिहनितता जयणाए संधारसामिणो कहिज्जंति । कहिते भद्दतो विसज्जेति - गच्चह न भणामहं किं चि । अहं पंतो संधारगं मग्गति ताहे अनुसद्धदी कज्जति । अनिच्छंते जयणाए पंतोवधी दिज्जति, उवकरणं वा । अनिच्छंते बला वा सारुवहिं गेण्हमाणे ततो नसमाणं (?) करणे विवाओ कज्जति ॥ अस्यैव गाथार्थस्य व्याख्या-

[भा. १३७७] परवयणाऽऽउट्ठेउं, संधारं देहि तं तु गुरु एवं ।

आनेह भणति पंतो, तो नं दाहं न वा दाहं ॥

चू- “परः” चोदकः तस्य वचनं धम्मकहाए आउट्ठेउं मग्गिज्जति- “तं संधारगं देहि” ति । “गुरु” आचार्य, स आह - एवं मायाते पणए तस्स चउगुरुअं पच्छित्तं । अहवा -पणएंतस्स “गुरुं” ति पच्छित्तं । भद्दपंतदोसा य । पंतो आह - आपेह तं संधारगं ततो दाहामि वा न वा ॥ पंतो भद्दो वा इमं चिंतेति -

[भा. १३७८] दिज्जंतो वि न गहितो, किं सुहसेज्जो इदानिं संजातो ।

हित नट्ठो वा नूनं, अथक्कजायाइ सूएमो ॥

चू- पुव्वाणुण्णवणकाले दिज्जंतो वि तदा निदेज्जो न गहितो । किं सो संधारगो सुहसेज्जो जातो ? जेण इदानिं “अथक्क” ति अकाले याचयंति । सूचयामीति - जाने हितो नट्ठो व ति ।

नूनमिति वित्तकार्थे ॥ इमे भद्दे दोसा -

[भा. १३७९] भद्दो पुण अग्गहणं, जाणंतो वा वि विप्परिणमेज्जा ।

किं फुडमेव न सिस्सइ, इमे हु अन्ने हु संथारा ॥

चू- अग्गहणमिति साहसु अनादरो सो संथारगो हितो नद्धो वा । इमे पुण मायाए पणएत्ति । एव जाणंतो सम्मदंसणपव्वज्जाभिमुहो वा विप्परिणमेज्जा । विप्परिणओ य भणेज्ज - फुडमेवऽहं किण्ण कहिज्जतिजहा संथारगो नद्धो हडो दद्धो वा । किं मायाए जायह ? अन्ने वि बहू संथारगा अत्थि । “हु” शब्दः प्रत्यत्रावधारणे ॥

[भा. १३८०] इति चोदगदिद्धंतं, पडिहंतुं कहिज्ज तेसि सब्भावो ।

भद्दो सो मम नद्धो, मग्गामि न तो पुणो दाहं ॥

चू- इति उवदंसणे, किं उवदंसयति ? भद्दपंतदोसा । अहवा - इति शब्दो एवकारार्थो दद्धव्वो । एवं भद्दपंतदोसदरिसनेन चोदगाभिप्पायं पडिहंतुं सब्भावो से जयणाए परिकहिज्जति । सब्भावकहणे भद्दगो भणाति - सो मम नद्धो न तुब्भं, अज्जप्पभित्तिं पग्गामि, तं लद्धं “पुणो” पुणो तुब्भं दाहामि ॥

[भा. १३८१] तुब्भे वि तव गवेसह, अहं पि जाएमि गवेसए अन्नं ।

नद्धो वि तुज्ज अनद्धो, वयंति पंतेऽनुसद्धादी ॥

चू- तुब्भे वि तं संथारगं गवेसह, अहं पि जाएमि त्ति गवेषयामि इत्यर्थः । अह तुब्भं संथारएण पओयणं तुरियं तो जाव सो लब्भति ताव अन्नं मग्गह । जयमाए वि सब्भावे कहिते, पंतो भणाति - नद्धे वि संथारगे तुब्भे मम अनद्धो । जतो जाणह, ततो संथारगं मोल्लं वा देह । एवं पंते भणमाणे अनुसद्धी-धम्मकहा-विज्जा-मंतादयो पओत्तव्वा ॥

अनुसद्धादीहिं अद्धंते विज्जादीहिं अभावे य मोल्लं मग्गंते इमा जयणा -

[भा. १३८२] नत्थि न मोल्लं उवधिं, देह मे तस्संतपंतदावणता ।

अन्नं व देंति फलगं, जतणा विभग्गिउं तस्स ॥

चू- अहिरण्ण-सोवण्णिया समणं ति, नत्थि मे मोल्लं । अह सो भणाति-उवहिं देह, ताहे जेण सो संथारगो आनितो तेन साहुणा तस्स संतियं अंतं पंतं उवकरणं दाविज्जति । न सारोवही दाविज्जति । अहवा - अन्नं से फलगं जयणाए मग्गिउं देति । तस्स एत्थ जयणासुद्धं मग्गिज्जति, अलब्भमाणे पग्गपरिहाणीए मग्गिउं देंति ॥ मुल्लोवकरणाभावे वा-

[भा. १३८३] सव्वे वि तत्थ रुंभति, भद्दग मोल्लेण जाव अवरण्हो ।

एगं ठवेत्तु गमणं, सो वि य जावऽड्ढमं काउं ॥

चू- कोइ रायवल्लभादि सव्वे साहुणो रुंभेज्जा, जति तत्थ कोइ अहाभद्दओ मोल्लेण मोएज्जा ताहे न सो पडिसेहियव्वो । अह पडिसेहं करेति तो चउगुरुं पच्छित्तं । असति मोए माणस्स जाव अवरण्हो ताव सव्वे सबालवुद्धा अच्छंति । ताहे अमुंचमाणे एगं खमगादि ठवेऊण सेसा सव्वे गच्छंति । सो विय एरिसो ठविज्जति - जो अड्ढमादि काउं समत्थो । अह असमत्थं ठवेत्ति तो चउगुरुं भवति ॥

[भा. १३८४] लद्धे तीरित कज्जं, तस्सेवार्षेति अहव भुंजंति ।

पभुलद्धे वऽसमते, दोद्योग्गहो तस्स मूलातो ॥

चू- एवं गवसंतेहिं लद्धे, जइ तेन तीरियं समत्तं कज्जं तो तस्सेव संधारयसामिणो अप्पेति । अह कज्जं ती परिभुंजति । अह संधारयसामिणा लद्धो, साहूण य कज्जं न समत्तं, ताहे तस्स समीवातो दोद्योग्गहो भवति । एवं सुत्ते दोद्योग्गहो ति भणियं ॥

नट्ठं पि कारणे अगवेसंतो अपच्छत्ती । तानि इमाणि कारणानि-

[भा. १३८५] विइयं पहुणिव्विसए, नट्ठुट्ठितिसुण्णमतमणप्पज्जे ।

असहू य रायदुट्ठे वोहिय-भय सत्थ सीसे वा ॥

चू- साहुस्स कज्जं सम्पत्तं, जो वि संधारगसामी एसो रायकुलेण निव्विसतो कओ, विसयभंणे वा नट्ठो, दुब्भिकखेण वा उट्ठितो उव्वसितु त्ति वुत्तं भवति । “सुण्ण”त्ति सपुत्तदारो आमंतणादिसु गतो, मृतो वा, अणप्पज्जो वा जातो । एए गिहत्यकारणा । इमे संजयकारणा असहु साहु, रायदुट्ठो, बोहिय भये वा न गवेसति, अद्धाण-सीसे वा सत्थवसगो गतो ॥

[भा. १३८६] अज्झयणम्मि पकप्पे, वितिओद्देसम्मि जत्तिया सुत्ता ।

संधारगं पडुच्चा, ते परिसाडम्मि निवतंति ॥

चू- पकप्पज्झयणस्स बितिओद्देसके जत्तिया संधारगसुत्ता ते मासलहु अहिकारो त्ति काउं सव्वे परिसाडिसंधारगेषु निवडंति । संधारगाहिकारे अपरिसाडी अत्यतो भणिया इति ॥

मू. (११७) जे भिक्खू इत्तरियं पि उवहिं न पडिलेहेति, न पडिलेहेतं वा सातिज्जति । तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारट्ठाणं उग्घातियं ॥

चू- भिक्खू पूर्ववत्, “इत्वर” स्वल्पः, सो पुण जहन्नो मज्झिमो वा । “न पडिलेहि” चक्खुणा न निरक्खति । पडिलेहणाए पफोडणपमज्जणाओ सूडताओ । मज्झिमे मासलहुं ति काउं एत्थ सुत्तणिवातो । अत्थओ ताव पडिलेहणा । इत्तरियगहणेण सव्वोवकरणगहणं कयं । अतो उवकरणं ताव वण्णेति पच्छा पडिलेहणा ।

अतो उवकरणं भण्णति, सो दुविधो-

[भा. १३८७] ओहे उवग्गहम्मि य, दुविधो उवधी समासतो होति ।

एक्केको वि य तिविधो, जहन्नओ मज्झिमुक्कोसो ॥

चू- ओहोवधित्ति ओहः संक्षेपः स्तोकः, लिंगकारकः । अवश्यं ग्राह्यः अवग्गहोवही, औत्पत्तिकं कारणमपेक्ष्य संजमोपकरणमिति गृह्यते । एस संकेवतो दुविधोवही । ओधिओ उवग्गहिओ य । तिविधो - जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो ॥

ओहोवही गणणपमाणेण पमाणपमाणेण य जुत्तो भवति । इमं गणणप्पमाणं-

[भा. १३८८] बारस चोद्दस पणुवीसओ य ओधोवधी मुणेयव्वो ।

जिनकप्पे थेराण य, अज्जाणं चेव कप्पम्मि ॥

चू- बारसविहो चोद्दसविहो पणुवीसविहो ओहोवही । एअं गणणप्पमाणं यथासंख्यं जिणाण थेराण अज्जाण य । कल्पशब्दो पि प्रत्येकं योज्यः ॥

[भा. १३८९] ओधोवधी जिणाणं, थेराणोहे उवग्गहे चेव ।

ओहोवधिमज्जाणं, अवग्गहिओ य नातव्वो ॥

चू- जिणाणं एगविहो ओहोवधी भवति । थेराणं अज्जाण य ओहियो उवग्गिओ य दुविहो भवति ॥ जिनकप्पियनिरूपणार्थमाह-

[भा.१३९०] जिनकप्पिया उ दुविधा, पाणीपाता पडिग्गहधरा य ।

पाउरणमपाउरणा, एक्केक्का ते भवे दुविधा ॥

चू- जिनकप्पिया दुविधा भवन्ति - पाणिपात्रभोजिनः प्रतिग्रह-धारिणश्च । एकैका दुविधा दड्ढव्वा - सपाउरणा इयरे य ॥ जिनकप्पे उवहीविभागो इमो -

[भा.१३९१] दुग-तिग-चउक्क-पणगं, नव दस एक्कारस एव बारसगं ।

एते अट्ट विकप्पा, जिनकप्पे होंति उवहिस्स ॥

चू- पाणिपडिगहियस्स पाउरणवज्जियस्स जहन्नोवही दुविधो - रयहरणं मुहपोत्तिया य । तस्सेव सपाउरणस्स एगकप्पगहणे तिविहो, दुकप्पगहणे चउव्विहो, तिकप्पगहणे पंचविहो । पडिग्गहधारिस्स अपाउरणस्स मुहपोत्तिय - रओहरण - पादनिजोगसहितो नवविहो जहन्न-ओ । तस्सेव एगकप्पगपणे दसविहो । दुकप्पगहणे एक्कारसविधो । तिकप्पगहणे बारसवि-धो । पच्छद्धं कंठं ॥

[भा.१३९२] अहवा दुगं य नवगं, उवकरणे होंति दुन्नि तु विकप्पा ।

पाउरणं वज्जित्ताणं विसुद्धजिणकप्पियाणं तु ॥

चू- जे पावरणवज्जिया ते विसुद्धजिणकप्पिया भवन्ति । तेसिं दुविध एव उवही भवति । दुविधो नवविधो वा ॥ अविस्सुद्ध-जिनकप्पियाणं इमो-

[भा.१३९३] पत्तं पत्ताबंधो, पायड्ढवणं च पादकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं च गोच्छओ पायनिजोगो ॥

[भा.१३९४] तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं चेव होति मुहपोत्ती ।

एसो दुवालसविधो, उवधी जिनकप्पियाणं तु ॥

चू- जिनकप्पियाणं गणणप्पमाणमभिहितं । इदानिं थेराण-

[भा.१३९५] एते चेव दुवालस, मत्तग अतिरंगचोलपट्टे उ ।

एसो चोद्दसरूवो, उवधी पुण थेरकप्पम्मि ॥

चू- इदानिं अज्जाणं गणणप्पाणं भण्णाति-

[भा.१३९६] पत्तं पत्ताबंधो, पादड्ढवणं च पादकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं, च गोच्छउ पायनिजोगो ॥

[भा.१३९७] तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं चेव होति मुहपोत्ती ।

तत्तो य मत्तओ खलु चोद्दसमे कमढएहोति ॥

चू- अट्टगमयं कंसभायणसंठाणसंठियं कमढयं चोलपट्टाणे चोद्दसमं मत्तयं भवति ॥ अन्नो देहलग्गो ओहिसो इमो-

[भा.१३९८] उग्गहनंतगपट्टे, अट्टोरुग चलणिया य बोधव्वा ।

अब्भितर-बाहि-नियंसणीय तह कुंचए चेव ॥

[भा.१३९९] ओकच्छिय-वेकच्छिय, संघाडी चेव खंधकरणी य ।

ओधोवहिम्नि एते, अज्ञाणं पन्नवीसं तु ॥

चू- एतातो दो दार-गाहाओ ॥ इयं व्याख्या-

[भा. १४००] अह उग्गहनंतग नाव-संठियं गुञ्जदेसरक्खट्ठा ।

तं तु प्पमाणेणेक्कं, घणमसिणं देहमासज्ज ॥

चू- अहेत्यानंतये, द्वारोपन्याससमंतरं व्याख्याग्रन्थ इति, यथा चोलस्स पट्टगो चोलपट्टगो एवं उग्गहस्स नंतगो उग्गहनंतगो इति । उग्गह इति जोणिदुवारस्स सामइकी संज्ञा । अहवा- उदुयं उगिण्हतीति उग्गहनंतगं, तच्च तनु पर्यति मध्ये विशालं नौवत् । ब्रह्मचर्यसंरक्षणार्थं गृह्यते । गणनाप्रमाणेनैकं । आर्तवबीजपातसंरक्षणार्थं घने वस्त्र क्रियते, पुरषसमानस्पर्शपरिहरणार्थं समानस्पर्शत्वाच्च मसिणे वस्त्र क्रियते । प्रमाणतः स्त्रीशरीरापेक्ष्यम् ॥

[भा. १४०१] पट्टो वि होति एगो, देहपमाणेण सो तु भइयव्वो ।

छादंतोग्गहणत्तं, कडिबंधो मल्लकच्छा वा ॥

चू- क्षुरिकापट्टिकावत् पट्टो दट्टव्वो, अंते बीडगबद्धो, पुहुत्तेण चउरंगुलप्पमाणो समइरित्तो वा, दीहत्तणेण इत्थिकडिप्पमाणो, पिहुलकडीए दीहो, किसकडीए हस्सतरो, एतदेव भाजं उग्गहनंतगस्स पुरपिट्टतो दो वि तोडेच्छाएंतो कडीए बज्जति । तम्मि बद्धे मल्लकच्छावद् भवति ॥

[भा. १४०२] अट्टोरुगो तु ते दो वि, गेण्हित्तुं छायाए कडीभागं ।

जानुप्पमाण चलनी, असिच्चिता लंखियाए व ॥

चू- अट्टो-उरुकार्थं भजतीति अट्टोरुगो । उपरिथा उग्गहनंतगं पट्टं च एते दो वि गिण्हित्तुं, सव्वं कडीभागं छादयति, मल्लचलणाकृति । नवरं - उरुगांतरे ऊरुगेसु च योनिबंधः । चलनिगा वि एरिसा चेव, नवरं - अहे जानुप्पमाणा योत्रकनिबद्धा, लंखिया-पारधानवत् ॥

[भा. १४०३] अंतो नियंसणी पुण, लीना कडि जाव अद्धजंघातो ।

वाहिरगा जा खलुगो, कडी य दोरेण पडिबद्धा ॥

चू- पुणो त्ति सरूवावधारणे पडिहरणकाले लीना परिहरिज्जति, मा उब्भूता जनहासं भविस्सति । उवरिं कडीओ आरद्धा अहो जाव अद्धजंघा । बाहिरनियंसणी उवरि कडीओ आरद्धा जाव अहो खलुगो, उवरिं कडीए दोरेण बज्जति ॥

अधो सरीरस्स षड्विधमुपकरणं, दवरकसप्तममाहितं । अतः ऊर्ध्वं कायस्स-

[भा. १४०४] छादेति अनुकुइए, गंडे पुण कंचुओ असिच्चियओ ।

एमेव य उक्कच्छिय, सा नवरं दाहिणे पासे ॥

चू- प्रच्छादयति “अनुकुए”त्ति अनुकुंचिता, अनुक्षिता इत्यर्थः, गंड-इति स्तना । अधवा- “अनुकुंचित” त्ति - अनुः स्वल्पं, कुंच स्पंदने, कुंचुकाभ्यंतरे सप्रवीचारा, न गाढमित्यर्थः । गाढ-परिहरणे प्रतिविभागविभक्ता जनहार्या भवंति, तस्मात् कंचुकस्य प्रसिद्धिलं परिधानमित्यर्थः । स च कंचुको दोहत्तणेण सहत्थेणं अट्टाइज्जहत्यो, पुहुत्तेणं हत्यो, असिच्चित्तो, कापालिककंचुकवत्, उभओ कडिदेसे जोत्तयपडिबद्धो । अहवा - प्रमाणं सरीरात् निष्पादयितव्यमित्यर्थः । कच्छए समीवं उवकच्छं, वकारलोपं काउतं छादयतीति उक्कच्छिया पाययसीलीए उक्कच्छिया । एमेव य उक्कच्छियाए प्रमाणं वक्तव्यम् । सा य समचउरंसा । सहत्थेण दिवह

हत्या । उरं दाहिणपासं पट्टिं च छादंति परिहिञ्जति । खंधे वामपासे य जोतपडिबद्धा भवति ॥

[भा. १४०५] वेकच्छिता तु पट्टो, कंचुगमुक्कच्छितं व छादंते ।

संघाडीतो चतुरो, तत्थ दुहत्था उवस्सयम्मि ॥

चू- उक्कच्छियं प्रति विपरीते उवअत्थे परिहिञ्जति, सा बंधानुलोमा पाययसीलीए वेयच्छिया भण्णति, तु सद्दो उक्कच्छियसाद्दश्यावधारणे दृष्टव्यः । वामपाश्वरं परिधानविशेषे वा दृष्टव्यः । सो य वेयच्छियापट्टो कंचुयं उक्कच्छियं व छाएंतो परिहिञ्जति । उवरि परिभोगाओ संघाडीओ चत्वार, पुहुत्तेण दुहत्थवित्थडा, दीहत्तेण कप्पपमाणा चउहत्था वा । एवं सेसासु वि तिसु संघाडीएसु दीहत्तणं पहुत्तं पुण गंथसिद्धं ॥ परिभोगमाह-

[भा. १४०६] दोन्नि तिहत्थायामा, भिक्खट्ठा एग एग उच्चारे ।

ओसरणे चउहत्था, अनिसण्णपच्छादनमसिणा ॥

चू- दो तिहत्थ वित्थडा जा ताण एक्का भिक्खट्ठा, एगा उच्चारे भवति । समोसरणं गच्छंती वउहत्थ पाउणति । तत्थ अनिसण्णाए खंधाओ आरद्धं जाव पाते वि पच्छातेति । वण्णसंजलणार्थं मसिणा । एता चउरो वि गणणप्पमाणेण एकं रूवं, युगपत् परिभोगाभावात् ॥

[भा. १४०७] खंधकरणी चउहत्थवित्थरा वातविधुतरक्खट्ठा ।

खुञ्जकरणी वि कीरति, रूववतीए कडुह हेउं ॥

चू- चउहत्थवित्थडा चउहत्थदीहा समचउरंसा पाउरणस्स वायविहुयरक्खणट्ठा चउफला खंधे कीरइ । सा चेव खंधकरणी, रूववतीए खुञ्जकरणत्थं पट्टिखंधखवंगंतरे संवत्तियाए मसिणवत्थपट्टेणेण उक्कच्छिवेयछिन्निक्काइयाए कडुभं कज्जति ॥

[भा. १४०८] संघातिएतरो वा, सव्वो वेसा समासतो उवधी ।

पासगबद्धमञ्जुसिरे, जं वाऽऽइण्णं तयं नेयं ॥

चू- सव्वो देस उवही प्रमाणप्रमाणेण दुगादिसंघातितो एगगिओ वा भवति । पासगबंधो कीरतिपासगबंधत्ता वेव अज्जुसिरोवहि सिव्वणाहिं वा झुसिरे, पडिथिग्गलं वा न दायव्वं, विरलिमादि वज्जितो वा अज्जुसिरो जं च दव्वखित्तकालभावेसु तं नेयं ग्राह्यमित्यर्थः ॥

ओहावहारणत्थं ओहावग्गहप्रदर्शनार्थं चाह-

[भा. १४०९] जिना बारसरूवाइं, थेरा चोद्दसरूविणो ।

ओहेण उवधिमिच्छंति, अओ उइं उवग्गहो ॥

[भा. १४१०] उक्कोसओ जिणाणं, चतुव्विहो मज्झिमो वि य तहेव ।

जहन्नो चउव्विहो खलु, एत्तो वोच्छामि थेराणं ॥

चू- पडिग्गहो तिन्नि य कप्पा एस चउव्विहो उक्कोसो । रयहरणं पडलाइं पत्तगबंधो रयत्ताणं एए चउरो मज्झिमो । मुहपोत्ति पादकेसरिया गोच्छओ पादद्ववणं च एस चउव्विहो जहन्नो । अतो परं थेराणं भण्णति-

[भा. १४११] उक्कोसो थेराणं, चउव्विधो छव्विधो य मज्झिमओ ।

जहन्नो य चउव्विधो, खलु एत्तो अज्जाण वोच्छामि ॥

चू- एत्थ वि तहच्चेव, नवरं-मज्झिमो छव्विधो । ते य पुव्वुत्ता चउरो मत्तय-चोलपट्टस-

हिता ॥

इतो अज्राणं-

[भा.१४१२] उक्कोसो अट्टविधो, मज्झिमओ होति तेरसविधो उ ।

जहन्नो चतुव्विधो खलु, एतो उ उवग्गहं वोच्छं ॥

चू- पुव्वुत्ता चउरो अब्भंतर-नियंसणी बाहिं नियंसणी संघाडी खंधकरणी य, एते उक्कोसया अट्ट । मज्झिमो तेरसविहो, - पुव्वुत्ता चउरो मत्तओ कमढयं उग्गहणंतयं पट्टो अद्धोरुओ चलणिया कंचुओ उक्कच्छिया वेकच्छिया । जहन्नो पुव्वुत्तो । अतो परं उवग्गहो जहन्न मज्झिमो उक्कोसो भण्णति ॥

[भा.१४१३] पीढग-निसज्ज-दंडग-पमज्जणी घट्टए डगलमादी ।

पिप्पल-सूयि-नहहरणि, सोधणगदुगं जहन्नो उ ॥

चू- छगणं पीढगं मिसिया वा निसज्जा उण्णिया खोमिया । डंडपमज्जणी य अववा-उस्सग्गियं अववातोवादियं वा रयोहरणं । आदिग्गहणा उच्छारो उगणादि वा । सोहणगं दुगं दंते कण्णे य ॥ एस जहन्नो । इमो मज्झिमो-

[भा.१४१४] वासत्ताणे पनगं, चिलिमिणि पणगं दुगं च संथारे ।

दंडादी पणगं पुण, मत्तगतिग पादलेहणिया ॥

चू- वासत्ताणे पणगं वाले सुत्ते सूती-पलास-कुडसीस्सगच्छए य । चिलिमिणिपणगं - पोत्ते वाले रज्जु कडग डंडमती । संथारओ दुगं - झुसिरो अज्जुसिरो य । डंडपणगं - डंडए विदंडए लट्ठी विलट्ठी नालिया य । मत्तयतिगं - खेल - काइय-सण्णा ॥

[भा.१४१५] चम्मतिगं पट्टदुगं, नातव्वो मज्झिमो उवधि एसो ।

अज्राण वारए पुण, मज्झमए होति अतिरित्तो ॥

चू- चम्मतिगं - पत्थरणं पाउरणं उवविसणं । अहवा - कत्ती तलिया वज्झा । पट्टदुगं-संथारोत्तरपट्टो य । अहवा - पल्लत्थिया सण्णाहणपट्टो य । अज्राण वि एस चेव नवरं - उट्टाहपच्छादणवारए अतिरित्ते भवति ॥ इदामिं उक्कोसो ।

[भा.१४१६] अक्खा संथारो य, एगमनेगंगिओ य उक्कोसो ।

पोत्थगपणगं फलगं, बितियपदे होति उक्कोसो ॥

चू- समोसरण अक्खा । संथारुगो एगंगिओऽणेगंगिओ य । पोत्थगपणगं गंडी कच्छभी मुट्ठी छिवाडी य संपुडयं च । फलगं जत्थ पडिज्जति । मंगलफलहं वा जं बुट्टवासिणो भणियं । एस उवग्गहिओ सबितियपदेण उक्कोसओ भणिओ ॥ इदानिं पडिलेहणा -

[भा.१४१७] पडिलेहणा तु तस्सा, कालमकाले सदोस-निदोसा ।

हीणतिरित्ता य तथा, उक्कम-कमतो य नायव्वा ॥

[भा.१४१८] पडिलेहण पप्फोडण, पमज्जणा चेव जा जहिं कमति ।

तिविहम्मि वि उवहिम्मि, तमहं वोच्छं समासेणं ॥

चू- चक्खुणा पडिलेहणा, अक्खोडगप्पदाणं पप्फोडणा, मुहपोत्तिय - रयहरण - गोच्छगेहिं

पमज्जणा । एताओ तिविहोपकरणे जहन्नमज्झिमुक्कोसे जा जत्थ संभवति तं समासतो भणामि ॥

[भा. १४१९] पडिलेहणा य पफोडणा य वत्थे कम्मंति दो भेया ।

पडिलेहण पाणिम्मि, पमज्जणा चेव नायव्वा ॥

चू- वत्थे पडिलेहण-पफोडणाओ दो भवंति । पाणि त्ति हत्थो, तत्थ पडिलेहण-पमज्जणाओ दो भवंति । अहणिवेडेति त्ति पफोडणा, सा अविधि त्ति काउं न भवति ॥

[भा. १४२०] पडिलेहणा पमज्जणा, पादम्मि कम्मंति दो वि एताओ ।

दंडगमादीसु तहा, दिय-रातो अओ परं वोच्छं ॥

[भा. १४२१] पडिलेहितम्मि पादे, के यी पफोडणं पि इच्छंति ।

गोच्छगकेसरियाहि य, वत्थेऽवि पमज्जणा नियमा ॥

चू- पाददंडगे आदिसद्दातो-पीढ-फलग-संधारग-सेज्जाए पडिलेहण-पमज्जणा दो भवंति । पाद-वत्थेसु पफोडणा प्रदर्शनार्थमाह । केति आयरिया भणंति- पडिलेहिए पादे जमंगुलीहिं आहम्मति सा पफोडणा । पादवत्थेसु गोच्छगपादकेसरियाहिं नियमा पमज्जणा संभवति, तत्केचिन्मतमित्यर्थः ॥

इदानिं पडिलेहण-पमज्जण-पफोडणा दिवसतो का कत्थ संभवति त्ति भण्णति ।

[भा. १४२२] पडिलेहण पफोडण, पमज्जणा चेव दिवसतो होंति ।

पफोडणा पमज्जण, रत्ति पडिलेहणा नत्थि ॥

चू- पादादिए उवकरणे जहासंभवं दिवसतो तिन्नि वि संभवंति । राओ य पफोडण पमज्जणा य दो संभवंति, पडिलेहणा न संभवति अचक्खुविसयाओ ॥

[भा. १४२३] पडिलेहणा पमज्जण, पायादीयाण दिवसओ होइ ।

रत्तिं पमज्जणा पुण, भणिया पडिलेहणा नत्थी ॥

चू- पडिलेहण त्ति दारं गतं । इदानिं “काले” त्ति दारं-

[भा. १४२४] सूरुग्गते जिणाण, पडिलेहणियाए आढवणकालो ।

थेराणऽनुग्गतम्भी, उवधिणा सो तुलेत्तव्वो ॥

चू- जिना इति जिनकप्पिया, तेसिं उग्गए सूरिए पडिलेहणाऽऽढवणकालो भवति । थेरा-गच्छवासी, तेसिं अनुग्गए सूरिए पडिलेहणा । सीसो पुच्छति - अनुग्गए सूरिए का वेला ? आयरिओ आह- उवधिणा सो तुलेत्तव्वो । तुलणा परिच्छेदः, जहा इमेहिं दसहिं अगेहिं पडिलेहिएहिं सूरिओ उद्वेति तथा तं कालं तुलेति ॥

[भा. १४२५] मुहपोत्तिय-रयहरणे, कप्पतिग-णिसेज्ज-चोलपट्टे य ।

संधारुत्तरपट्टे य, पेक्खिते जधुग्गमे सुरे ॥

चू- मुहपोत्तिय रयहरणं, कप्पतियं, दो निसेज्जाओ, चोलपट्टो, संधारुत्तरपट्टो अ । एतेसु “पेक्खिए” त्ति प्रत्युपेक्षितेसु सूर्य उदेति । अन्ने भणंति - एकारसमो दंडओ । सेसं वसहिमादि उदिते सुरिए य पडिलेहंति ततो सज्जायं पट्टवेंति ॥ इमो भाण-पडिलेहणकालो-

[भा. १४२६] चउभागवसेसाएष पढमाए पोरिसीए भाण-दुगं ।

पडिलेहणधारणता, भयिता चरिमाए निक्खवणे ॥

चू- पढमपहचउभागावसेसा य चरिमत्ति भण्णति, तत्थ काले भाण - दुगं पडिलेहिज्जति । सो भत्तट्ठी इतरो वा । जति भत्तट्ठी तो अन्निक्खित्तेहिं चेव पढति सुणेति वा । अहाभत्तट्ठी तो निक्खिवति, एस भयणा । एस उदुबद्धे वासासु वा विही । अन्ने भण्णति - वासासु दोवि निक्खिवन्ति । चरमपोरिसीए पुण ओगाहंतीए चेव पडिलेहेजनिक्खिवन्ति । ततो सेसोवकरणं, ततो सज्जायं पडुवेंति ॥

[भा.१४२७] पढमचरमाहिं तु पोरिसीहि पडिलेहणाए कालेसो ।
तव्विवरीओ उ पुणो, नातव्वो होति तु अकालो ॥

चू- एस पढमचरमपोरिसीसु कालो । काले त्ति दारं गतं । तव्विवरीतो अकालो पडिलेहणाए । जति पुण अद्धाणे वा अन्नेन वा वाघायकारणेण पढमाए न पडिलेहियं, ताहे अकाले वि जाव चउत्थी न उग्गाहेति ताव पडिलेहियव्वं । जति व पडिलिहियमेत्ते चेव चउत्थो ओगाहेति, तह वि पडिलेहियव्वं ॥ अकालेत्ति दारं गतं । इदानिं सदोसात्त दार-

[भा.१४२८] आरभडा सम्मद्दा, वज्जेतव्वा य मोसली ततिया ।
पप्फोडणा चउत्था, वक्खित्ता वेइया छट्ठा ॥

चू- आरभडं-जहाभिहितविधानतो विपरीयं । अहवा - तुरियं अन्नम्मि वा दरपडिलेहंति, अन्नं आढवेति । सम्महणावेण्टयमज्झतो जत्थ वा निसण्णो बला कट्ठिउं पडिलेहेति । उट्टमुहो तिरियं वा कुट्टादिसु आमुसंतं पडिलेहेति मोसली । रेणुगुंडियं वा पप्फोडेति, पप्फोडणा विधिं खिवित्ता । अहवा - दूरत्थं वत्थं अन्नं भणाति - “खिवाहि आरतो जा पडिलेहेमि” त्ति विक्खित्तं । छट्ठो वेतिया दोसो, ता य पंच - जानुवरि कोप्परा काउं पडिलेहेति, उट्टवेतिआ । एगजानुं दुबाहंतो काउं पडिलेहेति, एगतोवेतिता । दो वि जानू बाहंतो काउं पडिलेहेति, दुहितोवेतिता । जानू हेट्टाओ ट्ठित्तैसु हत्थेसु पडिलेहेति, अहोवेइआ । दोण्ह वि ऊरुआण अंतंठितासु बाहासु पडिलेहेति, अंतोवेइया ॥ अहवा इमे छट्ठोसा-

[भा.१४२९] पसिढिल-पलंब-लोला, एगामोसा अनेगरूवधुणा ।
कुणति पमाणपमादं, संकियगणणोवगं कुज्जा ॥

चू- पसिढिलं गेण्हति । एगपासाओ पलंबं गेण्हति । महीए लोलंतं पडिलेहेति । “एगा मोस”त्ति तिभागे घेत्तुं अविच्छेदामोसेणताणेति जा बितियतिभागो । अनेगाणि रूवाणि जुगवं पडिलेहेति । अक्खोडगादिप्पमाणे प्पमायं करेति । जस्स जं संकियं भवति स गणंतो पडिलेहेति ॥

सदोसपडिलेहणाए इमं पच्छित्तं-

[भा.१४३०] मासो य भिण्णमासो, पणगं उककोस-मज्झिम-जहन्ने ।
दुप्पडिलेहित-दुपमज्जितम्मि उवधिम्मि पच्छित्तं ॥

चू- दुप्पडिलेहिए दुप्पमज्जिते दोसेहिं वा आरभडादिएहिं पडिलेहंतस्स उक्कोसे मासलहुं, मज्झिमे भिण्णमासो, जहन्ने पणगं ॥ सवोसत्ति दारं गतं । इदानिं निदोसे त्ति-

[भा.१४३१] उट्ठं थिरं अतुरितं, सव्वंऽता वत्थ पुव्व पडिलेहे ।
तो बितियं पप्फोडे, ततियं च पुणो पमज्जेजा ॥

चू- उद्धमिति उक्कडओ निविद्धो, थिरमिति, दढं गेणहति । अतुरितं परिसंथियं, सव्वं वत्थं अंतातो पढमं पडिलेहेति । ततो वितिया पप्फोडणा पउंजति, अक्खोडगा ददातीत्यर्थः, ततो ततिया पमज्जणा पउंजति ॥

[भा. १४३२] अनच्चावितं अवलियं, अनानुबंधी अमोसलिं चैव ।

छपुरिमा नवखोडा, पाणी पाण य पमज्जणं ॥

चू- नच्चणं सरीरे, वत्थे वा । सरीरे उक्कपणं, वत्थेवि विकारा करेति । न नच्चावियं अनच्चावियं । बलियं पि सरीरे वत्थे य, न वलियं अवलियं । निरंतरं अक्खोडपमज्जणा अकरणं अनानुबंधी । कट्ठादिसु अमोसली । तिरियद्धित्ते वत्थे तिन्नि दाउं अक्खोडा परावत्तेउं पुणो तिन्नि एते छपुरिमिति पुव्वं दायव्वं । ततो नव अक्खोडा पमज्जणंतरिआ दायव्वा । दाहिणहत्थकणिद्ध अनामियाहिं पढमतिभागमज्जे घेत्तुं, अनामिय-मज्झिमाहिं मज्झ-तिभागमज्जे घेत्तुं, परावत्तेउं पुणो तिन्नि एते छपुरिमिति पुव्वं दायव्वं । ततो नव अक्खोडा पमज्जणंतरिआ दायव्वा । दाहिणहत्थकणिद्ध-अनामियाहिं पढमतिभागमज्जे घेत्तुं, अनामिय-मज्झिमाहिं मज्झ-तिभागमज्जे घेत्तुं, पदेसिणीहिं ततियतिभागमज्जे घेत्तुं, अहो वामहत्थकरतलपसारियस्सोवरि अतुरियादयो अक्खोडगा तिन्नि पमज्जणातो ततियवारए पुणो तिन्नि । एवं नव अक्खोडा पमज्जणातो य ॥ निद्धोसेत्ति दारं गतं । इदानिं हीनातिरित्ते त्ति दारं-

[भा. १४३३] पडिलेहण-पप्फोडण, पमज्जणे वि य अहीनमतिरित्ता ।

उवधिम्मि य पुरिसेसु य, उक्कमकमतो य नातव्वा ॥

चू- पडिलेहण-पप्फोडण-पमज्जणा य एतातो अहीनमतिरित्ता कायव्वा । हीनातिरित्ते त्ति दारं गतं । उक्कमकमतो त्ति दारं - “उवधि - पुरिसेसु” । उवधिम्मि पच्चूसे पुव्वं मुहपोत्ती, ततो रयहरणं, ततो अंतो - निसिज्जा, ततो बाहिर - निसिज्जा, चोलपट्टो, कप्प, उत्तरपट्टं संधारपट्टं, दंडगो य । एस कमो अन्नहा उक्कमो । पुरिसेसु पुव्वं आयरियस्स, पच्छ परिण्णी, ततो गिलाण, सहादियाण । अन्नहा उक्कमो ॥ उक्कमे अपडिलेहणाए य पच्छित्तं-

[भा. १४३४] चाउम्मासुक्कोसे, मासियमज्जे य पंच य जहन्ने ।

तिविधम्मि उवधिम्मि, तिविधा आरोवणा भणिता ॥

चू- उक्कोसे चाउम्मासो, मज्झिमे मासो, जहन्ने पनगं । तिविधे - जहन्नमज्झिमुक्कोसे ॥

[भा. १४३५] इत्तरिओ पुण उवधी, जहन्नओ मज्झिमो य नातव्वो ।

सुत्तणिवातो मज्झिमे तमपडिलेहेत्ते आणादी ॥

चू- इत्तरगहणातो जहन्नमज्झिमे सुत्तणिवातो । मज्झिमे तमपडिलेहंतस्स आणादिया य दोसा ॥ इमे संजमदोसा-

[भा. १४३६] घरसंताणग-पणगे, घरकोइलियादिपसवणं चैव ।

हित-नडुजाणणट्ठा, विच्छुय तह सेडुकारी य ॥

चू- घरसंताणगोत्ति अपेहिए लूतापुडगं संबज्झति । पणओ उल्ली अपेहिते भवति । गिहिकोइला पसवति । हियं नडुं वाSंभारियं भवति । गुन्दि विच्छुग - सप्पादिया पविसंति । अप्पेहिते तेहिं

वि आयविराहणा भवति । सेडुयारिया, धन्नारिया गिहं करेजा । जम्हा एते दोसा तम्हा सव्वोवही दुसंझं पडिलेहियव्वो ॥ कारणे पुण अपेहंतो वि अदोसो । इमे य ते कारणा-

[भा. १४३७] असिवे ओमोयरिए गेलण्णद्धाणसंभमभये वा ।
तेणयपउरे सागारे संजमहेतुं व बितियपदं ॥

चू- असिवगहितो न तरति, तम्पडियरगा वा वाउलत्तणओ । ओमे पए छिय आरद्धा हिंडितं पडिलेहणाए नत्थि कालो । गिलाणो न तरति एगागी । अद्धाणे सत्थवसो न पेहे । अगनिमादि संभवा न पेहे । बोहिगादिभये वा । तेणयपउरे सारीवही य मा पस्सिहिंति, न पेहे कसिणोवहि ति । सागारिए न पेहेति, ३पावासगाण वा अग्गतो न पेहेति । संजमहेउं वा-महियाभिण्णवास-सचित्तरएसु बितिय-पदेण अपेहितो वि सुद्धो ॥

उद्देशकः-२ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे द्वितीय उद्देशकस्य
[भद्रबाहुस्वामिरचिता निर्युक्तियुतं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदासमहत्तर कृता चूर्णः परिसमाप्ता ॥

उद्देशकः-३

चू- भणितो बितिओ । इदानिं ततिओ । तत्थ संबंधमाह-

[भा. १४३८] उवधी पडिलेहेत्ता, भिक्खग्गहणं तु तं कहिं कुजा ।
सट्टाणे अनोभट्टं, अधवा उवधी उ आहारो ॥

चू- उवहि ति पडिग्गहो, तं भिक्खावेलाए पेहेत्ता तत्थ भिक्खग्गहणं कायव्वं । तं पुण भिक्खग्गहणं कहिं कायव्वं ? सट्टाणे । अहवा - बितियजामे भिक्खावेला तत्थ चरिमाए पडिग्गहं पेहेत्ता भिक्खग्गहणं करेति । अहवा - चरिमाए पेहेत्ता भिक्खग्गहणं काहिंति, न निक्खिवंति । अत्थपोरिसिं काउं तत्थ भिक्खं हिंडंति । तं कहिं कुजा ? “सट्टाणे” ति सट्टाणं मूलवसहिगामो, घरं वा । “अनोहट्टं” अजाणियं । अहवा - कोंटलादिउवकरणविरहियं एस संबंधो । अहवा - उवही वुत्तो, इहं आहारो । द्वितीयोऽयं सम्बन्धः ॥

मू. (११८) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावतिकुलेसु वा परियावसहेसु वा, अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइम वा ओभासिय ओभासिय जायइ; जायंतं वा सातिज्जति ॥

चू- भिक्खू-पूर्ववत्, आगंतारो जत्थ आगारी आगंतु चिट्ठंति तं आगंतारं । गामपरिसट्टाणं ति वुत्तं भवति । आगंतुगाण वा कयं आगार आगंतारं बयावासे ति । आरामे आगारं आरामा-गारं । गिहस्स पती गिहपती, तस्स कुल गिहपतिकुलं, अन्यग्गहमित्यर्थः । गिहपज्जायं मोत्तुं पव्वज्जापरियाए ठिता तेसिं आवसहो परियावसहो । एतेसु ठाणेसु ठितं अन्नउत्थियं वा असणाइ ओभासति साइज्जति वा तस्स मासलहुं । एस सुत्तथो । इमा सुत्तफासिया-

[भा. १४३९] आगंतारादीसुं, असणादोभासती तु जो भिक्खू ।
सोआणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू-आगंतारादिसु गिहत्थमन्नतिथियं वा जो भिक्खू असमाती ओभासति सो पावति आणा -अणवत्थमिच्छत् - विराधनं च ॥

[भा.१४४०] अगमेहि कतमगारं, आगंतू जत्थ चिड्ढति अगारो ।
परिगमणं पज्जाओ, सो चरगादी तु नेगविधो ॥

चू-“अगमा” रुक्खा, तेहिं कतं अगारं । आगंतुं जत्थ चिड्ढति आगारा तं आगंतागारं । परि-समंता गमणं गिहिभावगतेत्यर्थः । पज्जाओ पव्वज्जा, सो य चरग-परिव्वाय-सक्ख-आजीवगमादिनेगविधो ॥

[भा.१४४१] भद्देतरा तु दोसा, हवेजज ओभासिते अ ठाणम्मि ।
अचियत्तोभावणता, पंते भद्दे इमे होंति ॥

चू-अट्टाणठितोभासिते पंतभद्दोसा । पंतस्स अचियत्तं भवति, ओभावणं वा, अहो इमे-दमगपव्वइया जेण एगमेगं अट्टाणेसु असणादि ओभासंति, न वा एतेसिं कोइ भद्दे ति काउं देति ॥ इमे भद्द दोसा ।

[भा.१४४२] जध आतरोसे दीसइ, जध य विमग्गंति मं अठाणम्मि ।
दंतेंदिया तवस्सी, तो देमि णं भारितं कज्जं ॥

चू-जहा एयस्स साहुस्सातरो दीसति, जह य मं अट्टाण-ट्ठियं विमग्गंति । दंतेंदिया तवस्सी, तो देमि अहं एतेसिं नूनं ‘भारितं कज्जं’ आपत्कल्पमित्यर्थः ॥

[भा.१४४३] सट्ठि गिही अन्नतिथी, करिज्ज ओभासिते तु ओ असंते ।
उग्गमदोसेगतं, खिप्पं से संजतट्टाए ॥

चू-अट्टाऽस्यास्तीति अट्टी, सो य गिही अन्नतिथीओ वा, ओभासिए समाणे से इति स गिही अन्नतिथीओ वा खिप्पं तुरियं सोलसण्हं उग्गमदोसाणं अन्नतरं करेज्जा संजयट्टाए ॥

[भा.१४४४] एवं खलु जिनकप्पे, गच्छे निक्कारणम्मि तह चेव ।
कप्पति य कारणम्मी, जतणा ओभासितुं गच्छे ॥

चू-एवं ता जिनकप्पे भणियं । गच्छवासिणो वि निक्कारणे । एवं चेव कारणजाते पुण कप्पति थेरकप्पियाणं ओभासिउं ॥ किं ते कारणा ? इमे-

[भा.१४४५] गेलण्ण-रायदुट्ठे, रोहग-अट्टाणमंचिते ओमे ।
एतेहिं कारणेहिं, असती लंभम्मि ओभासे ॥

चू-गिलाणट्टा, रायदुट्ठे वा, रोहगे वा अंतो अफच्चंता, अंचित्ते वा अंचियणं नाम दात्र (उ)संधी तत्थ त(भ)वणीओ खंचि(ध)याओ न वा निप्फण्णं, निप्फण्णे वा न लब्भति । ओमं दुभिक्षं । एवं अंचिए ओमे दीर्घ-दुर्भिक्षमित्यर्थः । एतेहिं कारणेहिं अलब्भंते ओभासेज्जा ॥

[भा.१४४६] भिन्नं समतिक्रंतो, पुव्वं जति उण पणगपणगेहिं ।
तो मासिएसु पयतति, ओभासणमादिसू असट्ठो ॥

चू-इमा जयणा - पढमं पणणदोसेण गेणहति, पच्छा दस-पन्नरस-वीस-भिण्णमास-दोसेण य । एवं पणगभेदेहिं जाहे भिन्न समतिक्रंतो ताहे मासिअट्टाणेसु ओभासणादिसु जतति असट्ठो ॥

तत्थं ओभासणे इमा जयणा -

[भा.१४४७] तिगुणगतेहिं न दिट्ठो, नीया वुत्ता तु तस्स उ कहेह ।

पुट्ठाऽपुट्ठा चेते, तो करेति जं सुत्तपडिकुट्ठं ॥

चू- पढमं घरे ओभासिज्जति । अदिट्ठे एवं तयो वारा घरे गवेसियव्वो । तत्थ भज्जाति नीया वत्तव्वातस्स आगयस्स कहेज्जाह “साधूतव सगासं आगया कज्जेणं” घरे अदिट्ठे पच्छ आगंतारादिसु दिट्ठस्स घरगमणाति सव्वं कहेउं, तेन वंदिते अवंदिते वा तेन य पुट्ठे अपुट्ठे वा जं सुत्ते पडिसिद्धं तं कुव्वंति ओभासंति इत्यर्थः ॥

मू. (११९) एवं अन्नउत्थिया वा गारत्थिया वा; ॥

मू. (१२०) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा; ॥

मू. (१२१) अन्नउत्थिणीओ वा गारत्थिणीओ वा; असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१४४८] पढमम्मी जो तु गमो, सुत्ते बितियम्मि होति सो चेव ।

ततिय-चउत्थे वि तहा, एगत्त-पुहुत्त-संजुत्ते ॥

चू- पढमे सुत्ते जो गमो बितिये वि पुरिसपोहत्तियसुतते सो चेव गमो, ततिय-चउत्थेसु वि इत्थिसुत्तेसु सो चेव गमो ॥

मू. (१२२) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा कोउहल्लपडियाए पडियागयं समाणं- अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा ॥

मू. (१२३) अन्नउत्थिया वा गारत्थिया वा ॥

मू. (१२४) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा ॥

मू. (१२५) अन्नउत्थिणीओ वा गारत्थिणीओ वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

चू- कोऊहल्ल-पडियाए कोऊहल्लप्रतिज्जया, कोतुकुणेत्यर्थः । तमागतं जे असणाती ओभासति तस्स मासलहुं ।

[भा.१४४९] आगंतारागरेसुं, आरामागारे तथा गिहावसहे ।

पुव्वड्डिताण पच्छ, एज्ज गिही अन्नतित्थी वा ॥

चू- आगंताइसु साहू पुव्वड्डिता पच्छ गिही अन्नउत्थी वा एज्ज ॥

— एएसिं आगमनकारणं-

[भा.१४५०] केयि अहाभावेणं, कोऊहल केइ वंदण-निमित्तं ।

पुच्छिस्सामो केयी, धम्मं दुविधं व घेच्छामो ॥

चू- केति अहापवत्तिभावेणं, केति कोऊएणं, केइ वंदनं-निमित्तं, केइ संसयं पुच्छिस्सामो, केति दुविधं धम्मं - साहुधम्मं सावगधम्मं वा घेच्छामो ॥

[भा.१४५१] एत्तो एगतरेणं, कारणजातेण आगतं संतं ।

जे भिक्खू ओभासति, असनादी तस्सिमे दोसा ॥

चू- तस्सिमे भद्-पंतदोसा-

[भा.१४५२] आत-परोभावणता, अदिन्नदिन्ने व तस्स अचियत्तं ।

पुरिसोभावणदोसा, सविसेसतरा य इत्थीसु ॥

चू-अलद्धेअप्पणोओभावणा “सुद्धानलभंति”ति । अदिन्नेपरस्सओभावणा “किवणो”ति [अ] दिन्ने वा अचियत्तं भवति । महयणमज्जे वा पणइतो “देमि”ति पच्छा अचियत्तं भवति दाउं । पुरिसे ओभावण दोसा एव केवला । इत्थिआसु ओभावणदोसा संकादोसा य, आय-परसमुत्था य दोसा ॥

[भा. १४५३] भद्दो उग्गमदोसे, करेज्ज पच्छण्ण अभिहडादीनि ।

पंतो पेलवगहणं, पुणरावत्तिं तथा दुविधं ॥

चू- भद्दो उग्गमेगतरदोसं कुज्ज, पच्छण्णाभिहडं पागडाभिहडं वा आणिज्ज । पंतो साहुसु पेलवगहणं करेज्ज - अहो इमे अदिन्नदाना जो आगच्छति तमोभासंति । साहु - सावगधम्मं वा पडिवज्जामि ति ओभासति । ओभासिओ दुरूढो पडियणित्तो ति जाहे सावगो होहामि ताहे न मुइहंति जइ पव्वज्जं गेच्छामि ति एगो विपरिणमति तो मूं, दोसु नवमं, तिसु चरिमं, सावगवतेसु चरिमं, जं च ते विपरिणया असंजमं काहंति तमावज्जंति । अहवा - निण्हएसु वच्चंति । जम्हा एते दोसा तम्हा न ओभासियव्वो ॥ आगओ एवं पच्छितं - परिहरियं, आणा अनुपालिया, अणवत्था मिच्छत्तं य परिहरियं । दुविहविराहणा परिहरिता । कारणे पुण ओभासति । इमे य कारणा-

[भा. १४५४] असिवे ओमोदरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जतणा ओभासितुं कप्पे ॥

[भा. १४५५] तिगुणगतेहिं न दिट्ठो, नीया वुत्ता तु तस्स तु कहेह ।

पुट्ठाऽपुट्ठा व ततो, करेत्तिमं सुत्त-पडिकुट्ठं ॥

[भा. १४५६] एगत्ते जो तु गमो, नियमा पोहत्तियम्मि सो चेव ।

एगत्तातो दोसा, सविसेसतरा पुहुत्तम्मि ॥

चू- असिवे जता मासं पत्तो ताहे घरं गंतुं ओभासिज्जति । अदिट्ठे महिला से भण्णति - अक्खेज्जासि सावगस्स साधुणो दट्ठुमागता ते आसि । सो अविरइयसमीवे सोउं अहभावेन वा आगतो सव्वं से घरगमणं कहिज्जति, कारणं च से दीविज्जति, ततो जयणाए ओभासिज्जति । जइ सो भण्णति - घरं एज्जह, ताहे तेणेव समं गंतव्वं, मा अभिहडं काहि ति असुद्धं वा । एवं रायदुट्ठादिसु वि ॥ एगत्तियसुत्तातो पोहत्तिएसु सविसेसतरा दोसा-

[भा. १४५७] पुरिसाणं जो तु गमो, नियमा सो चेव होइ इत्थीसु ।

आहारे जो उ गमो, नियमा सो चेव उवधिम्मि ॥

चू- जो पुरिसाणं गमो दोसु सुत्तेसु, इत्थीण वि सो चेव दोसु सुत्तेसु वत्तव्वो । जो आहारे गमो सो चेव अविसेसिओ उवकरणे दट्ठव्वो ॥

मू. (१२६) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा ॥

मू. (१२७) अन्नउत्थिएहि वा गारत्थिएहि वा ॥

मू. (१२८) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा ॥

मू. (१२९) अन्नउत्थिणीहि वा गारत्थिणीहि वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा

अभिहडं आहट्टुदिज्जमाणं पडिसेहेत्ता तमेव अनुवत्तिय अनुवत्तिय, परिद्विय परिवेद्विय, परिजविय परिजविय, ओभासिय ओभासिय जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

चू-आगंतागाराइसु ठियाण साहूणंअन्नतिथी गारत्थिओवा अभिहडं आमुखेन हुतं, अभिहंतं, पारणादिसु कोइ सही सयमेव आहट्टु दलएज्ज । तं पडिसेहेत्ता “तमेव”त्ति तं दायारं, अनुवत्तिय त्ति सत्तपदाइं गंता, परिवेद्विय त्ति पुरतो पिड्डतो पासतो ठिच्चा, “परिजविय”त्ति परिजल्प्य, तुब्भेहिं एयं अन्हट्टा आणियं, मा तुब्भ अफलो परिस्समो भवति, मा वा अधितिं करेस्सह, तो गेण्हामो एवं ओभासंतस्स मासलहुं । सुद्धे वि असुद्धे । पुण जेण असुद्धं तमावज्जे ।

[भा.१४५८] आगंतागारेसुं आरामागारे तहा गिहावसहे ।

गिहि अन्नतित्थिए वा, आणेज्जा अभिहडं असनं ॥

[भा.१४५९] ओलग्गमणुवयणं, परिवेद्वण पासपुरउ ठातुं वा ।

परिजवणं पुण जंपइ, गेण्हामो मा तुमं रुस्स ।

चू-“अनुवयणं”त्ति ओलग्गिउं अनुव्रजितुं, परिवेद्वणं पुरतो पासओ ठाउं, परिजल्पनं परिजल्पः, इमं जंपइ - गेण्हामो, मा तुमं रुसिहिसि ॥

[भा.१४६०] तं पडिसेवेतूणं, दोच्चं अनुवत्तिय गेण्हती जो उ ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू-तमाहडमेव पडिसेहेउं एकः प्रतिषेधः । द्वितीयो अनुवइ त्ति ओलग्गिउं अनुवज्जितु ग्रहा जो एवं गेण्हति तस्स आणादी दोसा, भद्दपंतदोसा य, आणाए भंगो, अणवत्था कता, अन्नहा कारंतेण मिच्छत्तं जहनियं ॥ इमो संजमविराहणादोसो भद्दपंतदोसो य-

[भा.१४६१] एतेण उवातेणं, गेण्हंती भद्दओ करे पसंगं ।

अलियाभिरता माई, कवडायारा व ते पंतो ॥

चू-भद्वो चित्तेइ - एतेण उवाएण गेण्हंति, आहडे पुणो पसंगं करेति । पंतो पेलवगहणं करे, भणेज्ज-वा अलियं अनृतं तम्मि अभिरया अलियाभिरया, न गेण्हामो त्ति भणित्ता पच्छ गेण्हंति । मायाविणो तत्थ दसहीए न गेण्हंति, इह पडिणीयंतस्स गेण्हंति, कवडं कृतकाचारा, कवडेण सव्वं पव्वज्जं आयरंति, न एतेसिंकोइ सब्भावो अत्थि । अहवा - सब्भावेण माइकिरियाजुत्तो कवडायारमाती भण्णति, एवं पंतो वयति । जम्हा एते दोसा तम्हा न एवं घेत्तव्वं ॥

कारणे पुण गहणं कुव्वंति-

[भा.१४६२] असिवे ओमोयरिए रायदुट्टे भये व गेलण्णे ।

अद्धाण रोधए वा, जतणा पडिसेवणा गहणं ॥

चू-पडिसेहेउ जतणाए गेण्हंति ॥ का य जयणा ? इमा-

[भा.१४६३] जति सव्वे गीतत्था, गहणं तत्थेव होति तु अलंभे ।

मीसेसणुवा इत्तूणं, मा य पुणो तत्थ एहामो ॥

चू-जाहे पणगाइजयणाए मासलहुयं पत्तो ताहे जइ सव्वे साधू गीतत्था ताहे तत्थेव वसहीए गेण्हंति, पसंगणिवारमत्थं च भण्णति - अन्हं घरगयाणं चेव दिज्जति, न आणिज्जति । तानि भणंति - “अज्जेक्कं गेण्ह न पुणो आणेमो” ताहे घेप्पति । अलंभेति अप्पावेत्ता असीतमीसे पुण

तेसिं । अगीताण पुरतो पडिसेहेउं पच्छतो तस्स अनुवतिऊण भणाति - मा पुणो आणेह, तत्थेव अन्हे हिंडंता एहामो ॥ निमंतेज्ज - अहवा - जइ अन्नदोसवज्जितं भद्दपंतदोसा वा न भवति ताहे गेण्हति । इमं च भणति-

[भा. १४६४] तथा दूराहडं एतं, आदरेण सुसंभितं ।

मुहवण्णो य ते आसी, विवण्णो तेन गेण्हिमो ॥

चू- तुमे दूराओ आनियं, आयरेण य प्राणीयं, वेसवाराइणा य संभियं कयं, तुज्झ पडिसेहिते मुहवण्णो विवण्णो आसि तेन गेण्हामो । एवं जयणाए गेण्हति । पसंगो निवारितो, अगीता य वंचिया, आहडप्रतिनिवृत्तभावात्मीकृतत्वात् । एवं इत्थियासु वि एवं पुहुत्त सुत्ते वि ॥

मू. (१३०) जे भिक्खू गाहावति-कुलं पिंडवाय-पडियाए पविट्ठे पडियाइक्खिए समाणे दोच्चं तमेव कुलं अनुप्पविसति, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- पडियाइक्खिए त्ति प्रत्याख्यातः, अतिथ्यावित्ते त्ति भणियं भवति, दोच्चं पुनरपि तमेव प्रविसति, तस्स मासलहुं, आणाइणो य दोसा । निज्जुत्ती-

[भा. १४६५] जे भक्खू गिहवतिकुलं, अतिगते पिंडवात-पडियाए ।

पच्चक्खित्ते समाणे, तं चेव कुलं पुणो पविसे ॥

चू- जेत्ति निदेसे, भिक्खू पूर्ववत्, गिहस्स पती गिहपती, तस्स कुलं गृहमित्यर्थः, अतिगतः- प्रविष्टः, पिंडपात-प्रतिज्ञया, पच्चक्खातो प्रतिषिद्ध, प्रत्याख्यानेन समः समाणे त्ति प्रत्याख्या- नेत्यर्थः । अहवा - समाणे त्ति पच्चक्खाउ होउ तमेव पुणो प्रविशे ॥

[भा. १४६६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं तधा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, पच्चक्खाते तु न प्विसे ॥

चू- दुविहा विराधना - आयसंजमे । जम्हा एते दोसा भावति तम्हा न तं पुणो कुलं पविसे ॥ अह पविसति इमे दोसा-

[भा. १४६७] दुपय-चतुप्पदनासे, हरणोद्दवणे य डहण खण्णे य ।

चारियकामी दोच्चादीएसु संका भवे तत्थ ॥

चू- तम्मि कुले दुप्पदा दुअक्खरिया त्ति, चउप्पद अश्चादि नट्ठं हरितं वा, सो संकिज्जति । एवं उद्दविते य धरादि दाहे, खते य क्खए, चारिउ त्ति भंडिउ त्ति कामी उब्भामगो, ण्हुसादिआण वा दुइत्तणं करेइ एवं संकिते निस्संकिते वा जं तमावज्जे, साहुहिं घरं चारियं त्ति रायकुले कहेज्ज एव गेण्हणादयो दोसा ॥ कारणओ पुण दोच्चं पि पविसति-

[भा. १४६८] वित्थियपदमणाभोगे, अंचित-गेलण्ण-पगत-पाहुणाए ।

रायदुट्ठे रोधग, अद्धाणे वा वि तिविकप्पे ॥

चू- अनाभोगेण दोच्चं पि पविसे तमणीओ खच्चियाओ जत्थ तं अंचियं दाउं संधिमादी दुर्भिक्षं वा गिलाणकारणेण वा भुज्जो पविसति; अन्नत्थ न लभति पगतं संखडी, भिक्खावेला पविट्ठस्स न देसकालो आसि, अपज्जते भुज्जो पविस त्ति एवं पाहुणगातिएसु वि, अद्धाणे वा वि । तिविकप्पे त्ति आदि मज्जे अवसाणे य । अहवा - गेलण्णादिएसु कज्जेसु एसणिज्जे अलब्भमाणे तिपरियल्ल विकप्पे पुणो तेसु चेव पित्तेण दोच्चं वारं पविसति ॥

[भा.१४६९] एतं तं चेव घरं, अपुव्वघरसंकडेण वा मूढो ।

पुट्टो पुण सेसेसु, कहेति कज्जं अपुट्टो वा ॥

चू-अनाभोगपविट्टो गिहीण सुणेंत नं भणति - एयं तं चेव घरं ति । अहवा - अपुव्वघरसंकडेण वा पविट्टो, भणाति - “एयं तं चेव घरं” ति । “सेसेसु”त्ति गिलाणादिसु कारणेसु गिहीसु पुच्छितो अपुच्छितो वा गिलाणट्टो वा दोच्चं पि आगत त्ति कज्जं कहेति ॥

[भा.१४७०] भावितकुलाणि पविसति, अदेसकालो व जेसु से आसी ।

सुण्णे पुणरागतेसू, भद्दगऽसुण्णं च जं आसी ॥

चू-अहवा - जे साहू साहूणीहिं पविसंतेहिं भाविता कुला न संकातिता दोसा भवंति, तेसु दोच्चं पि कारणे पविसति । अदेसकालो वि जेसु कुलेसु आसि पुणो तेसु देसकालेसु पविसति । जं वा भिक्खाकालेसु सुण्णं आसि तेसु पुणो पविसति । भद्दगकुलं वा असुण्णं जं आसि तत्थ केणइ कारणेण भिक्खा न दत्ता तं पुणो पविसति ॥

मू. (१३१) जे भिक्खू संखडि-पोयणाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

चू-संखडि त्ति-आउआणि जम्मि जीवाण संखडिज्जति सा संखडी । संखडिसामिणा अनुण्णातो तो तम्मि रसवतीए पविसित्ता ओअनात्ति पलोइउं भणाति - “इतो य इतो पयच्छाहि” त्ति, एस पलोग्गपण । जो एवं गेण्हति असणाति तस्स मासलहुं ।

[भा.१४७१] आइण्णमणाइण्णा, दुविधा पुण संखडी समासेणं ।

जा सा तु अनाइण्णा, तीए विहाणा इमे हीति ॥

चू-सा संखडी समासेण दुविधा - आइण्णा अनाइण्णा य । साधूण कप्पणिज्जा आइण्णा, इतरा अनाइण्णा, तीसे इमे विहाणा । तुसदोऽवधारणे ॥

[भा.१४७२] जावंतिया पगणिया, सखेत्ताखेत्त बाहिराऽऽइण्णं ।

अविसुद्धपंथगमणा, सपच्चवाता य भेदा य ॥

[भा.१४७३] आचंडाला पढमा, बितिया पासंड-जाति-णामेसु ।

सखेत्ते जा सकोसे, अक्खेत्ते पुढविमादीसु ॥

चू-पढमा त्ति जावंतिगा ताए सव्वेसिं तडियकप्पडिगाणं आचंडालेसु दिज्जति । “बितिय”त्ति पगणिता, प्रकर्षेण गण्या प्रगण्या, पासंडीणं चेव तेसिं पगणियाणं, दस ससरक्खा, दस शाक्या, दश परिव्राट्, दस-श्वेतपटा एवमादि । सखेत्ते जा सकोसं जोयणभंतरे, क्षेत्रावग्रहाभ्यन्तरेत्यर्थः । अखित्ते जा सचित्तपुढवीए, सचित्तवणस्सत्तिकायादिएसु वा ठिता ॥

एतासु चउसु वि इमं पच्छित्तं-

[भा.१४७४] जावंतिगाए लहुगा, चतुगुरु पगणीए लहुग सक्खेत्ते ।

मीसग सचित्त-ऽनंतर-परंपरे कायपच्छित्तं ॥

चू-जावंतियाए अत्थतो चउलहुं, सुत्तादेसतो मासलहुं । पगतियाए चउगुरु । सक्खित्ते संखडिगमणे चउलहुं, परित्तमीसेनंतरे मासलहुं, अनंतमीसे अनंतरे मासगुरुं । दोसु वि मीसेसु परंपरे लहुगुरु पणग, सचित्ते परित्तअनंतरे चउलहुं, परंपरे मासलहुं, अनंतरे एते चेव गुरुगा । एयं

कायपच्छित्तं ॥ “बाहिर” तिस्य व्याख्या-

[भा. १४७५] बहि वुद्धी अद्धजोयण, लहुगादी अद्धहिं भवे सपयं ।

चरगादी आइण्णा, चतुगुरु हत्थादि भंगो य ॥

चू- बहिखेत्तस्स जाव अद्धजोयणे चउलहुं, ततो परंपरवद्धि ए अद्धजोयणे चउगुरुगं, दिवद्धजोयणे छलहुं, दुसु छगुरु, चउसु छेओ, अद्धसु जोयणेसु मूलं, भिक्खुणो सपदं । उवज्जायस्स चउगुरुगातो अद्धसु य अनवट्ठो । आयरियस्स छल्लहुयातो अद्धसु चरिमं । अहवा - खेत्तबहि ति पढमं ठाणं, ततो परं अद्धजोयणवद्धी ए अट्ठेसु चउलहुगाति अट्ठसु पदेसु । “सपतं” ति पारंचियं भवति । अहवा - खेत्तबहिअद्धद्धजोणवुद्धी ए चउलहुगादि चउसु जोयणेसु पारंचियं । अभिक्खेसेवाते अट्ठसु सपदं पावति । आतिन्न ति अस्य व्याख्या - चरग-परिव्वायग-हडुसरक्खादि एहिं तडियकप्पडि एहिं य जा आइण्णा आकुला तं गच्छतो चउगुरु, तत्थ जतिजणसमद्देण हत्थपायपत्तादियाणं भंगो भवति । च सद्दाओ उवकरण सेहातियाण अवहारो भवति ॥ अवि सुद्धपह ति अस्य व्याख्या-

[भा. १४७६] कायेहऽविसुद्धपहा, सावत तेणेहि पच्चवाता तु ।

दंसणबंभे आता, तिविध अवाता बहि तहिं वा ॥

चू- संखडिं गच्छतो अंतरा का एहिं पुढवीआउवणस्स तितसाति एहिं पहो अदिसुद्धो-संसक्तेत्यर्थः । “संपच्चावाय” ति जत्थ पच्चवाओ अत्थि सा सपच्चवाता । ते य पच्चवाया अंतरा बहिं वा, सीहादिसावयतेणाहिमादिया । ते तु अनभिगयधम्मा तत्थ चरगादि एहिं वुग्गाहिज्जति, एस दंसणावातो । चरियादियाहिं अन्नाहिं वा इत्थीहिं मत्तप्रमत्ताहिं आतपरसमुत्थेहिं दोसेहिं बंभविराहणा, एस चरणावायो । आयावातो वुत्तो । एतेहिं तिविधा अवाया भवंति ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. १४७७] दंसणावाय लहुग, सेसावाएस चउगुरु होंति ।

जीवित-चरित्तभेदा, विसचरिगादीसु गुरुगा तु ॥

चू- दंसणावाये चउलहुं, सेसावाओ बंभावायो आयविराहणा य एतेसु चउगुरुं । इदानि “भेदा य” ति अस्य व्याख्या - जीवित पश्चार्धम् । तत्थ कताति पडिनीओ उवासागादि विसं गरं वा देज्ज, जीवितभेदो भवति । चरिगाओ अन्नतराओ वा कुलटाओ चरित्तभेतो हवेज्ज । जीवित-चरणभेदेसु चउगुरुगं चेव पच्छित्तं ॥

[भा. १४७८] एसमणाइण्णा खलु, तच्चिवरीता तु होति आइण्णा ।

आइण्णाए कोयी, भत्तेण पलोयणं कारे ॥

चू- एस जावंतियादिदोसदुट्ठा अनातिण्णा । जावंतियातिदोसविप्पमुक्का आइण्णा । कोइ सट्ठी आइण्णाए भणाति - तुब्भे पलोएह, जं एत्थ रुद्धति तं अच्छउ, सेसं मरुगादीआणं पयच्छामि ॥

[भा. १४७९] तं जो उ पलोएज्जा, गेण्हेज्जा आयइज्ज वा भिक्खू ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- एवं भणितो जो तं पलोएज्ज गेण्हेज्ज वा, आदिएज्ज वा सो आणाभंगे वट्ठति, अनवत्थं करेति, मिच्छत्तं जणयति । आयसंजमविराधनं च पावति ॥

पुर्वं पलोतिते गहिते वा इमे दोसा-

[भा.१४८०] पडिनीय विसक्खेवो, तत्थ व अन्नत्थ वा वि तन्निस्सा ।

मरुगादीण पओसो, अधिकरणुप्फोस वित्तवयो ॥

चू- साधुणा जं पलोइयं भत्तपाणगं तत्थ पडिनीओ उवासगादि विसं खिवेज्ज । साधुनीसाए वा पविट्ठोअन्नत्थ वा को ति विसं पक्खिवेज्जा । अच्छंते य ठवणादोसा, मरुगादयः संखडिसामियस्स पदुट्ठा भोत्तं नेच्छते, समणाण पुर्वं दत्तं उक्कोसं वा ठविय ति अगारदाहं वा करेज्ज, साहुं वा पदुट्ठो हणेज्ज, असुइएहिं वा छिक्कंति । उप्फोसेज्ज अहिगरणं भवति, सो वा सखडिसामिओ धीयारेसु अभुंजंतेसु संजयाणं पदुसेज्ज । रिक्को मे वित्तवयो जाओ होज्जति । अथवा - धिज्जाइयाणं दानं दाउं भंजावेइ, एताणट्ठा विनवओ अधिगो जाओ ति ॥

भवे कारणं जेण पलोएज्ज ।

[भा.१४८१] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाणरोधए वा, जतणाए पलोयणं कुज्जा ॥

[भा.१४८२] इमा जयणा - हत्थेण अदेसिते अनावडंतो मणो न मंतो य ।

दिस्सण्णतो मुहो भणति दोज्ज ने कज्जममुएणं ॥

चू- हत्थेण न दाएति, इमो इओ ति, अनावडंतो अनाभिडंतो उ फासणादोसपरिहरणत्थं (नउणतो प्र.) नतो अन्नतो मुहं पलोएत्तो सणियं भणाति “अमुगेण दहिमादिणा कज्जं होज्ज”, तं च गच्छुवग्गहकरं पणीयं पलिट्ठं पज्जत्तं दव्वं पलोएति ॥

मू. (१३२) जे भिक्खू गाहावइ-कुलं पिंडवाय-पडियाए अनुपविट्ठे समाणे परं ति-घरंतराओ असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अभिहडं आहट्टु दिज्जमाणं पडिग्गाहेति; पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- तिन्नि गिहाणि तिघरं, तिघरमेव अंतरं तिघरंतरं, किमुक्तं भवति गृहत्रयात् परत इत्यर्थः । अहवा - तिन्नि दो अंतरात् तृतीयअंतरात् परत इत्यर्थः । आयाए गृहीत्वा किंचित् असनाती अभिहडदोसेण जुत्तं आहट्टु साहुस्स देज्ज जो अनाइण्णं, तिघरंतरा परेणं आइण्णे वा अनुवउत्तो गेण्हति तस्स मासलहुं । इमो निज्जुत्ति-वित्थरो-

[भा.१४८३] आइण्णमनाइण्णं, निसिहाभिहडं व नो निसीहं वा ।

निसीहाभिहडं ठप्पं, नो निसीहं तु वोच्छामि ॥

चू- आहडं दुविधं - आइण्णमनाइण्णं च । अनाइण्णं दुविधं-निसीहाभिहडं, नो निसीहाभिहडं च । निसीहं नाम अप्रकाशं, नो निसीहं नाम प्रकाशं । निसीहाभिहडं चिट्ठउ ताव, नो निसीहं ताव वोच्छामि ॥

[भा.१४८४] सग्गाम-परग्गामे, घरंतरे नो घरंतरे चेव ।

तिघरंतरा परेणं, घरंतरं तं मुणेयव्वं ॥

चू- सग्गामाहडं दुविहं - घरंतरं, नो घरंतरं च । तिघरंतराओ परेणं जं तं घरंतरं भण्णति ॥

[भा.१४८५] बाडग-साहि-निवेसण, सग्गामे नो घरंतरं तिविहं ।

परगामे वि य दुविधं, जलथल नावाए जंघाए ॥

चू- बाडगाओ, साहितो, निवेशणातो - वाडगस्स पाडगेति संज्ञा, घरपंती साही भण्णति, महाघरस्स परिवारघरा निवेशणं भण्णति । जं परगामाहडं तं दुविहं - सदेसगामाओ, “इयरे” ति परदेसगामाओ वा । एवं दुविधं पि जलेण वा थलेण वा आणिज्जति । जं जलेण, तं नावा तारिमेण वा, जंघातारिमेण वा ॥ जं थलेण तं-

[भा. १४८६] भंडी बहिलग काए सीसेण चतुव्विधं थले होति ।

एक्केकं तं दुविधं, सपच्चवातेयरं चेव ॥

चू- “भंडी” गड्डी भण्णति । “बहिलगो” ति गोणातिपिड्डीए लग्गादिएसु आणिज्जति “काए” ति कावोडीसंकातिएण आणिज्जति, सिरेण वा, एयं चउव्विधं थलेण भवति । एवं जल - थलेसु दुविधं पिसपच्चवायं, “इतरं” वा अपच्चवायं । पच्चवाओ पुण जले गाहा-मगर-मच्छादि, थले चोर-सावत-वालातितो अनेगविहो ॥

[भा. १४८७] एतं सदेसाभिहडं, भणितं एमेव होति परदेसे ।

जल-थलमादी भेया, सपच्चवातेतरा नेया ॥

चू- परदेसाभिहडे वि जल - थलादिभेदा सपच्चवाया इतरा सव्वे भाणियव्वा ॥

एयं नो निसीहं भणियं । निसीहं भण्णति-

[भा. १४८८] एसेव गमो नियमा, निसीहाभिहडे वि होति नायव्वो ।

आइण्णं पि य दुविधं, देसे तह देसदेसे य ॥

चू- निसीहाभिहे वि एसेव गमो नेयव्वो । एयं सव्वं अनाइम्मं भणियं । इदानि आइण्णं तं दुविधं-देसे देसदेसे य । देसो हत्थसयं, तस्स संभवो परिभुज्जमाणीए दीहाए घंघसालाए, संखडीए वा परिएसणपंतीए । हत्थसता आरतो देसदेसो भण्णति ॥

[भा. १४८९] सुत्तनिवातो सग्गामाभिहडे तं तु गेण्हे जे भिक्खू ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- सग्गामाभिहडे सुत्तणिवातो, सेसं कंठं ॥ अमाइण्णं पि कारणे गेण्हेज्जा, न दोसो-

[भा. १४९०] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भये व गेलण्णे ।

अद्धाण रोधए वा, जतणा गहणं तु गीतत्थे ॥

चू- पनगपरिहाणी जयणाए जतिऊण जाहे मासियं पत्तो ताहे गेण्हति । गीयत्थ-गहणाता गीयत्थो तं गेण्हंतो वि संविग्गो भवति । अहवा - जयणं जाणति ति गीयत्थो गेण्हति स निद्वोसो । अगीयत्थे पुण नत्थि जयणा, तेन तस्स जहा तहा गेण्हतो सदोसतेत्यर्थः ॥

मू. (१३३) जे भिक्खू अप्पणो पाए आमज्जेज वा पमज्जेज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अप्पणो पाए आमज्जति एकसि, पमज्जति पुणो पुणो । अहवा हत्थेण आमज्जणं, रयहरणेण पमज्जणं । तस्स मासलहुं । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १४९१] आइण्णमणाइण्णा, दुविहा पादे पमज्जणा होति ।

संसत्ते पंथे वा, भिक्ख-वियारे विहारे य ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । जा सा आइण्णा सा इमा - अनेगविहा, संसत्तो पादो आमज्जितव्वो, पंथे

वा अथंडिलातो थंडिलं, थंडिलाओ वा अथंडिलं, अथंडिलातो वा थंडिले विलक्खणे, सकायस्ये ति काउं संकमंतो कण्हभोमातीसु पमज्जति, भिक्खातो वा पडिनिद्यत्तो, वियारे ति सण्णाभूमीओ वा आगतो, विहारे ति सज्जायभूमीए, गामंतराओ वा कुल-गणादिसु कज्जेसु पडिआगओ पमज्जति मा उवकरणोवघातो भविस्सति ति ॥

[भा. १४९२] एसा आइण्णा खलु तव्विवरीता भवे अनाइण्णा ।
सुत्तमनाएण्णाइं, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

चू- खलु अवधारणे, एवमातिकारणवतिरित्ता अनातिण्णा, सुत्तनिवातो अनाइण्णासुतं अनाइण्णपमज्जणं निसेवंतस्स आणादीया दोसा ॥ इमा संजमविराहणा-

[भा. १४९३] संघट्टणा तु वाते, सुहुमे यऽन्ने विराधए पाणे ।
बाउसदोसविभूसा, तम्हा न पमज्जए पादे ॥

चू- पमज्जणे वाता संघट्टिज्जति, अन्ने य पयंगादी सुहुमे बादरे वा विराहेति, बाउसदोसो आ बंभचेरे अगुत्ती, तम्हा पादे न पमज्जते ॥

[भा. १४९४] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जुव्वातखज्जमाणे वा ।
पुव्वं पमज्जिऊणं वीसामे कंडुएजा वा ॥

चू- अणप्पज्जो अनात्मवशः, खित्तचित्तादिएसु पमज्जणाइ करेज्ज । अप्पज्जो वा उव्वातो श्रान्तः सपमज्जिउं विसामिज्जति, खज्जमाणो वा पादो पमज्जिउं कंडुइज्जति । उक्तार्थं च पश्चार्धम् ।

मू. (१३४) जे भिक्खू अप्पणो पाए संवाहेज्ज वा पलिमदेज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

चू- “सं” इति प्रशंसा । शोभना बाहा संबाहा । सा चउव्विहा-अट्ठि सुहाए, मंस-रोम-तया, सा गुरुमाइयाण वियाले संबाधा भवति । जो पुण अट्टरत्ते पच्छिमरत्ते वि दिवसतो वा अनेगसो संबाधेति सा परिमहा भण्णति ।

मू. (१३५) जे भिक्खू अप्पणो पाए तेलेण वा घएण वा वसा वा नवनीए वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेतं वा मिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६) जे भिक्खू अप्पणो पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा उल्लालेतं वा उव्वट्टेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३७) जे भिक्खू अप्पणो पाए सीयोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोवंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सीतमुदगं सीतोदगं, “वियड”ति व्यपगतजीवं, उसिणमुदगं उसिणोदगं, तेन अप्पणो पादे एकसि उच्छोलणा, पुणो पुणो पधोवणा । एवं सव्वे सुत्ता उच्चारेयव्वा । अब्भंगो थोवेण, बहुणा मक्खणं । अहवा - एकसि बहुसो वा । कक्कादि प्रथमोद्देशक अंगादान गमेण नेयं ।

मू. (१३८) जे भिक्खू अप्पणो पाए फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

चू- अलत्तरंगं पादेसु लाएउं पच्छा फुमति । तं जो रयति वा, फुमति वा । एतेसि पंचणं सुत्ताणं संगहगाहा-

[भा. १४९५] संबाहणा पधोवण कक्कदीणुव्वलण मक्खणं वा वि ।

फुमणं वा राइल्लं वा जो कुञ्जा अप्पणो पादे ॥

चू- संबाहणत्ति विस्सामणं, सीतोदगाइणा वधोवणं, कक्काइणा उव्वलणं, तेल्लाइणा मक्खणं, अलत्तगाइणा रंगणं, करेति तस्स आणाइया दोसा ॥

[भा. १४९६] एतेसिं पढमपदा, सइं तु बितिया तु वहुसो बहुणा वा ।

संबाहणा तु चतुधा, फूमंते लग्गते रागो ॥

चू- एतेसिं सुत्ताणं पढमपदा संबाहणादि सकृत् करणे द्रष्टव्या, बितियपदा परमद्दणात्ति बहुवारकरणे बहुणा वा करणे दृष्टव्या । संबाहणा चउव्विहा उक्ता । अलक्ककरंगो फुमिज्जंतो लग्गति ॥

[भा. १४९७] सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तम्हा, एते तु पदे विवज्जेज्जा ॥

चू- सव्वेसु जहासंभवं विराहणा भणियव्वा । गाढसंबाहणा चम्मं अवणेज्ज, अट्ठिभंगं वा करेज्ज । एवं उव्वलणे वि । पधोवणे एव चेव, उप्पलावणादि वणे वि दोसा य । अब्भंगे वि मच्छिगांति-संपातिम-वहो ॥

[भा. १४९८] आत्त-पर-मोहुदीरण, बाउसदोसा य सुत्तपरिहाणी ।

संपातिमाति घातो, विवज्जयो लोगपरिवायो ॥

चू- रंगे पधोवणात्तिसु य आय-पर-मोहोदीरणं करेति, बाउसदोसो (सा) य भवति (भवन्ति), सुत्तत्थाणं च परिहाणी भवति । साधुक्रियायाः साधोरपरस्य वा विपर्ययो विपरीतता भवति । साधु-श्रावक-मित्याद्यष्टिलोके परिवादो “पदाभ्यङ्गकरणेन परिज्ञायते न साधुरिति” ॥

कारणतो करेज्ज-

[भा. १४९९] बितियपदं गेलण्णे, अद्धाणुव्वात्त - वय - वासासु ।

आदी पंचपदाऊ, मोह-तिगिच्छाए दोन्निंतरे ॥

चू गिलाणस्स अद्धाणे वा, “उव्वायस्स” वातेण वा गहियस्स, वासासु वा । “आइ”त्ति गिलाणपयं तम्मि संबाहाती पंचवि पया पउत्तव्वा । वेज्जोवदेसेण पायतलरोगिणो मगदंतियातिलेवेण अन्नेण वा रंगो कायव्वो । सेसेसु अद्धाणात्तिसु जहासंभवं । मोह-तिगिच्छाए रयणं फुमणं वा दो य कायव्वा । अहवा - संबाहातियाण पंचण्ह पदाणं आइल्ला चउरो पता गिलाणाइसु संभवन्ति । दो फुम्ण रयण पता मोहं-तिगिच्छाए संभवन्ति । चोदगाह - नणु फुमण - रयणे मोहवुद्धी भवति? आयरियाह - सातिसतोवदेसेण जस्स तथा कज्जंते य उवसमो भवति तस्स तथा कज्जति । किट्टिगात्ति आसेवणे वा । अद्धाणसंबाहणात्ति जहा संभवं । एवं वाते वि संबाह-रोय-अब्भंगणात्ति । वासासु वा कद्दमलित्ताण घोवणेत्ति । अंगुलिमंतरा य कुहिया, कोद्व-पलालधूमेण रज्जति ॥

एवं कायाभिलावेण छ सुत्ता भाणियव्वा-

मू. (१३९) जे भिक्खू अप्पणो कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सात्तिज्जति ॥

मू. (१४०) जे भिक्खू अप्पणो कायं संबाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमद्देतं वा

सातिञ्जति ॥

मू. (१४१) जे भिक्खू अप्पणो कायं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४२) जे भिक्खू अप्पणो कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उवहेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४३) जे भिक्खू अप्पणो कायंसीयोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोवेंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४४) जे भिक्खू अप्पणो कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिञ्जति ॥

चू- एए छ सुत्ता पूर्ववत् । इमो अइदेसगाहत्थो-

[भा.१५००] पादेसुं जो तु गमो, नियमा कायम्मि होति स च्चेव ।

नायव्वो तु मतिमता, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

चू- जो पायसुत्तेसु गमो कायसुत्तेसु वि छसु सो चेव दइव्वो । केण नायव्वो ? मतिमता । मतिरस्यास्तीति मतिमं । पुव्वं उस्सग्गपदं, अवरं अववातपदं ॥ एवं वणाभिलावेण ते चेव छ सुत्ता वत्तव्वा-

मू. (१४५) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४६) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४७) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिंगेज्ज वा, मक्खेज्जंतं वा मिलिंगेज्जंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४८) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा उल्लोलेंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१४९) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं सीयोदग-वियडेण वा, उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१५०) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिञ्जति ॥

[भा.१५०१] दुविधो कायम्मि वणो, तदुब्भवागंतुगो तु नातव्वो ।

तद्दोसो व तदुब्भवो, सत्थादागंतुओ भणिओ ॥

चू- कायव्वणो दुविधो - तत्थेव काये उब्भवो जस्स दोसो य तब्भवो, आगंतुएण सत्थातिणा कओ जो सो आगंतुगो । इमो तब्भवो तद्दोसो - कुट्टं, किडिमं, दइ, विकिच्चिका, पामा, गंडातिया य । आगंतुगोसत्थेण खग्गातिणा, कंटगेण वा, खानूतो वा, सिरोवेवो वा, दीहेण वा, सुणह-डक्को वा ॥

[भा.१५०२] एतेसामण्णतरं, जो तु दणंमि सयं करे भिक्खू ।

पमज्जणमादी तु पदे, सो पावति आणभादीणि ॥

चू- एतेसिं अन्नतरे व्रणे जो पमज्जणातिपदे करेज्ज तस्स आणाती दोसा मासलहुं च पच्छित्तं।
सीस आह - वेयणद्देण किं कायव्वं ? आयरिय आह-

[भा.१५०३] नद्युप्पतितं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिव्वाए ।

अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खंऽहियासए सम्मं ॥

चू- “नच्च” ति ज्ञात्वा दुःखमुत्पन्नं, वेद्यत इति वेदना, तिव्वाए वेयणाए सव्वं सरीरं व्याप्तमित्यर्थः । न दीनो अदीनो पसन्नमनो स्वभावस्थ इत्यर्थः, न वा ओहयमनसंकप्पे । अहवा - हा माते ! हा पिते ! एवमादि न भासते । जो सो अदीनो न वेयणद्वो अप्पणो सिरोरुकुट्टणादि करेति । अहवा - न वेयणद्वो चिंतेति - “अप्पाणं मारेमि” ति तं दुक्खमुप्पन्नं सम्मं अहियासेयव्वं इत्यर्थः ।

कारणे पुण आमज्जणाति करेज्ज-

[भा.१५०४] अब्बोच्छित्तिनिमित्तं, जीयट्ठी वा समाहिहेतुं वा ।

पमज्जणमादी तु पदे, जयणाए समारे भिक्खू ॥

चू- सुत्तत्थाणं अवोच्छित्ति करिस्सामि, जीवितट्ठी वा जीवंतो संजमं करिस्सामो, चउत्थाइणा वा तवेण अप्पाणं भाविस्सामि, पान-दंसण-चरित्त-समाहि-साहणट्ठा वा । अहवा - समाहिररणेण वा मरिस्सामि ति आमज्जणादिपदे जयणाए समायरेज्ज । जयणा जहा जीवोवघातो न भवतीत्यर्थः ।

मू. (१५१) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थ-जाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा अच्छिंदंतं वा विच्छिंदंतं वा सातिज्जति ।

चू- गच्छती ति गंडं, तं च गंडमाला, जं च अन्नं पिलगं तु पादगतं गंडं “अरतितं वा” अरतितो जं न पच्चति, असी अरिसा ता य अहिट्ठाणे नासाते व्रणेषु वा भवति । पिलिगा (पिलगा) सियसिला, भगंदरं अप्पन्नतो अधिट्ठाणे क्षतं किमियजालसंपन्नं भवति । बहुसत्थसंभवे अन्नतरेण तिक्खं स (अ) हिनाधारं जातमिति प्रकारप्रदर्शनार्थम् । एकसि ईषद् वा आच्छिदणं, बहुवारं सुट्टु वा छिंदणं विच्छिंदणं ।

[भा.१५०५] गंडं च अरतियंसि, विग्गलं च भगंदलं च कायंसि ।

सत्थणऽन्नतरेणं, जो तं अच्छिदए भिक्खू ॥ गतार्था ।

मू. (१५२) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वा गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थ-जाएणं अच्छिदिता विच्छिदिता पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेंतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- पुव्वं सुत्तं सव्वं उच्चारेऊण इमे अइरित्ता आलावगा । “पूयं वा” पक्कं सोणियं पुत्तं भण्णति । रुहिरं सभावत्थं सोणियं भण्णति । नीहरति नाम निग्गलति । अवसेसाववया फेडणं विसोहणं भण्णति ।

मू. (१५३) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं

वा अन्नतरेणं तिक्रवेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता सीओदग-
वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोवेज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोवेंतं वा
सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू दो वि पुव्वं सुत्तालावगे भणिओ । इमे तइयसुत्तालावगा सीयोदगवियड-
गतार्थम् ।

मू. (१५४) जे भिक्खू अप्पणोकायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा
अन्नयरेणं तिक्रवेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता उच्छोलित्ता पधोइत्ता
अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपेज्ज वा विलिंपेज्ज वा आलिंपंतं वा विलिंपंतं वा सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू तिण्हं पि सुत्ताणं आलावए वोत्तुं चउत्थसुत्ताइरित्ता इमे आलावगा बहु
आलेवसंभवं । अन्नतरगहणं । आलिप्यते अनेनेति आलेपः जातग्गहणं प्रकारप्रदर्शनार्थं । सो
आलेवो तिविधो-वेदन पसमकारी, पाककारी, पुतादि नीहरणकारी ।

मू. (१५५) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा
अन्नयरेणं तिक्रवेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता पधोइत्ता विलिंपित्ता
तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा अब्भंगेंतं वा मक्खेंतं वा
सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा इत्यादि चउरो वि सुत्तालावगे वोत्तु इमे पंचमसुत्तारित्ता
आलावगा तेल्लेण वा गतार्थम् ।

मू. (१५६) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं
वा अन्नयरेणं तिक्रवेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता पधोइत्ता
विलिंपित्ता मक्खेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धुवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवेंतं वा पधूवेंतं वा
सातिज्जति ॥

चू- एतेसिं इमा संगहणि - गाहा -

[भा. १५०६] नीणेज्ज पूय-रुधिरं, तु उच्छोले सीत-वियड-उसिणेणं ।

लेवेण व आलिंपति, मक्खे धूवे व आणादी ॥

चू- नीणेज्ज पूयाती ततो उच्छोलेति, ततो आलिंपति, ततो मक्खेति, ततो धूवेति । एवं जो
करेति सो आणातिदोसे पावति । आयविराहणा मुच्छाती भवति । सजमे आउच्चयाति
विराधना । एवं ता जिनकप्पे, गच्छवासीण वि निक्करणे एवं चेव । जतो भण्णति-

[भा. १५०७] निक्करणे न कप्पति, गंडादीएसु छेअ-धुवणादी ।

आसज्ज कारमं पुण, सो चेव गमो हवति तत्थ ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । कारणे पुण आसज्ज, एसेव कम्मो - सत्थादिणा अ छिंदति, जइ न पन्नपइ
तो पूयाति नीहारेति । एवं अप्पणप्यंते उत्तरोत्तरपयकरणं ॥

[भा. १५०८] नच्चुप्पति तं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिव्वाए ।

अदीनो अव्वहितो तं दुक्खं ऽहियासए सम्मं ॥

[भा. १५०९] अव्वोच्छित्ति-निमित्तं, जीतट्टीए समाहिहेतुं वा ।

पमज्जणमादी तु पदे, जयणाए समायरे भिक्खू ॥ पूर्ववत् ॥

मू. (१५७) जे भिक्खू अप्पणो पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा, अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरति, नीहरंतं वा सातिज्जति ॥

चू- पालु अपानं, तम्मि किमिया समुच्छंति । कुक्खीए किमिया कुक्खि-किमिया, ते य जूआ भवंति । ते जति सन्नं वोसिरिउ अपाणब्भंतरे थक्केन्नंतो ते पालुकिमिये अंगुलीए निवेसिय प्रवेश्य पुणो पुणो नीहरति परित्यजतीत्यर्थः । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १५१०] गंडादिएसु किमिए, पालु-किमिते च कुच्छि-किमिते वा ।

जो भिक्खू नीहरती, सो पावति आणमादीणि ।

चू- गंडादिएसु व्रणेसु पालुओ वा, कुच्छि-किमिए वा, जो भिक्खू नीहरति सो आणातिदोसे पावति । नीहरमकप्पोवदरिसणत्थं भन्नति-

[भा. १५११] निक्कारणे सकारणे, अविधि विधी कट्टमादिगा अविधी ।

अंगुलमादी तु विधी, कारणे अविधीए सुत्तं तु ॥

चू- निक्कारणे अविधीए, कारणे विधीए । कट्टमादिएहिं जति नीहरति तो अविधी, अंगुलमादिएहिं विधी भवति । ततियभंगे सुत्तं, चरिमे सुद्धो । दोसु आइल्लेसु चउलहुं । उस्सगणेण विधीए अविधीए वा न नीहरियव्वा । तेसु विराहिज्जतेसु संजमविराधना, एते आयविराहणा, तत्थ गिलाणादि आरोवणा तम्हा अहियासेयव्वं ॥

[भा. १५१२] नच्चुप्पइ तं दुक्खं, अभिभूतो वेदनाए तिब्वाए ।

अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खं ऽधियासए सम्भं ॥

[भा. १५१३] अव्वोच्छित्ति-निमित्तं, जीतट्टीए समाधिहेतुं वा ।

गंडादीसु किमिए, जतणाए नीहरे भिक्खू ॥

चू- तेसिं नीहरणे का जयणा ? पउमे वा, अल्लचम्मे वा । सेसं पूर्ववत् ॥

मू. (१५८) जे भिक्खू अप्पणो दीहाओ नह-सिहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५९) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं जंघ-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६०) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं कक्ख-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६१) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६२) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइ वत्थि-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६३) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा, संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा

संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६४) जे भिक्खू अप्पणो दंते आघंसेज्ज वा पघंसेज्ज वा, आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६५) जे भिक्खू अप्पणो दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६६) जे भिक्खू अप्पणो दंते फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६७) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६८) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६९) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिगेज्ज वा, मक्खेंतं वा मिलिंगेंतं वा सातिज्जति वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७०) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७१) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोवेज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७२) जे भिक्खू अप्पणो उट्टे फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७३) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं उत्तरोट्ट-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७४) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं अच्छि-पत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७५) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि आमजेज्ज पमजेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७६) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ।

मू. (१७७) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवणीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिगेज्ज वा, मक्खेंतं वा मिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७८) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७९) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१८०) जे भिक्खू अप्पणो अच्छीणि फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ।

मू. (१८१) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं भुमग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा

संठवेतं वा सातिञ्जिति ॥

मू. (१८२) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं पास-रोमाइं कपेज्ज वा संठवेज्ज व, कपेत्तं वा संठवेत्तं वा सातिञ्जिति ॥ [जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं केसाइं कपेज वा संठवेज्ज वा, कपेत्तं वा संठवेत्तं वा सातिञ्जिति]

चू- जे भिक्खू दीहाओ अप्पणो नहा इत्यादि-जाव-अप्पणो दीहे केसे कपेइ इत्यादि छवीसं सुत्तं उच्चारयेव्वा, सुत्तथो निञ्जुत्ती य लाघवत्थं जुगवं वक्खाणिञ्जिति -

[भा. १५१४] जे भिखु नह-सिहाओ, कपेज्जा अधव संठवेज्जा वा ।

दीहं च रोमराई, मंसू केसूत्तरोट्टंवा ॥

चू- नहाणं सिहा नहसिहा, नखाग्रा इत्यर्थः । कपयति छिनत्ति, संठवेति तीक्ष्णे करोति, चंद्रार्धे सुकतुंडे वा रोति । रोमराती पोढे भवति, ते दीह कपेति, सुविहत्ते अधोमुहे ओ (उ) लिहति । मंसुचिबुके, जंघा, गुह्यदेसे वा, छिंदति, संठवेति वा । केसे त्ति सिरजे, ते छिदति संठवेति वा । उत्तरोट्टे रोमा दाढियाओ वा, ता छिंदति संठवेति वा ॥

[भा. १५१५] भमुहाओ दंतसोधण, अच्छीण पमज्जन्नाइगाइ वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- एवं नासिगा-भमुग-रोमेवि । दंतेसु अंगुलीए सकृदामज्जणं, पुणो पुणो पमज्जणं । दंतधोवणं दंतकट्टं, अचित्ते सुत्तं । तेन एकद्विणं आधंसणं, दिने दिने पधंसणं । दंते फूमति रयति वा पादसूत्रवत् ।

अच्छीणि वा आमज्जति नाम अक्खिपत्तरोमे संठवेति, पुणो पुणो करेत्तस्स पमज्जणा । अहवा - बीयकणुगादीणं सकृत अवणयणे आमज्जणा, पुणो पुणो पमज्जणा । आदिसद्दातो जे अच्छीणि पधोवति । उसिणाइणा पउंछति नाम अज्जणेणं अजेति । अच्छीणि फुमणरयणा पूर्ववत् । विसेसो कणुगादिसु फुमणं संभवति । एवं करेत्तस्स आणातिविराहाणातिया दोसा ॥

[भा. १५१६] आमज्जणा पमज्जणं, सइ असइ धोवणं तु नेगविधं ।

चीपादीण पमज्जण, फुमणपसंतं जणे रागो ॥

चू- उक्तार्थाः । पसयमिति पसती, चुलुगो भन्नति, दव्वसंभारकयां पाणीयं । तं चुलुगे छोढुं, तत्थ निवुडुं अचिंछ धरेति, ततो उच्छुडुं फुमति रागो लग्गति, अंजियं वा फुमति रागो लग्गति । अहवा - पसयमिति दोहिं तिहिं वा नावापूरेहिं अचिंछ धोवति, तोत अज्जति, ततो फुमतिरागो लग्गति ॥ इमे दोसा -

[भा. १५१७] आत-पर-मोहुदीरण, बाउसदोसा य सुत्तपरिहाणी ।

संपातिमातिघातो, विवज्जते लोगपरिवाओ ॥

चू. पूर्ववत् ॥

[भा. १५१८] बितियपदं सामन्नं, सव्वेसु पदेसु होज्ज ऽनाभोगो ।

मोह-तिगिच्छाए पुण, एतो विसेसियं वोच्छं ॥

चू- नहसिहातितो सव्वे सुत्तपडिसिद्धे अत्थे अनाभोगतो करेज्ज, मोह-तिगिच्छाए वा करेज्ज । अतो परं तेरसपयाण पइ अवसेसियं बितियपदं भन्नति ॥

[भा.१५१९] चंकमणमावडणे, लेवो देह-खत असुइ नक्खेसु ।

वण-गंड-रतिअंसिय, भगंदलादीसु रोमाइं ॥

चू- चंकमतो पायणहा उपल-खाणुगादिसु अफ्फिंडंति । पिडलोमो वा भज्जति । हत्थनहा वा भायणे लेवं विनासेंति । देहं सरीरं, तत्थ खयं करेज्ज । ताहे लोगो भणेज्ज-एस कामी, अविरयाए से नहपया दिन्न ति । एयदोसपरिहरणत्थं छिंदंतो सुद्धो । संठवणं क्रमतादिणा घसति ।

लोगो य भणति - दीहणहंतरे सन्ना चिड्ढति ति असुइणो एते । अवि य पायणहेसु दीहेसु अंतरंतरे रेणू चिड्ढति, तीए चक्खु उवहम्मति । व्रण-गंड-अरइयंसि-भगंदरादिसु रोमा वघायं करेति, लेवं वा अंतरेति, अतो छिंदति संठवेति वा ॥

[भा.१५२०] दंतामय दंतेसु, नयणाणं आमया तु नायणेसु ।

भुमया अच्छि-निमित्तं, केसा पुण पव्वयंतस्स ॥

चू- दंतेसु दंतामयो दंतरोगो, तत्थ दंतवणातिणा आधसंति । एवं नयणामये वि नयणे घोवति, रयति, फुमति वा । भमुगरोमवा अतिदीहा, अइमहल्लत्तणेण य अच्छीसु पडंते छिंदति संठवेति वा । पव्वयंतस्स अतिदीहा केसा, लोओ काउं न सक्केति, सिररोगिणो वा केसे कप्पिज्जंति ।

मू. (१८३) जे भिक्खू अप्पणो अच्छिमलं वा कन्नमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू अच्छिमलं वा इत्यादि अच्छिमलो दूसिकादि । कन्नमलो कन्नगूधा (ला) तिा दंतकिणो दंतमलो । नहमलो नहविच्चरेणू । नीहरति अचनेति, असेस विसोहणं ।

मू. (१८४) जे भिक्खू अप्पणो कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- सेयो प्रस्वेदः स्वत्थः मले थिग्गलं जल्लो भणति । एस एव प्रस्वेद उल्लिततो पंको भन्नति, अनो वा जो कद्दमो लग्गो । मलो पुण उत्तरमाणो, अच्छो रेणू वा । सकृत् उवट्टणं, पुणो पुणो पव्वट्टणं कक्काइणा वा ।

[भा.१५२१] सेयं वा जल्लं वा, जे भिक्खू निहरेज्ज कायातो ।

कन्न-अच्छि-दंत-नह-मल, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- पढमसुत्तत्थो पुव्वद्धेण, बितियसुत्तत्थो पच्छद्धेण । आणादिया दोसा, आयविराहणा, पमत्तं देवता छलेज्ज, अप्परुतीए वा बाउसदोसा भवंति । सुत्तत्थेसु य पलिमंथो ॥

[भा.१५२२] जल्लो तु होति कमढं, मलो तु हत्थादि घट्ठितो सडति ।

पंको पुण सेउल्लो, चिक्कलो वा वि जो लग्गो ॥

चू- खरंटो उ जो मलो तं कमढं भन्नति । सेसं कंठं ॥

[भा.१५२३] बितियपदमणप्पज्जे, नयणवणे ओस धामए चेव ।

मोह-तिगिच्छाए पुण, नीहरमाणो नतिक्कमति ॥

चू- अणप्पज्जो खित्तचित्तादि, सव्वे उव्वट्टणादि अववाय पदे करेज्ज । नयणे वा दूसिओ, बद्धो अच्छोरेगण वा किंचि अच्छीओ उद्धरियव्वं । सरीरे वा धूणो, तस्स अब्भासे मलादि

फेडिञ्जति, मा तेन वणो दज्झिहिति ।

अहवा - कच्छू दहू किडभं अन्नो वा कोति आमयो, स ओसहेहिं उव्वट्टिञ्जति । मोह-
तिगिच्छाए वा, पुणो विसेसणे अन्नहा मोहो नोवसमति त्ति एवं विसेसेइ त्ति । एवं करेत्तो धम्ममेरं
आणं वा नातिकम्मति ॥

मू. (१८५) जे भिक्खू गामाणुगामं दूइज्जमाणे अप्पणो सीसदुवारियं करेति, करेत्तं वा
सातिञ्जति ॥

चू- मासकप्पो जत्थ कतो ततो जं गम्मइ तं गामाणुगामं । एत्थ अनुसदो पच्छाभावे ।

अथवा - गच्छतो अग्गतो अनुकूलो गामो गामानुगामो । दोसु सिसिर-गिन्हेसु रीइज्जति
दूइज्जति, दोसु वा पदेसु रीइज्जति । सीसस्स आवरणं सीस दुवारं । अहवा - सीसस्स एगं दुवारं
सीसदुवारिया । अप्पणो अप्पणा जो करेति तस्स मासलहुं ।

[भा. १५२४] भिक्ख-वियार-विहारे, दूतिञ्जतो व गामनुगामिं ।

सीसदुवारं भिक्खू, जो कुञ्जा आणमादीणि ॥

चू- भिक्खं हिंडंतो वियारं सन्नभूमिं गच्छंतो, एएसु जो सीसदुवारियं करेति सो आणातिदोसे
भवति । सीसदुवारियाए उवकरणभोगविवच्चासो । विवच्चासभोगे इमे पगारा पच्छित्तं च ॥

[भा. १५२५] खंधे दुवार संजति, गरुलऽद्धंसो य पट्ट लिंगदुवे ।

लहुओ लहुओ लहुया, तिसु चउगुरु दोसु मूलं तु ॥

चू- चउफ्लं मोक्कलं वा खंधे करेति, दुवार इति सीसदुवारिया करेति, दो वि बाहाओ
छाएंतो तंजतिपाउरणेण पाउणति, एगतो दुहतो वा कप्पअंजला खंधारोविया गरुलपक्खं पाउणति,
अद्धंसो उत्तरासंगो, पट्ट इति चोलपट्टं बंधति, लिंगदुगं - गिहीलिंगं अन्नउत्थियलिंगं वा करेइ ।
एतेसु जहासंखं इमं पच्छित्तं - लहुगो वा पच्छद्धं । अकारणे भोगविवच्चासं करेत्तस्स एयं
पच्छित्तं ।

अहवा -

[भा. १५२६] परिभोगविवच्चासो, लिंगविवेगे य छत्तए न तिविधे ।

गिहिपंत-तक्करेसु य, पच्चावाता भवे दुविहा ॥

चू- सीसदुवारे परिभोगविवच्चासो भवति । उवकरणनिष्फन्नं साहुलिंगविवेगो भवति ।
छत्तयकरणं च भवति । गिहिपंता साहुभद्दगा जे तक्करा गिहि त्ति काउं मुसंति । इहलोइय-परोइया
दुविधा पच्चावाया भवंति ।

अहवा - आय - संजमविराहणा । गिहि-पंतं-तक्करेहिं आहम्मति आयविराणा । विवच्चासभोगे
संजमविराधना ॥

छत्तए तिविधे त्ति-

[भा. १५२७] चउफल पोत्ति सीसे, बहु पाउरणं तु बितियं छत्तं ।

हत्थुक्खित्तं वत्थं, ततियं छत्तं च पिंछादी ॥

चू- चउफलं कप्पं सिरे करेति । बहुपाउरणं नाम अंगुट्टिं करेति, एयं बितियं छत्तं ।
हत्थुक्खित्तदंडए वा काउं घरेति, तइअयं छत्तयं । अहवा - दो पुव्वुत्ता, ततियं पिच्छातिछत्तयं
घरेति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो सीसदुवारियं करे ॥ कारणे करेज्ज वि-

[भा.१५२८] बितियपदं गेलन्ने, असहू सागारसेधमादीसु ।

अद्धाणे तेणेसु य, संजत-पंतेसु जतणाए ॥

चू- गिलाणो उण्हं वा सहति । कन्ना वा से तस्स भरज्जति । रायाति दिक्खितो वा असहू धारयति । सहस्स वा सागारियं ति काउं अंगुट्ठिं करोति । आदिसद्दातो असेहो वि पडिनीयस्स अन्नस्स वा संकंतो जातिमाति जुंगितो करोति । अद्धाणे वा उण्हं न सेहेज्ज । तिसिओ वा, संजयपंतेसु वा तेणेसु अंगुट्ठिं करोति । जयणाए त्ति सल्लिगोवहिणा सीसदुवारे कए नज्जति तो गिहि-कासायमादिवत्थं घेतुं करोति । एवं जहा न नज्जति तहा तहा करोति । एस जयणा ॥

मू. (१८६) जे भिक्खू सण-कप्पासओ वा उन्न-कप्पासओ वा पोंड-कप्पासओ वा अमिल-कप्पासओ वा वसीकरण-सोत्तियं करोति, करेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सणो वणस्सतिजाती, तस्स वागो चच्चणिज्जो कप्पासो भन्नति, “उन्न” त्ति लाडाणं गड्डरा भन्नति, तस्स रोमा कच्चणिज्जा कप्पासो भन्नति ।

अहवा - उन्ना एव कप्पासो उन्ना कप्पासो । पोंडा वमणी तस्स फलं, तस्स पम्हा कच्चणिज्जा कप्पासो भन्नति । अवसा वसे कीरंति जेणं तं वसीकरणसुत्तयं, सो पुण दोरो जेण वासे कीरइ उवकरणं बज्जति त्ति वुत्तं भवति ।

[भा.१५२९] वसिकरण-सुतगस्सा, अंछणयं वट्टणं व जो कुज्जा ।

बंधण-सिच्चणहेतुं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- सचित्ताचित्तदव्वा जेण वसीकीरते तं वसीकरणसुत्तयं जो करोति । अंछणं नाम - पण्ह (म्ह) पसिरणं, वट्टणं नाम दो तंतू एकतो वलेति, जहा सिच्चणदोरो, सिक्कगदोरो वलणं वा वट्टणं, पम्हाए वा भंगो वट्टणं, उवकरणाति बंधणहेउं फट्टस्स वा सिच्चणहेउं । सो आणाती दोसे पावति ॥

[भा.१५३०] अवसा वसम्मि कीरंति, जेण पसवो वसंति व जता ऊ ।

अंछणता तु पसिरणा, वट्टण सुत्ते व रज्जू वा ॥

चू- पसवो गवाती, संजया न तडफ्फडे, जया वसंति, पसरणं पण्हाए, वट्टणं सुत्ते वा रज्जुए वा ॥

[भा.१५३१] अंछणतवट्टणं वा, करेंति जीवाण होति अविवातो ।

ऊरु य हत्थ छोडण, गिलाण आरोवणायाए ॥

चू- अंछणयवट्टणासु संपातिमातिपाणा अइवाइज्जंति, ऊरं वा छोडिज्जति त्ति वुत्तं भवति, हत्था वा छणिज्जंति, फोडगा वा भवंति, तत्थ आयविराहणा गिलाणारोवणा य ॥

कारणा करेज्ज-

[भा.१५३२] अद्धाण-निग्गतादी, ज्ञामिय वूढे व तेणमादीसु ।

दुल्लभसुत्ते असती, जतणाए कप्पती कातुं ॥

चू- अद्धाणनिग्गताती, आदिसद्दातो - पवसे अद्धाणे ठिया वा, आदिसद्दाओ असिवओमा, दुव्वलोवकरण-संघण-सिच्चण-सिक्कगादिहेउं वा, एवं ज्ञामिते उवकरणे, नतीपूरेण वा वूढे, तेणेसु वा हरिते, आदिस्दाओ पडिणीएण वा, एतेहिं कारणेहिं अहाकडं घेतव्वं । दुल्लभसुत्ते देसे अरन्नातिसु

वा असती नत्थि सुत्तं जयणाए अप्पणा काउं कप्पति । पुव्वं पेलू पिंजतो रूअं कप्पासो एस जयणा । अहवा - पनगहाण जाहे मासियं पत्तो ताहे पसिरणाति करेति ॥

मू. (१८७) जे भिक्खू गिहंसि वा गिह-मुहंसि वा गिह-दुवारियंसि वा गिह-पडिदुवारियंसि वा गिहेलुयंसि वा गिहंगणंसि वा गिह-वच्चंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेत्ति, परिट्टवेत्तं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५३३] थंडिल-तिविहुवघातिं, गिह तस-अगणी य पुढविसंबद्धं ।

आऊवस्सतीए, विभासितव्वं जधा सुत्ते ॥

चू- थंडिलं तिविहोवघातियं - आय - पवयण - संजमं । गिहे आउवधाओष तस-अगणि-पुढवि-आउवनस्सति संबद्धं संजमोवघातितं । विभाषा, विस्तारेण कर्तव्या । जहा सुत्ते आयारवितियसुत्तखंधे थंडिलसत्तिकए ॥ इमो सुत्तत्थो-

[भा. १५३४] अंतो गिहं खलु गिहं, कोट्टगसुविधी व गिहमुहं होति ।

अंगनं मंडवथाणं, अगगदारं दुवारं तु ॥

चू- घरस्स अंतो गिहभंतरं गिहं भन्नति । गिह-गहणेण वा सव्वं चेव घरं घेप्पति । कोट्टओ -अग्गिमालिंदओ, सुविही-ब (छ) द्वारुआलिंदो, एते दोवि गिहमुहं । गिहस्स अगगतो अब्भावगासं मंडवथाणं अंगणं भन्नति । अगगदारं पवेसितं तं गिहदुवारं भन्नति ॥

[भा. १५३५/१] गिहवच्चं परेता, पुरोहडं वा वि जत्थ वा वच्चं ।

चू- गाहद्धं गिहस्स समंतततो वच्चं भन्नति । पुरोहडं वा वच्चं पत्थं ति वुत्तं भवति । जत्था वा वच्चं करेति, तं वच्चं सन्नाभूमी भन्नति ।

मू. (१८८) जे भिक्खू मडग-गिहंसि वा मडग-च्छारियंसि वा मडग-थूमियंसि वा मडग-आसयंसि वा मडग-लेणंसि वा मडग-थंडिलंसि वा मडग-वच्चंसि वा उच्चारं पासवणं परिट्टवेत्ति, परिट्टवेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- इमो सुत्तत्थो

[भा. १५३५-२] मडगगिहा मेच्छाणं, थूभा पुण विच्चगा होति ।

[भा. १५३६] छारो तु अपुंजकडो, छारचिता विरहितं तु थंडिल्लं ।

वच्चं पुण परेता, सीताणं वा वि सव्वं तु ॥

चू- मडगगिहं नाम मेच्छाणं घरभंतरे मतयं छोढुं विज्जति, न डज्जति, तं मडग-गिहं । अभिनव-दहं अपुंजकयं छारो भन्नति । इट्टगादिचिया विच्चा थूमो भन्नति । मडाणं आश्रयो मडाश्रय स्थामित्यर्थः । मसाणासन्ने आपणेतुं मडयं जत्थ मुच्चति तं मडासयं । मडयस्स उवरिं जं देवकुलं ते लेणं भन्नति । छारचितिविज्जितं केवलं मडयदह्ण्डाणं थंडिलं भन्नति । मडयपेरतं वच्चं भन्नति । सव्वं वा सीताणं सीताणस्स वा परेतं वच्चं भन्नति ॥

मू. (१८९) जे भिक्खू इंगाल-दाहंसि वा खार-दाहंसि वा गात-दाहंसि वा तुस-दाहंसि वा ऊस-दाहंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेत्ति परिट्टवेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- इमो सुत्तत्थो-

[भा. १५३७] इंगाल-खार-डाहो, खदिगदी वत्थुलादिया ।

गोमादिरोगसमणो, दहंति गत्ते तर्हि जासि ॥

चू- खडराती इंगाला, वत्युलमाती खारो, जरातिरोगमरंताणं गोरूआणं रोगपसवणत्थं जत्थ गाता डङ्गंति तं गात-दाहं भन्नति । कुंभकारा जत्थ बाहिरओ तुसे डहंति तं तुसडाहठाणं । प्रतिवर्ष खलगडाणे ऊसन्नं जत्थ भुसं डहंति तं भुसडाहठाणं भन्नति ॥

मू. (१९०) जे भिक्खू सेयाययणंसि वा पंकंसि वा पणगंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेइ, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१५३८] पंको पुण चिक्खल्लो, पणओ पुण जत्थ मुच्छते ठाणे ।

सेयणपहो तु निक्का, सु(मु)क्कंति फला जहिं वच्चं ॥

चू- सचित्ताचित्तविसेसणे पुण सद्दो । आयतनमिति स्थानं । पणओ उल्लो । सो जत्थ ठाणे समुच्छंति तं पणगडाणं । कद्दमबहुलं पाणीयं सेओ भन्नति, तस्स आययणं निक्का ॥

मू. (१९१) जे भिक्खू अभिनवियासु वा गोलेहनियासु अभिनवियासु वा मट्टटियाखाणिसु वा परिभुज्जमाणियासु वा अपरिभुज्जमाणियासु वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेति, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१५३९] ऊसत्थाणे गाओ, लिहंति भुंजंति अभिनवा सा तु ।

अचियत्तमन्नलेहेण, एमेव य मट्टियाखाणी ॥

चू- जत्थ गावो ऊसत्थाणालिहंति, सा भुज्जमाणि निरुद्धा न वा भन्नति । तत्थ दोसा - सचित्तमीसो पुढविकायो, अचियत्तं गोसामियस्स वा । न वा तत्थ गावो लेहवंति अंतरायदोसो, अन्नत्थ लेहवेते पुढविवहो । मट्टियाखाणीए वि सच्चित्तमीसा पुढवि, जनवयस्स वा अचियत्तं, अन्नं वा खार्णी पवत्तेति ॥

मू. (१९२) जे भिक्खू उंबर-वच्चंसि वा नग्गोह-वच्चंसि वा असत्थ-वच्चंसि वा उच्चार वा पासवणं वा परिट्टवेइ, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९३) जे भिक्खू इक्खु-वणंसि वा सालि वणंसि वा कुसुंभ-वणंसि वा कप्पास-वणंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेइ, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९४) जे भिक्खू डाग-वच्चंसि वा साग-वच्चंसि वा मूलय-वच्चंसि वा कोत्थुंबरि-वच्चंसि वा खार-वच्चंसि वा जीरय-वच्चंसि वा दमण (ग) वच्चंसि वा मरुग-वच्चंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेइ, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ।

मू. (१९५) जे भिक्खू असोग-वणंसि वा सत्तिवन्न-वणंसि वा चंपग-वणंसि वा चूय-वणंसि वा अन्नयरेसु वा तरुप्पगारेसु वा पत्तोवएसु पुप्फोवएसु फलोवएसु बीओवएसु उच्चारं वा पासवणं वा परिट्टवेइ परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

चू- उंबरस्स फला जत्थ गिरिउडे उच्चविज्जंति तं उंबरवच्चं भन्नति । एवं नग्गोहो वडो, असत्थोपिप्पलो, विलक्खू पिप्पलभेदो, सो पुण इत्थयाभिहाणा पिप्पली भन्नति ॥

भा (१५४०) एतेसामन्नतरं, थंडिल्ले जो तु वोसिरे भिक्खू ।

पासवणुच्चार वा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- एते पुण सव्वे वि थंडिला देशाऽऽहिंडकेन जनदप्रसिद्धा ज्ञेया । तिविधे उवघाए पाडंति ।

[भा. १५४१] आया संजम पवयण, तिविधं उवघाइयं तु नातव्वं ।

गिहमादिगालादी, सुसाणमदी जहा कमसो ॥

चू- गिहे आउवाघातो । तं गिहं अपरिग्गहेतरं वा । अपरिग्गहे मासलहुं, सपरिग्गहे चउलहुं, गेण्हण-कह्णणादयो दोसा । एवं मडगातिसु वि सुसाणमातिएसु पवयणोवघातो, असुतिठाणासेविणो एते कापालिका इव । चउलहुं अवसेसा प्रायसो संजमोवघातिणो उवउज्ज अप्पणा जो जत्थ उवघातो सो तत्थ वत्तव्वो ॥ इमे दोसा -

[भा. १५४२] छड्ढावण पंतावण, तत्थेव य पाडणादयो दिट्ठे ।

अदिट्ठे अन्नकरणे, कायाकायाण वा उवरिं ॥

चू- गिहातिविरुद्धाणे वोसिरंतो उड्ढाविज्जति, पंताविज्जति वा, तत्थ वा पाडेइ, एते दिट्ठे दोसा । अदिट्ठे पुण अन्नं इंगालातिदाहट्ठ्ठाणं करेति, कायविराहणा भवंति, तं वा सन्नं कायाण उवरिं छड्ढेति ॥

[भा. १५४३] वितियपदमणप्पज्जे, ओसन्नाइन्न-रोहगद्धाणे ।

दुब्बल-गहणी गिलाणे, जयणाए वोसिरेज्जाहिं ॥

चू- अणप्पज्जे खित्ताती, ओसन्नमिति चिराययणं अपरिभोगट्ठ्ठाणं, आइन्नं आयरियं सव्वो जनो जत्थ वोसिरति । रोहगे वा अन्नं थंडिलं नत्थि, अट्ठ्ठाण पडिवन्नो वा वोसिरति, दुब्बलगहणी वा अन्नं थंडिलं गंतुं न सक्केति, गिलाणो वा जं अप्पदोसतरं तत्थ वोसिरति । एस जयणा । अथवा - अन्नो अवलोएति, अन्नो वोसिरति । पउर - दवेणं कुरुकुयं करेत ॥

मू. (१९६) जे भिक्खु सपायंसि वा परपायंसि वा दिया वा राओ वा वियाले वा उब्बाहिज्जमाणे सपायं गहाय परमायं वा जाइत्ता उच्चारं पासवणं वा परिट्ठवेत्ता अनुग्गए सूरिए एडेइ; एडंतं वा सातिज्जति; तं सेवमाणे आवज्जति मासियं परिहारट्ठ्ठाणं उग्घातियं ॥

चू- राउ त्ति संज्जा, वियाले त्ति संज्जावगमो, तत्प्राबल्येन बाधा उब्बाहा, अप्पणिज्जो सन्नामत्तओ सगपायं भन्नति । अप्पणिज्जस्स अभावे परपाते वा जाइत्ता वोसिरइ । परं अजाइउं वोसिरंतस्स मासलहुं, अनुग्गए सूरिए छड्ढेति मासलहुं, मत्तगे निक्कारणे वोसिरति मासलहुं ।

निज्जुत्ती-

[भा. १५४४] नो कप्पति भिक्खुस्सा, नियमत्ते तह परायए वा वि ।

वोसिरिऊणुच्चारं, वोसिरमाणे इमे दोसा ॥

चू- नियमत्तए परायत्तए वा नो कप्पति भिक्खुस्स वोसिरिउं ॥

जो वोसिरति तस्स इमे दोसा-

[भा. १५४५] सेहादीण दुगुंछा, निसिरिज्जंतं व दिस्सगारी न ।

उड्ढाह भाण-भेदण, विसुया वणमादिपलिमंथो ॥

चू- संहो गंधेणं वा दड्ढण वा विपरिणमेज्ज, दुगुंछं वा करेज्ज, इमेहिं हड्ढसरक्खा वि जिता । अगारिणो वा निसिरिज्जंतं दड्ढुं उड्ढाहं करेज्ज - अहो इमे असुइणो सव्वलोगं विट्ठालेति । भाणभेयं करेज्ज । उदिते आइच्चे जाव परिट्ठवेति । विसुआवेति त्ति-जाव-उव्ववेति वा ताव सुत्तत्थे पलिमंथो भवति । आदिसद्दातो परेण दिट्ठे संका, भोतिगादिपसंगो ॥

चोदगाह-

[भा. १५४६] एयं सुत्तं अफलं, अत्थो वा दो वि वा विरोधेण ।

चोदग ! दो वि अ सत्था, जह होंति तह निसामेह ॥

चू- सुत्ते वोसिरणं न पडिसिद्धं, तुमं पुण अत्थेण पडिसेहेसि । एवं एगतरेण अफलेण भवित्वं । दोवि परोप्परं विरोधेण ठिता । आयरियाह - “चोदग”, पच्छद्धं । कंठं ॥

सुत्तं कारणिय । के ते कारणा ? इमे -

[भा. १५४७] गेलन्नमुत्तमङ्गे, रोहग-अद्धाण-सावते तेणे ।

दीहे दुविध रुयादे (ए), कहग दुग अभिग्गहा सन्नो ॥

गिलाणा काइयसन्नाभूमी गंतुं न तरति, अनासगमुत्तमङ्गं तं पडिवन्नो न तरति गंतुं, रोधगे काइयसन्नाभूमी नत्थि सागारियपडिबद्धा वा, अद्धाणे सचित्ताती पुढवी, राओ वा वसहीओ निग्गच्छंतस्स सावयभयं । एवं तेन-दीह-जाइयभयं पि । पमेहे मुत्त-सक्कराए य एयाते दुविह-रुयाए पुणो पुणो वोसिरति । अनिओगकरणे धम्मकहणे य । अभिग्गहे-मोयपडिमं पडिवन्नो । भावसन्नो वा काइयसण्माभूमी गंतुं न तरति ॥

[भा. १५४८] अप्पे संसत्तम्म य, सागरऽचियत्तमेव पडिबद्धे ।

पाणदयाऽऽयमणे वा, वोसिरणं मत्तए भणितं ॥

चू- अप्पा काइयभूमी, संसत्ता वा काइयभूमी, साधुस्स वा बाहिरे सन्नायगादी सागारियं, सेजायरस्स वा अंतो वोसिरिज्जमाणे अचियत्तं, इत्थीहिं वा समं भावपडिबद्धा काइयभूमी, पाणदयद्वा वा, वासमहियांसु पडंतीसु । विजाए उवयारो, काइयाए आयमियव्वं काउं । एतेहिं कारणेहिं मत्तए वोसिरिउं बाहिं जयणाए उतिते सूरिए पडुवेंति ॥

अभिग्गह - अप्प-दारारणं इमा दोण्ह वि व्याख्या-

[भा. १५४९] आभिग्गहिय त्ति कए, कहणं पुण होति मोयपडिमाए ।

अप्पो त्ति अप्पमोदं, मोदभूमी वा भवति अप्पा ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । अप्पमिति मोत्तं, अप्पं पुणो पुणो भवति काइयभूमी वा अप्पा तेन मत्तए वोसिरति ॥

[भा. १५५०] एतेहिं कारणेहिं, वोसिरणं दिवसतो व रत्ती वा ।

पगतं तु न होति दिवा, अधिकारो रत्ति वोसडे ॥

चू- इह सूत्रे दिवसत नाधिकारो, रातो वोसिरितेणाहिकारो ॥

[भा. १५५१] सग-पायम्मि य गतो, अधवा पर-पायगंसि जो भिक्खू ।

उच्चारमायरित्ता, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

चू- कंठा । उच्चारो सन्ना, पासवणं कातिया । जो राओ वोसिरिउं अनुग्गए सूरिए परिडुवेंति । तस्सेयं सुत्तं ॥

[भा. १५५२] .सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

चू- रातो परिडुवेंतस्स इमे दोसा-

[भा. १५५३] तेनारक्खियसावय-पडिणीय-नपुंस-इत्थि-तेरिच्छा ।

ओहाणपेहि वेहाणसे य वाले य मुच्छा य ॥

चू- राओ निग्गओ तेनारक्खिएहिं धेप्पेज्ज, सीहमाइणा वा सावतेहिं खज्जेज्जा, पडिणीओ वा पडियरिउं राओ अप्पसागारिते पंतावेज्ज, पडिणीओ वा भणेज्ज-एस चोर पारदारिओ त्ति जेण राओ निग्गच्छति । नपुंसगो वा रातो बला गेण्हेज्ज, इत्थी वा गेण्हेज्जा । अहवा - अहाभावेणं साधू इत्थी य जुगवं निग्गता तत्थ संकाइया दोसा । एवं महासद्धियादितिरिक्खिए वि संकेज्ज । अथवा - नपुंस-इत्थी-तिरिच्छीए वा कोत्ति अनायारं सेवेज्जा । ओहाणपेही वा दिवसतो छिइं अलभमाणो रातो समाहिपरिड्वणलक्खेण-ओहावेज्जा । एवं वेहाणसं पि करेज्जा । सप्पातिणा वा वालेणखइतो न तरति अक्खाउं, मुच्छा वा से होज्ज । जम्हा एते दोसा तम्हा न परिड्वेयव्वो समाहिमत्तओ अनुग्गए सूरिए । कारणे पुण अनुग्गते वि परिड्वेति ॥

[भा. १५५४] बितियपदे सागारे, संसत्तप्पेव्व नाणहेतु वा ।

एतेहिं कारणेहिं, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

चू- उग्गए सूरिए परिड्वेज्जमाणे सागारियं भवति, अंतो काईयभूमी अप्पा, संसत्ता वा, ताहे दिवसतो वि मत्तए वोसिरिउं राओ अप्पसागारिते बाहिं परिड्विज्जति । उग्गते सूरिते जाव परिड्वेति विमुवावेति वा ताव सुत्तपलिमंथो महंतो भवति त्ति अनुग्गए सूरिए परिड्वेति, परिड्वेतो सुद्धो भवतीत्यर्थः ॥

उद्देशक:-३ समाप्तः

मुनि दीपरत्तसागेरण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे तृतीय उद्देशकस्य
(भद्रबाहुस्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदास महतर रचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशक:-४

चू- उक्तस्तृतीयोद्देशक इदानिं चतुर्थः । तस्यायं संबंधः-

[भा. १५५५] पासवण-पडण निसिकज्ज-निग्गतो गोमियादि गहितम्मि ।

तं मोयणडुताए, रायं अत्तीकरणमादी ॥

चू- पासवणं काइया, तस्स पडणं ति वा उज्झणं ति वा एगडुं, निसी रात्री, एतेण कारणेणं राओ निग्गतो, गोमिया दंडवासिया तेहिं धेप्पेज्ज, तदित्यनेन साधु संबध्यते, तस्स मोयणडुताए रायाणं आतमीकरोति । आदिसद्दातो अच्चीकरणमादिसूत्ता सूइया ॥

मू. (१९७) जे भिक्खू रायं अत्तीकरेइ करंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५५६] अत्तीकरणं रन्तो, साभावित कइत्तवं च नायव्वं ।

पुव्वावरसंबद्धं, पच्चक्ख-परोक्खमेक्केकं ॥

चू- तं पुण अत्तीकरणं दुविधं - साभावियं कतितवियं च । साभावितं संतं सच्चं चैव, सो तस्स सयणिज्जओ । कैतवं पुण अलियं । तं पुणो एक्केकं दुविधं - पुव्व संथुता वा, अवरमिति पच्छासंबद्धं वा । तं पुणो दुविधं - पच्चक्खं परोक्खं च । पच्चक्खं सयमेव करेति, परोक्खं अन्नेन कारवेति ।

अहवा - राज्ञः समक्षं प्रत्यक्षं, अन्यथा परोक्षं भवति ॥

संते पञ्चक्ख-परोक्खे इमं भन्ति-

[भा. १५५७] रायमरणम्मि कुल-घर-गताए जातीमि अवहिताए वा ।

निव्वासियपुत्तो व मि, अमुगत्य गतेण जातो वा ॥

चू- रायाण मते देवी आवन्नसत्ता कुलघरं गया, तीसे अहं पुत्तो जहा खुड्ढुकुमारो । अवहियाए य जहा पउमावीए करकंडू कोइ रायपुत्तो निच्छूढो । अन्नत्थगतेणं तेणाहं जातो, जहा अभय-कुमारो । अमुगत्य गएण रन्ना अहं जातो, जहा वसुदेवेण जराकुमारः । उत्तरमहुरावणिण वा अन्नियपुत्तो ।

संतं परकरणं कहं संभवति ?

[भा. १५५८] दुल्लभपवेस लज्जालुगो व एमेवऽमच्चमादीहिं ।

पञ्चक्ख-परोक्खं वा, कारेज्जा संथवं कोयी ॥

चू- तत्थ रायकुले दुल्लभो पवेसो, लज्जालुओ वा सो साधू, अप्पणो असत्तो अत्तीकरणं काउं ताहे अमच्चमातीहिं कारवेति । “एमेव गहणातो असंतं संवज्झति ।” एते चेव कुलधरातिकारणा कोति जहाविजाणंतो पञ्चक्खं परोक्खं संथवं करेज्ज, अमच्चमादीहिं वा कारवेज्ज ॥

[भा. १५५९] एत्तो एगतरेणं, अत्तीकरणं तु संतंऽसंतेणं ।

अत्तीकरेति रायं, लहु लहुगा आणमादीणि ॥

चू- संते पञ्चक्खे परोक्खे वा मासलहुं, असंते पञ्चक्खे परोक्खे वा चउलहुं, आणाइणो य दोसा, अनुलोसे पडिलोमे वा उवसग्गे करेज्ज ॥

[भा. १५६०] राया रायसुही वा, राया मित्ता अमित्तसुहिमो वा ।

भिक्खुस्स व संबंधी, संबहंधिसुही व तं सोच्चा ॥

चू- सयमेव राया, राज्ञः सुहदः, ते पुनः स्वजना मित्रा वा राज्ञो, अमित्रा ते स्वजना दायादा अस्वजना वा केनचित् कारणेन विरुद्धा, अमित्ताण वा जे सुहिणो साधुस्स वा जे संबंधिणो तान वा संबंधीण जे सुही, ते तं सोच्चा दुविहे उवग्गे करेज्जं ॥

[भा. १५६१] संजमविग्घकरे वा, सरीरबाहा करे व भिक्खुस्स ।

अनुलोमे पडिलोमे, कुज्जा दुविधे व उवसग्गे ॥

चू- संजमविग्घकरे वा उवसग्गे सरीरबाहाकारके वा करेज्ज । जे संजमविग्घकरा ते अनुकूला, इतरे पडिकूला । एते दुविहे उवसग्गे करेज्ज ॥ तत्थिमे अनुकूला-

[भा. १५६२] सातिज्जसु रज्जसिरिं, जुवरायत्तं व गेण्हसु व भोगे ।

इति राय तस्सुहीसु व, उट्टेज्जितरे य तं घेतुं ॥

चू- राया भणति - रज्जसिरिं साइज्जसु, अहं ते पयच्छामि, जुगराइत्तं, विसिट्ठे वा भोगे गेण्हसु, “इति” उपप्रदर्शने । राया एवमाह, तस्य सुहदः तेप्येवमेव आहुः । “इतरे” त्ति जे रन्नो पडिनीया पडिनीयाण वा जे सुहिणो, ते तं उप्पव्वावेउं घेतुं वि उत्थाणं करेज्जा उट्टमरं करेतीत्यर्थः ॥

[भा. १५६३] सुहिणो व तस्स वीरियपरक्कमे नातु साहाए रन्नो ।

तोसेही एस निवं, अन्हे तु न सड्ढु पगणेति ॥

चू-जे पुण भिक्खुसुहिणो ते तस्स साहुस्स वीरियबलपरिक्कमं नाउं उप्पव्वावेति साहेति वा रन्नो, सो तं उप्पव्वावेइ । ते पुण किं उप्पव्वावेति ? एस रायाणं तोसेहिति त्ति, अन्हे राया न सुद्धं पगणेति ॥

इमे सरीरबाहाकरा पडिकूला उवसग्गा-

[भा. १५६४] ओभामिओ मि धिगमुंडिएण कुञ्जा व रज्जविग्घं मे ।

एमेव सुही दरिसते, निधप्पदोसेतरे मारे ॥

चू-राया भणति-अहो इमेण समणेण महायणमज्जे ओभामिओ धिक्, मुंडेतेन दुरात्मना य एवं भाषते । अहवा - एष भोगाभिलाषी मम परिसं भिदिउं रज्जविग्घं करेज्ज । तं सो राया हणेज्ज वा, विंधेज्ज वा, मारेज्ज वा, रन्नो जे सुही तेहिं आणेउं रन्नो दरिसिते राया तहेव पडिकूलं उवसग्गं करेज्ज । इतरे नाम जे रन्नो अमित्ता अमित्तसुहिणो वा ते रन्नो पडिनीयत्ताए तं मारेज्ज भिक्खुस्स, नीया वा पडिलोमे उवसग्गे करेज्ज ॥

[भा. १५६५] उद्धंसियामो लोगंसि, भागहारी व होहिती मा ने ।

इति दायिगादिणीता, करेज्ज पडिलोममुवसग्गे ॥

चू-“उद्धंसिय”त्ति ओभासिया अन्हे एतेन लोगमज्जे, ओभासिओ वा एस अन्ह भागहारी होहिति त्ति मा वा अन्ह अधिकतरो एत्थ रायकुले होहिति त्ति । दुव्वयण-घाय-बंधाइएहिं उतावेति मारेति वा । जम्हा एते दोसा तम्हा न कप्पति रन्नो अत्तीकरणं काउं ॥

कारणे पुण कप्पति-

[भा. १५६६] गेलन्न रायदुट्ठे, वेरज्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।

ओमुब्भावण सासण, निक्खमनुवदेसकज्जेसु ॥

चू-गिलाणस्स वेज्जेण उवदिट्ठं हंसतेल्लं कल्लाणघयं तित्तगं महातित्तगं वा कलम - सालि - ओदणो वा, तानि पर रन्नो हवेज्ज, ताहे जयणाए अत्तीकरणं करेति ॥

इमा जयणा-

[भा. १५६७] पणगातिमतिकंतो, पारीक्खं ताहे संतसंतेणं ।

एमेव य पच्चक्खं, भावं नातुं व उवजूओ ॥

चू-पणगपरिहाणीए जाहे मासलहुं पत्तो ताहे संतं परोक्खं रन्नो अत्तीकरणं करेति, पच्छा असंतपरोक्खं । एमेव य पच्चक्खं संतासंतेहिं नायव्वं । अन्नादेसेण संतं परोक्खं, ततो संतं पच्चक्खं । एवं असंतंपरोक्खं पच्चक्खं । रन्नो य भावो जामियव्वो - प्रियाप्रियेति । जो य लक्खणजुत्तो उयो दर्शनीयः तेजस्वी वा स अत्तीकरणं करेति । रायदुट्ठे वा उवसमन्नद्धा, वेरजे वा आत्मसंरक्षणार्थे, विरुद्धरजे वा संकमणद्धा, रोहगे वा निग्गमणद्धा, अप्फवंता वा भत्तद्धा, रन्ना वा सद्धिं अद्धाणं गच्छंता, एवं बहुसु उप्पत्तिएसु कारणेसु, ओमे वा भत्तद्धा वादकाले वा पवयणउब्भावणद्धा, पडिनीयस्स वा सासणद्धा, अत्तीकतो वा जो निक्खमेज्ज तवद्धा, धम्मं वा पडिवज्जिउक्कामस्स धम्मोवएसदाणद्धा कुल-गणातिकज्जेसु वा अनेगेसु ॥

मू. (१९८) जे भिक्खू रायं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९९) जे भिक्खू रायं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं ता सातिज्जति ॥

- मू. (२००) जे भिक्खू रायारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०१) जे भिक्खू रायारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०२) जे भिक्खू रायारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०३) जे भिक्खू नगरारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०४) जे भिक्खू नगरारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०५) जे भिक्खू नगरारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०६) जे भिक्खू निगमारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०७) जे भिक्खू निगमारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०८) जे भिक्खू निगमारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०९) जे भिक्खू देसारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१०) जे भिक्खू देसारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२११) जे भिक्खू देसारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१२) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१३) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अच्चीकरेति अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१४) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१५६८] एतेहिं कारणेहिं, अत्तीकरणं तु होति नायव्वं ।

रायारक्खिय-नगरनेगमसव्वे वि एस गमो ॥

चू-एतेहिं उत्तरणेहिं रन्नो अत्तीकरणं करेज्ज । रायाणं जो रक्खति सो रायारक्खिओ-सिरोरक्षः तत्थ वि सो चेव गमो । नगरं रक्खति जो सो नगररक्खिओ कोट्टपाल । सव्वपगइ जो रक्खति निगमारक्खिओ, सो सेट्ठी । देसो विसतो, तं जो रक्खति सो देसारक्खिओ, चोरोद्धरणिकः । एताणि सव्वाणि जो रक्खति सो सव्वारक्खिओ, एतेषु सर्वकार्येषु आपृच्छनीयः स च महाबलाधिकतेत्यर्थः ।

चू- एतेसिं सुत्ताणं इमं पच्छद्धं अइदेसं करोति । रायारक्खिय - नागरनेगमसव्वे वि । अपि शब्दाद् देशारक्षको द्रष्टव्यः एतेसु वि एमेव उस्सग्गववायगमो दट्ठव्वो ॥

चू- अर्चनं अर्चा, अर्चायाः करणं अर्चाकरणं ।

[भा.१५६९] अच्चीकरणं रन्नो, गुणवयणं तं समासओ दुविधं ।

संतमसंतं च तथा, पच्चक्ख-परोक्खमेक्केक्कं ॥

चू- रन्नो अच्चीकरणं किं ? गुणवयणं सौर्यादि, तं दुविधं - संतमसंतं, एक्केक्कं पच्चक्खं परोक्खं ॥

[भा.१५७०] एत्तो एगतरेणं, अच्चीकरणेण जो तु रायाणं ।

अच्चीकरेति भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- कंठा । इमं गुणवयणं-

[भा.१५७१] एक्कतो हिमवंतो, अन्नतो सालवाहणो राया ।

समभारभराक्कंता, तेन न पल्हत्थए पुहई ॥

- [भा. १५७२] राया रायसुही वा, रायामित्ता अमित्तसुहिणो वा ।
भिक्वुस्स व संबंधी, संबंधि-सुही व तं सोच्चा ॥
- [भा. १५७३] संजमविग्घकरे वा, सरीरवाधाकरे व भिक्वुस्स ।
अनुलोमे पडिलोमे, कुञ्जा दुविधे व उवसग्गे ॥
- [भा. १५७४] गेलन्न रायदुट्ठे, वेरकज्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।
ओमुब्भावण सासण, निक्खमणुवएसकज्जेसु ॥
- [भा. १५७५] एतेहिं कारणेहिं, अच्चीकरणं तु होति कातव्वं ।
रायारक्खिणणागर-णेगमसव्वे वि एस गमो ॥
- [भा. १५७६] अत्ययते अत्थी वा, करेति अत्थं व जणयते जम्हा ।
अत्थीकरणं तम्हा, तं विज्जनिमित्तमादीहिं ॥

चू- साहू रायाणं अत्थेति प्रार्थयति । साधू वा तहा करेति जहा सो राया तस्स साहुस्स अत्थीभवति प्रार्थयतीत्यर्थः । साधू वा तस्य राज्ञः अर्थ जनयति, धातुवादादिना करोतीत्यर्थः । जम्हा एवं करेति तम्हा अत्थीकरणं भन्ति । साधू रायाणं भणाति - मम अत्थि विज्जानिमित्तं वा तीतानागतं नाणं, ताहे सो राया अत्थीभवति । आदिसद्दातो रसायणादिजोगा ॥

इमं अत्थीकरणं -

- [भा. १५७७] धातुनिधीण दरिसणे, जयणंते तत्थ होति सट्ठाणं ।
अत्ती-अच्ची-अत्थेण, संतमसंतेण लहुलहुया ॥

चू- धातुव्वातेण वा से अत्थं करेति, महाकालमंतेण वा से निहिं दरिसेति, एवं अत्थं जणयत सट्ठाणपच्छित्तं । “छक्कायचउसु लहु” गाहा । सीहावलोयणेण गतोऽप्यर्थः पुनरुच्यते-अती अच्ची अत्थी, एतेसु संतेसु मासलहुं, असंतेसु चउलहुं ॥

- [भा. १५७८] एत्तो एगत्तरेणं, अत्तीकरणेण जो तु रायाणं ।
अत्थीकरेति भिक्वू, सो पावति आणमादीणि ॥
- [भा. १५७९] राया रायसुह वा, रायामित्ता अमित्तसुहिणो वा ।
भिक्वुस्स व संबंधी, संबंधिसुही व तं सोच्चा ॥
- [भा. १५८०] संजमविग्घकरे वा, सरीरवाधाकरे व भिक्वुस्स ।
अनुलोमे पडिलोमे, कुञ्जा दुविधे व उवसग्गे ॥
- [भा. १५८१] गेलन्न-रायदुट्ठे, वेरज्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।
ओमुब्भावण सासण, निक्खमणुवएसकज्जेसु ॥
- [भा. १५८२] एतेहिं कारणेहिं, अत्थीकरणं तु होति कातव्वं ।
रायारक्खिण नागर-नेगमसव्वे वि एस गमो ॥

मू. (२१५) जे भिक्वू कसिणाओ ओसहीओ आहारेति आहारेतं वा सातिज्जति ॥

चू- कसिणा संपुन्ना, दव्वतो अभिन्ना, ओसहिओ सालिमातियाओ, आहारेति भुंजति, तस्स मासलहुं ।

- [भा. १५८३] कसिणत्तमोसहीणं, दव्वे भावे चउक्कभयणा तु ।

दव्वेण जा सगला, जीवजुत्ता भावतो कसिणा ॥

चू- कसिणत्ते ओसहीण दव्वभावेहिं चउभंगो कायव्वो । दव्वतो कसिणा सतुसा अखंडिता अफुडिता भावकसिणा जा सचेयणा ॥

[भा.१५८४] सतुसा सचेतणा वि य, पढमभंगो तु ओसहीणं तु ।

वित्तिओ सचेतणऽतुसा खंडितगाधा अतिच्छडिता ॥

चू- जा सतुसा दव्वतो अभिन्ना सचेयणा य, एस पढमभंगो । जा सचेयणा अतुसा चेयणा तंदुला सतुसा वा खंडिता “अतिच्छडिता” एगदुच्छडा व कता ॥ एस वित्तियभंगो ।

[भा.१५८५] नियगट्ठितिमतिक्कंता, सतुसा बीया तु तत्तियओ भंगो ।

पढमं पति विवरीओ, चउत्थभंगो मुणेतव्वो ॥

चू- नियगा आत्मीयस्थिति, तमतिक्कंता अचेतना इत्यर्थः, दव्वतो न सतुसा अखंडिता अफुडिता, एरिसा जा ओसहीओ । एस तत्तियभंगो । भावतो नियगठितिमतिक्कंता दव्वतो भिन्ना । एस पढमभंगं पति विवरीतो चतुर्थभंगो भवतीति ॥

एतेसु चउभंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.१५८६] दो लहुया दोसु लहुओ, तवकालविसेसिता जधा कमसो ।

परित्तोसधीण सोधी, एसेव गुरु अनंताणं ॥

चू- आइल्लेसु दोसु भंगेसु चउलहुगं, पच्छिमेसु दोसु भंगेसु मासलहुं, जहाकमं आतिल्लातो समारब्भ तवकालविसेसिया । पढमे दोहि वि गुरु, बितिए तवगुरु, ततिए कालगुरुं, चउत्थे दोहिं वि लहुं । एत परित्ते भणियं । अनंतबीएसु एयं चेव पच्छित्तं गुरुगं दडुव्वं ॥

चोदगाह-

[भा.१५८७] अन्नोन्नेण विरुद्धं तु, सोधिं सुत्तं च मा भण ।

सा तु संघट्टणे सोही, पंचाहा भुंजतो सुत्तं ॥

चू- सुत्तग्गहणातो इह सुत्ते बितिएसु मासलहुं, सोधिग्गहणातो इहेव पेढिगाए अत्थे बीएसु पणगं दत्तं, एए दो वि अन्नोन्न-विरुद्धा । मा एवं भणाहि आचार्याह – “सा तु संघट्टणे” पच्छद्धं । पंचराइंदिया अत्थेण जे बीएसु भणिता ते संघट्टणे इमं । पुण भुंजंतो सुत्ते मासलहुं, अतो भणियं तम्हा नो अन्नोन्नविरुद्धं ॥

अन्ने आयरिया वक्खाणेति अत्थतो चोइए । आचार्य उत्तरमाह- “अन्नोन्नेन” गाहा- शेषं पूर्ववत् । पुनरवि चोयग-

[भा.१५८८] जं च बीएसु पंचाहो, कुंडरोट्टेसु मासियं ।

तत्थ पाती तु सो बीयं, कुंडरोट्टातु निच्चसो ॥

चू- चोदको भणति - बीएसु संघट्टिएसु पणगं, कुंडरोट्टेशु संघट्टिएसु मासलहुं । एत्थ किं कारणं ? तुसमुहीकणिया कुक्कस-मीसा कुडग भन्नति, असत्तोवहतो आमो चेयणं तंदुललोट्टो रोट्टो भन्नति ।

आयरिओ भन्नति - “तत्थ पाती तु” पच्छद्धं । चोइते तत्थेव च उत्तरं भन्नति “पाति” रक्खति सो तुसो तं बीयं तेन तत्थ पणगं, कुंडरोट्टो पुण नितुसा तेन तत्थ महंततरी पीडा, अतो

तथ्यमासितं ॥

[भा. १५८९] एतेसामन्नतरं, कसिणं जो ओसधिं तु आहारे ।
सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त विराधणं पावे ॥

चू- तिल मुग्ग-मासचवलग-गोधूम-चणय-सालि-कंगुमातियाणं अन्नतरं कसिणं भुंजति,
सो आणातिदोसे पावति ॥ इमे दोसा-

[भा. १५९०] पलिमंथो अनाइन्नं, जो निग्घातो य संजमे ।
अतिभुत्ते य आयाए, पत्थारम्मि पसज्जणा ॥

चवलयमातियासु सेंगासु सचित्तासु सचित्तासु वा पलिमंथोपगरिसेण संजमो मंथिज्जति
जेण सो पलिमंथो, साहूण वा ताओ अनाइन्ना, जोनीभूते बीए जोनीघातो भवति त्ति सचित्ते
असंजमो भवति । रसाले वा अतिभुत्ते वीसूइयाति आयविरारहणा । अन्नतरे वा दीहे रोगायंके
भवति । तथ्य पत्थारपसंगो - प्रस्तरणं प्रस्तारः, प्रस्तारे उत्तरोत्रदुःखसंभव इत्यर्थः ॥

तथ्य परितावमहादुःखे गहा-

[भा. १५९१] बितियपदं गेलन्ने, अद्धाणे चेव तह य ओमम्मि ।
कसिणोसहीण गहणे, जतणाए पकप्पती काउं ॥

चू- वेज्जुवदेसा गिलाणो भुंजति, भत्तालंभे अद्धाणे अफव्वता वा ओमे कसिणोसहीगहणं
करेज्जा । तं पिजयणाए पणगातिमासपत्तो, पच्छ चरिमभंगेण, ततो ततियभंगे, ततो बितियभंगे,
ततो पढमेण, एवं गहणं काउं कप्पति ॥

मू. (२१६) जे भिक्खू आयरिओवज्झाएहिं अविदिन्नं विगतिं आहारेति, आहारेतं वा
सातिज्जति ॥

चू- आचार्येव उपाध्याय आचार्योपाध्यायः, असहीणे वा आयरिए उवज्झायो पुच्छिज्जइ ।
अहवा - उवज्झायगहणेणं जो जं पुरतो काउं विहरति सो पुण पुच्छियव्वो । अविदिन्नं अदत्तं
अनुन्नायं, अन्नतरग्गहणातो नवविगईओ जो आहारेइ तस्स मासलहुं । एस सुत्तयो । निज्जुत्तिं
विथरेति - इच्छामो नाउं का विगतीं ? केवतियाओ वा ? -

[भा. १५९२] तेल्ले घत नवनीते, दधिविगतीओ य होंति चत्तारि ।
फाणिय-विगडे दो दो, खीरम्मि य होंति पंचेव ॥

[भा. १५९३] महुपोग्गलम्मि तिन्नि व, चलचल ओगाहिमं च जं पक्कं ।
एतासिं अविदिन्नं, जोगमजो गे य संवरणे ॥

चू- सव्वे तेल्ला एगविगती । अन्ने भणंति - खारतेल्लं एक्कं विगती, सेसा पुण तेल्ला वि विग-
इया । लेवाडा पुण सव्वे धता, एक्का य विगती । एवं नवनीयादि । दहिविगतीओ वि चत्तारि,
गाव-महिंसी-अय-एलगणं च फाणिओ गुलो भन्नति, सो दुविहो-छिड्डुगुडो खडहडो य । वियडं
मज्जं, तस्स दो भेदा - पिड्डुकडं गुलकडं च । खीराणि पंच गावी महिंसी अय एलय उट्टीणं च ।

महूणि तिन्नि - कोंतिय, मक्खियं, भामरं च । पोग्गले तिन्नि-जलयं थलयं खहयरं च ।
चलचलेति - तवए पढमं जं घयं खित्तं तथ्य अन्नं घयं अपक्खिवंती आदिमे जे तिन्नि घाणा

पयतिते चलवले त्ति तेन ते चलचलओगाहिमं भन्नति । तत्थेव घते जे सेसा पच्चंति तेन चले त्ति, अतो तेन आतिल्ल त्तिन्नि घाणा मोत्तु सेसा पच्चक्खाणिस्स कप्पंति, जति अन्नं घयं न पक्खि-वति । जोगवाहिस्स पुण सेसगा विगती । एतेसिं विगतीणं जो अन्नतरं विगतिं आहारेति जोगवाही वा अजोगवाही वा संवरणे वा ॥

[भा.१५९४] आगाढमनागाढे दुविधे जोगे य समासतो हेति ।

आगाढे नवग-वज्जण, भयणा पुण होतऽनागाढे ॥

चू-जोगो दुविहो - आगाढो अनागाढो य । आगाढतरा जम्मि जोगे जंतणा सो आगाढो यथा भवतीत्यादि इतरो अनागाढो यथा उत्तराध्ययनादि । आगाढे ओगाहिमवज्जा नव विगतीओ वज्जिंति, दसमाए भयणा । सव्वा ओगाहिम-विगती पन्नत्तीए कप्पति । महाकप्पसुत्ते एक्का परं मोदगविगती कप्पति, सेसा आगाढेसु सव्वविगतीतो न कप्पंति । अनागाढे पुण दसविगतीतो भतिताओ । जओ गुरुअनुन्ना तो कप्पंति, अनुन्नाए विना न कप्पंति, एस भयणा ॥ अनुन्नातो वा अविधीए तो जोगभंगो भवति । जोगभंगो दुविधो - सव्वभंगो, देसभंगो य ।

[भा.१५९५] विगतिमण्डा भुंजति, न कुणति आर्यंबिलं न सदहती ।

एसो तु सव्वभंगो, देसे भंगो इमो तत्थ ॥

चू- विगती निक्कारणे अनुन्नाओ भुंजति, आर्यंबिलवारए आर्यंबिलं न करेति, सव्वरसे य भुंजति, न सदहति वा, एस सव्वभंगो । आगाढे सव्वभंगे चउगुरुं, अनागाढे सव्वभंगे चउलहुं, इमो देसभंगो ॥

[भा.१५९६] काउस्सग्गमकातुं, भुंजति भोत्तूण कुणति वा पच्छ ।

सय काऊण वा भुंजति, तत्थ लहू तिन्नि उ विसिद्धा ॥

चू- जदि कारणे काउस्सग्गमकाउं भुंजति, भोत्तूण वा पच्छ काउस्सग्गं करेति, सयं वा काउस्सग्गं काउं भुंजइ, अवरो गुरुं भणति - मम विगतिं विसज्जेह, एएसु वि चउसु वि मासलहुं तवकालविसिद्धं । चउत्ये दोहिं वि लहुं । जो पुण कारणे अनुन्नातो काउस्सग्गं काउं भुंजति सो सुद्धो । आगाढजोगे वि देसभंगे एवं चेव, नवरं-मासगुरुं । अनागाढागाढजोगाण देसभंगे इमं पच्छित्तं ॥

[भा.१५९७] नं करेति भुंजितूणं, करेति काऊण भुंजति सयं तु ।

वीसज्जेह ममं ति य, तवकालविसेसिओ मासो ॥

चू- उक्तार्थाः । इमो विगतिविवज्जणे गुणो -

[भा.१५९८] जागरंतमजीरादि, न फुसे लहूबित्तिणं ।

जोगी ऽहं ति सुहं लद्धे, विगतिं परिहरिस्सति ॥

चू- सुत्तत्थज्जवणहेउं रातो जागरंतं अजीरातिया दोसा न फुसंति लहूवित्तिणं । किं चान्यत् ? जोगी ऽहमिति लद्धे वि सुहेणं विगतिं वज्जेति ॥ कारणे जोगी वि विगतिं आहारेति-

[भा.१५९९] बितियपदमनागाढे, गेलन्न-वए-महामहऽद्धाणे ।

ओमे य रायदुद्धे, अनगाढागाढजतणाए ॥

चू- अनागाढगेलन्नगहणातो गाढं पि गहियं, “वइगे” त्ति गोउलं, महामहो इंदमहादि,

अद्धाणे वा, ओमे दुब्भिकखे, रायदुट्टे वा, एतेहिं कारणेहिं अनागाढजोगी आगाढजोगी वा जयणाए विगतिं भुंजति ॥

[भा. १६००] जोगे गेलन्नम्मि य, आगाढितरे य होति चतुभंगो ।

पढमो उभयागाढे, बितिओ ततिओ य एक्केणं ॥

चू-जोग-गेलन्नेसु आगाढ अनागाढेसु चउभंगो कायव्वो । पढमे उभयमवि आगाढं, बितिए जोगो आगाढो, न गेलन्नं । तइए न जोगो, गेलन्नं आगाढं । चउत्थे दो वि अनागाढा ॥

[भा. १६०१] उभयम्मि व आगाढे, दट्टेल्लयपक्कएहि तिन्नि दिने ।

मक्खेति अठायंते, पज्जेतियरे दिने तिन्नि ॥

चू- उभयागाढेति पढमभंगे “दट्टेल्लगं” ओगाहिमनिग्गालो, जं वा दोहिं तिहिं वा दव्वेहिं निदट्टं पक्केल्लगं, हंसतेल्लमातीएहिं पति - दिने तिन्नि दिने मक्खेति । “अठायंते” ति जइ रोगो न उवसमति ताहे अवरे तिन्नि दिने उवरुवरिं चेव दट्टेल्लगातिए पमज्जंति ॥

[भा. १६०२] जत्तियमेत्ते दिवसे, विगतिं सेवति न उद्दिसे ते तु ।

तह वि य अठायमाणे, निक्खवणं सव्वधा जोगे ॥

चू- जत्तिए दिवसे तं दट्टेल्लगातिविगतिं पमज्जति तत्तियाणि दिवसग्णि न उद्दिसति, जति तह वि रोगो न उवसमति ताहे से सव्वहा जोगो निक्खिप्पति ॥

[भा. १६०३] जति निक्खवती दिवसे, भूमीओ तत्तिए उवरि वट्टे ।

अपरिमियं उद्देसो, भूमीओ परं तथा कमसो ॥

चू- जत्तिए दिवसे निक्खित्तजोगो अच्छति पुणो उक्कित्तजोगे जोगभूमीओ तत्तिए दिवसे उवरिं वट्टिज्जति । जोगभूमी ए चिरायणजोगभूमीए वि जे केति दिवसा सेसा जोगभूम्यंतो भन्नति । तत्थ मेहाविणो कमट्टगस्स अपरिमिओ उद्देसो चिरायणजोगभूमीए परओ वट्टिदिवसेसु कमेण उद्देसो कज्जति । अन्ने भणंतिजत्तिए दिवसे न उद्दिट्टं तत्तिए दिवसे अपरिमित्तो उद्देसो कायव्वो, ततो परं कमेण उद्देसो ॥ इयाणि बित्तियभंगो-

[भा. १६०४] गेलन्नमनागाढे, रसवति नेहोव्वरे असति पक्को ।

तह वि य अठायमाणे, मा वट्टे निक्खिवे तहेव ॥

चू- जोगे आगाढे गेलन्ने अनागाढे नेहावगाढभत्तरसो तीए छुब्भति नेहोवरते वा ते नेहावयवपोग्गला सरीरमनुपविट्टा रोगोवसमा भवंति, ततो वट्टेल्लग-पक्केल्लगेहिं मक्खेति, दिने अट्टिए पज्जेति, दिने तहावि अट्टित्ते रोगे मा अतीवरोगवुट्टी भविस्सति, तम्हा जोगनिक्खेवो तहेव जहा पढमभंगे ॥

इदानिं ततियभंगो-अनागाढजोगे आगाढगेलन्ने तिन्नि दिना दट्टेल्ल-पक्केल्लगेहिं मक्खेति । अवरे तिन्नि दिने पज्जेति, ततो पर-

[भा. १६०५] तिन्नि-तिगेगंतरिते, गेलन्नागाढपरतो निक्खिवणा ।

तिन्निट्टेव तिग अंतरिता चउत्थ ५ठंते वि निक्खिवणा ॥

चू- तिन्नि तिया नव, तेसिं एक्केको तिगो एगा निव्वतियंतरिओ कायव्वो, तिन्नि दिने काउस्सग काउं विगतिं आहारेत्ता चउत्थदिवसे निव्वीयं आहारेति, ताहे पंचम - छट्ट - सत्तमाणि दिवसाणि

विगति आहारेति अङ्गमे दिवसे निव्वीयं करेति, नवमे दिने विगतिं आहारेति, ताहे जति नोवसमति ताहे दसमे दिवसे जोगो निक्खिप्पति ॥

इदानिं चउत्थ-भंगो । एत्थ वि रसवतिणेहोव्वरमक्खणपमज्जणं तहेव । अतो परं “तिन्नि वि” पच्छद्धं तिन्नि वि तिया नव, एते एगंतरएण निव्वीतितेन नायव्वा । विगती निव्वीतितं । अतो परं अट्टायंतो सव्वहा जोगनिकखेवो । पतिदिवसमलभंते परिव्वसा वेतव्वगकड्डियव्वो वा जोगनिकखेवो । अहवा - अजोग्ग गिलाणस्स वि खीरातिणा होज्ज कज्जं, ताहे य सग्गामे मग्गियव्वं, असति सक्खेत्ते परगामे, सक्खेत्ते असति खेत्तबहियातो वि आनियव्वं, सव्वहा अलब्भंते गिलाणो वतितं निज्जेज्ज ॥

“वतिए”त्ति दारं, तत्थिमा जयणा-

[भा. १६०६] वइगा अयोग-योगी, व अदढ-अतरंतगस्स दिज्जंति ।

निव्वीतियमाहारोऽसति अंतरविगती व निक्खिवणा ॥

चू- “अतरंतगो” गिलाणो, अदढो विणा वि गेलन्नएण जो दुब्बलो, एते जया वइयं दिज्जंति । अहवा- “अदढ”त्ति अजोगवाहिणो जे अदढसरीरा ते अतरंतस्स धित्तिज्जा दिज्जंति । ते पि तत्र बलिनो भविष्यंतीत्यर्थः । जे जोगवाहिणो ते तत्थ वइआए निव्विमाहारं गेण्हंति, असति निव्वीतियस्स अपज्जंतं वा लभति ताहे अंतरंतरा काउसग्गं करेतु विगतिं भुंजंतु । आय-रणा पुण ततियभंगविकप्पेण सपर्यं सव्वहा वा निव्वीतीए अलभंते निक्खिवणा जोगस्स ॥

[भा. १६०७] आयंबिलस्सऽलंभे, चउत्थ एगंगिए व तक्कादी ।

असतेतमागाढे, निक्खवणुद्देस तथ चेव ॥

चू- तत्थ वतिताए आयंबिलवारए आयंबिलस्स अलंभे अभत्तड्डं, करेज्ज, जि उववासस्स असहू ताहे तक्कति एवेगंगियं भुंजति । आदिसद्दातो वल्ल-चणग-मुग्ग-मासप्पणियं विलेवी वा कंजियं सागं वा एवमाति-जं निव्वीतियं अलवणं, तं वा भुंजति । सलवणं पुण एगंगियं न भवतीत्यर्थः । अनागाढे जोगवाहीण असति इतरे नाम आगाढजोगी ते गिलाणस्स वित्तिज्जा दिज्जंति, एक्को दो वा अजोगी, तेसिं कप्पियारो दिज्जति, तेसिं जति निव्वीतियं अत्थि तो वहंति, अलब्भंते पुण आगाढ जोग - निक्खेवो । आगाढनागाढाण पुणो उक्खित्तो उद्देसो तहेव जहा गिलाणदारो । एवं वइयाए ॥

इदानिं “महामहे”त्ति दारं-

[भा. १६०८] सक्कमाहादीएसू, पमत्तदेवा छलेज्ज तेन ठवे ।

पीणिज्जंति व अदढा, इतरे उ वहंति न पढंति ॥

चू- “सक्कमहो” इंदमहो, आदिसद्दाओ सुगिम्हादी, जो व जत्थ महामहो, एतेसु मा पमत्तं देवया छलेज्ज । तेन “ठवे” ठवणे त्ति आनागाढजोगनिकखेवो । किं चान्यत् ? तेसु य सक्कमाहादिदिवसेसु विगतिलाभो भवति, ताओ दुब्बलसरीरा भुंजति, ताहे पीणिज्जंति । बलिनो भवंतीत्यर्थः । इतरे नाम आगाढजोगवाही ते जोगं वहंति, जोगखंधा अच्छंति, न तेसु उद्देसो, न वा पुव्वुद्दिद्धं पढंति ॥

इदानिं “अट्टाण-ओम-रायदुड्डं च तिन्नि वि दारे जुगवं वक्खाणेति-

[भा. १६०९] अद्वाण-ओम-दुष्टे, एसिं जोगीण सेस पणगादी ।
असती य अनागाढे, निक्खिव सव्वासती इतरे ॥

चू-अद्वाणे गामानुग्गामिए छिन्नद्वाणे वा जोगं वहंति, ताहे जं एसणिज्जंतं जोगीण दिज्जति, “सेस” ति अजोगवाही ते पणगपरिहाणीए जयंति । फासुएसणिज्जस्स असति जइ सव्वो जोगवाहिणो न संथरंति ताहे अनागाढ-जोगवाहीणं जोगो निक्खिप्पइ । “सव्वासति” नाम सव्वहा एसणिजे अलब्भमाणे इयराण वि आगाढझओघओ निक्खिप्पइ । चउभाग-तिभागद्वाणे वा असंथरणे निक्खेवो । एवं ओमोयरियारायदुष्टेसु वि ॥

“जोग”ति गयं । इदानिं “अजोग” ति-

[भा. १६१०] जे भिक्खु अजोगी तु, निक्कारणकारणा अनापुच्छा ।
आपुच्छिता व पुणो, अविदिन्नं आतिए विगतिं ॥

चू-जे भिक्खू अजोगवाही निक्कारणे विगतिं भुंजति, कारणे वा अनापुच्छाए भुंजति, कारणे वा अपुच्छिते गुरुहिं अदिन्नं भुंजति, तिण्ह वि मासलहुं ॥

[भा. १६११] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविधं ।
पावति जम्हा तेणं, कप्पति आपुच्छितुं पुब्बि ॥

चू-निक्कारणे भुजंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६१२] विगति विगतिब्भीओ, विगतिगतं जो तु भुंजते भिक्खू ।
विगती विगतिसहावो, विगती विगतिं बला नेइ ॥

चू-घृतादिविगति, बितियविगतिगहणेण कुवाति विगती, एकं तं विगतिकयं जहा विस्संदणं, विगती बागता जम्मि दव्वे तं दव्वं विगतिगतं, जहा दध्योदना । विगतीए भुत्ताए साहू विगयस्सभावो भवति, सा य विगती भुत्ता बितियं नरगातियं बला नेति । “कप्पति आपुच्छितुं पुब्बि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १६१३] इच्छामि कारणेणं, इमेण विगइं इमं तु भोत्तुं जे ।
एवतियं वा वि पुणो, एवतिकाल विदिन्मि ॥

चू-विनयपुब्बं गुरुं वंदिऊण भणाति - इमेण कारणेण इमं विगतिं एवतियं पमाणेणं एवतियं कालं तुब्भेहिं अनुन्नातो भोत्तुमिच्छामि । एवं पुब्बं पुच्छिए अनुन्नाए पच्छा भिक्खं पविट्ठो गहणं करोतीत्यर्थः ॥

[भा. १६१४] बितियपदे आहारो, हवेज्ज सो चेव कम्मिइ देसे ।
असिवायी वेगागी, विगतीओ थूर लेभेज्जा ॥

चू-कन्हि य देसे गामे वा सो चेव दहिखीराति आहारो हवेज्ज, तत्थ विना कारणेण आहारेज्ज, असिवादीहिं वा कारणेहिं एगागी विगतीओ थूर लंभेज्जा, आयरियउवज्जाएहिं अणगुन्नाओ विगतिं भुंजेज्जा ॥ इदानिं “पच्चक्खाणे” ति दारं-

[भा. १६१५] पच्चक्खाते संते, पारमगंतूण अंतरा जो तु ।
आहारेज्जा विगतिं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-दिवसे देवसियं अनगारपच्चक्खाए अभिग्गहपच्चक्खाए वा पारं पज्जवसाणं अगंतूण

अंतरा जो विगतिं आहारेति सो आणादि दोसे पावति ॥

[भा. १६१६] बितिय गिलाणागारे वंजण-खलिते व काल-संमूढे ।

एतेहिं कारणेहिं, पच्चक्खाते वि आहरो ॥

चू- अनुन्ने पच्चक्खाणे अंतरा गेलन्नं भवेज्ज, वंजणखलिण वा पच्चक्खायं, पुन्नो ति पच्चक्खाणकालो कालसम्मूढो, अंतरा भुंजेज्ज । एवं भुंजंतो सुद्धो ॥

मू. (२१७) जे भिक्खू ठवण-कुलाइं अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुव्वमेव पिंडवाय पडियाए अनुप्पविसति, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- ठप्पा कुला ठवणाकुला अभोज्ज इत्यर्थः, साधुठवणाए वा ठविज्जंति ति ठवणकुला सेजातरादित्यर्थः । पुव्वि दिट्ठे पच्छा अदिट्ठे गवेसणा ।

अथवा - नामेण वा गोत्तेण वा दिसाए वा पुच्छा, थुभियाइंचिंधेहिं गेवसणा । पूर्व प्रथमं आदावेव जो पुण पुच्छणगवेसणं करेति तस्य पूर्व न भवतीत्यर्थः ।

[भा. १६१७] ठवणाकुला तु दुविधा, लोइयलोउत्तरा समासेणं ।

इत्तरिय आवकहिया, दुविधा पुण लोइया हुंति ॥

चू- समासो संखेवो, लोहिण दुविहा - इत्तरिया, आवकहिया य ॥ इमे इत्तरिया -

[भा. १६१८] सूयग-मतग-कुलाइं, इत्तरिया जे य होंति निज्जूढा ।

जे जत्थ जुंगिता खलु, ते होंति आवकहिया तु ॥

चू- कालाववीए जे ठप्पा कया ते निज्जूढा, “जे” ति कुला जत्थ विसते जुंगिता दुगुंछिता, अभोज्जा इत्यर्थः । कम्मेण वा सिप्पेण वा जातीए वा । कम्मे - ण्हाणिया, सोहका, मोर-पोसका । सिप्पे-हेट्ठण्हाविता, तेरिमा, पयकरा, खिल्लेवा । जातीए-पाणा, डोंबा, मोरत्तिया य । खलुसद्दोऽ-वधारणे, ते चेव अन्नत्थ अजुंगिता, जहा सिंधूए निल्लेवगा ॥ इमे लोगुत्तरा

[भा. १६१९] दुविहा लोउत्तरिया, वसधी संबद्ध एतरा चेव ।

सत्तघरंतर जाव तु, वसधीतो वसधिसंबद्धा ॥

चू- वसहीए संबद्धा य, असंबद्धा य । वसहीए मोत्तुं सत्तघरावसहीसंबद्धा, तेसु भत्तं वा पानं वा न घेतत्त्वं ॥ इमा असंबद्धा-

[भा. १६२०] दाने अभिगमसद्धे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छते ।

मामाए अचियत्ते य एतरा होंति नायव्वा ॥

चू- अहाभद्दो दानरुई दानसद्धो, सम्मदिट्ठी गिहीताणुव्वओ अभिगमसद्धो, सम्मत्ते ति अविरयसम्मद्दिट्ठी, एतेसु एसणादोसा । खलुसद्दो पादपूरणे । अभिगहियमिच्छे साहुपडिणाए ईसालुअत्तणेणं मा मम घरं अदीहि समण ति भणाइ, अन्नस्स ईसालुअत्तणेण चेव साहू घरं पविसंता अवियत्ता वायाए भणाति - “न किं चि ।” एतेसु विसगर - पंतावणाति दोसा । “इयरे” ति असंबद्धा ॥

[भा. १६२१] एतेसामन्नतरं, ठवण-कुलं जो तु पविसती भिक्खू ।

पुव्वं अपुच्छित्तूणं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- कंठा !, चोगदग आह - लोउत्तरठियाणं लोइयठवणापरिहारेण किं चि अहं? आचार्याह-

[भा. १६२२] लोउत्तरम्भि ठविता, लोगमिवाहिरत्तमिच्छंति ।

लोगजढे परिहरता, तित्थ-विवट्ठी य वन्नो य ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । लोगे दुगुंछिया जे, ते परिहरंतेण तित्थस्स बुट्ठी कता भवति, “वन्नो” ति जसो पभावितो भवति ॥ लोइय - ठवणकुलेसु गेण्हंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६२३] अयसो पवयणहाणी, विप्परिणामो तहेव य दुगुंछा ।

लोइय-ठवणकुलेसुं, गहणे आहारमादीणं ॥

चू- “अयसो” ति अवन्नो, “पवयणहाणी” न कश्चित् प्रव्रजति, सम्मत्तचरित्ताभिमुहा विप्परिणमंति, कावलिया इ लोए दुगुंछिता भवंति, अस्पृश्या इत्यर्थः । पच्छद्धं कंठं ॥ लोउत्तरिएसु दानाइसद्धरकुलेंसु पविसंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६२४] आयरिय बालवुट्ठा, खमग-गिलाणा महोदरा सेहा ।

सव्वे वि परिच्चत्ता, जो ठवण-कुलाइं निव्विसती ॥

चू- महोदरोऽयं बह्वासी, आएस प्राघूर्णकः, नि आधिक्केण विशति नविशति प्रविशतीत्यर्थः ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. १६२५] आयरिए य गिलाणे, गुरुगा लहुगा य खमग पाहुणए ।

गुरुगो य बाल-वुट्ठे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

चू- जो एते ठवणाकुले न निव्विसति तस्सिमे गुणा-

[भा. १६२६] गच्छो महानुभोगा, सबाल-वुट्ठोऽननुकंपिओ तेणं ।

उग्गमदोसा य जढा, जो ठवण-कुलाइं परिहरइ ॥

चू- जिनकल्पिकादिरलानामागरत्वात् समुद्रवत् महानुभागः । बाल-वृद्ध-गिलानादीनां च साधारणत्वात् महानुभागः । जो तेसु न निव्विसति तेन सो गच्छो अनुकंपितो, उद्गमदोषाश्च परित्यक्ता भवंति ॥ गच्छवासीमं इमा सामाचारी-

[भा. १६२७] गच्छम्मि एस कप्पो, वासावासे तहेव उदुबद्धे ।

गाम-नगरागरेसुं, अतिसेसी ठावते सट्ठी ॥

चू- कप्पोविधी । एस विधी वासावासे उदुबद्धे वा गाम-नगरातिसु विहरंताणं । “अतिसेसि” ति अतिसयदव्वा उक्कोसा ते जेसु कुलेसु लब्भंति ते ठावियव्वा, न सव्वसंघाडगा तेसु पविसंति । “सट्ठि” ति संजमे सद्ध जस्स अत्ति सो सट्ठी आयरिओ ॥

[भा. १६२८] मज्जादाणं ठवगा, पवत्तगा सव्वखेत्ते आयरिया ।

जो तु अमज्जातिल्लो, आवज्जति मासियं लहुयं ॥

चू- मज्जाया मेरा, ताणं ठवगा पवत्तगा य सव्वखेत्तेसु प्रायरिया भवंति, जो पुण आयरियो मज्जायं न ठवेति, न पवत्तेति सो अमज्जाइल्लो असामायारि-निष्फन्नं मासलहुं पावति ॥

जे वत्थव्वा खेत्त-पडिलेहगा वा तेसिं इमा समायारी-

[भा. १६२९] दाने अभिगमसट्ठे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छते ।

मामाए य चियत्ते, कुलाइं साहिंति गीतत्था ॥

[भा. १६३०] दाने अभिगमसट्ठे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छते ।

मामाए अचियत्ते, कुलाइं दाएंति गीतत्था ॥

चू- रातो दिवसतो वा वसहिड्डिया अन्नत्थ वा इंददत्ताभिनामेणं वन्नेण य पुव्वादियासुदिसासु
ठवणकुले दाएंति दरिसैंति ॥ दरिसित्तिसु गुरुणो इमा सामायारी-

[भा. १६३१] दाने अभिगमसद्धे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते ।

मामाए अचियत्ते, कुलाइं अड्वेत्ते चउगुरुगा ॥

चू- गुरुणो ठवणकुले अठवेत्तस्स चउगुरुगा ॥ चोदगाह - किं कारणं ?

[भा. १६३२] किं कारणं चमढणा, दव्वखओ उग्गमो वि य न सुज्जे ।

गच्छम्मि नियकज्जं, आयरिय गिलाण पाहुणए ॥

चू- आयरिओ भन्नति - चमढणा, दव्वखओ, उग्गमो न सुज्जे, गच्छे य कज्जं निययं,
आयरिय-गिलाण पाहुणगा, य एते दारा ॥ इमा व्याख्या “चमढणे” ति दारं-

[भा. १६३३] पुव्वं पि धीरसुणिया, छिक्का छिक्का पधावती तुरियं ।

सा चमढणाए सिग्गा, संतं पि न इच्छती घेतुं ॥

चू- सुणहवितिज्जोअसहाओ लुद्धगो “धीरो” भन्नति । “पुव्वं” ति सो धीरो सावते आदडे
चेव क्रीडं हंतूण छिक्कारेति धावति य, ताहे सा धीरसुणिया इतो पधावति तुरियं । “अवि”
सदातो दिडे वि एवं करेति । सा एवं धीरसुणिया रिक्कपहावणाहिं सिग्गा जति सो सावयं पच्छा
ददुं छिक्कारेति ताहे सा तंतं मि घेतुं न इच्छति, अतिश्रमात् प्रतारणाद्वा ॥

[भा. १६३४] एवं सद्ध-कुलाइं, चमढिज्जंताइं अन्नमन्नेहिं ।

नेच्छंति किंचि दातुं, संतं पि तहिं गिलाणस्स ॥

चू- एवं ठवणकुला चमढिज्जंता अन्नोऽन्नेहिं साहूहिं अन्नोऽन्नेहिं वा रिक्कारणेहिं । पच्छा
कारणे उप्पणे संतं पि घरे, तहावि गिलाणस्स दाउं न इच्छंति ॥

इदानिं “दव्वखए” ति दारं-

[भा. १६३५] अन्नो चमढणदोसो, दुल्लभदव्वस्स होति वोच्छेदो ।

खीणे दुल्लभदव्वे, नत्थि गिलाणस्स पाउग्गं ॥

चू- दुल्लभदव्वं घतादियं, तं जति अकारणे दिने दिने गेण्हंति ताहे तं वोच्छिज्जति । तम्मि
वोच्छिन्ने गिलाणपओयणे उप्पन्ने गिलाणपाउग्गं न लब्भति । अलब्भंते य परिताव-महादुक्ख-
गिलाणारोवणा भद्-पंतदोसा य भवंति ॥ तत्थिमे पंतदोसा-

[भा. १६३६] दव्वखएमं पंतो, इत्थिं घातेज्ज कीस ते दिन्नं ।

भद्दो हड्ड पहड्डो, (करे) किणेज्ज अन्नं पि साधूणं ॥

चू- पंतस्स भज्जा सद्धी हवेज्ज, सा साहूहिं रिक्कारिक्कपओयणे जातिता घतादि पयच्छेज्ज । तम्मिनिड्डित्तै
संघाडेणं कूरं मग्गिता, “नत्थि” ति भणेज्ज । एवं कुमारादि एक्केक्कं मग्गिता नत्थित्ति-
भणेज्जा ।

सो भणाति - तं कहिं गयं ? तो सद्धी भणाति - साधूणं तं दिन्नं । ताहे सो पंतो तं घाएज्ज -
कीस ते दिन्नं, साहूण वा पदुड्डो जं काहिति, छोभगं वा देज्ज । इदानिं “उग्गमे” ति दारं - पच्छद्धं
- एवं चेव सद्धीए कहीए हड्डो हरिसिओ, सुट्ट संतुड्डो, पहड्डो प्रकर्षेण ह्यः प्रह्यः, प्रहसितमनाः,

उद्धसियरोमश्च, भणाति - सुद्ध ते कयं जं दिन्नं ममेसा धम्मसहाइणि त्ति, अन्नं ति साहुअद्धा किणुं पच्चप्पिणेज्ज, साहूणं पयच्छाहि, जया निद्धियं तदा पुणो कहेज्जासु, अन्नं वा उग्गमदोसं कारवेज्ज । एतद्दोसपरिहरणत्थं । गच्छे निययकज्जं, आयरिय-गिलाण-पाहुणगद्धा । तम्हा अतिसेसियसंघाडगं मोत्तुं ठवणा-कुलेसु सेसा नो पवसेज्जा ॥

पाहुणगे य आगते पाहुणगं कायव्वं, तं च सभावाणुमयं देज्जा । ततो भन्ति-

[भा. १६३७] जड्ढे महिसे चारी, आसे गोणे य तेसि जावसिया ।

एतेसिं पडिवक्खो, चत्तारि तु संजता होंति ॥

चू-जड्ढो हत्थी, महिसो, आसो, गोणो य । एतेसिं चारिं अनुकूलं आनेति, जवसं हवन्ति जे ते जावसिया । ते य परियट्ठया । पच्छद्धं कंठं ॥

पुव्वद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १६३८] जड्ढो जं वा तं वा, सूमालं महिसओ मधुरमासो ।

गोणो सुगंधदव्वं, इच्छति एमेव साधू वि ॥

चू- हत्थिस्स इद्धं नलइक्खु मोतगमादी, तं आहारेति । तस्साभावे “जं व”त्ति जं वा अनिद्धं तं वा आहारेति, जं वा कमागयं । महिसो सुकुमालं वंसपत्तमादी, तस्साभावे तद्भाव भावितत्त्वात् अन्नं न चरति, तं अह चरए पुट्ठिं न गेण्हति । एवं आसो हप्पिच्छं (हरिमत्थं) मुग्गमादि मधुरं । गोणो अज्जुणमाति सुगंधदव्वं । एवं साहू वि चउरो, चउविधं भत्तमिच्छंति । जड्ढ - समस्स - उक्कोसाभावे दासीनातिणा कडपूरमेण पओयणं । महिस - समस्स - सालिमातिणा सुकुपमालोदणेण पओयणं । आस - समस्स - खंड - खीर - सालिमाइएहिं अ पओयणं । गोण - समस्स - हिंगुरिय - कट्ट - मंडातिएहिं सुगंधेहिं पओयणं । एते पुण दव्वा ठवणकुलेसु संभवन्ति । अठविएसु य तेसु कतो आणेउ ? पाहुन्ने य अकते अयसो, न य निज्जरालाभो । अतो कायव्वं ॥

चोदगाह - ‘ठवणकुलेसु मा कोति पविसतु, जता पओयणं पाहुगगाति उप्पन्नं ताहे पवेसियव्वं ।’ आयरियाह-

[भा. १६३९] एवं च पुणो ठविते, अप्पविसंते इमे भवे दोसा ।

वी सरणे संजताणं, वि सुक्खगोणी य आरामे ॥

चू-पुव्वद्धं कंठं । “विस्सरणा संजताणंति” भिक्खावस्सं दायव्वं त्ति न पडिवालेंति, खेत्तमातीयं चयंति वि सुक्खगोणी दिद्धंतो इमो, जधा - एगस्स गिहिवतिणो पगतं काउकामस्स एक्केण पओयणं । तस्स य गोणी पदोस - पच्चूसेसु कुलअं कुलअं दुद्धस्स पयच्छति । तेन चिंतियं - आसन्नापपगते दुज्झिहिति तो मे सगिहे चेव बहुतक्कं भविस्सइ त्ति न दूढा । पत्ते य पगयकाले दोढुमादत्तो जाव विसुक्का ।

आरामे त्ति दिद्धंतो - एवं मालागारेण वि चिंतियं - आसन्ने छन्ने उव्वीहामि त्ति न उव्वोता । जाव छणासनं ताव ओप्फुल्लो आरामो । एवं जाहे उप्पन्नं कज्जं ताहे पविट्ठा ठवणकुलेसु, ताहे सट्ठा भणंति - एत्थंचिय अच्छंताण मुणह वेल अम्हं एए वत्ता वेला, अप्पविसंतेसु य न कोति दंसणं पडिवज्जति, न वा अनुव्वए, गिलाणपाउग्गं च नत्थि, तम्हा एगो अइसेसियसंघाडओ इमेहिं दोसेहिं वज्जितो पविसतु ॥

[भा.१६४०] अलसं घसिरं सुचिरं, खमगं कोध-माण-माय-लोभिहं ।

कोऊहलपडिबद्धं, वेयावच्चं न कारेज्जा ॥

चू- आलसितो ताव अच्छति जाव फिट्टा वेला । अहवा - अपत्ते चेव देसकाले अडति, अलद्धे य गुरुमातियाण विराहणा, अतिक्रंतकाले अलाभो, वा अप्पलाभो वा, ठवणादोसा य, अपत्ते वा ओसक्कणदोसं, अन्नतो य अलाभो, चिरं वा हिंडेति । “घसिरो” वह्वासी, सो वि अप्पणो जाव पज्जतं गेण्हति ताव वेलातिक्रमो, गहिते वा अप्पणो जाव पज्जतं गेण्हति ताव सीतलं, अकारकादि दोसा भवंति ।

जे असले ते सुचेरि वि दोसा, स्वप्नशीलः सुचिरः । “खतगो” परिताविज्जति, सेसा घसिरदोसा खमगे वि संभवति । “कोवी” अदत्ते रूसति, रुद्धो वा घरं न गच्छति, किं वा तुमं देसि ति दुव्वयणेहिं विप्परिणमेति । “माणी” ऊणे वा दिन्ने, अब्बुद्धाणे वा, अदिन्ने थब्भति त्ति, पुणो घरं मानेन न गच्छति, तेन विना जा हानी तं पावति । “माती” भद्दगं भोच्चा पंतं आहारेति, पंतेण वा छाएति । “लुद्धो” ओभासति, दिज्जंतं वा न वारेति, अनेगेसु पविसमाणेसु जे दोसा ते लुद्धे संभवति । कोऊएण नडआतो पेच्छंतो ताव अच्छति जाव देसकालो फिडिओ ।

सुत्तथेसु पडिबद्धो जाहे व पाढविरहो ताहे व अदेसकाले वि ओतरति, पडलं पाए वा अतिवकंतकाले उत्तरति, एत्थ ओसक्कण - उस्सक्कणाति दोसा ॥

एते जो ठवेति, जस्स वा वसेण ठविज्जंति तस्सिमं पच्छित्तं-

[भा.१६४१] तिसु लहुओ तिसु लहुगा, गुरुगो गुरुगा य दोसु लहुगा य ।

अलसादीहिं कमसो, कारिंति गुरुस्स पच्छित्तं ॥

चू- अलसमातिएसु जहासंखं देयं ॥

[भा.१६४२] एतद्दोसविमुक्कं, कडजोगिं नात-सीलमायारं ।

गुरुभत्तिमं विनीतं, वेयावच्चं तु कारेज्जा ॥

चू- एतेसु अलसमादिया दोसा । तेहिं विमुक्के वज्जितो सुत्तथेसु कडो जोगो जेण सो कडजोगी गीतार्थेत्यर्थः । वेयावच्चे वा जेणऽन्नया वि कडो जोगो सो वा कडजोगी । अक्कोहणादिसीलं जस्स नायं सो नायसीलो । आयरणमायारो, सो य पंचविहो नाणादि, सो नातो जस्स सो नातायारो उद्यताचारेत्यर्थः । गुरु आयरिया, एसुवरि भत्तिमंतो गुरोः सर्वकरणीयकारकेत्यर्थः । अब्बुद्धाणातिविणयकारी विणीतो एरिसो गुरुमादियाण वेयावच्चं करिज्जति ॥

एयगुणोववेयाण वेयावच्चकरणे इमे गुणा-

[भा.१६४३] साहंति य पियधम्मा, एसणदोसे अभिग्गहविसेसे ।

एवं तु विहिग्गहणे, दव्वं वड्ढेति खेतन्ना ॥

चू- साहंति कथयंति । के कथयन्ति ? पियधम्मा, पिओ य धम्मो जेसिं ते पियधम्मा । प्रियधरम्वादेव एसणदोसे मक्खिताइए कथेति, तेहिं दोसेहिं दुडुं साहूण न दिज्जति एवं बहुफलं भवति । साहूण य अभिग्गहविसेसे कहेति । उक्खित्तचरगा निक्खित्तचरगा उक्खित्तनिक्खित्तचरगा अंतो संव्वुक्कादि-दंडायतियादि संसद्धातियाओ य एसणाओ कहयंति, जिनकप्पअभिग्गहे य कहंति, एवं कहेयंता विधीए गहणं करेता, एवं सड्ढं वड्ढेता, दव्वं वड्ढेति, खेयन्ना ज्ञानिन इत्यर्थः ॥

[भा. १६४४] एसण-दोसे व कते, अकते वा जति-गुणे वि कथंता ।

कधयंति असढभावा, एसण-दोरो गुणे चेव ॥

चू- ते पुण उल्लोएण धम्मं कहेति । एसण-दोसे कते अकते वा जतीणं गुणा खमातिता विविधं कधयंतिश्लाघयंतीत्यर्थः, असढभावा, नदंभेण, न भक्षणोपायनिमित्तं, एसणदोसे साधूण य गुणे कहेति ॥ इमं च कहेति -

[भा. १६४५] ठाणं गमणागमणं, वावारं पिंडसोधिमुल्लोयं ।

जाणंता न वि तुब्भं, बहुवक्खेवाण कहयामो ॥

चू- जत्थ साहू ठाणे ठिता भिक्खं गेण्हंति, जत्थ वा ठाणे ठितो दायगो ददाति, ठाणं वा स्थापनंएसणदोषमित्यर्थः । गमो आगमो य दायगस्स जहा तहा कहेति, कत्तण, पिंजणकंडणादिए य वावारे कहेति, एरिसे गेज्झं, एरिसे वा अगेज्झं, एवं उक्खेवेण पिंडनिज्जुती कहेति । इमं च भणाति - जइ वि साहुधम्मं वियाणह तहावि बहुवक्खेवाण विस्सरिहिति अतो अविस्मरणत्थं कहामो ॥

[भा. १६४६] बालादि-परिच्चत्ता, अकधितेणसणादि-गहणं वा ।

न य कधपबंधदोसा, अध य गुणा-सोधिता होति ॥

किं चान्यत् -

[भा. १६४७] केसिं चि अभिग्गहिता, अनभिग्गहितेसणा य केसिं चि ।

माहु अवन्नं काहिह, सव्वे वि हु ते जिणाणाए ॥

चू- अभिग्गहिया एसणा जिनकप्पियाणं, अनभिग्गहिता गच्छवासियाणं । अन्नोन्नोरणं दड्ढं, नो अवन्नवातो भासियव्वो । सव्वे ते जिणाणाए सकल्पत्वात् ॥
ते पुण एसणदोसे कहेति इमेण विधिणा -

[भा. १६४८] बालादि-परिच्चत्ता, अकधितेणेसणादि-गहणं वा ।

न य कधपबंधदोसा, अध य गुणो सोधिता होति ॥

[भा. १६४९] संविग्ग-भाविताणं, लोद्धग-दिट्ठंत-भाविताणं च ।

मोत्तूण खेत्त-काले, भावं च कहेति सुद्धतथं ॥

चू- उज्जयविहारीहिं जे सट्ठा भाविया ते संविग्गभाविया, पासत्थाईहिं जे भाविता ते लुद्धदिट्ठंतभाविता । कहं ते पासत्था एवं कहेति ? एवं जहा हरिणो तहा साधू, जहा लुद्धगो तहा सावगो । साधू अकप्पियकउप्पहारातो पलायति ।

पासत्थो सट्ठे भणाति - जेण तेन प्पगारेण सच्चालियादि भासिऊण तुब्भेहिं कप्पियं अकप्पियं वा साहूण दायव्वं, एयं तुज्झ सेयं भवति । कक्खडखितं अद्धाणं च पडुच्च साववायं कहति । दुब्भिक्खादिकालं गिलाणादिभावं पडुच्च साववायं कहेति । एवमादि कारणे मोततुं सेसेसु खेत्तादिसु सुद्धत्थं कहेति उत्सर्गत इत्यर्थः ॥

[भा. १६५०] संथरणम्मि असुद्धं, दोण्ह वि गेण्हंत-देंतयाणऽहितं ।

आउर-दिट्ठंतेणं, तं चेव हितं असंथरणे ॥

चू- फासुएसणिज्जा असणादिया पज्जत्ता जत्थ लब्भंति जत्थ हट्ठो य तं संथंतम्मि संथरे, अफासुयं देंत-गेण्हंतगाण अहियं भवति । तं चेव अफासुयं असंथरे हितं भवति ।

चोदगाह - “तदेव कल्पं तदेवचाकल्पं, कथमेतत्? आचार्याह - आतुरदंष्टान्तसामर्थ्यात्, निरुजस्य विषादिना औषधेन किं प्रयोजनं, सरुजसस तदेव विषादिकं पत्थं भवति ॥

[भा. १६५१] संचइयमसंचइते, नाऊणमसंचयं तु गेण्हंति ।
संचइयं पुण कज्जे, निब्बंधे चेव संतरितं ॥

चू- घय-गुल-मोयगाइणा जे अविणासी तेसंचइगा, खीरदहिमादिया विमासी जे ते असंचइया, ठवणकुलेसु पभूतं नाऊण असंचइयं गेण्हंति, संचइयं पुण गिलाणकज्जे उप्पन्ने गेण्हंति, अगिलाणो वि सङ्ग-निब्बंधे गेण्हति, तं पुण “संतरितं” न दिने दिने इत्यर्थः ॥

अपवादस्यापवादमित्युच्यते-

[भा. १६५२] अहव न सद्धा विभवे, कालं भावं च बाल-वुद्धादी ।
नातु निरंतरगहणं, अछिन्नभावे य ठायंति ॥

चू- सावगाण सद्धं नाऊण, विपुलं च विभवं नाऊण, कालं च दुब्भिक्खाइयं, गिलाणभावं च, बालवुद्धाण य अप्पायणं च, एवमाइकज्जेण नाऊण निरंतरं गेण्हंति, जाव य तस्स दायस्स भावो न वोच्छिज्जति ताव दिज्जमाणं वारयंति ॥

ठवणकुलेसु गेण्हंताण इमा सामायारी-

[भा. १६५३] दव्वप्पमाण गणणा, कारित फोडित तहेव अद्धा य ।
संविग्ग एगठाणा, अणेगसाहूसु पन्नरसा ॥

चू- “दव्वगणणापमाणे” वि दो वि वक्खाणेति-

[भा. १६५४] असनादि दव्वमाणे, दसपुरिमितभत्तएगमुच्चारो ।
सो एगदिणं कप्पति, निक्कंतियओ दरो इधरा ॥

चू- तेसु ठवणकुलेसु असणस्स आदिसद्दातो पान - खाइम - साइमस्स य परिमियापरिमियस्स दव्वस्स मानं साहुणा जाणियव्वं । गणणद्वारे जत्थ पारिमियं तत्थ दसणहरद्धे एगभत्तट्ठो उच्चरेसि एगदिणं साहूण कप्पति, बितियादिदिनेसु जइ गेण्हति तो नेक्कंतितो होति तम्हा न कप्पति ॥

[भा. १६५५] अपरिमिते आरेण वि, दसण्ह उच्चरति एगभत्तट्ठो ।
जं वंजणसमितिमपिट्ठो, वेसणमादीसु वि तहेव ॥

चू- जत्थ पुण अपरिमियं रद्धति तत्थ आरेण वि दसण्हं नव - अइ-सत्तिमादियाण रद्धे एगभत्तट्ठो उच्चरति, सो एगदिणं कप्पदि, सो वि अतो परंनेक्कंतितो भवति । “खारिय-फोडिय” ति दारं । खारो लोणं छुब्भइ कडच्छुते घयं ताविज्जति, तत्थ जीरगादि छुब्भति, तेन जं धूवियं तं फोडियं भवति । व्यंजतेऽनेनेति व्यंजनं, तं च तीमण-माहुरगादि भन्नति । समिति मातलाहणगादि, पिट्ठं उडेरगादि, वेसणं कडुभंडं जीरयं हिंणपत्तसागाति “तहेव” ति - जहा असनादियाण तथा एतेसिं परिमियापरिमिताण परिमाणं नायव्वं ॥

एवमुच्चारो य- “अद्ध” ति दारं-

[भा. १६५६] सति कालद्धं नातुं, कुले कुले तत्थ ताहे पविसंति ।
ओसक्कणादि दोसा, अलंभे बालादि-हानी य ॥

चू- सति विद्यमानं भोजनकालं कुले कुले क्रमेणोक्कमेण वा प्रविसंति, उस्सक्कणातिया य

दोसे परिहरन्ति । अह अदेसकाले पविसन्ति तो उस्सकणातिया दोसा । बालातियाण य अलाभे हानी ॥

[भा. १६५७] एगो व होज्ज गच्छो, दोन्नि तिन्नि व ठवणा असंविग्गे ।

सोधी गिलाणमादी, असती दवादि एमेव ॥

चू- जत्थ एगो गच्छो तत्थ ठवणकुलेसु एसा सामायारी भणिया । जत्थ पुण दोन्नि तिन्नि वा गच्छा तत्थ ठवणकुलेसु कहं गहणं ? ते य दो तिन्नि वा गच्छा परोप्परं संभोतिया असंभोइया वा ॥ असंभोइएसु इमा विही-

[भा. १६५८] संविग्गमणुन्नाते, अतिति अधवा कुले विरिंचंति ।

अन्नाउंछुं च सहू, एमेव य संजती-वग्गे ॥

चू- संविग्गा उज्जयविहारी, तेहिं वत्थव्वसंविग्गेहिं आगंतुगा संविग्गा अनुन्नाया ठवणाकुलेसु 'अतिति' प्रविशंतीत्यर्थः । वत्थव्वा साधू ठवणकुलवज्जेसु गुरुमाइयाण अप्पणो य भत्तमुप्पा-एंति । अह दो वि असहू ताहे दोसु गच्छेसु अद्धद्धे कुले विरिंचंति, तिसु तिभागेण एवं चउसु चउभागेण, आगंतुगा वा साधू अन्नायउंछं हिंडंतु । जो अन्नसंभोतिएसु संजतेसु विधी, संजतीसु संभोइयासंभोइयासु सो चेव विधी ॥

[भा. १६५९] असति वसधीए वीसुं रातीणिय वसधि भोयणागमं ।

असहू अपरिणता वा ताहे वीसुं सहू वितरे ॥

चू- असतीए वसधीए वीसुं पृथक् स्थिता । तत्थ आगंतुगो वत्थव्वगो वा जो रातिणिओ तस्स वसहीए आगंतुं भुंजति । अह एगम्मि गच्छे असहू गिलाणा वा असहू अपरिणता वा सेहा, ताहे तेसु वीसुं पृथक् ठिएसु असहूण पढमालीयं वितरंति, पच्छा सव्वे गंतुं रातिनीय वसहिं एगओ भुंजंति । अह दोसु विं गच्छेसु असहू अपरिणता वा, ताहे को यि परोप्परं असहूण पढमालियं अनुजाणंति, पच्छा सव्वे एगतो भुंजंति । अह एक्कसिं दोसु वा गच्छेसु असहू सव्वहा चेव भुत्ता, ताहे सेसा रातिणियवसहीए गंतुं एगतओ भुंजंति ॥ अह संभोतिया वसहिं अभावे मंडलिभूमि - अभावे वा गिलाणातिकारणेषु वा एगतो न भुंजंति । ताहे इमो विधी -

[भा. १६६१] तिण्हं एगेण समं, भत्तद्धं अप्पणो अवहं तु ।

पच्छा इतरेण समं, आगमणे विरेगो सो चेव ॥

चू- आयरिओ एगो वत्थव्वो, दो आगंतुगा, ताण दोण्ह जो रातिनितो तस्स संघाडगे अप्पणो भत्तद्धस्स अवहं गेण्हंति, आगंतुवितियसंघाडगे वि अप्पणो भत्तद्धस्स अवहं चेव गेण्हंति, रातिणिएण समाणं अवहं भोच्चा इतरेण वि अवहं भुंजति । दो वि संविग्गिता अप्पणो य भत्तद्धो पुन्नो भवति । "आगमने" ति जति तिमादिया आगच्छंति तो विभजनं विरेगो, सो चेव कायव्वो, जहा दोसु तहा तिसु चउमादिएसु य ॥

इयाणि "असंविग्गे सोही गिलाणमादि" अस्य व्याख्या - असंविग्गा साहू जत्थ खेत्ते वसति तत्थ जे सेजातरादि ठवणकुला अन्नतो अलब्धंते तेसु कुलेसु पविसिउं "सोहि" ति सुद्धं जं भत्तपाणं तं गिलाणातिआण गेण्हेज्जा ।

[भा. १६६२] अतरंतस्स तु जोग्गासती य इतरेहि भाविते विसिउं ।

अन्नमहानसु वक्खड, भुंजति जं वा सयं सन्नी ॥

चू- असंविग्गभाविएसु कुलेसु पविसंताण उग्गमाइया दोसा तम्हा नो पविसेज्जा । अतरंतो गिलाणो, तस्स जोग्गा असतीते “इतरे” त्ति पासत्थ-भाविता तेसु पविसिउं जम्मि महानसे ते पासत्था भिक्खं गेण्हंति तत्थ न गेण्हंति, अन्नमहाणसे गेण्हंति । जं वा सन्निमातियाण विधोवक्खडं ततो गेण्हंति, अन्नतो वा जं पहेणगाति आयातं तं गेण्हति ॥

“असती य दवाति तमेव” त्ति अस्य व्याख्या - असति अन्नतो दवस्स संविग्ग - भावित - ठवणकुलेसु दवं जयणाए गेण्हंति । आदिसद्दातो असंविग्गभावित-ठवणकुलेसु दवं गेण्हंति । आदिसद्दातो असंविग्गभावियठवणाकुलेसु वि ।

[भा. १६६३] असती एव दवस्स तु, परिसित्ति-कंजि-गुल-दवादीणि ।

अत्तद्धिताणि गेण्हति, सव्वालंभे व मीसाइं ॥

चू- असति अन्नतो अन्नायउंछे दवस्स संविग्गेतरभावियकुले दवं गेण्हेज्जा, तं च “परिसित्ति” - नाम उण्होदगेण दहिमट्टगा निच्चं गालिज्जति तं परिसित्तगपाणगं भन्ति । कंजिगं पसिद्धं । गुलो जीए कवल्लीए कट्टिज्जति तत्थ जं पाणियं कयं तत्तमतत्तं वा तं गुलपाणियं भन्ति । तो ते गिहत्थेहिं अत्तद्धिताणि गेण्हंति । सव्वहा फासुगस्स अलाभे सचित्तमीसं पि गेण्हंति ॥

[भा. १६६४] पाणट्ठा व पविट्ठो, असुद्धमाहारछंदितो गेण्हे ।

अद्धाणादिमसंथरे, जतितुं एमेव जदसुद्धं ॥

चू- संविग्गेतरभावितेसु कुलेसु पाणट्ठा पविट्ठो - सेसं कंठं । अद्धानस्स वा आदीए मज्जे वा उत्तिन्नो वा असंथरंतो पणगातिजयणाए जतितुं पच्छ जं असुद्धं तं पि गेण्हंति ॥

[भा. १६६५] वितियपदमणाभोगे, गेलन्नऽद्धाण-संजम-भए वा ।

सत्थवसए व अवसे, परव्वसे वा वि नो पुच्छा ॥

चू- अवसो खित्तचित्तादि, रहायदुट्ठे, रायपुरिसवसगो परव्वसो, एवमादिएहिं कारणेहिं न पुच्छेज्जा वि, अपुच्छंतो य सुद्धो ॥

मू. (२१८) जे भिक्खू निग्गंथीणं उवस्सयंसि अविहीए अनुप्पविसइ अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- निग्गय गंधी निग्गंथी । उवस्सओ वसही । तं जो अविधीए पविसति तस्स मासलहुं, आणातिता दोस भवंति । इदानिं निज्जुत्ती-

[भा. १६६६] निक्कारणमविधीए, निक्कारणतो तहेव य विधीए ।

कारणतो अविधीए, कारणतो चेव य विधीए ॥

चू- पवेसे चउरो भंगा भवंति - पढ्ढं - निक्कारणे अविधीए, बितिए - निक्कारणे विधीए । तइए - कारणे अविधीए, चउत्थे - कारणे विधीए ॥

[भा. १६६७] आदिभयणाण तिण्हं, अन्नतरीए तु संजतीसेज्जं ।

जे भिक्खू पविसेज्जा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- तिन्नि आदिमा भंगा आदिभयणा भन्ति । एतेसिं तिण्हं भंगाणं अन्नतरेण जो संजतिवसहिं

पविसति तस्स आणातिता दोसा ॥ पढमभंगो वक्खाणिज्जति-

[भा. १६६८] निक्कारणम्मि गुरुगा, तीसु वि ठाणेषु मासियं गुरुगं ।
लहुगा य वारमूले, अतिगतिमित्ते गुरु पुच्छा ॥

चू- जात निक्कारणे संजतिवसहिं जाति तो चउगुरुं, अविधीए पविसंतस्स तीसु वि ठाणेषु मासियं गुरुगं । इमे तिन्नि ठाणा-अग्गद्वारे, मज्झे, आसन्ने । एतेसु तीसु वि निसीहियं अकरंतस्स तिन्नि मासगुरुगा भवंति । जइ मूलदारसमीवे बहिया ठायंति तो चउलहुं अंतो पविसइ तो चउगुरुं ॥ चोयगो पुच्छति -

[भा. १६६९] पाणातिपातमादी, असेवतो केण होंति गुरुगा तु ।
कीस च बाहिं लहुगा, अंतो गुरु चोदग ! सुणेहि ॥

चू- पाणातिवातं अकरंतस्स केन कारणेण चउगुरुं पच्छित्तं भवति ? कीस वा बहिद्वारेमूले चउलहुं ? कीस वा अंतो अतिगयस्स चउगुरुं ? आयरिओ भणति - हे चोदग ! सुणेहि कारणं ॥ १६६९ ॥

[भा. १६७०] वीसत्था य गिलाणा, खमिय वियारे य भिक्ख सज्जाए ।
पाली य होति भेदो, अत्ताणपरे तदुभए य ॥

चू- वीसत्थ त्ति दारं -

[भा. १६७१] कायी सहवीसत्था, दर-जमिय अवाउडा य पयलादी ।
अतिगतमेत्ते तहियं, संकितपवलाइया थद्धा ॥

चू- काति संजती वसहीए अंतो आयसुहेण अवंगुयसरीरा सुहवीसत्था अच्छति, अद्धभुत्ता वा अंतो वसहीएष दरनिवत्था अवाउडा निसन्ना वा निवन्ना वा निद्दायति, एवं तामु संजतीसु तम्मि संजते अतिगते पविट्ठे काति संकिता “अहमणेण अवाउडा दिट्ठ” त्ति पवलाइया नश्यति, सहसा पविट्ठे संखोहातो थद्धगत्ता भवति ॥ “पवलातिय” त्ति अस्य व्याख्या

[भा. १६७२] वीरल्लसउणि वित्तासियं जधा सउणि-वंदयं वुन्नं ।
वच्चति निरावयक्खं, दिसि विदिसाओ विभज्जंतं ॥

चू- वीरल्लग-सउणो उल्लगजाति, तेन वित्तासिता सउणो कवोतगाति, तेसिं वंदी वुन्नं भयुब्भिन्नासण खुभियं वच्चति । अवेक्खा नाम अवलंभणा अन्नोन्नेसु पुत्तभंडातिसु, सा निग्गता जस्स तं निरवेक्खं भन्नति । दिसाश्च विदिसा दिसोदिसं विभज्जंतं अपूरयमाणं ॥

एतस्स दिट्ठंतस्स इमोवसंहारो-

[भा. १६७३] तम्मि य अतिगतमेत्ते, वित्तथ उ तहेव जह समणी ।
गिण्हंति य संघाडिं, रयहरणे या वि मग्गंति ॥

चू- तम्मि संजते पविट्ठे विविधं त्रस्ता वित्रस्ता जहा ताओ सउणीओ ताओ वि संजतीओ, अन्ना अवाउयगत्ता तुरियं तुरियं पाउणति मग्गति च, अन्नाओ तुरियं रओहरणं मग्गंति, अवि सद्दाओ संभमेण रओहरणं मोत्तुं नद्धा पच्छा मग्गंति ॥ इमे दोसा-

[भा. १६७४] छक्कायाण विराधण, आवडनं विसमखाणुए विलिता ।
थद्धा य पेच्छित्तुं भाव-भेदो दोसा तु वीसत्थे ॥

चू- कुंभकारसालातिसु निरवेक्खा नासंती छक्काये विराहेज्ज, आवडणं पक्खलणं हेटोवरीं वा अफिडणं, विसमे वा पडति, खाणुए वा दुक्खविज्जति, अवाउडा वा विलिता विलक्खीभूता उब्बंधणादि करेज्ज, थद्धं वा अवाउडं पेच्छिऊण बहुअणमज्जे भावभेदो भवेज्जा, एगागिणीं वा एक्कं देज्जं । एते दोसा वीसत्थाए भवंति ।

इदानिं “गिलाणे”त्ति दारं-

[भा. १६७५] कालातिक्रमदाणे, गाढतरं होज्ज नेव पउणेज्ज ।

संखोभेण निरोधो, मुच्छा मरणं च असमाही ॥

चू- संजयसंखोभेणं गिलाणी न भुंजति, भिक्खाए वा गिलाणीनिमित्तं न वच्चति, एवं अतिक्रंतकाले दानेन गाढतरं गेलन्नं हवेज्ज, न वा पउणेज्ज । अहवा- संजयसंखोभेण काइयं सन्नं वा वायकम्मस्स वा निरीहं करेज्ज, तत्थ गाढतरं गेलन्नं हवेज्ज, मुच्छा वा से हवेज्ज, निरोहेण वा मरेज्ज, असमाधाणं वा से हवेज्ज । एत्थ परितावणादिनिष्फन्नं सव्वं पायच्छित्तं दड्ढव्वं ।

इदानिं “खमगं”त्ति दारं-

[भा. १६७६] पारणग-पड्डिता आणितं च अविगडित ऽदंसितं न भुंजे ।

अचियत्तमंतराए, परितावमसम्भवयणे य ॥

चू- खमिगा पारणगड्डा पड्डिया, जेड्डज्जो आगओ त्ति नियत्तति, दारमूले वा सन्निविट्ठो उवरिं न गच्छामि त्ति निवत्तति, पवत्तिणी वा तस्स समीवे निविट्ठा, खमिगाए वा पारणगमाणियं अविगडियं अनालोइयं अदंसितं च न भुंजति, पवत्तिणीओ दिक्खतीओ अच्छति, खमियाए अवियत्तं अंतरायदोसा य, खमिगा परिताविज्जति, असम्भवयणं वा भणेज्ज, किं चि न किंचि ? कीलग अज्जो एस उवड्डिये त्ति ।

इदानिं “वियारे”त्ति दारं-

[भा. १६७७] नोल्लेऊण न सक्का, वियारभूमी य नत्थि से अंतो ।

संते वा न पवत्तति, निच्छुभण विनस गरहा य ॥

चू- नोल्लणं संघट्टणं ताणं अंतो वियारभूमी नत्थि, संकाए वा कस्सति न पवत्तति, सेज्जायरएण अणणुन्नाय जत्ति वोसिरति तो निच्छुभेज्जा, दिया राओ वा निच्छूद्धा अवसहिया विणासं पविज्ज, गरहणं च पावति । दारं ॥

इदानिं “भक्ख”त्ति दारं-

[भा. १६७८] सति कालफेडणे एसणादि पेलेमपेल्लणे हानी ।

संकादभावितेसु य, कुलेसु दोसा चरंतीणं ॥

चू- ताओ य भिक्खं पड्डिता, सोय आगतो, तस्स दक्खिन्नेणं ताव ठिता जाव सति कालो फिडितो, ततो अवेलाए एसणं पेलेज्जा, तन्निष्फन्नं । अपेल्लतीणं अण्णो हाणी, तत्थ परितावणादि निष्फन्नं, अभाविय-कुलेसु य अकाले चरंतीओ मेहुणट्ठे संकिज्जति ।

इदानिं “सज्जाय” त्ति दारं-

[भा. १६७९] सज्जाए वाघाओ, विहारभूमिं व पड्डियनियत्ता ।

अकरण नासारोवण, सुत्तत्थ विना य जे दोसा ॥

चू-जेड्डजो आघतो त्ति न पढंति, वाघातो वसहीए वा असज्झायं, सज्झायभूमीए पड्डित्ताणं तं दड्डुं नियत्ताण सज्झायवाघातो । “अकरणे”त्ति सुत्तपोरिसिं न करेत्ति मासलहुं, अत्थपोरिसिं न करेत्ति मासगुरुं, सुत्तं नासेत्ति ङ्क । अत्थं नासेत्ति ङ्क । सुत्तत्थेहिं य नड्डेहिं कहं चरणविसुद्धी । दारं ॥

इदानिं पालियभेउ” त्ति दारं-

[भा.१६८०] संजम-महातलागस्स, नाण-वेरग्ग-सुपरिपुन्नस्स ।

सुद्धपरिणामजुत्तो, तस्स तु अनतिक्कमो पाली ॥

चू- संजम-महातलागस्स अनइक्कमपालिए भेदो भवति, वसहि-पालिए वा भेदो भवति ॥

[भा.१६८१] संजमअभिमुहस्स वि, विसुद्ध-परिणाम-भाव-जुत्तस्स ।

विकहाति-समुप्पन्नो, तस्स तु भेदो मुणेतव्वो ॥

[भा.१६८२] अहवा पालयतीति, उवस्सयं तेन होति सा पाली ।

तीसे जायति भेदो, अप्पाण-परोभय-समुत्थओ ॥

[भा.१६८३] मोह-तिगिच्छा खमणं, करेमि अहमवि य बोहि-पुच्छा य ।

मरणं वा अचियत्ता, अहमवि एमेव संबंधो ॥

सो गतो जाव एक्का वसहि-पाली अच्छति । तेन पुच्छिता किं न गतासि भिक्खाए ? सा भन्ति - अज्ज ! खमणं मे । सो भणति - किं निमित्तं ? सा भणति - मोह - तिगिच्छं करेमि । ताए वि सो पुच्छिओ भणाति - अहं पि मोह - तिगिच्छं करेमि । कहं बोधि त्ति - लद्धआ ? परोप्परं पुच्छति । तेन पुच्छिता - कहं सि पव्वइया ? सा भणति - भत्तारमरणेण तस्स वा अचियत्त नि तेन पव्वतिता । ताए सो पुच्छितो भणति - अहं पि एमेव त्ति । एवं भिन्नकह - सब्भावकहणेहिं परोप्परं भाव - संबंधो हवेज्ज ॥ “बोहि-पुच्छाए” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.१६८४] ओमाणस्स व दोसा, तस्स व मरणेण सग्गुणो आसि ।

महतारिय-पभावेण य, लद्धा मे संजमे बोधी ॥

चू- ओमाणं ससवत्तियं । अहवा - ससावत्ते वि मं ओमं पासती, तेन दोसेण पव्वइया । सो मे भत्ता सग्गुणो नेहपरो आसि, तस्स मरणेण पव्वइया । महयरिया मे नेहपरा धम्मवक्खाणं करेत्ति तेन मे बोधी लद्धा ॥ किं चान्यत्-

[भा.१६८५] पंडुइया मि घरासे, तेन हतासेन तो ठिता धम्मे ।

सिद्धं दानि रहस्सं, न कहिज्जति जं अणत्तस्स ॥

चू- घरवासे वाकारलोपाओ घरासे, घरे वा आसा घरासा, तम्मि घरासे पंडुइया भ्रंसिया । “तेणं” त्ति भत्तारेण, हता आसा जस्सा सा हतासा सिद्धं कहियं । इदानिं रहस्सं नाम गुज्झं, अणत्तो अनाप्तः, तुमं पुण ममात्तो, तेन ते सव्वं कहियं ॥ किं चान्यत्-

[भा.१६८६] रिक्खस्स वा वि दोसो, अलक्खमो सो अभागधेज्जो वा ।

न य निग्गुणामि अज्जो ! अवस्स तुब्भे वि नाहित्थ ॥

चू- रिक्खं नाम नक्खत्तं । नूनं विवाहदिने विवक्करादि-दोसो नक्खत्तस्स आसि, तेन सो ममो

वरि नित्तण्हो निरणेहो आसि । अलकखणो वा सो अभाग्यानि अपुण्याणि तानि जो घरेति सो अभागधेयो, न याहं निग्गुणा, तहा वि मम सो नित्तण्हो, एतेहिं दोसेहिं “अज्जो” ति आमंतणे । अहवा - किं निउत्ताए सराहिज्जति ? तुब्भे वि नाहिह । “अवस्स” ति निद्धारणत्थे संदेहत्थे वा ॥

ताए पुच्छिओ सो वि दुद्धरो इमं भणति -

[भा. १६८७] इट्ठ-कलत्त-विओगे, अन्नम्मि य तारिसे अविज्जंते ।

महतरय-पभावेण य, अहमवि एमेव संबंधो ॥

चू- इट्ठं पियं घनं कलं यस्मात् सर्वं अत्ते गृण्हाति तस्मात् कलत्तं, सा य भारिया, तस्स वियोगे । अन्नं च तारिसं नत्थि । महत्तरो य मे नेहपरो, तेन अहमवि पव्वइतो । “एमेव” ति जहा तीए अप्पणो सानुरागं चरितं अक्खियं तं एमेव सो कहेति, एवं तेसिं परोप्परसंबंधो भवति ॥

किं चान्यत्-

[भा. १६८८] किं पेच्छह ? सारिच्छं, मोहं मे नेति मज्झवि तहेव ।

उच्छंग-गता व मया, इधरा न वि पत्तियंतो मि ॥

चू- सो तं निद्धाए दिट्ठीए जोएति ताए भन्नति - किं पेच्छसि ? सो भणाति - सारिच्छं, तुमं मम भारियाते हसिय - जंपिएण लडहत्तणेण य सव्वहा । सारिच्छा । तुज्झ दंसणं मोहं मे नेति, मोहं करेति । अहवा - मोहं नेति उप्पादयति, नज्जति सा चेव ति । सा भणाति - जहाऽहं तुज्जे मोहं करेमि, तहा मज्झवि तहेव तुमं करेसि ? केवलं सा मम उच्छंगे मया, इहर ति-जति सा परोक्खातो मरंति तो देवाण वि न पत्तियंतो जहा तुमं सा न भवति ति ॥

[भा. १६८९] इति संदंसण-संभासणेहिं भिन्नकथं-विरह जोगेहिं ।

सेज्जातरादि-पासण, वोच्छेद दुद्विद्धम्मि ति ॥

चू- “इति” एवार्थे, परोप्परं दंसणेण संभासणेण य एयाहिं य भिन्नकथाहिं विरहो, एगंतं तत्थ जोगेहिं चरित्तभेदो भवति । सेज्जातरो अन्नो वा कोति पासेज्ज, संकातीता दोसा । तस्स वा साहुस्स अन्नस्स वा वसहीए अन्नदव्वस्स वा वोच्छेदं करेज्ज । “दुद्विद्धम्मो” ति विपरिणामिज्ज ।

[भा. १६९०] लिंगेण लिंगिणीए, संपत्ती जो नियच्छती मूढो ।

निरयाउयं निबंधति, आसायण दीहसंसारी ॥

चू- अहवा - तत्थ गतो इमे भावे करेज्जा-

[भा. १६९१] पयला-निद्द-तुयट्ठे, अच्छिद्विद्धम्मि चमढणे मूलं ।

पासवणे सचित्ते, संका वुच्छम्मि उड्डाहो ॥

[भा. १६९२] पयला-निद्द-तुयट्ठे, अच्छि अदिद्धम्मि चउलहु होंति ।

सेसेसु वि चउगुरुगा, पासवणे मासियं गुरुगं ॥

चू- निसन्नो पयलाति ति - जग्गो सुत्तो १ निसन्नो चेव निद्दायि २ सुत्तो सुत्तो तुयट्ठेति ३ संधारेतुं निवन्नो अच्छि चमढेति ४ एतेसु पयलादिएसु परेण अदिट्ठे चउलहुं पच्छितं । “सेसेसु वि” ति परेण एएसु चेव दिट्ठे एक्केक्के संकाए चउगुरुअं चेव । निस्संकिते मूलं । जति संजतीणं फलिहंतोग्गहे काइपभूमीवज्जे काइयं वोसिरति तो मासलहुं ॥

पयलत्तं दङ्कण परो इमं चिंतेति -

[भा. १६९३] सञ्ज्ञाएण नु खिन्नो, आओ अन्नेन जेण पयलाति ।

संकाए होंति गुरुगा, मूलं पुण होति निस्संके ॥

चू- किं एस संजतो सञ्ज्ञायजागरेण खिन्नो पयलाइ ? आउ” ति अहोश्चित् “अन्नेण” ति सागारियप्पसंगेण ? एवं संक-निस्संकाए, पच्छद्धं ॥ सिद्धसेणक्षमाश्रमणकृतागाहा-

[भा. १६९४] पयला निद्ध तुयट्ठे, अच्छिमदिद्धम्भि चउगुरू होंति ।

दिट्ठे वि य संकाए, गुरुगा सेसेसु वि पदेसु ॥

चू- पुव्वद्धं गतार्थः । पयलायते परेण दिट्ठे व य संकाए चउगुरुगा, निस्संकिते मूलं, सेसेसु वि पएसु ति । निद्दाइसु संकाए चउगुरुगा, निस्संकिए मूलं ॥

“पासवणे मालियं गुरुगं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १६९५] अन्नत्थ मोय गुरुगो, संजतिवोसिरणभूमिए गुरुगा ।

जोणोगाहणबी, केई धाराए मूलं तु ॥

चू- मोयमिति काइयं । संजतीणं जा काइयभूमीत, ताए स जति वोसिरति तो चउगुरुगं । तत्थ य कयाइ कीवस्स अन्नस्स वा बीयणिसग्गो भवे, तं बीयं जति धाराहतं संजतीते जोणिं पविसति तो संजयस्स मूलं ।

केइ आयरिया - धाराए चेव छिक्के मूलमिच्छंति, तहिं डिंडिमे उड्डाहाती दोसा, जम्हा एते दोसा तम्हा नो निक्कारणे संजतिवसहिं गच्छे ॥

गतो पढमभंगो । इयाणिं बितियभंगो-

[भा. १६९६] निक्कारणे विधीए वि, दोसा ते चेव जे भणितपुव्वं ।

वीसत्थपदं मोत्तुं, गेलन्नादी-उवरिमेसु ॥

चू- जो निक्कारेणे संजतिवसतिं गच्छति, तिन्नि निसीहियाओ करंतो विधीए पविसति तस्स वि ते चेव दोसा, जे पुव्वं पढमभंगे भणिता । वीरल्लसउणिदिट्ठंतेण जे वीसत्थदोसा भणिता, ते मोत्तूण गिलाणाइया उवरिमा सव्वे बितियभंगे वि संभवंति ॥

[भा. १६९७] निक्कारमे विधीए वि, तिट्ठाणे गुरुगो जेण पडिकुट्ठं ।

कारण-गमणे सुद्धो, नवरं अविधीए मास-तिगं ॥

चू- जो निक्कारणे संजतिवसतिं गच्छति तस्स तिट्ठाणे निसीहिकाविधिं पउंजंतस्स वि मासगुरुगं भवति । कम्हा जम्हा ? पडिकुट्ठं गमणं । गतो बितियभंगो । इदानिं ततियभंगो - पच्छद्धं । कारणे जो गच्छति संजतिवसतिं सो सुद्धो । नवरं - तिट्ठाणे निसीहियं अकरंतस्स तिमासगुरुं भवति, दोसु ठाणेसु न करेति दोमामगुरुं, एगम्भि ठाणे अकरंतस्स एगमसगुरुं ॥

[भा. १६९८] कारणतो अविधीए, दोसा ते चेव भणितपुव्वं ।

कारणविधीए सुद्धो, पुच्छत्तं कारणं किं तु ॥

चू- कारणे गच्छति, अविधीए पविसतो दोसा ते चेव जे पुव्वं पढमभंगे वुत्ता वीसत्थाती ते सव्वे संभवंति । ततियभंगं अविधिकारो ति काउं । गतो ततियभंगो । इयाणिं चउत्थभंगो - पच्छद्धं । कारणे गच्छइ तिट्ठाणे निसीहियाविधिं पउंजंतो सुद्धो ।

सीसो पुच्छति - “करणं किं” ? तुसद्धो पादपूरणे ॥ आचार्याह-

[भा.१६९९] गम्पति कारणजाते, पाहुणए गणहरे महिह्वीए ।
पच्छादणा य सेहे, असहुस्स चउक्क भयणा तु ॥

चू- कारणजाए त्ति दारं । एयस्स इमाओ दो दारगाहाओ -

[भा.१७००] उवस्सए य संथारे, उवधी संघ-पाहुणे ।
सेहे ठवणुद्देसे, अनुन्ना भंडणे गणे ॥

[भा.१७०१] अणपज्झ अगणि आऊ, वियारे पुत्त-संगमे ।
संलेहण वोसिरणे, वोसिट्ठे निद्धितै तिहिं ॥

चू- उवस्सए संथारे त्ति दो दारा वक्खणोत्ति-

[भा.१७०२] अज्जाणं पडिकुट्टं, वसधी-संधारगाण गहणं तु ।
ओभासित दातव्वा, वच्चेज्जा गणधरो तेणं ॥

चू- संजतीण वसहीए संधारगाण य सयं गहणं पडिसिद्धं । वसहिं ओभासिओ अक्खा वच्चति । संधारगाण य ओभइसमप्पियाणं दानट्ठा गच्छति गणधरो । संधारगे सयं विभयंतीओ मा अधि करिस्संति, तेन गणधरो गच्छति ॥

“उवहि” त्ति दारं-

[भा.१७०३] पडितं पम्हुट्टं वा, पलावितं वा हितं व उग्गमितं ।
उवधि भाएउं जे, दाउं जे वा वि वच्चेज्जा ॥

चू- भिक्खादि - प्रडंतीण पडिता उवही, सज्झायभूमीए वा पम्हुट्ठा विस्सरिया, साणमाइ पलाविता, तेणगेहिं वा अवहरिता, सा साधूहिं लद्धा, गुरुणं समप्पिया, अपुव्वा वा उवही उग्ग पडिय - पम्हुट्ठादियाण भायणं, अपुव्वाए दाणं, एतेहिं कारणहिं गणधरो वच्चेज्जा ॥

इदानि “संघपाहुण” त्ति दारं-

[भा.१७०४] ओहाणाभिमुहीणं, थिरिकरणं कातुमज्जियाणं तु ।
गच्छेज्जा पाहुणओ, संघकुल-थेर गण-थेरो ॥

चू- काओ य संजतीओ परिसहवाहिताओ संजमसारपरम्मुहीओ ओहाणाभिमुहीओ अच्छंति थिरीकरणट्ठा संघपाहुणं गच्छेज्ज । कुल-गण-संघ-थेरा संघपाहुणा भन्ति । अन्नो वा थिरीकरणलाति गच्छेज्ज ॥

इदानि “सेहे” त्ति दारं-

[भा.१७०५] अन्नथ अप्पसत्था, होज्ज पसत्था व अज्जिओवसए ।
एतेण कारणेणं, गच्छेज्ज उवट्ठवेउं जे ॥

चू- सेहस्स उवट्ठावणाहेउं अज्जिओवस्सयं गच्छेज्ज ॥

इदानि “ठवणे” त्ति दारं-

[भा.१७०६] ठवण-कुलाइ ठवेउं, तासिं ठविताणि वा निवेएउं ।
परिहरिउं ठविताणि व, ठवणाऽऽदियणं व वोत्तुं जे ॥

चू- सेज्जातर-मामगाइ ठवण-कुला भन्ति । ते संजतिवसहीए गंतुं गाणं पुरतो ठवेत्ति, स वसहीए वा ठिएण ठविया ताण गंतुं निवेएति, इमाणि वा ठवियाणि, मा पविसह त्ति निवारणट्ठा

गच्छति । ठविएसु वा वा इदानिं गहणं करेहि त्ति अनुन्नवणद्धा गच्छति ॥

इदानिं “उद्दे साणुन्न” त्ति दो दारा-

[भा. १७०७] वसधी य असज्झाए, गारव भय सङ्ग मंगले चैव ।

उद्देसादी काउं, वाएउं वा वि गच्छेज्जा ॥

चू- साधुवसहीए असज्झायं अप्पसत्था वा ताहे संजतिवसहिं गच्छति उद्देसाणुन्नद्धा, गणधरा रायादि दिक्खितेहिं वा संजतिवसतिं गच्छंतेहिं ताण लोगे गारवं भवति, पडिनीयाण वा भयं भवति । अहवा - आयरियो उद्देसाति करेति, सुहं गारवभएहिं सिग्घं अहिज्जति, आयरिएण वा उद्दिट्ठे सद्धा भवति, संजतीण वा वसहीए मंगलं तत्थ उद्दिसति, एतेहिं उद्दिसातिकारणेहिं गच्छति । पवत्तिणीए वा कालगयाए अन्ना वायंती य नत्थि ताहे गणधरो वायणद्धा गच्छति ॥

इदानिं “भंडणे” ता दारं-

[भा. १७०८] उप्पन्ने अधिकरणे, विओसवेउं तहिं पसत्थं तु ।

अच्छंति खउरिताओ, संजमसारं ठवेतुं जे ॥

चू- संजतीणं उप्पन्ने अधिकरणे ताओ संजमसारं ठवेत्तु अच्छंति, खउरिता खरंदिता रोषेणेत्यर्थः, ताण य ओसवणं संजतिवसहीए पसत्थं, अतो संजतिवसहिं ओसवणद्धा गणधरो गच्छति ॥

इदानिं “गण” त्ति दारं-

[भा. १७०९] जति कालगता गणिणी, नत्थि य अन्ना तु गणधरसमत्था ।

एतेण कारणेणं, गणचिंताए वि गच्छेज्जा ॥

चू- गणचिंताए गणधरो गच्छेज्ज ॥

इदानिं “अणपज्ज त्ति दारं-

[भा. १७१०] अज्जं जक्खाइइं, खित्त-चित्तं व दित्त-चित्तं वा ।

उम्मातं पत्तं वा, काउं गच्छेज्ज अप्पज्जं ॥

चू- जक्खेण आदिद्धा गृहीता, ओमाणिया खित्त-चित्ता, हरिसेणं दित्त-चित्ता, अधिकतरप्रलापी मोहणियकम्मोदएण वा उम्मायं पत्ता वेदुम्मतेत्यथः । आयरिओ मंतेण वा तंतेण वा अप्पज्जं स्वस्थचित्तं काउकामो संजतिवसतिं गच्छेज्जा ॥

इदानिं “अगणि” त्ति दारं-

[भा. १७११] जति अगणिणा तु दद्धा, वसती दज्झाति व डज्झिहिति व त्ति ।

नाऊण व सोऊण व, संठविउं जे वि वच्चेज्जा ॥

चू- जति अगणिणा वसहीओ दद्धाओ, डज्झंति वा संपतिकाले, परो वा कहेंतो सुणाति दज्झति । अहवा - दज्झिस्सति, एवं सयं नाऊणं सोऊणं वा परसमीवाओ संठवणद्धा उज्झवणद्धा वा गच्छेज्ज ॥

इदानिं “आउ” त्ति दारं-

[भा. १७१२] निदिपूरएण वसती, वुज्जति वूढा व वुज्झिहिति व त्ति ।

उदगभरितं व सोच्चा, उवघेत्तुं वा वि गच्छेज्जा ॥

चू- उदगभरिए उल्लंघणद्धा उवघेत्तुं उवग्गहकरणद्धा गच्छति ॥

इदानिं “वियार” त्ति दारं-

[भा. १७१३] घोडेहि व धुत्तेहि व, आवाहिज्जति वियारभूमीए ।

जयणाए वारेउं, संठवणाए वि गच्छेज्जा ॥

चू-घोडा चड्डा, जूअकरादि - धुत्ता, तेहिं वसहीए पुरोहडे उवसग्गिजंति । अहवा - बाहिं वियारभूमीए जइ उवसंग्गिजंति तो तेसिं जयणाए सानुणतं निवारणड्डा गच्छेज्ज संजतीणं काइयसण्माभूमिसंठणड्डा गच्छेज्ज ॥

इदानिं “पुत्ते” ति दारं-

[भा.१७१४] पुत्तो पिया व भाया, भगिणी वा ताण होज्ज कालगया ।

अज्जाए दुक्खियाए, अनुसट्ठिं दाउ गच्छेज्जा ॥

चू-अनुसट्ठी उवदेसो, तं उवदेसं दाउकामा गच्छति ॥

[भा.१७१५] तेलुक्कदेवमहिता, तित्थकरा नीरया गया सिद्धिं ।

थेरा वि गता केयी, चरणगुणपभावया धीरा ॥

चू-तेलोक्के जे देवा तेहिं महिता पूजिता ते वि ताव कालगया, थेरा गोयमादी ते वि कालगया किमंगं पुण अन्ने माणुसा ॥ तहा -

[भा.१७१६] बन्ही य सुंदरी या, अन्ना वि य जाओ लोगजेड्डाओ ।

ताओ वि य कालगता, किं पुण सेसाउ अज्जाओ ॥

[भा.१७१७] न हु होति सोयितव्वो, जो कालगतो दढो चरित्तम्मि ।

सो होइ सोयियव्वो, जो संजम - दुब्बलो विहरे ॥

[भा.१७१८] लद्धूण माणुसत्तं, संजमचरणं च दुल्लभं जीवा ।

आणाए पमाएत्ता, दोग्गति-भय-वड्डगा होंति ॥

चू-भगवतो आणं पमाएत्था दोग्गतीओ भयं तस्स वड्डगा भवंति ॥

इदानिं “संगमे” ति दारं-

[भा.१७१९] पुत्तो पिया व भाया, अज्जाणं आगतो तहिं कोयि ।

घेत्तूण गणधरो तं, वच्चति तो संजती-वसथिं ॥

चू-चिरं पवसितो आतातो तं गणधरो घेतुं वचचति । इदाणं “संलेहण” पच्छद्धं । “संलेहण” परिकम्मकालो । “वोसिरण” ति-अनसनपच्चक्खाणकालो । “वोसट्ठे” ति-अनसनपच्चक्खातं । “निद्धिय” ति-कालगता । एतेसु कालेसु आयरियो अवससं गच्छति । “तिहि” ति-उवरुवरि तिन्नि दिने सोगावणयणहेउं गच्छति ॥

[भा.१७२०] संलिहितं पि य तिविधं, वोसिरियव्वं च तिविह वोसट्ठं ।

कालगतं ति य सोच्चा, सरीरमहिमाए गच्छेज्जा ॥

चू-आहारो सरीरं उवकरणं च, आहारे निव्वीतियादि अप्पाहारो, सरीरस्स वि अवचयकारी, उवकरणे वि अप्पोवकरणो, एवं चेव तिविधं वोसिरति, एवं चेव तिविधं वोसट्ठं । अहवा - आहार - सरीर - कसाए य एयं तिगं, कालगयाए य जया सरीरं परिठविज्जति तया महिमा कज्जति, कुकूहिगातिपवयणउब्भावणड्डा ॥

[भा.१७२१] जाधे वि य कालगता, ता वि य दोन्नि वा दिवसो ।

गच्छेज्ज संजतीणं, अनुसट्ठिं गणधरो दातुं ॥

चू-कालगताए उवरिं पयत्तिनिमादि दुत्थं जाणिय एकं दो तिन्नि वा दिने अनुसट्ठिपदाण्डं

गच्छति ॥ गम्पति कारणजाते” त्ति मूलारं गंतं ।

इदानिं “पाहुणे” त्ति दारं-

[भा. १७२२] अप्प-बिति अप्प-ततिआ, पाहुणगा आगया सउवयारा ।

सेज्जातर-मामाते, पडिकुट्टेसिए पुच्छा ॥

चू- “सउवयारे” त्ति जे त्तिनि निसीहियाओ काउं पविट्ठा ते सउवयारा । अहवा - जेसिं आगयाणं उवचारो कीरइ ते सउवयारा, तेसु आगतेसु गणिणी जति थेरी तो अप्प - बीया निगच्छति । अह तरुणी तो अप्प - ततिया निगच्छति, पुरतो थेरी ठायति ॥

तेसिं पुण आगयाणं इमो उवयारो-

[भा. १७२३] आसंदग-कट्टमओ, भिसिया वा पीढगं व छगणमयं ।

तक्खणलंभे असती, परिहारिय पेह ऽभोगऽन्ने ॥

चू- जति साधुस्स आगतेसु तक्खणादेव आसंदगो कट्टमओ अज्जुसिरो लब्भति, भिसिया वा पीढगं वा छगणमयं ताहे पाडिहारियं न गेण्हंति, तक्खणलंभासतीए पाडिहारियं घेतुं ठवेति, पेहंति उभयसंज्झं, पेहंति त्ति - पडिलेहंति । “अभोगऽन्ने” त्ति अन्नो तं न कोति वि परिभुंज-ति । ते तत्थ सुहासणत्था ठिता निराबाधं सव्वं पुच्छंति ॥ पच्छद्धं - सेज्जातर - मामग - पडिकुट्टेसिया अभोज्जा उद्देशियं वा जेसु कुलेसु कज्जति ते कुले पुच्छति ॥

इमा पुच्छगदायंतगाणं विधी -

[भा. १७२४] बाहाए अंगुलीए व, लट्ठीय व उज्जुसंठितो संतो ।

न पुच्छेज्ज न दाइज्जा, पच्चवाता भवे तत्थ ॥

चू- एगा पएसिणी आयता अंगुली भन्नति । सेसं कंठं ॥

अविधीए दाइज्जंते इमे दोसा भवति -

[भा. १७२५] तेणेहि व अगणीण व, जीवितववरोवणं च पडिनीते ।

खरए खरिया सुण्हा, नट्टे वट्टक्खुरे संका ॥

चू- बाहु-अंगुलि-लट्ठिमादिएहिं घं धरं दातियं तत्थ तेणेहि किं चि हडं, अगणिणा वा दहं, मत्ति व घरे वेरिणा को वि जीवितातो ववरोवितो, दुवक्खरगो वा नट्टो, दुवक्खरिया वा केण ति हडा, सुण्हा वा केणवि सह विटेण पलाता, वट्टक्खुरो घोडओ तम्मि वा नट्टे साधू संकिज्जति । एताहिं दाहिति त्ति ताओ वा संकिज्जति । तम्हा नो अविधीए पुच्छे नो वा दाते । ते तत्थ अच्छंता नो हसंति, नो कंदप्पंति, न वा किं चि विसड्ढा राति कहं कहेति ॥ इमं कहेति-

[भा. १७२६] सेज्जातराण धम्मं, कहेति अज्जाण देति अनुसट्ठिं ।

धम्मम्मि य कहितम्मी, सव्वे संवेगमावन्ना ॥

चू- उज्जुताण थिरीकरणत्थं, विसीयमाणण उज्जमणद्धं, अज्जाण अनुसट्ठिं देति । सट्ठा संजतीतो य सव्वे संवेगभागया, अप्पणो य निज्जरा भवति ॥

अहवा - पाहुणगदारस्स इमा अन्ना वक्खा-

[भा. १७२७] अन्नो वि य आएसो, पाहुणग अभासि दुल्लभा वसधी ।

तेनादि चिलिमिणिअंतर चातुस्साले वसेज्जा हिं ॥

चू- पुव्वावेसाओ इमो अन्नो आदेसो । “अभासित” त्ति कुडुक्कुडुविडादि तम्मि य गामे

तुल्लभा वसही । अहवा - पञ्चतियविसये सो गामो, तत्थ तेनगाति-भया वसहिं न लब्भति ताहे संजतीओ वसहिं मग्गंति । जइ ताहिं पि न लद्धा तो बाहिं रुक्खमूलातिसु वसंतु । “तेन” त्ति जइ बाहिं सावय - तेनातिएहिं पच्चवाया भवेज्ज ताहे संजतीवसहीए चिलिमिलि अंतरिया चाउस्साले धरे वसेज्जा । हिं पायपूरणे ॥ पच्छिमा चिलिमिणी । जतो भन्नति-

[भा.१७२८] कुंडंतरिया असती, कडओ पोत्ती व अंतरे थेरा ।
ते संतरिता खुड्डा, समणीण वि मग्गणा एवं ॥

चू- अन्नवसहीते अभावे संजता संजतीओ य एक्कधरे वसंता कुंडंतरिया वसंति, पिहदुवारे असति कुड्डस्स कडओ अंतरे दिज्जति, असति कडगस्स ताहे “पोत्ती” त्ति चिलिमिणि त्ति वुत्तं भवति, पोत्तीएतेण पत्ति-अभावे वा जओ दढकुड्डं ततो तरुणीओ संजतीओ ठविज्जंति, ताहे मज्झिमा, ताहे थेरी, खुड्डी य । जतो संजतीतो, ततो अंतरे थेरा खुड्डा मज्झिमा तरुणा य । समणीण एस चेव मग्गणा । नवरं - सरिसवयं वज्जेज्जा ॥ एसा पुण कुड्डधरे विधी-

[भा.१७२९] अन्नाते तुसिणीता, नाते सद्दं करेति सज्झायं ।
अच्चुव्वाता व सुते, अच्छंति व अन्नहिं दिवसं ॥

चू- जति अन्नाया जणेण ठिता तो राओ तुसिणीआ अच्छंति अह नाया तो सद्दसज्झायं करेति, अतीव उव्वाय अच्चुव्वाता श्रान्ता इत्यर्थः । अच्चुव्वाता वा सुवंति, न परोप्परं संजया संजतीओ य उल्लवेंति । एवं राओ जयणा एसा वुत्ता । कारणओ एगं दो तिन्नि वा दिने अच्छंता दिवसतो अन्नत्थ उज्जाणादिसु अच्छंति ॥

[भा.१७३०] समणी जने पविट्ठे, नीसंतु उल्लाव ऽकारणे गुरुगा ।
पयला-निद्द-तुयट्ठे, अच्छिचमढणे गिही मूलं ॥

चू- गिहिजणेसु अप्पणो सयणीयधरेसु पविट्ठेसु ताए निसंतवेलाए जति समणी संजतेन समं उल्लावं करेति तो चउगुरुं पच्छित्तं । अहवा - समणीजने समणजने य पविट्ठे जइ एगा अनेगाओ वा एगेहिं वा अनेगेहिं वा संजतेहिं समाणं निसंतवेलाए अंतो बहिं वा उल्लावं करेति चउगुरु ते । दिवसतो अच्छंता जति पयला निद्द तुयट्ठणे अच्छि चमढणे चउगुरुं । गिहिदिट्ठे संकिते चउगुरुअं चेव । गिहिदिट्ठे निस्संकिते मूलं । मत्तएसु वा काउं बाहिं परिट्ठवेंति, एवं जयंति । जति संजतिवसहिं संजता अदिट्ठा पविट्ठा तो अदिट्ठा एव निति निग्गच्छंति । अह दिट्ठा पविट्ठा तो दिट्ठा वा अदिट्ठा वा निति एस भयणा ॥

[भा.१७३१] तत्थऽन्नत्थ व दिवसं, अच्छंता परिहरंति निद्दाती ।
जतणाए व सुवंति, उभयं पि व मग्गते वसधिं ॥

चू- संजति-वसधीए राओ वसिता दिवसतो तत्थ वा संजतिवसधीए अच्छंति अन्नत्थ वा उज्जाणादिसु, पयलाणिद्दादिपए परिहरंति, जवणियंतरिया वा जयणाए सुवंति, जहा सागारिगो न पेच्छति । जति ते पाहुणगा तत्थ किं चि कालं कारणेण अच्छिउकामा तो उभयं साहुसाहुणीओ य अन्नवसहिं मग्गंति तत्थ ते साहू ठायंति ॥

इदानि “गणधरे” त्ति दारं-

[भा.१७३२] उच्चारं पासवणं, अन्नत्थ व मत्तएसु व जतंति ।

अदिदु-पविद्वे वा, दिद्वानितेहरा भइतं ॥

चू- उच्चारती न संजतिकायभूमीए करेति, अन्नत्थ करेति ॥

[भा. १७३३] मुच्छ विसूइगा वा, सहसा डाहो जराइ मरणं वा ।

जति आगाढं अज्जाण होति गमणं गणधरस्स ॥

चू- पित्तादिणा मुच्छा, अतिभुत्ते वा विसूतिआ, पित्तेण वा डाहो अग्गिणा वा, डाहजरो वा, मरणं वा, “सहस” ति अकम्हा जति आगाढं एरिसं अज्जाण होज ताहे दिवसतो रातीए वा गणहरस्स गमनं भवे ॥

[भा. १७३४] अथवा - पडिनीय-मेच्च-सावत-गय-महिसा-तेन-साणमादीसु ।

आसन्ने उवसग्गे, कप्पति गमणं गणहरस्स ॥

चू- एतेहिं पडिनीयातिएहिं जता उवसग्गिज्जति आसण्णे वसहीए ठिता तथा गणहरस्स अन्नस्स वा कप्पति तन्निवारणद्वा गुंतुं । अथवा - “आसन्ने” ति आसन्नो उवसग्गो, एसे काले भविस्सति न ताव भवति, तं निवारणद्वागच्छति ॥

इदानिं “महिद्वि” ति दारं-

[भा. १७३५] रायाऽमच्चे सेट्ठी, पुरोहिते सत्थवाह पुत्ते य ।

गामउडे, रट्टउडे, जे य गणधरे महिद्वीए ॥

चू- जो राया पव्वइओ, अमच्चो मंत्री, अट्टारसण्ह पगतीणं जो महत्तरो सेट्ठि, सपुरजणवयस्स रत्तो जो होमजावादिहिं असिवादी पसमेति सो पुरोहितो, जो वाणिओ रातीहिं अब्भुणुन्नातो सत्थं वाहेति सो सत्थवाहो, तस्स पुत्तो सत्थवाहपुत्तो । अहवा - राया रायपुत्तो वा एवं सव्वेसु । गामउडो गाममहत्तरो, रट्टउडो रट्टमहत्तरो । जो अ गणहरो रायादिवल्लभो विज्जातिसयसंपन्नो महिद्विओ । एते रायातीता साहू सव्वे संजतिवसहिं गच्छंति ॥ इमो गुणो -

[भा. १७३६] अज्जाण तेयजणणं, दुज्जण-सचक्कारता य गोरवता ।

तम्हा समणुन्नातं, गणधर-गमणं महिद्वीए ॥

चू- तेयो उज्जो जणणं करणं, तेजकरणमित्यर्थः । पडिनीयापि दुज्जणो सचक्कारा य सासंका भवंति, न किंचित् प्रत्यनीकं कुर्वन्तीत्यर्थः । लोगे य अज्जाओ गोरवियाओ भवंति, तम्हा गणहरस्स महिद्वियाण य गमणं अनुन्नातं ॥

ते य रायादि-दिक्खिते वसहिमागते ददुं इमं चिंतेति-

[भा. १७३७] संतविभवा जति तवं, करेति विप्पजहितूण इद्वीओ ।

सीयंतथिरीकरणं, तित्थ-विवद्वी य वन्नो य ॥

चू- संतं विद्यमानं, विभवो सचित्ताचित्तादि दव्वसंपया, जति ताए छड्डिऊण तवं करेति किं अन्हे असंते विभवे पत्थेमाणीओ वि सीतामो, एवं ताओ थिरीकता भवंति, नंदिसेनशिष्यवत् । एवं थिरीकरणे कज्जमाणे तित्थवुद्वी कता भवति । तित्थवद्वीए य पवयणस्स वन्नो जसो पभावितो भवति ॥

इदानिं “पच्छादणा य सेहे” ति दारं - के यी रायपुत्ता समत्तलद्धबुद्धी निक्खंता तेसिं पिता-

[भा.१७३८] वीसुं भूओ राया, लक्खणजुत्तो न विज्झइ कुमारो ।

पडिनीएहि य कहिते, आहावंती दवदवस्स ॥

चू- सरीराओ वा जीवो, जीवाओ वा सरीरं वीसुं पृथग्भूतं राजा मृत इत्यर्थः । अमच्चादिया राजारिहं कुमारं वीणंति “इमो रज्जारिहो” त्ति, जे उत्तमा रज्जारिहा ते निक्खंता, ततो पडिनीएहिं कहियं ते विहरमाणा इहेव अमुगुज्जाणे संपत्ता, ततो अमच्चातीया निरुत्तं जाणिऊण रायहत्थि रायस्स छत्तं चामरं पाउया खग्गं एवमाति रायारिहं घेतुं आधाविउमारद्धा । कहं ? “दुत्तं दुत्तं” शीघ्रमित्यर्थः ॥ ते पुण इमेण कारणेण ते पडिनीया कहेंति-

[भा.१७३९] अति सिं जणम्मि वन्नो, य संगती इह्मिंतपूया य ।

रायसुयदिक्खितेणं, तित्थविवट्ठी य लद्धी य ॥

चू अतीव एतेसिं जने लोगे जसो, इमेण रायपव्वइएण राइणो संगतिं करिस्संति, इह्मिंतता य अमच्चादिता एयप्पभावेण पूएस्संति, राया एत्थ पव्वयति, अन्ने वि अमच्चातीया पव्वयंति, एवं तित्थवट्ठी । तप्पभावेण वत्थअसणादिएहिं य लद्धी । उन्निक्खतेण य एते वन्नाइया न भविस्संति त्ति पडिणीया कहयंति ॥ ते य आयरियसमीवे तिन्नि रायपुत्ता -

[भा.१७४०] दडूण य राइट्ठीं, परीसहपराजितो तहिं कोयि ।

आमुच्छति आयरिए, सम्मत्ते अप्पमतो हु ॥

चू- तं रज्जारिद्धिं एज्जमाणिं पासिय एगो परीसहपराजि आयरियं आपुच्छति - अहं असतो पव्वज्जं काउं । आयरिएण वत्तव्वं “सम्मत्ते अप्पमातो कायव्वो, चेतिय-साहूण य पूयापरेण भवियव्वं” ॥

बितिओ आयरिएण भणिओ - अज्जो ! अमच्चातिया आगच्छंति उन्निक्खावणहेउं, तो तुमं ओसराहि किं वा कीरउ ?

[भा.१७४१] किं काहिं ति ममेते, पडलग्गतणं व मे जढा इट्ठी ।

को वाऽनिट्ठफलेहिं, चलेहिं विभवेहि रज्जेज्जा ॥

चू- किं अमच्चाति म काहिंति, जहा पडे लग्गं तणं विघुव्वति एवं मए वि इट्ठी विधूता, मा तुब्भे बीहेह, रज्जस्स विसयाण भुत्ताण फलं नरओ, चला अधुवा, तेसु को रागं करेज्ज ? उत्तरमहुरवणिजवत् । बितितो धितिधणियबद्धकच्छो पागडो चेव सव्वे उवसग्गे जिणित्ता संजमं करेति ॥ तं रज्जारिद्धिं एज्जमाणिं दडुं सोउं वा -

[भा.१७४२] ततिओ संजम-अट्ठी, आयरिए पणमिऊण तिविधेणं ।

गेलन्नं नियडीए, अज्जाणमुवस्सयमतीति ॥

चू- ततिओ रायुत्तो तिविधेणं ति मणोवातिकाएहिं । गेलन्नं नियडी अयिगेलन्नेण संजतीण उवस्सयं अतीति ॥

[भा.१७४३] अंतद्धाणा असती, जति मंसू लोय अंबिली-बीए ।

पीसित्ता देंति मुहे, अप्पगासे ठवंति य विरेगो ॥

चू- जति मंतो अंजणं वा अंतद्धाणियं वा अत्थि तो अंतद्धितो कज्जति, अह अंतद्धाणस्स असति ताहे संजतविसहिं निज्जति “जति मंसु” त्ति-जति स्मश्रु अत्थि तो लोओ कज्जति, ताहे

अंबिल-बीयाणि पीसित्ता मुहमालिप्पति, संजतिवसहीए अप्पगासे ठविज्जति, विरेओ से दिज्जति ।

[भा. १७४४] संथार कुसंधाडी, अमणुन्ने पाणए य परिसेओ ।

घंसण पीसण ओसध, अद्धिति खरकम्मि मा बोलं ॥

चू- संथारगे ठविज्जति । मइला फट्टा कुसंधाडी, सेसा (तारा) से पाउणिज्जति । अमणुन्नं गंधीलयं पाणीयं, तेन से परिसेओ कज्जति । अन्ना संजतीओ ओसधं घसंति, अन्नाओ ओसहं पीसंति, अन्नाओ करतलपल्लत्थमुहीओ अद्धितं करेमाणीओ अच्छंति । खरकम्मियत्ति रायपुरिसा, तेसागतेसु भन्नति - “मा” प्रतिषेधे, “बोलं” ति बोलं, तं मा करेह, एसा पवत्तिणी गिलाणा, न सहति बोलं ति ॥

इदानिं “असहुस्स चउक्कभयण” ति दारं-

[भा. १७४५] दोन्नि वि सहू भवंति, सो वऽसहू सा व होज्ज तू असहू ।

दोन्नं पि हु असहूणं, तिगिच्छ-जतणा य कायव्वा ॥

चू- पढमभंगे-साधुणी वि सहू, साहू वि सहू । वितीयभगे-साधुणी सहू “सो वऽसहू” ति साहू असहू । ततियभंगे - साधुणी असहू, साहू सहू । चउत्थभगे-साधुणी य दो वि असहू । चउसु वि भंगेसु तिगिच्छाए जयणा कायव्वा ॥

पढमभंगो ताव भन्नति । साधु-साधुणीणं इमा सामायारी-

[भा. १७४६] सोऊणं च गिलाणिं, पंथे गामे य भिक्खचरियाए ।

जति तुरितं नागच्छति, लग्गति गुरुगे चतुम्मासे ॥

चू- सोऊणं गिलाणी पंथे गामे वा दिवसओ भिक्खावेलाए राओ वा जइ तुरियं गिलाणींतो नागच्छति तो चउगुरुगे सवित्थरे लग्गति ॥

जत्थ गामे सा गिलाणी बाहिरेण साहू वच्चति । ताहे गिहिणा भन्नत - तुब्भं गिलाणिसु पडिजागरणा किं कज्जति ? साहुणा भणियं - सुद्धु कज्जति । गिहिणा भणियं - जति कज्जति तो एत्थ गामे-

[भा. १७४७] लोलंती छग-मुत्ते, सोत्तुं घेतुं दव्वं तु आगच्छे ।

तूरंतो तं वसधिं, निवेदणं छादणऽज्जाए ॥

चू- एगागी अप्पणो छगण - मुत्ते लोलंती अच्छति । एवं सोउं ताहे साहू ततो चेव दव्वं घेतूण आगच्छे संजतिवसहिं । ताहे तीए वसहीए बाहिं ठाति । सेज्जियादिए तीए संजतीए निवेतावेति “बाहिं साधू आगतो” ति, गत्तेसु य छादितेसु ताहे साधू पविसति ॥ इमं भन्नति-

[भा. १७४८] आसासो वीसासो, मा भाहि ती थिरीकरण तीसे ।

धुविउं चीरऽत्थुरणं, तिस्सप्पण बाहि कप्पो य ॥

चू- “आसासो” ति अहं ते सव्वं वेयावच्चं करिस्सं । “वीसासो” ति तुमं मम माया वा भगिनी वा वयानुरूवं भणाति । थिरीकरणं ति ढढीकरणं । छगण-मुत्तेण लुलितं तं संजतिं तीसे जे उवग्गहिया चीरा चिद्धंति ते पत्थरेति । अभावे तेसिं सो साधू अप्पणगे पत्थरेति । सेसा चीरा छगण - मुत्तेण लुलिता ते वसहीए बाहिं कप्पेति ॥

“वसहिनिवेयणं” एयस्स पयस्स इमा वक्खाणगाहा-

[भा. १७४९] एतेहिं कारणेहिं, पविसंते निसीहियं करे तिन्नि ।

ठिच्चाणं कातव्वा, अंतर दूरे पवेसे य ॥

चू- एतेहिं कारणेहिं पविसति तो तिन्नि निसीहियाओ ठिच्चाणं करेति, निसीहियं काउं ईसिं अच्छति, “अंतरे”त्ति मज्झे, “दूरे”त्ति अग्गद्वारे, “पवेसे” ति वसहिआसन्ने ॥

[भा. १७५०] पडिहारिते पवेसो, तक्कज्जमाणणा य जतणाए ।

गेलन्नादी तु पदे, परिहरमाणो जतो खिप्पं ॥

चू- जाहे सेज्जियाए पडिहारितं कथितमित्यर्थः ताहे संजतो पविसति । एवं सो संजतो तं कज्जंगिलाणिकरणिज्जं व्याख्यातजयणाए वक्खमाणणाए य जयणाए समाणणत्ति परिसमाप्तिं नयतीत्यर्थः । जता बहूणं मज्झे गिलाणिं पडिजग्गति तदा कारणे विधिपविट्ठो वीसत्थपदं न संभवति । सेसा गिलाणातिपदा जयणाजुत्तो परिहरमाणो जया पन्नविता भवति तदा खिप्पं अतिक्कमति, जयणाजुत्तो वा खिप्पं पन्नवेति ॥

अज्जाए वेयावच्चकरो इमेहिं गुणेहिं जुत्तो-

[भा. १७५१] पियधम्मो दढधम्मो, मियवादी अप्पकोतुहल्लो उ ।

अज्जं गिलाणियं खलु, पडिजग्गति एरिसो साहू ॥

चू- पियं बोलेति मियभासी, अप्पमिति अभावे, थणोरूयमातिएहिं न कौतुकमस्तीत्यर्थः ॥

[भा. १७५२] सो परिणामविहिन्नु, इंदियदारेहि संवरित-दारो ।

जं किंचि दुब्धिगंधं, सयमेव विगिंचणं कुणति ॥

चू- सो इति वेयावच्च करो साहू, परिणमणं परिणामो, विही-विकप्पे नाणी, परिणामविधिज्ज इत्यर्थः । इंदिया चेव दारा इंदियदारा, ते सविरता स्थगिता निवारिता इत्यर्थः । जं किंचि काइयसन्नाति दुब्धिगंधं तं अन्नस्स अभावे सो सयं चेव विगिंचति ॥

“अप्पकोउहल्ल” इति अस्य व्याख्या-

[भा. १७५३] गुज्जंग-वयण-कक्खोरु-अंतरे तह थणंतरे दडुं ।

संहरति ततो दिट्ठिं, न य बंधति दिट्ठिए दिट्ठिं ॥

चू- मृगीपदं गुज्जंगं, वयणं मुहं, उवच्छगो कक्खा, जहा गामाओ अन्नगामो गामंतरं, एवं ऊरुतो अन्नो उरुअंतरं, एवं थणंतरे वि, एतेसु जति दिट्ठिनिवातो भवति तो ततो दिट्ठं संहरति निवर्तयतीत्यर्थः । न च परस्परतः दृष्टिबंधं कुर्वति ॥

“जं किंचि दुब्धिगंधं” अस्य पश्चार्धस्य व्याख्या-

[भा. १७५४] उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणए विगिंचणता ।

उच्चत्तण परियत्तण, नंतग निल्लेवण सरीरे ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । उत्ताणयस्स पासल्लियकरणं उच्चत्तणं, इयरदिसीकरणं परियत्तणं नंतगं वत्थं, सरीरं वा जइ छगणमुत्ताइणा लित्तं तं पि निल्लेवेति धोवति त्ति वुत्तं भवति ॥

[भा. १७५५] दव्वं तु जाणितव्वं, समाधिकारं तु जस्स जं होति ।

नायम्मि य दव्वम्मी, गवेसणा तस्स कातव्वा ॥

चू- जस्स रोगस्स जं दव्वं पत्थं गिलाणीए वा जं समाहिकारगं तं जाणियव्वं । तस्स दव्वस

पयत्तेण गवेसणा कायव्वा, तस्स वा गिलाणिस्स अपत्थं जाणिऊण न कायव्वं ॥

[भा. १७५६] किरियातीयं नातुं, जं इच्छति एसणादि जतणाए ।

सद्धावणं परिणणा पडियरण कथा नमोक्कारो ॥

चू- किरियाए कीरमाणीए वि जा न पन्नप्पति सा किरियातीता, तमेरिसिं नाउं जं दव्वं इच्छति तं से एसणादिसुद्धं दिज्जति, असती सुद्धस्स पणगपरिहाणीजयणाए दिज्जति । सा किरियातीया तहा सद्धाविज्जति जहा अनसनं पडिच्छति, परिन्ना अनासंगं परिन्निणं सव्वं पयत्तेण पडियरति, धम्मं से कहेति, मरणवेलाए य नमोक्कारो दिज्जति ॥

“किरियस्स सज्जाए” इमा विधी-

[भा. १७५७] सयमेव दिट्ठपाढी, करेति पुच्छंति अजाणतो विज्जं ।

दीवण-दव्वातिम्मि य, उवदेसे ठाति जा लंभो ॥

चू- सो साधू जइ दिट्ठपाढी, वेज्जगस्स दिट्ठो पाढो जेण सो दिट्ठपाढी, अधीतवेज्जक इति यावत् । दीवण ति अहं एगागी मा हुज्ज अवसउणं वेज्जस्स दव्व-खेत्त-काल-भावेसु उवदेसे दिन्ने भणाइ जइ एयं न लभामो तो किं देमो, पुच्छति, उवदेसे दिन्ने पुणो पुच्छेति “जइ एयं पि न लभामो” पुणो कहेति, एवं ताव पुच्छति जाव लाभो ति, ततो ठायति पुच्छाए ॥

[भा. १७५८] अब्भासे व वसेज्जा, संबद्ध उवस्सगस्स वा दारे ।

आगाढे गेलन्ने, उवस्सए चिलिमिलि-विभत्ते ।

चू- रातो वसंतस्स इमा विधी- अब्भासे असंबद्धे अन्नधरे वा संबद्धे वसति तस्स वा उवस्सगस्स दारं बसति । पच्छद्धं कंठं ॥ तं पुण अंतो इमेण कारणेण वसति-

[भा. १७५९] उव्वत्तण परियत्तण, उभयविगिंचणट्ठ पाणगट्ठा वा ।

तक्कर-भय-भीरू य व, नमोक्कारट्ठा वसे तथ्य ॥

चू- उव्वत्ताणाति कायव्वं ॥ उभयं काइयसन्ना तस्स विगिंचणट्ठा उट्ठाणे वा असमत्था वोसिरणट्ठा उट्ठवेति, तण्हाए वा रातो पाणगं दायव्वं, तंक्करभए वा साहू अंतो वसति, सा वा भीरू, नमोक्कारो वा दायव्वो । एतेहिं कारणेहिं अंतो वसति ॥

[भा. १७६०] धिति-बलजुत्तो वि मुनी, सेज्जातर-सन्नि-सेज्जगादिजुतो ।

वसति परपच्चयट्ठा, सिलाहणट्ठा य अवरारणं ॥

चू- अंतो वसंतो इमे वितिज्जते गेण्हति सेज्जातरं, सन्निं सावगं, सेज्जगो समोसियगो, तेहिं सह अंतो वसति परपच्चयट्ठा अचरे अन्ने साहू, तेसिं श्लाधा भवति ॥

जो एवं जहुत्तं विधानं करेति-

[भा. १७६१] सो निज्जराए वट्ठति, कुणति य वयणं अणंतणाणीणं ।

स बितिज्जओ कहेति, परियट्ठेगागि वसमाणो ॥

चू- पुव्वद्धं सुगणं । सो निज्जावगो वसंतो तस्स बितिज्जगस्स धम्मं कहेति । अह एगागी वसति तो परियट्ठेति ॥

[भा. १७६२] पडिजग्गिता य खिप्पं, दोण्ह सहू नं तिगिच्छ-जतणाए ।

तथ्येव गणधरो अन्नहिं व जतणाए तो नेति ॥

चू- एवं तेन साधुणा पयत्तेण पडिजग्गिता सा खिप्पं शीघ्रं पन्नता, एवं दोण्हं सहूणं

तिगिच्छाकरणं जयणाए वुत्तं । जति तत्थेव गणधरो तो वच्चेति, अह अन्नहिं गणधरो तो सत्थेण पट्टवेति, सयं वा - नेति ॥

[भा. १७६३] निक्कारणगिं चमढण, कारणगिं नेतिं अहव अप्पाहे ।

गमणित्थि मीस संबंधि वज्जिए असति एगागी ॥

चू- जा सा गिलाणा संजती सा जति निक्कारणेण गणातो निग्गता तो चमढेति खरंटेति ति वुत्तं भवति । अह कारणिया तो सयं नेति, जाण व सा संयती आयरियाण ताण अप्पाहेति संदिसइ । जयणाते तो नेति ति इमं वक्खाणं “गमनित्थिय” पच्छद्धं ।

[भा. १७६४] इत्थीहि नाल-बद्धाहि नेइ उस्सग्गओ तयं सो उ ।

मासि ति इत्थिपुरिसेहि नाल-बद्धेहि तदभावे ॥

[भा. १७६५] तह इत्थि नाल-बद्धाहिं पुरिस अनालेहि नवए भद्देहिं ।

तह पुरिसा नालइत्थी, अनालं-बद्धाहि तदभावे ॥

[भा. १७६६] संबंधवज्जिय ती, अनाल-बद्धमीसीहिं ।

तदभावे पुरिसेहि, भद्देहिं अनाल-बद्धेहिं ॥

[भा. १७६७] तो पच्छा सुंथएहिं, असइ एतेसिं तो सयं नेति

दूराहि पिट्ठओ, जयणाए निज्जरट्ठिओ ॥

चू- जया अप्पणा नेति तथा इत्थिसत्थेणं नालाति-बद्धेणं । तस्सासति मीसेणं इत्थिपुरिसेण नालाति-बद्धेण नेति । तस्सासति इत्थीहिं संबद्धाहिं पुरिसेहिं असंबद्धेहिं भद्देगेहिं नेति । तस्सासति इत्थीहिं असंबद्धाहिं भद्दाहिं पुरिसेहिं संबद्धेहिं नेति । तस्सासति इत्थीहिं पुरिसेहिं य “वज्जिय” ति असंबद्धेहिं भद्देहिं नेति । तस्सासति पुरिस - सत्थेण संबद्धेण नेति ।

तस्सासति पुरिस - सत्थेण असंबद्धेण भद्देगेण नेति । तस्सासति पच्छा सत्थेण असंबद्धेण भद्देगेण नेति । तस्सासति पच्छा एगागी नेति, अप्पणा अग्गतो संजती नासन्ने नातिदूरे पिट्ठओ । एवं जयणाए कारणगिं मेति ॥

पढमभंगो गतो । इदानिं बितिय भंगो भन्नत्ति ।

[भा. १७६८] न वि य समत्थो सव्वो, हवेज्ज एतारिसग्ग्मि कज्जम्मि ।

कातव्वो पुरिसकारो, समाधिसंधाणणट्ठाए ॥

चू- नाण-दंसण-चरित्ताणं समाधारणं संघणट्ठा पुरिसकारो कायव्वो ॥

सो पुण इमेहिं पगारेहिं असहू ।

[भा. १७६९] सोऊण व पासित्ता, संलावेणं तहेव फासेणं ।

एतेहि असहमाणे, तिगिच्छ जतणाए कातव्वा ॥

चू- मासिय - हसिय - गीय - कूजिय - विविधे य विलवियसद्दे सोऊण नेवत्थियं इत्थिं कुचादिएहिं वा अंगावयवेहिं पासित्ता, इत्थिए वा सद्धि उल्लावं करंतो, इत्थिफासेण वा बुद्धो, एतेहिं जो असहू तेन तिगिच्छा जयणाए कायव्वा ॥

साहू असहू गिलाणिं पुच्छति - तुमं किं सहू असहू ? ताहे सा गिलाणी भणाति-

[भा. १७७०] अविक्कोविता तु पुट्ठा, भणाति किं मं न पाससी नियगे ।

लोलंती छग-मुते ? तो पुच्छसि किं सहू असहू ? ॥

चू- अविकोविता अगीयत्था, नियगे आत्मीये ॥ साधू भणाति-
[भा. १७७१] जाणामि नाम एतं, देहावत्थं तु भग्नि ! जा तुब्भं ।

पुच्छामि धित्तिबलं ते, मा बंभविराधणा होज्जा ॥

चू- नामसद्दो पादपूरणे अवधारणे वा ॥

[भा. १७७२] इधरथ वि ताव सद्दे, रूवाणि य बहुविधाणि पुरिसाणं ।

सोतूण व दडूण व, न मणक्खोभो महं कोयि ॥

चू- सा साधुणी भणाति - इहरहे त्ति हट्ठा बलियसरीरा गीतादिए सद्दे सोऊण नेवत्थेहिं
बहुविहा पुरिसरूवाते दडूण न कोति त्ति कश्चित् स्वल्पोऽपि न भवतीत्यर्थः ॥

किं चान्यत्-

[भा. १७७३] संलवमाणी वि अहं, न यामि विगतिं न संपुसित्ताणं ।

हट्ठा वि किमु य इण्ह, तं पुण नियगं धित्ति जाण ॥

चू- दिवसेऽपि पुरिसेण संलवंती पुट्ठा वा विगारं न गच्छामि, सुद्धबंभयारधारणातो,
असुद्धभावगमणं विगारो विगती भन्ति, हट्ठा बलिया निरुयसरीरा, एण्ह-एमाए गिलाणवत्थाए
त्ति । सा तं साधुं भणाति - तुमं नियगं आत्मीयं धित्तिं जाण ॥

[भा. १७७४] सो मग्गति साधम्मि, सन्नि अहाभदियं च सूतिं च ।

देति य से वेतणयं, भत्तं पानं व पायोगं ॥

चू- सो असहू सोहू तत्थ वा अन्नत्थ वा गामे संभोतियमसंभोतियं वा संजतिं मग्गति । तासिं
असति सन्नि सावियं, असति अहाभदियं चैव सूइं, जा अगारीओ वियावेति सा सूती । अनिच्छंती
वेयणएण विना वेयणगं पि देति । “च” सद्दातो भत्तपानं पि देति, गिलाणीए य भत्तपाणं पाउग्गं
उप्पादेति, पाउग्गगहणातो एसणिज्जं पत्थं च, च सद्दातो अनेसणिज्जं पि ॥

[भा. १७७५] एतासिं असतीए, न कधेति जधा अहं खु मी असहू ।

सद्दाती-जतणं पुण, करेमि एसा खलु जिणाणा ॥

चू- अहं खु मी आत्मावधारणे, अहमेव असहू । “पुण” सद्दो अनृतवाक्याप्रतिपादने, “खलु”
सद्दो - आज्ञावधारणे ॥ सद्दादी इमा जयणा-

[भा. १७७६] सद्दम्मि हत्थवत्थादिएहि दिट्ठीए चिलिमिलंतरितो ।

संलावम्मि परम्मुहो, गोवालग-कंचुओ फासे ॥

चू- सद्देण जो असहू सो तं गिलाणिं भणाति - मा ममं वाया किंचि आणवेज्जासि, हत्थेण वा
वत्थेण वा अंगुलीयाए वा दाएज्जसि । दिट्ठि- कीवो - सव्वं चिलिमिलियंतरितो करेति । संलाव -
कीवो - अवस - संलवियव्वे परम्मुहो संलवति । फास - कीवो - तं पाउनिज्जंतो अप्पणो गोवालकंचुयं
काउं उव्वत्तणाति करेति । एस पुण कंचुगो आचार्येण दर्शितो ज्ञेयः ॥

गतो बित्तियभंगो । इदानिं ततिओ भंगो-

[भा. १७७७] एसेव गमो नियमा, निग्गंत्थीए वि होइ असहूए ।

दोण्हं पि तु असहाणं, तिगिच्छ जतणाए कायव्वा ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । गतो ततियभंगो । इदानिं चउत्थो - “दोण्हं पि” पच्छद्धं । दोण्हं पि साधुसाधुणीणं उवरिमेसु तिसु भंगेसु जा जयणा सा जहासंभवं सव्वे चउत्थे कायव्वा । गतो चउत्थो भंगो ॥

ततिय-चउत्थेसु असहू संजती इमं भणाति ।

[भा. १७७८] आतंक-विप्पमुक्का, हट्ठा बलिया य निव्वुया संती ।

अज्जा भणिज्ज कायी, जेट्टज्जा वीसमामो ता ॥

चू- जहा धनेन विप्पमुक्को निद्धणो भवति एवं आयंकविप्पमुक्का हट्ठा भन्नति । “हट्ठे” ति निरोगा, उवचियमंसा बलिया, सत्थिंदिया सुही निव्वुता भन्नति - संजमभरोकंताण तप्परिच्चाए जहासुहं विहारो वीसमणं ॥ किं चान्यत्-

[भा. १७७९] दिट्ठं च परामड्डं च, रहस्सं गुज्जमेक्कमेक्कस्स ।

तं विस्समामो अह्णे, पच्छा वि तवं करिस्सामो ॥

चू- मुच्छियपडियाए अपाउयसुत्ताए वा वेयणट्टवेलाए उट्टनिवेसणातिसु वा करियासु दिट्ठं, “च” सद्दाओ अणेकसो, परिवत्तणादिकिरियासु परामड्डं, चसद्दाओ अनेगसो रहस्संगा ऊरुगाती, सति रहस्से वि गुज्जंगं मृगीपदमित्यर्थः ।

अहवा - रहस्सं अरुहं जं गुज्जंतं रहस्सगुज्जं एकमेक्कस्स मया तुज्ज ममं पि तुमे । पच्छिमेकाले, “अवि” पदत्थसंभावणे “पच्छावि ते पायाया” कारगगाहा ॥

[भा. १७८०] इय विभणिओ उ भयवं, पियधम्मोऽवज्जभीरु संविग्गो ।

अपरिमितसत्तजुत्तो, निक्कंपो मंदरो चेव ॥

चू- “इय” ति एवं । जहा मंदरो वायुना न कंपते एवं परिभोग - निमंतण-वायुणा न कं पिज्जते ॥ “पच्छावि तवं करिस्सामो” ति भणंति तेन साधुना-

[भा. १७८१] उद्धंसिता य तेणं, सुट्टु वि जाणाविया य अप्पाणं ।

चरसु तवं निस्संका, तु आसिअं सो तु चेतेति ॥

चू- एवं भणंतीए तीए जो उज्जोता थंसिता उद्धंसिता, तेन साहुणा । अहवा - “उद्धंसिय” ति-खरंटिया निधम्मे एरिसं दुक्खं अनुभवियं, न वेरगं जायं, मया वि साधम्मिणि ति जीवाविया, इहरा मता होतं । सुट्टु ति पसंसा । चसद्दो अतिसयवयणपदरिसणे । अह्णे जाणाविया, चसद्दो ति निद्देसे, त्वया अप्पा उपदेसो “चरसु” पच्छद्धं । “आसिअं” ति निग्गच्छति, तस्मान्निर्गणं करोतीत्यर्थः ॥

[भा. १७८२] एसेव गमो नियमा, पन्नवण-परूवणासु अज्जाणं ।

पडिजग्गंति गिलाणं, साधुं अज्जा उ जयणाए ॥

चू- चउभंगेण पन्नवणा, एकैकभंगस्वरूपेण अक्खाणं परूवणा, “जयणाए” ति ॥

इमा जयणा संजतीए वि साधुपडियरणे-

[भा. १७८३] सा मग्गति साधम्मीं, सन्नि-अहाभद्द-संचरादिं वा ।

देति य से वेयणयं, भत्तं पानं च पाउगं ॥

चू- संचरो ण्हाणिया सोधओ । शेषं पूर्ववत् ॥

कारणा अविधिते वि संजति-वसहिं पविसेज्ज-

[भा. १७८४] बितियपदमणप्यज्जे, पविसे अविक्कोविते व अप्यज्जे ।

तेनऽगणि-आउ-संभम, बोहिगमादीसु जाणमवि ॥

चू- अप्यज्जो, अकोविओ सेहो, तेनातिसंभमेसु जाणतो वि सहसा पविसे ॥

मू. (२१९) जे भिक्खू निगंथीणं आगमण-पहंसि डंडं वा लड्डितं वा रयहरणं वा मुहपोत्तिं वा अनयरं वा उवगरणजायं ठवेति; ठवेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जेण पहेण पक्खियादिसु आगच्छंति तम्मि पहे, दंडो बाहुप्पमाणो, लडी आयप्पमाणा, अन्नतरग्गहणा ओहियं उवग्गहिअं वा निक्खिवति, तम्मि पहे मुंचति, तस्स मासलहुं आणादिया य दोसा ।

कहं उवकरणस्स निक्खेवसंभवो ? उच्यते-

[भा. १७८५] निसिदंतो व ठवेज्जा, पडिलेहंतो व भत्तपानं तु ।

संधार-लोय-कितिकम्म कतितवा वा अनाभागा ॥

चू- निसियंतो रयहरणं मुंचति, भत्तपानाति वा पडिलेहंतो, संधारं बद्धंतो मुयंतो वा, लोयं वा करंतो, कतिकम्मं विस्सामणं तं वा करंतो, माताए वा कतितवेण मुंचति, अनाभोगेण वा । एतेहिं कारणेहिं रयोहरणादि मुंचेज्ज ॥

[भा. १७८६] निगंथी-गमण-पहे, जे भिक्खू निक्खवे कइतवेणं ।

अन्नतरं उवकरणं, गुरुगा लहुगो इतरि आणा ॥

चू- कइतवेण मेहुणट्टस्स चउगुरुगं, इतरं अकेतवं अनाभोगो, अनाभोगेण मुंचति मासलहुं, आणादिया य दोसा भवंति ॥

इमा चरित्तविराधना-

[भा. १७८७] पडिपुच्छ-दान-गहणे, संलावऽनुराग-हास-खेडे य ।

भिन्नकथादि-विराधन, दडूण व भाव-संबंधो ॥

- पढमा पुच्छा, बितिया “पडिवुच्छा”, तस्सिमं वक्खाणं-

[भा. १७८८] कस्सेयंति य पुच्छा, ममं ति कातूण किं चुतं ? बितिया ।

चित्तं न मे सधीणं, पक्खित्ते दडु एज्जंति ॥

चू. रयोहरणादि काति संजती घेतूणं पुच्छति - कस्सेयं ति रयोहरणं ? । साहू भणाति - “ममेयं ति काऊणं” ममीकृते साधुना इत्यर्थः ।

अहवा - साहूणं ति पढमपुच्छा, किं चुयं ? बितियपुच्छा, एस पडिपुच्छा दडुव्वा । ततो साहू भणाति - “चित्तं न मे सहणं” ति न मे वसं वट्टति चित्तं । कस्माद्धेतो ? पक्खीए तुमं आगच्छमाणी दिट्ठा ॥ साभणाति ।

[भा. १७८९] किं च मए अट्ठो भे ? आमं ननु दानि ऽहं तुह सहीणा ।

संपत्ती होतु कता, चउत्थ पच्छा तु एक्कतरो ॥

चू- साहू भणाति - “आमं” अनुमतार्थे, इदानिं तुह सहीणा आयत्तेत्यर्थः । ततियपुच्छा गता । संपत्ती सागारियासेवणा । चउत्थं पुच्छं । संजतो करेति संजती वा ॥

“पडिपुच्छ” ति गयं । इदानिं “दान-गहणे” ति-

[भा.१७९०] भणितो य हंद गेण्हह, हत्थं दातूण साहरति भुज्जो ।

तुह चेव होतु घेत्तुं, व मुंचते जा पुणो देति ॥

चू- हंदेत्यामंत्रणे । संजतो हत्थं पसारेऊण भुज्जो पडिसाहरति, भणति य तुज्जेव भवतु ।

अहवा - सो संजतो तीए हत्थाओ घेत्तूण पुणो मुंचति । कस्माद्धेतोः ? “जा पुणो देति” -

जेण द्वितीयवारं मम देति, देंतीए य पुणो हत्थफासो भविस्सति तस्माद्धेतोः ॥

इदानिं “सलावो” साहू भणाति-

[भा.१७९१] धारेतव्वं जातं, जं ते पउमदल-कोमलतलेहिं ।

हत्येहिं परिगहितं, इति हासऽनुराग-संबंधो ॥

चू- इति हासमेतत्, इति हासातो अनुरागो भवति । ततो य परोप्परं भावसंबंधो ॥

इदानिं “अनुरागो” ति-

[भा.१७९२] संवालादनुरागो, अनुरत्ता बेति भे मए दिन्नं ।

इतरो चिय पडिभणती (तुज्झ) व जीतेण जीवामो ॥

चू- अनुरागो भवति । इदानिं “हास-खेड्डे” य ति - संजती अनुरत्ता बेइ - “भे मए दिन्नं”

भे इति भवतः । इतरो - साहू भणति जं पि मम जीवितं तं पि तुज्झायत्तं, तुज्झच्चएण जीविएण जीवामो ॥

[भा.१७९३] एवं परोप्परस्सा, भावनुबंधेण हीति मे दोसा ।

पडिसेवण-गमणादी, गेण्हदिट्ठेसु संकादी ॥

चू- पडिसेवणा चउत्थस्स, एगतरस्स दोण्ह वा गमणं उन्निक्खमणं, आदिसद्दातो सलिंगड्डितो वा अनायारं सेवति । संजतो वा वतिणिं, वतिणी वा संजतं उदिन्नमोहा बला वा गेण्हेज्जा ।

अहवा - खरकम्मिएहिं गेण्हणं, हासं, खेड्डं वा करेणाणि सागारिएण दिट्ठाणि । संकिते चउगुरुं, निस्संकिते मूलं । अहवा - दिट्ठे घोडिय - भोतिकाद्धि-पसंगो ॥

[भा.१७९४] बंभव्वए विराधन, पुच्छादीएहि होति जम्हा उ ।

निगंथी-गमण-पहे, तम्हा उ न निक्खिखवे उवधिं ॥

[भा.१७९५] बितियपदमनाभोगे, पडिते पम्हुड्डु संभमेगतरे ।

आसन्ने दूरे वा, निवेद जतणाए अप्पिणणं ॥

चू- पम्हुड्डुं नाम विस्सरियं । एगतरसंभमो सावय - अगणि - आउमाति, सो संजयाणं उवहि वसहीए आसन्ने वा पडितो दूरे वा, जति आसन्ने तो निवेदेति, अह दूरे तो घेत्तुं जयणाए अप्पिणिंति ॥

[भा.१७९६] आसन्ने साहंति, दूरे पडियं तु थेरिया नेति ।

सन्निक्खिखवंति पुरतो, गुरुण भूमिं पमज्जित्ता ॥

चू- वसहीए जइ आसन्ने पडियं, तो न गेण्हंति । नियत्तिउं थेरिया गुरुण साहंति । अह दूरे पडियं तो थेरिया गिण्हंति, तरुणी वि घेत्तुं थेरियाण समप्येति, ता थेरिया संजयवसहिमागंतुं पमज्जित्त । भूमिं गुरुण पुरतो निक्खिखवंति । एसा अप्पिणणे जयणा भणिया ॥

मू. (२२०) जे भिक्खू नवाइं अनुप्पणाइं अहिगरणाइं उप्पाएति, उप्पाएतं वा सातिज्जति ॥
चू- नवं यत् पुरातनं भवति, अनुप्पन्नं संपयकाले अविज्जमाणं, अधिकं करणं अधिकरणं, संयमयोगातिरिक्तमित्यर्थः, अधोकरणं अधिकरणं, अधोधः संयमकंडकेषु करोतीत्यर्थः । नरकतिर्यग्गतिषु वा आत्मानमधितिकरणं वा अधिकरणं अल्पसत्वमित्यर्थः । अधीकरणं वा, न धी अधी, अधीकरणं अबुद्धिकरणमित्यर्थः । “उप्पाए” त्ति उत्पादनुमुत्पत्ती, जो उप्पाएति तस्स मासलहुं पच्छित्तं ।

इमा सुत्तफासिय - निज्जुत्ती-

[भा. १७९७] नामं ठवणा दविए, भावमि चतुव्विधं तु अहिगरणं ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

चू- नाम-ठवणाओ गयाओ । दव्वओ आगमओ य नो आगमओ य, आगमतो जाणओ अनुवउत्तो, नो आगमओ जाणगसरीर - भवियसरीरवइरित्तं इमं चउव्विहं-

[भा. १७९८] निव्वत्तण निक्खिवणे, संजोगण निसिरणे य बोधव्वे .

अट्ट चतुविधं दुविधं, तिविधं च कमेण नातव्वं ॥

चू- निव्वत्तणाधिकरणं अट्टविधं, निक्खिवणं चतुव्विधं, संजोयणाधिकरणं दुविधं, निसिरणं तिविहं । एवं पच्छद्धं कमेण पुव्वद्धे जोएयव्वं ॥

निव्वत्तणाधिकरणं दुविधं - मूलकरणं उत्तरकरणं च, तत्थ मूलं निव्वत्तणाधिकरणं अट्टविहं भन्नति-

[भा. १७९९] पढमे पंच सरीरा, संघाडण साडणे य उभए वा ।

पडिलेहणा पमज्जण, अकरण अविधीए निक्खिवणा ॥

चू- पढमेत्ति निव्वत्तणाधिकरणे पंचसरीरा ओरालियादि, संघातकरणं, साडकरणं, उभयकरणं च, एतं अट्टविहं मूलकरणं । निक्खिवणाधिकरणं चउव्विहं इमं - पडिलेहणाए पमज्जणाए य अरणे दो, एतेसिं चेव अविधिकरणे, एते चउरो ॥

संजोयणाधिकरणं दुविधं इमं-

[भा. १८००] भत्तोवधिसंजोए, निसिरण सहसा पमादऽनाभोगे ।

मूलादि जाव चरिमं, अहवा वी जं जधिं कमति ॥

चू- भत्तसंजोयणा, उवधिसंजोयणा य, एते दो निसिरणाधिकरणं । तिविधं इमं - सहसा निसिरणं, पमातेण निसिरणं, अनाभोगेण वा । एवं कमेण भेया भणिता ॥

निव्वत्तणाधिकरणसरूवं भन्नति -

[भा. १८०१] निव्वत्तणा य दुविधा, मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य ।

मूले पंचसरीरा, दोसु तु संघातणा नत्थि ॥

चू- निव्वत्तणाधिकरणं दुविधं - मूलगुण-निव्वत्तणाधिकरणं, उत्तरगुण-निव्वत्तणाधिकरणं च । मूले ओरालियादि पंच सरीरा दट्टव्वा । दोसु य तेयकम्माएसु सव्वसंघातो नत्थि, अनाद्यत्वात् ॥

[भा. १८०२] संघातणा य पडिसाडणा य उभयं व जाव आहारं ।

उभयस्स अनियतठिती, आदि अंतैगसमओ तु ॥

चू- त्रिकं त्रिष्वपि सम्भवति, उभयं संघातपरिसाडा, तस्स ठिती अनियता द्विकाद-
समयसम्भवात् । संघातो आतीए समए, सर्वपरिसाडो अंतै, एए दोन्नि एगसमतिता ॥

सर्वसंघातप्रदर्शनार्थमाह-

[भा. १८०३] हविपूयो कम्मगरे, दिडुंता होंति तिसु सरीरेसु ।

कन्ने य खंधवन्ने, उत्तरकरणं व तीसु तु ॥

चू- हवि धितं, तत्थ जो पूतो पच्चति सो हविपूयो, सो य धयपुन्तो भन्नति संघायं घते पक्खित्ते, पढमसमए एगंतेण घयग्गहणं करेति बितियादिसमएसु गहणं मुंचती य । कम्मकारो लोहकारो, तेन जहा तवियमायसं जले पक्खित्तं पढमसमए एगंतेण जलादानं करेति, बितियादिसमएसु गहणं मुंचती य । एवं तिसु ओरालियादिसरीरेसु पढमसमए गहणमेव करेति, बितियादिसमएसु संघातपरिसाडा, तयगकम्माणं सव्वकालं संघाडपरिसाडो अनादित्वात् । पंचहं वि अंतै सव्वसाडो ।

अहवा तिण्हं ओराल - विउव्वि - आहारगाणं मूलंगकरणा अड्ड - सिरो उरं उदरं पिट्ठी दो बाहाओ दोन्नि य ऊरु, सेसं उत्तरकरणं । अहवा तिसु आइल्लेसु ओरालादिसु उत्तरकरणं कन्नेसु - वेहकरणं, छेज्जेण खंधकरणं, त्रिफलादि घृतादिना वन्नकरणं ॥

अहवा इमं चउव्विहं दव्वकरणं-

[भा. १८०४] संघाडणा य परिसाडणा य मीसे तहेव पडिसेहो ।

पड संख सगड थूणा उड्ड-तिरिच्छातिकरणं तु ॥

चू-संघायकरणं, पडिसाडणाकरणं, संघायपडिसाडणाकरणं, “पडिसेहो” ति - नो संघातो नो पडिसाडो । जहासंखं उदाहरणाणि - पड - संख - सगड - थूणाए य उड्ड - तिरिच्छाति - करणं । अहवा - तिसु आइल्लेसु निव्वत्तणाधिकरणं । तत्थ ओरालियं एगिंदियादि पंचविधं, तं ‘जोणिपाहुडातिणा’ जहा सिद्धसेणायरिण अस्साए कता । जहा वा एगेण आयरिण सीसस्स उवदिट्ठो जोगो जहा महिसो भवति । तं च सुयं आयरियस्स भाइनितेण । सो य निधम्मो उन्निक्खंतो महिसं उप्पादेउं सोयरियाण हट्ठे विक्रिणति । आयरिण सुयं । तत्थ गतो भणाति - किं ते एण्ण ? अहं ते रयणजोगं पयच्छामि, दव्वे आहाराहिते य आहरिता, आयरिण संजोतिता, एगंते थले निक्खित्ता, भणितो एत्तिण्ण कालेण ओक्खणेज्जाहि, अहं गच्छामि, तेन उक्खता दिट्ठीविसो सप्पो जातो, सो तेन मारितो, अधिकरणच्छेओ, सो वि सप्पो अंतोमुहुत्तेण मओ । एवं जो निव्वत्तेइ सरीरं अधिकरणं । कहं ? जतो सुत्ते भणियं-

“जीवेणंभंते ! ओरालियसरीं निव्वत्ते माणे किं अधिकरणं अधिकरणी ? जीवो अधिकरणी, सरीरं अधिकरणं” । निव्वत्तणाधिकरणं गतं ॥

इदानिं निक्खिवणाधिकरणं । तं दुविधं - लोइयं लोउत्तरियं च । तत्थ लोइयं अनेगविधं -

[भा. १८०५] गल-कूड-पासमादी, उ लोइया उत्तरा चउविकप्पा ।

पडिलेहणा पमज्जण अधिकरणं अविधि-निक्खिवणा ॥

चू- गलो दंडगस्स अंतो लोहकंटगो कज्जति, तत्थ मंसपेसी कीरति, सो दीहरज्जुणा बद्धो

मच्छद्वाजले खिप्पइ । कूडंमियादीणं अद्वा निक्खिप्पइ । पासंति राईणं अद्वा निक्खिप्पइ । आतिसद्दावो वा ओराण उलाणसिंगतससयाण जालच्छइयाए । एवमादि लोइयाणि ।

लोउत्तरियं तं चउव्विहं - पच्छद्धं । न पडिलेहेति, न पमज्जति एगो विगप्पो । न पडिलेहेइ, पमज्जति विइओ विगप्पो । पडिलेहेइ, न पमज्जइ ततिओ विगप्पो ।

जंतं पडिलेहेति पमज्जति, तं दुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं, दुप्पडिलेहियं सुपमज्जियं, सुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं । एते तिन्नि वि भंगा चउत्थो विकप्पो । एसा अविधि-निक्खिवणा अधिकरणं । सुप्पडिलेहियं सुप्पमज्जि एस सुद्धो अधिकरणं न भवति ॥

इदानिं संजोयणा, सा दुविहा - लोइया लोउत्तरिया य । लोइया अणेगविहा-

[भा. १८०६] विसगरमादी लोए, उत्तरसंयोग मत्तउवहिम्मि ।

अंतो बहि आहारे, विहि अविधि सिव्वणाउवधी ॥

चू- जाणि दव्वाणि संजोइयाणि विसं भवंति ताणि संजोएति, विसेण वा अन्नदव्वाणि संजोएति, जेण गरितो अच्छति न मरति सहसा सो गरो, सो वि दव्वसंजोगा भवति । आदिसद्दातो अनेगरोगउप्पायगा जोगा संजोएति । लोउत्तरिया संजोयणा दुविहा - भत्ते उवकरणे य ।

आहारे दुविहा - अंतो बाहिं च । अंतो ति वसहीए । सा तिविहा - भायणे हत्थे मुहे य । तत्थ भायणे खीरे खंडं, हत्थे गुलं भंडण, मुहे. मंडगं पक्खिविता पच्छ गुलाति पक्खिवति । बाहिं भिक्खं चेव अडंतो जं जेण सह संजुज्जति तं ओभासिउं संजोएति । उवधिं निक्कारणे अविधीते सिव्वति, निक्कारणे विधीए, कारणे अविधीए, एते तओ वि भंगा अधिकरणं, छउत्थो सुद्धो ॥

इदानिं निसिरणा दुविधा - लोइया लोउत्तरिया य । लोइया अनेगविधा-

[भा. १८०७] कंडादि लोअ निसिरण, उत्तर सहसा पमायऽनाभोगे ।

मूलादी जा चरिमं, अधवा वी जं जहिं कमति ॥

चू- कंडं निसिरति, आदिसद्दातो गोप्फणपाहाणं कणयं सत्तिं वा । लोउत्तरिया निसिरणा तिविधा - सहसा, पमाएण, अनाभोगेण य । पुव्वाइड्डेण जोगेण किं चि सहसा निसिरति, पंचविधपमायऽन्तरेण पमत्तो निसिरति, एगंत विस्सती अनाभोगो तेन निसिरति ।

इदानिं निव्वत्तणाति पच्छित्तं - तत्थ निव्वत्तणा “मूलाति” पच्छद्धं । एगिंदियादि - निव्वत्तयंतस्स अभिक्खसेवं पडुच्च पढमारए मूलं, बितियवाराए अणवद्धं, ततियवाराए पारं-चियं । अधवा - जे जहिं कमति ति संघट्टणादिकं आयविराहणादिनिष्फन्नं वा ॥

[भा. १८०८] एगिंदियमादीसु तु, मूलं अधवा वि होति सद्दाणं ।

झुसिरेतरनिष्फन्नं, उत्तरकरणंमि पुव्वुत्तं ॥

चू- एगिंदियं जाव पंचिंदिय निव्वत्तेतस्स मूलं । अहवा - वि होति सद्दाणं ति “छक्काय चउसु” गाहा । परित्तं निव्वत्तेति चउलहुं । अनंते चउगुरुं । बेइदिएहिं छल्लहुं । तेइदिएहिं छगुरुं । चउरिदिएहिं छेदो । पंचिंदियं मूलं । उत्तरकरणे झुसिराझुसिरणिष्फन्नं पुव्वुत्तं इहेव पढमुद्देसए पढमसुत्ते ॥

निक्खिव-संजोग-निसिरणेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. १८०९] तिय मासिय तिग पणए, निक्खिव संजोग गुरुग-लहुगा वा ।

झुसिरेतर-संतर-निरंतरे य वुत्तं निसिरणम्मि ॥

चू-वत्तभंगीए पढम-बितिय-ततिएसु भंगेसु मासलहुं, चउत्थ-पंचम-छड्डसु पणयं, चरिभो सुद्धो, तवकाल-विसेसितो कायव्वो । आहारे उवकरणे वा रागे चउगुरुगं, दोसे चउलहुगं ।

अहवा - सामन्नेण आहारे चउगुरुगा, उवकरणे लहुगो । निसिरणे झुसिरे अझुसिरे य संतरनिरं तरेसु वुत्तं पच्छित्तं पढमसुत्ते ॥

दव्वाहिकरणं गयं । इदानि भावाधिकरणं-

[भा.१८१०] जोगे करणे संरंभमादि चतुरो तथा कसायाणं ।

एतेसिं संजोगे, सतं तु अड्डत्तरं होइ ॥

चू- संरंभो, समारंभो, आरंभो । एतेसिं अधो मण-वय-काया तिन्नि द्वावेयव्वा । तेसिं पि अहो करणकारावणानुमती य तिन्नि ठावेयव्वा । एतेसिं पि अधो कोह-मान-माया-लोभा चउरो ठावेयव्वा ।

इमो पुणो चारणप्पगारो । संरंभं मनेन करेति कोहसंपउत्ते । एवं माणतिया वि । एते करणे चउरो, कारावणे वि चउरो, अनुमतीते वि चउरो । एवं-बारस मणेण लद्धा । वाए वि बारस । काएण वि बारस । एते संरंभेण छत्तीसं लद्धा । एवं समारंभेण वि छत्तीसं । आरंभेण वि छत्तीसं । सव्वे वि मेलिया अड्डत्तरं सतं भवति ॥

[भा.१८११] संरंभ मणेणं तू, करेति कोवेण संपउत्तो उ ।

इय माण-माय-लोभे, चउरो होती तु संजोगा ॥

[भा.१८१२] चतुरेते करणेणं, कारवणेणं च अनुमतीए या

तिन्नि चतुक्का बारस, एते लद्धा मणेणं तु ॥

[भा.१८१३] संकप्पो संरंभो, परितावकारो भवे समारंभो ।

आरंभो उद्वओ, सव्वणयाणं तु सुद्धाणं ॥

[भा.१८१४] एतेसामन्नतरं, अधिकरणं जो नवं तु उप्पाए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू-एतेसिं दव्वभावाधिकरणाणं अन्नतरं अनुप्पन्नं उप्पाएति जत्थ मासलहुं तत्थ सुत्तणिवातो, सेसा अत्थओ विकोवणद्धा पच्छित्ता दिन्ना ॥

इह पुण सुत्ते भावाधिकरणेण पढमभंगेण अधिकारो । इमे य दोसा-

[भा.१८१५] तावो भेदो अयसो, हाणी दंसण-चरित्त-नाणाणं ।

साहुपदोसो संसारवड्डणो साहिकरणस्स ॥

[भा.१८१६] अतिभणिय-अभणिते वा, तावो भेदो उ जीवचरणेसु ।

रायकुलम्मि य दोसा, खुभेज्ज वा नीयमित्तादी ॥

चू-तप्पति अहं तेन अतीव एवं भणितो, मए सो वा अतीव भणिओ पच्छा तप्पइ, अमुगो वा मए न भणिओ ति पच्छा तप्पति । भेदो दुविधो - जीवे चरणे य । जीए कलहिउं पच्छा एगतरो दो वि वा अप्पाणं मारेंति, उन्निक्खमंति वा चरणे, अन्नोन्नपक्खेण वा गच्छभेओ भवति । पदोसेण वा रायकुले कहेज्ज, तत्थ गेण्हादिया दोसा, एगतरस्स दोण्ह वा नीया खुभेज्ज, ते

पंतवणादि करेज्ज, ताण वा परोप्परं कली भवे, लोगे अयसो “अहो डोंबा विव सततं कलहसीला, रोसणा, पेसुन्नभरिता” । तव्वेलं न पढंति नाणहाणी, साधुपदोसे दंसणहाणी, अवाच्छल्यकरणा - “जं अज्जितं चरित्तं” कारक गाहा । एवं चरणहानी ।

किं चान्यत् - साधुपदोसेण य संसारवद्दी भवति । एते साधिकरणस्स दोसा जम्हा तम्हा नो अधिकरणं उप्पाएति ॥ कारणे उप्पाएज्ज-

[भा. १८१७] बित्तिपदमणप्पज्जे, उप्पादऽविकोवितेव अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, विगिंचणट्ठाए उप्पाए ॥

चू- अणप्पज्जो, अकोवितो वा सेहो अणरिहो कारणे पव्वावितो कते कारणे सो अधिकरणं काउं विगिंचियत्तो ॥

मू. (२२१) जे भिक्खू पोराणाइं अहिगरणाणि खामिय विओसमियाइं पुणो उदीरेइ, उदीरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- पोराणा पूर्वमुत्पन्ना । अधिकरणं पूर्ववत् । रोसावगमो खमा । तं च भन्नति तिविधं - खामियं ओसवियं मिच्छादूक्कडप्पयाणं । अहवा - कामियं वायाए, मणसा विओसवियं व्युत्सृष्टं, तानि जो पुणो उदीरति उप्पादयति तस्स मासलहुं ।

भ. (१८१८) खामित विउसविताइं, अधिकरणाइं तु जे पुणोप्पाए ।

ते पावा नातव्वा, तेसिं तु परूवणा इणमो ॥

चू- पावा न साधुधर्मे व्यवस्थिता इत्यर्थः । कहां उप्पाएति ? के ति साहुणो पुव्वकलहिता तम्मि य खामिय विओसविते तत्थेगो भणति - अहं नाम तुमे तदा एवं भणितो आसि न जुत्तं तुज्ज । इयरो पडिभणाति - अहं पि ते किं न भणितो ? इतरो भणाति - इयाणिं ते किं मुयामि ? एवं उप्पाएति स उप्पायगो ॥

[भा. १८१९] उप्पादगमुप्पन्नो, संबद्धे कक्खडे य बाहू य ।

आविट्ठणा य मुच्छण, समुघाय ऽतिवायणे चव ॥

चू- पुणो विकलुसि उप्पन्नं, संबद्धं नाम वायाए परोप्परं सेविउमारद्धा, कक्खडं नाम पासट्ठित्तेहिं विओसविज्जमाणा वि नोवसमंति, “बाहूअं” ति - रोसवसेण बलोबलिं जुज्जं लग्गा, आविट्ठणा एगो निहओ, जो सां निहतो सो मुच्छितो, मारणंतियसमुग्धाएण समोहितो, अतिवायणा मारणं ॥

एतेसु नवसु ठाणेसु उप्पायगस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. १८२०] लहुओ लहुगा गुरुगा, छम्मासा होंति लहु गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥

चू- बित्तियादिसु चउलहुगादी पच्छित्ता, उप्पादगपदं न भवति त्ति काउं ॥

[भा. १८२१] तावो भेदो अयसो, हानी दंसण-चरित्त-नाणाणं ।

साधुपदोसो संसारवद्दणो होतुदीरंते ॥

[भा. १८२२] बित्तिपदमणप्पज्जे, उदीरे अविकोविदे व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, विगिंचणट्ठा उदीरेज्जा ॥

मू. (२२२) जे भिक्खू मुहं विष्फालिय विष्फालिय हसति, हसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- मुखं वक्त्रं वयणं च एगङ्गं, विष्फालेति विहाडेति, अतीव फालेति विष्फालेति वियंभमाणो
व्व विविधैः प्रकारैः फलेति विष्फालेति विडालिकाकारवत् । वीप्सा पुनः पुनः । मोहनीयोदयो,
हास्यं तस्स चउव्विहा उप्पत्ती-

[भा. १८२३] पासित्ताभासित्ता, सोतुं सरित्ठण वा वि जे भिक्खू ।

विष्फालेत्ताण मुहं, सवियार कहक्कहं हसती ॥

चू- असंबुडादि पासित्ता, वाचि विक्खलियं भासित्ता, नमोक्कारनिज्जुत्तीए काग-सरडादि-
अक्खाणगे सुणेत्ता, पुव्वकीलिया ति सरिऊण, मोहमुदीरक अन्नस्स वा हासुप्पाययं सविकारं
महंतेण वा उक्कलियासद्देणं कहक्कहं भन्नति ॥ जो एवं हसति-

[भा. १८२४] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तहा दुविधं ।

पावति जम्हा तेनं, सवियार कहक्कहं न हसे ॥

[भा. १८२५] को दोसो ? पुव्वामयप्पकोवा, अभिनवसूलं च मत्तगहणं वा ।

असंबुडणं वि भवे, तावसमरणेण दिट्ठंतो ॥

चू- पुव्वामयो सूलाति रोगो सो उवसंतो पकोवं गच्छति । कन्नस्स अहो महंता गलसरणी
मत्ता भन्नंति ता धेप्पेज्ज । सुहस्स वा असंबुडणं भवेज्ज, जहा सेट्ठिस्स मुहं विष्फाडिय हसमाणस्स
तारिसं चेवथद्धं ताहे वेज्जेण अयपिंडं तावेत्ता मुहस्स ढोइतं संबुडं जातं । किं चान्यत् - पंचसता
तावसा णं मोयए भक्खंति । तत्थ एणेण अदेसकाले दाढिया मोडिया, सव्वे पहसिता, गलग्गेहिं
मोयगेहिं सव्वे मता ॥ किं चान्यत्-

[भा. १८२६] आसंक-वेरजणं, परपरिभवकारणं च हासं तु ।

संपातिमाण य वहो, हसओ मतएण दिट्ठंतो ॥

चू- परस्स आसंका अहं अनेन हसितो त्ति, किं वा अहमनेन हसितो वेरसंभवो भवति,
हसंतेहिं परपरिभवो कतो भवति, संपातिमादी मुहे पविसंति । मयगदिट्ठंतो य भणियव्वो- राया
सह देवीए ओलोयणे चिद्धति । देवी भणति रायं- मुतं माणुसं हसति ! राया ससंभते कहं कत्थ
वा ? साधुं दरिसेति । राया भणति - कहं मतो त्ति ? देवी भणति - इहभवे सव्वसुहवर्जितत्वात्
मृतो मृतवत् ॥

[भा. १८२७] बितियपदमणप्पज्जे, हसेज्ज अविक्कोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, सागारितमाइकज्जेसु ॥

चू- सागारियमातिकज्जेसु सागारियं मेहुणं, तं कोति पडिबद्धवसहीए सेवति, ताहे हस्सिज्ज
ति जेन "नातोमि" त्ति लज्जियाण मोहो नासति । अहवा - मा अपरिणया इत्थियाए सद्दं सुणेंतु त्ति
- हसिज्जति । आतिसद्दातो कारणे जागरातिसु ॥

मू. (२२३) जे भिक्खू पासत्थस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२४) जे भिक्खू पासत्थस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२५) जे भिक्खू ओसन्नस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२६) जे भिक्खू ओसन्नस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२७) जे भिक्खू कुसीलस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

- मू. (२२८) जे भिक्खू कुसीलस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२२९) जे भिक्खू नितयस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३०) जे भिक्खू नितियस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३१) जे भिक्खू संसत्तस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३२) जे भिक्खू संसत्तस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति .।

चू- नाण-दंसण-चरित्ताण पासे ठितो पासत्थो, ओसन्नदोसो उस्सन्नो, उयो वा संजमो तम्मि सुन्नो उस्सन्नो, कुच्छियसीलो कुसीलो, बहुदोसो संसत्तो, दव्वाइए अमुयत्तो नितिओ, एतेसिं संघाडयं देति पडिच्छति वा तस्स मासलहुं ।

[भा. १८२८] पासत्थोसन्नाणं, कुसीलं-संसत्त-नितियवासीणं ।
 जे भिक्खू संघाडं, दिज्जा अहवा पडिच्छेज्जा ॥

[भा. १८२९] सो आणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तथा दुविधं ।
 पावति जम्हा तेनं, नो दिज्जा नो पडिच्छेज्जा ॥

चू- “तेणं” ति संघाडएण ॥ इमा चारित्त विराहणा-

[भा. १८३०] अविमुद्धस्स तु गहणे, आवज्जण अगहिते य अहिगरणं ।
 अप्पच्चओ गिहीणं, किं नु हु धम्मो दुहाऽऽदिट्ठो ॥

चू- साहू तेन संघाडएण समं हिंडंतो जेन दोसेणासुद्धं गेण्हति तमावज्जत । अह साहू न गेण्हति तो पासत्थस्स अचियत्तं, कलहं वा करेति । साहुणा पडिसिद्धे पासत्थेण गहिते जति साहू तुसिणीओ अच्छति एत्थ अमुमतीदोसो भवति । अप्पच्चओ गिहीणं भवति, इमं च भणिज्जा - किं तित्थकरेण दुविध धम्मो कहितो ॥ एवं भणिए -

[भा. १८३१] जति अच्छती तुसिणिओ, भणति त एवं पि देसिओ धम्मो ।
 आसातणा सुमहती, सो च्चिय कलहो तु पडिघाते ॥

चू- पासत्थाणुअत्तीए जइ साधूतुसिणिओ अच्छति, अनुमतीं वा करेति, तो सुमहती आसायणा दीहं च संसारं निव्वत्तेति । अहवा - साधू भणति - “न वट्ठति, पासत्थवयणं च पडिघाएति”, ताहे पासत्थो चिंतेति मं ओभासेति, सो चेव कलहो ॥

पासत्थाइया इमेण दोसे परिहरंति-

[भा. १८३२] पासत्थोसन्नाणं, कुसील-संसत्त-नितियवासीणं ।
 उग्गम उप्पादण एसणाए बातालमवराधा ॥

चू- अहाच्छंदो अहा से अप्पणो छंदो अभिप्पाओ तथा पन्नवेति - उग्गमदोसा सोलस, उप्पादना दोसा सोलस, दस एसणा दोसा ॥

संविग्गा पुण इमेण विधिणा परिहरंति-

[भा. १८३३] उग्गम उप्पायण एसणाए तिण्हं पि तिकरणविसोधी ।
 पासत्थे सच्छंदे कुसीलनितिए वि एमेव ॥

चू- तिण्हं ति आहार उवहि सेज्जा, तिन्नि कारणा तिकारणा, तेहिं सुद्धं तिकरणसुद्धं ॥
 एयस्स पुव्वद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १८३४] मणउग्गमआहारादीया तिया तिन्नि तिकरणविसुद्धा ।
एक्कासीती भंगा, सीलंगगमेण नेतव्वा ॥

[भा. १८३५] आहारउग्गमेणं, अविमुद्धं न गेण्हे न वि य गेण्हावे ।
न वि गेण्हंतणुजाणे, एवं वायाए काएणं ॥

[भा. १८३६] एमेव नव विकप्पा, उप्पातण एसणाए नव चेव ।
एए तिन्नि उ नवया, सगवीसाहारे भंगा तु ॥

[भा. १८३७] एमेवोवधिसेज्जा, एक्केक्क सत्तवीस भंगा तु ।
एते तिन्नि वि मिलिता, एक्कासीती भवे भंगा ॥

चू- मणाति - तियं । उग्गमाति - तियं, आहाराति - तियं, एते तिन्नि तिया तिकरणविसुद्धा कायव्वा । इमेण एक्कासीति भंगा - कायव्वा । आहारोवहिसेज्जा एयस्स हेट्ठा उग्गमाति-तियं । एयस्स वि हेट्ठा मणाति-तियं । एयस्स वि हेट्ठा करणं-तियं । इमं च उच्चारणं ।

आहारं उग्गमेण असुद्धे मनेण न गेण्हति, न गेण्हावेति, गेण्हंतं नानुमोयति । एते मनेन तिन्नि, वायाते तिन्नि, काएण वि तिन्नि । एते नव उग्गमेण लद्धा । उप्पादणाए वि नव । एसणाए वि नव । एते सत्तावीसं आहारे ।

उवकरणे वि सत्तावीसं । सेज्जाए वि सततावीसं । सव्वे एक्कासीति । जहा एते बायालीसं अवराहे एक्कासीतीए परिहरति, एवं पासत्ये अहाछंदे कुसीले संसत्ते नितिए, अविस्साओ ओसन्ने, एतेसिं संघाडगं तिकरणविसोहीए न देज्जा, न पडिच्छेज्जा, एक्कासीतीए वा भंगविकप्पेहिं परिहरेज्जा ॥

[भा. १८३८] एताइं सोहिंतो, चरणं सोहेति संसओ नत्थि ।
एतेहिं असुद्धेहिं, चरित्तभेदं वियाण हि ॥

चू- एते आहारातीए एक्कासीतीए भंगेहिं सोघयंतो चरितं सोहेति ॥
एवं अत्येण पडिसिद्धे पासत्यत्तणे, जा तेहिं सह संसग्गी सा पडिसिज्झति -

[भा. १८३९] पडिसेधे पडिसेहो, असंविग्गे दान माति-तिक्खुत्तो ।
अविमुद्धे चतुगुरुगा, दूरे साधारणं काउं ॥

[भा. १८४०] पासत्थादि-कुसीले, पडिसिद्धे जा तु तेहिं संसग्गी ।
पडिसिज्झति एसो खलु, पडिसेहे होति पडिसेहो ॥

चू- पासत्येण न भवियव्वं एसु पडिसेहो । सेसं कंठं ।

“असंविग्गे दानं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४१] दानाई-संसग्गी, सइं कयपडिसिद्धे लहुय आउट्टे ।
सब्भावति आउट्टे, असुद्धगुरुगो उ तेन परं ॥

चू- जति पासत्थातियाणं संघाडगस्स वत्थातियाण वा दानं करेति एस संसग्गी । सइं एकसिं संसग्गी करेति, पडिसिद्धो पचोइओ आउट्टो, मासलहुं से पच्छित्तं, सब्भावति आउट्टेति, एवं वितियवाराए वि मासलहुं, ततियवारायए वि आउट्टस्स मासलहुं, तेन परं चउत्थवाराए नियमा असुद्धे त्ति मायावी, आउट्टस्स मासगुरुं ॥

“माति तिक्वुत्तो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४२] तिक्वुत्तो तिन्नि मासा, आउट्टंते गुरू उ तेन परं ।

अविसुद्धं तं वीसुं, करेति जो भुंजते गुरुगा ॥

चू- तिन्नि वारा ति-खुत्तो, तिन्नि वारा आउट्टंतस्स तिन्नि मासलहुं, तिण्हं वाराणं परेणं तेन परं, चउत्थवाराए नियमा मायी आउट्टे मायानिप्फन्नं मासगुरुं ।

“अविसुद्धे चउगुरुगा” अस्य व्याख्या - “अविसुद्धं” गाहद्धं । पासत्थ-संसग्गीकारी जति आलोयणं न पडिच्छिओ अविसुद्धो, तं अनाउट्टंतं वीसुं करेति वीसुं भोगमित्यर्थः । जो तं अन्नो साधू संभुजति तस्स चउगुरुं ॥ चोदग आह - कम्हा पढम - बितिय - ततियवारासु मासलहुं, चउत्थवाराए मासगुरुं ? आयरिय आह-

[भा. १८४३] सति दो तिसिय अमादी, ततिया सेवीतु नियम सो मायी ।

सुद्धस्स होति चरणं, मायासहिते चरणभेदा ॥

चू- सइं पढमवारा, दो बितिय वारा, ति ततियवारा, सिता माती तिसिता सेविउं जाव जति अमाती तो मासलहुं, अह माती तो मासगुरुं । तेन परं नियमा माती तेन मासगुरुं । पच्छद्धं कंठं ॥

“दूरे साधारणं काउं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४४] समणुन्नेसु विदेसं, गतेसु अन्नाऽऽगता तहिं पच्छ ।

ते वि तहिं गंतुमणा, पुच्छंति तहिं मणुन्ने तु ॥

चू- कयाइ संभोतिया साहू विदेसं गता, अन्ने य संभोतिया अन्नाओ विदेसाओ तं चेव गच्छमागता, जे ते विदेसं गता ते तेहिं आगंतुएहिं न दिट्ठा, ते वि आगंतुगा तं चेव देसं गंतुकामा पुच्छंति, अत्थि केयी तहिं अस्माकं संभोइया ? ॥ एवं पुच्छंते-

[भा. १८४५] अत्थि ति होइ लहुओ, कयाइ ओसन्न भुंजणे दोसा ।

नत्थि ति लहुओ भंडण, न खेत्तकहणं न पाहन्नं ॥

चू- आयरितो जइ भणति अत्थि तो मासलहुं, “कताति ते ओसन्नी भूता होज्ज, ताहे गुरुवयणओ संभुजमाणा ओसन्नसंभुत्तदोसे पावेज्ज ॥ अह वि गुरु भणति नत्थि तह वि मासलहुं, यतः गुरुवयणाओ तेहिं सद्धिं संभोगं न करेति, ताण य अपत्तियं, असंखडदोसा, न य मास-कप्पजोगे खेत्ते कहेति, नेव पाहुन्नं करेति । जम्हा एते दोसा तम्हा आयरिएणं इमं भणियव्वं-

[भा. १८४६] आसि तदा समणुन्ना, भुंजध दव्वादिएहि पेहिता ।

एवं भंडणदोसा, न होति अमणुन्नदोसा य ॥

चू- दव्व-खेत्त-काल-भावेहिं पडिलेहेत्ता भुंजेज्जह, एवं साधारणे सव्वदोसा परिहरिया भवंति ।

कारणा देज्ज वा पडिच्छेज्ज वा-

[भा. १८४७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोधए वा, देज्जा अधवा पडिच्छेज्जा ॥

चू- असिवे कारणे एगागी, एगाणियस्स बहुं दोस-गुणं जाणित्ता पासत्थ-संघाडगं पडिच्छति । पासत्थस्स वा संघाडगो भवति, अफव्वंतो रायदुट्टे रायवल्लभेण समाणं न घेप्पति,

भए बितिओ सहाओ भवति, गेलन्ने पडियरणं, अद्धाणे सहाओ, रोधनिग्गमणद्दा, एतेहिंकारणेहिं सव्वत्थ पणगादि-जयणाए जाहे मासलहुं पत्तो ताहें देति वा पडिच्छति वा ॥

मू. (२३३) जे भिक्खू उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा हत्थेण वा दव्वीए वा भायणेण वा, असनं वा पानं वा खाइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२३४) जे भिक्खू ससरक्खेण वा १मट्टिया-संसट्टेण वा ऊसा-संसट्टेण वा लोणिय-संसट्टेण वा हरियाल-संसट्टेण वा मनोसिला-संसट्टेण वा वन्निय-संसट्टेण वा गेरुय-संसट्टेण वा सेडिय-संसट्टेण वा सोरट्टिय-संसट्टेण वा हिंगुल-संसट्टेण वा अंजण-संसट्टेण वा लोद्ध-संसट्टेण वा कुक्कुस-संसट्टेण वा पिट्ट-संसट्टेण वा कंतव-संसट्टेण वा कंदमूल-संसट्टेण वा सिंगबेर संसट्टेण वा पुप्फ-संसट्टेण वा उक्कुट्ट-संसट्टेण वा असंसट्टेण वा हत्थेण वा दव्वीए वा भायणेण वा असणं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- गिहिणा सचित्तोदगेण अप्पणद्दा धोयं हत्थादि, अपरिणयं उदउल्लं भन्नति । पुढविमओ मत्तओ । कंसमयं भायणं । अंजणमिति सोवीरयं रसंजणं वा । ते पुढविपरिणामा वन्निया, जेण सुवन्नं वणिज्जति । सोरट्टिया तुवारि मट्टिया भन्नति । तंदुलपिट्ठं आमं असत्थोवहतं । तंदुलाण कुक्कुसा । सचित्तणस्सती-चुन्नो ओक्कुट्टो भन्नति । असंसट्ठं अनुवलित्तं ।

[भा. १८४८] उदउल्ल मट्टिया वा, ऊसगते चेव होति बोधव्वे ।

हरिताले हिंगुलएष मनोसिला अंजणे लोणे ॥

[भा. १८४९] गेरुय वन्निय सेडिय, सोरट्टिय पिट्ट कुक्कुसकते य ।

उक्कुट्टमसंसट्टे, नेतव्वे आनुपुव्वीए ॥

[भा. १८५०] एत्तो एगतरेणं, हत्थेणं दव्विभायणेणं वा ।

जे भिक्खू असणादी पडिच्छते आणमादीणि ॥

[भा. १८५१] उदउल्लादीएसू, हत्थे मत्ते य होति चतुभंगो ।

पुढविआउवणस्सति, मीसे संयोगपच्छित्तं ॥

चू- हत्थे उदउल्ले, मत्ते उदउल्ले, । १ । हत्थे उदउल्ले नो मत्ते । २ । नो हत्थे, मत्ते । ३ । नो हत्थे नो मत्ते । ४ । एवं पुढवादिसु चउभंगो । एते चउरो भंगा पुढवी - आउ - वणस्सतीसु संभवन्ति, नो सेसकाएसु । मीसेसु वि चउभंगा कायव्वा ।

“संजोगपच्छित्तं” ति पढमभंगे दो मासलहुं, सेसेसु एक्केक्कं । चरिमो सुद्धो । अहवा - “मीसे संजोगपच्छित्तं” ति सचित्तआउणा उदउल्लो हत्थो, मीसपुढवीकायगतो मत्तो । एत्थ जं पच्छित्तं तं संजोगपच्छित्तं भवति । एवं सर्वत्र योज्यम् ॥ असंसट्टे इमं कारणं-

[भा. १८५२] मा किर पच्छाकम्मं, होज्ज असंसट्टं तओ वज्जं ।

कर-मत्तेहिं तु तम्हा, संसट्टेहिं भवे गहणं ॥

चू- कारणे गहणं-

[भा. १८५३] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोधए वा, जतणा गहणं तु गीतत्थे ॥

चू- “जयणाए गहणं” ति जया पनगपरिहानीए मासलहुं पत्तो ततो गेण्हति ॥

- मू. (२३५) जे भिक्खू गामारक्खियं अत्तीकरेइ; अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३६) जे भिक्खू गामारक्खियं अत्तीकरेइ, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३७) जे भिक्खू गामारक्खियं अत्थीकरेइ, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३८) जे भिक्खू देसारक्खियं अत्तीकरेति अत्तिकरेंतं वासातिज्जति ॥
 मू. (२३९) जे भिक्खु देसारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेंतवा सातिज्जति ॥
 मू. (२४०) जे भिक्खु देसारक्खियं अत्थी करेति, अत्थी करेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४१) जे भिक्खू सीमारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४२) जे भिक्खु सीमारक्खियं अच्चीकरेइ, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४३) जे भिक्खू सीमारक्खियं अत्थीकरेइ, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४४) जे भिक्खू रन्मारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४५) जे भिक्खू रन्माक्खियं अच्चीकरेइ, अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४६) जे भिक्खू रन्मारक्खियं अत्थीकरेइ, अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४७) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४८) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अच्चीकरेति अच्चीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४९) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अत्थीकरेति अत्थीकरेंतं वा सातिज्जति ॥
 [भा.१८५४] अत्तीकरणादीसुं, रायादीणं तु जो गमो भणिओ ।

सो चेव निरवसेसो, गामादारक्खिमादीसुं ॥

चू-जो गमो भणितो इहेव उद्दंसगे आदिसुत्तेसु ॥

मू. (२५०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए आमज्जेज वा पमज्जेज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए संबाहेज वा पलिमद्देज वा संबाहेंतं वा पलिमद्देंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज वा भिल्लिगेज वा मक्खेत्तं वा भिल्लिगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज वा उव्वट्टेज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडे वा उच्छोलेज वा पधोएज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पाए फुमेज वा रएज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं आमज्जेज वा पमज्जेज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं संबाहेज वा पलिमद्देज वा संबाहेंतं वा पलिमद्देंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवणीएण वा

मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं संबाहेज्ज वा पलिमट्टेज्ज वा, संबाहेंतं वा पलिमट्टंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६८) जे भिक्खू अण्ममन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा, अच्छिंदेंतं वा विच्छिंदेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसेहोज्ज वा, नीहरेतं व विसोहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं व पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता - विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलोवणजाएणं आलिंपेज्ज वा विलिंपेज्ज वा आलिंपेंतं वा विलिंपेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता-विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपित्ता विलिंपित्ता तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा, अब्भंगेंतं वा मक्खेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायांसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्यजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्तं विसोहेत्ता उच्छोलित्ता पधोइत्ता आलिंपित्ता विलिंपित्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवणजाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवंतं वा पधूवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा अंगुली निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाओ नह-सीहाओ दीहाइं रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं जंध-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं कक्ख-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं वत्थि-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते आधंसेज्ज वा पधंसेज्ज वा, आधंसंतं वा पधंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे संबाहेज्ज वा पलिमदेज्ज वा, संबाहेंतं वा पलिमदेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, नक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वडेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वटंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा, उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं उत्तरोद्वाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि आमज्जेज वा पमज्जेज वा आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि संबाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा संबाहेंतं वा पलिमद्देंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९४) जे भिक्खू अन्नमणस्स अच्छीणि तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवनीएणवा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं भुयग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३००) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेंतं वा विसोहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छि-मलं वा कन्न-मल वा दंत-मलं वा नह-मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेंतं वा विसोहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०२) जे भिक्खू गामाणुगामियं दूइज्जमाणे अन्नमन्नस्स सीसदुवारियं करेइ करेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- इत्यादि सुत्ता उच्चारेयव्वा जाव अन्नमन्नस्स सीसदुवारियं करेति इत्यादि अर्थ पूर्ववत् ।

[भा. १८५५] पादादी तु पमज्जण, सीसदुवारादि जो गमो ततिए ।

अन्नोऽन्नस्स तु करणे, सो चेव गमो चउत्थम्मि ॥

मू. (३०३) जे भिक्खू साणुप्पए उच्चारपासवणभूमिं न पडिलेहेति, न पडिलेहेंतं वा सातिज्जति ।

चू- साणुप्पओ नाम चउभागावसेसचरिमाए उच्चारपासवणभूमीओ पडिलेहियव्वाओ ति, ततो कालस्स पडिक्कमति, ततो पडिलेहेति, एस साणुप्पओ जति न पडिलेहेति तो मासलहुं, आणादिया दोसा ।

[भा. १८५६] पासवणुच्चाराणं, जो भूमी अनुपदे न पडिलेहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- अपडिलेहिते इमे दोसा-

[भा. १८५७] छक्कायाण विराधन, अहि विच्छुअ सन्न-मुत्तमादीसु ।

वोसिरण-निरोधेसू, दोसा खलु संजमायाए ॥

चू- अपडिलेहिते जति वोसिरति ततो दव्वओ छक्कायविराहणा संभवति । भावतो पुण विराधिता एस संजमविराधना । बिलाति संभवे अपडिलेहिते अहिविच्छुगादिणा खज्जति आयविराहणा । मुत्तेण वा पुरीसेणइ वा आदिसद्दातो वंतपित्तादिणा पायं लेवाडेज्ज, ततो उवकरणविनासो वा, सेहविप्परिणामो व । अपडिलेहियं वा थंडिलं ति निरोहं करोति वोसिरति, एवं च “मुत्तनिरोहे चक्कुं, वच्चनिरोहे जीवियं” एत्थ वि आयविराहधना ॥

जम्हा एते दोसा तम्हा-

[भा. १८५८] चउभागसेसा, ए चरिमाए पोरिसीए तम्हा तु ।

पयतो पडिलेहिज्जा, पासवणुच्चारणादीणं ॥

चू- चरिमा पच्छिमा, पयतो प्रयलवान् ॥

भवे कारणं न पडिलेहेज्जा वि-

[भा. १८५९] गेलन्न रायदुडे, अद्धाणे संभमे भएगतरे ।

गामानुगामवियले, अनुप्पत्ते वा न पडिलेहे ॥

चू- गिलाणो न पडिलेहेइ, अगिलाणो वि गालणकज्जे आउलो न पडिलेहेति, रायदुडेण वा न निग्गच्छति, अद्धाणद्वो वा सत्थद्वणं वियाले पत्तो, अगणिमाति-संभमे न वा पडिलेहेति, मासकप्पविहारगामाओ गच्छतो अन्नो अनुकूलो गामो तं वियाले पत्तो । एतेहिं कारणेहिं अपडिलेहेंतो सुद्धो ॥

मू. (३०४) जे भिक्खू तओ उच्चार-पासवण-भूमीओ न पडिलेहेइ, न पडिलेहेंतं वा सातिज्जति ।

चू- ततो-त्रयं सूचनात् सूत्रमिति द्वादशविकल्पप्रदर्शनार्थं त्रयो ग्रहणं अपडिलेहंतस्स मासलहु, आणातिया य दोसा ।

[भा. १८६०] पासवणुच्चारादीण भूमीओ जो तओ (उ) पडिलेहे ।

अंतो वा बाहिं वा, अहियासिं वा अनहियासिं ॥

चू- अंतो निवेसणस्स काइभूमीओ अनहियासियाओ तिन्नि-आसन्न मज्झ दूरे । अहियासियाओ वि तिन्नि-आसन्न मज्झ दूरे । एया काइयभूमीओ । बाहिं निवेसणस्स एवं चेव छ काइभूमीओ एवं पासवणे बारस, सन्नाभूमीओ वि बारस, एवं च ताओ सव्वाओ चउव्वीसं ।

किं निमित्तं तिन्नि तिन्नि पडिलेहिज्जति ? कयाति एकस्स वाघातो भवति तो बितियादिसु परिद्वविज्जति । पासवणे तयो अपेहणे चेल्लगउद्वदिद्वंतो भाणियव्वो । अनधियासियकारणं कोवि अतीव उव्वाहितो जाव दूरं वच्चति ताव आयविरहणा भव तेन आसन्ने पेहा ॥

जो एया न पडिलेहेति तस्स आणादिया दोसा ।

[भा. १८६१] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तथा दुविहं ।

पावति जम्हा तेणं, चउवीसं भूमि-पडिलेहे ॥

[भा.१८६२] छक्कायाण विराधन, अहि विच्छुग सन्न-मुत्तमादीसु ।

वोसिरण निरोहेसुं दोसा खलु संजमाताए ॥

[भा.१८६३] गेलन्न रायदुट्टे, अद्धाणे संभमे भएगते ।

गामाणुगामवियले, अनुप्पते वा न पडिलेहे ॥

मू. (३०५) जे भिक्खू खुड्डागंसि थंडिलंसि उच्चार-पासवणं परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ।

चू- रयणिपमाणातो जं आरतो तं खुड्डं, तत्थ जो वोसिरति तस्स मासलहुं आणादिया य दोसा ।

[भा.१८६४] वित्थारायमेणं, थंडिलं जं भवे रतणि-मित्तं ।

चतुरंगुलोवगाढं, जहन्नयं तं तु वित्थिन्नं ॥

चू- वित्थारो पोहच्चं, आयामो दिग्घत्तणं, रयणी हत्थो तम्माणे ठितं रयणीमेत्तं । जस्स थंडिलस्स चत्तारि अंगुला अहे अचित्ता तं चउरंगुलोवगाढं । एयप्पमाणं जहन्नं वित्थिन्नं ॥

[भा.१८६५] एत्तो हीनतरागं, खुड्डागं तं तु होति नातव्वं ।

अतिरेगतरं एत्तो, वित्थिन्नं तं तु नायव्वं ॥

चू- सव्वुक्कोसं वित्थिन्नं बारसजोयणं, तं च जत्थ चक्कवट्टिखंधावारो ठिओ ।

[भा.१८६६] पासवणुच्चारं वा, खुड्डाए थंडिलम्मि जो भिक्खू ।

जति वोसिरती पावइ, आणा अणवत्थमादीणि ॥

[भा.१८६७] छक्कायाण विराधन, उभएणं पावणा तसाणं च ।

जीवित-चक्खु-विनासो, उभय-निरोहेण खुड्डाए ॥

चू- आसन्ने छक्काया ते उभएणं काइयसन्नाए प्लावेति, तसाणं च प्लवणा, खुड्डयं काउं न वोतित तेन जीविय-चक्खु-विनासो भवति ॥

[भा.१८६८] थंडिल्ल असति अद्धाण रोधए संभमे भयासन्ने ।

दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसिरणं होति जतणाए ॥

चू- सति प्पमाणजुत्तस्स थंडिलसु, चोरसावयभया पमाणजुत्तं न गच्छति, “आसन्ने” ति अनहियासओ प्पमाणजुत्तं गंतुं न सक्कति, दुब्बलगहणि वा न तरति गंतुं । इमा जयणा - एत्थ सन्नं वोसिरति कातियं अन्नत्थ, अहं काइयं पि आगच्छति ताहे कातियं मत्तए पडिच्छति ॥

मू. (३०६) जे भिक्खू उच्चारपासवणं अविधीए परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

चू- थंडिलसामायारीं न करेति एसा अविधी, तीए वोसिरति तस्स मासलहुं । आणादिया य दोसा-

[भा.१८६९] पासवणुच्चारं वा, जो भिक्खू वोसिरेज्ज अविधीए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

— इमाविहि—

[भा.१८७०] पडिलेहणा दिसाणं, पायाण पमज्जणा य कायदुवे ।

भयणा छाया दिसे ऽभिग्गहे य जतणा इमा तत्थ ॥

चू- सागारियसंरक्खणद्धा उड्डहोतिरियं च दिसावलोगो कायव्वो, अह न करेति तो दवअप्पकलुसादिएहिं उड्डाहो भवति, पढमं पदं । जत्थ बोसिरिउकामो तड्डाणस्स पासे संडासगं पादे य पमज्जति, अह न पमज्जति तो रयादिविनासणा भवति असमायारी य, च सद्दातो थंडिलं च, बितियपदं ।

“कायदुवे भयण” ति भयणासद्दो उभयदीपकः, इह कायदुवे भंगभयणा कज्जति - जति पडिलेहेति, न पमज्जति । एत्थ थावरे रक्खति, न तसे । अध न पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ न थावरे, तसे रक्खति । पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ दो वि काये रक्खति । पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ दो वि काये रक्खति । न पडिलेहेति, न पमज्जति । एत्थ दो वि न रक्खति ।

अधवा इमा चउव्विह भयणा - थंडिलं तसपाण - सहितं । १ । थंडिलं तसपाण - विरहितं । २ । अथंडिलं तसपाण - विरहितं । ३ । अथंडिलं तसपाण - सहितं । ४ । एवं ततियपयं भयणा ॥

[भा. १८७१] दिसि पवन गाम सूरिय, छायाए पमज्जितूण तिक्खुत्तो ।

जस्सुग्गहो ति कुज्जा, डगलादि पमज्जणा जतणा ॥

चू- “छाय” ति असंसत्तगहणी उण्हे वोसिरति, संसत्तगहणी छायाए वोसिरति, अह उण्हे वोसिरति तो चउलहुं । एयं चउत्थ पदं । दिसाभिग्गहो - दिवा उत्तराहुत्तो, राओ दक्खिणाहुत्तो । अह अन्नतो मुहो वइसइ तो मासलहुं, दिसि - पवन - गाम - सूरियादि य सव्वं अविवरीयं कायव्वं, विवरीए मासलहुं ॥

[भा. १८७२] संका सागारद्दे, गरहमसंसत्त असति दोसे य ।

पंचसु वि पदेसेते, अरपदा होंति नातव्वा ॥

चू- बितियपदं दिसालोअं न करेज्ज तत्थ गामे तेणभयं, दिसालोअं करंतो संकिज्जति । एस तेणो चारिओ वा । पादे वि पमज्जेज्जा, सागारिय ति काउं । अद्धमिति आर्द्रं थंडिलं न पमज्जति ।

अथवा - तं थंडिलं गरिहणिज्जं तेन न पमज्जति । असंसत्तगहणी तेन न छायाए वोसिरति । असति दोसाणं दिसाभिग्गहणं न करेज्ज । वट्टियसन्नो डगलगं पि न गेण्हेज्जा । गाम-सूरियादीण व पिट्ठं देज्जा, जत्थ लोगो दोसं न गेण्हेति । पंचसु वि पदेसु एते अवरपता भणिता ॥

मू. (३०७) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिठवेत्ता न पुंछइ, न पुंछंतं वा सातिज्जति ॥

चू- नं पुंछति नं निड्डगलेति ।

मू. (३०८) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिठवेत्ता कट्टेण वा किलिंचेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा पुंछति, पुंछंतं वा सातिज्जति ॥

चू- किलिवो वंसकप्परी, अन्नतरकट्टघडिया सलागा, तस्स मासलहुं ।

[भा. १८७३] उच्चारमायरित्ता, जे भिक्खू न (य) पुंछती अहिड्डाणं ।

पुंछेज्ज व अविधीए, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- आयरित्ता वोसिरित्ता, अविधी कट्टातिया बितियसुत्ते ॥

[भा. १८७४] लित्थारणं दवेणं, जुत्तमजुत्तेण पावणा दोसा ।

संजम - आयविराधण, अविधीए पुंछणे दोसा ॥

चू- अनिड्डगलिते अतीव लेत्थरियं तं दवेण जुत्तेण थोवेणं ति भणियं होति, तेन न

सुञ्जति । असुद्धे दिङ् उड्ढाहो, सेहो वा विप्परिणमेज्ज ।

अह अजुत्तेण बहुणा दवेण धोवति तो प्लावनादि दोसा । एते अपुंछिते दोसा । अविधीपुंछिते इमं पच्छद्धं । लंछिएहिं आयविराधना, अह जीवकायो त्ति संजमविराहणा य ॥ इमा अविधी-

[भा.१८७५] कट्टेण किलिंचेण व, पत्त सलागाए अंगुलीए वा ।

एसा अविधी भणिता, डगलगमादी विधी ति-विधा ॥

चू-पत्तं पलासपत्तादि । डगलेण वा, चीरेण वा, अंगुलीए वा, एसा तिविधा विधी । डगला पुण दुविधा - संबद्धा भूमीए होज्जा, असंबद्धा वा होज्जा । जे असंबद्धा ते तिविधा - उक्कोसति । उवला उक्कोसा, लेडूमसिणा मज्झिमा, इट्ठालं जहन्नं ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा.१८७६] तम्हा पुव्वादानं, कातूणं डगलगाण छड्डेज्जा ।

उत्थाणोसहपाणे, असती व न कुञ्ज आदानं ।

चू-आयाणं डगलगादीण, छड्डेज्ज उच्चारं वोसिरिज्जा । बितियपदं गाहापच्छद्धं । उत्थाणं अतिसारो, ओसहपीतो वा न गेण्हति, असती वा न गेण्हति ॥

मू. (३०९) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्टवेत्ता नायमति, नायमंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३१०) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्टवेत्ता तत्थेव आयमति, आयमंतं वा साति-ज्जति ॥

मू. (३११) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्टवेत्ता अति दूरे आयमति, आयमंतं वा साति-ज्जति ॥

चू-तिन्नि सुत्ता उच्चारेयव्वा । उच्चारे वोसिरिज्जमाणे अवस्सं पासवणं भवति त्ति तेन गहितं । पासवणं पुण काउं सागारिए नायमंति जहा उच्चारे । तत्थेव त्ति थंडिले, जत्थ सन्ना वोसिरिया । अतिदूरे हत्थसयमाणमेत्ते ।

[भा.१८७७] उच्चारं वोसिरित्ता, जे भिक्खू नेव आयमेज्जा हि ।

दूरे वाऽऽसन्ने वा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-आयमणं निल्लेवणं, आसन्नं तत्थेव थंडिले ॥

अनायमंते इमे दोसा-

[भा.१८७८] अयसो पवयण-हानी, विप्परिणामो तहेव य दुगुंछा ।

दोसा अनायमंते, दूरासन्नायमंते य ॥

चू-अयसो - इमे असोइणो त्ति, न एते निल्लेवेत्ति त्ति । न पव्वयंति, अन्ने वि पव्वयंते वारेत्ति, पवयण - हानी । दंसणे चरित्ते वा अब्भुवगमं काउकामस्स विप्परिणामो भवति । सेहाण वा मा एतेहिं विट्टलेहिं सह संपासं करेहिं, एसा पुच्छा । दूरे वि एते दोसा । आसन्ने वि एते चेव दोसा । कहं ? सागारिओ पासति, संजओ सन्नं वोसिरिउं दूरं गतो, सागारिओ वि जोविउं पराभग्गो “नानिल्लेवितं” ति लोगस्स कहेत्ति । आसन्ने तत्थेव संजतो निल्लेवेउं गतो, सागारिए आगंतु पलोइयं जाव मुत्तियं देक्खति, एतं से कातियं ति न निल्लेवितं, पच्छा लोगस्स कहेत्ति ।

[भा.१८७९] उत्थाणोसहपाणे, दव असतीए व नायमेज्जाहिं ।

थंडिल्लस्स व असती, आसन्ने वा वि दूरे वा ॥

चू-अन्नस्स थंडिलस्स असति तथेव निल्लेवेति, थंडिलद्वादूरं गंतं निल्लेवेति, सागारिओ पुण वोलावेति ॥

मू. (३१२) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिड्वेत्ता परं तिण्हं नावा पूराणं आयमति, आयमंतं वा सातिज्जति ॥

चू- “नाव” ति पसती, ताहिं तिहिं आयमियव्वं । अन्ने भणंति - अंजलि पढमनावापूरं तिहा करेत्ता आवयवे विगिंचति, वितियं नावपूरं तिहा करेत्ता तिन्नि कप्पे करेति सुद्धं, अतो परं जति करेति तो मासलहुं ।

[भा.१८८०] उच्चारमायरित्ता, परेण तिण्हं तु नाव-पूरेणं ।

जे भिक्खू आयमती, सो पावति आणमादीणि ॥

इमे दोसा-

[भा.१८८१] उच्छोलणुप्पिलावण, पडणं तसपाण-तरुगणादीणं ।

कुरुकुकुदोसा य पुणो, परेण तिण्हायमंतस्स ॥

चू- “उच्चोलणा पधोइस्स, दुल्लभा सोग्गति तारिसयस्स” उच्छोलणादोसा भवंति, पिपीलिगादीणं वा पाणाण उप्पिलावणा हवइ, खिल्लरंधे तसा पडंति, तरुगणपत्ताणि वा पुप्फाणि वा फलाणि वा पडंति, आतिग्गहणेणं पुढवि-आऊ-तेउ-वाऊण य, यत्राग्निस्तत्र वायुना भवितव्यमिति कृत्वा कुरुकयकरणे य वाउस्सत्तं भवति ॥

कारणे अतिरित्तेण वि आयमे-

[भा.१८८२] वितियपद सेह रोधण, हरिसा आगार-सोयवादीसु ।

उत्थाणोसहपाणे, परेण तिण्हायमेज्जासि ॥

चू- जेण वा निल्लेवं निग्गंधं भवतीत्यर्थः ॥

मू. (३१३) जे भिक्खू अपरिहारिएण परिहारियं वदेज्जा - “एहि अज्जो ! तुमं च अहं च एगओ असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता, तओ पच्छा पत्तेयं पत्तेयं भोक्खामो वा पाहामो वा” जो तं एवं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ।

तं सेवमाणे आवज्जति मासियं परिहारद्वाणं उग्घातियं ॥

चू- पायच्छित्तमनावन्नो अपरिहारिओ, आवन्नो मासाति-जाव-छण्मासियं सो परिहारिओ, बूयाब्रवीति, अज्ज इति आमंत्रणे, एगतओ संघाडएण भत्तं भोक्खामो, पानगं पाहामो, उग्घाएति-मासलहुं ।

सीसो भणति - भगवं ? सो किहमाउत्तो आवन्नो ? आयरिओ आह -

[भा.१८८३] कंटगमादीसु जहा, आदिकडिल्ले तधा जयंतस्स ।

अवसं छलणाऽऽलोयण, ठवणा नाते जुत्ते य वोसग्गे ॥

[भा.१८८४] नाणादि तिगकडिल्लं, उग्गम-उप्पादनेसणा वा वि ।

आहार उवधि सेज्जा, पिंडादी चतुब्धिं वा वि ॥

चू- जहा कंटगाकिन्ने पहे उवउत्तस्सापि कंटगो लग्गति, आदिसद्दातो विसमे आउट्टे वि आगच्छंतो पडति, कयपयतो वा नतिपूरेण हरिज्जति, सुसिक्खिओ वि जहा असिणा लंछिज्जति,

एवं-कंटगस्थानीयं आइकडिल्लं । तं च उग्गम उप्पादना एसणा नाण-दंसण-चरित्ता । एतेसु सुद्धु वि आउत्तस्स अवस्सं कस्स ति छलणा भवति, छलिएण अवस्सं आलोयणा दायव्वा, संघयणातीहिं जुत्तं नाउं ततो से ठवणा ठविज्जति । ततो स साहूण जाणावणट्ठा सव्वेसिं पुरओ निरुवसग्गनिमित्तं मंगलट्ठं च काउस्सगो कीरति ॥

“ठवणा नाते जुत्त” पयाण इमा वक्खा-

[भा.१८८५] ठवणा तू पच्छित्तं, नाते समत्थो य होति गीतो य ।

आवन्नो वा जुत्तो, संघयण-धितीए जुत्तो व ॥

चू-“ठवणे” ति - सव्वसाधूहिं समाणं पच्छित्तठवणा ठविज्जति, नाते ति समत्थो गीयत्थो वा नातो, आवन्नति पच्छित्तेण जुत्तो, संघयणधितीए वा जुत्तो ॥

आयरिओ काउस्सग्गकरणकाले इमं भणइ-

[भा.१८८६] एस तवं पडिवज्जति, न किं चि आलवति मा आलवहा ।

अत्तट्ठ-चित्तगस्सा, वाघातो भे न कातव्वो ॥

चू- पडिहारतवं पडिवज्जति ॥

- इमे वाघातकारणा -

[भा.१८८७] आलवणं पडिपुच्छण, परियट्ठुट्ठाण - वंदनग-मत्ते ।

पडिलेहण संघाडग, भत्तदाण संभुजणा चेव ॥

चू-“आलवणं” ति - आलावो । हे भगवं ! सुत्तत्थं पुच्छति, पुव्वाधीयं परियट्ठेति, तेन समकालस्स उट्ठेति वंदनं देति, मत्तगं से देति, उवकरणं से पडिलेहेति, भिक्खं अडंतस्स संघाडगो भवति, भत्तं पानं वा देति, तेन समाणं एगमंडलीए भुंजति ॥

[भा.१८८८] संघाडगा उ जावं, लहुगो जा उ दसण्ह उ पयाणं ।

लहुगा य भत्तदाणे, संभुंजणे होंतऽणुग्घाता ॥

चू- एतेसिं आलवणाइयाण दसण् पदानं - जाव - संघाडगपतं ताव पारिहारियस्स आलणाति करेतस्स अट्ठसु पतेसु मासलहुं । पच्छद्धं कंठं ॥ १८८८ ॥

[भा.१८८९] सुत्तणिवातो एत्थं, नायव्वो आदिमट्ठसु पदेसु ।

एतेसामन्नतरं, सेवंताऽऽणादिणो दोसा ॥

चू- आलवणाती करेतेण तिथ्यकराणाइक्कमो, पमत्तं वा देवता छलेज्ज, आतविराधना । अन्नेण वा भणितो - कीस आलवणातीणि करेसि ति ? सुद्धु ति भणंते अधिकरणं, एवं चरणभेदो, तम्हा न करेज्ज । एतानि पदानि ॥

कारणे करेज्जा वि-

[भा.१८९०] विपुलं च अन्नपानं, दहूणं साधुवज्जणं चेव ।

नाऊण तस्स भावं, संघाडं देति आयरिया ॥

चू- संखडीए छणूसवेसु वा विउलं भत्तपाणं साधूहि लद्धं, तं दहूण ईसिं तदभिलासो, साधूहिं वज्जितो ऽहं सदुच्चरितेहिं स (अ] चेलओ, एवं आयरिया नाउं संघाडगं देति ॥

अथवा आयरिया चेव इमं नाउं संघाडगं देति -

[भा. १८९१] देहस्स तु दोब्बल्लं, भावो ईसिं च तप्पडीबंधो ।

अगलाइ सोधिकरणेण वा वि पावं पहीणं से ॥

चू-आयरिया अतीव देहदुब्बल्लं दट्ठं अतिसएण आगारेण वा भावं ईसिं विपुल-भत्ताभिलासिणं नच्चा पावं च से खीणपायं ताहे संघाडं देति । इमेण विहिणा - आयरिया भणंति - एज्जाहि अज्जो अमुगधरं, तत्थ य पुच्चगता आयरिया सो पच्छा वच्चति, ताहे विरूवं रूवं ओगाहिमगादिभत्तं दव्वावेति । एतेहिं कारणेहिं उवलक्खित्ता, अन्नहा न देति ॥

“नाऊण तस्स भावं”ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८९०] आगंतु एतरो वा, भावं अतिसेसिओ से जाणिज्जा ।

हेतूहि वा स भावं, जाणित्ता अनतिसेसी वि ॥

चू- “इयरो” ति वत्थव्वो, अइसएण हेऊहिं वा स अणतिसती वि भावं नाऊण संघाडं ददंतीत्यर्थः ॥

कारणाभावे पुण इमं करेति-

[भा. १८९३] भत्तं वा पानं वा, न देति पारिहारियस्सिमं करेति ।

कारण उट्ठवणादी, चोदग गोणीए दिट्ठता ॥

चू- सेसकाले संघाडयं भत्तं वा आणेउं न देति । इमं पुण करेति - जाहे खीणो न तरति उट्ठेउं पडिलेहणं वा काउं ताहे सो भणति उट्ठिज्जामि, निसिज्जामि, भिक्खं हिंदिज्जामि, भंडगं पडिलेहिज्जामि, ताहे अनुपडिहारिओ बाहाए गहाय उट्ठवेति, निसियावेइ वा, घरेइ वा बाहं पडिलेहावेति, घरियं वा भिखं हिंडावेति, एवं जं जं न तरति, तं तं से कीरति ।

चोयगो भणति - किं पच्छित्तं ? अवसो य रायदंडो तुब्भ ति ? एयावत्थस्स जेण आनेउं न दिज्जति ? एत्थ आयरिओ दिट्ठंतं करेइ - जहा नवपाउसे जा गोणी न तरति उट्ठेउं तं गोवो उट्ठवेति, अडविं चरणद्वा नेति, जा न तरति गंतुं तस्स गिहे आनेउं पयच्छति, एवं परिहारिओ वि जं तरति काउं उं कारविज्जति । जं न तरति तं किज्जति ॥ इमो गुणो -

[भा. १८९४] एवं तु असढभावो, विरियायारो य होति अनुविचिन्तो ।

भयजणणं सेसाणं, य तवो य सप्पुरिसचरियं च ॥

चू- एवं असढभावो भवति, वीरियं च न गूहितं भवति, सेससाहूण य भयं जणियं भवति, तवो य कतो, सत्पुरिसचरियं च कतं भवतीति ॥

उद्देशकः-४ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे चतुर्थउद्देशकस्य
[भद्रबाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचिता भाष्यं एवं
जिनदास महत्तर रचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-५

चू- इदानीं उद्देशकस्स उद्देशकेन सह संबंध वक्तुकामो आचार्य भद्रबाहुस्वामी
निर्युक्तिगाथामाह-

[भा.१८९५] परिहारतवकिलंतो, रुक्खमधिष्ठाणमादिचिंतंतो ।

अभिघातिमरक्खद्धा, पलोयए एस संबंधो ॥

चू- चउत्थस्स अंतसुत्ते परिहारतवो भणितो । तेन किलंतो रुक्खस्स अहे ठिओ ठाण-
नेसीयणाति करंतो लउडादिअभिधायतिमरक्खद्धा उवरि पलोएति । एस संबंधो ॥

मू. (३१४) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा आलोएज्ज वा पलोएज्ज वा आलोएंतं वा
पलोएंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सह चित्तेण सचित्तो । रूक् पृथिवी तं खातीति रुक्खो । मूलं रुक्खावग्गहो । तम्मि ठिच्चा
आलोयणं सकृत्, अनेकशः प्रलोकनं । एस पंचमउद्देसगे आदिसुत्तस्स संखेवतो ॥ अत्थो ।

[भा.१८९६] सच्चित्त-रुक्ख-मूलं, खंधातो जाव रतनिमेत्तं तु ।

तेन परं अच्चित्तं, सुत्तनिवाओ उ उच्चित्ते ॥

चू- जस्स सचित्तरुक्खस्स हत्थिपयप्पमाणो हेपुल्लेण खंधो तस्स सव्वतो जाव रयणिप्पमाणा
ताव सचित्ता भूमी, एतं आणासिद्धं सेसं कंठं ॥

रयणिप्पमाणातो अंतो बाहिं वा । अहवा - सचित्तं अचित्तं वा-

[भा.१८९७] सपरिग्गहं अपरिग्गहं च एक्केक्कं भवे दुविधं ।

सपरिग्गहं चतुद्धा, दिव्व-मनुय-तिरिक्ख-मीसं च ॥

चू- सपरिग्गहं अरिग्गहं वा एक्केक्कं दुविधं । स परिग्गहं चउव्विहं - देवरिग्गहणं मनु-तिरिय-
मीसं च । मीसस्स चउरो भेया - दुगसंजोगे तिन्नि, तिगसंजोगे एगो ॥

[भा.१८९८] एक्केक्कं तं दुविहं, पंतग-भद्देहि होइ नायव्वं ।

गुरुया गुरुओ लहुया, लहुओ पढमम्मि दोहि गुरु ॥

चू- देवातिपरिग्गहं एक्केक्कं दुभेयं कज्जति, भद्दग्ग-पंतंहेहिं । एतेसु एवंकप्पिएसु ठायंतस्स इमं
पच्छित्तं । “गुरुगा” पच्छद्धं । दिव्वे पंतंरिग्गहे अंतो चउगुरु । ३ । दिव्वे भद्दपरिग्गहे अंतो
मासगुरु । दिव्वे पंतंरिग्गहे बाहिं चउलहुं, दिव्वे भद्दपरिग्गहे बाहिं मासलहुं । एवंदिव्वे तावकालगुरुं
पच्छित्तं । मणुएसु वि एवं चेव । नवरं - तवगुरुं । तिरिएसु वि एव चेव । नवरं - कालगुरुं ॥

[भा.१८९९] एतं तु परिग्गहितं, तव्विवरीतमपरिग्गहं होति ।

सच्चित्त-रुक्ख-मूलं, हत्थिपदपमाणतो हत्थं ॥

चू- एयं सपरिग्गहं सपच्छित्तं भणियं, तव्विवरीयं अपरिग्गहं । पच्छद्धं । गतार्थं ॥
मीसे इमं पच्छित्तं-

[भा.१९००] ति-परिग्गह-मीसं वा, पंतं अंतो गुरुगा बहिं गुरुगो ।

भद्देसु य ते लहुगा, अपरिग्गह मासो भिन्नो य ॥

[भा.१९०१] पंतं-सुर-परिग्गहिते, चतुगुरु अंतो बहिं तु मासगुरु ।

भद्दे वा ते लहुगा, नर-तिरिय-परिग्गहे चेवं ॥

[भा.१९०२] एतं चिय पच्छित्तं, दुगाइसंजोगतो लता चउरो ।

अपरिग्गह-तरुहेद्धा, मासो भिन्नो य अंतो बहिं ॥

चू- दिव्व-मनुय-तिरिय-तिहिं वि परिग्गहियं मीसं । तत्थ दिव्व-मनुय-मीस-पंतं-परिग्गहे

अंतो चउगुरुं । एतेसु चेव पंतेसु बाहिं मासगुरुं । एतेसु चेव भद्देसु अंतो चउलहुगं । एतेसु चेव भद्देसु बाहिं मासलहुं । एयं उभयलहुं दिव्व-तिरिय-परिग्गहे एवं चेव, नवरं - कालगुरुं ।

मनुस-तिरिय-परिग्गहे एवं चेव, नवरं - तवगुरुं । दिव्व-मनुय-तिरिए परिग्गहे एयं चेव, नवर - उभयगुरुं । अपरिग्गहे अंतो मासलहुं, बाहिं भिन्नमासो ॥

[भा. १९०३] एक्केक्कपदा आणा, पंता खेत्तादि चउण्हमन्नयरं ।

नर तिरि गेण्हणाहण, अपरिग्गह संजमाताए ॥

चू- सपरिग्गहं एतेसिं एक्केक्कातो पदातो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तं विराहणा भवति । तत्थ पंतदेवता खित्तचित्तं दित्तचित्तं जक्खाइइ उम्मायपत्तं - एतेसिं चउण्हं एगतरं कुञ्जा ।

अहवा - उवसग्गाण वा चउण्हं-हासा पओसा वीमंसा पुढोवेमाया एतेसिं एगतरं कुञ्जा । नरा गेण्हणादी करेज्ज, तिरिया आहन्न-मारणाती करेज्जा । अपरिग्गहेवि आय-संजमविरा-धना ॥

इमा संजमे-

[भा. १९०४] हत्यादिपादघट्टण, सहसाऽवत्थंभ अधवऽनाभोगा ।

गातुम्हा उस्सासो, खेलादिविगिंचणे जं च ॥

चू- एतेहिं पगारेहिं खंधस्स पिंडं करेज्ज ॥ इमा आयविराहणा-

[भा. १९०५] अट्ठिं व दारुगादी, सउणग-परिहार-पुप्फ-फलमादी ।

जीवोवघात देवत-तिरिक्ख-मणुया भवे दुड्डा ॥

चू- अट्ठिं वा दारुं वा पडति, ढंकातियाण सन्नाए लेवाडिज्जति, पुप्फफलाणं अन्नेसिं च खंधेयातियाण जवाणं उवघातो भवति, देवय-तिरिक्ख-मनुया वा दुड्डा सपरिग्गहापरिग्गहे दट्ठव्वं । एते सपरिग्गहअपरिग्गहेसु दोसा ॥

कारणेण य पलोयणं करेज्जा-

[भा. १९०६] बितियपय गेलन्ने, अद्धाणे चेव तह य ओमम्मि ।

रायदुड्ड-भए वा, जतणाए पलोयणादीणि ॥

चू- एतीए गाहाए संखेवओ इमं वक्खाणं-

[भा. १९०७] रायदुड्डऽभएसू, दुरुहणा होज्ज छायणट्ठाते ।

अहवा वि पलंबट्टा, सेसे छायं पलंबट्टा ॥

चू- रायदुड्डे बोधिगादिभये य अप्पणो छायणट्टा दुरुहंतो पलोएज्ज, अलभंतो भत्तपानं एतेसु चेव पलंबट्टा पलोएज्ज । सेसा गिलाणादिदारा तेसु नियमा पलंबट्टा पलोएज्ज । गिलाणो वा निजंतो छायाए वीसमति ति पलोएज्ज ॥

“जयणाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १९०८] अपरिग्गहिते बाहिं, भद्दग-पंते व ऽणुन्नविय बाहिं ।

अपरिग्गहं तो भद्दे, अंतो पंते ततो अंतो ॥

चू- पढमं अपरिग्गहे बाहिं, ततो भद्दगपरिग्गहिएणुं अनुन्नविय बाहिं, ततो पंतेसु अनुन्नविय बाहिं, ततो अपरिग्गहे अंतो, ततो भद्दएसु अनुन्नविय अंतो, ततो पंतेसु अनुन्नवि अंतो ॥

मू. (३१५) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा तुयट्ठणं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

चू- ठाण काउस्सग्गो, वसहि निमित्तं सेज्जा, वीसम-ट्ठाण-निमित्तं निसीहिया ।

[भा.१९०९] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, ठाण-निसीयण-तुयट्ठणं वा वि ।

जे भिक्खू चेतीते, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.१९१०] हत्यादि पायघट्टण, सहसाऽवत्थंभ अहवऽनाभोगा ।

गातुम्हा उस्सासे, खेलादिविगिंचणा जं च ॥

[भा.१९११] अट्ठिं व दारुगादी, सउणग-परिहार-पुप्फ-फलमादी ।

जीवोवघात देवत-तिरिक्ख-मनुया भवे दुड्ढा ॥

[भा.१९१२] असिवोम-दुड्ढ-रोधग, गेलन्नऽद्धाण संभम भए वा ।

वसधीवाधातेण य, असती जतणा य जा जत्थ ॥

चू- असिवेण गहिता अन्नत्थ वसहिं अलभंता रुक्खमूले अच्छंता जा जा रुक्खाओ छाया निग्गता तत्थ ठायंति, रुक्खमूले ठिता कागादी निवारंति, पडमंडवं वा करंति ॥

सेसेसु इमं वक्खाणं-

[भा.१९१३] रायदुड्ढ-भए वा, दुरूहणा होज्ज छादणट्ठाए ।

अहवा वि पलंबड्ढा, सेसे ठाही पलंबड्ढा ॥

चू- “वसहिवाघाएण” अस्य व्याख्या-

[भा.१९१४] इत्थी नपुंसको वा, कंधारो आगतो त्ति निग्गमणं ।

सावय मक्कोडग तेन वाल मसगा ऽयगरे साणे ॥

चू- गामबहिड्ढा देवकुले ठिताण सुन्नधरे इत्थी नपुंसगो वा उवसग्गेति, खंधावारो वा आगतो तत्थ ठितो, दीविगादिसावयं वा पइड्ढं, तत्थेव पतितं विगाले कहियं, मक्कोडगा वा राओ उब्भुआणा, तेनगा वा वा रातो आगच्छंति, सप्पो व रातिं उवसग्गेति, मसगा वा राओ भवंति, अयगरो वा राओ आगच्छति, साणो वा राओ पत्तए अवहरति । एतेहिं वसहिवाघातेहिं निग्गता अन्नवसहिं अलभंता सचित्तरुक्खमूले ठाएज्जा ॥ इमा जयणा-

[भा.१९१५] अपरिग्गहम्मि बाहिं, भद्दगपंते वऽणुन्नविय बाहिं ।

अपरिग्गहंतो भद्दे वि, अंतो पंते ततो अंतो ॥

मू. (३१६) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, आहरंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१९१६] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, असनादी जो उ भुंजए भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

मू. (३१७) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा उच्चार-पासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१९१७] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, उच्चारदी आयरेइ जो भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, विराधनं अट्ठिमादिहिं ॥

[भा. १९१८] थंडिल्ल असति, अन्ध्राण रोधए संभमे भयासन्ने ।

दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसिरणं होति जतणाए ॥

चू- असति त्ति अन्न थंडिल्ल नत्थि, रोहए तं अनुन्नायं, आसन्ने भावा सन्ना ते दूरं न सक्केति गंतुं ॥

मू. (३१८) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्जायं करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३१९) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्जायं उद्दिसइ, उद्दिसेंतं वा साति-ज्जति ॥

मू. (३२०) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्जायं समुद्दिसइ, समुद्दिसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२२) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्जायं वाएइ, वाएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२३) जे भिक्खू सचित्त रुक्खमूलंसि ठिच्चा सज्जायं पडिच्छति पडिच्छंति वा साति-ज्जति ।

मू. (३२४) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्जायं परियट्ठेइ, परियट्ठेंतं वा साति-ज्जति ॥

चू- अनुप्पेहा धम्मकहा पुच्छाओ सज्जायकरणं । उद्देसो अभिनव अधीतस्स, अथिरस्स समुद्देसो, थिरीभूयस्स अनुन्ना ।

सुत्तत्थाण वायणं देति, सुत्तमत्थं वा आयरियसमीवा पडिपुच्छति, सुत्तमत्थं वा पुव्वाधीतं अब्भासेति परियट्ठेइ ।

[भा. १९१९] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, उद्देसादीनि आयरे जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९२०] बीयं जोगागाढे, सागर मते व असति वोच्छेदो ।

एतेहिं कारणेहिं, उद्देसादीनि कप्पंति ॥

चू- जोगो आगाढो, इह वसहीए असज्जायं, तेन रुक्खमूले उद्देसातीणि करेज्ज । अहवा - वसहीए सागारियं, रहस्स सुत्तं वा, अपरिणया बहू ताहे बाहिं गम्मति । मतो वा सो जस्स पासतो तं गहियं, वसहीए य असज्जातियं ताहे अज्झयणट्ठा बाहिं रुक्खमूलातिसु अब्भसेज्ज, आसन्ने वा मतं, वोच्छेदो नाम एगस्स तं अत्थि सो वि अतिमहल्लो ताहे वसहि असज्जातिते बाहिं रुक्खमूलादिसु करेंति तुरिता ॥

मू. (३२५) जे भिक्खू अप्पणो संघाडिं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सागारिएण वा सिव्वावेइ, सिव्वावेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अप्पणो अप्पनिज्जं, संघाडी नाम सवडी सणहसति त्ति काऊणं दोहिं अंतेंहिं मज्झे य जति अन्नउत्थिएण ससरक्खातिणा, गिहत्येण तुन्नागातिणा, संसिक्वावेइ अप्पणेण ।

[भा. १९२१] निक्कारणम्मि अप्पणा, कारणे गिहि अहव अन्नत्तिथीहिं ।

जे भिक्खू संघाडिं, सिक्वावे आणमादीणि ॥

चू- जति निक्कारणे अप्पणा सिक्वेति, कारणे वा अन्नउत्थिय-गारत्थिएहिं सिक्वावेति तस्स

मासलहुं । आणाइया य दोसा ॥

— इमे दोसा —

[भा. १९२२] निक्कारणम्मि लहुगो, गिलाणआरोवणा य विद्धम्मि ।

छप्पइकाई संजमे, कारणे सुद्धो खलु विधीए ॥

चू- विद्धे आयविराहणा, छप्पतियवहे य संजमविराहणा, कारणे विधीए सयं सिव्वंतो सुद्धो ॥

चोदग आह - पढमुद्देसगे परकरणे मासगुरुं दन्नियं, इह कहं मासलहुं भवति ?

आयरिय आह-

[भा. १९२३] कामं खलु परकरणे, गुरुओ मासो तु वन्निओ पुव्विं ।

कारणियं पुण सुत्तं, सयं च नुन्नायते लहुओ ॥

चू- कामं अनुमयत्ये, खलुपूरणे, पुव्वं पढमुद्देसए, इह तु कारणिए सुत्ते अप्पणो अनुन्नाते, परेण सिव्वावेत्तस्स मासलहुं ॥ सिव्वावणे इमे दोसा-

[भा. १९२४] नेगधुणममुंचंते, बंधमुयंते य होति पलिमंधो ।

एगस्स वि अक्खेवे ऽवहारो होइ सव्वेसिं ॥

चू- जति बद्धं पडिलेहेति अनेगरूवधुननदोसो । अह बंधे मोत्तुं पडिलेहेति य बंधति ततो सुत्तत्थपलिमंधो भवति, पडच्छोडग-तेणगेन अक्खित्ते एगे वि सव्वेसिं अवहारो भवति ॥

अकारणा सिव्वणे य इमे दोसा-

[भा. १९२५] सयसिव्वाणम्मि विद्धे, गिलाण आरोवणा तु सविसेसा ।

छप्पतियऽसंजमम्मी, सुत्तादी अकरणे इमं च ॥

चू- अप्पणो सिव्वंतो सूतीए विद्धो ताहे गिलाण आरोवणा सविसेसा सपरितावमहा-दुक्खा । छप्पतियबधे असंजमो भवति । तत्थ लग्गो सुत्तत्थपोरिसिं न करेति । जहासंखं सुत्तं नासेति क्क, अत्थं नासेइ ॥ इमं च परकारवणे दोसदंसणं-

[भा. १९२६] अविमुद्धे ठाणे काया, पप्फोडण छप्पया य वातो य ।

पच्छाकम्मं व सिया, छप्पति-वेधो य हरणं च ॥

चू- अविमुद्धे ठाणे पुढविकायादियाणं उवरिं ठवेति कायविराहणा, पप्फोडणे छप्पया पडंति, वाउसंघट्टणा य, घाणावडियं विलिएण देस-सव्वणहाणं करेज्ज, छप्पयाओ वा विंधेति, अप्पणो वा उरुयं विंधति, हरेज्ज वा तं संघाडिं ॥

इदानिं अप्पणो सिव्वणे कारणं भन्नति-

[भा. १९२७] बितियं च बुद्धमुद्धोरगे य गेलन्न विसमवत्ये य ।

एतेहिं कारणेहिं, सिंसिव्वन्नमप्पणा कुज्जा ॥

चू- बुद्धो तस्स हत्था वा पाया वा कंपंति, न तरति पुणो पुणो संठवेउं । अथवा - उद्धोरगो गिलाणो वा, न तरति पुणो पुणो संठवेउं, विसमवत्थाणि वा एगइं सीविज्जंति, एतेहिं कारणेहिं सयं सीवंतो सुद्धो । जहन्नेण तिन्नि बंधा, एक्को दंसत्ते, बितिओ पासंते, ततीओ मज्जे । बितीयदिसा ए वि तिन्नि, उक्कोसेण छ भवंति ॥

कारणे अन्नउत्थिएण सिच्चावेति-

[भा. १९२८] वितियपदमनिउणे वा, निउणे वा होज्ज केणती असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताधे ॥

चू- अप्पणा अनिउणो वा, निउणो वा असहू, ग्लानवाघातो गिलाणाति-पओयणेण वावडो, एवं परो कारवेउं कप्पति ॥ इमाए जयणाए-

[भा. १९२९] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य अस्सन्नी ।

गिहि अन्नतिथिएहिं च, असोय-सोए गिही पुव्वं ॥

चू- पच्छाकडो पुराणो, पढमंतेन । ततो अनुव्वतसंपन्नो सावओ साभिग्गहो । ततो दंसनभावतो निरभिग्गहो । ततो असन्नी भद्दओ । एते चउरो गिहिभेदा । अन्नउत्थिए एते चउरो भेदा । एक्केक्के असोयसोयभेया कायव्वा । पुव्वं गिहीसु असोएसु, पच्छा सोयवादिसु, पच्छा अन्नतिथिएसु ॥

मू. (३२६) जे भिक्खू अप्पणो संघाडीए दीह-सुत्ताइ करेति; करेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जे ते संघाडिबंधणसुत्ता ते दीहा न कायव्वा, अह दीहे करेति तो मासलहुं, आणादिणो य दोसा ।

[भा. १९३०] जे भिक्खू दीहाइं, कुज्जा संघाडिसुत्तगाइं तु ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९३१] अंछणे सम्मद्दा, पडिलेहा चेव नेगरूवाणं ।

सुत्तत्थतदुभएसु य, पलिमंथो होति दीहेसु ॥

चू- अंछणं नाम कट्टणं, तत्थ सम्मद्दा नाम पडिलेहणदोसो अनेगरूवधुननदोसो य भवति, मूढेसु उम्मोहेतस्स वल्लेतस्स य सुत्तत्थपलिमंथो ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा इमं पमाण-

[भा. १९३२] चतुरंगुलप्पमाणं, तम्हा संघाडिसुत्तगं कुज्जा ।

जहन्नेण तिन्नि बंधा उक्कोसेणं तु छब्बणिता ॥

चू- चतुरंगुलप्पमाणा कायव्वा, छब्बंधा दोसु विदिसासु ॥

तेसिं मूले इमेरिसो पडिबंधो-

[भा. १९३३] सउणग-पाय-सरिच्छा, तु पासंगा दोन्नि अंतो मज्जेगो ।

तज्जातेण गहेज्जा, मोत्तूण य होति पडिलेहा ॥

चू- सउणगो पक्खी, तस्स जारिसो तिप्फडो पातो भवति तारिसो कायव्वो । तज्जाएण उन्नियं उन्निएण, खोमियं खोमिएण जया पडिलेहेति तता ते बंधे मोत्तूम पडिलेहेइ ॥

[भा. १९३४] वितिय प वुड्ढमुद्धोरगे य गेलन्न विसमवत्थे य ।

एतेहिं कारणेहिं, दीहे वि हु सुत्ताए कुज्जा ॥

चू- वुड्ढो ते दीहे बधिउ सक्केइ पूर्ववत् ॥

मू. (३२७) जे भिक्खू पिउमंद-पलासयं वा पडोल-पलासयं वा बिल्ल-पलासयं वा सीतोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा संफाणिय संफाणिय आहारोति; आहारेतं वा सातिज्जति ॥

चू- पिचुमंदो लिंबो, पलासं पत्तं, “संफाणियं” ति धोविउं । अहवा - “संफोडिउं” मेलितुमित्यर्थः ।

[भा. १९३५] आहारमनाहारस्स मग्गणा नि (य) म सा कता होति ।

निंबपडोलादीहि य, दिय-राओ चउक्कभयणाओ ॥

चू- को आहारो, को वा अनाहारो, एतेहिं बिंलपडोलाइएहिं मग्गणा कता भवति, आहार-
अनाहारे य दियराइं चउभंगो कायव्वो । दिया गहितं दिया भुत्तं, एवं चउभंगो ॥

[भा. १९३६] जो हट्टस्साहारो, चउव्विधो पारिगासियं तं तु ।

निंबपलोलादीयं, सति लाभे जं च परिभुजति ॥

चू- हट्टो निरोगो निव्वाधितो समत्थो, तस्स जो आहारो असनाइ-चउव्विहो तं परियासियं
जो भुंजति । चउभंगेण तस्स पच्छित्तं । लिंबपडोलाइयं च जं सति लाभे परियासियं भुंजति ॥

चउभंगे तस्स य पच्छित्तं इमं-

[भा. १९३७] चतुभंगे चतुगुरुगा, आहारेतरे य होति चतुलहुगा ।

सुत्तं पुण तद्विसं, जो धुवति अचेतना पलासे ॥

चू- आहारे परियासिते चउसु वि भगेसु चउगुरुगं, 'इतरे' अनाहारिमे, चउसु वि भगेसु
चउलहुं इमं पुण सुत्तं जो तदेवसियं अचित्तं धुविउं भुंजति तस्स भवति ॥

अनाहारिमं परियासियं पडुच्च भन्नति-

[भा. १९३८] भयणपदाण चतुण्हं, अन्नतराएण जो तु आहारे ।

निंब पडोलादीयं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- चउरो भंगा भयणा पदा, तेहिं जो आहारेति तस्स आणादि दोसा ॥

संफाणं ति सुत्तपदं, तस्सिमा वक्खा-

[भा. १९३९] सीतेण व उसिणेण व, वियडेणं धोवणा तु संफाणि ।

अहवा जायं धोवति, संफाहो उण नेगाहं ॥

चू- नेगाहा नेगाहं, अनेगदिवसपिंडिताणि धोवति ॥ इमा विराहणा-

[भा. १९४०] छट्टवत-विराधणता, पाणादी तक्कणायि संमुच्छे ।

तदेवसिते वि अणट्ठा तन्निस्सितघात भुंजंते ॥

चू- छट्टं रातीभोयणवयं, तं विराहिज्जति, मच्छियातिपाणा तत्थ निलेति, ते गिहकोइलियातिणा
तक्किज्जंति । तेसु वा पिंडिएसु कुंथुमाति समुच्छंति आदिशब्दः तर्कणादिदोष प्रतिपादकः, यथा
गवादीन् ब्राह्मणान् परिभोजयेत् । एते परिवासते दोसा । इमे "तदेवसिते" तदेवसिते वि लिंबपत्ताति
अणट्ठा घेत्तुं धोविउं भुंजंतस्स तन्निस्सियपाणिघातो भवति, धोवंतस्स य प्लावणदोसो, अतो
तदेवसियं पि न कप्पति भुंजिउं ॥ कारणे कप्पति-

[भा. १९४१] बितियपदं गेलन्ने, वेज्जुवएसे य दुल्लभे द्वे ।

तद्विसं जतणाए, वीयं गीयत्थ संविग्गे ॥

चू- गिलाणकारणे वेज्जुवदेसेण संफाणे, दुल्लभदव्वं वा अणेगदिवसे संफाणेति । तद्विसियं
पुण परसंफाणियं गेण्हति । असति अप्पणा वि संफाणेत्, तद्विसियम्मि अलभंते बितियमिति
आगाढे पओयणे गीतत्थो संविग्ग संविगरणं पि करेज्ज ॥

तं पुण पित्तादिरोगाणं पसमणट्ठा इमं गेण्हे-

[भा. १९४२] पउमप्पल मातुलिंगे, एरंडे चेव निंबपत्ते य ।

वेज्जुवदेसे गहणं, गीतत्थे विकरणं कुज्जा ॥

चू- पित्तुदए य पउमुप्पला, सन्निवाए माउलिंगं, वाते एरंडो, सिंभे निंबपत्ता ।
“तद्विसंजयणाए” त्ति अस्य याख्या - “वेज्जुवएसे गहणंति” ।

“वितियं संविग्ग” त्ति अस्य व्याख्या - “गीयत्थे विकरणं कुज्जा” ॥

[भा. १९४३] संफाणितस्स गहणं, असती घेत्तूण अप्पणा धोवे ।

तद्विसिगि लंभासति, नेगा विनिसा तु संफाणे ॥

चू- तद्देवसियस्स अलाभे अनेगदिवसे वि धरेति ॥

मू. (३२८) जे भिक्खू पाडिहारियं पायपुंछणं जाइत्ता “तामेव रयणीं पच्चप्पिणिस्सामि ति” सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू- प्रतीपं हरणं प्रातिहार्यं, तं अज्ज अमुयवेलाए रातोवा आनीहामि त्ति सुए कल्ले आनेति तस्स मासलहं आणातिया य दोसा ।

मू. (३२९) जे भिक्खू पाडिहारियं पायपुंछणं जाइत्ता “सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति” तामेव रयणिं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १९४४] पाउंछणगं दुविधं, बितिओद्देसम्मि वन्नितं पुव्वं ।

तं पाडिहारियं तू, गेण्हंताऽऽणादिणो दोसा ॥

चू- उस्सगियं अबवातियं च पुव्वं बितिओद्देसे सभेयं वन्नियं । तं जो पाडिहारियं गेण्हति, तस्स आणादिया दोसा ॥ इमे पाडिहारियदोसा-

[भा. १९४५] नट्टे हित विस्सरिते, अणप्पिणंतम्मि होइ वोच्छेओ ।

पच्छाकम्म पवहणं, धुवावणं वा तयडुस्स ॥

चू- भिक्खाइ अडंतस्स पडियं नट्टं, तेणगेण हरियं, सज्झायाति-भूमीगयस्स कतो विस्सरियं, एतेहिं कारणेहिं अणप्पिणंतस्स तदन्नदव्वस्स साहुस्स वा वोच्छेओ हवेज्ज, गिहत्थो वा अन्नं पाउंछणं करेज्ज, पच्छाकम्मं वा ठवियं जं अच्छति पवहणं करेज्ज । तस्स धुवावणं दवावणं तदडुस्स पादपुंछणस्स अन्नडुं वा मुल्लं दवावेज्ज तम्हा पाडिहारियं न गेण्हेज्जा ॥

[भा. १९४६] उव्वत्ताए पुव्वं, गहणमलंभे उ होइ पडिहारी ।

तं पि य न छिन्नकालं दोसा ते चेव छिन्नम्मि ॥

चू- जं पाडिहारियं निद्देज्जं तं उव्वत्ता गहणं पुव्वं तारिसं घेत्तव्वं, तारिसस्स अलंभे पाडिहारियं अज्जं वा कल्ले वा छिन्नकालं न करेति । गेण्हंतेण भाणियव्वं - कता वि कए कज्जे आनेहामि । दोसा छिन्नम्मि ते चेव अज्जे सुए वा अप्पेहामि त्ति । छिन्नकाले कताति वाघातो हवेज्ज ततो अणप्पिणंतो माया मोसं अदत्तं भवति ॥

सो साहू इमेहिं कारणेहिं पाडिहारियं गेण्हति-

[भा. १९४७] नट्टे हित विस्सरिते, ज्ञामिय वूढे तहेय परिजुन्ने ।

असती दुल्लभपडिसेहओ य गहणं पडिहारिए चउहा ॥

चू- ज्ञामितं दट्टं, वूढं नतिउत्तरणेण, कालेण वा खुत्थं परिजुन्न, असति पाडिहारियं न

लब्धति, दुल्लभे वा जाव लब्धति, पडिनीएण वा पडिसेहितो इमं चउव्विहं पाडिहारियं गेण्हति-
उस्सग्गुस्सग्गियं । उस्सग्गिय - अववाइयं । अववाइयं, उस्सग्गियं । अववायाववातियं ॥ १

अनाभोगेण कते छिन्नकाले, अलब्धते वा छिन्नकाले कते । दोण्ह वि सुत्ताण विवच्चासकरणे
जहा गाहा-

[भा.१९४८] तं पाडिहारियं पायपुंछणं गिण्हिऊण जे भिक्खू ।
वोच्चत्थमप्पिणादी, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- तं पाडिहारियं छिन्नकालं गेण्हित्तु तम्मि चेव काले अप्पेयव्वं ॥
विवरीयमप्पिणंतस्स इमे दोसा-

[भा.१९४९] मायामोसमदत्तं, अपच्चओ खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेद-पदोसादी, वोच्चत्थं अप्पिणंतस्स ॥

[भा.१९५०] वितियपदे वाघातो, होज्जा पहुणो वि अप्पणो वा वि ।
एतेहिं कारणेहिं, वोच्चत्थं अप्पिणिज्जाहि ॥

चू- पभुणो निव्विसयाती वाधायकारणा होज्ज ॥ अप्पणो इमे-

[भा.१९५१] गेलन्न वास महिता, पडिणीए रायसंभम-भए वा ।
अह समणे वाघातो, निव्विसगादी य इतरम्मि ॥

चू- गिलाणो जातो, वासं महिता वा पडति, पडिनीओ वा अंतरे, रायदुडुं बोहियादिभयं वा,
अग्गिमातिसंभमं वा जातं, एते समणे वाघातकरणा ॥

मू. (३३०) जे भिक्खू सागारिय-संतियं पादपुंछणं जाइत्ता “तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि
त्ति” सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३१) जे भिक्खू सागारिय-संतियं पादपुंछणं जाइत्ता “सुए पच्चप्पिणिस्सामि त्ति”
तामेव रयणिं पच्चप्पिमिति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सागारिओ सेज्जातरो ।

मू. (३३२) जे भिक्खू पाडिहारियं दण्डयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा जाइत्ता
“तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि त्ति” सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३३) जे भिक्खू पाडिहारियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा जाइत्ता
“सुए पच्चप्पिणिस्सामि त्ति” तामेव रयणिं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३४) जे भिक्खू सागारिय-संतियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा
जाइत्ता “तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि त्ति” सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३५) जे भिक्खू सागारिय-संतियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा
जाइत्ता “सुए पच्चप्पिणिस्सामि त्ति” तामेव रयणिं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सूत्रार्थः पूर्ववत्

[भा.१९५२] पडिहारिए जो तु गमो, नियमा सागारियम्मि सो चेव ।
दंडगमादीसु तहा, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा.१९५३] पाउंछणगं दुविधं, बितिओद्देसम्मि वन्निंतं पुव्विं ।

सागारिय-संतियं तं, गेण्हंताणादिणो दोसा ॥

[भा. १९५४] नट्टे हिय विस्सरिए, अणप्पिणंते य होइ वोच्छेओ ।

पच्छाकम्म पवहणं, धुवावणं वा तयडुस्स ॥

[भा. १९५५] उव्वत्ताए पुव्वं, गहण अलंभे य होइ पडिहारि ।

तं पिय न छिन्नकालं, ते च्चिय दोसा भवे छिन्ने ॥

[भा. १९५६] नट्टे हित विस्सरिते, ज्ञामिय वूढे तहेव परिजुन्ने ।

असती दुल्लभपडिसेवतो य गहणं सागारिए चउहा ॥

[भा. १९५७] सागारिय-संतियं तं, पायपुंछणं गेण्हिऊण जे भिक्खू ।

वोच्चत्थमप्पिणेइ, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. १९५८] मायामोसमदत्तं, अप्पच्चओ खिसणा उवालंभो ।

वोच्छेद-पदोसादी, वोच्चत्थं अप्पिणंतस्स ॥

[भा. १९५९] गेलन्न वास महिया, पडिनीए रायसंभम-भए वा ।

अह समणे वाघातो, निव्विसगादी य इयरम्मि ॥

मू. (३३६) जे भिक्खु पाडिहारिय सेज्जा संधारयं पच्चप्पिणिता दोच्चं पि अणणुन्न विय अहिट्टेति अहिट्टेत्तं वा सातिज्जति ।

मू. (३३७) --- एवं सागारिय संतिए वि ।

मू. (३३८) जे भिक्खू पाडिहारियं वा सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संधारयं पच्चप्पिणिता दोच्चं पि अणणुन्नविय अहिट्टेइ, अहिट्टेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- सेज्जा एव संधारओ सेज्जा - संधारओ । अहवा - सेज्जा सव्वंगिया, संधारओ अट्टाइज्ज हत्थो । अहवा - सेज्जा वसही, संधारओ पुण परिसाडिमेतरो वा । सामिणो अप्पेउं अणणुन्नवेत्ता पुणो अधिट्टेति परिभुंजति तस्स मासलहुं ।

[भा. १९६०] सेज्जा-संधारदुगं, निज्जाजेतुं गतागते संते ।

दोच्चमणणुन्नवेत्ता, तमधिट्टंतम्मि आणादी ॥

चू- परिसाडी अपरिसाडी निज्जायमाणा अप्पेउं गता अवसउणेहिं पच्चागता । सो य संधारओ तहेव अच्छति । तं दोच्चं अणणुन्नवेत्ता पुणो अधिट्टेति परिभुंजति, मासलहुं आणाइया य दोसा ॥

[भा. १९६१] मायामोसमदत्तं, अप्पच्चओ खिसणा उवालंभो ।

वोच्छएपदोसादी अणणुन्नातं अधिट्टं तो ॥

चू- कारणे अधिट्टेति-

[भा. १९६२] बितियपदमणाभोगा, दुट्ठादी वा पुणो वि तक्कज्जं ।

आसन्नकारणम्मि व अधिट्टे अट्टाणमादिसु वा ॥

चू- अनाभोगेण वा अधिट्टेति, दुट्ठादि वा सो अधिट्टेति, पुण न किं चि भणाति, तेन कज्जं तक्कज्जं, संधारगसामिम्मि पविसते तक्कजे य उप्पन्ने अधिट्टेति, आसन्नं तुरियं तुरिए अधिट्टेत्ता पच्छ अनुन्नवेत्ति अट्टाण पवन्ना वा ॥ इमं वसहीए बितियपदं-

[भा. १९६३] अद्धाणे गेलन्ने, ओमऽसिवे गामाणुगामि वि-वेले ।

तेणा सावय मसगा, सीतं वा तं दुरहियासं ॥

चू- अद्धाणादिएहिं कारणेहिं अणणुन्नेवंता अहिद्वेति, बहिं रुक्खमूलातिसु न वसंति ॥

तेणातिएहि कारणेहिं जं पुण संधारयं वसही वा अणणुन्नातं अधिद्वेति तं इमेसिं-

[भा. १९६४] सन्नी सन्नाता वा, अहभद्दा ऽनुग्गहो ति गे मन्ने ।

सुन्ने य जहा गेहे, अणणुन्नवितुं तदा ऽधिद्वे ॥

चू- सन्नी सावओ, सयणा वा, अहाभद्दओ वा अनुग्गहं भणति जो तस्स संधारगो वा वसही वा अधिद्विज्जति ॥

मू. (३३९) जे भिक्खू सण-कप्पासओ वा उन्न-कप्पासओ वा पोंड-कप्पासओ वा अमिलकप्पासओ वा दीहसुत्ताइं करोति, करंतं वा सातिज्जति ॥

चू- दीर्घ-सूत्रं करोति, दीहसुत्तं नाम कत्तति, तस्स मासलहुं ।

[भा. १९६५] पोंडमयं वागमयं, वालमयं वा वि दीह सुत्तं तु ।

जे भिक्खु कुज्जाही, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. १९६६] सुत्तथे पलिमंथो, उड्डाहो झुसिरदोस सम्मद्दो ।

हत्थोवधाय संचय, पसंग आदान गमनं च ॥

चू- तं करंतस्स सुत्तथपरिहाणी, गारत्थिएहिं दिद्वे गिहिकम्मं ति उड्डाहो, झुसिरं च तं, तम्मि झुसिरे दोसा भवंति, मसगादि-संपातिमा संबज्जंति, पिंजिज्जंते वाउकायवधो, सम्मद्दोसो य । अविय भणियं-

“जीवेणं भंते! सता समितं एयति वेयति चलति घट्टति फंदति ताव मं बंधति”-संजमविराहणा, हत्थोवघातो आयविराहणा, संचए पसंगो । अहवा - अतिपसंगो तणवुणणादियं पि करेज्ज सेहज्ज य उन्निक्खिउकामस्स आयाणं भवति आदाने य गमणं भवति ॥ भवे कारणं करेज्जा वि-

[भा. १९६७] अद्धाण निग्गतादी, झामिय वूढे तहेव परिजुन्ने ।

दुब्बलवत्थे असती, दीहे वि हु सुत्तए कुज्जा ॥

चू- “अद्धाणे” ति दारं । चोदगाह - अद्धाणं किं दार-गाहा गम्मति ?

आयरियाह - सुणेहि -

[भा. १९६८] उद्ददरे सुभिक्खे, अद्धाण पवज्जणा तु दप्पेणं ।

लहुया पुण सुद्धपदे, जं वा आवज्जती तत्थ ॥

चू- दुविधा दरा वन्नदरा य पोद्ददरा य, ते उद्धं पुरेति जत्थ तं उद्ददरं । जत्थ पुण सुलभं भिक्खं तं सुभिक्खं । उद्ददरगहणातो ननु सुभिक्खं गहियं ? आयरिय आह - नो ।

कुतः ? चउभंगसंभवात् । उद्ददरं, सुभिक्खं । नो उद्ददरं, सुभिक्खं । उद्ददरं, नो सुभिक्खं । नो उद्ददरं, नो सुभिक्खं । पढम-तइयभंगेसु जो अद्धाणं दप्पण पडिवज्जति तस्स चउलहुयं । सुद्धपदे अह आय-संजमविराहणं किं चि आवज्जति तो तन्निष्फणन्नं भवतिं ॥

कारणेण गच्छेज्जा-

[भा. १९६९] नाणद्धा दंसणद्धा, चरित्तद्धा एवमादि गंतव्वं ।

उवगरणपुच्चपडिलेहिएण सत्थेण जयणाए ॥

चू- नाणादि-कारणेहिं जता गम्मति तता अद्धाणोवकरणोग्गाहितेण पडिलेहितेण सत्थेण सुद्धेण जयणाए गंतव्वं । एसा गाहा उवरिं सवित्थरा वन्निज्जेहिति ॥

[भा. १९७०] सत्थे वि वच्चमाणे, अस्संजत-संजते तदुभए य ।
मग्गंते जयणदाणं, छिन्नं पि हु कप्पती घेतुं ॥

चू- नाणाति-कारणेहिं गम्ममाणे अंतरा तेणा भवंति, ते य चउव्विहा- अस्संजय - पंता पढमो भंगो, संजय-पंता बितियभंगो । तदुभयपंता-ततिय भंगो, तदुभयभद्दा चउत्थो भंगो ॥
एतेसिं भंगाण फुडीकरणत्थं इमा गाहा-

[भा. १९७१] संजत-भद्दा गिहि-भद्दगा य पंतोभए उभय-भद्दा ।
तेना होंति चउद्धा, विगिंचणा दोसु तु यतीणं ॥

चू- संजयभद्दा नो गिहिभद्दा, नो संजयभद्दा गिहिभद्दा । उभयपंता, उभयभद्दा । बितिय-ततिएसु जतीण विकिंचणा भवति ॥

[भा. १९७२] जइ देंत ऽजाइया जा, इयत्ति न वि देंति लहुग-गुरुगा य ।
सागारदान गमणं, गहणं तस्सेव न ऽन्नस्स ॥

चू- साहू अजातिता गिहीहिं जति ताण चीरे देति तो चउलहुं । अह जातिता न देंति तो चउगुरुगं । अदिन्ने उड्डाहं, पदोसं वा करेज्ज । “सागारं” पडिहारियं देंति, जस्स तं चीरं दिन्नं सो जति अन्नेण पहेण गच्छति साधूण वि ततो गमणं चीरड्डा, जाहे अद्धाणातो विनिग्गतो तस्समीवातो साधू तमेव चीरं गेण्हति, नो अन्नं ॥

“जयणादानं” इमं ।

[भा. १९७३] दंड-पडिहार-वज्रं, चोल-पडल-पत्तबंध-वज्रं च ।
परिजुन्नाणं दाणं, उड्डाह पदोस रक्खड्डा ॥

चू- महंता जुन्न कंबली सरडिता डंडपरिहारो भन्नति । डंडपरिहारो, चोलपट्टो, पडला, पत्तगबंधो एते न दिज्जंति । अवसेसा पडिजुन्ना दिज्जंति - उड्डाह - पदोस - रक्खड्डा ॥

“छिन्नं पि हु कप्पते घेतुं” तमेव, अविस्सद्दातो-

[भा. १९७४] धोतस्स व रत्तस्स व, अन्नस्स व गेण्हणम्मि चउलहुगा ।
तं चेव घेतु धोत्तं, परिभुंजे जुन्नमुज्जे वा ॥

चू- जति तेन गिहत्थेण धोअं रत्तं वा अन्नहा वा असाहुपाओग्गं कतं ति न गेण्हति तो चउलहुगा, अतो तमेव घेतुं धोत्तं साधुपओग्गं काउं परिभुंजति, अतिजुन्नं वा उज्जति ॥

पढमो भंगो गतो । इदानिं बितियभंगो । तत्थ पुणो चउभंगो संभवति- संजतीतो विवित्ता, नो संजता । नो संजतीओ विवित्ता, संजता । संजतीतो संजता विवित्ता । नो संजतीओ नो संजता विवित्ता ।

[भा. १९७५] सड्डाणे अनुकंपा, संजति पडिसारिते निसड्डे य ।
असती तदुभए वा, जतणा पडिसत्थमादीसु ॥

चू- जत्थ संजता गिही य उद्दूढा न संजतीओ तत्थ संजतीण सड्डाणं साहू ते अनुकंपियव्वा तेषां दातव्यमित्यर्थः । साहूहिं संजतिसंतियं पाडिहारियं घेतव्वं । जत्थ संजतीओ गिहत्था य

उद्बुद्धा न संजता तत्थ साधूणं संजतीतो सद्धानं तासां तातव्यम् । तासिं पुण देतेहिं निसद्धं निदेज्जं दातव्यं । तदुभयं साधु साधुणीओ य । तेसिं असतीते जयणाए पडिसत्थमादिएसु मग्गंति ॥

[भा. १९७६] न विवित्ता जत्थ मुनी, समणी य गिही य तत्थ उद्बुद्धा ।

सद्धानं ऽनुकंपतहिं, समनुन्तितरेसु वि तहेव ॥

चू-समणुन्न संभोतिता, इतरे पासत्थादि, पच्छ गिही, सव्वाभावे वि सव्वत्थ । पुव्वं संजतीओ अनुकंपणिज्जा, सेसेसु सव्वत्थ आसन्नतरं ठाणं अनुकंपणिज्जं ॥

[भा. १९७७] लिंगद्व भिक्ख सीते, गिण्हंती पाडिहारियमिमेसु ।

अमणुन्नेतरगिहिसुं, जं लद्धं तंणिभं देति ॥

चू-सव्वायरेण लिंगद्व रयहरणं घेतत्त्वं । पत्तगबंधो भिक्खद्व । सीयद्व पाउरणं । सव्वहा अलभंते पाडिहारियं इमेसु गेण्हति - अमणुन्ना असंभोतिता, इतरे पासत्थादि, पच्छ गिहीसु । जं चोलपट्टादि लद्धं तन्निभं पडिसमप्येति । इह द्वितीयभंगे व्याख्यायामाने प्रथम-तृतीय-चतुर्थ-भंगा अपि लेशेण स्पृष्टा । गतो बितियभंगो ॥

इदानिं ततिओ-

[भा. १९७८] उट्ठे वि तदुभए, सपक्ख परपक्ख तदुभयं होति ।

अहवा वि समण समणी, समणुन्तितरेसु एमेव ॥

चू-उद्बुद्धं मुथि, तदुभयं - सपक्खो संजता, परपक्खो गिहत्था । अहवा - तदुभयं - समणा, समणीओ य । अहवा - समणुन्ना संभोइया, इतरे असंभोइता । अहवा - संविग्गा, इयरे असंविग्गा ॥

[भा. १९७९] समणुन्नेतर गिहि-संजतीण असति पडिसत्थ-पल्लीसु ।

तिण्हद्वए गहणं, पडिहारिय एतरे चेव ॥

चू-समणुन्ना संभोइया, इतरे असंभोइया पासत्थाइणो वा गिहीसु वा संजतीसु य “असति” ति अभावे वत्थाइयाण पडिसत्थे पल्लीसु वा जतंति पणगहाणीए । संजतीण नत्थि जयणा, तासिं जहेव लब्भति तहेव घेतुं गत्तछायणं कज्जति । “तिण्हं” ति लिंग-भिक्ख-सीयद्व गहणं करंति । इतरेसु पडिहारियस्स, “एतरे” ति पासत्था । च सद्दातो असंभोतियगिहि-संजतीसु य, “एव” अवधारणे । अहवा - एवं घेतुं अन्नम्मि लद्धे पडिहारियं तन्निभं अप्येति ॥

[भा. १९८०] एवं तु दिया गहणं, अहवा रत्तिम्मि लेज्ज पडिसत्थे ।

गीतेसु रत्ति-गहणं, मीसेसु इमा तहिं जयणा ॥

चू-पनगहाणीए एग्गमि पडिसत्थे इमा जयणा - जति सव्वे गीतत्था तो रातो चेव गेण्हंति ॥ अहवा - अगीतत्थमीसा तो इमा जयणा-

[भा. १९८१] वत्थेण व पाएण व, निमंतए ऽनुग्गत च अत्थमिते ।

आदिच्चो उदिए ति य, गहणं गीयत्थ-संविग्गे ॥

चू-पडिसत्तो कोइ अनुग्गते अत्थमिते वत्थेण निमंतति, तत्थ जति एक्को वा रातो चेव गंतुकामो ताहे गीयत्था भमंति - तुम्हे वच्चह अम्हे उइते आइच्चे घेतुमागच्छिस्सामो, ते रातो चेव घेतुं सत्थस्स ऋगतो नातिदूरे आगच्छंति, ठि य सत्थे आगता आलोएंति । उदिते आदिच्चे गहणं

कायंति । एवं गीयत्यसंविग्गा गेण्हंति ॥

पल्लि-पडिसत्थाण वा अभावे-

[भा. १९८२] खंडे पत्ते तह दब्ब-चीवरे तह य हत्थ-पिहणं तु ।

अद्धाण-विवित्ताणं, आगाढं सेस ऽनागाढं ॥

चू- चर्मखण्डं, शाकादिपत्रं, दब्बं, चीरं, घनं गुण्फति, जहा मग्गपालीए । सव्वाभावे गुज्झदेसो हत्थेण पिहिज्जति, एस संजतीए विधी, संजतिमीसेस वा । एगागियाण संजयाणं इच्छाए तम्मि विहाणे अद्धाणे विवित्ताण आगाढं कारणं, सेसं अद्धाणं तम्मि उवकरणाभावे अनागाढं न भन्ति, सेसं वा ज्ञामिताइ ते अनागाढा ॥

[भा. १९८३] असति विहि-निग्गता, खुड्डगादि पेसंति चउसु वग्गेषु ।

अप्पाहेति वऽगारं, साधुं च वियारमादिगतं ॥

चू- असति ति पडिसत्थपल्लिमाइसु, अभावे उवकरणस्स, अद्धाणातो निग्गताखुड्डं पेसंति । चउसु वग्गेषु-संजति संजय सावग साविगाण य, एतेसिं चेव चउण्ह वग्गाण अप्पा-हेति । अहाभद्दगाण वा खुड्डगाभावे वियारमातिगयं साधुं भणंति - मुसियामो चीरे नीनेह । एत्थ संजया सद्दगा य संजयाण हत्थाहत्थिं, संजती सद्दिका य संजतीण देति हत्थाहत्थिं ॥

जत्थ संजतीतो संजताण देति संजता वा संजतीणं तत्थिमा विही-

[भा. १९८४] खुड्डी धेराणप्पे, आलोगितरी ठवेत्तु पविसंति ।

ते वि य घेत्तुमतिगता, समणुन्नजडे जयंतेवं ॥

चू- खुड्डीणं असति इतरा तरुणी मज्झिमी साहु आलोइए उवकरणं ठवित्तु पविसति । ते साधू तं उवकरणं परिहेत्ता गामं पविसंति । समणुन्ना संभोइया तेसु विरहिए एवं जयंति ॥

[भा. १९८५] अद्धाण-निग्गतादी, संविग्गा दुविध सन्नि असन्नी ।

संजति एसणमादी, असंविग्गा दोन्नि वी वग्गा ॥

चू- जे अद्धाणनिग्गतात मुसिता आदिसद्दातो अनिग्गता वा जे विसूरंति ते वक्खमाणविहाणेण जयंति । संविग्गा दुविहा - संभोतिता अन्नसंभोइया य । सन्नी दुविधा - संविग्गभाविद्या असंविग्गभाविद्या य । असन्नी दुविधा - आगाढ - मिच्छदिट्ठी अनागाढ मिच्छदिट्ठी य ।

उज्जमतंसंजतीसु विकप्पो नत्थि । दोन्नि वग्गा - साहुवग्गो साहुणिवग्गो य पुणो । एक्केक्को दुविधो कज्जति - संविग्गपक्खिओ असंविग्गपक्खिओ य ॥

“सन्नि-असन्नि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १९८६] संविग्गेतरभाविय, सन्नी मिच्छो तु गाढऽनागाढे ।

असंविग्ग-मिगाहरणं, अभऊगह-मिच्छेसु विसं हीला ॥

चू- पुव्वच्छं गतार्थं । असंविग्गभाविता ते मगा । हरिणदिट्ठंतेण अकप्पियं देति । आगाढमिच्छादिट्ठी विसंवादेति, हीलं वा करेति, तेन तेसु पढमं न गेण्हति ॥

एसु पढमं गेण्हति-

[भा. १९८७] संविग्ग-भावितेसुं अनगाढेसुं जतंति पणगादी ।

उवएसो संघाडग, पुव्वगहितं तु अन्नेसु ॥

चू-संविग्भावितेसु सुद्धं, तेसु असति अनागाढमिच्छेसु सुद्धं, तेसु असति असंविग्भावितेसु सुद्धं । तेसु असति अनागाढभावितेसु सुद्धं, तेसु असति अन्नसंभोतियोवदिद्वकुलेसु मग्गंति सुद्धं, असति अन्नसंभोतियसंघाडण सुद्धं, असति “अन्नेसु” ति अन्नसंभोतितेसु जं पुव्वोवगहियं सुद्धं ॥

[भा. १९८८] उवएसो संघाडग, तेसि सद्दाइ पुव्वगहियं तु ।

अहिनव-पुराण सुद्धे, उत्तरमूले सयं वा वि ॥

चू-अन्नसंभोतितेसु उवदेससंघाडगविधिं जाहे अइक्कंतो ताहे अन्नसंभोतिएसु पुव्वोगहियं सयद्दाए उत्तरमूलगुणेसु सुद्धं, तं अहिनवं पुराणं वा, पुव्वं अहिनवं गेण्हंति, पच्छा पुराणं । “जतंति पणाइ” ति ततो पच्छा पणगपरिहाणीए जतंति, जाहे मासलहुं पत्ता ताहे पासत्था-तिसु ॥

[भा. १९८९] उवएसो संघाडग, पुव्वगहितं च नितियमादीणि ।

अभिनव-पुराण सुद्धं, पुव्वमभुत्तं ततो भुत्तं ॥

चू-नितियातितेसु उवदिद्वघरेसु मग्गंति । असति नितिगातिसंघाडगेण उप्पाएंति । असति तेसु चेव नितियातिएसु जं पुव्वोगहितं सुद्धं नवं अपरिभुत्तं तं गेण्हंति । तस्सासति तेसु चेव जं तं पुव्वोगहितं । पुराणं अपरिभुत्तं गेण्हंति ॥

अस्यैवार्थस्य विशेष-ज्ञापनार्थं सपुनरप्याह-

[भा. १९९०] उत्तरमूले सुद्धे, नवग-पुराणे चउक्कभयणेवं ।

परिकम्मण-परिभोगे, न होति दोसा अभिनवम्मि ॥

चू-मूलगुण-उत्तरगुणेसु सुद्धं नवं अपरिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव पुराणं अपरिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव नवं परिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव पुराणं परिभुत्तं । एवं बितियाति-विकप्पेसु वि चउरो भंगा भणितव्वा । कम्हा नवं पुव्वं ? अत्र कारणमाह “परिकम्मण” पच्छद्धं । न परिकम्मणदोसो, सुगंधवासियाविधि-परिभोगदोसा य न भवंति ॥

[भा. १९९१] असती य लिंगकरणं, पन्नवणद्दा सयं व गहणद्दा ।

आगाढकारणम्मी, जहेव हंसादिणं गहणं ॥

चू-सव्वहा असति उवकरणस्स सक्काति-परलिंगकरणं कज्जति, तेन लिंगेण उवसगाति पन्नविज्जंति, तल्लिगद्धितेहिं वा उवकरमं घेप्पति, अन्नहा न लब्भति । सव्वहा अभवा जहेव हंसतेल्लादियाण गहणं दिद्वं उवकरणस्स वि तहेव ।

अथवा - हंसो तेणगो, जहा हंसो गहणं करेति कज्जति, तहावि असति सुत्तं जाएत्ता तुणा-वेति । असति सुत्तं जाएत्ता अप्पसागारिए तंतु काएति । कारा असति दीहसुत्तयं पि करेति ॥

[भा. १९९२] सेडुग रूते पिंजिय, पेलुगहणे य लहुग दप्पेणं ।

तवकालेसु विसिद्दा, कारणे अकमेण ते चेव ॥

चू-सेडुयो कप्पासो, रूअं उड्डियं, रूयपडलं पिंजियं, तमेव वलितं पेलू भण्णति । एतेसिं दप्पतो गहणे चउलहुं तवकालविसिद्धं । कारणे पुव्वं पेलू, पच्छा रुत्तं, पच्छा सेडुओ । उक्कमगहणे चउलहुं ॥

[भा. १९९३] कडजोगि एक्कगो वा, असतीए नालबद्ध-सहितो वा ।

निष्फाते उवगरणं, उभओ पक्खस्स पाउग्गं ॥

चू- कडजोगी गीतथो, जेन वा गिहवासे कत्तियं तंतुकातितं वा सो कडजोगी, एक्कओ उवकरणं उप्पाएति, एरिसस्स असती नालबद्ध संजती-सहिओ उभयपक्खस्स पाओग्गं उवकरणं उप्पाएति ॥

[भा. १९९४] अग्गीतेसु विर्गिचे, जह लाभं सुलभ-उवधि-खेत्तेसु ।

पच्छित्तं च वहंती, अलाभे तं चेव धारेति ॥

चू- अगीतवतिमिस्सा सुलभउवधिखेत्तुसा गता अन्नोवकरणे लब्भमाणे पुव्वोवकरणं जहालाभं विर्किंचिति, अहालहुगं च पच्छित्तं वहंति अगीयपच्चयनिमित्तं, अन्नस्स अभावे तं चेव धरेति । अह सव्वे गीयत्था ताहे अन्नमि अलब्भमाणे जं आहाकम्मकडं विधीए उप्पइयं तं परिच्चयंति वा न वा इच्छेत्यर्थः ॥

[भा. १९९५] एसेव गमो नियमा, सेसेसु पदेसु होइ नायव्वो ।

झामितमादीएसुं, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

मू. (३४०) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४१) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४२) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त दंडाणि वा फरिभुंजइ परिभुंजंतं वा सातिज्जति ।

चू- सचित्ता जीवसहिता, वेणूवंसो, वेतो वि वंसभेओ चेव, दारुं सींसवादिकरणं । परहस्ताद् ग्रहणमित्यर्थः । ग्रहणादुत्तरकालं अपरिभोगेण धरणमित्यर्थः ।

[भा. १९९६] सच्चित्तमीसगे वा, जे भिक्खू दंडए करे धरे वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९९७] सयमेव छेदणम्मी, जीवा दिट्ठे परेण उड्डाहो ।

परच्छिण्ण मीसदोसा, भारेण विराहधना दुविधा ॥

चू- सयं छेयणे जीवोवघातो, परेण दिट्ठे उड्डाहो भवति । परच्छिन्ने वि मीसवणस्सति त्ति जीवोवघोता भवति, सार्द्रत्वाच्च । गुरु गुरुत्वादात्मसंयमोपघातः ॥

[भा. १९९८] सुत्तनिवातो एत्थं, परच्छिन्ने होति दंडए तिविधे ।

सो चेव मीसओ खलु, सेसे लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- तिविधो - वंस - वेत्त - दारुमयो य, सो चेव परच्छिन्नो मीसो भवति, एत्थ सुत्तनिवातो सेस त्ति सचित्ते परित्ते चउलहुअं, अनंते चउगुरुयं ॥

[भा. १९९९] वित्तियपदमणप्पज्जे, गेलण्णऽद्धाण सावयभए वा ।

उवधी सरिर तेणग, पडिमीते साणमादीसु ॥

चू- अणप्पज्जो करेति ॥ गिलाण-अद्धाणेसु इमं वक्खाणं-

[भा.२०००] वहणं तु गिलाणस्सा, बाला उवधी पलंब अद्धाणे ।

अच्चित्ते मीसेतर, सेसेसु वि गहण जतणाए ॥

चू- गिलाणो बालो उवही पलंबाणि वा अद्धाणे वुञ्जति, सावयभए निवारणद्धा घेप्पति, उवहिसरीराण वहणद्धा तेणग-पडिनीय-साणमादीण निवारणद्धा पुव्वं अचित्तं, पच्छा मीसं, “सेसा” परित्तानंता, पुव्वं परित्तं, पच्छा अनंतं ॥

मू. (३४३) जे भिक्खू चित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४४) जे भिक्खू चित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४५) जे भिक्खू चित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्तं दंडाणि वा परिभुंजइ परिभुंजंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४६) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त- दंडाणि वा करेइ करेंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४७) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त दंडाणि वा धरेइ धरेंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४८) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु दंडाणि वा वेलु दंडाणि वेत्त दंडाणि वा परिभुंजइ परिभुंजंतं वा स्वतिज्जति ।

चू- चित्रक एकवर्णः । विचित्रो नानावर्णः । करेति धरेति वा तस्स मासलहुं ।

[भा.२००१] चित्ते य विचत्ते य, जे भिक्खू दंडए रे धरे वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- चित्तो नाम एगतरेण वण्णेण उज्जलो, विचित्तो दोहिं वण्णेहिं, चित्तविचित्तो पंच-वण्णेहिं ॥

[भा.२००२] सहजेनागंतूण व, अन्नतरजुओ य चित्तवण्णेणं ।

दुप्पभितिसंजुओ पुण, विचित्ते अविभूसिए सुत्तं ॥

चू- सहजो नाम तदद्रव्योत्थितः, कल्पाषिका वंशडंडकवत्, आगंतुको चित्रकरादिचित्रितः, सूत्रस्याभिप्रायो अविभूषाभूषिते प्रायश्चित्तं भवति ॥

[भा.२००३] वित्तियपदमणपज्जे, गेलण्णे असती अद्धाणं-संभम-भए वा ।

उवधी सरीर तेणग, पडिनीए साणमादिसु वि ॥

चू- अन्नसिं डंडगाणं अभावे चित्तविचित्तादि गेण्हंति ॥

मू. (३४९) जे भिक्खू नवग-निवेसंसि वा गामंसि वा-जाव-सन्निवेसंसि वा अनुप्पविसित्ता असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- पढमा वासं नवं, करातियाण गम्भो गामो, करो जत्थ न विज्जति तं नवरं, धूली पगारो जस्स तं खेडं, कुणगरं कब्बडं, अद्धाइज्जजोयणमब्भंतरे जस्स गोउलादीणि नत्थि तं मडवं, जलेण थलेण दोसु वि मुहं दोणमुहं, जलपट्टणं पुरिमाती, थलपट्टणं आनंदपुराति, आसमं तावसासमादि,

सत्यद्वानं निवेशणं, वणिग्या जत्य केवला वसंति, निगमं, वासासु किसिं काउं पभायवरिसे तं घन्नं जत्य दुग्गे संवोदु वसंति तं संबाहं, रायाधिद्विया रायहाणी-एतेसु जो असनादि गेण्हति तस्स मासलहुं आणादिया य भद्द-पंतदोसा य ।

[भा. २००४] गामाइ-सण्णिवेसा, जेतियमेत्ता य आहया सुते ।
तेसू असनादीनि, गेण्हंताऽऽनाइणो दोसा ॥

[भा. २००५] मंगलमंगले या, पवत्तण निवत्तणे य थिरमथिरे ।
दोसा निव्विसमाणे, पुढवीमादीण चिद्वम्मि ॥

चू- भद्दो अनावासिउ कामो वि साहुं दद्वूण मंगल ति काउं आवोसेति, एवं पवत्तणं । थिरीभूते य भणति-अहो साहुदरिसणं धन्नं, साधूण वा पढमं भिक्खापदाणं कतं तेण थिरीभूता । अन्नतरं उग्गमदोसं तेसिं अन्नेसिं करेज्ज । पंतो पुण आवासिउकामो वि साधुं दद्वुं अमंगलं ति काउं नावासेति एवं निवत्तणं । अत्थिरे वा जाते भणंति-

“कृतो अम्हाणं सुहं”ति जं पढमं ते लुत्तसिरा दिट्ठा, पडिलाभिया वा, भिक्खं वा तेहिं भमाडिता, तेसिं अन्नेसिं वा तत्थ वा भत्ताति निवारियंति, अंतरायदोसा य । ए निविसमाणे दोसा । निविट्ठे सचित्तपुढवियसंघट्टणादिदोसा, आदिसद्दाओ आऊहरियक्काओ वा भवे ॥

[भा. २००६] मंगल-बुद्धिपवत्तण, अधिकरण थिरम्मि होति तं चेव ।
अप्पडिपोगलठाणे, ओभावणमंतरायादी ॥

चू- (पूर्वार्ध गतार्थम्) ठाण ति ठायंताण साहुदरिसणे ।

अहवा-अहापडिवत्तीए एतेसिं अपडिपुगलं नाम दारिद्वता ताहे बहुजनमज्जे पंता ओभासंति अन्नेसिं पि दिज्जमाणे निवारंति, अंतरायदोसा ॥

[भा. २००७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।
अद्धाण रोहए वा, जतणा गहणं तु गीयत्थे ॥

चू- जयणाए गीयत्थो गहणं करेति ॥

सा इमा जयणा-

[भा. २००८] पुव्वपवत्ते गहणं, उक्खित्तपरंपरे य अणभिहडे ।
चुल्लीपदेसरसवति, परिमलिते रुक्खदद्दादी ॥

चू- नवग-निवेशे पुव्वपवत्तपरिवेसणाए गेण्हंति मा पवत्तणे दोसो भविस्सति । जं पुव्वुक्खित्तं परंपरनिक्खित्तं च तं गेण्हंति सट्टानद्वं, नो अभिहडं । चुल्लिपदेसे विद्धत्थो पुढविकाओ तत्थ गेण्हंति, भत्तरसवइपएसे जं वा गोरुगमादीहिं परिमलियं ठाणं तत्थेव गेण्हंति, रुक्खो वा जत्य दद्वो आदिसद्दातो गोमुत्तिगादिसु ॥

मू. (३५०) जे भिक्खू नवग-निवेशंसि वा अयागरंसि वा तंबागरंसि वा तउआगरंसि वा सीसागरंसि वा हिरन्नागरंसि वा सुवण्णागरंसि वा रयणागरंसि वा वइरागरंसि वा अनुप्पविसित्ता असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ; पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- अयं लोहं, तं जत्य उप्पज्जति सो अयागरो, तवु, तंबं, सीसगं, हिरण्णं रूप्पयं, सुवण्णं, वइरं रत्न विशेषः पाषाणकः तत्थ जो गेण्हति तस्स मासलहुं, आणादिया दोसा ।

[भा.२००९] अयमाइ आगरा खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।
तेसू असनादीनि, गेण्हंताऽऽणादिणो दोसा ॥

[भा.२०१०] मंगलमंगले वा, पवत्तण निवत्तणे य थिरमथिरे ।
दोसा निव्विसमाणे, इमे य दोसा निविट्ठम्भि ॥

चू- इमे य दोसा निविट्ठे-

[भा.२०११] पुढवि-ससरक्ख-हरिते, सचित्ते मीसए हिए संका ।
सयमेव कोइ गिण्हति, तन्नीसाए अहव अन्ने ॥

चू- नवग-निवेसे असत्थोवहता सचित्तपुढवी । अहवा - धाउ - मड्डिता खता ताए हत्था
खरंठिता, ससरक्खेण वा हत्थेण देज्ज, नवग-निवेसे वा हरियसंभवो, सचित्तमीसस्स । तत्थ अन्नेन
सुवण्णातिते हरिते साहू संकिज्जति ।

अहवा - कोइ संजतो लुद्धो उन्निक्खमिउकामो सयमेव गेण्हति । अहवा - साहुनिस्साते
अन्नो कोइ गेण्हति । ना आसंकाए गेण्हण-कट्टणातिया दोसा । जम्हा एते दोसा तम्हा नवगनिवेसेसु
नो गेण्हेज्ज ॥

कारणे गेण्हेज्जा वि-

[भा.२०१२] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।
अद्धाण रोहए वा, जतणा गहणं तु गीतत्थे ॥

मू. (३५१) जे भिक्खू मुह-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५२) जे भिक्खू दंत-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५३) जे भिक्खू उट्ठ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५४) जे भिक्खू नासा-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५५) जे भिक्खू कक्ख-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५६) जे भिक्खू हत्थ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५७) जे भिक्खू नह-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५८) जे भिक्खू पत्त-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५९) जे भिक्खू पुप्फ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६०) जे भिक्खू फल-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६१) जे भिक्खू बीय-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६२) जे भिक्खू हरिय-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६३) जे भिक्खू मुह-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६४) जे भिक्खू दंत-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६५) जे भिक्खू उट्ठ-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६६) जे भिक्खू नासा-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६७) जे भिक्खू कक्ख-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६८) जे भिक्खू हत्थ-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

- मू. (३६९) जे भिक्खू नह-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७०) जे भिक्खू पत्त-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७१) जे भिक्खू पुप्फ-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७२) जे भिक्खू फल-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७३) जे भिक्खू बीय-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७४) जे भिक्खू हरिय-वीणियं वाएइ, वायंतं वा सातिज्जति ॥

चू- मुह-वीणियातीहिं वादित्रशब्दकरणं । वितियसुते मुहवीणियं करंतो मोहोदीरके सद्दे करेति, अन्नतरग्रहणात् संयोगमवेकवृत्ति, तं पगारमावण्णाणि तहप्पगाराणि, तत-वितत-प्रकारमित्यर्थः ।

[भा. २०१३] मुहमादि वीणिया खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुते ।

सद्दे अनुदिन्ने वा, उदीयंतम्मि आणादी ॥

चू- अनुविण्णं जे मोहं जणेति, उवसंतं वा उदीरेति ॥

[भा. २०१४] सविगार अमज्झत्ये, मोहस्स उदीरणा य उभयो वि ।

पुनरावत्ती दोसा, य वीणियाओ य सद्देसु ॥

चू- सविगारता भवति, लोगो य भणति - अहो इमो सविकारो पव्वंतितो । मज्झत्यो रागदोसविजुत्तो, सो पुण अमज्झत्यो । अप्पणो परस्स य मोहमुडीरति, पुनरावत्ति नाम कोइ भुत्तभोगी पव्वंतितो सो चित्तेति अहं वि महिलाओ एवं करेति, तस्स पुनरावत्ती भवति ।

अन्नेसिं वा साहूणं सुणेत्ता पडिगमणादयो दोसा भवंति । वीणियासु वणियासद्देसु य एते दोसा भवंति ॥

[भा. २०१५] इत्थि-परियार-सद्दे, रागे दोसे तहेव कंदप्पे ।

गुरुगा गुरुगा गुरुगा, लहुगा लहुगो कमेण भवे ॥

चू- ईईत्थि-सद्दे चउगुरुं । परियार-सद्दे चउगुरुं । अन्नतर-सद्दं रागेण करेति चउगुरुं । एतेसु तिसु चउगुरुगा । दोसेण करेति छउ लहुगा । कंदप्पेण करेति मासलहुं ॥

[भा. २०१६] वितियपदमणप्पज्जे, करेज्ज अविक्कोविओ व अप्पज्जे ।

जाणंतं वा वि पुणो, सण्णा सागारमादीसु ॥

चू- अणप्पज्जो करेति, अविक्कोवितो वा सेहो करेति, दिया रातो वा अद्धाणे मिलणद्धा सण्णासद्दं करेति, भावसागारियपडिबद्धाए वा वसहीए सद्दं करेति, जहा तं न सुणेति ॥

मू. (३७५) जे भिक्खू उद्देसियं सेज्जं अनुपविसइ; अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- उद्देश्य कृता औद्देशिका, उवागच्छति प्रविसति तस्स मासलहुं ।

[भा. २०१७] ओहेण विभागेण य, दुविहा उद्देसिया भवे सिज्जा ।

ओहेणेवतियाणं, बारसभेदा विभागम्मि ॥

चू- ओहो संखेवो अविसेसियं समणाणं वा माहणाणं वा न निद्दिसति । एवं वा अविसेसेते पंचणह वा छणह वा जणाण अद्दाए कता जाहे पविद्धा भवंति ताहे जो अन्नो गणणादिक्कंतो पविसति तस्स कप्पति ।

एसा हु उद्देसिया बारसभेया विभागे भवति ॥

[भा.२०१८] जामातिय-मंडवओ, रसवति रह-साल-आवण-गिहादी ।

परिभोगमपरिभोगे, चउण्हडा कोइ संकप्ये ॥

चू- जामातिया-निमित्तं कायमाणमंडवो कतो आसी, भत्ते वा रसवती कता आसी, रहडाए वा साला कता आसी, ववहरणडा वा आवणो कतो आसी, अप्पणो वा गिहं कतं आसी, अप्पणा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा अप्पणो निरुवभोजीभूयं न भुंजति ॥

इमेसिं चउण्हं-

[भा.२०१९] उद्देसगा समुद्देसगा य आदेस तह समादेसा ।

इमेव कंडे चउरो, कम्ममिवि होति चत्तारि ॥

चू- एयस्स इमं वक्खाणं-

[भा.२०२०] जावंतियमुद्देसो, पासंडाणं भवे समुद्देसो ।

समणाण तु आदेसो, निग्गंथाणं समादेसो ॥

चू- आचंडाला जावतियं उद्देसं भण्णति । सामण्णेणं पासंडीणं समुद्देशं भण्णति । समणा निग्गंथ सक्क तावसा गेरु य आजीव-एतेसु उद्दिट्ठं आदेसं भण्णति । निग्गंथा साहू, तेसिं उद्दिट्ठं समादेसं भण्णति ॥

कडे वि एते चेव चउरो भंगा । इमं विसेसलक्खणं-

[भा.२०२१] सडित-पडिताण करणं, कुडुकडादीण संजतद्वाए ।

एमादिकडं कम्मं, तु भुंजितुं जं पुणो कृणति ॥

चू- कुडुकडातीमं सडितं संजयडा करेति, कुडुकडातीण खंडं पडियं संजयडा करेति, आदिग्गहणेणं छावणथूणादियाण एवमादि कडं भण्णति । कम्म पुव्वकयं भंजित्ता तेणेव दारुणा चोक्खतरं अन्नं करेति ॥

तं कम्मं भण्णति -

[भा.२०२८] उद्देसियम्मि लहुगो, चउसु वि ठाणेसु होइ उ विसिद्धो ।

एमेव कडे गुरुओ, कम्मादिम-लहुग तिसु गुरुगा ॥

चू- ओहुद्देशे मासलहुं । विभागुद्देशे चउसु वि भंगेसु मासलहुं तवकालविसिद्धं । कडे चउसु वि भेदेसु मासगुरुं तवकालविसेसियं ।

कम्मे जावंतयभेदे चउलहुयं । सेसेसु तिसु चउगुरुं ॥

[भा.२०२३] सुत्तनिवातो ओहे, आदिविभागे य चउसु वि पदेसु ।

एतेसामन्नतरं, पविसंताऽऽणादिनो दोसा ॥

[भा.२०२४] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए कप्पती वसितुं ॥

चू- जयणा जाहे पणगहाणीए मासलहुं पत्तो ॥

मू. (३७६) जे भिक्खू स-पाहुडियं सेज्जं अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- जम्मि वसहीए ठियाण कम्मपाहुडं भवति सा स-पाहुडिया छावण-लेवणादि-करण-

मित्यर्थः । सा इमा सपाहुडिया-

[भा.२०२५] पाहुडिया वि हु दुविधा, बादर सुहुमा य होति नायव्वा ।
एक्केक्का वि य तत्था, पंचविहा होति भजंती ॥

चू- बायरा पंचभेया, सुहुमा पंचभेया ॥ इमा बायरा पंचविधा-

[भा.२०२६] विद्धंसण छावण लेवणे य भूमी-कम्मे पडुच्च पाहुडिया ।
ओसक्कणऽहीसक्कण, देसे सव्वे य नायव्वा ॥

चू- विद्धंसणं भंजणं । छज्जकरणं छायणं । कुड्डाण लिंपणं लेवणं । भूमीए समविसामाए परिकम्पणं भूमीकम्पं । कालाण उस्सक्कणं ओसक्कणं, कालस्स संबद्धणं उस्सक्कणं । एवं एक्केक्क (देसे) दट्टव्वं । विद्धंसणादिया य दोसा सव्वे य दट्टव्वा ॥

विद्धंसणे उस्सक्कणं इमं- गिहवतिणा चिंतियं - इमं गिहं जेड्डमासे भंजिउं अन्नं नवकं काहामि, जेड्डमासे च तत्थ साहू मासकप्पेण ठिता । ताहे सो चिंतैति-

[भा.२०२७] अच्छंतु ताव समणा, गत्तेसु भंतुं ततो नु काहामो ।
ओभासिए व संते, न एंति ता भंतुणं कुणिमो ॥

चू- इदानिं अच्छंतु, गतेसु एतेसु आसाढमासे भंजिऊण करिस्सामि, एसा उस्सक्कणा । खेतपडिलेहगेहिं ओभासियं लद्धं ताहे चिंतैति - जेड्डमासे साहू ठायंति तदा दुक्खं कज्जति, अतो जाव ते नागच्छंति ताव वइसाहे चेव भंजणं करेमि ।

एवं ओसक्कगणा भवति ॥

[भा.२०२८] एसेव गमो नियमा, छजे लेप्पे य भूमि-कम्मे य ।
तेसाल चउस्साले, पडुच्च करणं तु जति निस्सा ॥

चू- एवं छावणे लेवणे भुमीकम्मे उस्सक्कण अहिसक्कणाओ दट्टव्वाओ । इयाणिं पडुच्च करमं तं इमेरिसं “तेसाल” पच्छद्धं-आयड्डा तेसालं काउंकाओ साहुं “पडुच्च” चाउसालं करेति ॥

अहवा-

[भा.२०२९] पुव्वघरं दाऊणं, जई न अन्नं करेति सट्टाए ।
कातुमणो वा अन्नं, ण्हाणादिसु कालमोसक्के ॥

चू- पुव्वकयं घरं असट्टा, एयंसाहूण दाउं अप्पणो अट्टाए अन्नं करेति ॥
एवं वा पडुच्चकरणं ।

अहवा - कोइ सट्टो अन्नघरं अप्पणो अट्टाते काउकामो जेड्डमासे, तत्थ ण्हवणं रहजत्ता वा वैसाहमासे भविस्सति, ताहे चिंतैति - अणागयं करेमि जेन तत्थ साहुणो चिड्ढंति । एस ओसक्कणा साहुं पडुच्च ॥

[भा.२०३०] एमेव य ण्हाणादिसु, सीतलकज्जड्ड कोइ उस्सक्के ।
मंगलबुद्धी सो पुण, गतेसु तहियं वसितुकामो ॥

चू- एमेव कोति सट्टो सीयकाले काउकामो चिंतैति - वैसाहमासे इह ण्हवणं तत्थ य साहुसमागमो भविस्सति, तं च तदा नवधरं साहूण सीयलं भविस्सति तम्हा ण्हवणकालासण्णमेव करिस्सामि एवं साहवो पडुच्च उस्सक्कणा ।

सो पुण ओसकणं अहीसकणं वा करेति मंगलबुद्धीए, पुवं साहवो परिभुंजंतु त्ति तेसु य साहुसु गतेसु तम्मि य घरे अप्पणा वसिस्सं ति, एयं वा पडुच्चकरणं ॥

बातर-पाहुडिता गता । इदानि सुहुमा-

[भा.२०३१] सम्मज्जण वरिसीयण, उवलेवण पुप्फदीवए चेव ।

ओसकण उसकण, देसे सव्वे य नायव्वा ॥

चू- सम्मज्जण त्ति पमज्जणं, उदगेण वरिसण आवरिसणं, छवणमट्टियाए लिंपणं उवलेवणं, पुप्फोवयारप्पदाणं, दीवग-पज्जालणं वा, एते-पुव्वमप्पणो कज्जमाणे चेव । नवरं-साधवो पडुच्च ओसकणं उस्सकणं वा । एतेसिं पि करणं देसे सव्वे वा ॥

इमं ओसक्कास्सकविहाणं-

[भा.२०३२] जाव न मंडलिवेला, ताव पमज्जमविति ओसक्का ।

उट्ठेति ताव पडिउं, उस्सकणमेव सव्वत्थ ॥

चू- एवं सव्वत्थ आवरिसणाइएसु वि ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा.२०३३] सव्वम्मि उ चउलहुगा, देसम्मि य बादरा य मासो तु ।

सव्वम्मि मासियं तू, देसे भिन्नो उ सुहुमाए ॥

चू- विद्धंसणातिएसु पंचसु वि सव्वे चउहुगा, देसे मासलहुं । सम्मज्जणातिएसु पंचसु वि मासलहुं सव्वे, देसे भिन्नमासो ॥

सा पुण सुहुमा पाहुडिया कालतो-

[भा.२०३४] छिन्नमछिन्नाकाले, पुणो य नियया य अनियया चेव ।

निद्धिद्धमनिद्धिद्धा, पाहुडिया अट्ठभंगा उ ॥

चू- जीसे उवलेवणादि-परिच्छिण्णे काले कज्जति सा छिण्णा, इतरा अछिण्णा, छिण्णकाले जा अवस्सं कज्जति सा नियया, इतरा अनियता, पुरिसो पाहुडियकारगो इंददत्तादि - निद्धिद्धो, नामेण अनुवलक्खितो अनिद्धिद्धो । छिण्ण-नियय-निद्धिद्ध, एतेसु तिसु वि पदेसु अट्ठभंगा कायव्वा ॥

कालतो इमा छिन्ना-

[भा.२०३५] मासे पक्खे दसरातए य पणए य एगदिवसे य ।

वाघातिमपाहुडिया, होति पवाता निवाता य ॥

चू- मासंते पक्खंते दसरीते पणए एगदिवसे एगंतराओ निरंतरा वा दिने दिने एसा छिण्णा । अछिण्णा पुण नज्जति कम्मि (कस्मिंचित्) इदिवसे? काए वेलाए? जा सुत्तत्थपोरिसिवेलासु पाहुडिया कज्जति सा वाघातिमा ॥

छिन्नकाले णिव्वाघातिमा इमा-

[भा.२०३६] पुव्वण्हे अवरण्हे, सूरम्मि अणुगगते व अत्थमिए ।

मज्झण्हे इय वसती, सेसं कालं पडिकुट्ठा ॥

चू- पुव्वण्हे जा अणुगगते सूरिए, अवरण्हे जा अत्थमिए सूरिए, मज्झण्हे कालवेलाए अत्थ-पोरिसि-उट्ठियाण । एतेसु कालेसु जा पाहुडिया कज्जति सा अव्वाघातिमा । सेसं कालं पडिकुट्ठा ॥

[भा. २०३७] पुरिसज्ञाओ अमुओ, पाहुडिया कारओ त्ति निदिद्धो ।

सेसा तु अनिदिद्धा, पाहुडिया होति नायव्वा ॥

चू- जातय-ग्रहणं स्त्रीपुंनपुंसकप्रदर्शनार्थम् ॥

मासस्य या क्रियते सा इमेण कारणेण णिव्वाघातिमा भवति-

[भा. २०३८] काऊण मासकप्पं, वयंति जा कीरते उ मासस्स ।

सा खलु निव्वाघाता, तं वेलाऽऽरेण निंताणं ॥

चू- कयाए पाहुडियाए पतिद्धा मासकप्पं काऊण पाहुडियकरणकालातो आरेण णिगच्छमाणान्
निव्वाघाता भवति ॥

“पवाय-निवाता य” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. २०३९] अवरण्ह गिम्हकरणे, पवाय सा जेन नासयति घम्मं ।

पुव्वणहे जा सिसिरे, निव्वात निवाय सा रत्तिं ॥

चू- गिम्हकाले अवरणहे उवलेवणकारणेण सीतत्वात् धर्म नाशयति यतस्तस्मात् प्रवाता ।
शिशिरकाले पुव्वणहे उवलेवणकारणेण सव्वदिणेण “णिव्वात” त्ति उव्वाणा, सा रात्रौ निवाता
भवति, व्यपगतनेहत्वा ॥

[भा. २०४०] पुव्वण्हमपट्टविते, वरणहे उट्टितैसु य पसत्था ।

मज्झण्ण-निग्गएसु य, मंडलि सुत पेह वाघातो ॥

चू- पुव्वणहे अपट्टविते अनुग्गए रिए अपट्टविते सज्जाते, अवरण्ह उट्टितैसु, मज्झणहे भिक्ख-
न्निगतेसु, एया पसत्थाओ जेन सुयभोयणमंडलीए उवकरणपेहणाए य अब्वधायकरा, शेषकालं
व्याघातकरा इत्यर्थ । तम्हा एयदोसपरिहरणत्थं अपाहुडियाए वसहीए वसियव्वं ॥

कारणे सपाहुडियाए वसंतो पढमभंगे वसति ।

सेसेसु वि भंगेसु वसंतस्स इमा जयणा-

[भा. २०४१] तं वेलं सारवेत्ती, पाहुडिया-कारयं व पुच्छंति ।

मोत्तूण चरिमभंगं, जयंति एमेव सेसेसु ॥

चू- जं वेलं पाहुडिया कज्जति तं वेलं उवकरणं सारवेत्ति ।

अहवा - पाहुडियाकारयं पुरिसं पुच्छंति कं वेलं काहिसि, चरिमभंगं मोत्तुं सेसभगेसु एवं
जतंति ॥

[भा. २०४२] चरिमे वि होइ जयणा, वसंति आउत्तउवहिणो निच्चं ।

दक्खे य वसतिपाले, ठवेत्ति थेरे पुणित्थीसु ॥

चू- चरिमे वि इमा जयणा - निच्चं आउत्ता उवहीए अच्छंति, दक्खे य वसहिपाले ठवंति,
अनित्थीसु वा पुरिसेसु त्ति तरुणे वसहिपाले ठवेत्ति, अह इत्थीओ थेरे ठवेत्ति ॥

[भा. २०४३] देसम्म बायरा ते, सुत्तणिवातो उ निवतती एत्थं ।

सव्वम्मि य सुहुमाए, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

चू- बादराए देसे सुहुमाए सव्वे एत्थ सुत्तनिवातो भवति आणातिया य दोसा, सेसं विकोवणद्धा
भणियं ॥

[भा.२०४४] असिवे ओमोयरिए, रायदुङ्गे भए व गेलण्णे ।
अद्धाण रोहए वा, जतणाए कप्पती वसितुं ॥

मू. (३७७) जे भिक्खू सपरिकम्मं सेज्जं अनुप्पविसइ, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सह परिकम्भेण सपरिकम्भेण सपरिकम्मा, मूलगुणउत्तरपरिकर्म यस्यास्तीत्यर्थः तस्स मासलहुं आणाइया य दोसा ।

[भा.२०४५] सपरिकम्मा सेज्जा, मूलगुणे चेग उत्तरगुणे य ।
एक्केक्का वि य एत्तो, सत्तविहा होइ नायव्वा ॥

चू- सपरिकम्मा सेज्जा दुविहा । एक्केक्का पुण सत्तविहा ॥

इमे मूलगुणा सत्त-

[भा.२०४६] पट्टीवंसो दो धारणाओ चत्तारि मूलवेलीओ ।
मूलगुण-सपरिकम्मा, एसा सेज्जा उ नायव्वा ॥

चू- इमे उत्तरगुणेषु मूलगुणा सत्त-

[भा.२०४७] वंसग कडणोक्कंपण, छावण लेवण दुवारभूमी य ।
सप्परिकम्मा सेज्जा, एसा मूलुत्तरगुणेषु ॥

चू- वंस इति दंडगो, आकडणं कुडुकरणं, दंडगोवरि ओलवणं उक्कंपणं, दब्भातिणा छावणं, कुड्डाण लेवणं, बृहदल्पकरणं दुवारस्स, विसमाए समीकरणं भूकर्म, एसा सपरिकम्मा । उत्तरगुणेषु एते मूलगुणा इत्यर्थः ॥

इमे उत्तरोत्तरगुणा विसोहिकोडिड्डिया वसहीए उवघायकरा ।

[भा.२०४८] दूमिय धूमिय वासिय, उज्जोवित्त बलिकडा अवत्ता य ।
सित्ता सम्मद्धा वि य, विसोहिकोडी कया वसही ॥

चू- दूमियं उल्लोइयं, दुग्गंधाए धूवाइणा धूवियं, दुग्गंधाए चेव पडिवासिणा वासाणं, रयणप्पदीवादिणा उज्जोवित्तं, कूरातिणा बलिकरणं, छगणमट्टियाए पाणिणय अवत्ता, उदगेण केवलेण सित्ता, बहुकाराइणा सम्मद्धा प्रमार्जिता ॥

इमं पच्छित्तं-

[भा.२०४९] अफ्फासुएण देसे, सव्वे वा दूमितादि चउलहुआ ।
अफ्फासु धूमजोदी, देसे वि तहिं भवे लहुगा ॥

चू- दुमियाइ-सत्तसु पदेसु अफासुएण देसे सव्वे वा चउलहुअं, धूवजोती नियमादेव अफासुयं, एतेसु देसे वि चउलहुअं ॥

[भा.२०५०] सेसेसु फासुएणं, देसे लहु सव्वहिं भवे लहुगा ।
सम्मज्जण साह कुसादिछिन्नमेत्तं तु सच्चित्तं ॥

चू- सेसेसु पंचसु पएसु फासुएण देसे मासलहुं सव्वहिं चउलहुगा । सम्मज्जणं सचित्तेणं कहां भवति ? भण्णति - सचित्तेण कुसादिणा छिण्णमेतेण संभवति ॥

वसधीए मूलुत्तरगुणसंभवे चउक्कभंगो भण्णति ।

[भा.२०५१] मूलुत्तरे चतुभंगो, पढमे बितिए य गुरुदुग-सविसेसा ।

ततियम्भि होति भयणा, अत्तड्कडे चरिमसुद्धो ॥

पढमो - मूलगुणेषु असुद्धो, उत्तरगुणेषु असुद्धो । बितितो - मूलगुणेषु असुद्धो, उत्तरगुणेषु सुद्धो । ततियो - उत्तरगुणेषु असुद्धो, मूलगुणेषु सुद्धो । चरिमो - दोसु वि सुद्धो ।

पढमभंगे चउगुरुं तवकालविसिद्धं । बितिए तं चेव तवविसिद्धं । तइयभंगे भयणा - जति वंसकडणातियाते मूलगुणघातिं त्ति चउगुरुं कालगुरुं, (अ) धूविया बितिया ते विसोहिकोडि त्ति काउं मासलहुं ।

एत्थ य सुत्ताणि वा । यस्मान्मूलगुणोत्तरगुणा आत्मार्थ कृता तस्माच्चरिमः शुद्धः । अथवा - दूमियाती अत्तड्किसुद्धा, चरिमभंगो विसुद्धो चेव ॥

न केवलं एते वसहीए उवघायकारणा । अन्ने य इमे-

[भा. २०५२] संठावण लिंपणता, भूमी-कम्मे दुवार संथारे ।

थिग्गलकरणे पडिवुज्जणे य दग-निग्गमे चेव ॥

[भा. २०५३] संकम-करणे य तथा, दग-वात बिलाण होति पिहणे य ।

उच्छेव संधिकम्मे, उवघाय उवस्सेते ॥

चू- चत्तारि दारा एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. २०५४] सडितपडिताण करणं, संठवणा लिंप भूमि-कुलियाणं ।

संकोयण वित्थरणं, पडुच्च कालं तु दारस्स ॥

चू- अवयवाण साडगो एगदेसखंडस्स पडणं एतेसिं संठवणा, लिंपणं भूमि-कुलियाणं कुडुं, भूमीए विसमाए समीकरणं भूमि-परिकम्मं, सीतकालं पडुच्च वित्तिण्णदुवारा संकुडा कज्जति, निवायट्ठा गिम्हं पडुच्च संकुडदुवारा विसाला कज्जति पवायट्ठा ॥

[भा. २०५५] तज्जातमतज्जाता, संथारा थिग्गला तु वातट्ठा ।

पडिवुज्जणा तु तेसिं, वासा सिसिरे निवायट्ठा ।

चू- संथारा तज्जाया उवट्ठाया करेति, अतज्जाया कंबिआया करेति । थिग्गल ति गिम्हे वातागमट्ठा गवक्खादि छिड्ढे करेत्त वासासु वा सिसिरेसु वा निवातट्ठा तेसिं चेव पडिवुज्जणा ॥

[भा. २०५६] दग-निग्गमो पुव्वुत्तो, संकमो दगवातो सीभरो होति ।

तिण्हं परेण लहुगा, थिग्गल उच्छेय जति वारा ॥

चू- दग-निग्गमो दग-वीणिया, सा य बितिओदेसगे पुव्वुत्ता । संकमो पयमग्गो, सो वि तत्थेव पुव्वुत्तो । दगवातो सीतभरो, सा य उज्झंखणी भण्णति । मूसगाती-कय-बिलाण पिहणं करेति । परिपेलव च्छातिते नेव्वे गलणं उच्छेवो । कडगस्स य संघी असंबुडा, तीए संबुडकरणं संधिकम्मं । एवं कुडुस्स वि ।

इमं पच्छित्तं-एक्कं थिग्गलं करेति मासलहुं । दोसु दो मासा । तिसु तिन्नि मासा । तिण्ह परेण छउलहुगा, पडिवुज्जणे वि एवं चेव । उच्छेवं जति वारा लिंपति साहति भंडगं वा उड्ढेति तति चउलहुगा । अन्ने भणंति - मासलहुं ॥

[भा. २०५७] दगवाय संधिकम्मे, लहुग बिले होति गुरुग मूलं वा ।

अप्फासु फासुकरणं, देसे सव्वे य सेसेसु ॥

चू- दगवाते संधिकम्मे य एतेसु चउलहुगा । एतेसु चेव फासुएण देसे मासलहुं; चउलहुगा । वसिमे बिले मूलं, अवसिमे चउगुरुं । 'सेसेसु' ति- सठवण-लिंपण-भूमिकम्मं य अफासुएण देसे सव्वे वा चउलहुं सव्वे चउलहुं । संधारदुवारे चउलहुं, उदग-वाह-संकमेसु मासलहुं ॥

पच्छा एते मूलुत्तरदोसा केवतिकालं परिहरियव्वा ? उत्तरमाह-

[भा.२०५८] कामं उदुविवरीता, केइ पदा होंति आयरणजोग्गा ।

सव्वाणुवाइ केई, केइ तक्कालुवट्टाणा ॥

चू- काममवधृतार्थे द्रष्टव्यः । किमवधृतं ? यथा वक्ष्यति ।

“उडुविवरीय” ति पूर्वार्धस्य व्याख्या-

[भा.२०५९] हेमंतकडा गिम्हे, गिम्हकडा सिसिर-वासे कप्पंति ।

अत्तद्धित-परिभुत्ता, तद्विवसं केइ न तु केई ॥

चू- उत्तरगुणोवघाता हेमंतजोग्गा जे कया ते गिम्हे अजोग ति काउं कप्पंति । गिम्हे जे कता पवातट्टा ते सिसिर-वासासु अजोग ति काउं कप्पंति । केति दूमितादि गिहीहिं अत्तद्धिया परिभुत्ता तक्काले चेव कप्पंति । “सव्वाणुवाति केइ” ति-सव्वकालं अनुअत्तंति, तद्दोसभावेन न कदाचित् कल्पंति । ते च मूलगुणा इत्यर्थः । “केइ तक्कालुवट्टाण” ति अस्य व्याख्या- “अत्तद्धियपरिभुत्ता तद्विवसं” । केइ गिहीहिं अत्तद्धियपरिभुत्ता तद्विवसं चेव साधूणं कप्पंति । अहवा - तं कालं तं उडुं वज्जेउं अण्मकाले उवट्टायंति, न उ केति ति मूलगुणा । गतार्थम् ॥

[भा.२०६०] सुत्तनिवाओ एत्थं, विसोहिकोडी य निवयई नियमा ।

एए सामण्णयरं, पविसंताऽऽनाइणो दोसा ॥

चू- दुमितादिएसु सुत्तनिवातो ॥ भवे कारणं-

[भा.२०६१] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तमट्टे, चरित्तऽसज्जाइए असती ॥

चू- उत्तिमट्टपडिवण्णओ साहू अन्ना य वसही न लब्भति, जा य लब्भति सा उत्तिमट्टपडिवण्णाण पाग्गा न भवति, चरित्तदोसो वा अन्नासु वसहीसु, असति नाम नत्थि अन्ना वसहि, बाहि उ असिवाति, तेन न गच्छंति, अन्नं वा मासकम्पपाउग्गं खेत्तं नत्थि ॥

[भा.२०६२] आलंबणे विसुद्धे, सत्तदुगं परिहरिञ्ज जतणाए ।

आसज्ज तु परिभोगं, जतणा पडिसेह संकमणं ॥

चू- आलंबणं कारणं, विसुद्धे स्पष्टे कारणेत्यर्थः । सत्तदुगं मूलगुणा पट्टिवंसादि सत्त, उत्तरगुणा वि वंसगादि सत्त, एते वे सत्तगा “परिहरे” नाम परिभुज्जे, जयणाए पनगपरिहाणीए जदा मासलहुगादि पत्तो । कारणं पुण आसज्ज पडिसेहिय वसहीसु परिभोगं काउकामो अप्पबहुयजयणाए पनगपरिहाणीए जाहे चउगुरुं पत्तो ताहे ॥ इमं अप्पबहुयं-

[भा.२०६३] एगा मूलगुणेहि, तु अविमुद्धा इत्थि-सारिया वितिया ।

तुल्लारोवणवसही, कारणे कहिं तत्थ वसितब्बं ॥

चू- एगा मूलगुणेहि असुद्धा, अवरा सुद्धा, नवरं-इत्थिपडिबद्धा । दोसु य चउगुरुं कहिं

ठाओ ॥ एत्थ भण्णति-

[भा. २०६४] कम्मपसंगऽनवत्था, अणुन्नादोसा य ते समतीता ।
सतिकरणभुत्तऽभुत्ते, संकातियरी यऽनेगविधा ॥

चू- आहाकम्मियसेज्जपरिभोगे आहाकम्मे पसंगो कतो भति-परिभुंजति त्ति पुणो पुणो करेति । एवं प्रसंगः । एगेण आयरिएण एगा आहाकम्मा सेज्जा परिभुत्ता, अन्ने वि परिभुंजति त्ति अणवत्था कता भवति । परिभुंजतेण य पाणिवहे अणुन्ना कया भवति । एते उक्ता दोषाः । एतेषां प्रति अतिक्रान्ता भवन्ति । इतरी नाम इत्थीपडिबद्धा । ताहे भुत्तभोगीण सतिकरणं अभुत्तभोगीण कोउअं, पडिगमणादी दोसा, गिहीण य संका । एते एतद्धिया नूनं पडिसेवंति । संकते ङ्गा । निस्संकिए मूलं । इत्थिसागारिए एवं अनेगे दोसा भवन्ति । तम्हा आहाकम्माए ठायन्ति ॥

[भा. २०६५] अधवा गुरुस्स दोसा, कम्मे तरी य होति सव्वेसिं ।
जइणो तवो वणवासे, वसन्ति लोए य परिवातो ॥

चू- आहाकम्मवसहीए गुरुस्स चेव पच्छित्तं, न सेसाणं । जतो भणित्तं “कस्सेयं पच्छित्तं ? गणिणो” । इतरीए इत्थिसागारियाए सव्वसाहूण सति करणादिया दोसा, लोगे य परिवातो “साहु तवोवणे वसन्ति” अतिशयवचन ॥

[भा. २०६६] अधवा परिसाइण्णा, नातायारे य भीयपरिसा य ।
बालासु य वुट्ठासु य, नातीसु य वज्जइ कम्मं ॥

चू- जा इत्थिसागारिया सा पुरिसाइण्णा पुरिसबहुला इत्यर्थः । ते वि पुरिसा नाताचारा सीलवंता, इत्थियाओ वि सीलवंतीओ भीयपरिसा य ते पुरिसा । अहवा-ताओ इत्थियाओ बाला, अप्पत्त-जोव्वणा । अहवा-अतीववुट्ठा । अहवा-तरुणीओ वि तेसिं साहूण नालबद्धा अगम्माओ, एरिसो आहाकम्मं वज्जिज्जति इत्थिसागारियं ॥

[भा. २०६७] तम्हा सव्वाणुन्ना, सव्वनिसेहो य नत्थि समयम्मि ।
आय-व्वयं तुलेज्जा, लाभाकंखि व्व वाणियओ ॥

चू- तस्मात् कारणादेकस्य वस्तुनः सर्वथा सर्वत्र सर्वकालमनुज्ञेति न भवति, नापि प्रति-षेधः । किं तु आय-व्वयं तुले यत्र बहुतरगुणप्राप्तिस्तद् भजन्ते वणिजवत् ॥

[भा. २०६८] दव्वपडिबद्ध एवं, जावंतियमाइगासु भइत्तव्वा ।
अप्पा व अप्पकालं, व ठाउकामा न दव्वम्मि ॥

चू- एवं दव्वपडिबद्धा सेज्जा जावंतियमातियासु सेज्जासु अप्पबहुत्तेण भइयव्वा । जत्थ अप्पतरा दोसा तत्थ ठायव्वं । अहवा-अप्पा ते साहू अप्पं च कालं अच्छिउकामा ताहे दव्वपडिबद्धाए ठायन्ति, न जावंतिय सु ॥

मू. (३७८) जे भिक्खू “नत्थि संभोगवत्तिया किरिय” त्ति वदति; वदन्तं वा सातिज्जति ॥

चू- नास्तीत्ययं प्रतिषेधः, “सं” एगीभावे “भुज” पालनाभ्यवहारयोः, एकत्रभोजनं संभोगः । अहवा- सं भोगो संभोगो यथोक्तविधानेनेत्यर्थः । संभुंजते वा संभोगः, संभुज्जते वा, स्वस्य वा भोगः संभोगः । एवं उवस्सग्गवसा अत्थो वत्तव्वो । “वत्तिया” प्रत्यया क्रिया कर्म-

बन्धः । जो एवं वयति भाषते तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थ । इदानिं निञ्जुत्ती-

[भा.२०६९] संभोगपरूवणता सिरिघर-सिवपाहुडे य संभुत्ते ।
दंसण नाण चरित्ते, तवहेउं उत्तरगुणेषु ॥

चू- “संभोगपरूवण”त्ति अस्य व्याख्या-

[भा.२०७०] ओह अभिग्गह दानं, गहने अनुपालना य उववातो ।
संवासम्मि य छट्ठो, संभोगविधी मुणेषुव्वो ॥

चू- ओहद्वारस्स इमे बारस पडिदारा-

[भा.२०७१] उवहि सुत्त भत्त पाने, अंजलीपग्गहेति य ।
दावणा य निक्राए य, अब्भुट्ठाणेति यावरे ॥
[भा.२०७२] कितिकम्मस्स य करणे, वेयावच्चे करणेति य ।
समोसरण सणिसेज्जा, कथाए य पबंघणे ॥

चू- उवहि त्ति दारस्स इमे छ पडिदारा-

[भा.२०७३] उग्गम उप्पादन एसणा य परिकम्मणा य परिहरणा ।
संजोय-विहि-विभत्ता, छट्ठाणा होंति उवधिम्मि ॥

चू- तत्थ “उग्गम” त्ति दारं अस्य व्याख्या-

[भा.२०७४] समणुण्णेण मणुण्णो, सहितो सुद्धोवधिग्गहे सुद्धो ।
अह अविमुद्धं गेण्हति, जेनऽविमुद्धं तमावज्जे ॥

चू- संभोतितो संभोइएण सणं उवहिं सोलसेहिं आहाकम्मतिएहिं उग्गमदोसेहिं सुद्धं उप्पाएति तो सुद्धो । अह असुद्धं उप्पाएति जेन उग्गमदोसेण असुद्धं गेण्हति तत्थ जावतिओ कम्मबंधो जं च पायच्छित्तं तं आवज्जति ॥

[भा.२०७५] एगं व दो व तिन्नि व, आउट्टं तस्स होति पच्छित्तं ।
आउट्टंते वि ततो, परेण तिण्हं विसंभोगो ॥

चू- संभोइओ असुद्धं गेण्हंतो चोइओ भणाति - “संता पडिचोयणा, मिच्छामि दुक्कडं, न पुणो एवं करिस्सामो” एवं आउट्टे जमावण्णो तं पच्छित्तं दाउं संभोगो । एवं बितियवाराए वि, ततियवाराए वि । एवं ततियवाराओ परेणं चउत्थवाराए तमेव अतियारं सेविऊण आउट्टंतस्स वि विसंभोगो ॥

[भा.२०७६] निक्कारणे अनुण्णे, सुद्धासुद्धं च जो उ उग्गोवे ।
उवधि विसंभोगो खलु, सोधी वा कारणेसुद्धो ॥

चू- निक्कारणे अमणुन्नो अन्नसंभोतितो, तेन समानं सुद्धं असुद्धं जो उवहिं “उग्गोवेति”त्ति उप्पाएति सो जति चोइतो नाउट्टति तो पढमवाराए चेव विसंभोगो, खलु अवधारणे, अह आउट्टति ती सोही संभोगो य, एवं तिन्नि वारा परतो विसंभोगा कारणे अन्नसंभोतितेण समाणं उवहिं उप्पाएंतो सुद्धो ॥ एवं पासत्थाइएहिं गिहिहिं आहाचंदेहिं य समाणं उग्गतेण सुद्धं असुद्धं वा । उप्पाएंतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा.२०७७] संविग्गमन्नसंभोगिएहि पासत्थमाइ य गिहीहिं ।

संघाडगमि मासो, गुरुग अहाछं जं च ऽण्णं ॥

चू-संविग्गेहिं अन्नसंभोति एहिं पासत्थातिसु गिहीसु य मासलहुं पच्छित्तं । अहाच्छंदे मासगुरुं, अन्ने भणंति - चउगुरुं । “जं च ऽण्णं” ति जं तेहिं समं असुद्धं गेण्हीहि ति जं च हेट्ठा भणियं - “पासत्थस्स संघाडगं देति” तं च आवज्जति । जं च अहाछंदो अहाच्छंदप्पणवणं पन्नवेज्जा, तं गेण्हेज्जा, अह तुण्हिक्को अच्छति तो अणमोयणा पडिघाए अधिकरणादि ॥

[भा. २०७८] संजतिवग्गे चेवं, समणुण्णिराण नवरि सव्वासिं ।

संविग्गासंविग्गाण, होंति निक्कारणे गुरुगा ॥

चू-जति संजतीहिं संविग्गाहिं असंविग्गाहिं वा संभोइयाहिं असंभोइयाहिं वा समाणं उग्गमेण सुद्धं असुद्धं वा उवधिं उप्पाएति तो चउगुरुं ॥

एवं ताव पुरिसाण गतं । इत्थीण भण्णति-

[भा. २०७९] एमेव संजतीण वि, संजतिवग्गे गिहत्थवग्गे य ।

साधम्मि एतरासु य, नवरं पुरिसेसु चउगुरुगा ॥

चू-संजतीण इत्थिवग्गे जहा साधूण पुरिसवग्गे तहा वत्तव्वं । जहा साधूण इत्थिवग्गे तहा तेसिं पुरिसवग्गे वत्तव्वं । साहम्मगहणातो साहू, इतरग्गहणातो गिहत्था, नवरं-पुरिसवग्गे तेसिं चउगुरुगादि ॥

[भा. २०८०] संघाडं दाऊणं, आउट्टंतस्स एक्कतो तिन्नि ।

न होति विसंभोगो, तेन परं नत्थि संभोगो ॥

चू- एवं असंभोतिततियाण संघाडगं दाऊण पडिचोइओ आउट्टो मासलहुं संभोगो य । वितियवाराए वि चोतिओ आउट्टस्स मासलहुं संभोगो य । ततियवाराए वि चोतिओ आउट्टस्स मासलहुं संभोगो य । चउत्थवाराए जइ देति संघाडयं तो पच्छित्तवुट्ठी मासगुरुं विसंभोगो य ॥

सीसो पुच्छति - पच्छित्तवुट्ठी कतिप्पगारा ? आयरियाह-

[भा. २०८१] पच्छित्तस्स विवट्ठी, सरिसट्ठाणातो विसरिसे तमेव ।

तप्पभित्ती अवि सुद्ध मादी संभुंजतो गुरुगा ॥

चू- पच्छित्तस्स वुट्ठी दुविधा - सट्ठाणवुट्ठी परट्ठाणवुट्ठी य । तत्थ सट्ठाणवुट्ठी तिन्नि वारा मासलहुं चउत्थवाराए तमेव मासगुरुं । एवं चउलहुओ चउगुरुं छल्लहुओ छग्गुरुं । एस सट्ठाणवुट्ठी । परट्ठाणवुट्ठी विसरिसं । जहा मासलहुयाओ दोमासियं, दुमासातो तेमासितं, एवं सव्वा विसरिसा परट्ठाणवुट्ठी । तओ वारा अमायी, ततो परतो नियमा मा अवि सुद्धो य, सो विसंभोगी कज्जति । जो तं संभुंजति तस्स चउगुरुगा ॥

[भा. २०८२] एमेव सेसगाण वि, अवराहपयाणि जाव तप्पभित्तिं ।

आउट्टिऊण पुणरवि, णिसेवमाणे विसंभोगो ॥

चू- अनिदिट्ठसरूवेसु सेसेसु अवराहपदेसु सव्वेसु सट्ठाणपच्छित्तं, तिन्नि वारा आउट्टिऊणं पुनरवि चउत्थवाराए निसेविणो सट्ठाणवुट्ठी वा परट्ठाणवुट्ठी वा पच्छित्तस्स भवति विसंभोगो य ॥

[भा. २०८३] स किमवि कातूण ऽधा सुहुमं वा बादरं व अवराहं ।

नाउट्ट विसंभोगो, असद्वहंते असंभोगो ॥

चू- अहवा-एकस्मिं सुहुमं बादरं वा अवराहपदं काऊण जो न आउट्टत्ति सो वि विसंभोगी कज्जति, जो वा एयं उग्गमदारत्थं परुवियं नसद्वहति सो वि असंभोगी कज्जति ॥ उग्गमे त्ति दारं गतं । इदानिं “उप्पायण-एसण” त्ति दो दारा-

[भा.२०८४] उप्पायणेसणासु वि, एमेव चउक्कओ पडोयारो ।

पुरिसाण पुरिस-इत्थिसु, इत्थीणं इत्थिणं इत्थि-पुरिसेसु ॥

चू- चउक्कओ इमो पडोयारो- पुरिसा पुरिसेहिं संभोइया - अन्नसंभोतिएहि पासत्थाति । अहवा - गिहत्य अहाच्छंदेहिं समं एक्को पडोयारो । पुरिसा इत्थियाहिं संभोतिय - अन्नसंभोतिय - गिहतथीहिं समं बितितो गमो । इत्थिया इत्थियाहिं संभोतिय-अन्नसंभोतिय-गिहत्यिहिं समं तइओ पडोयारो । इत्थिया पुरिसेहिं संभोतिया - संभोतिएहिं सव्वेहिं समं चउत्थो पडोयारो । “उप्पायण-एसण” त्ति अभिलावो कायव्वो । शेषं पूर्ववत् ॥

इदानिं “परिकरणे” त्ति दारं । पडिकम्मणा नाम जं उवहिं प्पमाणप्पमाणेणं संजयपाउग्गं करेति । एत्थ चत्तारि भंगा-

[भा.२०८५] परिकम्मणे चउभंगो, कारणविधि बितिओ कारणाअविधी ।

निक्कारणम्मि य विधी, चउत्थो निक्कारणे अविधी ॥

चू- कारणे विधीए परिकम्मेति ॥ १ ॥ कारणे अविधीए अविधीए परिकम्मेति ॥ २ ॥ निक्कारण विधीए ॥ ३ ॥ निक्कारणे अविधीए ॥

[भा.२०८६] कारणमणुण्ण-विधाना, सुद्धो सेसेसु मासिया तिन्नि ।

तवकालेहि विसिद्धा, अंतं गुरुगा य दोहिं वि ॥

चू- एत्थ पडमभंगो अणुन्नातो । तेन परिकम्मंतो सुद्धो । सेसेहिं तिहिं भंगेहिं मासलहुं तवकालविसिद्धा । अंतिमभंगे दोहिं वि गुरुं ॥

[भा.२०८७] कारणमकारणे वा, विहि अविहीए उ मासिया चउरो ।

संविग्गअन्नसंभोइएसु गिहिणं तु चउलहुगा ॥

चू- नाअपवादकारणमत्र गृहीतव्वम् । उवधेः प्रयोजनमत्र ग्राह्यम् । अतो भणति - संविग्गेहिं अन्नसंभोतिएहिं समं कारणे विधीए अविधीए वा, निक्कारणे विधिए अविधिए वा चउसु भंगेसु चउरो मासिया हवंति, गिहिपासत्थाइएहिं समं चउलहुगा चउरो, अहाच्छंदेहिं समं चउगुरुगा चउरो । सव्वे तवकालविसेसिता ॥

[भा.२०८८] समणुण्ण-संजतीणं, परिकम्मेऊण गणहरो देति ।

संजति-जोग्ग विधीए, अविधीए चउगुरु होति ॥

चू- संभोतियाणं संजतीणं उवधिं विहिणा संजतिपाउग्गं गणहरो परिकम्मेत्ता देतो य सुद्धो । अह अविधीए परिकम्मेत्ता देति तो चउगुरु ॥

[भा.२०८९] पासत्थि अन्नसंभोइणीण विहिणा उ अविहिणा गुरुगा ।

एमेव संजतीण वि, नवरि मणुण्णेसु वी गुरुगा ॥

चू- पासत्थादीहिं असंभोतिताहिं संजतीहिं संभोइयाहिं वा गिहत्यीहिं वा कारणे विधीए

अविधीए वा, निक्कारणे विधीए अविधीए वा उवधिं परिकम्मेति चउगुरुं तवकालविसिद्धं । एवं संजतीण वि संजतीहिं समाणं परिकम्मणं करेतीणं । संजतीओ पुरिसाण परिकम्मेउ न देति, न वा तेहिं समाणं परिकम्मेउं देति । अध परिकम्मेउं देति, तेहिं वा समाणं परिकम्मेति तो समणुण्णेषु वि चउगुरुगा तवकालविसिद्धा ॥

“परिकम्मेणे” ति गतं । इदानिं “परिहरणे” ति दारं । परिहरणा नाम परिभोगो । कारणे विधीए परिभुंजात ॥ १ ॥ कारणे अविधीए ॥ २ ॥ निक्कारणे विधीए ॥ ३ ॥ निक्कारणे अविधीए ॥ ४ ॥

[भा. २०९०] विधिपरिहरणे सुद्धो, अविहीए मासियं मणुण्णेषुं ।

विधि अविधि अन्नमासो लहुगा पुण होंति इतरेसुं ॥

चू- “मणुन्नेसु” ति संभोतितिसु समाणं पढमे भंगे उवकरणं परिभुंजतो सुद्धो, सेसेसु तिसु भंगेसु मासलहुं तवकालविसिद्धिं । अन्नसंभोइएसु समाणं उवकरणं परिभुंजति । चउसु वि मासलहुं तवकालविसेसियं । “इयरेसु” ति पासत्याइसु गिहीसु य समं उवकरणपरिभोगे चउसु वि चउलहुगा तवकालविसेसिया । अहाच्छंदेसु चउगुरुं तवकालविससियं ॥

[भा. २०९१] संजतिवग्ग गुरुगा, एमेव य संजतीण जतिवग्गे ।

नवरं संजतिवग्गे, जह जतिणं साहुवग्गम्मि ॥

चू- संजति-गिहत्थीहिं समाणं चउसु वि भंगेसु चउगुरुगा तवकालविसिद्धा । जहा संजयाण संजतीवग्गे भणियं एवं संजतीणं संजयवग्गे वत्तव्वं, नवरं-संजतीणं गिहत्थीहिं पासत्थीहिं संजतीहिं समाणं परिभोगविधी भणियव्वो, जहा संजयाण साधुवग्गे भणितं तहा भणियव्वं ॥

“परिहरण” ति दारं गतं । इदानिं “संजोयण” ति दारं-

[भा. २०९२] दस दुयए संजोगा, दस तियए चउक्कए उ पंचगमा ।

एक्को य पंचगमी, नवरं पच्छित्त-संजोगा ॥

चू- दस दुयसंजोया, दस तियसंजोया, पंच चउक्कसंजोया, एक्को पंचग-संजोगो । तत्थ दस दुअ संजोआ संभोतितो संभोतिएण समं उग्गमेण उप्पादणाए य सुद्धं उवहिं उप्पादेति । संभोतितो संभोइएण समं उग्गमेण एसणाए य सुद्धं उवधिं उप्पाएति ॥ २ ॥ एवं परिकम्मणा ॥ ३ ॥ परिहरणा ॥ ४ ॥ एते उग्गमं अमुयंतेण लद्धा । एवं उप्पायणं अमुयंतेहिं तिन्नि लब्भंति । एसणं अमुयंतेहिं दो लब्भंति । परिकम्मणपरिभोगे एक्को । एते सव्वे दसदुगसंजोआ ।

इदानिं तिय-संजोया भण्णंति - संभोतिओ संभोतिएण सह उग्गमउप्पादणेसणा सुद्धं उवहिं उप्पाएत्ति, एवं उग्गमउप्पायणपरिकम्मणाए वि ॥ २ ॥, उग्गमउप्पायण परिहरणाए वि ॥ ३ ॥ एवं उवज्जिऊण दस तिगसंजोगा भाणियव्वा । तहा पंच चउक्कसंजोगा भाणियव्वा । एगो य पंचगसंजोगो भाणियव्वो । एवं एते छव्वीसं भंगा ॥

एत्थ संभोइए समाणं सब्वत्थ सुद्धो । इदानिं अन्नसंभोतियातीहिं भाणियव्वं :-

[भा. २०९३] संजोय-विधि-विभागे, चउपडोयारो तहेव गमओ उ ।

समणुण्णाऽसमणुण्णा, इतरे एमेव इत्थी वि ॥

चू- संजोग एव विधि, उग्गमादिभेदमपेक्ष्य स विधिर्विकल्पो भवति । तस्य विभागे क्रियमाणे

छवीसं भंगा भवन्ति । एतेसु एक्के भंगे चउप्पडोयारो गमओ, जहा उग्गमदारो तथा विस्तरेणा-
त्रापि । संखेवेण- इदम आह -

“समण” ति । साधू, ते समणुण्णा अमणुण्णा, ‘इतरे’ गिहिपासत्थादि अहाच्छंदो य, एस
एक्को पडोयारो । पुरिसाणं इत्थीहिं बितिओ । एमेव इत्थीहिं वि दो गमा - इत्थीणं इत्थीहिं, इत्थीणं
पुरिसेहिं । एत्थ संजोगपच्छित्तं, जहा दुगसंजोगे जं उग्गमदोसे उप्पायणादोसे य एते दोवि दायव्वा,
एवं सेसभंगेसु वि संजोगपच्छित्तं ॥

“उवहि” ति दारं गयं । इदानिं “सुत्ते” ति दारं गयं । इदानिं “सुत्ते” ति दारं-

[भा.२०९४] वायण पडिपुच्छण, पुच्छणा य परियट्टणा य कधणा य ।

संजोग-विधि-विभत्ता, छट्टाणा होति उ सुतम्मि ॥

चू- संभोतितो संभोइयं विधिणा वाएति सुद्धो । अविधीए अनिसिज्जं अपात्रं पात्रं वा न
वाएति, एवं अविधीए वायंतस्स पच्छित्तं ॥ असंभोतिगो वा-

[भा.२०९५] अन्ने वायण लहुगो, पासत्थादीसु लहुग गुरुगा य ।

सट्टाणे इत्थीसु वि, एमेव-विवज्जए गुरुगा ॥

चू- अन्नं संभोइयं अविधिमागयं अनुवसंपण्णं वा वाएति मासलहुं, पासत्थादी गिही वा
वाएति चउलहुं, अहाच्छंदं वाएंत्स चउगुरुगा - एस एक्को पडोयारो - बितिओ इत्थीणं इत्थीवगे
एयं चेव पच्छित्तं जं पुरिसाणं सट्टाणे । विवज्जते गुरुगा । पुरिसाणं इत्थीवायणाए चउगुरुगा
ततिओ गमो । इत्थीणं पुरिसवायणाए चउगुरुगा चेव, चउत्थो गमो । वायणा गता । इदानिं
“पडिपुच्छणे” ति एत्थ वि चत्तारि - पडोयारा पायच्छित्ता भाणियव्वा । एवं “पुच्छणाए” वि
चत्तारि पडोयारा । “परियट्टणाए” वि चत्तारि पडोयारा । “अनुओगकहणाए” वि चत्तारि
पडोयारा । संजोग एव धि, सो छवीसतिभंगविभागेण विभत्तो, एत्थ वि चत्तारि पडोयारा ॥

इदानिं एतेसु वायणादिसु साववातं विशेषमाह-

[भा.२०९६] पडिपुच्छं, अमणुण्णे, वि देति ते वि यतओ पडिच्छंति ।

अन्नासती अमणुण्णीण देति सव्वाणि वि पदाणि ॥

चू- अमणुण्णे पडिपुच्छं देति, ते वि अमणुण्णा ततो पडिपुच्छं दिज्जंतं पडिच्छंति न दोषः ।
संजतीण जइ आयरियं मोत्तुं अन्ना पवत्तिनीमाती वायंति नत्थि, आयरिओ वायणातीणि सव्वाणि
एताणि देति न दोषः ॥

“सुत्ते” ति दारं गतं । इदानिं “भत्त-पाने” ति दारं-

[भा.२०९७] उग्गम उप्पायण एसणा य संभुंजणा निसिरणा य ।

संजोग-विधि-विभत्ता, भत्ते पाणे वि छट्टाणा ॥

[भा.२०९८] जो चेव य उवधिम्मि, गमो तु सो चेव भत्त-पाणम्मि ।

भुंजणवज्ज मणुण्णे, तिन्नि दिणे कुणति पाहुण्मं ॥

चू- जहा उवहिम्मि उग्गम-उप्पायण-एसणासु भणियं चउपडोयारं तथा इहापि भाणियवं
भुंजणमेगं दारं वज्जेउं । नवरं-आहारे पि अभिलावविसेसो । इदामिं “भुंजणे” ति दारं - समणुण्णो
समणुण्णेन समं भुंजंतो सुद्धो, समणुण्णे य तिन्नि दिने पाहुण्णं करेति, अह न करेति अविधीए

भुंजति अपरिहेण वा कृद्-क्खयाति-सहिएण समं भुंजति तो चउलहुं विसंभोगो य । अन्नसंभोइएण समं भुंजति मासलहुं, तस्स वि तिन्नि दिने पाहुण्णं करेति ॥ इमेण विधिणा-

[भा. २०९९] ठवणाकुले व भुंचति, पुव्वगतो वा वि अहव संघाडं ।

अविसुद्ध भुंजगुरुगा, अविगडितेणं च अन्नेणं ॥

चू- ठवणकुले वा भुंचति, सद्दाइ ठवणकुलेसु वा पुव्वगतो दव्वावेति, अहवा - संघाडयं देति । “अविगडियेणं च अन्नेणं” ति अह अन्नसंभोतिएण समं अनाभोतिए एगमंडलीए भुंजति तो मासलहुं तिन्नि वारा, परतो मासगुरुं विसंभोगे य । जो तं अविसुद्धं भुंजति तस्स चउगुरुगा । एवं जत्थ चउलहुगा तस्स तिन्नि वारा आउट्टंतस्स चउलहुं चेव, चउत्थवाराए चउलहुगा विसंभोगो य । जो त अविसुद्धं भुंजति तस्स चउलहुगा । एवं जत्थ चउगुरुं तत्थ आउट्टंतस्स तिन्नि वारा चउगुरुं चेव, चउत्थवाराए छल्लहुं । जो तं सुंभुंजति तस्स चउगुरुं । एवं सव्वतवारिहेसु वत्तव्वं ॥

[भा. २१००] समणि मणुण्णी छेदो, अमणुण्णी भुंजणे भवे मूलं ।

पासत्थे केयि छल्लहु, सच्छदेणं तु छगुरुगा ।

चू- समणीए मणुण्णाए समं एगमंडलीए भुंजति छेदो, अन्नसंभोतिणीए मूलं, पासत्थादि-गिहत्थेसु चउलहुयं, अहच्छंदे चउगुरुयं । केइ आयरिया भणंति-पसत्थाइगिहत्थेसु छल्लहुं, अहच्छंदे छगुरुं । जहा साधूण सपपक्ख-परपक्खेसु भणियं, एवं संजतीण वि सपक्ख-परपक्खेसु वत्तव्वं ॥

“भुंजणे” ति गतं । इदानिं “निसिरणे” ति दारं-

[भा. २१०१] समणुण्णस्स विधीए, सुद्धो निसिरंतो भत्त-पानं तु ।

अमणुन्नेतरसंजति, लहुओ लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- समणुण्णो संभोतितो, तस्स आसन्ना बलियविधीए निसिरंतो सुद्धो । “अमणुन्नेयर” ति पासत्थाती गिहत्था य, अहाछंदा संजतीओ य । जहा संखं पच्छित्तं-लहुओ लहुआए अधाच्छंदसंजतीसु गुरुगा । एवं संजतीण वि सपक्ख-परपक्खेसु निसिरणं पच्छित्तं च वत्तव्वं ॥

[भा. २१०२] भुंजण-वज्ज-पदाणं, कज्जे अणुण्णातु अधव थी-वज्जा ।

अन्ने भायण असती, इतरे व सति सढे वा वि ॥

चू- अन्नसंभोइयाईणं भुंजणपदं वज्जेऊणं अन्नेसु सव्वपदेसु असिवादी-कज्जेसु अणुण्णा, भोयणे वि अणुण्णा, कारणे इत्थीओ मोत्तूण । “अन्ने” ति अन्नसंभोतिया, तेसिं भायणस्स असतीए । कहं पुण भायणस्स असती होज्जा ? तेसु सिया अन्नसंभोतियाण साहूण सगासमागता तेसिं च भायणाणि भरियाणि ताहे ओहेणालोएत्ता एगट्टं भुंजति । “इतरे” नाम पासत्थातीहि तेहिं समं एरिसा चेव भायणाण असती होज्जा ते वा साधूहिं समं भुंजेज्ज ।

अहवा - एरिसा चेव भायणा असतीए अन्नसंभोइयाहिं सणं संखडीए उवड्डिया तत्थ तेन संखडित्तेण भोयणं सव्वेसिं निसट्टं, अन्नसंभोतियाति-भायणेसु गहियं “सढे वा वि” ति-सढा भणेज्ज - “उड्डेह भायणाणि” जाहे भागो दिज्जति । अहवा - अम्हेहिं समं भुंजह ते जाणंति न एते अम्हेहिं समं भुंजिहिंति, एयं भत्तपानं सव्वं अम्हं चेव होति, एते सढा नाऊणं भायणेसु वा गेण्हे एगट्टं वा भुंजे ॥

“भक्तपाने” ति गयं । इदानीं “अंजलिपग्गहे” ति दारं-

[भा.२१०३] वंदिय पणमिय अंजलि, गुरुगालावे अभिग्गह निसिज्जा ।

संजोग-विधि-विभक्ता, अंजलि पग्गहे वि छट्ठाणा ॥

[भा.२१०४] पणवीसजुत्तं पुण, होइ वंदणं पणमितं तु मुद्धेणं ।

हत्थुस्सेह नमो ति य, निसज्ज करणं च तिण्हट्ठा ॥

चू- पणवीसावसयजुत्तं वंदनं -

चउसिरं बारसावत्तं, दुपवेसं दुओणयं तिगुत्तं च ।

अहाजायं निक्खमेगं, वंदणयं पणवीसजुयं ।

मुद्धाणं सिरं ते पमाणकरणं भण्णति, एगेण वा दोहिं वा मउलिएहिं हत्थेहिं निडालसंढित्तेहिं अंजली भण्णति । भत्ति-बहुमाण-नेह भरितो सरभसं “नमो ँक्खमासमणाणं ति” तो गुरुआलावो भण्णति । निसज्जकरणं तिण्हट्ठा सुत्तपोरिसीए अत्थपोरिसीए ततिया आलोयण निमित्तं अवराहाल्लोयणा पक्खियाइसु वा एसा आभिग्गह-निसेज्जा भण्णति । एयाणि सव्वाणि संभोइयाणं अन्नसंभोइयाणं य संविग्गाणं करेत्तो सुद्धो ॥

पासत्थधाइयाणं करेति, संविग्गाणं न करेति तो इमं पच्छत्तं-

[भा.२१०५] इतरेसु होति लहुगा, संजति गुरुगा य जं च आसंका ।

सेसाऽकरणे लहुओ, लहुगा वत्थुं वा आसज्ज ॥

चू- इतरा पासत्थाइया गिहत्था य, तेसु वंदनं करेत्तस्स चउलहुं, जति संजतीणं वंदणं करेति तो चउगुरुगं, “जं च” ति अन्यच्च आसंका भवति किं मेहुणत्थी, अह कुवियं पसादेति । अहवा -जं च आसंकिते पच्छित्तं च पावति, संकिते इ, निस्संकिते मूलं । सेसाणं-संभोति-याअसंभोतिताणं संविग्गाणं वंदणस्स अकरणे मासलहुं, आयरियाति-वत्थुं वा आसज्ज चउव्विहं भवति-आयरियस्स वंदनं न करेति चउलहुं, उवज्जायस्स न करेति मासगुरुं, भिक्खुस्स मासलहुं, खुडुस्स भिन्न-मासो ॥

[भा.२१०६] अविरुद्धा सव्वपदा, उवस्सए होति संजतीणं तु ।

अतिगरपत्तगुरुम्मि य, बहिया गुरुगा य आणादी ॥

चू- साधु-उवस्सए पक्खियातिसु आगताणं संजतीणं वंदणातिया पदा सव्वे अविरुद्धा भवंति । अह बाहिं भिक्खादिगताओ वंदनादि करेत्ति तो चउगुरुगा आणादिया य दोसा संक्रातिया य । किं न पमाणेण विण्णवितो होज्ज ? सपक्खे पुण बहिनिग्गता वंदणाति-करेत्ति जह साहू साहूणं । संजोगे छव्वीसं भंगा ॥

“अभिग्गह-निसज्ज” ति गतं । इदानीं “दावणं” ति दारं-

[भा.२१०७] सेज्जोवहि आहारे, सीसगणाणुप्पदाणं सज्झाए ।

संजोग-विहि-विभक्ता, दवावणाए वि छट्ठाणा ॥

चू- सेज्जोवहि आहारो एते तिन्नि जहा णिसिरणद्वारे, सज्झाओ जहा सुत्तद्वारे ॥

सीसगणाणुप्पताणे ति अस्य व्याख्या-

[भा.२१०८] सीसगणम्मि विसेसो, अन्नेसु वि कारणे हरा लहुओ ।

इयरेसि देति गुरुगा, संजतिवग्गे य जो देति ॥

चू- सीसगणाणुप्पयाणं एक्के विसेसो, सेसा दो पूर्ववत् । “अन्ने”त्ति अन्नसंभोतिया, तेसु सुअ-वत्थाइयेहिं संगहं कातुं असत्तेसु एएण कारणेण देतो सुद्धो, इहर त्ति निक्कारणा सीसगणं देति तो मासलहुं, पासत्थादीण देति चतुगुरुगा, जति संजतिवग्गे संजतिं देति तस्स वि चतु-गुरुगं ॥

[भा.२१०९]समणी उ देति उभयं, जतीण जतो वि सिस्सिणी तीए ।

छंदनिकाय निमंतण, एगद्धा तत्थ वि तहेव ॥

चू- समणी संभोइयाण उभयं पि देति सुद्धा । उभयं पि नाम सीसं सीसिणिं । “जतो” त्ति-साधू, सो वि संभोतियाए संजतीए सिस्सिणिं देतो सुद्धो । “दावणं” ति गयं ।

इयाणिं “निकायणं” त्ति दारं- “छंदणं ति वा “णिकायणं” त्ति वा “निमंतणं” ति वा एगद्धं ॥

[भा.२११०] सेज्जोवहि आहारे, सीसगणाणुप्पाण सज्जाए ।

संजोग-विधि-विभत्ता, निकायणाए वि छट्ठाणा ॥

चू- जहेव दावणा-दारं, तहेव निकायणा-दारं पि अविसेसं भाणियव्वं ॥

निकायण त्ति गयं । इयाणिं “अब्भुट्ठाणे” त्ति दारं । तस्सिमाणि छट्ठाराणि-

[भा.२१११]अब्भुट्ठाणे आसण, किंकर अब्भासकरणं अविभत्ती ।

संजोग-विधि-विभत्ता, अब्भुट्ठाणे वि छट्ठाणा ॥

[भा.२११२]जह चेव य कित्तिकम्मे, तह चेव य होति किंकरो जाव ।

सव्वेसिं पि भुताणं, धम्मे अब्भासकरणं तु ॥

चू- अब्भुट्ठाणादिया - जाव - किंकरो एते तिन्नि दार जहा कित्तिकम्मं तहा वत्तव्वं । एत्थ पुण कित्तिकम्मं-वंदणं, तं च पज्जायवयणेण अंजलिपग्गहो भणिओ, आयरियस्स छंदं अणुवत्तत्ति - किं करेमि त्ति किंकरः, गिलाणस्स पाहुणयस्स य आगयस्स भणाति-संदिसह विस्सामणादि किं करेमि त्ति । अब्भासकरण त्ति दारं - अभ्यासे वर्तयति अभ्यासवर्ती, अभ्यासं करोतीत्यर्थः । सव्वेसिं पि चउव्विह-समण-संघातो जो सामत्ये करंतो सुद्धो अकरंतस्स पच्छित्तं विसंभोगो य ।

इदानिं “अविभत्ती दारस्स” इमं वक्खाणं-

[भा.२११३] भुंजण-वज्जा अन्ने, अविभत्ती इतर लहुग गुरुगा य ।

संजति थेर-विभत्ती, माता इतरीसु गुरुगा उ ॥

चू- एगद्धभोयणं मोत्तूण अन्नसंभोतितान वि अविभत्तिं करंतो सुद्धो, पासत्थाइगिहत्थेसु जइ अविभत्तिं करेति तो चउलहुगा, अहच्छंदे चउगुरुगा, संजतीण जा थेरी संविग्गा तीसे इमेरिसी अविभत्ती कायव्वा-तुमं मम माया वा भगिनी वा जारिसी, नाहं तुज्ज अप्पणो मायाए भइणीए वा विसेसं मण्णामि । “इयरीसु” त्ति पासत्थाइयासु गिहत्थीसु अविभत्तिं करेति चउगुरुगा, संविग्गासु तरुणिसजतीसु जइ अविभत्तिं करेति असुद्धभावितो चउगुरुगा, अह च सुद्धभावो करेति तो सुद्धो ॥ “अब्भुट्ठाणे” त्ति गयं । इयाणिं “कित्तिकम्मस य करणं” त्ति दारं ।

तस्स इमाणि छट्ठाराणि-

[भा.२११४] सुत्तायामसिरोणत, मुद्धाणं सुत्तवज्जियं चेव ।

संजोग-विधि-विभत्ता, छट्टाणा होंति कितिकम्मे ॥

[भा.२११५] सुत्तं कट्ठति वेट्ठो, उट्ठ-निवेसादि न तरती काउं ।
आयामे पुण वेट्ठो, करोति वितिओ ससुत्तपरो ॥

चू- जो साहू वाएण गहितो उट्ठेऊण निवेसिउं वा न सक्केति, हत्थावि से वातेण गहिता चालेऊण तरति, ताहे सो आवत्ते दाउं असत्तो णिविट्ठो चेव वंदणगसुत्तं अक्खलियादि प्रतिपदं कट्ठति । सुत्ते त्ति गत । इदानिं “आयाम” त्ति अस्य व्याख्या- आयामे पच्छद्धं । उट्ठेउं निवेसिउं वा अस्तो उवविट्ठो चेव आवत्ते ससुत्ते करेउं तरति । अहवा - पूर्वात् [अ] क्लिष्टतरो यस्मात् सं सूत्रानावर्तान् करो ॥

आयामे त्ति गतं । इदानिं “सिरोनय” ति दारं, अस्य व्याख्या-

[भा.२११६] रातिनिय-सारिअतरणं, सिरप्पनामं करोति ततिओ उ ।
महुरोगी आयामे, मुद्ध समत्ते ऽधव गिलाणो ॥

चू- कम्मि य गच्छे कस्स ति साहुस्स ओमरातिणिओ आयरिओ होज्ज, तेणं आयरिएणं मज्झिमए वंदणए रातिनियस्स वंदणं दायव्वं, तेन य रातिनिएणं सो आयरिओ वुत्तओ होज्ज - मा तुमं मम वंदणयं देज्जह, मा सेहा परिभविस्संति त्ति काउं, ताहे सो सिरेणं पमाणं करोति, सुत्तं उच्चारेंउं, सागारिए वा सुत्तं अनुच्चारेंऊणं सिरप्पनामं करोति । “अतरणे” त्ति-गिलाणो, सो वि एवं चेव । “सिरोणयं” ति गयं । इदानिं “मुद्धाणं” - समत्ते वंदणे जं आयरिओ पमाणं करोति एयं मुद्धाणं अह व असत्तो गिलाणो मुद्धमेव केवलं पनामेति, मुद्धाणं आवत्तं सूत्रादिवर्जिता मूर्ध्न एव केवला क्रिया इत्यर्थः ॥ “मुद्धाणं” ति गयं ।

इयाणिं “सुत्तवज्जिउं” ति अस्य व्याख्या- “महुरोगी आयामे” एस सब्वं उट्ठनिवेसावत्ताति करोति, महुरोगे सुत्तं उच्चारेंउं न सक्केति, मणसा पुण कट्ठति । छट्ठे वि “संजोगदारे” संजोगा भाणियव्वा ।

[भा.२११७] जह चेव ऽब्भुट्ठाणे, चउक्कभयमा तहेव कितिकम्मे ।

संजति संजयकरणे, न मुद्ध केई तु रयहरणं ॥

चू- जहा अब्भुट्ठाणदारे वुत्तं तहेव इहं पि । चउक्कभयणा नाम - संजता संजताणं । संजया संजईण । संजतीओ संजयाण । संजतीओ संजतीण । सपायच्छित्तं जहा कितिकम्मे वि तथा कायव्वमित्यर्थः । जत्थ संजतीओ संजयाण कितिकम्मं करेति तत्थ सब्वं उट्ठट्ठिता सुत्तावत्ताइ करेति, न मुद्धाणं ठिए रयहरणे पाडेंति । इह केयी आयरिया भणंति- उट्ठट्ठिता चेव रयोहरणे सिरे पनामेति, तं चेव तेसिं मुद्धाणं ॥

कितिकम्मकरणे त्ति गतं । इयाणिं “वेयावच्चकरणे” त्ति दारं-

[भा.२११८] आहार उवहि विभत्ता, अधिकरण-विओसणा य सुसहाए ।

संजोग-विहि-विभत्ता, वेयावच्चे वि छट्टाणा ॥

चू- अधिकरणं कलहो, तस्स विविधं ओसवणं विओसवणं ॥

[भा.२११९] ओसवणं अधिकरणे, सव्वेसु वि सेस जह उ आहारे ।

असहायस्स सहायं, कुसहाए वा जहा सीसे ॥

चू- तं अधिकरणं उष्णं सव्वेहिं उवसमियव्वं मोत्तुं गिहत्यो । सेसा आहार उवहि मत्तओ य जहा आहारे तहा वत्तव्वं, नवरं-तिन्नि मत्तया-उच्चारे पासवणे खेलमत्तओ य । “सुसहाय” ति अस्य व्याख्या-असहायस्स सहायं देति, कुसहायस्स वा सुसहायं देति । एवं जह सीसगणप्पदाणे तहा इमं पि दट्ठव्वं, नवरं-अज्जाणं सहायो वि दिज्जति पंथाइसु, जति न देति तो चउलहुं ॥ वेयावच्चे ति गतं । इदानिं “समोसरणे” ति दारं-

[भा. २१२०] वास उडु अहालंदे, साहारोग्गह पुहत्त इत्तरिए ।

वुह्वा वास समोसरणे, छट्ठाणा होंति पाविभत्ता ॥

चू- एत्थ नत्थि संजोगो, पूरेंति चेव छप्पया-वासा, उडु, अहालंदे ति, इत्तरीए, वुह्वावासे, समोसरणे । एते संजोगवज्जिया छप्पया । अहवा - आएसंतरेण इमे छप्पया ।

अहव - आएसंतरेण इमे छप्पया ।

[भा. २१२१] वास उडु अहालंदे, एते छिय होंति छप्पया गुणिता ।

साधारणोग्गहेणं, पत्तेगेणं तुभयकाले ॥

चू- वासोग्गहो, उडुबद्धोग्गहो, अहालंदोग्गहो, एते तिन्नि वि उडुबद्ध-वासाकाले साधारण-पत्तेगेण य दोहिं गुणिया छप्पया भवंति । इत्तरिओ वुह्वावासो समोसरणोग्गहो य एते उडुबद्धवासोग्गहेसु पइड्डा । अहवा - इत्तरिओ समोसरणोग्गहो य अहालंदे पइड्डा । वुह्वा वासो उडुबद्धवासोग्गहेसु पइड्डो । वासोग्गहो दुविधो - साधारणोग्गहो पत्तेगो य । एवं उडुबद्धोग्गहो वि, एवं अहालंदोग्गहो वि ॥

[भा. २१२२] पडिबद्धलंदि उग्गह, जं निस्साए तु तस्स तो होति ।

रुक्खादी पुव्वठिते, इत्तरि वुह्वा स ण्हाणादी ॥

चू- जे अहालंदिया गच्छपडिबद्धा तेसिं जो उग्गहो सो जं निस्साए आयरियं विहरति तस्स सो “उग्गहो” भवति । रुक्खाति-हेड्डिताण वीसमण्डा इत्तरिओ उग्गहो भवति । तत्थ जो पुव्वं अणुन्नावेउं ठितो तस्स सो उग्गहो । अध समगं अणुन्विउं ताहे साधारणो भवति । वुह्वावासोग्गहो जंघाबलपरिखीणस्स भवति । सो वि साधारण पत्तेगो भवति । समोसरणं ण्हाणं अनुयाणं पडिमाति-महि एतेसु साहू मिलंति तं समोसरणं । एत्थ पत्तेयो न भवति ॥

[भा. २१२३] साधारण-पत्तेगो, चरिमं उज्जित उग्गहो होति ।

गेण्हमदेताऽऽरुवणा, सच्चित्ताचित्तनिष्फण्णा ॥

चू- आइल्ला पंच दुविधा - साधारणा होज्ज, पत्तेगा वा । चरिमो नाम समोसरणं, तत्थ उग्गहो नत्थि, तत्थ वसहीए उग्गहमग्गणा, वसही साधारणा पत्तेया वा, एतेसु उग्गहेसु आउट्टियाए अनाभव्वं गेण्हंताणं अनाभोगेण वा पुव्वोग्गहियं अदेताणं “आरुवण” ति-पच्छित्तं भवति । तं सच्चित्ताचित्तनिष्फण्णं, अचित्ते उवहि-निष्फण्णं, सचित्ते चउगुरुं, आएसेण अणवट्ठो ॥

[भा. २१२४] समणुण्णमणुण्णे वा, अदितऽनाभव्वगेण्हमाणे वा ।

संभोग वीसु करणं, इतरे य अलंभे य पेळ्ळति ॥

चू- संभोतितो जो अणाभव्वं गेण्हति गहियं वा न देति सो संभोगातो वीसुं पृथक् क्रियते । असंभोइओ वि अनाहव्वं गेण्हति, गहियं वा न देति, जेसिं सो संभोइओ ते तं विसंभोगं करेति ।

“इयरे” त्ति-पासत्याती, तेसिं नत्थि उग्गहो, अनुग्गहे वि पासत्याइयाण जति खुड्डुं खेत्तं अन्नओ य संविग्गा संथरंता पेळ्ळंति तत्थ सचित्ताचित्तनिप्फण्णं । अह पासत्यादियाण बित्थिण्णं खेत्तं, ते य न देंति, अन्नतो य असंथरता, ताहे संविग्गा पेळ्ळं त्ति, सचित्ताइयं च गेण्हंता सुद्धा ॥

समोसरणे त्ति दारं गतं । इदानिं सण्णिसेज्जत्तिदारं-

[भा.२१२५] परियट्ठणानुओगो, वारण पडिच्छणा य आलोए ।

संजोग-विधि-विभत्ता, सण्णिसेज्जे वि छट्ठाणा ॥

[भा.२१२६] सण्णिसेज्जो व गतो पुण, तग्गतेण परियट्ठणे हवति सुद्धो ।

अन्नेन होति लहुओ, इतरे लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- दोन्नि आयरिया संभोतिया सघाडएण परियट्ठंति, पत्तेयं निसेज्जगता सुद्धा, तग्गएण निसिज्जागतेणेत्यर्थः । अह अन्नसंभोतिएण तो मासलहुं भवति । “इतरेहिं” त्ति पासत्याइएहिं गिहत्थेहिं य समं तो चउलहुं । अहाच्छंदहत्थीहिं संजतीहिं च समं निक्कारणे परियट्ठेति चउगुरुं । संजतीण वि इत्थीपुरिसेसु एयं चेव भाणियव्वं ॥

“परियट्ठणे” त्ति गतं । इदानिं “अनुओगे” त्ति दारं-

[भा.२१२७] अनिसेज्जा अनुओग, सुणेंति लहुगा उ होंति देंते य ।

वागरण निसेज्जगतो, इतरेसु वि देंतं सुद्धो तु ॥

चू- अक्ख-निसेज्जाए विणा अनुओगं कहेतस्स सुणेंतस्स य चउलहुगा । संजतीण अक्ख णिसेज्जा नत्थि । सेसं विधिं करेति । इयाणिं “वागरणे” त्ति पृष्टः सन् व्याकरोति” “वागरणं” पच्छद्धं । इतरे नाम पासत्यादी, अपिशब्दात् गिहत्थाण वि गिहत्थीण वि संजतीण वि देंतो असुद्धो ॥

“पडिपुच्छणालोए” त्ति दो दारा एगद्धं वक्खाणेत्ति-

[भा.२१२८] जो उ निज्जोवगतो, पडिपुच्छे वा वि अह व आलोवे ।

लहुया य विसंभोगो, समणुण्णो होति अन्नो वा ॥

चू- निसज्जाए उवविट्ठो निसज्जोवगतो भवति, जति सुत्तमत्थं वा पडिच्छति अहवा - णिसेज्जोवविट्ठो आलोयणं देति तस्स मासलहुं । अणाउट्ठंतो य विसंभोगो कज्जति । समणुण्णो वि जो उवसंपन्नो सो, विसंभोगी कज्जति । अहवा - जेसिं सो संभोतिगो से विसंभोगं करेति ।

इदानिं “संजोगो” त्ति छट्ठं दारं जहा संभवं भाणियव्वं । सण्णिसेज्ज त्ति गतं । इयाणिं कहाए पबंधणे” त्ति दारं-

[भा.२१२९] वादो जप्प वितंडा, पइन्नग-कहा य निच्छय-कहा य ।

संजोग-विहि-विभत्ता, कध-पडिबंधे वि छट्ठाणा ॥

[भा.२१३०] वादं जप्प वितंडं, सच्चेहि वि कुणति समणि-वज्जेहिं ।

समणीण वि पडिकुट्ठा, होंति सपक्खे वि तिण्हि कहा ॥

चू- मतमभ्युपगम्य पंचावयवेन त्र्यवयवेन वा पक्ष-प्रतिपक्षपरिग्रहात् छलजातिविरहितो भूतार्थान्वेषणपरो वादः । परिगृह्य सिद्धान्तं प्रमाणं च छल-जाति-निग्रह-स्थानपरं भाषणं यत्र जल्पः । यत्रैकस्य पक्षपरिग्रहो, नापरस्य, दूषणमात्रप्रवृत्तः स वितंडः । साधू वादं जल्पं वितंडं वा

एता तिन्नि वि कहा समणीवज्जेहिं असंभोतियातीहि सव्वेहिं अन्नति-तित्थएहिं वि समं करेति । समणीण समणीओ सपक्खो, तेहिं वि समाणं तिन्नि-वाद-जल्प-वितंड-कहा य पडिकुट्टा प्रतिषिद्धा इत्यर्थः ।

[भा. २१३१] उस्सगा पइन्न-कहा य, अववातो होति निच्छय-कथा तु ।

अहवा ववहारणया, पइन्नसुद्धा य निच्छइगा ॥

चू-उस्सगो पइन्नकहा भन्नति, भववातो निच्छयकहा भण्णति । अहवा-नेगम-संगह-वव-हारेहिं जं कहिज्जति सा पइण्णकहा, रिजुसुत्तादिएहिं सुद्धणएहिं जं कहिज्जति सा निच्छयकहा ॥ एस बारस विहो ओहो । इमो विभागो-

[भा. २१३२] बारस य चउव्वीसा, छत्तीसऽडयालमेव सट्ठी य ।

बावत्तरी विभत्ता, चोयालसयं तु संभोए ॥

चू-सव्वे बावत्तरी तिगादिएहिं गुणिया इमं भवति-

[भा. २१३३] दो चेव सया सोला, अट्ठासीया तहेव दोन्नि सया ।

तिन्नि य सट्ठिसयाइं, चत्तारि सया य बत्तीसा ॥

चू-जहा बारस दुगातिएहिं गुणिया इमं भवति-

[भा. २१३४] बारस य चउव्वीसा, छत्तीसऽसडयालमेव सट्ठी य ।

बावत्तरि छग्गुणिया, चत्तारि सया तु बत्तीसा ॥

चू-तहा बावत्तरीवि दुगादिएहिं गुणिया पज्जंते छग्गुणिया चत्तारि सया तु बत्तीसा भवति ।

[भा. २१३५] एतेसिं तु पदाणं, करणे संभोग अकरणे इतरो ।

दोहि विमुक्के चउवीस होति तस्सहिते इतरो उ ॥

चू- एतेसिं ओहसंभोतियपदाण दुगमाइगुणकारुप्पण्णाण विभागपदाण जहुत्ताण करणे संभोगो, अकरणे पुण “इतरे” ति विसंभोग इत्यर्थः । इयाणि दुगातिगुणकारसरूवं भण्णति - “दोहिं” पच्छद्धं । ते चेव बारस दोहिं रागदोसविप्पमुक्कस्स चउव्वीसतिविधो संभोगो भवति, तेहिं चेव सहितस्स चउव्वीसतिविधो विसंभोगो भवति ॥

[भा. २१३६] नाणादी छत्तीसा, चउक्कसायविवज्जितस्स अडयाला ।

संवर सट्ठि दुत्तरि, छहि अहव त एव छद्वारा ॥

एवं नाण-दंसण-चरित्तेहि तिहिं गुणिता बारस छत्तीसतिविधो संभोगो भवति । अन्नाणादिएहिं तिहिं छत्तीसतिविधो विसंभोगो भवति । चउक्कसायावगयस्स चउग्गुणा बारस अडयालीसतिविधो संभोगो, सो चेव चउक्कसायसहियस्स विसंभोगो । संवरो पंचमहव्वयाति, तेहिं गुणिया सट्ठी । रातीभोयणसहितेहिं छग्गुणिया बारस बावत्तरी भवति । अथवा-उवधिमातिया त एव बारसदारा एक्केक्कं छव्विधं, ते मिलिया बावत्तरी भवति जहा बारस दुगातिएहिं गुणिया ॥ एवं-

[भा. २१३७] बावत्तरिं पि तह चेव, कुणसु रागादिएसु संगुणितं ।

अकप्पादि छहि पदेहिं, चत्तारि सया उ बत्तीसा ॥

चू-अकप्पो, आदिसद्दातो गिहिभायणं, पलियंक निसेज्जा, सिणाणं, सोभकरणं । अहवा-अकप्पच्छक्कं, आदिसद्दातो वयच्छक्कं कायच्छक्कं च । एतेसिं अन्नतरेण छक्केण गुणिया बावत्तरि,

चत्तारि सता बत्तीसा भवन्ति ॥

“आहे” त्ति दारं गतं । इदामि “अभिग्गहे” त्ति दारं-

[भा.२१३८] अभिग्गहसंभोगो पुण, नायव्वो तवे दुवालसविधम्मि ।

दानग्गहेण दुविधो, सपक्खपरपक्खतो भइतो ॥

चू- अभिराभिमुख्येन अहो अभिग्गहो, सो वि तवे दुवालसविधे जहासत्तीए अभिग्गहो घेतव्वो, सत्तिं परिहावेमाणस्स पच्छित्तं । इदानिं “दानग्गहेण” त्ति दारं- दानग्गहेण दुविधो संभोगो - सपक्खे परपक्खे य । एत्थ चउक्को भंगो - दानं गहणं, एत्थ संभोतिता । दानं नो गहणं, एत्थ संजतितो । नो दाणं गहणं, एत्थ गिहत्था । नो दानं नो गहणं, एत्थ पासत्थाती । पढम-बितिया सवक्खे, ततितो परक्खे । चउत्थो संभोगं पति सुण्णो ॥

दानग्गहेण त्ति दारं गतं । इदानिं “अनुपालन” त्ति दारं-

[भा.२१३९] अनुपालन-संभोगो, नायव्वो होति संजतीवग्गे ।

उववाते संभोगो, पंचविधुवसंपदाए तु ॥

चू- खेतोवहिसेज्जाइएसुं खेतसंकमणेषु य संजतीओ विधीए अनुपालेयव्वातो । इदानिं “उववाते” त्ति पच्छद्धं - उववातो उवसंपज्जणं, उवसंपताए संभोगो भवति ॥

सा य उवसंपया इमा पंचविधा-

[भा.२१४०] सुत सुह-दुक्खे खेत्ते, मग्गे विनए य होइ बोधव्वो ।

उववाते संभोगो, पंचविगप्पो भवति एसो ॥

चू- सुत्तत्थाण निमित्तं उवसंपया सुतोवसंपया । सुहदुक्खोवसंपया घाउविसंवादादिएहिं अहिडक्कातीहिं वा आगंतुगेहिं बहुं पच्चवायं माणुस्सं जाणिकुण अन्नतरेण मे रोगातंकेण वाहियस्स ममेते वेयावच्चं काहिंति, अहं पि एतेसिं करिस्सामि अतो असहायो गच्छे उवसंपयं पवज्जति । एस सुहदुक्खोवसंपया ।

एक्कस्स आयरियस्स बहुगुणं खेत्तं तमण्णो आयरिओ जाणिकुण अणुजाणावेऊण तस्स खेत्ते ठायति एस खेतोवसंपया । दुवे आयरिया आणंदपुरातो महुरं गंतुकामा ताण एक्को देसितो एक्को अदेसितो । देसिओ अप्पणो पुरिसकारेण पत्थिओ । अदेसिओ विसण्णो, देसियं भणाति - अहं तुप्पभावेण तुमे समाणं महुरं गच्छे । देसितो तस्सोवसंपण्णस्स मग्गाणुरूवं उवएसं पयच्छति, एस मग्गोवसंपदा गया ।

सुरद्धाविसए दवे आयरिया, एगो तत्थ वत्थव्वो, सो आगंतुगस्स सुगमं-दुग्गमे मग्गे सुविहारे य खेत्ते सव्वं कहेति, सचित्ताइयं उप्पणं सव्वे तेण वत्थव्वस्स णिवेदियव्वं, एस विणओव-संपदा । एस पंचविधो उववायसंभोगो ॥

“उववाते” त्ति दारं गतं । इदानिं “संवासे” त्ति दारं-

[भा.२१४१] संवासे संभोगो, सपक्ख-परपक्खतो य नायव्वो ।

सरिकप्पेषु सपक्खे, परपक्खम्म गिहत्थेषु ॥

चू- संवास-संभोगो दुविधो-सपक्खे परपक्खे य, सरिसो कप्पो जेसिं ते सरिसकप्पा संभोतिया इति यावत् । सपक्खे सरिसकप्पेषु संवासो, न अन्नसंभोतिआइसु, परपक्खे गिहत्थेषु संवासो ॥

इदानीं एतेषु चैव अभिग्राहातिः पच्छितं । तवे सति परिहरंतस्स इमं पच्छितं । तवे सति परिहरंतस्स इमं पच्छितं-

[भा. २१४२] पक्खिय चउवरिसे वा, अकरणे आरोवणा तु सति विरिए ।

सेसतवस्स अकरणे, लहुगो अमणुण्णता चैव ॥

चू- पक्खिए चउत्थं न करेति, चउत्थं चैव पच्छितं । चाउम्मासिए छट्ठं न करेति, तं चैव पच्छितं । संवच्छरे अट्ठमं न करेति, अट्ठमं चैव पच्छितं । सेसो तवो आवकहिगमणासगं भोत्तुं बारसविहो तं न करेति मासलहुं, अनाउट्ठंते य अमणुण्णया असंभोगो ॥

दानगहणे इमं ।

[भा. २१४३] चउभंगो दानगहणे, मणुण्णे पढमो तु संजती वितिओ ।

गिहिएसु होति ततिओ, इयरेसु तु अंतिमो भंगो ॥

चू- गतथा । अन्नसंभोतिः तिसु भंगेसु मासलहुं । गिहत्थ पासत्थाइयाणं तिसु भंगेसु चउलहुं । अहाच्छंदं पडुच्च तिसु वि भंगेसु चउगुरुगं । पढम-ततिः तिसु संजतिं पडुच्च चउगुरुगं ॥

अनुपालनं पडुच्च इमं-

[भा. २१४४] अविधी अनुपालेते, अनाभवंतं व दंतगेण्हंते ।

पच्छित्त वीसुकरणे, पच्छाऽऽउट्ठं व संभुंजे ॥

चू- संजतीओ अविधीए अनुपालेति अनाभव्वं च तेसिं देति, जहा रयहरणं दंडियं सघिटयं वा लाउयं सविसाणं वा भिसियं, तेसिं वा हत्थाओ गेण्हति चउगुरुगं पच्छित्तं । अनाउट्ठंतस्स वीसुकरणं, पुणो वा आउट्ठं संभुंजे ॥

इदानीं उववाते-

[भा. २१४५] संभोगमन्नभोइए, व उववाततो उ संभोगो ।

संवासो तु मणुण्णे, सेसे लहु लहुग गुरुगा य ॥

चू- संभोतितो पवसितो पच्चागओ आलोयणउववातेण संभोगो, अन्नसंभोतिओ वि आलोयणं दंतो उवसंपज्जति । संभोतितो अनालोइयं उवसंपज्जावंतस्स मासलहुं, विसंभोगो य ।

अहवा - “अनाभव्वं दंतो गेण्हंति” ति एवं वयणं एत्थ उववाते दट्ठव्वं, सचित्ताचित्तनिष्फणं पायच्छित्तं दायव्वं ।

इदानीं “सवासे” ति पच्छद्धं - संभोइओ संभोइएसु वसंतो सुद्धो । “सेस” ति अन्नसंभोतियादिया अन्नसंभोतिः तिसु मासलहुं, पासत्थाति-गिहीसु चउलहुगं, अहाच्छंदं संजतीसु य चउगुरुगा । संजतीण वि एवं चैव, सरिसवग्गे विसरिसवग्गे य वत्तव्वं । एस ओहातिः एहिं संवास-पज्जवसाणेहिं छहिं दारेहिं संभोगविही भणितो ॥

[भा. २१४६] जस्सेतेसंभोगा, उवलद्धा अत्थतो य विन्नाया ।

निज्जूहितुं समत्थो, णिज्जूढे यावि परिहरितुं ॥

चू- सुत्तपदेहिं उवलद्धा अत्थावधारणे य विन्नाया सो परं सीदंतं निज्जूहिउं समत्थो, अप्पणा निज्जूढं परेण वा निज्जूढं परिहारितुं समत्थो भवति ॥

[भा.२१४७] सरिकप्ये सरिच्छंदे, तुल्लचरित्ते विसिद्धतर ए वा ।

कुव्वे संथव तेहिं, नाणीहि चरित्तगुतेहिं ॥

चू- थेरकप्पियस्स थेरकप्पिओ चव सरिसकप्पो, दव्वादिएहिं अभिग्गहेहिं सरिसच्छंदो दुडुव्वो, सामायिचरित्तिणो सामायियचरित्ती तुल्ल-चरित्ती अण्णवसाणविसेसेण वा संजमकंडएसु विसिद्धतरो, एरिसेहिं समाणं संथवो संवासो नाणीहिं । चरित्तेण गुत्ता, चरित्ते वा गुत्ता, ते चरित्त-गुत्ता ॥

[भा.२१४८] सरिकप्ये सरिच्छंदे, तुल्लचरित्ते विसिद्धतर ए वा ।

आदेज्ज भत्तपानं, सएण लाभेण वा तुस्से ॥

चू- एरिसेण साहुणा भत्तपानं आनीय आताए-आत्मीयेन व लाभेन तुष्ये, न हीनतरसत्कं गुण्हे ॥

किं चान्यत्-

[भा.२१४९] ठित्तिकप्पम्मि दसविहे, ठवणाकप्ये य दुविधमन्नयरे ।

उत्तरगुणकप्पम्मि य, जो सरिकप्पो स संभोगो ॥

चू- आचेल्लक्कुद्धेसिय, सेज्जातर-रायपिंड-कित्तिकम्मे । वयजेड्ड-पडिक्कमणे, मासं पज्जोसवणकप्ये" । एयम्मि जो दसविधे ठियकप्ये ठित्तो । दुविधो य ठवणाकप्यो - सेहठवणाकप्यो-अट्टारसपुरिसेसुइत्यादि । अकप्पठवणाकप्यो 'वयच्छक्क-कायच्छक्क' इत्यादि, नासेवतत्यर्थः ।

जो एयम्मि दुविधे ठित्तो; पिंडस्स जा विसोही इत्यादि, एयम्मि उत्तरगुणे कप्यो जो सरिसकप्पो; स संभोगो भवति इति ॥

एस संभोगो सप्पभेओ वण्णिओ । एस य पुव्वं सव्वसंविग्गाणं अट्टभरहे एक्क संभोगी आसी, पच्छा जाया इमे संभोइया इमे असंभोइया । शिष्य आह - किं कारणं एत्थ ?

आयरिओ - इमे उदाहरणे कप्ये उदाहरति-

[भा.२१५०] अगडे भातुए तिल तंडुले य सरक्खे य गोणि असिवे ।

अविणट्ठे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

चू- अगड-पयस्स वक्खाणं-

[भा.२१५१] आगंतु तदुत्थेण व, दोसेण विणट्ठे कूवे ततो पुच्छा ।

अविनट्ठे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

चू- एगस्स नगरस्स एक्काए दिसाए बहवे महुरोदगा कूवा । तत्थ य केई कूवा आगंतुय तदुत्थेहिं दोसेहिं दुट्ठोदगा जाता । आगंतुण तया विसातिणा, तदुत्थेण खार-लोण-विस-पानियसिरा वा जाता । तत्थ य केसुइ कूवेसु पाणियं पिज्जमाणं कुट्ठादिणा सरिरं सदूसणकरं भवंति ।

केइ ण्हाणाइसु अविरुद्धा । केति ण्हाणाइसु वि विरुद्धा ।

एतद्वोसदुट्ठे नाउं बहुजनो एगादि वारेति । आनिए य कओ आनियंति पुच्छा । जति निद्वोसं तया परिभुंजति । अह सदोसं जइ जाणंतेण आनियं ताहे तओ वा वाराओ फेडिज्जति तज्जि-ज्जति य ।

अह अजाणंतेणं तो वारिज्जति, मा पुणो आमिज्जासि । एवं असंभोतिया वि केति चरित्त-सरिर-उत्तरगुण-दूसगा केति चरित्त-जीविय-ववरोवगा, केति संफास-परिभोगिणो, केति पुण

संफासओ वि वज्जिता ।

जाव य अविणट्टपाणिया ताव पुच्छा वि नासी ॥

“भाउय” पयस्स वक्खा-

[भा. २१५२] भोइयकुलसेविआओ दुस्सीलेक्के उ जाए ततो पुच्छा ।

एमेव सेसएसु वि, होइ विभासा तिलादीसु ॥

चू- दो कुलपुत्ता भायारो रन्नो भयरहिया सेवगा सव्वावारियप्पवेसा । तेसिं कणिट्ठेण अंतपुरे अनायारो कओ । तस्स पवेसो वारिओ । जेट्ठो वि तद्देसेण रन्न अनिवेइते पवेसं न लहति । रन्ना पुच्छिज्जति-जेट्ठो, कनिट्ठो ? जेट्ठो त्ति कहिते पविसति । पुव्वं एसा पुच्छा नासी ।

एवं संभोइया वि, उवनयविसेसो भाणियव्वो ।

एवं सेसेसु वि तिलादिएसु विसेसा कता । पुव्वं सव्वावणेसु तिला अब्भतिया विक्कायंता ततो एणेण वाणिएण पूतिता पागडिया, ततो पभित्तिं पुच्छा पयट्ठा । एवं तंडुलेसु वि ।

एगम्मि गामे एगो गोवग्गो असिवग्गहितो जाओ । पुव्वं ततो गामाती आनीयासु गोणीसु नासी च्छा । पच्छा तम्मि गामे असिवग्गहिय त्ति पुच्छा पयट्ठा ।

एवं साहम्मिओ वि परिक्खिउं परिभुंजियव्वो ॥ इमा परिक्खा-

[भा. २१५३] साधम्मत्त वेधम्मत्त, निधरिस-भाणे य कूवे य ।

अविणट्ठे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

चू- समाणधम्मता साहम्मता, तं नाऊणं परिभुंजति । विगयधम्मो वेधम्मता, तं वेधमत्तं नाऊणं न परिभुंजति । यथा सुवण्णं निग्घरिसे परिक्खिज्जति एवं अन्नायसीलस्स भायणेण परिक्खिज्जइ । भायणस्स तलं न घृष्टं, उवकरणं वा अविधीए सिव्वितं दीसति, तथा आलएण विहारेण इत्यादि, एवमाइएहिं सीयंतो नज्जति ।

“तहेव कूवे य” त्ति-जहा कूवाती नाउं परिहरिया एवं एसो वि परिक्खिउं परिहरिज्जति । पुव्विं पुण “अविणट्ठे” पच्छद्धं; पूर्व आसीदित्यर्थः ॥

“सभोगपरूवणं” त्ति मूलदारं गतं ।

इदानिं सिरिधर सिव पाहुडे य संभुत्ते त्ति अस्य व्याख्या-

सीसो पुच्छति -

कतिपुरिसजुगे एक्को संभोगो आसीत् ? कम्मि वा पुरिसे असंभोगो पयट्ठो ? केन वा कारणेण ?

ततो भणति-

[भा. २१५४] संपत्ति-रन्नुप्पत्ती सिरिधर उज्जाणि हेट्ठ बोधव्वा ।

अज्जमहागिरि हत्थिप्पभित्ती जाणह विसंभोगो ॥

चू- वद्धमाणसामिस्स सीसो सोहम्मो । तस्स जंबुनामा । तस्स वि पभवो । तस्स सेज्जं भवो । तस्स वि सीसो जसभदो । जस भदसीसो संभूतो । संभूयस्स थूलभदो । थूलभदं जाव-सव्वेसिं एक्कसंभोगो आसी ।

थूलभदस्स जुगप्पहाणा दो सीसा-अज्जमहागिरी अज्जसुहत्थी य । अज्जमहागिरी जेट्ठो ।

अञ्जसुहृत्थी तस्स सङ्घियरो ।

थूलभद्रसामिणा अञ्जसुहृत्थिस्स नियओ गणो दिन्नो । तथा वि अञ्जमहागिरी अञ्जसुहृत्थी य पीतिवसेण एक्कओ विहरंति । अन्नया ते दो वि विहरंता कोसंबाहारं गता । तत्थ य दुब्भिकखं ।

ते य आयरिया वसहिवसेण पिहप्पिहं ठियाणं एगम्भि व सेट्टिकुले साधूहिं मोयगादि खज्जगविहाणं भत्तं च जावतियं लद्धं ।

एगो रंको तं साहुं दद्धं ओभासति । साहूहिं भणियं - अन्हं आयरिया जाणगा, न च सक्केमो दाउं । सो रंको साधुपिट्ठतो गंतुं अञ्जसुहृत्थि ओभासति भत्तं । साहूहिं वि सिट्ठं - अन्हं वि एतेण ओभासिता आसीत् । अञ्जसुहृत्थी उवउत्तो पासति - पवयणाधारो भविस्सति ।

भणितो - जति निक्खमाहि । अब्भुवगतं । नक्खंतो सामातियं कारवेत्ता जावतियं समुदानं दिन्नं, तद्दिनरातीए चेव अजीरतो कालगओ ।

सो अवत्तसामातिओ अंधकुमारपुत्तो जातो ।

“तस्स उप्पत्ती”-

चंदगुत्तस्स पुत्तो बिंदुसारो । तस्स पुत्तो असोगो । तस्स पुत्तो कुणालो । तस्स बालत्तणे चेव उज्जेनी कुमारभुत्ती दिन्ना । ताहे वरिसे वरिसे दूओ पाडलिपुत्तं असोगरन्नो पयट्टेइ ।

अन्नया असोगरन्ना चित्तियं - इदानिं कुमारो धणुवेइयाण कलाण जोग्गो ।

ततो असोगरन्ना सयमेव लेहो लिहिओ - “इदानिं अधीयतां कुमारः कलाइ” ति लिखिता रन्नो अनाभोगेण कुमारस्स य कम्मोदएण भवियव्वयाए अगारस्स उवरिं बिंदू पडिओ ।

केति भणंति - “राया लिहिउं असंवत्तियं लेहं मोत्तुं वच्चाधरे पविट्ठो, एत्थंतरे य मातिसवत्तीए अणुव्वाएउं अगारस्स बिंदू कतो” ।

रन्ना पच्चागतेण अवायित्ता चेव संवत्तितो, बाहि रन्ना नामंकिओ मुद्दिओष उज्जेनी नीतो । लेहगो वाएत्ता तुण्हिक्को ठितो । कुमारेण सयमेव वातिओ । कुमारेण चित्तितं - जइ रन्नो एवं अभिप्पेयं पीती वा तो एवं कज्जति । अन्हं य मोरियवंसे अपडिहता आणा । नाहं आणं कोवेमि । सलागं तावेत्ता सयमेव अक्खीणि संजिताणि । रन्नो जहावत्तं कहियं, अंधीकयो ता किमंधस्स रज्जेण ।

एगो से गामो दिन्नो । तंमि गामेअच्छंतस्स कुणालकुमारस्स सो रंको घरे उप्पन्नो । निवत्ते बारसाहे “संपत्ती” से नामं कतं ।

सोय कुणालो गंधव्वे अतीव कुसलो । ताहे सोय अणायचज्जाए याति, सामंत-भोतियकुलेसु गायति । अतीव जणो अक्खित्तो । असोगरन्ना सुयं, आणितो जवनियंतरितो गायति ।

राया आउट्ठो भणाति - किं देमि ? तेण भणियं -

चंद्रगुत्त-पपुत्तोउ, बिंदुसारस्स नत्तुओ । असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायति कागिणिं ॥

रन्ना भणियं - थोवं ते जाइत्तं, मंतीहिं भणियं - बहुतं जातितं । कहं ? रज्जं कागिणी भण्णाति ।

रन्ना भणियं - किं ते अंधस्स रज्जेण ? तेण भणितं-पुत्तो मे ।

रन्ना भणियं-संपत्ति पुत्तो वि ते ।

अन्ने एत्थ नामकरणं भणंति - उज्जेणी से कुमारभोत्ती दिन्ना । तेण सुरड्ढविसओ अंधा दमिला य उयविया । अन्नया आयरिया पतीदिसं (?) जियपडिमं वंदिउं गताओ । तत्थ रहाणुजाणे रन्तो घरे रहो परिअंचति, संपतिरन्ना ओलोयणगतेण 'अज्जसुहत्थी' दिट्ठो । जातीसरणं जातं ।

आगओ पाएसु पडिओ । पच्चुट्ठिओ विणओणओ भणति - भगवं ! अहं ते कहिं दिट्ठो ? सुमरह ।

आयरिया उवउत्ता - आणं दिट्ठो तुमं मम सीसो आसि । पुव्वभवो कहितो । आउट्ठो । धम्मं पडिवन्तो ।

अतीव परोप्परं नेहो जाओ । तत्थ य महागिरी सिरिघराययणे आवासितो । अज्जसुहत्थी सिवघरे आवासितो । ततो राया अभिक्खं अभिक्खं अज्जसुहत्तइं पज्जुवासति पवयणभत्तीए अप्पणो विसए जणं-पिंडेतूणं भणाति - तुब्भे साधूणं आहारातिपायोगं देह । अहं भे मोल्लं देहामि ।

अज्जसुहत्थी सीसाणुरागेण साहू गेण्हमाणे सातिज्जति, नो पडिसेहेति ।

तं अज्जमहागिरी जाणित्ता अज्जसुहत्थिं भणाति - अज्जो ! कीस रायपिंडं पडिसेवह ?

तओ अज्जसुहत्थिणा भणियं - जहा राया तथा पया, न एस रायपिंडो । तेल्लिया तेल्लं, घयगोलिया घयं, दोसिया वत्थाइं, पूइया भक्खभोज्जे देंति, एवं साहूणं सुभविहारे । अज्जमहागिरी माति त्ति काउं अज्जसुहत्थिस्स कसाति-तो । एस सिस्सानुरागेण न पडिसेहेति ।

ततो अज्जमहागिरी अज्जसुहत्थिं भणाति - अज्जप्पभित्तिं तुमं मम असंभोतिओ । एवं "पाहुडं" कलह इत्यर्थः ।

ततो अज्जसुहत्थी पच्चाउट्ठो मिच्छादुक्कडं करेति, न पुणो गेण्हामो । एवं भणिए संभुत्तो । एत्थ पुरिसे विसंभोगो उप्पन्तो । कारणं च भणियं ।

ततो अज्जमहागिरी उवउत्तो, पाएण "मायाबहुला मणुय" त्ति काउ विसंभोगं ठवेति ॥

"सिरिघर-सिव-पाहुडे य संभुत्ते" ति दारं गतं ।

इदानि "दंसणे" त्ति दारं-

[भा. २१५५] सद्वहणा खलु मूलं, सद्वहमाणस्स होति संभोगो ।

नाणम्मि तदुवओगो, तहेव अविसीयणं चरणे ॥

चू- सद्वहणं देरिसणं, तं मोक्खमग्गस्स मूलं, खलु अवधारणे, सूत्ते जे भावा पन्नत्ता उस्सग्गवावाइएहिं ववहार-निच्छयनएहिं वा इमं वा संभोगं परूवियं सद्वहमाणस्स संभोगो, अन्नहा असंभोगो । दंसणे त्ति गतं ।

इदानि "नाणे" त्ति दारं- "नाणम्मि तदुवओगो" । सुअनाणोवएसे उवउज्जति- किं मे कडं, किं च मे किच्चसेसं, किं सक्कणिज्जं न समायरामि, एवं नाणोवओगेणं उवउज्जमाणो संभोइओ, अत्रहा असंभोइओ, उवउज्जमाणस्स य नाणं भवति ।

इयाणि "चरित्तं" जति चरित्तेण विसीयात उज्जयचरणो तो संभोतिओ, अन्नहा विसंभोइओ मा विसंभोगो भविस्सामि त्ति उज्जमति ।

"तवहेउं" तवकारणमित्यर्थः ।

तवे वीरियं हावेतो विसंभोगो कज्जमाणो तहेव उज्जमति, न य इहलोगाससितं तवं करेति,

निज्जरद्वा य तवं करंतो संभोतिगो, अन्नहा विसंभोओ ॥

विसंभोओ किं उत्तरगुणे मूलगुणे ? आयरिओ भणति - उत्तरगुणे ।

अथवा - उत्तरगुणेषु सीयंतो संभोतिओ त्ति काउं चोतिज्जति ।

एवं चोयणाए उत्तरगुणसंरक्खणे मूलगुणा संरक्खिया भवति ।

एयस्स अत्थस्स पडिसमावणत्थं भण्णति -

[भा.२१५६] दंसण-नाण-चरित्ताण वड्ढिहैउं तु एस संभोओ ।

तवहेउ उत्तरगुणेषु चेव सुहसारणा भवति ॥

चू- एवं दंसण-नाण-चरित्ताण परिवुड्ढी-निमित्तं संभोगो इच्छिज्जति ।

तवहेउं-तववुड्ढीनिमित्तं च संभोगो इच्छिज्जइ ।

उत्तरगुणेषु य सीयंतो संभोतिगो त्ति काउं सुहसारणाओ भवति । एवं चरित्तरक्खणा कता भवति ॥

[भा.२१५७] एतेसामन्नतरं, संभोगं जो वदेज्ज नत्थि त्ति ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा.२१५८] वित्थियपदमणप्पज्जे, वदेज्ज अविकोविदे व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, भयसा तव्वादि गच्छद्वा ॥

चू- पासत्थातीहिं समाणं संभोगेण नत्थि कम्मबंधो त्ति अणप्पज्जो भणेज्ज, सेहो वा अविकोवितो भणेज्ज, गीयत्थो वा विकोविओ भया भणेज्ज, 'तव्वाती' कोति दंडिओ हवेज्ज "नत्थिसंभोगवत्तिया किरिय" त्ति तम्मि पन्नवेंति, तुण्हिक्को अच्छत्ति, भया पुच्छिओ वा "आमं" ति भणेज्ज, अप्पणो गच्छस्स वरक्खणद्वा भणेज्जा ॥

मू. (३७९) जे भिक्खू लाउय-पातं वा दारु-पातं वा मट्टिया-पातं वा अलं थिरं धुवं धारणिज्जं परिभिय परिभिय परिट्ठवेंति, परिट्ठवेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अकारलोपाओ लाउयं दारुयं, भुंदणघडियं, मट्टियामयं कुंभारघडियं, अलं पज्जतं, थिरं दढं, धुवं अपरिहारियं, धारणिज्जं लक्खणजुत्तं, खंडाखंडिकरणं पलिभेओ भण्णति, जो एवं करेति तस्स मासलहुं ।

[भा.२१५९] जं पज्जतं तमलं, दढं थिरं अपरिहारिय धुवं तु ।

लक्खणजुत्तं पायं, तं होती धारणिज्जं तु ॥

चू- गतार्थाः ॥ एतेसु चउसु पदेसु सोलस भंगा । अलं थिरं धुवं धारणिज्जं, एस पढमो भंगो। सेसा कायव्वा ।

[भा.२१६०] एत्तो एगतरेणं, गुणेण सव्वेहि वा वि संजुत्तं ।

जे भित्तूणं पादं, परिट्ठवे आणमादीणि ॥

चू- कंठा ॥ भित्तुं परिट्ठवेंति ।

इमेसि विराधना हवेज्ज-

[भा.२१६१] अद्धाण-निग्गयादी, ज्ञामिय सेसे व तेण पडिनीए ।

आय पर तदुभए वा, असती जे पाविहिति दोसा ॥

चू-अद्धाण-निग्गता साधू आगया अज्झायणा, तेहिं ते जातिता, पलिभिन्नादि परिट्टवेति किं देतु ? जति न देति ताहे जं ते पाविहिंति तमावज्जंति । अह देति अप्पणो हानिं । आदिसद्दातो असिवनिग्गता आगता । एवं ओमेण, रायदुट्ट-गिलाणकारणेण ।

अहवा - तेसिं चेव ज्ञामियं उपकरणं परस्स वा उभयस्स वा सेहा वा पडुप्पन्ना भायणा सति न पव्वावेति, जं ते गिहारंभे काहिंति तमावज्जे ।

अहवा - अन्नेसिं संभोतियाणं सेहा उवड्ढिता, ते भायणाणि मग्गंति, जति न देति अप्पणो हाणि ।

अहवा - तेणेहिं उवकरणं अवहरियं, अप्पणो परस्स उभयस्स वा । एवं पडिनीएहिं अवहिंतं जे दोसे पाविहिंति तमावज्जे ॥

[भा. २१६२] अद्धाण निग्गतादी, न य देते हानि अप्पणो देते ।

गिहिभाणेसण पोरिसि, कायाण विराधणमडंतो ॥

चू-पुव्वद्धं गतार्थः ।

पिलभिंदिय परिट्टवितेसु भायणासति जति गिहिभायणपरिभोगं करेति, अनेसणीयं वा गेण्हति, भायणे वा गवेसंतो पोरिसिभंगं करेति, भायणट्टा वा अडंतो कायविराहणं करेति ॥

सव्वेसेतेसु पच्छित्तं वत्तव्वं । एतद्दोसपरिहरणत्थं-

[भा. २१६३] तम्हा न वि भिंदिज्जा, जातमजातं विगिंचते विधिना ।

विस विज्ज मंत थंडिल्ल, असती तुच्छे य बितियपदं ॥

चू-विस-विज्जाति-कयं जायं, निदोसं अजायं, दुविहं पि जहाभिहिअं विधीए विगिंचए, कारणे भिदिता वि पट्टवेति ।

विसभावियं विज्जाए मंतेण वा अभियोजितं थंडिलस्स वा सति तुच्छं वा डहरयं न तक्कज्जसाहयं, एतेहिं कारणेहिं भिदिउं परिट्टवेति ॥

मू. (३८०) जे भिक्खू वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा अलं थिरं धुवं धारणिज्जं पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परिट्टवेति, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

चू-खोम्मिय कप्पासाति वत्थं, उण्णिगकप्पासाति कंबलं, रय-हरणं पायपुंछणं, उवग्गहियं वा, वा, पलिच्छिंदिय शस्त्रादिना ।

मू. (३८१) जे भिक्खू दंडंगं वा लट्ठियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा पलिभंजिय पलिभंजिय परिट्टवेति, परिट्टवेतं वा सातिज्जति ॥

चू-हत्येहिं आमोडणं पलिभंजणं ।

[भा. २१६४] पायम्मि य जो उ गमो, नियमा वत्थम्मि होति सो चेव ।

दंडगमादीसु तहा, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

मू. (३८२) जे भिक्खू अइरेय-पमाणं रयहरणं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू-रओ दव्वे भावे य । तं दुविहं पि रयं हरतीति रयोहरणं ।

अतिरेगं धरेंतस्स मासलहुं ।

[भा. २१६५] गणणाए पमाणेण य, हीनातिरित्तं च अवचितोवचितो ।

झुसिरं खर-पहं वा, अणेगखंडं च जो धारे ॥

चू- सव्वेसु वि झुसिरवज्जेसु मासलहं, झुसिरे चउलहं, गणणाए उदु-बद्धे एगं, वासासु, दो, पमाणपमाणेण बत्तीसंगुलदीहं ।

जति हीणं एत्तो पमाणाओ करेति तो ओणमंतस्स कडिवियडणा, अपमज्जंतस्स पानविराहणा, अतिरित्ते अधिकरणं भारो य संचयदोसा य ।

अहवा - सारत्ते एगं धरेति तं हिंडंतस्स उल्लं, जति तेन उल्लेण पमज्जति तो उंडया भवंति, तारिसेण पमज्जंतस्स असंजमो, अपमज्जंतो असंजतो ।

भारिये आयविराहणा ।

पोरप्पमाणातो जं ऊणं तं अवचियं, तम्मि भामाणविराहणा, जं पोरप्पमाणातो अतिरित्तं तं उवचियं तम्मि भारो भयपरितावणादि, अतिरित्ते अधिकरणं च संचणदोसा ।

झुसिरं कोयवगणपावारगणवयगेसु अतिरोमधूलयं वा झुसिरं वा एतेसु संजमविराधणा ।

पडिलेहणा य न सुज्झति । खरा निसद्धा दसाओ जस्स तं खरपहं ।

एत्थ पमज्जणे कुंथुमादिविराधना अनेगसिस्वणीहिं अनेगखंडं झुसिरं भवति, एत्थ वि संजमविराहणा । सिस्वंतस्स य सुत्तत्थपलिमंथो ॥

जो एवं धरेति-

[भा.२१६६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तथा दुविधं ।

पावइ जम्हा तम्हा, न वि धारे हीनमइरित्तं ॥

[भा.२१६७] हीने कज्जविवत्ती, अतिरेगे संचतो अ अधिकरणं ।

झुसिरादि उवरिमेसुं, विराहणा संजमे होति ॥

चू- बत्तीसंगुलातो हीणतरं । शेषं गतार्थं ॥

[भा.२१६८] हीनाधिए य पोरा, भाणविवत्ती य होति भारो य ।

कडिवियणा य अदीहे, उन्नम उड्डाहमादीया ॥

चू- अंगुट्टपोराओ हीनं अवचियं, अहियं उवचियं, हीणे भायणविवत्ती, अधिए भारो बत्तीसंगुलातो हीनं अदीहं भवति, तम्मि उणमंतस्स कडिवियणा, अति ओणते य जलहरपंलंबणे उड्डाहो ॥

उडु-वासासु धरणे इमं पमाणं-

[भा.२१६९] एगं उडुबद्धम्मि, वासावासासु होति दो चेव ।

दंडो दसा य तस्स तु पमाणतो दोण्ह वी भइया ॥

चू- जति दंडो हत्थपमाणो तो दसा अट्टंगुला ।

इह दंडगहणातो गब्भदंडिया रयोहरणयट्टगो वा ।

अह दंडो वीसंगुलो तो दसा बारंगुला । अह दंडगो छव्वीसंगुलो तो दसा छ अंगुला ।

एवमाइ भयणा ॥

इमेरिसं धरेयव्वं-

[भा.२१७०] पडिपुन्न हत्थ पूरिम, जुत्तपमाणं तु होति नायव्वं ।

अप्योलम्बि तु पम्हं, च एगखंडं चऽणुन्नातं ॥

चू- बत्तीसंगुलपडिपुण्णं बाहिरनिसज्जाए सह हथ्यपूरिमं, एरिसं जुत्तपमाणं रओहरणं ।
पोल्लडयं पोल्लं अपोल्लं, अज्जुसिरमित्यर्थः, मउअ दसम्बि उ पोम्हं, एगखंडं च एरिसं अणुन्नातं ॥

भवे कारणं जेण सव्वाण वि धरेज्जा-

[भा. २१७१] बितियपदमणप्यज्जे, असइ पुव्वकय दुल्लभे चेव ।

सण्हे थुल्ले य खरे, एगस्स सती य दुगमादी ॥

चू- अणप्यज्जो सव्वाणि करे धरेति वा । अप्यज्जो वि असति जहाभिहियस्स हीनातिरित्तिए
करेज्ज वा, पुव्वकतं वा हीनातिरित्तादियं, दुल्लभं वा, जाव लभति ताव हीनातिरित्ताए वि धरेति,
असतीए सण्हं वा धरेति, थूलं वा धरेति, खरदसं वा धरेति, एगखंडस्स वा असति दुगति
खंडं धरेति ॥

भा. (२१७२) सण्हे करेति थुल्लं, उ गब्भयं परिहरेंति तं थुल्ले ।

झुसिरेऽवमति लोमे, खरं तु उल्लं पुणो मलए ॥

चू- सण्हे रयहरमपट्टते थूलं गब्भयं करेति ।

अह थूलो रहरणपट्टतो ताहे रयहरमगब्भयं परिहरेंति ।

गब्भे वा थूले तं पट्टयं परिहरेंति । रोमज्जुसिरे तो रोमे अवेनेति ।

अह खरदसं ताहे उल्लेउं पुणो मलिज्जति ॥

मू. (३८३) जे भिक्खू सुहुमाइं रयहरण-सीसाइं करेति, करेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सुहुमा सण्हा, रयहरणसीसगा दसाओ ।

[भा. २१७३] जे भिक्खू सुहुमाइं, करेज्ज रयहरण-सीसगाइं तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. २१७४] दोसा- मूढेसुं सम्मद्दो, झुसिरमणाइण्णदुब्बला चेव ।

सुहुमेसु होंति दोसा, बीतियं कासी य पुव्वकते ॥

चू- मूढेसु सम्मद्दोसो, भुसिरदोसो, साधूहिं अनाइण्णो, दुब्बला य भवन्ति ।

बितियपदं अणप्यज्जाइ पुव्वकते वा ॥

मू. (३८४) जे भिक्खू रयहरणं कंडूसग-बंधेणं बंधति, बंधंतं वा सातिज्जति ॥

चू- कंडूसगबंधो नाम जाहे रयहरणं तिभागपएसे खोमिएण उन्निएण वा चीरेणं वेढियं
भवति ताहे उन्नियदोरेण तिपासियं करेति, तं चीरं कंडूसगपट्टओ भण्णति ।

[भा. २१७५] कंडूसगबंधेणं, तज्जइतरेण जो उ रयहरणं ।

बंधति कंडूसो पुण, पट्टउ आणादिणो दोसा ॥

चू- आणाइणो दोसा मासलहुं च ॥

इमे य दो दोसा-

[भा. २१७६] अतिरेगउवधिअधि करणमेव सज्जाय-ज्ञाण-पलिमंथो ।

कंडूसगबंधम्पी, दोसा लोभे पसज्जणता ॥

चू- अतिरेगोवहि निरुवओगताओ य अधिकरणं तस्स सिव्वणधोवणा बंधन-मुयणेहिं

सुत्तत्थपलिमंथो, य पसंगो, नट्टे हिय-विस्सरिएहिं य अधिती भवति ॥

[भा.२१७७] बितियपदमणप्पज्जे, असतीए दुब्बले य पडिपुत्ते ।

एतेहिं कारणेहिं, संबद्धं कप्पती काउं ॥

चू- एगम्मि पएसे दुब्बलं, ताहे पडिसवडिं करेति, अपडिपुण्णं वा तेन वेढेत्ता हत्थपूरिंमं करेति ।

एतेहिं कारणेहिं तथेव थिग्गलकारेणं संबद्धं करेति, जेन एगपडिलेहणा भवति ॥

मू. (३८५) जे भिक्खू रयहरणं अविहीए बंधति, बंधंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अवसव्वादि अविधिबंधो ।

मू. (३८६) जे भिक्खू रयहरणं एकं बंधं देति देतं वा सातिज्जति ॥

चू- एगबंधो एगपासियं ।

मू. (३८७) जे भिक्खू रयहरणस्स परं तिण्हं बंधाणं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

चू- तिपासितातो परं चउपासियादि । आणादिणो य दोसा ।

बहुबंधने सज्जायझाणे य पलिमंथो य भवति ।

एतेसिं तिण्ह वि सुत्ताण इमो अत्थो ।

[भा.२१७८] तिण्हुवरि बंधाणं, डंड-तिभागस्स हेट्ट उवरिं वा ।

दोरेण असरिसेण व संतरं बंधणाणादी ॥

चू- डंडतिभागस्स जति हेट्टा बंधति, उवरिं वा बंधति, असरिसेण वा दोरेण अतज्जाइएण बंधतो वा संतरं दोरं करेति तो आणातिया दोसा, सब्वेसु मासलहुं ॥

जम्हा एते दोसा-

[भा.२१७९] तम्हा तिपासियं खलु, दंडतिभागे उ सरिसदोरेणं ।

रयहरणं बंधेज्जा, पदाहिण निरंतरं भिक्खू ॥

[भा.२१८०] बितियपदमणप्पज्जे, बंधे अविक्कोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, असती अन्नस्स दोरस्स ॥

चू- अन्नासति तज्जातियस्स ॥

मू. (३८८) जे भिक्खू रयहरणं अनिसट्टं धरेति, धरंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अनिसट्टं नाम तिथ्यकरेहिं अदिन्नं, तस्स मासलहुं आणादिणो य दोसा ।

— निज्जुत्ती इमा-

[भा.२१८१] दव्वे खेत्ते काले, भावे य चउव्विधं तु अनिसट्टं ।

बितिओ वि य आएसो, जं न वि दिन्नं गुरुजणेणं ॥

[भा.२१८२] पंचतिरित्तं दव्वे उ, अच्चित्तं दुल्लभं च दोसुं तु ।

भावम्मि वन्नमोला, अननुन्नायं व जं गुरुणा ॥

चू- दव्वतो पंचण्हं अइरित्तं-उण्णिणयं उट्टियं सण वच्चय भुंज-पिच्चं वा ।

एतेसिं पंचण्हं परतो नामुन्नातं,

“दोसु” खेत्त-कालेसु जं अच्चित्तं दुल्लभं वा तं नामुन्नातं,

भावतो जं वण्णहं, महद्धण-मोल्लं व, तं नो तित्थकरेहिं निसद्वं न दत्तमित्यर्थः ।
अहवा - बितिओ आएसो - जं गुरुजणेण नो अणुन्नयं तं अनिसद्वं ॥

[भा.२१८३] एतेसामण्णतरं, रयहरणं जो धरेज्ज अनिसद्वं ।

आणाति विराहणया, संजम मुच्छा य तेणादी ॥

चू- महद्धणे वण्णहं वा मुच्छा भवति ।

रागो रागेण संजमविराधना, तेणातिएहिं वा हरिज्जति ॥

[भा.२१८४] बितियपदमणप्पज्जे, धरेज्ज अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा असती, धरेज्ज असिवादिवेगागी ॥

चू- असिवेण एगागी जातो ।

तेन कस्स निवेएउ ? गुरु नत्थि ।

एवं अनिसद्वं पि धरेज्ज ॥

मू. (३८९) जे भिक्खू रओहरणं, वोसद्वं धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.२१८५] आउग्गहखेत्ताओष परेण जं तं तु होति वोसद्वं ।

आरेणमवोसद्वं, वोसद्वे धरंतं आणादी ॥

चू- वोसद्वं नाम आउग्गहातो परेण । जं पुण आतोग्गहे वट्टति तं अवोसद्वं । आयपमाणं खेत्तं आयोग्गहे ।

इह पुण रयोहरणं पडुच्च समंततो हत्थो, हत्थाओ परं न पावति त्ति वोसद्वं भण्णति ॥

वोसद्व-धरणे इमे दोसा-

[भा.२१८६] मूङ्गमाति-खइते, अपमज्जंते तु ता विराधेति ।

सप्पे व विच्छुगे वा, जा गेण्हति खइए आताए ॥

चू- मूङ्गा पिपीलिता एताहिं खतितो, आदिसद्दातो मक्कोडगातिणा ।

जति अपमज्जितं रयोहरणेण कंडूयति तो विराहेति । रयहरणं अपावेतो वा सहसा कंडूयति तो विराहेति ।

आरुद्धो सप्पो विच्छुगो वा आगतो जाव रयहरणं गेण्हति ताव खइतो मतो, आयवराधना ॥

[भा.२१८७] बितियपदमणप्पज्जे, धोतुल्ल-गिलाण-संभमेगतरे ।

असिवादी परिलंगे, वोसद्वं पी धरेज्जाहि ॥

चू- अणप्पज्जो धरेति, धोवं वा जाव उच्चादि, नइसंतरणे वा उल्लं, गिलाणो गिलाणपढियारगो वा उव्वत्तणाइ करंतो, अगनिसंभमे वा धरंतो, असिवादिकारणेण वा परलिंगं गहियं ।

एतेहिं कारणेहिं वोसद्वं पि धरेज्ज ॥

[भा.२१८८] मुहपोत्ति-मिसेज्जाए, एसेव गमो उ होइ नायव्वो ।

वोसद्वमवोसद्वे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

चू- मुहपोत्तियनिसेज्जाए एसेव गमो वोसद्ववोसद्वेसु पुव्वावरपतेसु ॥

मू. (३९०) जे भिक्खू रओहरणं (अभिक्खणं अभिक्खणं) अधिद्वेति, अधिद्वंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अधिद्वणं नाम जं निसेज्जवेदिए चेव उवविसणं, एयं अहिद्वणं, मासलहं, आणादिया य

दोसा ।

[भा.२१८९] तिण्हं तु विकप्पानं, अन्नतराएण जो अधिद्वेज्जा ।
पाउंझणगं भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- इमे तिन्न विकप्पा-

[भा.२१९०] दोहि वि निसिज्जणाह, एक्केण व बितिओ ततिय पादेहिं ।
अहवा मग्गतो एक्को, दोहि वि पासेहि दोन्नि भवे ॥

चू- निसेज्जणा पुता भण्णति, तेहिं दोहिं वि उवविसति, एक्को विकप्पो ।

एगेण वा बितिओ विकप्पो । दोसु पायपण्हिआसु अक्कमति । ततिओ विकप्पो ।

अहवा - मग्गतो त्ति पिट्ठतो अक्कमति । एगो विकप्पो । दोसु पासेसु पुतोरुएसु अक्कमति ।

एते दो विकप्पा । एते वा तिन्नि ॥

[भा.२१९१] वितियपदमणप्पज्जे, अधिद्वे अविकोविते व अप्पज्जे ।
जाणंते वावि फउणो, मूसग-तेणातिमादीसु ॥

चू- मूसगेण वा कुट्टिज्जति, तेणगेसु वा हरिज्जति, आदिसद्दातो चेडरूवाणि वा हरेज्जा, पडिनीओ वा तेन अधिद्वेज्ज ॥

मू. (३९१) जे भिक्खू रयहरणं उस्सीस-मूले ठवेति, ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३९२) जे भिक्खू रयहरणं तुयट्टेइ, तुयट्टेत्तं वा सातिज्जति तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ॥

चू- तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ।

सीसस्स समीवं उवसीसं, वकारलोपात् तत्स्थानवाची मूलशब्दः ।

सीसस्स वा उक्खंभणं उसीसं ड्ववणं निक्खेवो सुत्तपडिसेधितं, सेवमाणे आवज्जतिपावति, परिहरणं परिहारो, चिट्ठति जम्मि तं ठाणा, लहुगमिति उग्घातियं ।

[भा.२१९२] जे भिक्खू तुयट्टेत्ते, रयहरणं सीसते ठवेज्जा हि ।

पुरतो व मग्गतो वा, वामगपासे निसण्णो वा ॥

चू- त्वग्वर्तनं तुयट्टणं शयनमित्यर्थः, वामपासे, दाहिणपासे वा उवरिहुत्तदसं, पादमूले वा ठवेति, न केवलं निसण्णो, निसण्णो वा पुरओ मग्गओ वा वामपासे ठवेति ॥

[भा.२१९३] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, दाहिणपासम्मि तं कुज्जा ॥

चू- तम्हा निवण्णो निसण्णो वा दाहिणपासे अधोदसं करेज्जा ॥

[भा.२१९४] वितियपदमणप्पज्जे, करेज्ज अविकोविते व अप्पज्जे ।

ओवास असति मूसग-तेणगमादीसु जाणमवि ॥

उद्देशकः-५ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे पञ्चमउद्देशकस्य
(भद्रबाहु स्वामिरचिता नियुक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचिता भाष्यं
एवं जिदासमहत्तर विरचिता चूर्णि समाप्ता ।

उद्देशक:-६

चू- पंचमउद्देशाओ छट्टस्स इमो संबंधो-

[भा.२१९५] उस्सीसग-गहणेणं, निसि सुवणं निसि समुब्भवो मोहो ।

गुरुलहुगा चउ मासा, वुत्ता चउमासिया इणमो ॥

चू- पंचमस्स अंतिमे सुत्ते उस्सीसगहणं कतं, तेण रत्तिं सुवणं वक्खायं, रातो सुव्वति, दिवसतो न कप्पति सुविउं । रातो य समुब्भवो मोहो भवति ।

तेण य उदिण्णेण कोइ मेहुणपडियाए माउग्गामं विण्णवेज्ज । एस संबंधो ।

अहवा - इमो अन्नो संबंधो - आइल्लएसु पंचसु उद्देशएसु गुरु लहु मासो भण्णीती, इदानिं चउम्मासिया गुरुलहुगा भण्णांति ॥

मू. (३९३) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणपडियाए विन्नवेति, विन्नवेतं वा सातिज्जति ॥

चू- मातिसमाणो गामो मातुगामो । मरहट्टविसयभासाए वा इत्थी माउग्गामो भण्णांति ।

मिहुनभावो मेहुनं, मिथुनकर्म वा मेहुन अब्रह्ममित्यर्थः । मिथुनभाववतिपत्ति ।

पडिया मैथुनसेवनप्रतिज्ञेत्यर्थः । विज्ञापना प्रार्थना ।

अथवा - तदभावसेवनं विज्ञापना, इह तु प्रार्थना परिगृह्यते । सुत्तयो ।

अधुना - निर्युक्तिविस्तरः-

[भा.२१९६] माउग्गामो तिविहो, दिव्वो मानुस्सतो तिरिक्खो अ ।

एक्कको वि य दुविहो, देहजुतो चेव पडिमजुओ ॥

चू- सो मातुग्गामो तिविधो - दिव्वो माणुस्सतो तिरिच्छो ।

पुणो एक्केको दुविधो कज्जति-देहजुतो, लेप्पगादि-पडिमाजुतो य ॥

[भा.२१९७] देहजुतो वि य दुविहो, सज्जीवो तह य चेव निज्जीवो ।

सण्णिहितमसण्णिहितो, दुविधो पडिमाजुतो होति ॥

चू- देहं सरीरमित्यर्थः ।

देहजुतो पुण दुविधो - सचेयणो अचेयणो य ।

पडिमाजुतोवि दुविधो कज्जति-सन्निहिओ असन्निहिओ य ॥

एस दिव्वभेतो भणितो ।

मानुस-तिरिच्छुएसु एस चेव भेदो भाणियव्वो । दिव्वे अचित्तदेहजुते इमं भण्णांति-

[भा.२१९८] पन्नवनामेत्तमिदं, जं देहजुतं अचेतणं दिव्वं ।

तं पुण जीव-विमुक्कं, भज्जति स तथा जह य दीवो ॥

चू- यस्मादचित्तं देवशरीरं नास्ति, तस्मात् प्रज्ञापना मात्रं ।

तं पुण इमे कारणेण नत्थि जीवविमुक्कमेत्तमेव स तथा भिज्जति, प्रदीपशिखावत् ॥

[भा.२१९९] एक्केको वि य तिविधो, जहन्नओ मज्झिमो य उक्कोसो ।

परिगहियमपरिगहिओ, एक्केको सो भवे दुविहो ॥

चू- सो माउग्गामो दिव्वातिओ एक्केको तिविधो-जहन्नमज्झिमुक्कोसो ।

वाणमंतरं जहन्नं, भवणजोइसिया मज्झिमं, वेमाणियं उक्कोसं ।
माणुसेसु पायावच्चं जहन्नं, कोडुंबियं मज्झिमं, दंडियं उक्कोसं ।
तिरिएसु जहन्ने अय-एलगादि ।

मज्झिमं व लवा-महासद्वियादि, उक्कोसं गो-महिसादि ।
एक्केकं पुणो सपरिग्गहापरिग्गहभेएणं दुविहं कज्जति ॥
सपरिग्गहं पुणो तिविधं इमेहिं कज्जति-

[भा.२२००] पायावच्च कुडुंबिय, दंडियपरिग्गहो भवे तिविधो ।
तव्विवरीओ य पुणो, नातव्वऽपरिग्गहो होति ॥

चू- एतेहिं तिहिं परिग्गहियं सपरिग्गहं, एयव्वतिरित्तं अपरिग्गहं ॥
-एवं तियभेदपरूवियस्स माउग्गामस्स विन्नवणा दुविहा -

[भा.२२०१] दिट्ठमदिट्ठा य पुणो, विन्नवणा तस्स होइ दुविहा उ ।
ओभासणयाए या, तब्भावासेवणाए य ॥

चू- विन्नवणा दुविधा ।

ओभासणता प्रार्थनता, प्रार्थनता, मैथुनासेवनं तद्भावासेवनं ॥
इयाणि एतेसिं भेयाणं ओभासणाए तब्भावासेवनाए य पच्छित्तं भण्णति ।
तत्थ पढमं तब्भावासेवणाए भण्णति-

[भा.२२०२] मासगुरुगादि छल्लहु, जहन्ने मज्झिमे य उक्कोसे ।
अपरिग्गहितऽचित्ते, दिट्ठादिट्ठे य देहजुते ॥

चू- दिव्वे देहजुत्ते अचित्ते अपरिग्गहं जहन्नयं अदिट्ठे सेवति मासगुरुं । दिट्ठे ङ्का ।
एयम्मि चेव मज्झिमए अदिट्ठे ङ्का । दिट्ठे ङ्का एयम्मि से उक्कोसए अदिट्ठे ङ्का । दिट्ठे फ़ुं ।
एयं अपरिग्गहं गयं ॥

इयाणि एतं चेव अचित्तं पायावच्चपरिग्गहं भण्णति-

[भा.२२०३] चउलहुगादी मूलं, जहन्नगादिम्मि होति अच्चित्ते ।
तिविहे अपरिग्गहिते, दिट्ठादिट्ठे य देहजुते ॥

चू- दिव्वे देहजुत्ते अचित्ते पायावच्चपरिग्गहे जहन्नए अदिट्ठे ङ्का । दिट्ठे ङ्का ।
एयम्मि चेव मज्झिमए अदिट्ठे ङ्का । दिट्ठे फ़ुं ।

एतम्मि चेव उक्कोस अदिट्ठे दिट्ठे फ़्रं ।

कोडुंबिए चउगुरुगातो आढत्तं अट्ठोक्कं तीए छेते ठाति ।

दंडिय - पडिग्गहे छल्लहुयातो आढत्तं अट्ठोक्कंतीए मूले ठाति ।

गतं अचित्तं ॥ इयाणि सचित्तं भण्णति-

[भा.२२०४] चतुगुरुगादी छेदो जहन्नए मज्झिमे य उक्कोसे ।
अपरिग्गहिते देहे, दिट्ठादिट्ठे य सच्चित्ते ॥

चू- दिव्वे देहजुत्ते सचित्ते अपरिग्गहे जहन्नए अदिट्ठे ङ्का । दिट्ठे फ़ुं एयम्मि चेव मज्झिमए
अदिट्ठे फ़ुं । दिट्ठे फ़्रां ।

एयम्मि चेव उक्कोसए अदिट्ठे फ्रा । दिट्ठे छेतो ।

दिव्वं सचित् अपरिग्गहं गतं ॥ इयाणि सपरिग्गहं-

[भा.२२०५] छल्लहुगादी चरिमं, जहन्नगादिम्मि होति सच्चित्ते ।

तिविहे ति-परिग्गहिते, दिट्ठादिट्ठे य देहजुते ॥

चू- दिव्वं देवजुत्तं सचित्तं पायावच्चपरिग्गहं जहन्नयं अदिट्ठे फ्रु । दिट्ठे फ्रा ।

एयम्मि चेव मज्झिमे अदिट्ठे छेतो । दिट्ठे मूलं । कोडुंबियपरिग्गहे छग्गुरुगातो अणवट्ठे ठायति ।

दंडियपरग्गहे छेयाति पारंचिए ठायति ॥

दिव्वं देहजुयं गतं । इयाणि पडिमाजुत्तं भण्णति ।

तत्थिमो अतिदेसो-

[भा.२२०६] सन्निहितं जह स-जियं, अच्चित्तं जह तथा असन्निहितं ।

पडिमाजुत्तं तु दिव्वं, माणुस तेरिच्छि एमेव ॥

चू- जहा दिव्वं देहजुयं सचित्तं भणियं सण्णिहियं पडिमाजुयं वत्तव्वं ।

जहा दिव्वं देहजुत्तं अचित्तं भणियं, तथा असण्णिहियं पडिमा जुत्तं वत्तव्वं ।

दिव्वं गतं । इयाणि माणुसं तिरिक्खजोणियं च भण्णति ।

ते वि अविसिद्धा एवं चेव भाणियव्वा ॥

नवरं-इमो विसेसो-

[भा.२२०७] पच्छित्तं दोहि गुरुं, दिव्वे गुरुगं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहू, तवारिहं विन्नवंतस्स ॥

चू- जे दिव्वे तवारिहा ते दोहिं वि तवकालेहिं गुरुगा ।

माणुस्से जे तवारिहा ते तवगुरुगा ।

तेरिच्छे जे तवारिहा ते कालगुरु ।

अहवा - दोहिं वि तवकालेहिं लहुगा । तब्भावासेवविण्णवणाए एयं पच्छित्तं वुत्तं ।

अहवा - इमो अन्नो तब्भावासेवणपायच्छित्तदाणविगप्पो । तिन्नि पया तेरिच्छा ठावेयव्वा

- दिव्व-मनुय-तिरिया । तेसिमहो दो पत्ता ठावेयव्वा-देहजुत्तं, पडिमाजुयं च ।

तेसिं पि अहो तिन्नि पया ठावेयव्वा-जहन्न मज्झिम मुक्कोसं च ।

तेसिमथो तिन्नि पया ठावेयव्वा-पायाइय-कोडुंबिय-दंडियसपरिग्गहा ।

तेसिमहो दो पया ठावेयव्वा-अचित्तं, सचित्तं च । तेसिमहो दो पया ठावेयव्वा - अदिट्ठं दिट्ठं

च ॥

एवं ठाविएसु इमा गाहा पढियव्वा-

[भा.२२०८] अयमन्नो उ विगप्पो, तिविहे तिपरिग्गहम्मि नायव्वो ।

सजिएयर पडिमजुए, दिव्वे माणुस्स तिरिए य ॥

चू- “तिविह” ति - जहन्नादिया तिपरिग्गहिया पायातिया तिया सजीयं-सचेयणं, इयरं च

अचेयणं ।

पडिमाजुत्तं सण्णिहियं असण्णिहियं च ।

दिव्वादियं च तिविहं, चसद्वाओ दिङ् अदिङ् ॥

एतेसिं अहो इमे सत्त पायच्छित्तपया ठावेयव्वा-

[भा.२२०९] चत्तारि छच्च लहुगुरु, छम्मासिओ छेओ लहुगुरुगो य ।

मूलं जहन्नगम्मि वि, निसेवमाणस्स पच्छित्तं ॥

चू- चउलहुगं चउगुरुं छल्लहुं छग्गुरुं छल्लहुछेदो छग्गुरुछेदो मूलं च ।

एते अढोक्कंतीए चारे-यव्वा ।

इमो चारणियप्पगारो - दिव्वे देहजुते जहन्नए पायावच्चपरिग्गहे अचित्ते अदिङ्गे ॥

दिङ्गे ॥

दिव्वे देहजुते जहन्नए पायावच्चपरिग्गहे सचित्ते अदिङ्गे ॥

दिङ्गे फ्रुं । दिव्वे देहजुते जहन्नए कोडुंबियपरिग्गहे अचित्ते अदिङ्गे फ्रुं । दिङ्गे फ्रां ।

दिव्वे देहजुते जहन्नए कोडुंबियपरिग्गहे सचित्ते अदिङ्गे फ्रां । दिङ्गे छल्लहुछेदो ।

दिव्वे देहजुते जहन्नए दंडियपरिग्गहे अचित्ति अदिङ्गे फ्रुं । दिङ्गे फ्रां । (छग्गुरुछेदो)

दिव्वे देहजुते जहन्नए दंडियपरिग्गहे सचित्ते अदिङ्गे छग्गुरुछेदो, दिङ्गे -मूलं ॥

एयं जहन्नाते तब्भावविण्णवणाए य भणियं । इयाणिं मज्झिमे-

[भा.२२१०] चउगुरुग छच्च लहु गुरु, छम्मासिय छेदो लहुग गुरुगो य ।

मूलं अणवट्ठप्पो, मज्झिमए सेवमाणस्स ॥

चू- एसेव चारणियप्पगारो, नवरं-चउगुरुगा पारद्धं अणवट्ठे ठायति ॥

इयाणिं उक्कोसं-

[भा.२२११] तव छेदो लहु गुरुगा, छमासिउ मूलसेवमाणस्स ।

अणवट्ठप्पो पारंचिओ य उक्कोसविन्नवणे ॥

चू- तवगहणातो छल्लहु छग्गुरुगा ।

छेयग्गहणातो छल्लहुछेदो, छग्गुरुछेदो ।

सेसं गंथ- पसिद्धं । एत्थ छल्लहु आढत्तं पारंचिए ठाति ।

देहजुत्तं गतं ॥ इमं पडिमाजुयं-

[भा.२२१२] सन्निहियं जह सजियं, अच्चित्तं जह तहा असण्णिहियं ।

पडिमाजुयं तु दिव्वं, माणुस तेरिच्छि एमेव ॥

[भा.२२१३] पच्छित्तं दोहि गुरुं, दिव्वे गुरुगं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहु, तवारिहं विन्नवेंतस्स ॥

चू- पूर्ववत् । एते पच्छित्ता दिव्वे दोहिं गुरु, मणुस्से तवगुरु, तेरिच्छे कालगुरु ।

अहवा - दोहिं लहु ।

अहवा - मनुस - तिरिएसु इमो अन्नो विकप्पो ।

अहवा - जं भणियं तं दिव्वे चेव ॥

इयाणिं माणुस - तिरिएसु भण्णाति । तत्थ वि इमं मणुएसु-

[भा.२२१४] चउगुरुगा छग्गुरुगा, छेदो मूलं जहन्नए होति ।

छग्गुरुगा छेदो, मूलं अणवट्ठप्पो य मज्झिमए ॥

चू-माणुस्सं जहन्नं पायावच्चपरिग्गहं अदिट्ठं सेवति ङ्का । दिट्ठे फ़्फ़ु ।

कोडुंबिए अदिट्ठे सेवति फ़्फ़ु । दिट्ठे छेदो ।

दंडिए अदिट्ठे सेवति छेदो, दिट्ठे मूलं ।

एवं जहन्नए ।

मज्झिमे पच्छद्धं - छग्गुरु आढत्तं अणवट्ठे ठाति ॥

इमं उक्कोसे-

[भा. २२१५] छेदो मूलं च तथा, अणवट्ठप्पो य होति पारंची ।

एवं दिट्ठमदिट्ठे, माणुस्से विण्णवेंतस्स ॥

चू-छेयातो आढत्तं पारंचिए ठाति ॥

माणुसं गयं । इयाणिं तिरियाणं-

[भा. २२१६] चउलहुगा चउगुरुगा, छेदो मूलं जहन्नए होति ।

चउगुरु छेदो मूलं, अणवट्ठप्पो य मज्झिमए ॥

[भा. २२१७] छेदो मूलं च तथा, अणवट्ठप्पो य होति पारंची ।

एवं दिट्ठमदिट्ठे, तेरिच्छं विण्णवेंतस्स ॥

चू-जहा माणुसे चारणा तथा एयम्मि दट्ठव्वं ॥

[भा. २२१८] मेहुणभावो तब्भावसेवणे सेवगस्स पच्छित्तं ।

वुत्तं वोच्छामेत्तो ओभासेंतस्स पच्छित्तं ॥

चू-मेहुणसेवणं तद्भावसेवणा, ताए पच्छित्तं भणियं ।

अहवा - इमो अन्नो तद्भावसेवणे पच्छित्तविकप्पो ॥

[भा. २२१९] मासगुरुं चउगुरुगा, दो चतुगुरुगा य लहुय लहुया य ।

दो चतुलहुगा य तथा, दिव्वे माणुसु तेरिच्छे ॥

चू-अविसेसिते देहसंजुत्ते अचित्ते अपरिग्गहे अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउगुरुं अविसेसिते

देहसंजुत्ते सचित्ते अविसेसियपरिग्गहे अदिट्ठे चउगुरुं । दिट्ठे वि चउगुरुं ।

अविसेसिते देहुजते अपरिग्गहे अचित्ते अदिट्ठे मासलहुं । दिट्ठे चउलहुं ।

अविसेसिते देहुजुत्त अचित्ते अविसेस-परिग्गहे अदिट्ठे चउलहुं । दिट्ठे वि चउलहुं ।

दिव्व-मानुस-तिरिएसु अविसेसियं भणियं ॥

एवं देहजुयं गयं । इमं पडिमाजुयं-

[भा. २२२०] सन्निहियं जह सजियं, अच्चित्तं जह तथा असन्निहियं ।

पडिमाजुयं तु दिव्वं, माणुस तेरिच्छि एमेव ॥

[भा. २२२१] पच्छित्तं दोहि गुरु, दिव्वे गुरुगं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहू, तवारिहं विण्णवेंतस्स ॥

चू-पूर्ववत् ॥ तब्भावसेवणो ततिओ विकप्पो गओ ।

“वोच्छामेतो ओभासंतस्स पच्छित्तं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२२२२] अविसेसितमदिट्ठे, गुरुगो दिट्ठे य होंति गुरुगा उ ।

दिव्वनरअदिट्ठ गुरुगो, दिट्ठे गुरुगा य दोहिं पि ।

चू-दिव्व-मनुय-तिरियविसेसेणं अविसेसियं ओभासति अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउगुरुगा ।

इयाणिं - विसेसियं दिट्ठं अदिट्ठं ओभासति ।

(दिवेसु अदिट्ठे) मासगुरुं,

नरेसु (अदिट्ठे) ओभासति मासगुरुं ।

एवं चेव दोहिं वि दिट्ठेसु चउगुरुगा ॥

[भा.२२२३] तिरियमचेतसचेते, गुरुओ अदिट्ठे दिट्ठे चउलहुगा ।

ओभासंतस्सेवं, तब्भावासेवणे वुत्तं ॥

चू-तिरिएसु चेयणे अचेयणे वा अदिट्ठे ओभासति मासगुरुं । दोसु वि दिट्ठेसु चउलहुगा ।

एयं ओभासंतस्स वुत्तं ।

तब्भावासेवणे पुणः पुरा वुत्तं ।

सीसो पुच्छति - सचित्ते ओभासणं भवति, अचित्ते ओभासणा कहां संभवति ?

आयरिओ आह - अचित्ते संकप्पकरणा चेव ओभासणा ॥

[भा.२२२४] एतेसामन्नतरं, माउग्गामं तु जो उ विन्नवए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू-पूर्ववत् ॥ पडिमाजुत्तं जं सण्णिहियं तं दुविधं - पंता, भद्दा वा ।

[भा.२२२५] सन्निहिय-भदियासु, पडिबंधो गिण्हणादिओ दोसा ।

पंतासु लग्गकहण, खित्ताती दिट्ठ पत्थारो ॥

चू-पडिमाजुते सन्निहिते भदिया इत्थिविब्बमे करेज्ज, ताहे तत्थ से पडिबंधो भवेज्ज । एस अदिट्ठे दोसो ।

अह केणति दिट्ठो ताहे उड्डाहो गेण्हण-कहणादओ दोसा । पंतासु इमे अदिट्ठे दोसा पंता-पडिसेवंतं तत्थेव लगेज्ज, श्वानवत् ।

अह केणइ दिट्ठो ताहे गेण्हणादयो दोसा । अहवा - सा पंता खित्तातियं करेज्जा । दिट्ठे पत्थारदोसे य । पत्थारो नाम एयस्स नत्थि दोसो, अपरिक्खय-दिक्खगस्स (अह) दोसो, ॥

एते सन्निहिते दोसा वुत्ता । इमे असण्णिहिते-

[भा.२२२६] एमेव असण्णिहिते, लग्गण-खेत्तादिया नवरि नत्थि ।

तत्थेव य पडिबंधो, दिट्ठे गहणादिया उभए ॥

चू-दिट्ठे गेण्हणादिया दोसा असण्णिहिणं वि भवंति ।

“उभए” ति अप्पणो परस्स य आयरियादीणं ॥

[भा.२२२७] सुत्तणिवातो एत्थं, चउगुरुगा जेसु होंति ठाणेसु ।

उच्चारितऽत्थ सरिसा, सेसा तु विकोवणट्ठाए ॥

[भा.२२२८] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविह तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिक्खमादिसू जा जहिं जयणा ॥

चू- अणप्पज्झो विण्णवेज्जा वि न य पच्छित्तं पावेज्जा । अप्पज्झो वा दुविधे तेइच्छे करेज्जा-
सनिमित्ते अनिमित्ते वा मोहोदए तिगिच्छा ॥

तत्थिमा जयणा-

[भा. २२२९] मोहोदय अनुवसमे, कहणे अकहेतं हीति गुरुगा उ ।

कहितोपेहा गुरुगा, जं काहिति जं पाविहिती ॥

चू- साहुस्स मोहे उदिन्ने अनुवसमंते आयरिस्स कहेयव्वं । जइ आयरियस्स न कहेति तो
साहुस्स चउगुरुं पच्छित्तं ।

अह कहिते आयरिओ उवेहं करेति तो आयरियस्स चउगुरुगा, उवेहकरणे जं सो मोहोदया
हत्थकम्माति काहिति तं सव्वं आयरियस्स पच्छित्तं, जं च गेण्णहादियं उड्डाहं पाविहिति तं पि
आयरिओ पावति ॥

[भा. २२३०] दुविधे तेगिच्छम्मी णिव्वीइतियमादियं अतिक्कंतो ।

अट्टाणसद्दहत्थे, पच्छाऽचित्ते गणे दोच्चं ॥

चू- तम्हा आयरिएण दुविध-मोहोदए तेइच्छं निव्विगतिमाति कारवेयव्वं । निव्वितियं
करेउ । तह वि न द्वित्ते निव्वीतियं निव्वलं आहारेइ । तह वि अट्टंते ओमं आयंबिलाति उड्डात्तामाइयं
पि अतिक्कंतो ताहे अट्टाणेसु ठायति, दुवक्खरियं पाडयं । तह वि अट्टंते सद्दपडिबद्धं गच्छति । तह
वि अट्टंते असागारिए हत्थकम्मं करेइ । तह वि अट्टंते अचित्ते इत्थीसरीरे बीयनिसग्गं करेइ । तह
वि अट्टंते “गणे दोच्चं” ति- पिहट्टितो गणस्स दोच्चभंगेण कट्ठिणं पडिसेवति ।

एस अक्खरत्थो ॥

इयाणि एतीए चेव गाहाए सवित्थरो अत्थो भण्णति-

[भा. २२३१] उवभुत्त-थेरसद्धिं, सद्दजुता सहि तह वि उ अठंते ।

अच्चित्त-तिरिय-मारिसु, नारिं निव्वेगलक्खेज्जा ॥

चू- “अट्टाण सद्दे” ति अस्य व्याख्या - भुत्तभोगिणो जे थेरा तेहिं सद्धिं दुवक्खरियातिपाडगे
सद्दपडिबद्धाए य ठायति, जति नाम आलिंगणोवगूहण - चुंबनेत्थिसद्दं परिचारणसद्दं वा सोउं
बीयनिसग्गो भवेत ।

“पच्छा अचित्ते” ति अस्य व्याख्या - “अचित्त” पच्छद्धं । तह वि अट्टंते अचित्ते तिरिय-
नारी-सरीरं पडिसेवति तिन्नि वारा । तह वि अट्टंते माणुस्सीए अचित्तसरीरे, तं पुण जइ निव्वंगं
तो खयं करेइ, मा वेयालो हि ति । तत्थ वि तिन्नि वारा ॥

तह कि अट्टंते “गणे दोच्चं” ति दोच्चग्गहणेणं बितिओ भंगो गहितो । बितियभंगग्गहमातो
चत्तारि भंगा सूत्तिता ।

ते य इमे - सल्लिगेण सल्लिगे । सल्लिगेण अन्नल्लिगे । अन्नल्लिगेण सल्लिगे । अन्नल्लिगेण
अन्नल्लिगे । सल्लिगट्ठित्तेण अन्नल्लिगे सेवियव्वं ।

तं पुण इमाए जयणाए-

[भा. २२३२] ल्लिगेण चेव किट्ठिया, दियासु जा तिन्नि तेण परमूलं ।

ततो चउत्थभंगे, सेसा भंगा पडिक्कुडा ॥

चू- सलिंगेण परलिंगे सेवमाणो गणाओ उवभुत्तथेरेहिं सद्धिं अन्नवसहीए ठाविज्जति । तत्थंधकारे किडि-सद्धीए मेलिज्जति, जहा अन्नोन्नं न पस्संति । एवं तिन्नि वारा । जति उवसंतं सुंदरं । उवसंतस्स चउगुरुं । तिण्हं वाराणं परतो परिसेवमाणस्स मूलं । तह वि अट्ठंतो ततो चउत्थ भंगे सेवति, तत्थ वि तिन्नि वारा, परतो मूलं । सेसा पढम-ततियभंगा पडिक्कुडा ॥

पढमभंगे इमा भवति-

[भा.२२३३] सद्देसे सिस्सिणि सज्झंतेवासिणी कुल-गणे य संघे य ।

कुलकण्णगा कुलवधू, विधवा य तहा सलिंगेणं ॥

चू- सद्देसे परदेसे वा सिस्सिणीं पडिसेवति, सज्झिवियं पडिसेवति, अंतेवासिणी पडि-च्छिगा । अहवा - सज्झंतिगस्स अंतेवासिणी भर्तृज्जिकेत्यर्थः, कुले चियं, गणे चियं, संघे चियं वा सेवति ।

बितियभंगेण इमा जइ पडिसेवति- पितृमातृविशुद्धां कुलकन्यां अभिण्णजोणीं जति तं पडिसेवति, विगतधवं वा रंडं, कुलवधुं वा पडिसवति सलिंगेण ॥

एत्थ भंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.२२३४] लिंगमि य चउभंगो, पढमे भंगमि होति चरिमपदं ।

मूलं चउत्थभंगे, बितिए ततिए य भयणा त ॥

चू- सलिंग परलिंगेहिं चउभंगो ।

तत्थ पढमभंगे पडिसेवंतस्स नियमा चरिमपदं । चरिमे नियमा मूलं ।

बितिय ततियभंगेसु भयणा पच्छित्तं ॥ बितियभंगे इमा भयणा-

[भा.२२३५] अन्नथ सलिंगेणं, कन्नागमणमि होति चरिमपदं ।

विहवाए होति नवभं, अविहवणारी य मूलं तु ॥

चू- “अन्नत्थ” ति - अन्नलिंगिणी, सलिंगेण पडिसेवति । कण्णं चरिमं, विहवाए अणवट्ठे, अ-विधवाए मूलं ॥

अहवा - बितियभंगे चेव इमं पच्छित्तं ।

[भा.२२३६] अधवा पायावद्धी, कोडंबिणि दंडिणी य लिंगेणं ।

मूलं अणवट्ठप्पो, चरमपदं पावती कमसो ॥

चू- पायावद्धीए मूलं, कोडुंबिणीए अणवट्ठं, डंडिणीए चरिमं ॥

ततियभंगे इमा भयणा-

[भा.२२३७] अन्नेन सलिंगमि य, सिस्सिणि सज्झंतिगी कुले चरिमं ।

णवमं गणिच्चियाए, संघद्धीए भवे मूलं ॥

चू- अन्नलिंगेण सलिंगिं पडिसेवति । सिस्सिणिं सज्झंतिया, सिस्सिणिं कुलेच्चिया, एतेसु चरिमं, गणेच्चियाते अणवट्ठो, संघेच्चियाए मूलं ॥

बितियभंगपडिसेवणाए अनुवसंतो चरिमभंगेण पडिसेवति ।

तत्थिमा जयणा-

[भा.२२३८] गंतूण परविदेसं, लिंगविवेगेण सद्धि किडिगासु ।

पुव्वभणिया य दोसा, परिहरियव्वा पयत्तेणं ॥

चू- जम्मविहारभूमीओ वज्जेउं परविदेसं गंतूण सलिंगं मोत्तुं किडि-सद्धिगातिएसु एक-दो-
तिन्निवारा, परतो मूलं ।

पुव्वभणिया य इमे-कण्णा कूलवधू विधवा अमच्ची रन्नो महादेवी पयत्तेणं परिहरियव्वा ॥
सेसासु पडिसेवंतो इमं जयणं करेइ-

[भा.२२३९] जोणी बीए य तहिं, चउक्कभयणा उ तत्थ कायव्वा ।

एग दुग तिन्नि वारे, सुद्धस्स उ वद्धिता गुरुगा ॥

चू- इत्थीए जाव पणपन्नं वासा न पूरंति ताव अमिलायजोणी, अत्तव्वं भवति, गर्भं च
गृण्हातीत्यर्थः पणपन्नावासाए पुण कस्सइ अत्तव्वं भवति, न पुण गब्भं गेण्हति । पणपन्नाते
परोत नो अत्तव्वं, नो गब्भं गेण्हति, एसा दुस्समं वाससतायुए य पडुच्च पन्नवणा परतो पुण
आउसद्धं सव्वाउय-वीसति-भाग-सहियं एसा अमिलायजोणी आतवं भवति ।

कालो-जाव-पुव्व कोडीयायुया परतः सकृत् प्रसवधर्मिण्यः अमिलाणयोनयश्च
अवस्थितयौवनत्वात् । जस्स पणपन्नवासा न पूरंति तस्सिमो चउभंगो- सबीयाए अंतो बीयं
परिसाडेति, सबीयाए बाहिं, अबीयाए अंतो, अबीयाए बाहिं । पणपन्नपूरवासाए एस चेव चउभंगो।
एत्थ बीयगहमातो अत्तवदिणा घेप्पंति ॥

एतेसु भंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.२२४०] सबीयम्मि अंतो मूलं, बाहिर-पडिसाडणे भवे छेदो ।

पणपन्निगाइ अंतो, छेदो बाहिं तु छग्गुरुगा ॥

चू- पणपन्नवरिसा जस्स न पूरंति ताए तिसु अत्तवदिणेसु तारिसाए सबीयाए अंतो बीयपोग्गले
परिसाडेति मूलं । अह बाहिं तो छेतो ।

पणपन्नपूरवरिसाए सबीयाए अंतो छेतो ।

बाहिं - छग्गुरुगा ॥

अन्ने भणंति-

[भा.२२४१] छेदो छग्गुरु अहवा, दसण्ह अंतो बाहिं व आरेणं ।

पणपन्नायपरेणं, छग्गुरु चउगुरुग अंतो बाहिं ॥

चू- उडु-संभवदिणाओ-जाव-दसदिणा न पूरंति-ताव-अंतो छेतो, बाहिं छग्गुरुं । “आरेमं”
ति पणपन्नवासियाए आरेण य एयं भणियं । सेससव्वभंगेसु पणपन्नाए य परतो छप्पण्णादिवरिसेसु
अंतो छग्गुरुगा, बाहिं चउगुरुं ।

एवं सनिमित्ते अनिमित्ते वा पडिसेवंतस्स एसा जयणा ॥

तेइच्छं ति दारं गतं । इयाणिं “अभिओगे” ति दारं-

[भा.२२४२] कुलवंसम्मि पहीणे, रज्जं अकुमारगं परो पेळे ।

तं कीरतु पक्खेवो, एत्थ उ बुद्धीए पाहणं ॥

चू- अभिओगे न पडिसेवेज्जा । तत्थिमं उयाहरणं - कोइ अपुत्तो राया अमच्चेहिं भणिओ

अपुत्तस्स तुज्झ कुलवंसे पहीणे अकुमारस्स य परो पेत्तेहिंति रज्जं, किं कज्जउ, भणह- “तुज्झ बुद्धीए पाहण्णं वट्ठति ।”

मंतीहिं भणियं अंतपुरे कोइ खिप्पउ, तुह खेतज्जायया तुह ते पुत्ता । राया भणइ-अयसो मे भविस्सति । ते भणंति “जहा अयसो न भवति तथा कज्जति ।

इमे समणा निग्गंथा न कहंति, एते पक्खिष्पंतु । एवं कीरउ । ताहे जे तरुणसंजता ते गहिया एकम्मि पासए छूढा ॥

[भा.२२४३] तरुणीण य पक्खेवो, भोगेहि निमंतणा य भिक्खुस्स ।

भोत्तुं अनिच्छमाणे, मरणं व तहिं च वसियस्स ॥

[भा.२२४४] सुट्ठुल्लसिते भीते, पच्चक्खाणे पडिच्छ गच्छ थेर विदू ।

मूलं छेदो छग्गुरु, चउगुरु लहुमासो गुरु लहुओ ॥

चू- पेढे पूर्ववत् ॥ एवं ता अहिओगेण पडिसेवंतस्स जयणा भणिया ।

“असिव-दुब्बिक्खादिसु” इमा-

[भा.२२४५] बहुआइन्ने इतरेसु, गेणहमाणण दुल्लभे भिक्खे ।

असिवम्मि इमा जतणा, दुब्बिक्खे चेव संथरणे ॥

चू- “इतरेसु” पासत्थाइसु बहुयाइण्णे एसणानेसणेहिं गिण्हंतेसु, साहूण एसणिज्जे दुल्लभे, असिवे वा असंथरंतो, दुब्बिक्खे वा असंथरंतो ॥

असिव दुब्बिक्खाणमणागयकाले आयरियाण इमा सामायारी-

[भा.२२४६] लहुगो य होइ मासो, दुब्बिक्ख-विसज्जणम्मि साहूणं ।

नेहाणुरागरत्तो, खुट्ठो वि य नेच्छती गंतुं ॥

[भा.२२४७] भिक्खं पि य परिहायि, भोगेहि निमंतणा य भिक्खुस्स ।

गेण्हति एगंतरिते, लहुगा गुरुगा य चउमासा ॥

[भा.२२४८] पडिसेवंतस्स तहिं, छम्मासा होंति छेद मूलं च ।

अणवट्ठप्पो पारंचिओ य पुच्छा य तिविधम्मि ॥

चू- पेढे पूर्ववत् ।

नवरं-तिविहं-दिव्वं मामुस्सं तेरिच्छं सनिमित्तानिमित्तोदया ॥

मू. (३९४) जे भिक्खू माउग्गमस्स मेहुणवडियाए हत्थकम्मं करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३९५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं कट्ठेण वा किलिंचेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा संचालेइ, संचालेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३९६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं संबाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा संबाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३९७) जे भिक्खू माउग्गामसस मेहुणवडियाए अंगादानं तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा अब्भंगेंतं वा मक्खेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३९८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं कक्केण वा लोद्धेण वा पउमचुण्णेण वा ण्हाणेण वा चुण्णेहिं वा वण्णेहिं वा उव्वट्ठेइ वा परिवट्ठेइ वा उव्वट्ठेत्तं वा परिव्वट्ठेत्तं वा

सातिज्जति ॥

मू. (३९९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४००) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं निच्छल्लेइ, निच्छल्लेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४०१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण वडियाए अंगादानं जिग्घइ, जिग्घतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४०२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं अन्नयरंसि अचित्तंसि सोयंसि अनुपवेसेत्ता सुक्कपोग्गले निग्घायइ, निग्घायतं वा सातिज्जति ॥

चू- माउग्गामो पुव्ववणिओ, तं माउग्गामं हिअए ठवेउं, “मम एसा अविरतिअ” ति काउं एवं हियए निवेसिऊण, आत्मनो हस्तकर्म करेति । हस्तकर्म पूर्वं वर्णितं, चउगुरुं पच्छित्तं ।

अहवा - “जे” ति निद्देसे, भिक्खू पुव्ववणितो, माउग्गामो वि पुव्ववणिओ, तस्स माउग्गामस्स मैथुनप्रतिज्जया हस्तकर्म करोति, अंगुल्यादिना घट्टयतीत्यर्थः अंगादानं ।

[भा. २२४९] मातुग्गामं हियए, निवेसइत्ताण हत्थकम्पादी ।

जे भिक्खू कुज्जाही, तं मेहुणसण्णितं होति ॥

[भा. २२५०] हत्थाइ-जा-सोतं, पढमुद्देसम्मि जो गमो भणितो ।

मेहूणं पडियाए, छट्टुद्देसम्मि सो चेव ॥

चू- इह पुण माउग्गामं हियए काउं करेति तेण चउगुरुगं ।

तं चेव बितियपदं, सच्चेवं “अट्टाणसद्दहत्थादिया जाव गणे दोच्च” ति ।

मू. (४०३) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए अवाउडिं सयं कुज्जा करेतं वा (सयं बूया, बूएतं वा) सातिज्जति ॥

चू- भिक्खू य माउग्गामो य पुव्ववणितो । जो तं सयमेव अवाउडिं करेति ।

अहवा - सयं चेव बूया इच्छामि ते “अज्ज” ति आर्ये ! अचेलभावो, अचेलीया अपावृता इत्यर्थः,

अंगादानं पुव्ववणितं, पासित्तए प्रेक्षितुमिच्छे ङ्का ।

[भा. २२५१] जे कुज्जा बूया वा, माउग्गामं तु मेहुणट्टाए ।

इच्छामो ते अज्जे, अचेलियं दड्डुमाणादी ॥

चू- मैथुनेच्छया आणादिया दोसा भवन्ति ।

परेण य दिट्ठे संका भोइयघाडियातिया दोसा ॥

अहवा -

[भा. २२५२] नातग कहण पदोसे, सयं दड्डूण गेह्णणादीया ।

आसुग्गहणं कीवे, अंगादानं तु मा पेहे ॥

चू- सा कुविया नायग-भोतिगादीण कहेज्ज, ते पसोदं गच्छेज्जा, पदुड्डा जं काहिति तमावज्जे ।

अहवा - ताहे अंगादाने दातिते सो सयमेव गहणं करेज्जा । तत्थ गेह्णण-कट्टणातिया दोसा ।

कीवो आसु पडिसेवणं करेज्ज । एत्थ वि गहणपदोसातिया दोसा ।

अहवा - ताए दाइयं न पुण पडिसेवणं देति ताहे सो चिंताए दड्ढुमिच्छति । जम्हा एते दोसा तम्हा अंगादानानि नो पेहे ॥

किं चान्यत्-

[भा.२२५३] अहभावदरिसणम्मि वि, दोसा किमु जो तदड्ढिओ पेहे ।

अहियं तं बंभवओ, सूरालोगो व चक्खुस्स ॥

चू- अहाभावो - अधाप्रवृत्ति, अहाभावेण वि दिट्ठं मोहुदयं भवति, किमु जो मेहुणट्ठी पेहति । तस्स पलोयणं बंभचारिणो अहियं भवति जहा चक्खुस्स सूरालोयणं ॥

[भा.२२५४] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

चू- भणेज्ज वा करेज्ज वा, पढमं ता भणाति, जति नेच्छति ताहे अवनति वि, अभिओगेण वि बला अवणाविज्जति ॥

[भा.२२५५] मोहोदयअनुवसमे, कहणा कहेति होंति गुरुगा य ।

कहितापेहा गुरुया, जं काहिति जं च पाविहिति ॥

[भा.२२५६] दुविधे तेइच्छम्मी, निव्वीतियमाइयं अतिकंते ।

अट्ठाण सदहत्थे, पच्छा चित्ते गणे दोच्चं ॥

मू. (४०४) जे भिक्खू माउगामस्स मेहुणवडियाए कलहं कुज्जा, कलहं बूया, कलहवडियाए बूया, कलहवडियाए गच्छइ, गच्छंतं वा सातिज्जति ॥

चू- मेहुणट्ठी कुचोरुसिरातिएहिं पंतावेति, जारिसं वा कामातुरो उल्लवति तारिसं चैव बूया, एतेसिं चैव दंसणवडियाए वसहीओ साधीओ वाडगाओ गामाओ वा बाहिं गच्छति ।

जत्थेस कामकलहो संभवति । तस्स चउगुरुं ।

[भा.२२५७] विसयकलहेतरं वा, मातुगामस्स मेहुणट्ठाए ।

जो कुज्जा बूया वा, बहिया गच्छेज्ज आणादी ॥

चू- कलहो दुविहो-विसयकलहो इतरो य । इतरो नाम कसायकलहो व शेषं गतार्थं ॥

इमो विसयकलहो-

[भा.२२५८] काएण व वायाए, वामपत्ताए विसयकलहो तु ।

चंडिकित्तं व पासं, इतरो पुण तीय असहीहिं ॥

चू- वामो कामस्तवृत्तिः जा पंतावणकिरिया सो कायकलहो । जं कामातुरो थी पुरुसो वा उल्लवति सो वायकलहो । रुट्ठा चंडिकिता, तं चंडिकित्तं कसातियं पासिऊण साहू तस्साराहणनिमित्तं तीसे विपक्खेहिं सह जं कलहेति, एस “इयरो” कसायकलहेत्यर्थः ।

ताहे सा आराहिया पडिसेवणं पयच्छेज्ज ॥ इमे दोसा-

[भा.२२५९] पडिपक्खो तु पदुट्ठो, छोभग्गहणादि अहव पंतावे ।

अन्नेसिं पि अवण्णो, निच्छुभणादी य दियराओ ॥

चू- तीसे पडिपक्खो सण्णाइया इयरे वा ते पदुट्ठा संजयस्स छोभगं देज्ज - नूनं तुमं एयस्स

माणुसस्स कज्जं करेसि, गेण्हण कहुमादिए अ दोसे पावेज्ज ।

अहवा - ते पडिपक्खा तं संजयं आउसेज्ज वा हणेज्ज वा बंधेज्ज वा मारेज्ज वा, ते पदुट्ठा अन्नसाधूण वि - अवणं वएज्ज, आतोसादियं वा करेज्ज । गामवसही वा णिच्छुभेज्जा, दिया ङ्क । रातो ङ्का ॥

[भा. २२६०] बितियपदभणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्धि क्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए लेहं लिहति, लेहं लिहावेति, लेहवडियाए वा गच्छति, गच्छंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अप्पणो भावं लिहिउं मेहुणट्ठाए तस्स पट्टवेति । अन्नेन वि लिहावेति ।

लिहणट्ठाए वा बहिं गच्छति । चउगुरुं । लेहो दुविधो -

[भा. २२६१] छन्नेतरं च लेहो, माउग्गामस्स मेहुणट्ठाए ।

जे लेहति लेहावति, बहिया गच्छे व आणादी ॥

चू- छन्नो अप्पगासो, इयरो पगडो य ॥ तत्थ छन्नो इमो तिविहो-

[भा. २२६२] लिवि भासा अत्थेण व, छन्नो इतरो लिवीउ जा जहियं ।

उत्ताणत्थो सभासा, गतो य अप्पाहितं वा वि ॥

चू- लिवी जा दोहिं मिलिउं उप्पाइया । अधवा-दविडमाई जा जम्भि देसे नत्थि । अनारिया तासा छन्ना । अत्थओ - जं अप्पई ताभिहाणेण लिहितं वा ववहियं वा ।

“इयरो” अच्छन्नो - जा जहिं सरइ लिवी ताए लिहइ ।

उत्ताणट्ठं सभासए वा लिहइ, वाइअं वा फुडवियडत्थं संदिसइ पुरिसो इमं लहिउं पट्टवेइ अत्थतोऽववहितं ॥

[भा. २२६३] काले सिहि-नंदिकरे, मेहनिरुद्धम्मि अंबरतलम्मि ।

मित-मधुर-मंजुभासिणि, ते धन्ना जे पियासहिता ॥

चू- पयपढमक्खरा विन्नवेति । इत्थी पडिलेहं पयच्छइ-

भा (२२६४) कोमुति निसा य पवरा, वारियवामा य दुद्धरो मयणो ।

ग्हेति य सरयगुणा, तीसे य समागमो नत्थि ॥

चू- पढमपायमक्खरेहिं पडिवयणं । इमो वि इत्थिलेहो-

[भा. २२६५] एवं पाउसकाले, वरिसारत्ते य वासितुं मेहा ।

होउं निब्भरभारा, तुरियं संपत्थिया सरदे ॥

चू- इहावि पादपढमक्खरेहिं आयभावपन्नवणं ।

[भा. २२६६] तुह दंसण-संजणिओ, हियए चिंतिज्जमाण विलसंतो ।

वगति य मे अनंगो, सोगुल्लोगेसु अंगेसु ॥

[भा. २२६७] लिक्खंत-निज्जमाणे अप्पिज्जंते कहिज्जमाणे वा ।

दोसा होंति अणेगा, लिहग-निवेदंत-निंताणं ॥

चू- लिक्खंतो केण दिट्ठो तत्थ गेण्हणातिया दोसा । एवं णिज्जंतो अंतरा केण ति दिट्ठो,

गहितो वा, अप्पिजंतो भोतिगादिणा, संदेसो वा कहेजंतो सुतो केणइ ।

पच्छद्धं गतार्थम् ॥

[भा.२२६८] बितियदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिव्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिट्ठंतं वा सोतं वा भल्लायएण उप्पाएति, उप्पाएतं वा सातिज्जति ॥

चू- तेन सेव्यमानेन पुष्यत इति पोषः, आत्मानं वा तेन पोषयतीति पोषः, तदर्थिनो वा तं पोषयतीति पोषः मृगीपदमित्यर्थः । तस्य अंतानि पोषंतानि । पिट्ठि अतं पिट्ठंतं अपानद्वार-मित्यर्थः । तस्यांतानि पिट्ठंतानि । उत् प्राबल्येनपावयति उप्पाएति ।

जो एवं करेति तस्स चउ- गुरुं ।

[भा.२२६९] भल्लायगमादीसुं, पोसंते वा वि अहव पिट्ठंते ।

जे भिक्खू उप्पाए, मेहुणट्ठाए आणादी ॥

चू- आदिसद्दातो चित्रकमूलादिना, आणादिया य दोसा ॥

किं निमित्तं सोतं उप्पाएति ?

[भा.२२७०] पडिनीयता य अन्ने, आयतिहेतुं व कोउएण वा ।

चीयत्ता य भविस्ससि, पउनिस्ससि ता इमेणं तु ॥

चू- सो साहु तीए अगारीए पडिनीयत्तेण, “अन्ने” ति जे तस्स नीता संघाडओ वा तस्स पडिनीययाए, आयतिहेउं एस ममायत्ता जं भणीहामि तं कज्जिता करिस्सति, दंसणकोउएणं वा उप्पक्कं ममेयं दंसेहित्ति काउं ।

अथवा - संघाडस्स अचियत्तता । ताहे साहु पुच्छति कथं मम संघाडगस्स चियत्ता भवेज्जामि ताहे सो भणाति - अहं ते एरिसं जोणियालेवं देमि, जेन भोइगस्स चियत्ता भविस्ससि ।

अहवा - तस्सा तम्मि देसे किंचि दुक्खति ताहे पुच्छितो भणति - इमेण ओसहेण लिंपाहि, ताहे पउनिस्ससि ॥ इमे दोसा-

[भा.२२७१] दिट्ठा व भोइएणं, सिट्ठे नीया व जं सि काहंति ।

परितावणा व वेज्जे, तुवरे लेवट्ठा काया ॥

चू- तं परिभोगकाले भोतिएण दिट्ठं पुच्छिया किमेयं ? कहियं संजए मे एयं कयं । एगतरपओसं गच्छे । जं ते पंतावणादि करिस्संति तमावज्जे, सावज्जं अनागाढातिवेयणं वा पावति त संजयस्स पच्छत्तं । उद्धावणाए मूलं । वेज्जा वा जं किरियं करंता तुवरट्ठया लेवट्ठया वा काए ववरोवेज्ज, एत्थ वि संजयस्स कायनिष्फण्णं ॥

संजएण वा लेवे उवदिट्ठे आगम्म कहेज्जा-

[भा.२२७२] उप्पक्कंमे गत्तं, पेच्छामु न जा से कीरती किरिया ।

ते छिय दोसा दिट्ठे, अंगादान पासणे जे तु ॥

चू- ताए भणियं उप्पवकं मे गत्तं पेच्छासो जा से किरिया किज्जति, ते चेव सव्वे दोसा जे अंगायानपासणसुत्ते वुत्ता ॥

[भा. २२७३] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खामादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्ढंतं वा सोतं वा भल्लायएण उप्पाएत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

[भा. २२७४] सीतोदग वियडेण, पासंते वा वि अहव पिड्ढंते ।

जे भिक्खू पाहिता, उच्छोले आणमादीणि ॥

[भा. २२७५] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खामादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०८) जे भिक्खा माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्ढंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोत्ता अन्नयरेण आलेवणजाएणं आलिंपेज्ज वा विलिंपेज्ज वा, आलिंपेत्तं वा विलिंपेत्तं वा साति० ॥

मू. (४०९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्ढंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपेत्ता विलिंपेत्ता तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा, अब्भंगेत्तं वा मक्खेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (४१०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्ढंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपेत्ता विलिंपेत्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवण-जाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवेत्तं वा पधूवेत्तं वा सातिज्जति ॥

[भा. २२७६] सीतोदे जो उ गमो, नियमा सो चेव तेतल्लामादीसु ।

गंधादीएसु तहा, पुब्बे अवरम्मि य पदम्मि ॥

चू-सीतोदगेण देसे सब्बे फासुगाफासुगेण उप्पिलावणाइयाय दोसा, धोयं तेल्लाइणा मक्खेयव्वं, एत्थ व ते चेव दिट्ठाइया लोद्धादिणा वा सुगंधदव्वेण, आउक्काइयादिविराहणा ॥

[भा. २२७७] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्ज वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असती दुब्भिक्खामादीसु जा जहिं जतणा ॥

मू. (४११) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए कसिणाइं वत्थाइं धरेइ; धरेत्तं वा साति० ।

मू. (४१२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अहयाइं वत्थाइं धरेइ; धरेत्तं वा साति० ।

मू. (४१३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए धोव-रत्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेत्तं वा सातिज्जति ।

मू. (४१४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडिवयाए चित्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेत्तं वा साति० ।

मू. (४१५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए विचित्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेत्तं वा साति० ।

चू-अहयं नाम तंतुग्गत्तं, परिभोगत्तेण धरणं ।

अहवा - धारणं अपरिभोगत्तणेण, तेसिं दाहामि त्ति धरेति । पाणादिणा मलस्स फेड्डणं धोयं । ते मलिणा धरेति, धरं अनुभट्टाएत्ता संकणिज्जो भविस्सामि एयं आयभावियासु धरेति ।

अहवा - सो चेव मलिणो धरेति । वरं सम एयाओ अत्तट्ठभाविताओ मलिणवासस्स वीसंभं एति । चित्तं नाम एगतरवण्णुज्जलं । विचित्तं नाम दोहिं तिहिं वा गव्वेहिं वा उज्जलं ।

सव्वेसु चउगुरुगं आणादिया य दोसा ।

[भा.२२७८] अह जे य धोयमइले, रत्ते चित्ते तथा विचित्ते य ।

मेहुण्ण-परिण्णाए, एताइ धरेंति आणादी ॥

[भा.२२७९] मइले अणुभइहेतुं, आतट्ठित्ति भावितासु वा वहती ।

आत-पर-मोहउदयइयाए सेसाण दाहामो वा ॥

चू- वहति नाम परिभोगं करेति । सेसा तंतुगयाइया मइलं मोत्तुं आय-पर-मोहुदयइयाए वहइ । तेसिं वा दाहिंति धरेति त्ति । जति देति जं ताओ काहिंति कम्मबंधप्पसंगो य दट्ठव्वी ।

अहवा - देंतो दिट्ठो करणं अमुवधीते ॥

[भा.२२८०] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्बिक्खादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४१६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४१७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए संबाहेज्ज वा पलिभदेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४१८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खेंतं वा मिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४१९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा उळ्ळोलेंतं वा उव्वट्ठेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए सीओदगं-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं संबाहेज्ज वा पलिमदेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा, उळ्ळोलेंतं वा उव्वट्ठेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए प्पणो कायंसि वणं संबाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडिए अप्पणो कायंसि वणं तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण व कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं फुमेज्ज वा एएज्ज वा, फुमेंतं वा एएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा अच्छि दंतं वा विच्छि दंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्त पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेंतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता ओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपेज्ज वा विलिंपेज्ज वा, आलिंपेंतं वा विलिंपेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपेत्ता विलिंपेत्ता तेलेण वा घएण वा वसाए दा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खज्ज वा, अब्भंगेंतं वा मक्खेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपेत्ता विलिंपेत्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवेंतं वा पधूवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाओ नहसीहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं जंघ-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो वत्थि-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कक्ख-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते आघंसेज्ज वा पघंसेज्ज वा आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमेंतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे संबाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेंतं वा मिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्चोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्टे फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमेंतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं उत्तरोट्टाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि आमज्जेज्ज वा, पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि संबाहेज्ज वा, पलिमद्देज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिंगेज्ज वा, मक्खंतं वा भिलिंगंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेंतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि फुमेज्ज वा रएज्ज वा फुमेंतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं भुमग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छि-मलं वा कण्ण-मलं वा दंत-मलं वा नह-मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए गामाणुगामं दूइज्जमाणे सीस-दुवारियं करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

चू- मल्लिणो रयगुंडितो, अचक्खुस्सो वा अनिड्ढच्छवी वा अफुडियहत्थपादो इत्थीणं अकामणिज्जो पाढपमज्जणाती करेति, वरं इत्थीणं कमणिज्जो भविस्सामि ति, चउगुरु आणादिया य दोसा ।

[भा.२२८१] पादे पमज्जणादी, सीसदुवारादि जो गमो ततिए ।

मेहुण्ण-परिन्नाए, छट्ठुद्देसम्मि सो चेव ॥

[भा.२२८२] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४६९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए खीरं वा दहिं वा नवनीयं वा सप्पिं वा गुलं वा खंडं वा सक्करं वा मच्छंडियं वा अन्नयरं वा पणीयं आहारं आहारेइ; आहारेतं वा साति तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अनुग्घातियं ॥

चू- मधु-मज्ज-मंसा अववाते दद्वच्चा, अन्नतरं वा नेहावगाढं उवक्खडियं आहारेति, अवरं उवचिय-मंससोणिओ भविस्सामि सुकुमालो य, अतो कमणिज्जो भविस्सामि । उवचियमंससोमिएहिं सुहं पडिसेविज्जति, जति एयनिमित्तं भुंजति ङ्का ।

[भा.२२८३] खीर-दधिमादीहिं, सेसाहारा विसूइया होंति ।
मेहुण्ण-परिन्नाते, ताणाहारेंत आणादी ॥

चू- जइ मेहुणवडियाए आहारेति तो चउगुरु, इहरहा मासगुरुं ।
विगतिपरिवूढदेहस्स ते चेव गमणादिया दोसा ॥

[भा.२२८४] नाणादि संघणट्टा, वि सेविता नेति उप्पहं विगती ।
किं पुण जो पडिसेवति, विगती वण्णादिणं कज्जे ॥

चू- जति वि नाणादिसंघणट्टा विगतिं भुंजति ततोवि विगइ उप्पहं नेति, कि पुण जो वण्णातीणं अट्टा मेहुणट्टा वा विगतिं भुंजति ॥

[भा.२२८५] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।
अभिओग असति दुब्भिक्खमादिसु जा जहिं जतणा ॥

[भा.२२८६] पुरिसाणं जो उ गमो, इत्थीवग्गम्भि होइ सो चेव ।
एसेव अपरिसेसो, इत्थीणं पुरिस-वग्गम्भि ॥

चू- पुरिसाणं जो गमो इत्थीवग्गे भणितो जहा “भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए विन्नेवेति”
एस इत्थीणं पुरिसवग्गे वत्तव्वो - “जा भिक्खुणी वि पिउग्गाणं मेहुणवडियाए विन्नेवेइ,”
उस्सग्गाववाएहिं दोसदंसणेहिं अत्थो तहेव वत्तव्वो ॥

उद्देशकः-६ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे षष्ठउद्देशकस्य
(भद्रबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदास महत्तर विरचिता चूणिः परिसमाप्ता ।

भाग : १५

३४/१

प्रथमं छेदसूत्रं – निशीथं-१ – समाप्तम्

भाग :- १५

- (१) निशीथछेदसूत्रम्-१-
उद्देशकाः- १....६- पर्यन्ताः
भाग-१६
- (२) निशीथछेदसूत्रम्-२
उद्देशकाः- ७....१३-पर्यन्ताः
भाग:-१७
- (३) निशीथछेदसूत्रम्-३
उद्देशकाः-१४....२० पर्यन्ताः

ભાવભરી વંદના

જેમના દ્વારા સૂત્રમાં ગુંથાયેલ જિનવાણીનો ભવ્ય વારસો
વર્તમાનકાલીન ‘‘આગમસાહિત્ય’’માં પ્રાપ્ત થયો
એ સર્વે સૂરિવર આદિ આર્ષ પૂજ્યશ્રીઓને-

પંચમ ગણધર શ્રી સુધર્મા સ્વામી	ચૌદ પૂર્વધર શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી		
દશ પૂર્વધર શ્રી શય્યંભવસૂરિ	(અનામી) સર્વે શ્રુત સ્થવીર મહર્ષિઓ		
દેવવાચક ગણિ	શ્રી શ્યામાચાર્ય		
દેવદ્વિગણિ ક્ષમાશ્રમણ	જિનભદ્ર ગણિ ક્ષમાશ્રમણ		
સંઘદાસગણિ	સિદ્ધસેન ગણિ		
જિનદાસ ગણિ મહત્તર	અગત્યસિંહ સૂરિ		
શીલાંકાચાર્ય	અભયદેવસૂરિ		
મલયગિરિસૂરિ	ક્ષેમકીર્તિસૂરિ		
હરિભદ્રસૂરિ	આર્યરક્ષિત સૂરિ (?)		
દ્રોણાચાર્ય	ચંદ્ર સૂરિ		
વાદિવેતાલ શાંતિચંદ્ર સૂરિ	મલ્લધારી હેમચંદ્રસૂરિ		
શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાય	ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય		
ગુણરત્નસૂરી	વિજય વિમલગણિ		
વીરભદ્ર	ઋષિપાલ	બ્રહ્મમુનિ	તિલકસૂરિ

સૂત્ર-નિર્યુક્તિ - ભાષ્ય - ચૂર્ણિ - વૃત્તિ - આદિના રચયિતા અન્ય સર્વે પૂજ્યશ્રી

વર્તમાન કાલિન આગમ સાહિત્ય વારસાને

સંશોધન-સંપાદન-લેખન આદિ દ્વારા મુદ્રીત/અમુદ્રીત સ્વરૂપે રજૂ કર્તા

સર્વે શ્રુતાનુરાગી પૂજ્યપુરુષોને

આનંદ સાગરસૂરિજી	ચંદ્રસાગર સૂરિજી	મુનિ માણેક
જિન વિજયજી	પુન્યવિજયજી	ચતુરવિજયજી
જંબુ વિજયજી	અમરમુનિજી	કનૈયાલાલજી
લાભસાગરસૂરિજી	આચાર્ય તુલસી	ચંપક સાગરજી

સ્મરણાંજલિ

બાબુ ધનપતસિંહ	પંઠ બેચરદાસ	પંઠ જીવરાજભાઈ
પંઠ ભગવાનદાસ	પંઠ રૂપેન્દ્રકુમાર	પંઠ હીરાલાલ
શ્રુત પ્રકાશક સર્વે સંસ્થાઓ		

४५ आगम भूण तथा विवरणानुं श्लोक प्रमाणादर्शक कोष्टक

क्रम	आगमसूत्रनाम	मूल श्लोक प्रमाण	वृत्ति-कर्ता	वृत्ति श्लोकप्रमाण
१.	आचार	२५५४	शीलाङ्काचार्य	१२०००
२.	सूत्रकृत	२१००	शीलाङ्काचार्य	१२८५०
३.	स्थान	३७००	अभयदेवसूरि	१४२५०
४.	समवाय	१६६७	अभयदेवसूरि	३५७५
५.	भगवती	१५७५१	अभयदेवसूरि	१८६१६
६.	ज्ञाताधर्मकथा	५४५०	अभयदेवसूरि	३८००
७.	उपासकदशा	८१२	अभयदेवसूरि	८००
८.	अन्तकृद्दशा	९००	अभयदेवसूरि	४००
९.	अनुत्तरोपपातिकदशा	१९२	अभयदेवसूरि	१००
१०.	प्रश्नव्याकरण	१३००	अभयदेवसूरि	५६३०
११.	विपाकश्रुत	१२५०	अभयदेवसूरि	९००
१२.	औपपातिक	११६७	अभयदेवसूरि	३१२५
१३.	राजप्रश्निय	२१२०	मलयगिरिसूरि	३७००
१४.	जीवाजीवाभिगम	४७००	मलयगिरिसूरि	१४०००
१५.	प्रज्ञापना	७७८७	मलयगिरिसूरि	१६०००
१६.	सूर्यप्रज्ञप्ति	२२९६	मलयगिरिसूरि	९०००
१७.	चन्द्रप्रज्ञप्ति	२३००	मलयगिरिसूरि	९१००
१८.	जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति	४४५४	शान्तिचन्द्रउपाध्याय	१८०००
१९थी	निरयावलिका	११००	चन्द्रसूरि	६००
२३.	(पञ्च उपाङ्ग)	—	—	—
२४.	चतुःशरण	८०	विजयविमलयगणि	(?) २००
२५.	आतुर प्रत्याख्यान	१००	गुणरत्नसूरि (अवचूरि)	(?) १५०
२६.	महाप्रत्याख्यान	१७६	आनन्दसागरसूरि (संस्कृतछाया)	१७६
२७.	भक्तपरिज्ञा	२१५	आनन्दसागरसूरि (संस्कृतछाया)	२१५
२८.	तन्दुल वैचारिक	५००	विजयविमलयगणि	(?) ५००
२९.	संस्तारक	१५५	गुणरत्न सूरि (अवचूरि)	११०
३०.	गच्छाचार*	१७५	विजयविमलयगणि	१५६०
३१.	गणिविद्या	१०५	आनन्दसागरसूरि (संस्कृतछाया)	१०५

ક્રમ	આગમસૂત્રનામ	•મૂલ શ્લોક પ્રમાણ	વૃત્તિ-કર્તા	•વૃત્તિ શ્લોકપ્રમાણ
૩૨.	દેવેન્દ્રસ્તવ	૩૭૫	આનન્દસાગરસૂરિ (સંસ્કૃત છાયા)	૩૭૫
૩૩.	મરણસમાધિ ★	૮૩૭	આનન્દસાગરસૂરિ (સંસ્કૃત છાયા)	૮૩૭
૩૪.	નિશીથ	૮૨૧	જિનદાસગણિ (ચૂર્ણિ) સહ્નદાસગણિ (ભાષ્ય)	૨૮૦૦૦ ૭૫૦૦
૩૫.	વૃહત્કલ્પ	૪૭૩	મલયગિરિ+ક્ષેમકીર્તિ સહ્નદાસગણિ (ભાષ્ય)	૪૨૬૦૦ ૭૬૦૦
૩૬.	વ્યવહાર	૩૭૩	મલયગિરિ સહ્નદાસગણિ (ભાષ્ય)	૩૪૦૦૦ ૬૪૦૦
૩૭.	દશાશ્રુતસ્કન્ધ	૮૧૬	- ? - (ચૂર્ણિ)	૨૨૨૫
૩૮.	જીતકલ્પ ★	૧૩૦	સિદ્ધસેનગણિ (ચૂર્ણિ)	૧૦૦૦
૩૯.	મહાનિશીથ	૪૫૪૮	-	-
૪૦.	આવશ્યક	૧૩૦	હરિભદ્રસૂરિ	૨૨૦૦૦
૪૧.	ઓઘનિર્યુક્તિ	તિ.૧૩૫૫	દ્રોણાચાર્ય	(?)૭૫૦૦
-	પિણ્ડનિર્યુક્તિ ★	તિ. ૮૩૫	મલયગિરિસૂરિ	૭૦૦૦
૪૨.	દશવૈકાલિક	૮૩૫	હરિભદ્રસૂરિ	૭૦૦૦
૪૩.	ઉત્તરાધ્યયન	૨૦૦૦	શાંતિસૂરિ	૧૬૦૦૦
૪૪.	નન્દી	૭૦૦	મલયગિરિસૂરિ	૭૭૩૨
૪૫.	અનુયોગદ્વાર	૨૦૦૦	મલધારીહેમચન્દ્રસૂરિ	૫૯૦૦

નોંધ :-

- (૧) ઉક્ત ૪૫ આગમ સૂત્રોમાં વર્તમાન કાળે પહેલાં ૧ થી ૧૧ અંગસૂત્રો, ૧૨ થી ૨૩ ઉપાંગસૂત્રો, ૨૪થી૩૩ પ્રકીર્ણકસૂત્રો ૩૪થી ૩૯ છેદસૂત્રો, ૪૦ થી ૪૩ મૂલસૂત્રો, ૪૪-૪૫ ચૂલિકાસૂત્રોના નામે હાલ પ્રસિદ્ધ છે.
- (૨) ઉક્ત શ્લોક સંખ્યા અમે ઉપલબ્ધ માહિતી અને પૃષ્ઠ સંખ્યા આધારે નોંધેલ છે. જો કે તે સંખ્યા માટે મતાંતર તો જોવા મળે જ છે. જેમકે આચાર સૂત્રમાં ૨૫૦૦, ૨૫૫૪, ૨૫૨૫ એવા ત્રણ શ્લોક પ્રમાણ જાણવા મળેલ છે. આવો મત-ભેદ અન્ય સૂત્રોમાં પણ છે.
- (૩) ઉક્ત વૃત્તિ-આદિ જે નોંધ છે તે અમે કરેલ સંપાદન મુજબની છે. તે સિવાયની પણ વૃત્તિ-ચૂર્ણિ આદિ સાહિત્ય મુદ્રિત કે અમુદ્રિત અવસ્થામાં હાલ ઉપલબ્ધ છે જ.
- (૪) ગચ્છાચાર અને મરણસમાધિ ના વિકલ્પે ચંદાવેજ્ઞય અને વીરસ્તવ પ્રકીર્ણક આવે છે. જે અમે “આગમસુતાણિ” માં મૂળ રૂપે અને “આગમદીપ”માં અક્ષરશઃ ગુજરાતી અનુવાદ રૂપે આપેલ છે. તેમજ જીતકલ્પ જેના વિકલ્પ રૂપે છે એ

પંચકલ્પનું ભાષ્ય અમે “આગમસુત્તાણિ”માં સંપાદીત કર્યું છે.

- (૫) ઓઘ અને પિણ્ડ એ બંને નિર્યુક્તિ વિકલ્પે છે. જે હાલ મૂલસૂત્ર રૂપે પ્રસિધ્ધ છે. જે બંનેની વૃત્તિ અમે આપી છે. તેમજ તેમાં ભાષ્યની ગાથાઓ પણ સમાવિષ્ટ થઈ છે.
- (૬) ચાર પ્રકીર્ણક સૂત્રો અને મહાનિશીઘ એ પાંચ આગમની કોઈ વૃત્તિ આદિ ઉપલબ્ધ થવાનો ઉલ્લેખ મળતો નથી. પ્રકીર્ણક ની સંસ્કૃત છાયા ઉપલબ્ધ છે તેથી મૂકી છે. નિશીઘ-દશા-જીતકલ્પ એ ત્રણેની ચૂર્ણિ આપી છે. જેમાં દશા અને જીતકલ્પ એ બંને ઉપરવૃત્તિ મળતી હોવાનો ઉલ્લેખ છે, પણ અમે તે મેળવી શક્યા નથી. જ્યારે નિશીઘ ઉપર તો માત્ર વીસમા ઉદ્દેશક:ની જ વૃત્તિ નો ઉલ્લેખ મળે છે.

► વર્તમાન કાળે ૪૫ આગમમાં ઉપલબ્ધ નિર્યુક્તિ: ◀

ક્રમ	નિર્યુક્તિ	શ્લોકપ્રમાણ	ક્રમ	નિર્યુક્તિ	શ્લોકપ્રમાણ
૧.	આચાર-નિર્યુક્તિ	૪૫૦	૬.	આવશ્યક-નિર્યુક્તિ	૨૫૦૦
૨.	સૂત્રકૃત-નિર્યુક્તિ	૨૬૫	૭.	ઓઘનિર્યુક્તિ	૧૩૫૫
૩.	બૃહત્કલ્પ-નિર્યુક્તિ ★	—	૮.	પિણ્ડનિર્યુક્તિ	૮૩૫
૪.	વ્યવહાર-નિર્યુક્તિ ★	—	૯.	દશવૈકાલિક-નિર્યુક્તિ	૫૦૦
૫.	દશાશ્રુત૦-નિર્યુક્તિ	૧૮૦	૧૦.	ઉત્તરાધ્યયન-નિર્યુક્તિ	૭૦૦

નોંધ :-

- (૧) અહીં આપેલ શ્લોક પ્રમાણ એ ગાથા સંખ્યા નથી. “૩૨ અક્ષરનો એક શ્લોક” એ પ્રમાણથી નોંધાયેલ શ્લોક પ્રમાણ છે.
- (૨) ★ બૃહત્કલ્પ અને વ્યવહાર એ બંને સૂત્રોની નિર્યુક્તિ હાલ ભાષ્ય માં ભળી ગઈ છે. જેનો યથાસંભવ ઉલ્લેખ વૃત્તિકાર મહર્ષિ એ ભાષ્ય ઉપરની વૃત્તિમાં કર્યો હોય તેવું જોવા મળેલ છે.
- (૩) ઓઘ અને પિણ્ડનિર્યુક્તિ સ્વતંત્ર મૂલઆગમ સ્વરૂપે સ્થાન પામેલ છે તેથી તેનું સ્વતંત્ર સંપાદન આગમ-૪૧ રૂપે થયેલ છે. (તેમજ આ સંપાદનમાં પણ છે.)
- (૪) બાકીની છ નિર્યુક્તિમાંથી દશાશ્રુતસ્કન્ધ નિર્યુક્તિ ઉપર ચૂર્ણિ અને અન્ય પાંચ નિર્યુક્તિ ઉપરની વૃત્તિ અમે અમારા સંપાદનમાં પ્રકાશીત કરી છે. જ્યાં આ છ નિર્યુક્તિ સ્પષ્ટ અલગ જોઈ શકાય છે.
- (૫) નિર્યુક્તિકર્તા તરીકે મદ્રવાહુસ્વામી નો ઉલ્લેખ જ જોવા મળે છે.

વર્તમાન કાળે ૪૫ આગમમાં ઉપલબ્ધ ભાષ્યં

ક્રમ	ભાષ્ય	શ્લોકપ્રમાણ	ક્રમ	ભાષ્ય	ગાથાપ્રમાણ
૧.	નિશીષભાષ્ય	૭૫૦૦	૬.	આવશ્યકભાષ્ય ★	૪૮૩
૨.	વૃહત્કલ્પભાષ્ય	૭૬૦૦	૭.	ઓઘનિર્યુક્તિભાષ્ય ★	૩૨૨
૩.	વ્યવહારભાષ્ય	૬૪૦૦	૮.	પિણ્ડનિર્યુક્તિભાષ્ય ★	૪૬
૪.	પચ્ચકલ્પભાષ્ય	૩૧૮૫	૯.	દશવૈકાલિકભાષ્ય ★	૬૩
૫.	જીતકલ્પભાષ્ય	૩૧૨૫	૧૦.	ઉત્તરાધ્યયનભાષ્ય (?)	—

નોંધ :-

- (૧) નિશીષ, વૃહત્કલ્પ અને વ્યવહારભાષ્યના કર્તા સહ્વદાસગણિ હોવાનું જણાય છે. અમારા સંપાદનમાં નિશીષ ભાષ્ય તેની ચૂર્ણિ સાથે અને વૃહત્કલ્પ તથા વ્યવહાર ભાષ્ય તેની-તેની વૃત્તિ સાથે સમાવિષ્ટ થયું છે.
- (૨) પચ્ચકલ્પભાષ્ય અમારા આગમસુત્તાણિ ભાગ-૩૮ માં પ્રકાશીત થયું.
- (૩) આવશ્યકભાષ્ય માં ગાથા પ્રમાણ ૪૮૩ લખ્યું જેમાં ૧૮૩ ગાથા મૂલભાષ્ય રૂપે છે અને ૩૦૦ ગાથા અન્ય એક ભાષ્યની છે. જેનો સમાવેશ આવશ્યક સૂત્ર-સટીકં માં કર્યો છે. [જે કે વિશેષાવશ્યક ભાષ્ય ખૂબજ પ્રસિધ્ધ થયું છે પણ તે સમગ્ર આવશ્યકસૂત્ર- ઉપરનું ભાષ્ય નથી અને અધ્યયનો અનુસારની અલગ અલગ વૃત્તિ આદિ પેટા વિવરણો તો આવશ્યક અને જીતકલ્પ એ બંને ઉપર મળે છે. જેનો અત્રે ઉલ્લેખ અમે કરેલ નથી.]
- (૪) ઓઘનિર્યુક્તિ, પિણ્ડનિર્યુક્તિ, દશવૈકાલિકભાષ્ય નો સમાવેશ તેની તેની વૃત્તિ માં થયો જ છે. પણ તેનો કર્તા વિશેનો ઉલ્લેખ અમોને મળેલ નથી. [ઓઘનિર્યુક્તિ ઉપર ૩૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ ભાષ્યનો ઉલ્લેખ પણ જોવા મળેલ છે.]
- (૫) ઉત્તરાધ્યયનભાષ્યની ગાથા નિર્યુક્તિમાં ભળી ગયાનું સંભળાય છે (?)
- (૬) આ રીતે અંગ - ઉપાંગ - પ્રકીર્ણક - ચૂલિકા એ ૩૫ આગમ સૂત્રો ઉપરનો કોઈ ભાષ્યનો ઉલ્લેખ અમારી જાણમાં આવેલ નથી. કોઈક સ્થાને સાક્ષી પાઠ-આદિ સ્વરૂપે ભાષ્યગાથા જોવા મળે છે.
- (૭) ભાષ્યકર્તા તરીકે મુખ્ય નામ સહ્વદાસગણિ જોવા મળેલ છે. તેમજ જિનભદ્રગણિ-ક્ષમાશ્રમણ અને સિદ્ધસેન ગણિ નો પણ ઉલ્લેખ મળે છે. કેટલાંક ભાષ્યના કર્તા અજ્ઞાત જ છે.

વર્તમાન કાળે ૪૫ આગમમાં ઉપલબ્ધ ચૂર્ણ:

ક્રમ	ચૂર્ણ	શ્લોકપ્રમાણ	ક્રમ	ચૂર્ણ	શ્લોકપ્રમાણ
૧.	આચાર-ચૂર્ણ	૮૩૦૦	૧.	દશાશ્રુતસ્કન્ધચૂર્ણ	૨૨૨૫
૨.	સૂત્રકૃત-ચૂર્ણ	૧૧૦૦	૧૦.	પન્ચકલ્પચૂર્ણ	૩૨૭૫
૩.	ભગવતી-ચૂર્ણ	૩૧૧૪	૧૧.	જીતકલ્પચૂર્ણ	૧૦૦૦
૪.	જીવાભિગમ-ચૂર્ણ	૧૫૦૦	૧૨.	આવશ્યકચૂર્ણ	૧૮૫૦૦
૫.	જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞસિ-ચૂર્ણ	૧૮૭૯	૧૩.	દશવૈકાલિકચૂર્ણ	૭૦૦૦
૬.	નિશીથચૂર્ણ	૨૮૦૦૦	૧૪.	ઉત્તરાધ્યયનચૂર્ણ	૫૮૫૦
૭.	વૃહત્કલ્પચૂર્ણ	૧૬૦૦૦	૧૫.	નન્દીચૂર્ણ	૧૫૦૦
૮.	વ્યવહારચૂર્ણ	૧૨૦૦	૧૬.	અનુયોગદારચૂર્ણ	૨૨૬૫

નોંધ :-

- (૧) ઉક્ત ૧૬ ચૂર્ણમાંથી નિશીથ , દશાશ્રુતસ્કન્ધ, જીતકલ્પ એ ત્રણ ચૂર્ણ અમારા આ સંપાદનમાં સમાવાઈ ગયેલ છે.
- (૨) આચાર, સૂત્રકૃત, આવશ્યક, દશવૈકાલિક, ઉત્તરાધ્યયન, નન્દી, અનુયોગદાર એ સાત ચૂર્ણ પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક શ્રી એ પ્રકાશીત કરાવી છે.
- (૩) દશવૈકાલિકની બીજી એક ચૂર્ણ જે અગત્યસિંહસૂરિકૃત છે તેનું પ્રકાશન પૂજ્ય શ્રી પુન્યવિજયજીએ કરાવેલ છે.
- (૪) જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞસિચૂર્ણ વિશે હીરાલાલ કાપડીયા પ્રશ્નાર્થચિહ્ન ઉભું કરે છે. ભગવતી ચૂર્ણ તો મળેજ છે, પણ હજી પ્રકાશીત થઈ નથી. તેમજ વૃહત્કલ્પ , વ્યવહાર, પન્ચકલ્પ એ ત્રણ હસ્તપ્રતો અમે જોઈ છે પણ પ્રકાશીત થયાનું જાણમાં નથી.
- (૫) ચૂર્ણિકાર તરીકે જિનદાસગણિમહત્તરનું નામ મુખ્યત્વે સંભળાય છે. કેટલાકના મતે અમુક ચૂર્ણના કર્તાનો સ્પષ્ટોલ્લેખ મળતો નથી.

“આગમ-પંચાંગી” એક ચિન્ત્ય બાબત”

- ૧ વર્તમાન કાળે પ્રાપ્ત આગમ સાહિત્યની વિચારણા પછી ખરેખર આગમના પાંચ અંગોમાં કેટલું અને શું ઉપલબ્ધ છે તે જાણ્યા પછી એક પ્રશ્ન થાય કે આગમ પંચાંગી ની વાતો કેટલી ચિન્ત્ય છે. અંગ-ઉપાંગ-પ્રકીર્ણક-ચૂલિકા એ ૩૫ આગમો ઉપર ધાવ્ય નથી. એટલે ૩૫ આગમનું એક અંગ તો અપ્રાપ્ય જ બન્યું. સૂત્ર પરત્વે ઉપલબ્ધ નિર્યુક્તિ ફક્ત છ છે. એટલે ૩૬ આગમોનું એક અંગ અપ્રાપ્ય જ બન્યું. આ રીતે ક્યાંક ધાવ્ય, ક્યાંક નિર્યુક્તિ અને ક્યાંક ચૂર્ણના અભાવે વર્તમાન કાળે સુવ્યવસ્થિત પંચાંગી એક માત્ર આવશ્યક સૂત્રની ગણાય.
- ૨ નન્દીસૂત્ર માં પંચાંગીને બદલે સંગ્રહણી, પ્રતિપત્તિઓ વગેરેના પણ ઉલ્લેખ છે.

► ૪૫ આગમ અંતર્ગત વર્તમાન કાળે ઉપલબ્ધ વિભાગો ◄

[સૂચના :- અમે સંપાદીત કરેલ આગમસુત્તાણિ-સટીકં માં બેક્રી નંબરના પૃષ્ઠો ઉપર જમણી બાજુ આગમસૂત્ર ના નામ પછી અંકો આપેલ છે. જેમકે ૧/૩/૬/૨/૫૪ વગેરે. આ અંકો તે તે આગમના વિભાગીકરણને જણાવે છે. જેમકે આચારમાં પ્રથમ અંક શ્રુતસ્કન્ધનો છે તેના વિભાગ રૂપે બીજો અંક ચૂલા છે તેના પેટા વિભાગ રૂપે ત્રીજો અંક અધ્યયન નો છે. તેના પેટા વિભાગ રૂપે ચોથો અંક ઉદ્દેશક નો છે. તેના પેટા વિભાગ રૂપે છેલ્લો અંક મૂલનો છે. આ મૂલ ગદ્ય કે પદ્ય હોઈ શકે. જો ગદ્ય હોય તો ત્યાં પેરેગ્રાફ સ્ટાઈલથી કે છટુ લખાણ છે અને ગાથા/પદ્ય ને પદ્યની સ્ટાઈલથી ॥ - ॥ ગોઠવેલ છે.

પ્રત્યેક આગમ માટે આ રીતે જ ઓબ્લિકમાં (/) પછી ના વિભાગને તેના-તેના પેટા-પેટા વિભાગ સમજવા.

જ્યાં જે-તે પેટા વિભાગ ન હોય ત્યાં (/) ઓબ્લિક પછી ડેસ મુકીને તે વિભાગ ત્યાં નથી તેમ સૂચવેલું છે.]

- (૧) આચાર - શ્રુતસ્કન્ધ:/ચૂલા/અધ્યયનં/ઉદ્દેશક:/મૂલં
ચૂલા નામક પેટા વિભાગ બીજા શ્રુતસ્કન્ધમાં જ છે.
- (૨) સૂત્રકૃત - શ્રુતસ્કન્ધ:/અધ્યયનં/ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૩) સ્થાન - સ્થાનં/અધ્યયનં/મૂલં
- (૪) સમવાય - સમવાય:/મૂલં
- (૫) મગવતી - શતકં/વર્ગ:-અંતરશતકં/ઉદ્દેશક:/મૂલં
અહીં શતકના પેટા વિભાગમાં બે નામો છે. (૧) વર્ગ: (૨) અંતરશતક કેમકે શતક ૨૧, ૨૨, ૨૩ માં શતક ના પેટા વિભાગનું નામ વર્ગ: જ જણાવેલ છે. શતક - ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૪૦ ના પેટા વિભાગને અંતરશતક અથવા શતકશતક નામથી ઓળખાવાય છે.
- (૬) જ્ઞાતાધર્મકથા- શ્રુતસ્કન્ધ:/વર્ગ:/અધ્યયનં/મૂલં
પહેલા શ્રુતસ્કન્ધમાં અધ્યયન જ છે. બીજા શ્રુતસ્કન્ધ નો પેટાવિભાગ વર્ગ નામે છે અને તે વર્ગ ના પેટા વિભાગમાં અધ્યયન છે.
- (૭) ઉપાસકદશા- અધ્યયનં/મૂલં
- (૮) અન્તકૃદ્દશા- વર્ગ:/અધ્યયનં/મૂલં
- (૯) અનુત્તરોપપાત્તિકદશા- વર્ગ:/અધ્યયનં/મૂલં
- (૧૦) પ્રશ્નવ્યાકરણ- દ્વારં/અધ્યયનં/મૂલં
આશ્રવ અને સંવર એવા સ્પષ્ટ બે ભેદ છે જેને આશ્રવદ્વાર અને સંવરદ્વાર કહ્યા છે. (કોઈક દ્વાર ને બદલે શ્રુતસ્કન્ધ શબ્દ પ્રયોગ પણ કરે છે)
- (૧૧) વિપાકશ્રુત- શ્રુતસ્કન્ધ:/અધ્યયનં/મૂલં
- (૧૨) ઔપપાત્તિક- મૂલં
- (૧૩) રાજપ્રશ્નીય- મૂલં

- (૧૪) **જીવાજીવાભિગમ-** *પ્રતિપત્તિ:/* ઉદ્દેશક:/મૂલં
આ આગમમાં ઉક્ત ત્રણ વિભાગો ક્યાં છે તો પણ સમજણ માટે પ્રતિપત્તિ: પછી એક પેટાવિભાગ નોંધનીય છે. કેમકે પ્રતિપત્તિ -૩-માં નેરદ્ય, તિરિક્ષજોગિય, મનુષ્ય, દેવ એવા ચાર પેટાવિભાગો પડે છે. તેથી તિપત્તિ/(નેરદ્યઆદિ)/ઉદ્દેશક:/મૂલં એ રીતે સ્પષ્ટ અલગ પાડેલા છે, એજ રીતે દશમી પ્રતિપત્તિ ના ઉદ્દેશક: નવ નથી પણ તે પેટાવિભાગ પ્રતિપત્તિ: નામે જ છે.
- (૧૫) **પ્રજ્ઞાપના-** પદં/ઉદ્દેશક:/દ્વારં/મૂલં
પદના પેટા વિભાગમાં ક્યાંક ઉદ્દેશક: છે, ક્યાંક દ્વારં છે પણ પદ-૨૮ના પેટા વિભાગમાં ઉદ્દેશક: અને તેના પેટા વિભાગમાં દ્વારં પણ છે.
- (૧૬) **સૂર્યપ્રજ્ઞાસિ-** પ્રાભૃતં/પ્રાભૃતપ્રાભૃતં/મૂલં
- (૧૭) **ચન્દ્રપ્રજ્ઞાસિ-** પ્રાભૃતં/પ્રાભૃતપ્રાભૃતં/મૂલં
આગમ ૧૬-૧૭માં પ્રાભૃતપ્રાભૃત ના પણ પ્રતિપત્તિ: નામક પેટા વિભાગ છે. પણ ઉદ્દેશક: આદિ મુજબ તેનો વિશેષ વિસ્તાર થાયેલ નથી.
- (૧૮) **જમ્બૂદીપપ્રજ્ઞાસિ-** વક્ષસ્કાર:/મૂલં
- (૧૯) **નિરયાવલિકા -** અધ્યયનં/મૂલં
- (૨૦) **કલ્પવતંસિકા -** અધ્યયનં/મૂલં
- (૨૧) **પુષ્પિતા -** અધ્યયનં/મૂલં
- (૨૨) **પુષ્પચૂલિકા -** અધ્યયનં/મૂલં
- (૨૩) **વણ્હિદશા -** અધ્યયનં/મૂલં
આગમ ૧૮ થી ૨૩ નિરયાવલિકાદિ નામથી સાથે જોવા મળે છે કેમકે તેને ઉપાંગના પાંચ વર્ગ તરીકે સૂત્રકારે ઓળખાવેલા છે. જેમાં વર્ગ-૧, નિરયાવલિકા, વર્ગ-૨ કલ્પવતંસિકા... વગેરે જાણવા
- (૨૪) **ધી ૩૩) ચતુ:શરણ (આદિ દશોપયત્રા) મૂલં**
- (૩૪) **નિશીથ -** ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૩૫) **બૃહત્કલ્પ -** ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૩૬) **વ્યવહાર -** ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૩૭) **દશાશ્રુતસ્કન્ધ -** દશા/મૂલં
- (૩૮) **જીતકલ્પ -** મૂલં
- (૩૯) **મહાનિશીથ -** અધ્યયનં/ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૪૦) **આવશ્યક -** અધ્યયનં/મૂલં
- (૪૧) **ઓઘ/પિણ્ડનિર્યુક્તિ -** મૂલં
- (૪૨) **દશવૈકાલિક -** અધ્યયનં/ઉદ્દેશક:/મૂલં
- (૪૩) **ઉત્તરાધ્યયન -** અધ્યયનં//મૂલં
- (૪૪-૪૫) **નન્દી-અનુયોગદ્વાર -** મૂલં

અમારા સંપાદીત ૪૫ આગમોમાં આવતા મૂલ નો અંક તથા તેમાં સમાવિષ્ટ ગાથા

ક્રમ	આગમસૂત્ર	મૂલં	ગાથા	ક્રમ	આગમસૂત્ર	મૂલં	ગાથા
૧.	આચાર	૫૫૨	૧૪૭	૨૪.	ચતુ:શરણ	૬૩	૬૩
૨.	સૂત્રકૃત	૮૦૬	૭૨૩	૨૫.	આતુરપ્રત્યાખ્યાન	૭૧	૭૦
૩.	સ્થાન	૧૦૧૦	૧૬૧	૨૬.	મહાપ્રત્યાખ્યાનં	૧૪૨	૧૪૨
૪.	સમવાય	૩૮૩	૧૩	૨૭.	મક્તપરિજ્ઞા	૧૭૨	૧૭૨
૫.	મ્હવતી	૧૦૮૭	૧૧૪	૨૮.	તંદુલવૈચારિક	૧૬૧	૧૩૧
૬.	જ્ઞાતાધર્મકથા	૨૪૧	૫૭	૨૯.	સંસ્તારક	૧૩૩	૧૩૩
૭.	ઉપાસક દશા	૭૩	૧૩	૩૦.	ગચ્છાચાર	૧૩૭	૧૩૭
૮.	અન્તકૃદ્દશા	૬૨	૧૨	૩૧.	ગણિવિદ્યા	૮૨	૮૨
૯.	અનુત્તરોપપાતિક	૧૩	૪	૩૨.	દેવેન્દ્રસ્તવ	૩૦૭	૩૦૭
૧૦.	પ્રશ્નવ્યાકરણ	૪૭	૧૪	૩૩.	મરણસમાધિ	૬૬૪	૬૬૪
૧૧.	વિપાકશ્રુત	૪૭	૩	૩૪.	નિશીષ	૧૪૨૦	-
૧૨.	ઔપપાતિક	૭૭	૩૦	૩૫.	બૃહલ્કલ્પ	૨૧૫	-
૧૩.	રાજપ્રશ્નિય	૮૫	-	૩૬.	વ્યવહાર	૨૮૫	-
૧૪.	જીવામિગમ	૩૧૮	૧૩	૩૭.	દશાશ્રુતસ્કન્ધ	૧૧૪	૫૬
૧૫.	પ્રજ્ઞાપના	૬૨૨	૨૩૧	૩૮.	જીતકલ્પ	૧૦૩	૧૦૩
૧૬.	સૂર્યપ્રજ્ઞાતિ	૨૧૪	૧૦૩	૩૯.	મહાનિશીય	૧૫૨૮	૮
૧૭.	ચન્દ્રપ્રજ્ઞાતિ	૨૧૮	૧૦૭	૪૦.	આવશ્યક	૧૨	૨૧
૧૮.	જમ્બૂદીપપ્રજ્ઞાતિ	૩૬૫	૧૩૧	૪૧.	ઔઘનિર્ધુક્તિ	૧૧૬૫	૧૧૬૫
૧૯.	નિરયાવલિકા	૨૧	-	૪૧.	પિષ્ઠનિર્ધુક્તિ	૭૧૨	૭૧૨
૨૦.	કલ્પવર્તસિકા	૫	૧	૪૨.	દશવૈકાલિક	૫૪૦	૫૧૫
૨૧.	પુષ્પિતા	૧૧	૨	૪૩.	ઉત્તરાધ્યયન	૧૭૩૧	૧૬૪૦
૨૨.	પુષ્પચૂલિકા	૩	૧	૪૪.	નન્દી	૧૬૮	૧૩
૨૩.	વણ્હિદશા	૫	૧	૪૫.	અનુયોગદ્વાર	૩૫૦	૧૪૧

નોંધ :- ઉક્ત ગાથા સંખ્યાનો સમાવેશ મૂલં માં થઈ જાય છે. તે મૂલ સિવાયની અલગ ગાથા સમજવી નહીં. મૂલ શબ્દ એ અમો સૂત્ર અને ગાથા બંને માટે નો આપેલો સંયુક્ત અનુક્રમ છે. ગાથા બધાંજ સંપાદનોમાં સામાન્ય અંક ધરાવતી હોવાથી તેનો અલગ અંક આપેલ છે. પણ સૂત્રના વિભાગ દરેક સંપાદકે ભિન્નભિન્ન રીતે કર્યા હોવાથી અમે સૂત્રાંક જુદો પાડતા નથી.

-: અમારા પ્રકાશનો :-

- [૧] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા - ૧ - સત્તાઙ્ગ વિવરણમ્
 [૨] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા - ૨ - સત્તાઙ્ગ વિવરણમ્
 [૩] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા - ૩ - સત્તાઙ્ગ વિવરણમ્
 [૪] અભિનવ હેમ લઘુપ્રક્રિયા - ૪ - સત્તાઙ્ગ વિવરણમ્
 [૫] વૃદ્ધન્તમાલા
 [૬] ચૈત્યવન્દન પર્વમાલા
 [૭] ચૈત્યવન્દન સહગ્રહ - તીર્થજિનવિશેષ
 [૮] ચૈત્યવન્દન ચોવિશી
 [૯] શત્રુઙ્ગય ભક્તિ [આવૃત્તિ-દો]
 [૧૦] અભિનવ જૈન પચ્ચાઙ્ગ - ૨૦૪૬
 [૧૧] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ - ૧- શ્રાવક કર્તવ્ય - ૧ થી ૧૧
 [૧૨] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ - ૨- શ્રાવક કર્તવ્ય - ૧૨ થી ૧૫
 [૧૩] અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ - ૩- શ્રાવક કર્તવ્ય - ૧૬ થી ૩૬
 [૧૪] નવપદ - શ્રીપાલ (શાશ્વતી ઓળીના વ્યાખ્યાન રૂપે)
 [૧૫] સમાધિ મરણ [વિધિ - સૂત્ર - પદ્ય - આરાધના-મરણભેદ-સંગ્રહ]
 [૧૬] ચૈત્યવંદન માળા [૭૭૯ ચૈત્યવંદનનોનો સંગ્રહ]
 [૧૭] તત્વાર્થ સૂત્ર પ્રબોધટીકા [અધ્યાય-૧]
 [૧૮] તત્વાર્થ સૂત્રના આગમ આધાર સ્થાનો
 [૧૯] સિદ્ધાચલનો સાથી [આવૃત્તિ - બે]
 [૨૦] ચૈત્ય પરિપાટી
 [૨૧] અમદાવાદ જિનમંદિર ઉપાશ્રય આદિ ડિરેક્ટરી
 [૨૨] શત્રુંજય ભક્તિ [આવૃત્તિ - બે]
 [૨૩] શ્રી નવકારમંત્ર નવલાખ જાપ નોંધપોથી
 [૨૪] શ્રી ચારિત્ર પદ એક કરોડ જાપ નોંધપોથી
 [૨૫] શ્રી ભારવ્રત પુસ્તિકા તથા અન્ય નિયમો - [આવૃત્તિ - ચાર]
 [૨૬] અભિનવ જૈન પંચાંગ - ૨૦૪૨ [સર્વપ્રથમ ૧૩ વિભાગોમાં]
 [૨૭] શ્રી જ્ઞાનપદ પૂજા
 [૨૮] અંતિમ આરાધના તથા સાધુ સાધ્વી કાળધર્મ વિધિ
 [૨૯] શ્રાવક અંતિમ આરાધના [આવૃત્તિ ત્રણ]
 [૩૦] વીતરાગ સ્તુતિ સંચય [૧૧૫૧ ભાવવાહી સ્તુતિઓ]
 [૩૧] (પૂજ્ય આગમોદ્ધારક શ્રી ના સમુદાયના) કાયમી સંપર્ક સ્થળો
 [૩૨] તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૧
 [૩૩] તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૨
 [૩૪] તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૩
 [૩૫] તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૪

[૩૬]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૫
[૩૭]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૬
[૩૮]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૭
[૩૯]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૮
[૪૦]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૯
[૪૧]	તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા - અધ્યાય-૧૦

પ્રકાશન ૧ થી ૪૧ અભિનવશ્રુત પ્રકાશને પ્રગટ કરેલ છે.

[૪૨]	આયારો	[આગમસુત્તાણિ-૧]	પદમં અંગસુત્તં
[૪૩]	સૂયગડો	[આગમસુત્તાણિ-૨]	વીઅં અંગસુત્તં
[૪૪]	ઠાણં	[આગમસુત્તાણિ-૩]	તદ્યં અંગસુત્તં
[૪૫]	સમવાઓ	[આગમસુત્તાણિ-૪]	ચઉત્થં અંગસુત્તં
[૪૬]	વિવાહપત્રતિ	[આગમસુત્તાણિ-૫]	પંચમં અંગસુત્તં
[૪૭]	નાયાધમ્મકહાઓ	[આગમસુત્તાણિ-૬]	છટ્ઠં અંગસુત્તં
[૪૮]	ઉવાસગદસાઓ	[આગમસુત્તાણિ-૭]	સત્તમં અંગસુત્તં
[૪૯]	અંતગડદસાઓ	[આગમસુત્તાણિ-૮]	અઠ્ઠમં અંગસુત્તં
[૫૦]	અનુત્તોવવાડ્યદસાઓ	[આગમસુત્તાણિ-૯]	નવમં અંગસુત્તં
[૫૧]	પળ્હાવાગરણં	[આગમસુત્તાણિ-૧૦]	દસમં અંગસુત્તં
[૫૨]	વિવાગસૂયં	[આગમસુત્તાણિ-૧૧]	એક્કરસમં અંગસુત્તં
[૫૩]	ઉવવાડ્યં	[આગમસુત્તાણિ-૧૨]	પદમં ઉવંગસુત્તં
[૫૪]	રાયપ્પસેણિયં	[આગમસુત્તાણિ-૧૩]	વીઅં ઉવંગસુત્તં
[૫૫]	જીવાજીવાભિગમં	[આગમસુત્તાણિ-૧૪]	તદ્યં ઉવંગસુત્તં
[૫૬]	પત્રવળાસુત્તં	[આગમસુત્તાણિ-૧૫]	ચઉત્થં ઉવંગસુત્તં
[૫૭]	સૂરપત્રતિ:	[આગમસુત્તાણિ-૧૬]	પંચમં ઉવંગસુત્તં
[૫૮]	ચંદપત્રતિ:	[આગમસુત્તાણિ-૧૭]	છટ્ઠં ઉવંગસુત્તં
[૫૯]	જંબૂદ્ધીવપત્રતિ	[આગમસુત્તાણિ-૧૮]	સત્તમં ઉવંગસુત્તં
[૬૦]	નિરયાવલિયાણં	[આગમસુત્તાણિ-૧૯]	અઠ્ઠમં ઉવંગસુત્તં
[૬૧]	કપ્પવડિંસિયાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૦]	નવમં ઉવંગસુત્તં
[૬૨]	પુષ્ફિયાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૧]	દસમં ઉવંગસુત્તં
[૬૩]	પુષ્ફચૂલિયાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૨]	એક્કરસમં ઉવંગસુત્તં
[૬૪]	વળ્હિદસાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૩]	બારસમં ઉવંગસુત્તં
[૬૫]	ચઉસરણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૪]	પદમં પડ્ડેણ્ણગં
[૬૬]	આઉરપચ્છક્કલાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૫]	વીઅં પડ્ડેણ્ણગં
[૬૭]	મહાપદ્મક્કલાણં	[આગમસુત્તાણિ-૨૬]	તીડ્યં પડ્ડેણ્ણગં
[૬૮]	ભત્તપરિણ્ણા	[આગમસુત્તાણિ-૨૭]	ચઉત્થં પડ્ડેણ્ણગં

[૬૧]	તંદુલવેયાલિયં	[આગમસુત્તાણિ-૨૮]	પંચમં પર્ણગં
[૭૦]	સંધારગં	[આગમસુત્તાણિ-૨૯]	છટ્ઠં પર્ણગં
[૭૧]	ગચ્છાચાર	[આગમસુત્તાણિ-૩૦/૧]	સત્તમં પર્ણગં-૧
[૭૨]	ચંદાવેજ્ઞયં	[આગમસુત્તાણિ-૩૦/૨]	સત્તમં પર્ણગં-૨
[૭૩]	ગણિવિજ્ઞા	[આગમસુત્તાણિ-૩૧]	અઠ્ઠમં પર્ણગં
[૭૪]	દેવિંદત્થઓ	[આગમસુત્તાણિ-૩૨]	નવમં પર્ણગં
[૭૫]	મરણસમાહિ	[આગમસુત્તાણિ-૩૩/૧]	દસમં પર્ણગં-૧
[૭૬]	વીરત્થવ	[આગમસુત્તાણિ-૩૩/૨]	દસમં પર્ણગં-૨
[૭૭]	નિસીહ	[આગમસુત્તાણિ-૩૪]	પઢમં છેયસુત્તં
[૭૮]	બુહત્કપ્પો	[આગમસુત્તાણિ-૩૫]	વીઅં છેયસુત્તં
[૭૯]	વવહાર	[આગમસુત્તાણિ-૩૬]	તઇયં છેયસુત્તં
[૮૦]	દસાસુયક્કલ્લં	[આગમસુત્તાણિ-૩૭]	ચઉત્થં છેયસુત્તં
[૮૧]	જીયકપ્પો	[આગમસુત્તાણિ-૩૮/૧]	પંચમં છેયસુત્તં-૧
[૮૨]	પંચકપ્પમાસ	[આગમસુત્તાણિ-૩૮/૨]	પંચમં છેયસુત્તં-૨
[૮૩]	મહાનિસીહં	[આગમસુત્તાણિ-૩૯]	છટ્ઠં છેયસુત્તં
[૮૪]	આવસસ્સયં	[આગમસુત્તાણિ-૪૦]	પઢમં મૂલસુત્તં
[૮૫]	ઓહનિચ્છુત્તિ	[આગમસુત્તાણિ-૪૧/૧]	વીઅં મૂલસુત્તં-૧
[૮૬]	પિંડનિચ્છુત્તિ	[આગમસુત્તાણિ-૪૧/૨]	વીઅં મૂલસુત્તં-૨
[૮૭]	દસવેયાલિયં	[આગમસુત્તાણિ-૪૨]	તઇયં મૂલસુત્તં
[૮૮]	ઉત્તરજ્ઞયણં	[આગમસુત્તાણિ-૪૩]	ચઉત્થં મૂલસુત્તં
[૮૯]	નંદીસુયં	[આગમસુત્તાણિ-૪૪]	પઢમા ચૂલિયા
[૯૦]	અનુઓગદારં	[આગમસુત્તાણિ-૪૫]	વિતિયા ચૂલિયા

પ્રકાશન ૪૨ થી ૯૦ આગમશ્રુત પ્રકાશને પ્રગટ કરેલ છે.

[૯૧]	આચાર -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૧]	પહેલું અંગસૂત્ર
[૯૨]	સૂચગડ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૧]	બીજું અંગસૂત્ર
[૯૩]	ઠાણ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૧]	ત્રીજું અંગસૂત્ર
[૯૪]	સમવાય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૧]	ચોથું અંગસૂત્ર
[૯૫]	વિવાહપત્રત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૨]	પાંચમું અંગસૂત્ર
[૯૬]	નાયાધમ્મકહા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	છટ્ઠું અંગસૂત્ર
[૯૭]	ઉવાસગદસા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	સાતમું અંગસૂત્ર
[૯૮]	અંતગડદસા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	આઠમું અંગસૂત્ર
[૯૯]	અનુત્તરોપપાતિકદસા-	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	નવમું અંગસૂત્ર
[૧૦૦]	પણ્ડાવાગરણ-	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	દશમું અંગસૂત્ર

[૧૦૧]	વિવાગસૂય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૩]	અગિયારમું અંગસૂત્ર
[૧૦૨]	ઉવવાઈય	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૪]	પહેલું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૩]	રાયખ્મ્સેશ્ચિય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૪]	બીજું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૪]	જીવાજીવાભિગમ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૪]	ત્રીજું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૫]	પન્નવજ્ઞાસુત્ત	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૪]	ચોથું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૬]	સૂરપન્નત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	પાચમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૭]	ચંદપન્નત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	છઠ્ઠું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૮]	જંબુદીવપન્નત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	સાતમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૦૯]	નિરયાવલિયા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	આઠમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૧૦]	કપ્પવડિસિયા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	નવમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૧૧]	પુલ્હિયા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	દશમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૧૨]	પુલ્હયૂલિયા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	અગિયારમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૧૩]	વહિહદસા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૫]	બારમું ઉપાંગસૂત્ર
[૧૧૪]	ચઉસરણ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	પહેલો પયત્રો
[૧૧૫]	આઉરખચ્ચકખાણ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	બીજો પયત્રો
[૧૧૬]	મહાપચ્ચકખાણ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	ત્રીજો પયત્રો
[૧૧૭]	ભત્તપરિણ્ણા -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	ચોથો પયત્રો
[૧૧૮]	તંદુલવેયાલિય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	પાંચમો પયત્રો
[૧૧૯]	સંધારગ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	છઠ્ઠો પયત્રો
[૧૨૦]	ગચ્છાચાર -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	સાતમો પયત્રો-૧
[૧૨૧]	ચંદાવેજ્ઞાય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	સાતમો પયત્રો-૨
[૧૨૨]	ગાણિવિજ્ઞ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	આઠમો પયત્રો
[૧૨૩]	દેવિંદત્યઓ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	નવમો પયત્રો
[૧૨૪]	વીરત્યવ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	દશમો પયત્રો
[૧૨૫]	નિસીહ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	પહેલું છેદસૂત્ર
[૧૨૬]	બુહતકપ્પ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	બીજું છેદસૂત્ર
[૧૨૭]	વવહાર -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	ત્રીજું છેદસૂત્ર
[૧૨૮]	દસામ્સુયક્ર્મ્બંધ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	ચોથું છેદસૂત્ર
[૧૨૯]	જ્યકપ્પો -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	પાંચમું છેદસૂત્ર
[૧૩૦]	મહાનિસીહ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૬]	છઠ્ઠું છેદસૂત્ર
[૧૩૧]	આવસસય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	પહેલું મૂલસૂત્ર
[૧૩૨]	ઓહનિજ્ઞુત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	બીજું મૂલસૂત્ર-૧
[૧૩૩]	પિંડનિજ્ઞુત્તિ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	બીજું મૂલસૂત્ર-૨
[૧૩૪]	દસવેયાલિય -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	ત્રીજું મૂલસૂત્ર

[૧૩૫]	ઉત્તરજ્ઞપદ -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	ચોથું મૂલસુત્ર
[૧૩૬]	નંદીસુત્તં -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	પહેલી ચૂલિકા
[૧૩૭]	અનુયોગદ્વાર -	ગુજરાતી અનુવાદ	[આગમદીપ-૭]	બીજી ચૂલિકા

પ્રકાશન ૯૧ થી ૧૩૭ આગમદીપ પ્રકાશને પ્રગટ કરેલ છે.

[૧૩૮]	દીક્ષા યોગાદિ વિધિ			
[૧૩૯]	૪૫ આગમ મહાપૂજન વિધિ			
[૧૪૦]	આચારાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧	
[૧૪૧]	સૂત્રકૃતાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૨	
[૧૪૨]	સ્થાનાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૩	
[૧૪૩]	સમવાયાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૪	
[૧૪૪]	ભગવતીઅઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૫/૬	
[૧૪૫]	જ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૭	
[૧૪૬]	ઉપાસકદશાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૭	
[૧૪૭]	અન્તવૃદ્ધશાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૭	
[૧૪૮]	અનુત્તરોપપાતિકદશાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૭	
[૧૪૯]	પ્રશ્નવ્યાકરણાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૭	
[૧૫૦]	વિપાકશ્રુતાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૮	
[૧૫૧]	ઔપપાતિકઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૮	
[૧૫૨]	રાજપ્રશ્નિયઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૮	
[૧૫૩]	જીવાજીવાભિગમઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૯	
[૧૫૪]	પ્રજ્ઞાપનાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૦/૧૧	
[૧૫૫]	સૂર્યપ્રજ્ઞાસિઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૨	
[૧૫૬]	ચન્દ્રપ્રજ્ઞાસિઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૨	
[૧૫૭]	જમ્બૂદ્વીવપ્રજ્ઞાસિઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૩	
[૧૫૮]	નિરયાવલિકાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૫૯]	કલ્પવતંસિકાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૦]	પુષ્પિતાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૧]	પુષ્પચૂલિકાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૨]	વળ્હિદસાઉપાઙ્ગસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૩]	ચતુઃશરણપ્રકીર્ણકસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૪]	આતુરપ્રત્યાવ્યાનપ્રકીર્ણકસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૫]	મહાપ્રત્યાલ્યાનપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	
[૧૬૬]	ભક્તપરિજ્ઞાપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ	સટીકં-૧૪	

[૧૬૭]	તંદુલવૈચારિકપ્રકીર્ણકસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૬૮]	સંસ્તારકપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૬૯]	ગચ્છાચારપ્રકીર્ણકસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૭૦]	ગણિવિદ્યાપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૭૧]	દેવેન્દ્રસ્તવપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૭૨]	મરણસમાધિપ્રકીર્ણકસૂત્રં સચ્ચાયં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૪
[૧૭૩]	નિશીથછેદસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૫-૧૬-૧૭
[૧૭૪]	બૃહત્કલ્પછેદસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૧૮-૧૯-૨૦
[૧૭૫]	વ્યવહારછેદસૂત્રં સટીકં	આગમ સુત્તાણિ સટીકં-૨૧-૨૨
[૧૭૬]	દશાશ્રુતસ્કન્ધછેદસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૩
[૧૭૭]	જીતકલ્પછેદસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૩
[૧૭૮]	મહાનિશીથસૂત્રં (મૂલં)	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૩
[૧૭૯]	આવશ્યકમૂલસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૪-૨૫
[૧૮૦]	ઓઘનિર્યુક્તિમૂલસૂત્રં સટીકં	આગમ સુત્તામિ સટીકં-૨૬
[૧૮૧]	પિષ્ઠનિર્યુક્તિમૂલસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૬
[૧૮૨]	દશવૈકાલિકમૂલસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૭
[૧૮૩]	ઉત્તરાધ્યયનમૂલસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૨૮-૨૯
[૧૮૪]	નન્દી-ચૂલિકાસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૩૦
[૧૮૫]	અનુયોગદ્વારચૂલિકાસૂત્રં સટીકં	આગમસુત્તાણિ સટીકં-૩૦

પ્રકાશન ૧૩૯ થી ૧૮૫ આગમશ્રુત પ્રકાશન પ્રગટ કરેલ છે.

—: સંપર્ક સ્થળ :—

‘આગમ આરાધના કેન્દ્ર’

શીતલનાથ સોસાયટી-વિભાગ-૧, ફ્લેટ નં-૧૩, ૪થે માળે
શ્રી નમિનાથ જૈન ટેરાસરજી પાછળ, બહાઈ સેન્ટર, ખાનપુર
અમદાવાદ-૧

“आगमसुत्ताणि-सटीकं” भाग १ थी ३० नुं विवरण

आगमसुत्ताणि	समाविष्टाआगमाः
भाग-१	आयार
भाग-२	सूत्रकृत
भाग-३	स्थान
भाग-४	समवाय
भाग-५-६	भगवती (अपरनाम व्याख्याप्रज्ञप्ति)
भाग-७	ज्ञाताधर्मकथा, उपासकदशा, अन्तकृद्दशा, अनुत्तरोपपातिकदशा, प्रश्नव्याकरण
भाग-८	विपाकश्रुत, औपपातिक, राजप्रश्निव
भाग-९	जीवाजीवाभिगम
भाग-१०-११	प्रज्ञापना
भाग-१२	सूर्यप्रज्ञप्ति, चन्द्रप्रज्ञप्ति
भाग-१३	जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति
भाग-१४	निरवायलिका, कल्पवतंसिका, पुष्पिका, पुष्पचूलिका वण्हिदशा, घातुःशरण, आतुरप्रत्याख्यान, महाप्रत्याख्यान, भक्तपरिज्ञा, तन्दुलवैचारिक, संस्तारक, गच्छचार, गणिविद्या, देवेन्द्रस्तव, मरणसमाधि
भाग-१५-१६-१७	नीशीथ
भाग-१८-१९-२०	बृहत्कल्प
भाग-२१-२२	व्यवहार
भाग-२३	दशाश्रुतस्कन्ध, जीतकल्प, महनिशीथ
भाग-२४-२५	आवश्यक
भाग-२६	ओघनिर्युक्ति, पिण्डनिर्युक्ति
भाग-२७	दशवैकालिक
भाग-२८-२९	उत्तराध्ययन
भाग-३०	नन्दी, अनुयोगद्वार

शुक्तिः

चूर्णिः

भाष्यं

निर्युक्तिः

मूलं